

MARX
ENGELS
OPERE

II

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS

OPERE, VOLUMUL 11

Proletari din toate țările, uniți-vă!

**KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS**

OPERE

**EDITURA POLITICĂ
1961**

**KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS**

VOLUMUL 11

EDITURA POLITICĂ
București — 1961

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după fotocopiile textelor originale, completate cu unele note din ediția rusă apărută în Editura de stat pentru literatură politică, Moscova, 1958

Prefață

Volumul al 11-lea al Operelor lui K. Marx și F. Engels cuprinde articolele și corespondențele scrise de ei de la sfârșitul lunii ianuarie 1855 pînă în aprilie 1856. Majoritatea acestor lucrări au apărut în ziarul german de orientare burghezo-democratică „Neue Oder-Zeitung”, la care Marx a început să colaboreze la sfârșitul lunii decembrie 1854. În același timp, Marx a continuat să trimită articole la ziarul american „New York Daily Tribune”, care în acea perioadă era o publicație progresistă. Ca și în anii precedenți, unele articole ale lui Marx au fost publicate în organul cartiștilor „The People’s Paper”, care a început să apară din mai 1852 sub redacția lui E. Jones.

În condițiile reacțiunii politice, ale lipsei aproape totale a unei prese muncitorești și democrat-revoluționare, Marx și Engels considerau necesară utilizarea ziarelor burgheze progresiste în scopul menținerii legăturii cu masele și al influențării opiniei publice în interesul proletariatului, în scopul luptei împotriva forțelor reacționare. Colaborarea la „Neue Oder-Zeitung” îi oferea lui Marx posibilitatea de a întreține legături mai strînse cu Germania, fapt căruia Marx și Engels i-au acordat întotdeauna o mare importanță, de a elucida cititorilor germani cele mai importante probleme ale politicii internaționale, ale dezvoltării economice și ale situației politice din țările capitaliste, în primul rînd din Anglia și Franța, precum și probleme ale mișcării muncitorești și burghezo-democratice.

Întrucît colaborarea la „Neue Oder-Zeitung” și la „New York Daily Tribune” amenința să absoarbă tot timpul de care dispunea Marx și să-l distragă de la cercetările în domeniul economiei politice, cărora întemeietorii marxismului le acordau o importanță primordială, o parte din articolele pentru

„Tribune” au fost scrise de Engels, la rugămintea lui Marx. Printre acestea se numără, în special, cronici militare, pe care adeseori Marx le traducea în limba germană, trimițându-le și la „Neue Oder-Zeitung”. Ținând seama de condițiile specifice ale muncii de corespondent pentru Germania, Marx reproducea în unele cazuri conținutul articolelor militare ale lui Engels în expuneri proprii sau opera unele modificări, scurta, iar uneori completa aceste articole cu cronici asupra dezbaterilor parlamentare și a evenimentelor internaționale, scrise de el însuși. Aceste articole, care constituie, în esență, rezultatul muncii a doi autori, reprezintă unul din exemplele de colaborare creatoare a întemeietorilor marxismului.

Activitatea publicistică a lui Marx și Engels, care în deceniul al 6-lea alcătuia o parte extrem de importantă a activității revoluționare a întemeietorilor comunismului științific, era indisolubil legată de munca lor teoretică, de elaborarea teoriei revoluționare a proletariatului. Paralel cu cercetările pe care le întreprinde în domeniul economiei politice, Marx studiază în această perioadă probleme legate de politica externă și de diplomația statelor europene. Engels continuă să se ocupe de științele militare, în primul rînd de istoria artei militare, studiază istoria popoarelor slave, lingvistica. Rezultatele cercetărilor științifice ale lui Marx și Engels și-au găsit parțial expresia în articolele și corespondențele lor. Totodată, întemeietorii marxismului au adunat în procesul activității publicistice noi date factice, pe care le-au utilizat ulterior în lucrările lor științifice. Astfel, unele materiale referitoare la relațiile funciare din Irlanda și unele rapoarte ale inspectorilor de fabrică reproduse în articolele pentru „Neue Oder-Zeitung” au fost utilizate ulterior de Marx în „Capitalul”.

Publicistica revoluționară a întemeietorilor marxismului a avut o mare importanță pentru mișcarea muncitorească și democrată internațională din deceniul al 6-lea. În pofida greutăților pe care le implica desfășurarea propagandei revoluționare în paginile lui „Neue Oder-Zeitung”, care apărea în condițiile reacțiunii prusace, în pofida divergențelor pe care le aveau în multe probleme cu redactorii de la „New York Daily Tribune”, Marx și Engels au reușit să promoveze în publicistica lor linia proletară revoluționară. Ei demascau rînduielile reacționare din țările Europei, dezvăluiau plăgile orînduirii capitaliste, supuneau unei critici biciuitoare teoriile reacționare folosite de clasele dominante pentru apărarea ideologică a acestei orînduiri. Marx și Engels au fundamentat

în articolele lor tactica proletariatului în cele mai importante probleme ale politicii internaționale și interne a statelor europene. Aplicînd metoda materialismului dialectic și istoric la analiza evenimentelor curente, ei au demonstrat prin exemple concrete acțiunea legilor dezvoltării sociale descoperite de ei, au dezvoltat și au concretizat în continuare învățătura lor materialistă cu privire la societate, teoria luptei de clasă.

Dintre numeroasele probleme elucidate în articolele cuprinse în volumul de față, Marx și Engels au acordat cea mai mare atenție relațiilor internaționale și războiului Crimeii, care în această perioadă intrase în faza sa finală. Articolele pe aceste teme cuprinse în volum reprezintă prin conținutul lor o continuare a articolelor lui Marx și Engels referitoare la problema orientală, publicate în volumele 9 și 10 ale Operei. Un loc însemnat ocupă în volum articolele care caracterizează situația economică și politică internă a țărilor europene, în primul rînd a Angliei, precum și articolele consacrate mișcării muncitorești engleze.

Intemeietorii marxismului au analizat toate aceste probleme și au apreciat evenimentele istorice de pe pozițiile unor revoluționari proletari, avînd în vedere înainte de toate perspectiva, în a cărei apropiere credeau cu tărie, a unui nou avînt al mișcării burghezo-democratice și proletare din Europa. După cum a arătat V. I. Lenin, Marx și Engels, în stabilirea liniei tactice a proletariatului în perioada războiului Crimeii, au pornit de la condițiile obiective ale epocii cuprinse între 1789 și 1871, a cărei trăsătură caracteristică consta în faptul că lupta dintre capitalism și feudalism nu era terminată. În majoritatea țărilor europene, sarcinile fundamentale ale revoluției burgheze rămăseseră nerezolvate și după revoluția din 1848—1849, iar la ordinea zilei erau „răsturnarea absolutismului și feudalismului, subminarea lor, sfărîmarea jugului străin” (V. I. Lenin, Opere, vol. 21, Editura politică, 1959, pag. 294).

Marx și Engels vedeau în realizarea consecvent revoluționară a transformărilor burghezo-democratice în Europa condiția necesară a unei revoluții proletare victorioase. Tactica lor în această perioadă, determinată de aceleași sarcini fundamentale care au stat în fața revoluționarilor proletari și în timpul revoluției din 1848—1849, reprezenta, în esență, continuarea în noi forme, corespunzătoare condițiilor istorice schimbate, a tacticii revoluționare promovate de „Noua gazetă renană” în anii 1848—1849.

În articolele „Criza din Anglia”, „Perspective apropiate în Franța și în Anglia” și altele, Marx și Engels orientează clasa muncitoare și pe reprezentanții democrației revoluționare în sensul folosirii conflictului internațional, războiul Crimeii, în vederea declanșării unei revoluții europene îndreptate împotriva regimurilor contrarevoluționare existente. Ei au subliniat faptul că clasa muncitoare era interesată ca războiul Crimeii, pornit de clasele dominante în scopuri antipopulare, să servească drept impuls unor mari evenimente revoluționare. Marx spera că, în urma acestor evenimente, „proletariatul va putea ocupa din nou poziția pierdută după luptele din iunie 1848 în Franța; acest lucru este valabil nu numai pentru Franța, ci și pentru toată Europa centrală, inclusiv Anglia” (vezi volumul de față, pag. 198).

Intemeietorii marxismului își puneau mari speranțe în inițiativa revoluționară a proletariatului francez. În articolul „Soarta marelui aventurier”, vorbind de posibilitatea „celei de-a patra și cea mai mare revoluție franceză”, Engels arăta că o asemenea revoluție ar provoca zguduiri revoluționare pe întreg continentul european. „Germanii, ungurii, polonezii, italienii, croații se vor elibera de lanțurile care-i leagă cu de-a sila unii de alții și, în locul alianțelor imprecise și întimplătoare și al antagonismelor actuale, Europa va fi din nou împărțită în două mari lagăre cu stindarde diferite și țeluri noi. Și atunci lupta se va duce doar între *revoluția democratică*, de o parte, și *contrarevoluția monarhică*, de altă parte” (vezi volumul de față, pag. 139).

Ca și în 1848—1849, Marx și Engels considerau că principalul sprijin al reacțiunii feudal-absolutiste din Europa era absolutismul țarist. Ei au demascat într-o serie de articole rînduieșile iobăgiste care domneau în Rusia țaristă, planurile de cotopire ale țarismului și acțiunile diplomației țariste, au dat în vileag rolul de jandarm pe care țarismul îl juca împreună cu celelalte forțe contrarevoluționare ale Europei în reprimarea mișcărilor revoluționare. Marx și Engels s-au ridicat cu hotărîre împotriva tendinței claselor guvernante din țările europene de a menține și a folosi țarismul ca o unealtă în lupta împotriva revoluției. Ei considerau zdrobirea țarismului, înlăturarea influenței sale reacționare asupra Europei drept cea mai importantă premisă a unei revoluții europene victorioase.

În articolele lui Engels „Germania și panslavismul” este demascat caracterul contrarevoluționar al încercărilor abso-

lutismului țarist de a folosi în scopurile sale mișcările naționale ale popoarelor slave din Europa centrală și de sud, străduințele țarismului de a transforma chemarea la unire a slavilor într-un instrument al politicii sale de cotropire. Arătând esența reacționară a ideilor panslaviste, Engels observa că elementele monarhiste din rîndurile mișcării naționale a unor popoare slave care răspîndeau aceste idei au jucat în mod obiectiv în anii 1848—1849 rolul de sprijinitori ai monarhiei reacționare a Habsburgilor în lupta acesteia împotriva revoluției din Germania și Ungaria. Marx și Engels s-au pronunțat categoric împotriva oricărei ideologii naționaliste, indiferent de forma pe care ar îmbrăca-o — pangermanism, panslavism etc. Ei au subliniat faptul că această ideologie duce la ațîțarea vrajbei naționale între popoare, că e profund străină intereselor dezvoltării democratice, ale eliberării naționale și sociale a tuturor popoarelor, inclusiv a popoarelor slave.

Susținînd cerința de a se acorda independență slavilor de sud și polonezilor, Engels nu extindea, totuși, această cerință și asupra altor popoare slave asuprite (cehii, slovacii etc.) care făceau parte din Imperiul austriac. În articolele „Germania și panslavismul”, el vorbește despre aceste popoare și despre viitorul lor pornind de la teza greșită, enunțată de el încă în lucrările „Panslavismul democrat”, „Revoluție și contrarevoluție în Germania”, potrivit căreia ele nu ar fi capabile de o existență națională independentă și în mod inevitabil nu ar avea altă soartă decît aceea de a fi înghițite de vecini mai puternici (amănunte în această privință vezi în prefețele la volumele 6 și 8 ale Operelor lui K. Marx și F. Engels). Această concluzie se explică mai ales prin faptul că Engels, care considera că tendința generală a dezvoltării capitalismului este centralizarea, crearea de state mari și înghițirea popoarelor mici de către națiunile mari, nu a ținut seama în măsură suficientă de cealaltă tendință — de lupta dusă de popoarele mici împotriva asupririi naționale, de năzuința lor spre independența națională. Experiența istorică a dovedit că popoarele slave care au făcut parte din Imperiul austriac nu numai că au fost capabile să ajungă la o dezvoltare națională independentă, la crearea de state proprii, dar împreună cu celelalte popoare din lagărul socialist au devenit constructorii noii orînduiri sociale — orînduirea socialistă.

Preconizînd necesitatea războiului revoluționar împotriva țarismului în numele reorganizării Europei pe baze demo-

cratice, a eliberării popoarelor asuprite, a unificării pe cale democrat-revoluționară atât a Germaniei cât și a Italiei, Marx și Engels au demască politica claselor guvernante din Anglia și Franța, care au declanșat un război în scopuri agresive, în scopul consolidării regimurilor monarhiste și burghezo-oligarhice din Europa.

În numeroase articole cuprinse în volumul de față, Marx și Engels dezvăluie, pe baza unei analize minuțioase a faptelor istorice, a documentelor diplomatice și, în special, a protocoalelor Conferinței din 1855 de la Viena, a dezbaterilor parlamentare ș.a.m.d., cauzele izbucnirii războiului Crimeii și adevăratul lui caracter. Ei demască declarațiile false ale oamenilor politici și ale presei oficiale vest-europene, în care războiul dus de Anglia și Franța împotriva Rusiei era prezentat drept un război în scopul „apărării” independenței Turciei, drept un război împotriva „despotismului”, pentru „libertate” și „civilizație”. Războiul Crimeii, arată în articolele lor Marx și Engels, a izbucnit în primul rînd din pricina ciocnirii de interese economice și militare ale țărilor beligerante, iar caracterul lui este determinat de politica hrăpăreață a claselor dominante din aceste state. Marx și Engels dau în vileag contradicțiile dintre statele europene în problema Orientului apropiat, dezvăluie lupta dintre ele pentru împărțirea teritoriilor aflate sub stăpînirea Imperiului otoman, pentru dominația în Balcani și asupra strîmtorilor de la Marea Neagră, rivalitatea de interese dintre ele în Asia centrală.

În articolul „Palmerston. — Fiziologia claselor dominante din Marea Britanie”, precum și în alte articole, Marx dezvăluie politica statelor occidentale față de „aliata” lor Turcia. El demască metodele rapace de înrobire colonială a Turciei înapoiate de către statele europene, și în special aservirea ei financiară sub pretextul de a-i da ajutor. Punînd sub controlul lor ministerul de externe și de interne al Turciei, dispunînd de armata ei, statele apusene, arăta Marx, „vor să pună mîna pe finanțele Turciei” (vezi volumul de față, pag. 407).

În articolul „O politică ciudată”, precum și într-o serie de alte articole, Marx dezvăluie adevăratele scopuri politice urmărite de clasele dominante din Anglia și Franța în războiul Crimeii. Marx și Engels au văzut clar că, luptînd pentru înlăturarea Rusiei ca rival în Orientul apropiat și mijlociu, năzuind să ocupe Sevastopolul, să smulgă Rusiei Caucazul,

să distrugă flota rusă și să slăbească astfel puterea militară a Rusiei, Anglia burghezo-oligarhică și Franța bonapartistă nu erau nicidecum interesate în prăbușirea țarismului ca forță contrarevoluționară. Statele occidentale nu urmăreau cîtuși de puțin să zdruncine sistemul politic reacționar al Europei, îndreptat spre reprimarea mișcărilor revoluționare și de eliberare națională, ale cărui baze au fost puse încă la Congresul de la Viena din 1815 și unul dintre bastioanele căruia îl constituia țarismul rus. Dimpotrivă, planurile cîrmuitorilor statelor occidentale prevedeau consolidarea acestui sistem. Războiul Crimeii, sublinia Marx dezvăluind planurile contrarevoluționare ale clicilor guvernante din Anglia și Franța, „n-a fost întreprins în scopul anulării tratatului de la Viena, ci mai degrabă în scopul consolidării lui, prin includerea suplimentară a Turciei în protocoalele din 1815. Se speră că din acest moment va începe împărăția de o mie de ani a conservatorismului și că guvernele, cu forțe unite, se vor putea ocupa exclusiv de «liniștirea» spiritelor în Europa” (vezi volumul de față, pag. 329).

În articolele „Din viața parlamentară : Dezbateri în legătură cu moțiunea lui Disraeli”, „Planurile de război ale lui Napoleon”, „Incidentul din Camera comunelor. — Războiul Crimeii”, „Războiul local. — Dezbateri pe marginea reformei administrative. — Raportul comisiei Roebuck” și altele, Marx și Engels arată că cercurile guvernante din Anglia și Franța se temeau de transformarea conflictului oriental într-un incendiu revoluționar care să cuprindă întregul continent, și acest fapt a exercitat o profundă influență asupra diplomației, planurilor militare și metodelor de ducere a războiului. Ațîțind spiritul șovin în Franța și Anglia, cercurile guvernante ale statelor europene, subliniau Marx și Engels, depuneau în același timp eforturi în direcția localizării războiului, pentru ca acesta să nu se transforme într-un război al popoarelor europene împotriva țarismului și a celorlalte forțe contrarevoluționare. Marx și Engels au supus unei critici vehemente planul promovat de guvernul francez și susținut de guvernul englez „de a duce un război local în scopuri locale”, arătînd că acest plan reflecta teama clicii bonapartiste și a oligarhiei engleze față de consecințele revoluționare ale unui război general european împotriva Rusiei țariste, că el era dictat de considerente contrarevoluționare, dinastice și altele de același gen ale vîrfurilor conducătoare din Franța și Anglia. Marx și Engels scoteau în evidență

faptul că fără demascarea politicii claselor dominante din aceste țări, fără o luptă hotărâtă împotriva acestei politici nu se putea obține o schimbare radicală a caracterului războiului, transformarea lui într-un război pentru reorganizarea Europei pe baze democratice. Marx și Engels legau, în primul rînd, realizarea acestei sarcini de intensificarea activității forțelor proletare și democrat-revoluționare. În locul guvernelor contrarevoluționare din Anglia și Franța, scria Marx, „în scenă trebuie să intre alte puteri” (vezi volumul de față, pag. 334).

Marx a arătat într-o serie de articole șubrezenia coaliției statelor din apusul Europei care purtau războiul împotriva Rusiei, contradicțiile dintre aliați care s-au făcut simțite în tot cursul războiului. În articolele cu privire la alianța anglo-franceză, el dezvăluie rădăcinile istorice ale rivalității economice și politice a claselor dominante din Anglia și Franța, care genera în mod inevitabil noi și noi conflicte între ele.

Legînd apariția unui nou avînt revoluționar de criza economică care era iminentă și trebuia să provoace agravarea tuturor contradicțiilor și întărirea luptei de clasă, Marx acorda o atenție specială Angliei capitaliste — țara cu contradicțiile cele mai dezvoltate în acea vreme între burghezie și proletariat.

În numeroase articole incluse în volumul de față, Marx explică situația economică și politică a Angliei, politica internă și externă a claselor dominante și a partidelor politice aflate la cîrma țării, dezvăluie esența antipopulară a acestei politici. Urmărind politica internă a Angliei de-a lungul secolelor, Marx arată în articolele „Politica tradițională engleză”, „Lordul Palmerston”, „Noi demascări în Anglia”, „Mitingul consacrat Poloniei”, în lucrarea „Căderea Karsului”, precum și într-o serie întregă de alte articole că politica și diplomația claselor dominante din Anglia s-au distins întotdeauna prin perfidie, fățarnicie, amestec sub diferite pretexte mincinoase în treburile interne ale altor state, că Anglia a jucat un rol provocator în multe conflicte, mai ales în Orientul apropiat și mijlociu. Luînd drept exemplu atitudinea lui Palmerston, Russell și a altor oameni politici față de Polonia, Irlanda, Ungaria, Italia, Marx demască caracterul contrarevoluționar al politicii engleze, arată ura claselor guvernante din Anglia împotriva mișcărilor de eliberare națională, ură mascată adeseori prin fraze ipocrite atestînd

simpatia față de popoarele care luptă împotriva despotismului.

În articolele „Piața de bani”, „Situația comercială și financiară”, „Criza din Anglia” și altele, Marx lămurește situația economică din Anglia, caracterizează starea producției industriale, a comerțului intern și extern, a prețurilor de piață, a cursului valutei. Urmărind prin exemple concrete acțiunea legilor economice ale capitalismului descoperite de el, analizând dezvoltarea ciclului periodic al producției capitaliste, Marx relevă caracterul discontinuu al dezvoltării economiei capitaliste. El ajunge la concluzia că perioadei de avânt economic care a urmat după revoluția din 1848—1849 i-a luat locul o perioadă de stagnare într-o serie de ramuri industriale și comerciale din Anglia, în primul rând în industria textilă. Depresiunea economică apărută la sfârșitul anului 1853 și începutul anului 1854, Marx o constată și în 1855. Această depresiune s-a manifestat, după cum arată el în lucrările sale, prin scăderea producției la o serie de mărfuri industriale, prin creșterea șomajului, prin trecerea multor întreprinderi la săptămâna de lucru incompletă, prin falimentul unor mari firme comerciale. Marx a prevăzut că într-un viitor apropiat Anglia va trece printr-o criză economică mai grea decât cele de pînă atunci; acuitatea acestei crize va fi sporită de o particularitate a economiei engleze, și anume de dependența ei de starea pieței mondiale. Previziunea lui Marx s-a realizat în 1857, o dată cu izbucnirea unei noi crize economice, care pentru prima dată în istorie a ajuns să aibă un caracter mondial.

În legătură cu analiza situației economice din Anglia, Marx a criticat vehement în articolele sale liberalismul burghez englez, reprezentat de liber-schimbști, care răspîndeau iluzia dispariției crizelor economice o dată cu introducerea principiului libertății comerțului. Marx arată că aceste iluzii se vor năruși, el dovedește inconsistența afirmațiilor liber-schimbștilor și ale altor economiști burghezi cu privire la posibilitatea dezvoltării fără crize a capitalismului. El demască burghezia liber-schimbistă și pe ideologii ei Cobden, Bright și alți reprezentanți ai așa-numitei școli manchesteriene ca pe niște apologeti ai capitalismului, ca pe cei mai înrăiți dușmani ai clasei muncitoare. Marx smulge liber-schimbștilor masca de „luptători pentru libertate”, de „apărători” ai intereselor maselor populare împotriva aristocrației. Marx observă că, deși liber-schimbștii se manifestă îm-

potriva amestecului statului în viața economică, ei fac totodată apel la intervenția parlamentului și guvernului ori de câte ori regimul bazat pe exploatare începe să fie amenințat fățiș de mișcarea clasei muncitorilor salariați. Marx stigmatizează în articolele sale pe liber-schimbști pentru faptul că atentează la instituția inspectorilor de fabrică, pentru încercările de a obține abrogarea legilor cu privire la limitarea zilei de muncă pentru femeii și copii.

Demascînd afirmațiile mincinoase ale liber-schimbștilor cu privire la „bunătatea” oamenilor muncii din Anglia, Marx zugrăvește pe baza materialelor cuprinse în rapoartele inspectorilor de fabrică tabloul zguduitor al exploatării maselor muncitoare din Anglia, în special a femeilor și adolescenților. El arată grelele condiții de muncă din întreprinderile capitaliste, menționînd lipsa aproape totală a protecției muncii, datorită căreia sănătatea și viața muncitorilor sînt permanent în pericol. „Buletinul industrial întocmit de inspectorii de fabrică — scria Marx — este mai impresionant, mai înfiorător decît orice buletin asupra luptelor din Crimeea. Pe lista celor răniți și uciși femeile și copiii figurează regulat în număr mare” (vezi volumul de față, pag. 408—409).

În articolele lui Marx este condamnată cu asprime poziția adoptată de liderii școlii manchesteriene față de războiul Crimeii, este dezvăluit adevăratul sens al pledoariilor lui Cobden și Bright în „apărarea păcii”, al lozincii lor „pacea cu orice preț”. Școala manchesteriană, sublinia Marx, luptă pentru pace, „pentru a avea posibilitatea să ducă un război industrial înăuntrul și în afara țării” (vezi volumul de față, pag. 304). El menționa că frazele pseudopacifiste ale liber-schimbștilor mascau tendințele expansioniste ale burgheziei engleze, lupta ei pentru dominație pe piața mondială.

În articolele „Fostul guvern englez”, „Guvernul răsturnat”, „În legătură cu criza de guvern”, „Două crize”, „Constituția britanică”, „Palmerston și oligarhia engleză” se face o caracterizare multilaterală a regimului politic din Anglia. „În realitate — scria Marx, dezvăluind caracterul antipopular al regimului oligarhiei burghezo-aristocrate — constituția britanică nu este altceva decît un compromis învechit, perimat și depășit între burghezi, care *domină neoficial*, dar în fapt în toate sferile hotărîtoare ale societății burgheze, și aristocrația funciară, care *guvernează în mod oficial*” (vezi volumul de față, pag. 104). Marx subliniază că unul dintre principalele obstacole pe drumul dezvoltării progresiste a

țării și unul dintre pilonii regimului oligarhic îl constituie menținerea în mâinile aristocrației a monopolului asupra celor mai importante funcții în stat, ceea ce îi permitea aceasta să exercite o influență hotărâtoare în politica externă și internă a Angliei. Sistemul politic oligarhic, observă Marx în numeroase articole ale sale, și-a pus pecetea asupra întregii vieți politice a Angliei oficiale, reflectându-se în activitatea parlamentară, în componența și politica guvernelor, în organizarea administrației de stat și militare, în poziția principalelor partide politice. Caracterizând activitatea guvernelor engleze — a guvernului de coaliție al lui Aberdeen și a guvernului whig al lui Palmerston, care i-a luat locul în februarie 1855 —, Marx arată că ea însumează toate tarele regimului oligarhic, că scopul urmărit de aceste guverne a fost să împiedice prin toate mijloacele introducerea oricăror prefaceri progresiste care amenințau monopolul politic al vîrfurilor claselor dominante din Anglia.

Grupul de articole „Cu privire la criza de guvern”, „Partide și clici”, „«Morning Post» împotriva Prusiei. — Whigii și toryi” și altele întregesc în mod substanțial caracterizarea clasică făcută de Marx în lucrările sale anterioare partidelor oficiale din Anglia, sistemului bipartid tradițional, care consta în trecerea alternativă a puterii din mâinile torylor-conservatori în cele ale whigilor-liberali. Marx subliniază conservatorismul anchilozat al torylor, care se dovedeau susținători zeloși „a tot soiul de prejudecăți vechi engleze cu privire la biserică și stat, la protecționism și anticatolicism” (vezi volumul de față, pag. 236). Totodată, el demască liberalismul de paradă al whigilor — acești reprezentanți aristocratici ai burgheziei, care se străduiau, ca și toryi, să consolideze regimul oligarhic, dar care dădeau dovadă de mai multă suplețe și capacitate de adaptare. Whigii, observa Marx, „n-au stat niciodată în cumpănă să renunțe la prejudecățile care i-ar fi împiedicat să-și exerce dreptul ereditar de monopol asupra funcțiilor de stat”, ei își schimbau „hainele și vederile potrivit împrejurărilor momentului” (vezi volumul de față, pag. 236, 237).

Demascării politicii whigilor îi este consacrat pamfletul „Lordul John Russell”, inclus în volumul de față, pamflet îndreptat împotriva unuia dintre reprezentanții tipici, după expresia lui Marx, „ai partidului carieriștilor”, cunoscut om politic, care a ocupat fără întrerupere înalte funcții în stat. În acest pamflet, ca și în alte articole, Marx arată că lupta

dintre tory și whigi nu este decît o gîlceavă între cele două fracțiuni ale clasei conducătoare, că deosebirile în politica celor două partide s-au șters treptat pe măsura unirii diverselor fracțiuni ale exploatatorilor, ca urmare a ascuțirii luptei de clasă dintre burghezie și proletariat. Atacurile violente dezlănțuite împotriva guvernului de partidul care se afla în opoziție nu erau decît un mijloc de înlăturare de la putere a partidului rival. Demascînd mecanismul sistemului bipartid englez, Marx arăta că partidul care venea la putere continua să promoveze linia politică a predecesorilor săi. Eforturile ambelor partide urmăreau în aceeași măsură menținerea monopolului puterii de stat în mîinile vîrfurilor burghezo-aristocratice.

În articolele sale, Marx subliniază profundele contradicții caracteristice regimului oligarhic din Anglia, neconcordanța dintre sistemul politic învechit și dezvoltarea economică a țării, decăderea partidelor parlamentare tradiționale. „Vechile partide parlamentare care dețin monopolul guvernării țării — scrie Marx — nu mai există decît sub forma unor clici” (vezi volumul de față, pag. 49). Articolele lui Marx în care se analizează regimul politic din Anglia pun într-o lumină vie procesul de descompunere a vechilor partide aristocratice și al transformării lor în partidul conservator și liberal al burgheziei engleze, proces care se desfășura în Anglia la mijlocul secolului al XIX-lea și care reflecta influența crescîndă a clasei capitaliștilor, consolidarea poziției ei în toate sferile vieții sociale.

În articolele sale cu privire la Anglia, Marx acordă o atenție deosebită clasei muncitoare engleze. În articolele „Mitingul de la London-Tavern”, „Cu privire la istoricul campaniilor de agitație”, „Opoziția burgheză și cartiștii”, „Cu privire la mișcarea pentru reformă”, „Asociația pentru reforma administrativă. — Carta poporului”, „Mișcarea antibisericească. — Demonstrația din Hyde Park”, „Ciocniri între poliție și popor. — Despre evenimentele din Crimeea” și multe altele, Marx analizează problemele cele mai importante ale mișcării muncitorești engleze din timpul său. El constată în articolele sale o anumită învioreare a activității politice a proletariatului englez. Observînd în același timp străduințele din ce în ce mai accentuate ale reprezentanților opoziției burgheze, inclusiv ale cercurilor opoziționiste comercial-financiare din City, de a supune clasa muncitoare din Anglia influenței lor, Marx sublinia fără încetare însemnătatea rezis-

tenței opuse de cartiști în fața încercărilor asemănătoare ale elementelor burgheze. Marx reproduce în articolele sale conținutul cuvântărilor ținute la mitingurile de masă de Ernest Jones și de alți militanți cartiști, care arătau spiritul moderat și inconsecvența opoziției burgheze împotriva oligarhiei, teama ei de mișcarea muncitorească, faptul că era gata să încheie un compromis cu aristocrația și demascau încercările liderilor burgheziei de a folosi mișcarea muncitorească în interesele lor meschine. În opoziție cu revendicarea burgheză moderată a unei reforme administrative care să prevadă accesul pe o scară mai largă al reprezentanților burgheziei la posturile publice, cartiștii susțineau revendicarea unei largi reforme electorale democratice pe baza celor 6 puncte ale Cartei poporului. Marx considera drept un mare merit al cartiștilor strădania lor de a elibera clasa muncitoare de sub influența burgheziei, de a apăra pozițiile ei de sine stătătoare, de a-i asigura rolul conducător în lupta pentru democratizarea regimului politic din Anglia.

Un mare interes prezintă prin conținutul lui profund articolul lui Marx, menționat mai sus, „Asociația pentru reforma administrativă. — Carta poporului”. În acest articol, Marx scoate în evidență importanța istorică a programului politic al cartiștilor, al cărui punct central îl constituia revendicarea dreptului de vot universal. Marx subliniază că, în condițiile existente în Anglia în deceniul al 6-lea, realizarea acestui program putea deschide clasei muncitoare drumul spre cucerirea puterii de stat și spre folosirea ei în scopul realizării transformărilor socialiste. „El este *Carta* maselor populare — arată Marx — și dovedește că acestea au cucerit puterea politică pe care o folosesc ca un mijloc de împlinire a revendicărilor lor sociale” (vezi volumul de față, pag. 289). Acest articol confirmă faptul că Marx și Engels cereau întotdeauna o abordare istorică concretă a lozincilor politice, inclusiv a lozincii votului universal, al cărei conținut și a cărei importanță se schimbau, după cum ne învață ei, în funcție de condițiile istorice. Dacă în Franța și, în general, pe continent conținutul lozincii dreptului de vot universal nu depășea cadrul revendicărilor burghezo-democratice, cu totul alt caracter căpăta această revendicare, alături de celelalte puncte ale programului cartist, în condițiile din Anglia. Considerând revoluția violentă drept unicul mijloc posibil de instaurare a dictaturii proletariatului în țările de pe continent, Marx și Engels exceptau Anglia, date fiind condițiile existente în acea

perioadă. Ei au ținut seama de particularitățile existente atunci în Anglia, ca, de pildă, lipsa unui aparat de stat militar-birocratic dezvoltat, spre deosebire de Franța și celelalte țări de pe continent, ca și de faptul că cea mai mare parte a populației Angliei o constituia proletariatul. Avînd în vedere acest lucru, Marx și Engels admiteau posibilitatea cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare engleză pe cale pașnică, prin introducerea votului universal, prin transformarea radicală a sistemului parlamentar și democratizarea deplină a regimului politic al Angliei. Pornind de la această perspectivă, Marx și Engels au apreciat lozinca cartistă a votului universal, fără a exclude, totodată, posibilitatea altor căi, nepașnice, de luptă pentru cucerirea puterii de către proletariatul englez. Marx și Engels considerau drept o condiție importantă a victoriei proletariatului englez creșterea gradului său de conștiință și organizare politică, crearea de către el a unui partid proletar de masă.

Dar speranțele lui Marx și Engels că lupta pentru renașterea mișcării cartiste va duce la rezolvarea acestei sarcini nu s-au realizat. Încercarea făcută de cartiști în deceniul al 6-lea de a chema la viață mișcarea de masă pentru Cartă n-a reușit. Însăși mișcarea cartistă a părăsit curînd după aceea definitiv scena. Cauza acestui fapt era creșterea tendințelor oportuniste în rîndul muncitorilor englezi, determinată de situația de monopol a Angliei pe piața mondială și de coruperea vîrfurilor proletariatului englez, a „aristocrației muncitorești”, pe seama uriașelor plusprofituri stoarse de burghezie din colonii.

Un mare număr de articole cuprinse în volum se ocupă de politica externă și internă a Franței în perioada războiului Crimeii. În articolele „Soarta marelui aventurier”, „Planurile de război ale lui Napoleon”, „Războiul local. — Dezbateri pe marginea reformei administrative. — Raportul comisiei Roebuck”, care au mai fost menționate, precum și în articolul „Ultimul expedient al lui Napoleon” și altele, Marx și Engels dezvăluie adevăratele scopuri urmărite în război de Franța bonapartistă, tendința de cucerire și năzuința de a întări regimul bonapartist. Subliniind că Franța bonapartistă era unul dintre principalii inițiatori ai declanșării războiului Crimeii, dînd în vileag intențiile lui Napoleon al III-lea, Engels observa că aventurile militare constituie o parte caracteristică a politicii bonapartiste, că agresiunile și cotropirile alcătuiau unul dintre principiile pe care se întemeia dominația politică

a clicii bonapartiste și însăși venirea la putere a dinastiei Bonaparte. Pentru Ludovic Bonaparte, arăta Engels, „imposibilitatea luării Sevastopolului echivalează cu pierderea Franței” (vezi volumul de față, pag. 162). Demascând regimul bonapartist ca pe un regim de dictatură militară-polițienească a burgheziei contrarevoluționare, Marx și Engels fac în articolele lor o caracterizare biciuitoare a căpeteniilor Franței bonapartiste: a împăratului Napoleon al III-lea însuși, acest uzurpator și aventurier nerușinat, a acoliților săi apropiați — mareșalul Saint-Arnaud, generalii Espinasse, Forey, Canrobert și alți carieriști venali și nesățioși, care nu dădeau dovadă de nici un fel de talente pe câmpul de luptă și erau de o cruzime bestială în reprimarea mișcării revoluționare.

Marx și Engels au urmărit cu atenție încordată situația politică internă a Franței. În articolele „Rapoartele generalilor. — Tribunalele engleze. — Știri din Franța”, „Banca Franței. — Întăriri pentru Crimeea. — Noi feldmareșali”, „Conflictul anglo-american. — Situația din Franța”, ei relevă o agravare a situației politice din țară, datorită intensificării scumpetei și altor dificultăți economice, precum și creșterii neobișnuite a febrei speculațiilor etc. Semnele de nemulțumire apărute în masele populare, manifestarea unor stări de spirit revoluționare în rîndul clasei muncitoare, al studenților, al unei anumite părți a burgheziei și chiar în rîndurile armatei, care fusese pînă atunci reazemul regimului bonapartist — toate acestea dovedeau șubrezenia celui de-al doilea Imperiu, confirmau, după cum scria Marx, faptul că „epoca de înflorire a bonapartismului a luat sfîrșit” (vezi volumul de față, pag. 638).

O fermă luare de poziție împotriva bonapartismului a constituit-o articolul „Franța lui Bonaparte cel Mic”, publicat de Marx în „The People's Paper”. Acest articol reprezintă un strălucit model de publicistică revoluționară combatantă a lui Marx. În acest articol este dată în vileag cu multă precizie și plasticitate esența antipopulară a regimului celui de-al doilea Imperiu. Marx arăta cititorilor acestui ziar muncitoresc englez contrastul profund dintre Franța bonapartistă oficială, care risipea fără milă bogățiile naționale ale țării, și Franța maselor populare, cărora dominația clicii bonapartiste le-a adus numai suferințe și mizerie, persecuții polițienești și represiuni sîngeroase. În adîncurile acestei Franțe populare, sublinia Marx, clocotește spiritul revoluționar împotriva regimului lui Ludovic Bonaparte, apar simptome care preves-

tesc „căderea imperiului speculațiilor de bursă” (vezi volumul de față, pag. 644).

În articolele scrise în această perioadă, Marx și Engels au continuat să explice poziția Austriei în războiul Crimeii. Urmărind acțiunile întreprinse de guvernul austriac în decursul războiului, lupta desfășurată între diplomația anglo-franceză și cea rusă în problema poziției Austriei, precum și analizând situația internă a Imperiului austriac, Marx și Engels au arătat cauzele politicii șovăielnice, de duplicitate a monarhiei de Habsburg în perioada crizei din Orient. Fiind un stat multinațional, întemeiat pe asuprairea popoarelor care intrau în componența sa și pe ațitarea vrajbei naționale, monarhia austriacă reacționară ascundea într-însa, după cum observau Marx și Engels, o mare cantitate de material inflamabil. Temându-se de revoluție, clica guvernantă din Austria avea nevoie de țarism ca un sprijin la care să apeleze în cazul izbucnirii unor noi tulburări revoluționare. În același timp, urmărind scopuri de cotropire în Balcani, ridicând pretenții asupra teritoriilor stăpânite de turci în Europa, Austria era interesată în slăbirea Rusiei; din acest motiv ea a concentrat o mare armată la Dunăre, a încheiat un tratat cu statele apusene, a început să ducă tratative cu aceste state în vederea unui ajutor financiar. Sfișiată de tendințe contradictorii, Austria s-a situat pe o poziție ostilă Rusiei, fără să se poată hotărî însă pînă la sfîrșitul războiului să se ridice direct împotriva ei. Un rol important în aceste oscilări ale guvernului austriac a jucat, după cum observau Marx și Engels, teama acestuia față de declanșarea unei mișcări de eliberare a popoarelor slave supuse de imperiul habsburgic în cazul intrării în război împotriva Rusiei.

Legat de analiza poziției Austriei, Marx examinează și politica Prusiei. El consideră că neutralitatea proclamată de cercurile guvernante prusace a fost dictată și ea de teama urmărilor revoluționare ale mutării teatrului de acțiuni militare împotriva Rusiei țariste în Europa centrală. Intrarea Prusiei în război ar fi putut servi drept impuls în desfășurarea luptei pentru unitatea națională a Germaniei pe cale democrat-revoluționară, ceea ce ar fi pus în primejdie însăși existența monarhiei prusiene și austriece. În articolul „Prusia”, caracterizînd situația economică și politică a țării, Marx observă creșterea rapidă a industriei și comerțului și, în legătură cu aceasta, o îmbogățire fără precedent a claselor avute din Prusia — moșierii și burghezia. Referitor la aceasta din urmă, Marx

subliniază încă o dată afirmația făcută de el și de Engels încă în 1848—1849 cu privire la incapacitatea burgheziei germane de a juca rolul conducător în lupta pentru înfăptuirea sarcinilor revoluției burgheze. Marx demască esența reacționară a regimului politic al monarhiei prusiene, a cărei trăsătură caracteristică era birocrația omnipotentă, lipsa oricăror libertăți democratice, lipsa de drepturi pentru majoritatea populației. Marx descrie situația grea a țărănimii din Prusia, care rămânea, ca și înainte, „sub tutela directă a nobilimii, atât din punct de vedere administrativ cât și juridic” (vezi volumul de față, pag. 686).

Un loc important ocupă în volum articolele lui Engels consacrate analizei desfășurării acțiunilor militare pe teatrele de război din Crimeea și Caucaz, a raportului de forțe dintre părțile beligerante, a diverselor operații militare. Aceste cronici militare prezintă un mare interes pentru știința istoriei militare. Ele dau posibilitatea de a urmări toate etapele importante ale războiului Crimeii, conțin teze și concluzii prețioase în probleme de istorie a artei militare, de strategie și tactică militară, sintetizează, pe baza materialismului istoric, experiența războaielor din vremea lui Engels.

Într-o serie de articole, Engels critică comandamentul anglo-francez, strategia folosită de acesta și felul în care reprezentanții puterilor apusene exercită conducerea operativă a acțiunilor militare. Relevând greșelile și gafele comandamentului trupelor aliate, lipsa unor planuri și inițiative strategice vaste, mărginirea și spiritul de rutină de care dădea el dovadă, Engels a arătat că metodele defectuoase de ducere a războiului folosite de Anglia și Franța corespund întru totul scopurilor meschine, antipopulare urmărite în război de clicile guvernante din aceste țări. În articolele „Lupta din Crimeea”, „Dezvăluirile comisiei de anchetă”, „Armata britanică”, „Pedepsirea soldaților englezi” și altele, Marx și Engels denunță conservatorismul sistemului militar englez, caracterul rutinar al organizării armatei engleze, remarcă nivelul scăzut al pregătirii teoretice și militare a ofițerilor englezi, incapacitatea comandanților și a șefilor serviciului de intendență, care, în ciuda condițiilor relativ favorabile, nu erau în stare să asigure aprovizionarea armatei engleze cu armament și echipament. În articolele consacrate demascării bonapartismului, menționate mai sus, Marx și Engels au caracterizat rînduielele contrarevoluționare introduse de cercurile

bonapartiste în armata franceză, precum și fizionomia jalnică a unor conducători militari ai celui de-al doilea Imperiu.

Majoritatea covârșitoare a cronicilor militare ale lui Engels sînt consacrate asediului și apărării Sevastopolului. Eroica epopee a apărării acestui oraș timp de 11 luni de către armatele ruse, epopee care a atras privirile întregii lumi, s-a aflat, firește, în centrul atenției lui Marx și Engels. Considerînd asediul și apărarea Sevastopolului ca o nouă etapă în campania din Crimeea, Engels analizează în amănunțime metodele de asediu aplicate de armatele anglo-franceze și metodele de apărare ale apărătorilor Sevastopolului. Pe baza studierii experienței campaniei de la Sevastopol, Engels a făcut importante sintetizări în legătură cu însemnătatea fortărețelor în condițiile războiului din vremea sa, precum și în legătură cu interacțiunea dintre armatele de cîmp și fortărețe.

În articolele „Incursiunea de la 23 martie”, „O bătălie la Sevastopol” și altele, Engels analizează metodele de asediu folosite de aliați. El observă că „de la asediul Troiei este cu neputință să găsești în analele războiului vreun asediu atît de nesistematic, lipsit de sens și de orice glorie ca asediul Sevastopolului” (vezi volumul de față, pag. 209). În ce privește lucrările de fortificații, subliniază Engels, rușii au luat-o cu mult înaintea englezilor și francezilor. Engels dă o înaltă apreciere organizării apărării Sevastopolului, artei militare-geniste a apărătorilor, scoate în evidență curajul și eroismul apărătorilor fortăreței ruse. În articolele „Mersul războiului”, „Din Sevastopol” și altele, Engels dă ca exemplu aliaților măiestria geniștilor din garnizoana de la Sevastopol, printre care măiestria comandantului trupelor de geniu, Totleben, capacitatea acestora de a se orienta just și rapid în orice situații, organizarea iscusită a focului și a lucrărilor de apărare. Construirea de către ruși a unor noi fortificații în cursul apărării reprezintă, după părerea lui Engels, „un act de o îndrăzneală și o dibăcie fără precedent, așa cum n-a întreprins vreodată o garnizoană asediată” (vezi volumul de față, pag. 185). Engels relevă folosirea de către ruși a dispunerii în trepte a bateriilor, ceea ce le-a permis să folosească cu profituri maxime avantajele terenului. El arată că un mijloc important în sistemul general de apărare al rușilor au fost reușitele lor incursiuni, în timpul cărora au acționat „cu o mare artă îmbinată cu tenacitatea care-i caracterizează” (vezi volumul de față, pag. 165). Engels a ajuns la concluzia că „toată

organizarea acestei apărări a fost făcută în mod exemplar" (vezi volumul de față, pag. 186).

Din cele de mai sus rezultă că Engels a apreciat în măsura cuvenită eroismul și arta militară a apărătorilor Sevastopolului, că el a știut să găsească criteriul obiectiv de caracterizare a evenimentelor militare, chiar atunci cînd nu dispunea decît de informații unilaterale și uneori cu totul tendențioase cu privire la desfășurarea acțiunilor militare, informații cuprinse în comunicatele anglo-franceze, pe care, în acea perioadă, adesea nu avea posibilitatea să le verifice. Ulterior, pe baza unor cercetări mai detaliate și multilaterale, Engels a revenit adeseori asupra experienței eroice apărări a Sevastopolului, pe care o considera drept un strălucit model de apărare activă, un model de măiestrie militară și de eroism din partea apărătorilor (vezi, de pildă, articolele lui Engels consacrate mișcării de eliberare națională din India din 1857—1859 și „Însemnări cu privire la război”, scrise de el în perioada războiului franco-prusian).

Munca depusă de Engels în această perioadă pentru a studia dezvoltarea artei militare și-a găsit expresia în lucrarea de sinteză „Armatele din Europa”, cuprinsă în volumul de față. În această lucrare, ca și în cronicile militare, Engels se dovedește un mare specialist militar, un profund cunoscător al istoriei militare și al stării forțelor armate din vremea sa. În lucrare se face o caracterizare amănunțită a armatelor statelor europene, sînt arătate particularitățile fiecărei armate: organizarea, recrutarea, sistemul de instrucție, calitățile de luptă ale soldaților și ofițerilor. Tot aici Engels arată importanța particularităților și a tradițiilor naționale în dezvoltarea fiecărei armate, subliniind, în același timp, că progresul general al tehnicii militare și perfecționarea artei militare determină fiecare armată să-și însușească și să folosească experiența tuturor celorlalte armate. Engels critică tendințele idealiste și naționaliste caracteristice literaturii de istorie militară a claselor dominante și în special „teoria” de largă circulație a invincibilității veșnice a unor armate. Prin întreaga lucrare a lui Engels străbate ca un fir roșu importanta teză a materialismului istoric conform căreia starea și capacitatea de luptă ale unei armate sînt determinate, înainte de toate, de nivelul dezvoltării economice, de orînduirea socială și de regimul politic al țării respective, teză dezvoltată ulterior pe larg de el în cartea „Anti-Dühring”.

Caracterizînd în special armata prusiană, Engels arată că, datorită regimului politic reacționar din Prusia, principiul progresist al recrutării și instruirii armatei prin pregătirea militară pe termen redus a întregii populații apte de serviciul militar n-a fost introdus consecvent în practică și a fost denaturat datorită străduințelor cercurilor guvernante „de a avea o armată supusă și de nădejde, care să poată fi folosită, la nevoie, pentru reprimarea tulburărilor din interiorul țării” (vezi volumul de față, pag. 477). Engels arată că asuprirea națională și ațîțarea vrăjbei naționale, care constituie trăsătura caracteristică a sistemului politic al monarhiei habsburgice, s-au reflectat și în armata austriacă, influențînd în mod negativ capacitatea de luptă a acesteia. Regimul feudal înapoiat din Turcia, samavolnicia și abuzurile pașalelor, arată Engels în fragmentul „Armata turcă”, au constituit o piedică în calea introducerii unor reforme militare necesare. Engels arată influența rămășițelor feudalismului și în armatele multor state europene.

Descriind starea armatei ruse din acea vreme, Engels relevă în această lucrare, ca și în articolul special, intitulat „Armata rusă”, înapoierea ei tehnică, metodele învechite de recrutare și instruire a trupelor, răspîndirea „muștrului cazon”, atît de răspîndit, delapidările frecvente etc. ca rezultat al înapoierii economice a Rusiei țariste, al dominației relațiilor feudale-iobăgiste din cadrul ei, al regimului politic reacționar. Engels subliniază, în același timp, înaltele calități de luptă ale soldaților ruși, pe care e mai ușor „să-i împuști decît să-i faci să dea înapoi” (vezi volumul de față, pag. 490).

Trebuie însă să avem în vedere faptul că, în caracterizarea înapoierii armatei Rusiei iobăgiste, Engels a exagerat unele lucruri. Astfel, faptele istorice contrazic afirmațiile despre pasivitatea permanentă a soldaților ruși, despre rolul deosebit de important jucat de străinii din armata rusă, despre faptul că în rîndurile ei oamenii capabili constituiau o excepție, că în condiții de luptă egale rușii ar fi fost înfrînți întotdeauna de inamicii lor occidentali. Sursa acestor afirmații inexacte, asupra cărora Engels a revenit într-o anumită măsură în lucrările sale ulterioare („Padul și Rinul” și altele), o constituia interpretarea tendențioasă a trecutului militar al Rusiei de către istoricii militari occidentali, din ale căror lucrări, în lipsa altor surse, a fost nevoit Engels să extragă datele factice. O anumită influență asupra concepțiilor lui Engels referitoare la armata rusă a exercitat-o orientarea

politică a articolelor sale împotriva țarismului rus ca principal bastion al reacțiunii în Europa în acea epocă.

Intr-o serie de articole — „Războiul anglo-francez împotriva Rusiei”, „Războiul european” și altele —, scrise de Marx și Engels în acea perioadă când, în fond, deznodământul războiului putea fi prevăzut, se trag unele concluzii asupra războiului Crimeii. „Războiul anglo-francez împotriva Rusiei va fi înscris în mod indiscutabil în istoria militară ca un «război de neînțeleș». Discursuri grandilocvente alături de o activitate neînsemnată; pregătiri gigantice și rezultate jalnice... neobișnuita mediocritate a generalilor alături de neobișnuita vitejie a trupelor... un întreg ghem de contradicții și inconsecvențe. Și toate acestea sînt la fel de caracteristice pentru ruși cît și pentru inamicii lor” (vezi volumul de față, pag. 532). Marx și Engels conchid că războiul Crimeii n-a îndreptățit speranțele în transformarea lui într-un război pentru principii democratice și revoluționare, nu a dus la transformări radicale în Europa, la răsturnarea regimurilor reacționare în țările europene. El n-a rezolvat nici contradicțiile existente între state în problema orientală și în alte probleme. Referindu-se în lucrarea „Căderea Karsului”, menționată mai sus, la tratativele de pace duse la Paris între țările beligerante, Marx le consideră niște tratative de ochii lumii, iar tratatul de pace de la Paris — drept un tratat efemer. Prin aceasta Marx sublinia că pacea de la Paris încheiată în urma războiului Crimeii nu numai că n-a însemnat o reglementare a problemelor litigioase, dar a constituit de la bun început sursa unor noi conflicte, mai ascuțite, între statele europene.

Deși au remarcat faptul că războiul Crimeii nu a dus la schimbări radicale în regimul social și politic al Europei, întemeietorii marxismului au recunoscut, totuși, influența acestui război asupra dezvoltării interne a unor țări, inclusiv asupra dezvoltării Rusiei. Astfel, revenind în 1871 la aprecierea războiului Crimeii, Marx scria într-o variantă preliminară a lucrării sale „Războiul civil din Franța” următoarele: „Deși prin apărarea Sevastopolului Rusia și-a salvat, poate, onoarea și a aruncat praf în ochii străinătății prin triumfurile diplomatice obținute la Paris, totuși, după înfrîngerea suferită în campania din Crimeea, care a scos la iveală chiar în țară caracterul putred al sistemului ei social și politic, guvernul Rusiei i-a eliberat pe iobagi și și-a transformat întregul său

sistem administrativ și judiciar" (Arhiva Marx-Engels, vol. III (VIII), pag. 281). Legătura sesizată de Marx între înfrîngerea Rusiei în războiul Crimeii și reformele pe care însuși guvernul țarist a fost nevoit să le introducă de sus, de la înălțimea tronului, după cum arăta Marx, pentru a evita o revoluție de jos, a fost mai tîrziu profund și multilateral dezvoltată de V. I. Lenin, care a scris că „războiul Crimeii a dezvăluit putreziciunea și neputința Rusiei iobage" (Opere, vol. 17, E.S.P.L.P. 1957, pag. 102).

*
* *
*

În 1855, o serie întregă de articole ale lui Marx și Engels au fost publicate concomitent în „Neue Oder-Zeitung" și în „New York Daily Tribune" ; la includerea acestor articole în volumul de față s-a dat prioritate variantelor mai ample și în care redacțiile ziarelor au operat mai puține intervenții. În aceste cazuri, în adnotări se face trimiterea la varianta neinclusă în volum. Deosebirile dintre variante sînt date în note de subsol pe paginile respective.

.....

Așa cum au arătat Marx și Engels în repetate rînduri în scrisorile lor, redacția lui „New York Daily Tribune" adopta o atitudine cu totul arbitrară față de articolele lor. Căutînd să dea unei serii de corespondențe, în special cronicilor militare scrise de Engels, aparența unor articole scrise la New York, redacția intervenea în text ; ea făcea adaosuri la unele din articolele lui Marx și Engels ; în ediția de față, cazurile de intervenție din partea redacției au fost consemnate prin note la pasajul respectiv al articolului.

Atunci cînd examinăm materialul istoric-concret existent în articolele publicate în volumul de față, trebuie să ținem seama de faptul că, pentru un număr considerabil de articole consacrate evenimentelor curente, Marx și Engels au utilizat drept sursă în special informațiile din presa burgheză — din ziarele „Times", „Moniteur universel", „Economist" și altele. De aici luau ei, de regulă, informațiile referitoare la mersul acțiunilor militare, la efectivul armatelor părților beligerante, la starea finanțelor, comerțului etc. În unele cazuri, aceste informații diferă de datele stabilite prin cercetări ulterioare.

Erorile de nume proprii, denumiri geografice, date numerice, date etc. strecurate în textele din „New York Daily

Tribune", „Neue Oder-Zeitung" și din alte organe de presă au fost corectate prin controlul surselor folosite de Marx și Engels, precum și prin confruntarea variantelor articolelor lor.

...Titlurile articolelor date de Institutul de marxism-leninism sînt însemnate cu un asterisc.

*Institutul de marxism-leninism
de pe lingă C.C. al P.C.U.S.*

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

ianuarie 1855—aprilie 1856

Neue Oder-Zeitung.

Mittagsblatt.

Je Sertien an der Oostsee
und im Gebiete der Pr. Ostprel
1 Stein 10 Gr

Breslau,
Sonntags, den 27. Januar 1855.

Je Sertien an der Oostsee
und im Gebiete der Pr. Ostprel
1 Stein

N° 45.

Karl Marx

Deschiderea sesiunii parlamentului ¹

Londra, 24 ianuarie. Ieri a început sesiunea parlamentului ². În Camera lorzilor, contele Ellenborough a făcut cunoscut că joi, 1 februarie, va cere să fie prezentate parlamentului date oficiale cu privire la efectivul trupelor trimise în Crimeea — infanteriști, cavaleriști și marinari —, precum și cu privire la numărul celor uciși, răniți, bolnavi și în general inapți de luptă. Ducele de Richmond l-a interpelat pe ministrul de război, întrebînd de ce la decernarea decorațiilor luptătorii de la Balaklava ³ au fost omiși. Ducele de Newcastle, ministrul de război, l-a redus la tăcere pe ducele de Richmond, răspunzînd că nu numai luptătorii de la Balaklava, dar în general toți marinarii de pe Marea Neagră, chiar și cei care n-au participat la lupte, trebuie să fie decorați. Ducele de Richmond împreună cu contele Ellenborough și Hardwicke s-au opus, invocînd vechea teză a lui Adam Smith potrivit căreia valoarea „obiectelor de lux”, și prin urmare și a decorațiilor, este invers proporțională cu masa lor. După aceste dezbateri atît de importante, care au durat aproximativ o jumătate de oră, lorzii s-au împrăștiat.

Sala de ședințe a Camerei comunelor a fost ticsită. Dar așteptările celor prezenți nu s-au împlinit. Întrucît Disraeli nu a venit, a luat cuvîntul sir Benjamin Hall. Ședința, deschisă la orele patru fără un sfert, s-a încheiat încă înainte de orele șase. De obicei toată lumea este impresionată de calmul distins cu care senatul roman a primit vestea înfrîngerii de la Cana ⁴. Dar commonersii * din Anglia i-au în-

* — membri ai Camerei comunelor. — Nota trad.

trecut pe patres conscripti * de la Roma. Uitîndu-te la ei, n-ai fi zis că armatele engleze pier în Crimeea. Se pare că starea sanitară a armatelor din Crimeea l-a determinat pe sir Benjamin Hall să propună două proiecte de legi cu privire la îmbunătățirea organizării poliției sanitare din Anglia. Sir Benjamin Hall este unul dintre așa-zișii radicali de genul lui sir William Molesworth, Osborne & Co. Radicalismul acestor domni constă în aceea că ei revendică posturi ministeriale, deși nici din oligarhie nu fac parte și nici talente plebeiene nu au. Dar simpla lor prezență în guvern este un fapt radical. Așa spun prietenii lor. De aceea, cînd în vara anului 1854 în Anglia a început să bîntuie holera și cînd „Consiliul pentru ocrotirea sănătății”, pînă atunci sub controlul lui Palmerston, ministrul de interne, s-a dovedit tot atît de incapabil ca și serviciul medical din tabăra de la Sevastopol, coaliția a socotit că a sosit momentul potrivit pentru a înființa un nou post ministerial — postul special de președinte al Consiliului pentru ocrotirea sănătății — și pentru a-și întări pozițiile prin cooptarea „radicalului” sir Benjamin Hall. Așa a devenit sir Benjamin Hall ministru al sănătății. Ce e drept, holera nu a dispărut din Londra după ce „Gazette” comunicase numirea lui, în schimb a dispărut un oarecare Taylor din paginile ziarului „Punch”⁵, în care el își bătea joc de coaliție și de țarul rus. Sir Benjamin Hall l-a numit secretar al Consiliului pentru ocrotirea sănătății cu o remunerație de 1 000 l.st. Ca radical, sir Benjamin Hall preferă măsurile radicale. Despre meritele bill-urilor lui vom vorbi atunci cînd vor fi propuse. Chiar ieri ele i-au prilejuit o entrée ** ministerială în Camera comunelor.

La interpelarea lui Layard,

„dacă guvernul nu obiectează împotriva propunerii de a se prezenta Camerei corespondența cu puterile străine în legătură cu tratatul din 2 decembrie 1854 și în special unele documente care cuprind interpretarea celor 4 puncte, documente înaintate guvernului rus de partea anglo-franceză nu în vederea unor tratative, ci pentru a fi adoptate”,

lordul John Russell a răspuns că el nu știe dacă va putea prezenta vreunul din documentele cerute. Acest lucru nu corespunde uzanțelor parlamentare. În ceea ce privește istoria

* — senatorii. — *Nota trad.*

** — intrare. — *Nota trad.*

cu cele 4 puncte ⁶, el poate face cunoscut în linii generale stimatului său amic următoarele: la sfârșitul lunii noiembrie Rusia a comunicat, prin intermediul lui Gorceakov, că a adoptat așa-numitele 4 puncte; a urmat apoi tratatul din 2 decembrie ⁷; după aceea, la 28 decembrie a avut loc la Viena întâlnirea dintre Gorceakov și ambasadorii Angliei, Franței și Austriei. În numele aliaților, ambasadorul francez a dat publicității un document în care cele 4 puncte erau expuse așa cum le interpretau ei. Această interpretare trebuia să servească drept bază pentru tratative. Punctul 3 prevedea să se pună capăt dominației Rusiei la Marea Neagră. Gorceakov nu a fost de acord cu această interpretare, dar a declarat că vrea să se adreseze pentru instrucțiuni guvernului său. După zece zile Gorceakov i-a comunicat conțelului Buol că a primit instrucțiunile respective. La 7 sau 8 ianuarie, în cabinetul ministrului de externe al Austriei, a avut loc o nouă întrevedere. Gorceakov a dat citire unui memorandum în care era expus punctul de vedere al guvernului său. Conte Buol, lordul Westmorland și baronul Bourqueney au declarat că ei nu sînt împuterniciți să accepte memorandumul. Ca punct de plecare al tratatelor trebuie să slujească acceptarea interpretării propuse a celor 4 puncte. Atunci Gorceakov și-a retras memorandumul și a fost de acord ca interpretarea propusă să servească drept bază pentru tratative. Chiar dacă Rusia, a adăugat Russell, a acceptat această „bază”, și-a păstrat totuși dreptul de a contesta „fiecare punct” al ei după ce aceasta va fi formulată exact (în prezent formularea ei are un caracter provizoriu). Guvernul englez a declarat că este gata să înceapă tratativele pe baza sus-amintită, „deși pînă în prezent nu l-a împuternicit pe ambasadorul său să ducă tratative”. Ultima frază este singura noutate pe care Russell a comunicat-o „commonersilor”.

Momentul culminant al ședinței l-a constituit declarația lui Roebuck că

„joia viitoare el va face o propunere cu privire la crearea unei comisii speciale care să precizeze efectivul armatei de la Sevastopol, să clarifice situația acesteia și să cerceteze activitatea departamentelor însărcinate să satisfacă nevoile armatei”.

„Times” ⁸ îl „roagă” pe Roebuck „să zbiere și să nu cruțe pe nimeni”. Și rugămintea ziarului „Times” și trecutul

d-lui Roebuck ne sugerează gîndul că el nu va zbiera, ci mai degrabă va cîrîi pentru a-i împiedica pe ceilalți să vorbească. După cîte știm, Ulisse nu s-a folosit niciodată de Tersit ; în schimb whigii, care în felul lor nu sînt mai puțin șireți decît Ulisse, îl folosesc pe Roebuck.

Scris de K. Marx la 24 ianuarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 45 din 27 ianuarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

În legătură cu criza de guvern

Londra, 26 ianuarie. Cînd un trimis al sultanului Melikşah a sosit la Alamut și l-a somat pe Hassan-ben-Sabbah să se predea, drept răspuns „bătrînul din munți” s-a întors către unul din fedaveii⁹ săi, poruncindu-i să se omoare. Fără să stea pe gînduri, tînărul și-a înfipt pumnalul în piept și s-a prăbușit fără suflare pe lespede de piatră. Tot așa și „bătrînul bărbat” * al coaliției i-a cerut lordului John Russell ca, jertfindu-se pentru el, să se omoare în Camera comunelor. Dar Russell, acest vechi parlamentar iubitor de oameni, la care porunca „iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși” a însemnat întotdeauna „cămașa ți-e mai aproape decît haina”, a preferat să-l omoare pe „bătrîn”. Nu ne-am înșelat în privința lui Roebuck. El a propus moțiunea sa, înțelegîndu-se în prealabil cu Russell, pentru a salva de la naufragiu „partea cea mai bună” a coaliției, și anume pe whigi.

Într-adevăr, moțiunea lui Roebuck nu vizează întregul guvern, ci doar „departamentele” care au sarcina directă de a duce războiul, adică pe *peeliști*¹⁰. În afară de aceasta, este limpede că nu întîmplător a declarat Russell la deschiderea parlamentului că baza tratativelor nu constituie o bază, întrucît Rusia și-a rezervat dreptul de a contesta fiecare din cele 4 puncte și că tratativele nu sînt de fapt tratative din moment ce cabinetul englez n-a împuternicit încă pe nimeni să le ducă. De aceea, de îndată ce Roebuck și-a prezentat, marți, moțiunea, Russell i-a scris în aceeași seară „bătrînului” că această moțiune nu urmărește decît să dea un vot de blam departamentului de război (peeliștilor), din care cauză el este nevoit să-și prezinte demisia. Aberdeen s-a dus la regină

* — Aberdeen. — *Nota red.*

la Windsor Castle și a sfătuit-o să-i primească demisia, ceea ce ea a și făcut. Curajul „bătrînului“ este explicabil dacă ținem seama de faptul că Palmerston *nu* și-a prezentat demisia.

Camera comunelor a aflat de aceste evenimente importante în ședința de joi. Ea și-a amînat ședința, iar Roebuck prezentarea moțiunii pentru astăzi-seară. Toți membrii Camerei comunelor s-au repezit în Camera lorzilor, unde se așteptau explicații din partea lui Aberdeen. Acesta însă a fost destul de abil și nu a apărut la ședință sub pretextul că s-ar fi dus din nou la Windsor, iar ducele de Newcastle a repetat în Camera lorzilor poveștile spuse de Palmerston în Camera comunelor. Totodată whigii din Camera comunelor au constatat cu groază în Camera lorzilor că planul le-a fost dat în vileag și că nu mai au nici o cale de retragere. Toryi, care nu erau de loc dornici să-i vadă pe whigi recăpătîndu-și, în dauna peeliștilor, vechiul lor privilegiu de „concesionari, prin grația lui Dumnezeu, ai Marii Britanii“, l-au determinat pe lordul Lyndhurst să prezinte o moțiune care, spre deosebire de cea a lui Roebuck, nu viza anumite departamente, ci întregul guvern și nu se limita la simple reproșuri — à la Roebuck —, ci punea de-a dreptul guvernul sub acuzare. Moțiunea lordului Lyndhurst suna textual :

„Vineri, 2 februarie, voi face o interpelare în legătură cu faptul că, după părerea acestei Camere, campania din Crimeea a fost întreprinsă de miniștrii maiestății-sale cu mijloace insuficiente, fără precauția necesară și fără o cercetare suficientă a caracterului și forței de împotrîvire la care ne putem aștepta din partea dușmanului, și că neglijența și nepriceperea guvernului în conducerea acestei campanii au dus la cele mai funeste rezultate“.

Nu încape îndoială că moțiunea lui Lyndhurst îi viza pe whigi în aceeași măsură în care moțiunea lui Roebuck îi viza pe adepții lui Aberdeen. În treacăt fie zis, lordul John Russell a comunicat prin Hayter Camerei comunelor că la prima ocazie, deci astăzi-seară, va explica motivele demisiei sale. „Cel ce nu se așteaptă la nimic nu se va înșela“¹¹.

Scris de K. Marx la 26 ianuarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“ nr. 47
din 29 ianuarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Din viața parlamentară

Londra, 27 ianuarie. Din tonul și aspectul ședinței de ieri a Camerei comunelor se poate vedea exact cât de jos a căzut parlamentul englez.

La deschiderea ședinței, pe la orele 4 după-amiază, Camera era ticsită, întrucît se prevedea un scandal în legătură cu explicația pe care lordul Russell urma s-o dea în ceea ce privește demisia sa. De îndată ce dezbaterile cu caracter personal au luat sfîrșit și s-a trecut la fondul problemei — moțiunea lui Roebuck —, patrioții indignați s-au dus în grabă la masă; sala de ședințe s-a golit și pe ici, pe colo au răsunit cîteva voci: „să se treacă la vot, să se treacă la vot!” A urmat o pauză penibilă pînă cînd ministrul de război Sidney Herbert s-a ridicat și a ținut în fața băncilor goale un discurs amplu și chibzuit. Unul cîte unul membrii parlamentului, sătui acum, au început să se întoarcă la locurile lor. Cînd Layard și-a început discursul său, în jurul orei 9,30, erau prezenți vreo 150 de deputați; cînd a terminat, cam cu o oră înainte de închiderea ședinței, sala se umpluse din nou. Ultima parte a ședinței însă semăna mai degrabă a siestă parlamentară.

Lordul John Russell, ale cărui merite se reduc la unul singur, și anume rutina în tactica parlamentară, nu și-a rostit discursul, cum se obișnuiește în asemenea împrejurări, de la tribuna vorbitorului, ci din banca a treia din spatele fotoliilor ministeriale unde tronează whigii indispuși. El a vorbit cu o voce stinsă, răgușită, lungind cuvintele, maltratînd, ca întotdeauna, pronunția engleză, intrînd adesea în conflict cu regulile de sintaxă. (Nota bene: discursurile, în forma în care

apar în ziare, nu trebuie nicidecum identificate cu cele rostite.) Dacă oratorii de rînd suplinesc printr-o formă frumoasă a expunerii un conținut prost, Russell, în schimb, a încercat să scuze un conținut prost printr-o expunere și mai proastă. Prin maniera lui de a vorbi el se scuza oarecum pentru ceea ce spunea.

Și într-adevăr, avea pentru ce să se scuze! Lunea trecută nu s-a gîndit încă la demisie, marți însă, imediat după ce Roebuck și-a prezentat moțiunea, a găsit că demisia sa este inevitabilă. Aceasta amintește de lacheul care nu avea nimic împotriva minciunii, dar a cărui conștiință se trezea de îndată ce minciuna era dată în vileag. Pe ce bază ar putea el să se opună propunerii de a se institui o anchetă parlamentară, așa cum i-o cere datoria sa de lider al Camerei comunelor? Oare răul nu-i destul de mare pentru a impune o anchetă? Nimeni nu poate tăgădui starea deplorabilă a armatei de la Sevastopol. Ea este nu numai jalnică, ci de-a dreptul îngrozitoare, zguduitoare. Sau ar fi trebuit să susțină în fața parlamentului că o comisie de anchetă a acestuia e inutilă, deoarece pentru înlăturarea răului s-a recurs la măsuri mai eficiente? Aici Russell a atins o problemă spinosă, deoarece el era direct răspunzător de adoptarea unor asemenea măsuri nu numai în calitate de membru al guvernului, ci mai ales ca președinte al lui Privy Council*. Russell recunoaște că a fost de acord cu numirea ducelui de Newcastle ca ministru „suprem” de război. El nu poate nega că măsurile în ceea ce privește aprovizionarea cu alimente, echipament și îngrijirea medicală a armatei trebuiau luate cel mai tîrziu în august și septembrie. Dar ce a făcut el, Russell, după propria lui mărturisire, în cursul acestei perioade critice? A călătorit prin țară, a ținut scurte discursuri în fața unor „literary institutions”** și s-a ocupat cu publicarea corespondenței lui Charles James Fox¹². În timp ce el călătorea prin Anglia, Aberdeen călătorea prin Scoția și din august pînă la 17 octombrie n-a avut loc nici o ședință a guvernului. În cadrul acestei ședințe a guvernului, lordul John, potrivit propriei sale relatări, nu a propus nimic demn de a fi comunicat parlamentului. Apoi lordul John a stat din nou o lună întregă să reflecteze, după care, la

* — Consiliu secret. — *Nota trad.*

** — societăți literare. — *Nota trad.*

27 noiembrie, i-a trimis lui Aberdeen o scrisoare în care i-a propus să unifice postul de ministru de război cu cel de secretary at war*, încredințându-le pe amândouă lordului Palmerston, cu alte cuvinte să-l destituie pe ducele de Newcastle. Aberdeen a respins această propunere. La 28 noiembrie Russell i-a scris din nou în acest sens. Pe bună dreptate, Aberdeen i-a răspuns la 30 noiembrie că propunerea lui se reduce doar la atât: înlocuirea unei persoane cu alta, a lui Newcastle cu Palmerston. Când însă ministerul coloniilor a fost separat de ministerul de război, Russell a consimțit bucuros să i se dea lui Newcastle ministerul de război pentru a instala ca ministru al coloniilor pe unul dintre whigii săi — sir George Grey. Aberdeen l-a întrebat atunci personal pe Russell dacă nu intenționează să facă această propunere în cadrul consiliului de miniștri. Russell a renunțat însă „pentru a nu sparge guvernul”, după cum a spus el. Așadar, în primul rînd guvernul și abia pe urmă armata din Crimeea.

După cum a recunoscut Russell, nu au fost luate *nici un fel* de măsuri pentru înlăturarea răului. În ceea ce privește conducerea militară, toate reformele se reduceau la aceea că intendența a fost subordonată ministrului de război. Cu toate că n-au fost luate *nici un fel* de măsuri pentru îmbunătățirea situației, Russell a rămas liniștit în guvern și de la 30 noiembrie 1854 pînă la 20 ianuarie 1855 nu a mai făcut nici un fel de propuneri. În acea zi — sîmbăta trecută — Aberdeen i-a comunicat lui Russell unele propuneri de reforme în ceea ce privește conducerea militară, pe care acesta, găsindu-le insuficiente, a făcut cîteva contrapropuneri în scris. Abia după trei zile el a socotit necesar să-și dea demisia, deoarece Roebuck și-a prezentat moțiunea, iar Russell nu era dispus să împartă răspunderea cu un guvern din care a făcut parte și la ale cărui acțiuni a participat și el. Potrivit informațiilor sale — declară Russell — Aberdeen nu ar fi dispus să-l numească pe Palmerston dictator al ministerului de război, și, dacă așa stau lucrurile, atunci el, Kurtius, nu poate decît să se felicite că a fost bine inspirat cînd a părăsit guvernul și s-a prăvălit în abisul opoziției. Astfel lordul John, alunecînd tot mai jos, a distrus și ultimul pretext plauzibil care i-ar fi putut justifica demisia,

* — secretar pentru probleme de război. — *Nota trad.*

întrucît declară : 1) că perspectivele războiului nu sînt de loc de natură să prilejuiască deprimarea existentă ; 2) că Aberdeen este un mare ministru, Clarendon — un mare diplomat și Gladstone — un mare financiar ; 3) că partidul whigilor nu e format din carieriști, ci din patrioți entuziaști și, în sfîrșit, că el, Russell, se va abține să voteze moțiunea lui Roebuck, deși a ieșit din guvern, chipurile, pentru că un patriot nu ar putea avea *nici un fel* de obiecții împotriva moțiunii lui Roebuck. Cuvîntarea lui Russell a fost primită cu și mai multă răceală decît a fost rostită.

Palmerston a vorbit în numele guvernului. Situația sa era amuzantă. Kurtius-Russell își dă demisia pentru că Aberdeen nu vrea să-l numească pe Palmerston ministru de război. Brutus-Palmerston îl atacă pe Russell pentru că acesta în clipe de primejdie îl părăsește pe Aberdeen. Palmerston s-a complăcut în această situație amuzantă. Potrivit obiceiului lui în momente critice, el s-a folosit de ea pentru a stîrni hazul, transformînd o situație serioasă într-o farsă. Cînd Palmerston i-a reproșat lui Russell că nu a luat încă din decembrie această hotărîre eroică, Disraeli — care cel puțin nu-și ascunde bucuria produsă de pieirea constituției venețiene — a rîs în hohote, iar Gladstone, a cărui specialitate este seriozitatea, a murmurat, fără îndoială, toate rugăciunile puseiste¹³ ca să nu izbucnească în rîs. Palmerston a declarat că adoptarea moțiunii lui Roebuck înseamnă căderea guvernului. În cazul că moțiunea ar fi respinsă, guvernul urmează să discute propria sa remaniere (inclusiv problema dictaturii lui Palmerston).

Mare scamator acest Palmerston ! Cu un picior în groapă, el se pricepe totuși să convingă Anglia că este un homo novus* și că cariera sa abia începe ! După ce a fost timp de 20 de ani ministru de război, în care calitate nu s-a făcut cunoscut decît prin susținerea sistematică a pedepselor corporale și prin traficul cu funcții în armată¹⁴, el are îndrăzneala să se dea drept omul al cărui nume ajunge pentru a anihila lipsurile întregului sistem ! Singurul dintre toți miniștrii Angliei care a fost demascat în parlament în repetate rînduri și mai ales în 1848 ca *agent rus*, el are îndrăzneala să se pretindă unicul om în stare să conducă Anglia în războiul împotriva Rusiei. Ce om mare acest Palmerston !

* — om nou. — Nota trad.

De dezbaterile asupra moțiunii lui Roebuck, amânate pentru ședința de luni seara, ne vom ocupa data viitoare. Această moțiune a fost întocmită cu atîta abilitate, încît adversarii guvernului au declarat că o vor vota, deși o găsesc absurdă, iar adepții guvernului că o vor susține, deși vor vota împotriva ei. Ședința Camerei lorzilor nu a prezentat un interes deosebit. La declarația lui Russell, Aberdeen nu a adăugat nimic decît uimirea sa : Russell a uimit întregul guvern.

Scris de K. Marx la 27 ianuarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 49 din 30 ianuarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Războiul din Europa ¹⁵

Pe măsură ce se apropie data deschiderii noii Conferințe de la Viena ¹⁶, este tot mai puțin probabil ca Rusia să facă vreo concesie. Strălucitul succes pe care l-a avut iscusitul *coup* * diplomatic al țarului, promptitudinea cu care a acceptat baza pentru tratative propusă, îi creează acestuia, cel puțin pentru moment, o situație foarte avantajoasă. Iată de ce se poate spune cu toată certitudinea că, indiferent de aparențele create de faptul că țarul a acceptat propunerile de pace, singura bază reală pentru aplanarea conflictului, pe care el o recunoaște în momentul de față, este în fond menținerea statu-quoului **. Prin acceptarea celor 4 puncte ¹⁷, țarul a pus din nou Austria într-o situație foarte echivocă și, continuând totodată să țină Prusia în frâu, a cîștigat astfel timp pentru a-și aduce la graniță toate rezervele și noile unități formate înainte ca ostilitățile să poată începe.

Însuși faptul că țarul a consimțit să se ducă tratative permite ca din armata rusă de observație de la frontiera Austriei să se retragă un număr de trupe, pentru a căror înlocuire ar fi nevoie de două luni sau de zece săptămîni, adică cel puțin 60 000—80 000 de oameni. Deoarece fosta Armată de la Dunăre a încetat în întregime să mai existe ca atare — corpul 4 se află de la sfîrșitul lunii octombrie în Crimeea, corpul 3 a sosit acolo la sfîrșitul lunii decembrie, iar restul corpului 5 împreună cu cavaleria și rezervele se află acum în drum spre Crimeea —, ea trebuie înlocuită pe Bug și pe Nistru cu trupe proaspete din efectivul Armatei de vest, care staționează în Polonia, Volînia și Podolia. Prin urmare, dacă războiul se va muta în centrul continentului, un răgaz

* — lovitură. — *Nota trad.*

** — situației existente. — *Nota trad.*

de 2—3 luni va fi de cea mai mare importanță pentru Rusia, deoarece în prezent trupele ei, dispersate de-a lungul întinsei linii Kalisz-Izmail, nu mai sînt în stare să reziste fără întăriri numărului mereu crescînd al trupelor austriece. Rusia a cîștigat acum acest răgaz, și vom arăta mai jos în ce stadiu se află în prezent pregătirile ei militare.

Cu alt prilej am descris pe scurt organizarea armatei ruse¹⁸. Marea armată activă destinată să execute operații în sudul și vestul Europei era formată inițial din 6 corpuri de armată, avînd fiecare 48 de batalioane, 2 corpuri compuse din trupe de elită, avînd fiecare 36 de batalioane, în afară de o cavalerie relativ numeroasă, regulată și neregulată, și de artilerie. După cum am mai arătat, guvernul nu numai că a chemat sub arme rezervele din care a format batalioanele patru, cinci și șase incluse în trupele de elită și batalioanele cinci și șase incluse în celelalte 6 corpuri de armată, dar a și format în fiecare regiment, prin noi recrutări, batalioanele șapte și opt, astfel încît numărul batalioanelor din cele 6 corpuri de linie a crescut de două ori, iar al acelor din trupele de elită (de gardă și de grenadier) a crescut mai mult decît de două ori. Efectivul forțelor ruse poate fi evaluat cu aproximație după cum urmează :

Unitățile de gardă și de grenadier — primele 4 batalioane din fiecare regiment . . .	96 de batalioane a 900 de oameni —	86 400
Unitățile de gardă și de grenadier — ultimele 4 batalioane din fiecare regiment . . .	96 de batalioane a 700 de oameni —	67 200
Corpurile 1 și 2 (care n-au luat încă parte la lupte), primele 4 batalioane sau batalioane active din fiecare regiment . . .	96 de batalioane a 900 de oameni —	86 400
Corpurile 1 și 2 — ultimele 4 batalioane din fiecare regiment . . .	96 de batalioane a 700 de oameni —	67 200
Corpurile 3, 4, 5 și 6 — batalioane active . . .	192 de batalioane a 500 de oameni —	96 000

Corpurile 3, 4, 5 și 6 — ultimele 4 batalioane din fiecare regiment . . . 192	de batalioane a 700 de oameni —	134 400
Corpul finlandez 16	batalioane a 900 de oameni —	14 400
<hr/>		
Total . . . 784		552 000
În plus : cavaleria regulată		80 000
cavaleria neregulată		46 000
artileria		80 000
<hr/>		
	Total . . .	758 000

Unele cifre indicate de noi ar putea să pară exagerate, în realitate însă nu este așa. Imensele recrutări efectuate de la începutul războiului ar fi trebuit, în pofida pierderilor suferite exclusiv de cele 96 de batalioane active ale corpurilor 3, 4, 5 și 6, să sporească în și mai mare măsură efectivul armatei, dar am ținut seama de numeroasele cazuri de mortalitate în rîndurile recruților înainte de a ajunge la regimentele lor. În afară de aceasta, cifra noastră referitoare la cavalerie este foarte modestă.

Din trupele de mai sus, 8 000 de oameni (o divizie din corpul 5) se află în Caucaz, și de aceea trebuie scăzuți din numărul total, întrucît nu menționăm aici decît trupele folosite în Europa. Restul de 750 000 de oameni sînt dislocați aproximativ după cum urmează : pe coasta Mării Baltice se află, sub comanda generalului Sievers, Armata de la Baltica, compusă din corpul finlandez și din unitățile de rezervă ale gărzii, ale grenadierilor și ale corpului 6, care împreună cu cavaleria și cu artileria numără aproximativ 135 000 de oameni ; o parte din această armată este însă formată din recruți neinstruiți și batalioane formate în grabă. În Polonia și la granița Galiției, de la Kalisz și pînă la Kamenet, se află unități de gardă, de grenadieri, corpul 1, o divizie din corpul 6 și o parte din rezervele grenadierilor și ale corpului 1, care împreună cu cavaleria și cu artileria se ridică în total la aproximativ 235 000 de oameni. Această armată reprezintă partea cea mai bună a forțelor militare ale Rusiei ; ea cuprinde trupele de elită și partea cea mai bună a rezervelor. În Basarabia și în spațiul dintre Nistru și Bug se află două divizii ale corpului 2 cu o parte din rezervele lor — în total aproximativ 60 000 de oameni. Aceste trupe reprezentau o parte din Armata de vest, dar, după deplasarea Armatei de la Dunăre în Crimeea, ele au fost detașate din

Armata de vest și trimise în locul acesteia din urmă. În prezent, aceste trupe de sub comanda generalului Paniutin stau față în față cu armata austriacă din Principatele dunărene. Pentru apărarea Crimeii au fost destinate corpurile 3 și 4, o divizie din corpul 5, două divizii din corpul 6 și unele rezerve, aflate deja acolo, precum și cîte o divizie, aflată încă în marș, din corpurile 2 și 5; efectivul acestor trupe împreună cu cavaleria și artileria numără nu mai puțin de 170 000 de oameni, sub comanda lui Menșikov. Din restul rezervelor și al noilor mari unități, în special din corpurile 1, 2, 3, 4 și 5, generalul Ceodaev formează acum o mare armată de rezervă, care este concentrată în interiorul Rusiei și va număra aproximativ 150 000 de oameni. Cîți dintre ei sînt în marș spre Polonia sau spre sud este, firește, imposibil de precizat.

Astfel, împăratul Nicolaie, care în vara trecută avea mai puțin de 500 000 de oameni la granița de vest a imperiului său, din Finlanda pînă în Crimeea, dispune acum acolo de 600 000 de oameni, în afară de o armată de rezervă cu un efectiv de 150 000 de oameni în curs de organizare în interior. Cu toate acestea, în comparație cu Austria, el dispune acum de mai puține forțe decît atunci. În august și septembrie anul trecut, în Polonia și Podolia erau 270 000 de soldați ruși, iar pe Prut și Nistru se afla Armata de la Dunăre, numărînd aproximativ 80 000 de oameni; această armată era ținută acolo mai mult de teama austrieșilor decît pentru alte motive. Prin urmare, atunci putea acționa împotriva Austriei o armată de 350 000 de oameni. Acum, după cum am văzut, se găsesc acolo numai 295 000 de oameni, concentrați de-a lungul liniei avanposturilor austriece, pe cînd Austria le opune direct 320 000 de oameni în ajutorul cărora poate trimite 70 000—80 000 de oameni dislocați în Boemia și Moravia. Această inferioritate numerică a armatei ruse în momentul de față și nesiguranța că, într-un asemenea anotimp și într-o țară în care întreaga administrație este coruptă, întăririle din interior ar putea veni la timp sînt motive absolut suficiente ca guvernul rus să caute să cîștige cît mai mult timp. Superioritatea numerică a inamicului îi împiedică pe ruși să întreprindă acțiuni ofensive, ceea ce înseamnă că într-un teren descoperit cum este teritoriul Poloniei, fără cursuri mari de apă între cele două armate, la prima ciocnire trupele ruse vor fi silite să se retragă pe poziții care pot fi menținute. În cazul de față aceasta ar duce la scindarea

armatei ruse în două părți, dintre care una ar fi nevoită să se retragă spre Varșovia, iar cealaltă spre Kiev, avînd între ele mlaștinile de netrecut ale Polesiei, care se întind de la Bug (nu Bugul de sud, ci afluentul Vistulei) pînă la Nipru. Ar fi într-adevăr un mare noroc, pe care rușii îl au numai rareori în asemenea condiții, ca mulți dintre ei să scape fără a fi împinși în aceste mlaștini. Prin urmare, chiar fără lupte, cea mai mare parte a Poloniei de sud, Volinia, Podolia, Basarabia, adică întregul teritoriu dintre Varșovia, Kiev și Herson ar trebui evacuate. Pe de altă parte, o armată rusă superioară numericeste ar putea tot atît de ușor să-i alunge pe austrieci din Galiția și Moldova înainte ca aceștia să riște o bătălie hotărîtoare și să cucerească trecătorile spre Ungaria; rezultatele nu sînt greu de imaginat. Într-adevăr, într-un astfel de război între Austria și Rusia, prima acțiune ofensivă încununată de succes este de cea mai mare importanță pentru ambele părți, și fiecare din ele va face tot ce-i stă în putință pentru a se stabili prima pe teritoriul inamicului.

Am afirmat în repetate rînduri că, atîta timp cît Austria nu se ridică împotriva Rusiei, acest război nu va stîrni, din punct de vedere al artei militare, interesul pe care îl trezesc toate războaiele europene. Chiar și evenimentele din Crimeea nu reprezintă, altceva decît un război mare pe scară mică. Marșurile inimaginabil de lungi ale rușilor, calamitățile abătute asupra aliaților au redus pînă acum efectivul armatelor beligerante într-atît, încît nu s-a dat nici o bătălie cu adevărat mare. Ce fel de bătălii sînt acelea în care de fiecare parte sînt angajați 15 000—25 000 de oameni! Ce operații strategice de interes cu adevărat științific se pot executa pe micul spațiu dintre Hersones și Bahcisarai? Și chiar și aici, oricîte bătălii s-ar da, nu vor fi niciodată soldați suficienți pentru a ocupa întreaga linie a frontului. Mai curînd prezintă interes ceea ce nu se face decît ceea ce se face. În rest, tot ceea ce se întîmplă are mai curînd un caracter anecdotic decît istoric.

Ar fi însă cu totul altceva dacă ar intra în acțiune cele două mari armate care stau acum față în față la granița Galiției. Indiferent de intențiile și capacitatea comandanților, efectivul mare al armatelor și caracterul terenului exclud orice simulacru de război și situație imprecisă. Concentrarea rapidă, marșurile forțate, stratagemele militare și învăluirea flancurilor cu forțe mari, schimbarea bazelor și a direcțiilor

de operații, pe scurt manevre și bătălii de mari proporții, în conformitate cu adevăratele principii ale artei militare, toate acestea devin aici absolut necesare și firești; în aceste condiții, comandantul care se va conduce după considerente politice sau nu va acționa destul de hotărît își va duce armata în mod inevitabil la pieire. Un război de asemenea proporții și pe un asemenea teren capătă imediat un caracter serios, devine un război în adevăratul înțeles al cuvîntului; tocmai de aceea războiul ruso-austriac, dacă va izbucni, va fi unul din evenimentele cele mai de seamă de după 1815.

În ceea ce privește perspectivele de încheiere a păcii, în prezent ele nu mai sînt atît de sigure ca acum cîteva săptămîni. Dacă aliații se vor arăta dispuși să pună capăt luptei în condițiile menținerii de fapt a statu-quoului, atunci războiul ar putea fi oprit; dar în ce măsură aceste speranțe sînt justificate este greu de spus. Nu este de presupus, firește, că Rusia va accepta condițiile pe care Franța și Anglia sînt gata să le propună sau să consimtă la ele atîta timp cît jumătate din Germania o sprijină, cel puțin din punct de vedere moral, și după ce a mobilizat forțele uriașe enumerate mai sus. Este puțin probabil ca, după un șir aproape neîntrerupt de tratate de pace avantajoase, începînd de la Petru cel Mare pînă la pacea de la Adrianopol¹⁹, să urmeze un tratat care să însemne renunțarea la dominația pe Marea Neagră, cînd Sevastopolul n-a căzut încă și cînd doar o treime din trupele ruse au fost aruncate în luptă. Dar, dacă pacea nu poate fi încheiată înainte ca soarta Sevastopolului sau a expediției aliaților să fie definitiv clarificată, cu atît mai greu va fi ea de realizat după ce rezultatul campaniei din Crimeea va fi hotărît. Onoarea Rusiei, în cazul cînd Sevastopolul va cădea, și onoarea aliaților, în cazul cînd aceștia vor fi înfrinși și aruncați în mare, nu vor permite încheierea unui acord atîta timp cît nu vor fi obținute rezultate decisive. Dacă în timpul pregătirilor în vederea conferinței s-ar fi încheiat un armistițiu, a cărui posibilitate am întrevăzut-o cînd s-a aflat că țarul a acceptat cele 4 puncte, ar fi existat temeuri de a nutri speranțe de pace; în actualele împrejurări însă sîntem nevoiți să recunoaștem că trebuie să ne așteptăm curînd la un mare război european.

Scris de F. Engels
la aproximativ 29 ianuarie 1855

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4316
din 17 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Din viața parlamentară. —
De pe teatrul de acțiuni militare

Londra, 29 ianuarie. Aprecierea pe care am făcut-o asupra parlamentului englez este azi confirmată de presa engleză.

„Parlamentul englez — scrie ziarul „Morning Advertiser”²⁰ — s-a intrunit din nou și s-a împrăștiat în prima seară în hohote de ris mai dezgustătoare decît gluma unui idiot la catafalcul tatălui său”.

Nici ziarul „Times” nu se poate abține să nu remarce :

„Puțini sînt, desigur, aceia care, citind darea de seamă asupra ședinței de vineri, să nu fi fost cuprinși de melancolie. La o analiză mai profundă reiese că acest sentiment este provocat de convingerea că corpurile noastre legiuitoare, chemate în condiții excepționale să examineze probleme din cele mai serioase, dau prioritate problemelor secundare în detrimentul celor principale și că interesele personale și cu caracter îngust de partid le răpesc ore întregi, care ar trebui consacrate exclusiv situației desperate a armatei noastre din Crimeea”.

Cu acest prilej „Times” e de părere că în postul de prim-ministru să fie numit Palmerston, deoarece acesta este „prea bătrîn” pentru funcția de ministru de război. Același ziar era de părere ca expediția din Crimeea să fie întreprinsă într-un anotimp și cu un efectiv care, după cum atestă sir Howard Douglas, cel mai mare critic militar al Angliei, constituiau aproape o garanție a eșecului ei.

La caracterizarea ședinței de vineri se mai pot adăuga următoarele. Deși Roebuck, care suferă de mult de o boală cronică, a fost silit să-și întreprună discursul după 10 minute și să treacă de-a dreptul la motiunea sa, el a avut totuși destul timp pentru a formula fatala întrebare : am trimis în Orient o armată de 54 000 de oameni bine echipați ; din aceștia au rămas doar 14 000. Ce s-a întîmplat cu cei 40 000 de oameni *lipsă* ? Dar cum a răspuns la această întrebare ministrul de război, Sidney Herbert, marele patron al pietiștilor englezi,

al tractarieniilor²¹? Cică sistemul nu e bun de nimic. Cine s-a opus însă oricărei reforme radicale a acestui sistem acum câteva luni, când s-a procedat la separarea ministerului de război de ministerul coloniilor? Sidney Herbert și colegii lui. Sidney Herbert nu se mulțumește să se refugieze în spatele „sistemului”, ci îi învinuiește pe comandanții de brigăzi și de regimente de incapacitate totală. Cine cunoaște însă sistemul știe că acești comandanți nu au nimic comun cu administrarea și, prin urmare, nici cu administrarea proastă, a cărei victimă, după cum se știe, a devenit o armată model. Dar preacinstul lui Herbert i s-a părut că încă nu s-a spovedit destul de păcatele *altora*. Cică soldații englezi sînt stîngaci. Ei n-au prezență de spirit. Sînt într-adevăr viteji, dar proști.

„La bătaie-s neintrecuți,
Dar la minte cam molcuți” *.

Iar el, Sidney Herbert, și colegii săi sînt niște genii nerecunoscute. Mai este oare de mirare că predica lui Herbert l-a răscolit pe sucitul Drummond, îndboldindu-l să pună întrebarea dacă n-ar fi timpul să se suspende constituția și să se numească un dictator al Angliei? Confuzia generală a ajuns, în sfîrșit, la expresia clasică atunci cînd Vernon Smith, fost ministru whig, a declarat că nu știe ce vrea de fapt autorul moțiunii, nici ce-ar avea de făcut el personal, nu știe dacă un nou guvern e pe cale să se formeze, nici dacă vechiul guvern a existat vreodată, și că de aceea nu intenționează să voteze pentru moțiune. Cu toate acestea, „Times” crede că moțiunea va fi adoptată deseară. După cum se știe, la 26 ianuarie 1810 moțiunea lordului Porchester, prin care se cerea instituirea unei comisii de anchetă în legătură cu expediția de pe insula Walcheren²², a întîmpinat opoziția parlamentului englez. O opoziție similară s-a constatat și la 26 ianuarie 1855. Numai că la 29 ianuarie 1810 moțiunea a fost adoptată, iar Anglia este o țară a precedentelor istorice.

Simpla acceptare a tratativilor de pace a permis Rusiei să retragă din armata de observație de la frontiera Austriei un număr de trupe, pentru a căror înlocuire ar fi nevoie de două luni sau de 10 săptămîni, adică cel puțin 60 000—80 000 de oameni. Acum știm că fosta Armată (rusă) de la Dunăre a încetat în întregime să mai existe ca atare,

* Goethe. Din ciclul „Maxime în versuri”. Versuri parafrazate. — Nota red.

întrucît corpul 4 se află încă de la sfîrșitul lunii octombrie în Crimeea, corpul 3 a sosit acolo la sfîrșitul lunii decembrie, iar restul corpului 5, împreună cu cavaleria și rezervele, se află în drum spre Crimeea. Noua repartizare a acestor trupe, care urmează să fie înlocuite pe Bug și pe Nistru cu trupe din efectivul Armatei de vest (care staționează în Polonia, Volînia și Podolia), și faptul că o parte din corpul 2 și din rezervele de cavalerie se află de asemenea în marș spre Crimeea explică în suficientă măsură, chiar lăsînd deoparte toate celelalte considerente de ordin diplomatic, de ce Rusia a acceptat, fără o clipă de ezitare, să reia tratativele pe așa-numita „bază”. Un răgaz de 2—3 luni va fi de cea mai mare importanță pentru Rusia, deoarece armata ei, dispersată de-a lungul întinsei linii Kalisz-Izmail, nu mai e în stare să reziste fără întăriri numărului mereu crescînd al trupelor austriece. Pentru o mai bună ilustrare dăm mai jos următoarele date cu privire la efectivul și la felul cum este dispusă marea armată rusă activă, destinată să execute operații în sudul și vestul Europei; aceste date sînt extrase din sursele cele mai sigure și mai curînd *supraestimează* decît *subestimează* forțele ei. Inițial această armată era formată din 6 corpuri de armată, avînd fiecare 48 de batalioane, 2 corpuri compuse din trupe de elită (de gardă și de grenadierii), avînd fiecare 36 de batalioane, în afară de o cavalerie relativ numeroasă — regulată și neregulată — și de artilerie. Guvernul rus a chemat apoi sub arme rezervele, din care a format batalioanele patru, cinci și șase incluse în trupele de elită și batalioanele cinci și șase incluse în celelalte corpuri de armată. Curînd după aceea fiecare regiment a fost completat cu cîte un batalion șapte și opt formate prin noi recruțări, astfel încît numărul batalioanelor din corpurile de linie a crescut de două ori, iar al aceloră din trupele de elită a crescut mai mult decît de două ori.

Efectivul acestor forțe armate poate fi evaluat cu aproximație după cum urmează: unități *de gardă și de grenadierii* — primele 4 batalioane din fiecare regiment, adică 96 de batalioane a 900 de oameni, în total 86 400 de oameni; ultimele 4 batalioane din fiecare regiment, adică 96 de batalioane a 700 de oameni, în total 67 200 de oameni; *corpurile 1 și 2* (care n-au luat încă parte la lupte) — primele 4 batalioane din fiecare regiment, adică 96 de batalioane a 900 de oameni, în total 86 400 de oameni. Ultimele 4 batalioane din fiecare regiment, adică 96 de batalioane a 700 de

oameni, în total 67 200 de oameni ; *corpurile 3, 4, 5 și 6* — primele 4 batalioane din fiecare regiment, adică 192 de batalioane a 500 de oameni, în total 96 000 de oameni ; ultimele 4 batalioane din fiecare regiment, adică 192 de batalioane a 700 de oameni, în total 134 400 de oameni ; *corpul finlandez* — cu un efectiv de 14 400 de oameni. În total 784 de batalioane, numărînd 552 000 de oameni ; *cavaleria* (regulată) — 80 000 de oameni, *cavaleria* (neregulată) — 46 000 de oameni ; *artileria* — 80 000 de oameni. În total 758 000 de oameni. Pierderi au suferit pînă acum numai cele 96 de batalioane active ale trupurilor 3, 4, 5 și 6.

Scăzînd divizia 1 a corpului 4, care se află în Caucaz, rămîn 750 000 de oameni dislocați acum după cum urmează : pe coasta Mării Baltice se află, sub comanda generalului Sivers, Armata de la Baltica, compusă din corpul finlandez și din unitățile de rezervă ale gărzii, ale grenadierilor și ale corpului 6 ; împreună cu cavaleria etc., această armată numără aproximativ 135 000 de oameni, dintre care o parte este formată din recruți neinstruiți și batalioane formate în grabă. În Polonia și la granița Galiției, de la Kalisz și pînă la Kamenetș, se află unități de gardă, de grenadieri, corpul 1, divizia a 2-a a corpului 6, o parte din rezervele grenadierilor și ale corpului 1, care împreună cu cavaleria și artileria se ridică în total la aproximativ 235 000 de oameni. Aceste trupe de elită ale armatei ruse se află sub comanda lui Gorceakov. În Basarabia și în spațiul dintre Nistru și Bug se află dispuse două divizii ale corpului 2 cu o parte din rezervele lor, în total aproximativ 60 000 de oameni. Aceste trupe reprezentau o parte din Armata de vest, dar, după deplasarea Armatei de la Dunăre în Crimeea ele au fost detașate din Armata de vest și trimise în locul acesteia din urmă. În prezent, aceste trupe de sub comanda generalului Paniutin stau față în față cu armata austriacă din Principatele dunărene. Pentru apărarea Crimeii au fost destinate corpurile 3 și 4, două divizii din corpul 6 cu rezervele lor, precum și cîte o divizie din corpurile 2 și 5 armată, care acum sînt în marș — în total, împreună cu cavaleria, 170 000 de oameni sub comanda lui Menșikov. Din restul rezervelor și al batalioanelor nou formate — în special din corpurile 1, 2, 3, 4 și 5 — generalul Ceodaev formează o nouă mare armată de rezervă. Ea este concentrată în interiorul Rusiei și numără aproximativ 150 000 de oameni. Cîți dintre ei sînt în marș spre Polonia sau spre sud nu se știe.

Astfel, în timp ce la sfârșitul verii trecute Rusia avea la granița ei de vest, din Finlanda pînă în Crimeea, mai puțin de 500 000 de oameni, acum ea dispune acolo de 600 000 de oameni, în afară de o armată de rezervă cu un efectiv de 150 000 de oameni. Cu toate acestea, în comparație cu Austria, Rusia este acum mai slabă decît atunci. Atunci, în august și septembrie, în Polonia și Podolia se aflau 270 000 de soldați ruși, iar armata rusă de la Prut, Nistru și Dunăre număra aproximativ 80 000 de oameni, constituind împreună o armată de 350 000 de oameni, care putea acționa împotriva Austriei. Acum se găsesc acolo numai 295 000 de oameni, pe cînd Austria le opune direct 320 000 de oameni, în ajutorul cărora poate trimite alți 70 000—80 000 de oameni dislocați în Boemia și Moravia. De aceea Rusia nu poate întreprinde *în momentul de față* acțiuni ofensive, ceea ce înseamnă că într-un teren descoperit cum este teritoriul Poloniei, fără cursuri mari de apă între cele două armate, trupele ruse vor fi silite să se retragă pe poziții care pot fi menținute. Dacă Austria ar trece acum la ofensivă, armata rusă ar fi scindată în două părți, dintre care una ar fi nevoită să se retragă spre Varșovia, iar cealaltă spre Kiev, avînd între ele mlaștinile de netrecut ale Polesiei, care se întind de la Bug pînă la Nipru. Iată de ce *în momentul de față* hotărîtor pentru Rusia este să cîștige timp. Așa se explică „considerentele ei diplomatice“.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 29 ianuarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“
nr. 53 din 1 februarie 1855

Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

Fostul guvern englez²³

Înregistrând venirea la putere a guvernului Palmerston, a cărui carieră, după cum presupunem, va fi de scurtă durată și nu prea strălucită, credem nimerit să aruncăm o privire asupra istoriei guvernului care l-a precedat. Este greu de spus ce anume din activitatea acestui guvern va scoate mai mult în evidență viitoarele cercetări istorice — pretențiile lui inițiale, importanța evenimentelor la care a participat, incapacitatea lui fără precedent, sau rușinoasa lui cădere.

Trebuie să amintim că lordul Aberdeen și coaliția sa au venit la putere în urma votului care, la 16 decembrie 1852, a răsturnat guvernul Derby. La votarea bugetului pe care l-a propus, Disraeli a rămas în minoritate. Bugetul a fost respins cu o majoritate de 19 voturi sub pretextul că extinderea impozitelor pe imobile și a impozitelor directe propusă de el contravine principiilor unei economii politice sănătoase proclamate de whigi și peeliști. În realitate, elementul hotărîtor în acest vot l-a constituit brigada irlandeză²⁴, care, după cum se știe, se călăuzește după considerente cu caracter prea puțin teoretic ; pînă și la așa-zișii liberali sau liberali conservatori vorbele au fost în contradicție cu faptele, deoarece au reluat în propriul lor buget multe din propunerile lui Disraeli și au împrumutat cea mai mare parte din argumentele acestuia. În orice caz, toryi au fost răsturnați, și, după cîteva ciocniri și încercări infructuoase, s-a format coaliția datorită căreia, după cum se exprimă ziarul londonez „Times”, Anglia se află acum „la începutul împărăției politice de o mie de ani”. Această împărăție de o mie de ani a durat exact doi ani și o lună și s-a încheiat cu o înfrîngere și un dezastru total, stîrnind indignarea generală a poporului englez. Același „Times” care a declarat că înscăunarea „tuturor talentelor” înseamnă

începutul împărăției de o mie de ani, a contribuit mai mult decît oricare alt ziar la căderea acestui guvern.

„Talentele” au venit în fața parlamentului la 10 februarie 1853. Ele au proclamat din nou programul whigilor, pe care lordul John Russell l-a propus încă din 1850 și care a dus foarte curînd la demisia guvernului. În ceea ce privește problema principală, reforma parlamentară, a reieșit că ea nu putea fi pusă în discuție pînă la „sesiunea următoare”. Deocamdată țara trebuia să se mulțumească cu reforme administrative de mai mică importanță, dar mai numeroase și cu un caracter mai practic ca reforma judecătorească, introducerea de noi regulamente pentru căile ferate și îmbunătățirea învățămîntului public. Plecarea lordului John Russell de la ministerul afacerilor externe, unde a fost înlocuit de lordul Clarendon, a fost prima dintre schimbările atît de caracteristice pentru acest guvern talentat, schimbări care au dus întotdeauna la crearea de noi funcții, de noi sinecure, de noi salarii pentru apărătorii fideli ai guvernului. Un timp oarecare Russell a fost membru al guvernului, fără alte funcții în afară de cea de lider al Camerei comunelor și fără să primească o remunerație ; foarte curînd însă a solicitat acest avantaj, și în cele din urmă i s-a acordat rangul și titlul de președinte al Consiliului secret, retribuit cu o frumușică sumă anuală.

La 24 februarie, lordul John și-a prezentat în Cameră bill-ul! cu privire la abolirea îngrădirii drepturilor evreilor, care nu a avut însă nici un rezultat, deoarece Camera lorzilor l-a înmormîntat. La 4 aprilie el a propus bill-ul său cu privire la reforma învățămîntului. De la un guvern de trîntori ca acesta nici nu te puteai aștepta la altceva decît la asemenea bill-uri incolore și neînsemnate. Pe atunci Palmerston, fiind ministru de interne, a descoperit noua conspirație cu praf de pușcă — cunoscuta afacere cu rachete Kossuth-Hale. Amintim că, din ordinul lui Palmerston, la fabrica de rachete a d-lui Hale s-a făcut o percheziție și s-au confiscat multe rachete și substanțe explozive ; s-a făcut multă vilvă în jurul acestei afaceri, iar la 15 aprilie, cînd a fost discutată în parlament, Palmerston, prin aluziile sale misterioase, i-a dat o și mai mare importanță. Numai într-un singur punct Palmerston n-a fost de loc misterios : el s-a declarat principalul informator al poliției de pe continent în problema emigranților și, cu acest prilej, a fost tot atît de sincer ca și sir James Graham în 1844, cînd acesta a dispus interceptarea scrisorilor lui Mazzini ²⁵. În cele din urmă, nobilul informator a fost totuși

silit să abandoneze această afacere, întrucît singura învinuire care i se putea aduce d-lui Hale era că fabrica lui de substanțe explozive se afla la o distanță mai mică de suburbiile Londrei decît permitea legea. Marea conspirație care urmărea, chipurile, să arunce în aer toată Europa s-a redus la o simplă încălcare — pasibilă de amendă — a ordonanțelor poliției !

Acum i-a venit din nou rîndul lui Russell. La 31 mai, în discursul său în Cameră, el i-a ofensat atît de grav pe catolici ²⁰ — cu ajutorul cărora obținuse postul său —, încît irlandezii din guvern și-au dat imediat demisia. Aceasta a fost o lovitură prea grea pentru „solidul guvern”. Existența guvernului era condiționată, în primul rînd, de sprijinul brigăzii irlandeze, și de aceea, într-o scrisoare adresată unuia dintre membrii brigăzii irlandeze, Aberdeen a fost silit să-și dezavueze colegul, iar Russell a trebuit să retracteze în parlament cele spuse.

Cea mai importantă problemă dezbătută în această sesiune a parlamentului a fost bill-ul cu privire la Indiile orientale, prin care guvernul propunea prelungirea pe încă 20 de ani a Cartei companiei Indiilor orientale, fără a aduce însă nici un fel de schimbări esențiale în sistemul de guvernare al Indiei. Această propunere era inacceptabilă chiar și pentru acest parlament, și a trebuit să se renunțe la ea. S-a hotărît ca parlamentul să aibă dreptul de a anula Carta, cu condiția să se facă cunoscut acest lucru companiei cu un an înainte. Sir Charles Wood, fostul ministru de finanțe care nu a dat dovadă de prea mult talent în guvernul Russell, și-a dovedit acum capacitatea în Consiliul de control, adică consiliul pentru problemele Indiei. Toate reformele propuse s-au redus la cîteva schimbări neînsemnate și puțin eficace în sistemul de procedură judiciară și la ocuparea fără concurs a funcțiilor civile și a posturilor militare care reclamă cunoștințe de specialitate. Dar aceste reforme erau simple pretexte; esența bill-ului se reducea la următoarele: remunerația președintelui Consiliului de control, sir Charles Wood, a fost mărită de la 1 200 la 5 000 l.st.; numărul directorilor aleși de companie a fost redus de la 24 la 18, dintre care 6 numiți de guvern; această întărire a tutelei guvernului nu le-a lezat cu nimic demnitatea, dat fiind că remunerațiile directorilor au crescut de la 300 la 900 l.st., iar președintele și vicepreședintele primeau cîte 1 000 l.st. Risipa banului public nu s-a oprit aici. S-a hotărît ca postul de guvernator general al Indiei și postul de guvernator al Bengalului, ocupate pînă acum de una

și aceeași persoană, să fie separate și totodată să se creeze o nouă prezență cu un nou guvernator pentru regiunea propriu-zisă a Indului, aflată în subordinea guvernatorului general. Fiecare dintre acești guvernatori trebuia, bineînțeles, să-și aibă un consiliu al său, iar funcțiile în aceste consilii erau niște sinecure grase. Ce fericire pentru India să fie, în sfârșit, condusă după adevăratele principii ale whigilor !

Apoi s-a discutat bugetul. Această uimitoare combinație financiară, ca și planul de lichidare a datoriei publice, prezentat de d-l Gladstone, a fost atît de amănunțit analizată de ziarul „Tribune”, încît nu mai este nevoie să facem din nou o expunere amplă. O bună parte din acest proiect era împrumutat din bugetul lui Disraeli, care, la timpul său, provocase indignarea virtuosului Gladstone ; ambele bugete prevedeau reducerea taxei vamale la ceai și extinderea impozitului direct. Unele dintre cele mai importante măsuri prevăzute în buget i-au fost impuse marelui financiar după ce contrapropunerile lui au căzut în repetate rînduri în parlament : de pildă desființarea impozitului pe anunțurile de ziar și extinderea impozitului pe succesiuni asupra proprietății funciare. A trebuit să se renunțe la proiectul de reformă a sistemului patentelor, revizuit de cîteva ori în timpul dezbaterilor. În cursul dezbaterilor, bugetul, întocmit cu pretenția de a reprezenta un sistem încheșat, s-a transformat într-un fel de mixtum compositum * amorf, reprezentînd capitole fără importanță și nelegate între ele, care n-a meritat nici a suta parte din timpul pierdut cu discutarea lui.

În ceea ce privește reducerea datoriei publice, Gladstone a suferit un fiasco și mai mare. Planul său, întocmit cu pretenții și mai mari decît bugetul, s-a redus la emiterea unor bonuri de tezaur de $2\frac{1}{2}\%$, în loc de obligații de tezaur de 1% , la care publicul pierdea $1\frac{1}{2}\%$ din suma totală. Potrivit acestui plan trebuia să se răscumpere, spre marea nemulțumire a publicului, toate obligațiile de tezaur aflate în circulație, precum și obligațiile Companiei Mărilor sudului²⁷ în valoare de 8 000 000 ; el a dus de asemenea la eșuarea completă a operației cu bonurile de tezaur, pe care nimeni n-a mai vrut să le accepte. Ca urmare a acestor măsuri remarcabile, d-l Gladstone a avut satisfacția să vadă că la 1 aprilie 1854 fondul disponibil al trezoreriei a scăzut în timp de un an de

* — amestecătură. — *Nota trad.*

la 7 800 000 l. st. la 2 800 000 l. st., reducînd astfel, tocmai în ajun de război, cu 5 000 000 l.st. fondul disponibil al trezoreriei statului. Și toate acestea s-au întîmplat deși, după cum reiese din corespondența secretă a lui sir H. Seymour, încă cu un an înainte guvernul trebuia să știe că un război cu Rusia era inevitabil.

Noul bill cu privire la relațiile dintre landlorzii și arendașii din Irlanda²⁸, propus de toryul Napier încă în timpul guvernului lordului Derby, a trecut prin Camera comunelor cu asentimentul, cel puțin așa se părea, al guvernului, dar Camera lorzilor l-a respins, și la 9 august Aberdeen și-a exprimat satisfacția față de acest rezultat. Bill-ul cu privire la deportări²⁹, bill-ul cu privire la navigație și alte bill-uri devenite legi au fost moștenite de la guvernul Derby. Bill-ul cu privire la reforma parlamentară, la reforma învățămîntului public și aproape toate bill-urile cu privire la reforma judecătorească au trebuit să fie amîinate. Probabil că whigii englezi ar considera o nenorocire pentru ei ca vreuna din măsurile lor să n-aibă această soartă. Singurul bill care a fost adoptat și care poate fi socotit pe drept cuvînt ca aparținînd acestui guvern este marele act cu privire la birjari, dar și acesta a trebuit să fie modificat a doua zi după votarea lui din pricina revoltei generale a birjarilor. „Toate talentele” nu s-au priceput să facă aplicabil nici măcar regulamentul cu privire la birjari.

La 20 august 1853, Palmerston a închis sesiunea parlamentului, încredințîndu-l că poporul poate fi liniștit în ceea ce privește dificultățile din Orient; Principatele dunărene vor fi evacuate, pentru aceasta stau cheazășie „încrederea sa în onoarea și caracterul împăratului Rusiei, care-l vor determina pe acesta să-și retragă trupele din Principatele dunărene!” La 3 decembrie s-a aflat că flota turcă a fost distrusă de ruși la Sinope. La 12 decembrie cele patru puteri au trimis la Constantinopol o notă în care, de fapt, cereau Porții concesiilor mult mai mari decît prevedea chiar nota trimisă înainte de Conferința de la Viena³⁰. La 14 decembrie guvernul englez a telegrafiat la Viena că nu consideră evenimentele de la Sinope o piedică pentru continuarea tratativelor. Palmerston a fost întru totul de acord cu aceasta, dar a doua zi și-a dat demisia — oficial din pricina unor divergențe în legătură cu bill-ul cu privire la reforma parlamentară propus de Russell, în realitate pentru a face opinia publică să creadă că a demisionat din motive de politică externă și de politică

în problema războiului. După ce și-a atins scopul, a reintrat în guvern peste câteva zile, evitînd astfel orice explicații neplăcute în parlament.

În 1854, reprezentăția a început cu demisia d-lui Sadleir, unul dintre adjuncții ministrului de finanțe, care era totodată samsarul guvernamental al brigăzii irlandeze. Afacerile scandaloase demascate într-un tribunal irlandez au lipsit guvernul de unul din talentele lui. Apoi au fost date în vileag noi afaceri scandaloase. D-l Gladstone, virtuosul Gladstone, a încercat să plaseze în postul de guvernator al Australiei pe una dintre rudele sale, un oarecare Lawley, secretarul său particular, cunoscut doar ca jucător pasionat la curse și la bursă, dar, din fericire, planul a căzut foarte curînd. Același Gladstone s-a văzut la doi pași de păcat și din pricina unui oarecare O'Flaherty, un subaltern al său, plasat în acest post de el, care a dispărut cu o sumă considerabilă din fondurile statului. Un alt individ, pe nume Hayward, care a scris un pamflet voluminos, lipsit de orice valoare literară și științifică, împotriva lui Disraeli, a primit pentru aceasta ca recompensă de la Gladstone o funcție în consiliul de patronaj al săracilor.

Parlamentul și-a reluat lucrările la începutul lunii februarie. La 6 februarie Palmerston a anunțat că va prezenta un bill cu privire la crearea miliției în Irlanda și Scoția ; dar cînd la 27 martie războiul a fost realmente declarat, el a considerat de datoria sa să nu prezinte bill-ul pînă la sfîrșitul lunii iunie. La 13 februarie Russell și-a prezentat bill-ul său cu privire la reforma parlamentară numai pentru ca după zece săptămîni să-l retragă, „cu lacrimi în ochi”, tot pe motivul declarării războiului. În martie Gladstone a prezentat bugetul său, cerînd doar „suma care ar fi necesară pentru a aduce înapoi pe cei 25 000 de soldați care sînt pe punctul de a părăsi țărmurile britanice”. Mulțumită colegilor săi, el a scăpat acum de această grijă. Între timp, țarul, dînd publicității corespondența secretă ³¹, a silit guvernele Franței și Angliei să declare război. Din această corespondență secretă, care începe cu depeșa lui Russell din 11 ianuarie 1853, reieșea că, încă din acea perioadă, miniștrii englezi erau bine informați asupra intențiilor agresive ale Rusiei. Toate afirmațiile lor cu privire la onoarea și caracterul lui Nicolaie, la politica moderată și iubitoare de pace a Rusiei apăreau acum ca niște născociri nerușinate, scornite numai pentru a-l induce în eroare pe John Bull.

La 7 aprilie lordul Grey, simțind o puternică vocație pentru postul de ministru de război, ca să distrugă disciplina în armată tot așa cum reușise, atunci cînd se afla în fruntea coloniilor, să submineze autoritatea imperiului britanic în aproape toate coloniile, s-a pornit să țină o serie de filipice împotriva actualei organizări a ministerului de război. El a cerut unificarea tuturor departamentelor militare sub conducerea unui singur ministru de război. Acest discurs a oferit miniștrilor prilejul de a crea în iunie, prin separarea ministerului de război de ministerul coloniilor, un nou post, și anume postul de ministru de război. Astfel situația a rămas tot atît de proastă ca și mai înainte, cu singura deosebire că a mai apărut o nouă funcție cu o nouă remunerație. Examinînd activitatea parlamentului din cursul acestei sesiuni, putem trage următoarele concluzii : au fost prezentate 7 bill-uri importante : 3 dintre ele, și anume bill-ul care prevedea modificarea legii cu privire la trimiterea la urmă a săracilor ³², bill-ul cu privire la învățămîntul public în Scoția și bill-ul cu privire la modificarea textului jurămîntului depus în parlament ³³ — variantă a bill-ului cu privire la drepturile evreilor — au fost respinse ; alte 3, și anume : bill-ul cu privire la preîntîmpinarea corupției în alegeri, bill-ul cu privire la reorganizarea aparatului administrativ și bill-ul cu privire la reforma parlamentară, au fost retrase ; un singur bill, și anume cel cu privire la reforma universității Oxford, a fost adoptat, dar și acesta într-o formă complet modificată.

Nu mai este nevoie să vorbim aici despre felul cum este dus războiul, despre eforturile diplomatice ale coaliției, toate acestea fiind proaspete în memoria oricui. Parlamentul, ale cărui lucrări au fost întrerupte la 12 august anul trecut, s-a întrunit din nou în decembrie pentru a vota în grabă două măsuri care nu sufereau amînare : bill-ul cu privire la legiunea străină și bill-ul prin care membrii miliției ca atare se puteau angaja ca voluntari pentru serviciul militar în afara granițelor țării. Aceste două bill-uri au rămas pînă în ziua de astăzi pe hîrtie. Între timp s-au primit știri despre situația dezastruoasă a armatei britanice în Crimeea. Aceasta a provocat indignarea opiniei publice ; faptele erau flagrante și incontestabile ; miniștrii au trebuit să se gîndească la demisie. Parlamentul s-a întrunit în ianuarie, Roebuck a anunțat că va prezenta o moțiune, lordul John Russell a dispărut subit și, în urma unor dezbateri de numai cîteva zile, „toate talentele”, suferind o

înfrângere fără precedent în istoria parlamentară, au fost răsturnate.

Marea Britanie se poate fâli cu multe guverne incapabile, dar unul mai incapabil, mai neputincios și mai nesățios și totodată mai înfumurat ca guvernul „tuturor talentelor” n-a existat niciodată. Acest guvern a început cu o lăudăroșenie fără margini, și-a petrecut timpul în dispute mărunte, a suferit înfrângeri și a sfârșit în modul cel mai rușinos cu putință.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 1 februarie 1855

Publicat ca articol de fond în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 321 din 23 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

În legătură cu criza de guvern

Londra, 2 februarie. Aseară, după ce Palmerston a anunțat oficial demisia guvernului, Camera comunelor și-a amînat din nou ședința.

La această înmormîntare a „guvernului tuturor talentelor” Aberdeen a rostit în Camera lorzilor un discurs funebru. El a arătat că a fost împotriva moțiunii lui Roebuck nu pentru că guvernul său s-ar teme de o anchetă, ci pentru că moțiunea încalcă constituția. Aberdeen a evitat totuși să illustreze cu exemple din istorie această afirmație, așa cum a făcut prietenul său Sidney Herbert, care a interpelat Camera comunelor dacă are de gînd să imite Directoratul francez (înființat în 1795), care a trimis comisari pentru a-l aresta pe Dumouriez — comisari pe care, după cum se știe, Dumouriez îi extrădase Austriei în 1793³⁴. Thanul scoțian se abține să etaleze o asemenea erudiție. Guvernul său, ne încredințează Aberdeen, nu ar avea decît de cîștigat dacă s-ar numi o comisie de anchetă. El merge mai departe și anticipează rezultatul anchetei, tîmîindu-se pe sine și pe colegii săi, mai întîi pe ministrul de război, pe urmă pe lordul trezorer și pe ministrul marinei și, în sfîrșit, pe ministrul afacerilor externe. Fiecare, în postul pe care l-a deținut, a fost mare, a fost un talent. În ceea ce privește situația militară a Angliei, e drept că starea armatei din Crimeea este grea, Bonaparte însă a informat Europa că armata franceză numără 581 000 de oameni și în plus el a mai chemat sub arme încă 140 000 de oameni. Sardinia a pus la dispoziția lordului Raglan 15 000 de soldați excelent instruiți. În cazul că tratativele de pace de la Viena ar eșua, ne este asigurat ajutorul unei mari puteri militare care dispune de o armată de 500 000 de oameni.

Oricum, thanul scoțian nu suferă de boala renumitului economist și istoric Sismondi, care, după cum recunoștea el

însuși, cu un ochi vedea totul în negru. Aberdeen vede cu amîndoi ochii totul în roz. Astfel, el vede în momentul de față în toate districtele Angliei o stare înfloritoare, în timp ce negustorii, fabricanții și muncitorii susțin că trec printr-o grea criză comercială. Din sarea atică, pe care încă lordul Byron³⁵ a relevat-o la thanul scoțian, Aberdeen presară puțin asupra adversarului său, lordul Derby :

„Stimați lorzi ! Țara are acum nevoie de un guvern puternic. Pe ce cale poate fi creat acesta nu eu sînt în măsură să indic. Au circulat zvonuri persistente că lordul Derby ar fi primit ordin de la maiestatea-sa să-și asume formarea guvernului. Dar, văzîndu-l pe lordul Derby la locul său obișnuit, presupun că nu este așa și că zvonurile răspindite sînt false”.

Pentru a înțelege rafinamentul atic al acestei declarații, e necesar să reproducem răspunsul lordului Derby.

„Nobilul conte Aberdeen subestimează sursa informațiilor sale. Nu din zvonuri a aflat Aberdeen, ci el însuși” (Derby) „i-a comunicat personal, înainte de a se duce la Camera lorzilor, propunerea reginei. Referindu-se la zvonurile care, chipurile, l-au determinat pe nobilul conte să creadă că el „(Derby)” a avut o întrevedere cu maiestatea-sa, nobilul conte n-a făcut decît să folosească o figură retorică din teama sa obișnuită de a nu exagera și din dorința de a prezenta în mod nepărtinitor fiecare detaliu al cauzei apărute de el”.

Cu acest prilej Derby a mai declarat că, dată fiind starea actuală a partidelor și situația existentă în Camera comunelor, nu-și poate asuma formarea guvernului.

Declarațiile ministrului de război, ducele de Newcastle, și tabloul relațiilor care domnesc în sînul „familiei armonioase”, schițat de el, au făcut ca atît războiul Crimeii cît și criza de guvern să nu se mai afle în centrul atenției publicului prezent în Camera lorzilor și a nobililor pairs. Explicația dată de lordul John Russell în Camera comunelor, spune ducele de Newcastle, îl silește să se pronunțe asupra poziției pe care a avut-o în guvernul răsturnat. Expunerea lui Russell n-a fost nici completă, nici sinceră. Russell a prezentat lucrurile în așa fel ca și cum, la separarea ministerului de război de ministerul coloniilor, numai cu greu a consimțit, cedînd „dorinței fierbinți” a ducelui de Newcastle, la numirea acestuia în postul de ministru de război. De fapt, cînd această separare a fost hotărîtă în consiliul de miniștri, el (Newcastle) a declarat : „personal sînt gata să primesc oricare din cele două ministere, sau nici unul”. El nu-și amintește ca Russell să-și fi exprimat dorința de a încredința lordului Palmerston mi-

nisterul de război, își amintește însă că la un moment dat Russell însuși era gata să preia conducerea acestui minister. El (Newcastle) nu s-a gândit niciodată să-i stea în cale și a preluat ministerul de război cu conștiința clară că în caz de reușită nu lui i se vor atribui meritele, iar în caz de nereușită toate reproșurile îi vor fi adresate lui. A socotit însă de datoria lui să nu dezerteze din acest post ingrat, care implică primejdii și dificultăți. Unii numeau aceasta „înfumurare”, lordul Russell o numea cu o distincție protectoare „lăudabila sa ambiție”. În mod intenționat, lordul Russell a tăinuit Cămelei comunelor următorul pasaj dintr-o scrisoare a lui Aberdeen către nobilul lord :

„Am făcut cunoscut ducelui de Newcastle și lui Sidney Herbert conținutul scrisorii dv. După cum era de așteptat, ambii au stăruit ca, în ceea ce privește posturile lor, să fie luate măsuri care să servească cel mai bine interesele generale”.

Cu acest prilej, el (Newcastle) i-a mai declarat și verbal contelui Aberdeen următoarele :

„Nu-i oferiți lordului Russell un pretext pentru a ieși din guvern. Nu vă opuneți cu nici un chip dorinței sale de a mă îndepărta din funcție. Purtați-vă cu mine așa cum o reclamă interesele generale”.

În Camera comunelor, a spus Newcastle, lordul John Russell a făcut aluzie în mod misterios la greșelile pe care el le-a semnalat în scrisoarea către Aberdeen, dar a evitat să dea citire pasajelor respective. Prima se referă la faptul că Regimentul 97 nu a fost trimis din Atena în Crimeea, ministrul de externe însă a socotit inadmisibilă și periculoasă retragerea trupelor engleze din Atena. În ceea ce privește a doua greșeală a sa, și anume că nu a trimis 3 000 de recruți, lordul Raglan s-a împotrivit să i se mai trimită și pe viitor soldați atât de tineri și neobișnuiți cu disciplina. În afară de aceasta, în acel moment vasele de transport lipseau cu desăvîrșire. Aceste două pretinse greșeli erau tot ce a putut născoci Russell, care se recrea împreună cu colegii săi în stațiuni balneare, în timp ce el (Newcastle) nu s-a clintit în tot cursul anului 1854 de la postul său, muncind din greu. De altfel, Russell însuși i-a scris la 8 octombrie în legătură cu aceste „greșeli” : „Ați făcut tot ce era cu putință, și eu sînt plin de speranțe în ceea ce privește succesul”.

Aberdeen, a spus Newcastle, a prezentat totuși consiliului de miniștri propunerea lui Russell referitoare la schimbarea

unor miniştri. Această propunere a fost însă respinsă în unanimitate. La 13 decembrie el (Newcastle) a rostit în Camera lorzilor un amplu discurs în apărarea ministeriatului său ; la 16 decembrie Russell i-a declarat lui Aberdeen că şi-a schimbat punctul de vedere şi că a renunţat la intenţia sa de a-i schimba pe unii miniştri. Cu excepţia a două cazuri, Russell nu a făcut niciodată propuneri concrete de reforme în ceea ce priveşte administraţia militară. Cu trei zile înaintea demisiei sale şi a moţiunii lui Roebuck a avut loc o şedinţă a consiliului de miniştri. Russell a propus să se dea un caracter oficial, formal consfătuirilor şefilor tuturor departamentelor militare, consfătuiri care de cîtuva timp se ţineau în cabinetul ministrului de război. Propunerea sa a fost adoptată. Curînd după aceea Russell a trimis un proiect în scris, care, în afara propunerii deja adoptate de consiliul de miniştri, mai cuprindea încă două propuneri : 1) de a se înfiinţa un consiliu suprem, în frunte cu ministrul de război, în care să intre şi direcţia artileriei şi care să controleze întreaga administraţie civilă a armatei ; 2) de a se numi în acest consiliu suprem, în afara şefilor departamentelor militare, doi ofiţeri superiori. Russell a declarat în Camera comunelor că a avut toate temeiurile să creadă că „propunerile sale scrise” vor fi respinse. Aceasta nu corespundea realităţii. Prima propunere a fost acceptată de ducele de Newcastle ; a doua propunere a fost respinsă, printre altele, pentru că „intendantul general” pe care Russell îl propunea în consiliul suprem era de ani de zile o figură legendară şi nici nu mai exista în armata engleză. Aşadar, Russell n-a făcut niciodată o propunere care să nu fi fost primită. De altfel, el (Newcastle) i-a declarat încă la 23 ianuarie contelui Aberdeen că, oricare ar fi hotărîrea parlamentului — pentru sau împotriva guvernului —, el tot va demisiona. N-ar vrea însă să se creeze impresia că a fugit înainte ca parlamentul să se fi pronunţat.

Lordul John Russell, a cărui viaţă întreagă, după cum spune bătrînul Cobbett, n-a fost decît un şir de „false pretexte pentru viaţă”, a sucombat, după cum reiese din discursul ducelui de Newcastle, tot sub un fals pretext.

Scris de K. Marx la 2 februarie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 59 din 5 februarie 1855

Se tipăreşte după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

Căderea guvernului Aberdeen

Londra, vineri 2 februarie 1855

Niciodată încă în anele organelor reprezentative nu s-a văzut o cădere atât de rușinoasă ca aceea a celebrului guvern al „tuturor talentelor” din Anglia. Oricărui guvern i se poate întâmpla să fie pus în minoritate, dar să fie înfrînt cu o majoritate de 305 voturi față de 148, adică mai mult de două treimi, și încă într-o adunare cum este Camera comunelor din Marea Britanie, — cu aceasta nu s-a putut lăuda decît pleiada de capete geniale conduse de ce cher * *Aberdeen*.

Nu încapе îndoială că, de îndată ce s-a întrunit parlamentul, guvernul a înțeles că zilele îi sînt numărate. Întîmplările scandaloase din Crimeea, pieirea unei armate întregi, neputința tuturor organelor și persoanelor care au luat parte la conducerea războiului, indignarea care a cuprins țara, alimentată de atacurile ziarului „Times”, hotărîrea fermă a lui John Bull de a descoperi, în sfîrșit, cine este vinovat de cele întîmplate sau cel puțin de a-și vărsa asupra cuiva mînia — toate acestea trebuiau să-i arate guvernului că i-a sunat ceasul.

Deodată au fost anunțate numeroase interpelări și moțiuni care constituiau o amenințare pentru guvern; deosebit de amenințătoare a fost propunerea lui Roebuck de a se crea o comisie care să stabilească modul în care a fost dus războiul și să cerceteze activitatea tuturor celor mai mult sau mai puțin răspunzători de conducerea lui. Aceasta a dus brusc la un deznodămînt. Simțul său politic l-a făcut imediat pe lordul John Russell să-și dea seama că moțiunea lui Roebuck va fi adoptată în ciuda votului minorităților³⁶; și un om de stat ca el, care se poate mîndri că nu numără atîția ani de cîte ori a rămas în minoritate, nu-și putea permite ca și de data aceasta majoritatea voturilor să fie împotriva lui. De aceea

* — drăguțul de. — *Nota trad.*

lordul John Russell, cu lașitatea și josnicia care îi sînt caracteristice, însușiri pe care de-a lungul întregii sale cariere le-a ascuns sub masca unei limbuții pline de importanță și a unei înfumurări înnăscute, a considerat că „cea mai bună latură a vitejiei este prudența” * și a șters-o din postul lui fără a-și preveni colegii. Deși Russell este un om de care te poți lipsi foarte ușor, se pare totuși că „toate talentele” au fost de-a dreptul consternate de plecarea lui neașteptată. Presa engleză l-a condamnat în mod unanim pe micul om de stat, dar ce importanță putea să aibă acest lucru? Întreaga presă și toate condamnările ei nu puteau pune capăt haosului care domnea în guvern. Și într-un moment de asemenea dezorganizare, cînd ducele de Newcastle își dăduse demisia din postul de ministru de război și lordul Palmerston nu-l luase încă în primire, guvernul a trebuit să facă față formidabilei moțiuni a d-lui Roebuck.

D-l Roebuck, un mic avocat, ar fi fost un whig tot atît de mic, de amuzant și de inofensiv ca și lordul John Russell dacă ar fi fost mai norocos în cariera sa parlamentară. Dar acest ci-devant ** avocat fără practică, actualmente flecar parlamentar, n-a izbutit, cu toată energia și abilitatea sa, să adune un capital politic cît de cît însemnat. Deși a jucat întotdeauna rolul unui fel de agent secret și de încredere al oricărui guvern whig, el n-a ajuns niciodată într-o situație care să-i asigure un „post”, scopul suprem al tuturor liberalilor britanici. Înșelat în speranțele sale cele mai bune, subapreciat de propriul său partid, zeflemisit de adversarii săi, amicul Roebuck și-a simțit sufletul umplîndu-i-se de amărăciune și a devenit încetul cu încetul javra cea mai invidioasă, mai răutăcioasă, mai nesuferită și mai enervantă care a lătrat vreodată în parlament. În această calitate, fără a pretinde nici măcar dreptul la recunoștința sau respectul cuiva, el i-a servit pe rînd pe toți cei care au știut să-l folosească în propriile lor scopuri. Dar nimeni n-a știut să-l folosească mai bine decît vechiul nostru prieten Palmerston, care la 26 ianuarie l-a pus din nou să-i facă jocul.

Moțiunea d-lui Roebuck, în sine, cu greu putea avea un sens într-o adunare ca cea a Camerei comunelor din Anglia. Este îndeobște cunoscut cu cîtă nepricere, indolență și încetineală ucigătoare lucrează comisiile Camerei comunelor ;

* Această expresie este luată din piesa lui Shakespeare „Henric al IV-lea” (partea I, actul V, scena a 4-a). — *Nota red.*

** — fost. — *Nota trad.*

dacă o cercetare a felului în care a fost condus actualul război, făcută de o asemenea comisie, ar putea avea în genere un rezultat, în nici un caz însă nu ar avea un folos practic, deoarece rezultatele ei ar veni cu multe luni mai târziu decât ar fi necesar. Numai într-o adunare revoluționară dictatorială cum a fost Convenția națională din 1793 în Franța asemenea comisii pot da rezultate pozitive. În asemenea cazuri, însă, însuși guvernul nu reprezintă altceva decât o comisie de acest fel ; membrii lui sînt chiar împuterniciții adunării, și, de aceea, într-o asemenea adunare moțiuni de felul acesta ar fi de pri-sos. Totuși d-l Sidney Herbert nu a greșit întru totul cînd a arătat că moțiunea (firește, fără nici o intenție din partea d-lui Roebuck) are un caracter oarecum neconstituțional și cînd a întreat, cu cunoașterea precisă a faptelor istorice care-l caracterizează, dacă nu cumva Camera comunelor intenționează să trimită comisari în Crimeea tot așa cum a trimis *Directoratul* (sic !) comisari la generalul Dumouriez. Remarcăm că aceeași cronologie exactă care susține că *Directoratul* (instituit în 1795) a trimis comisari la Dumouriez, pe care acest general îi arestase și-i predase Austriei încă în 1793, este și o ilustrare vie a confundării evenimentelor în timp și spațiu care domnește în toate acțiunile d-lui Sidney Herbert și ale colegilor săi. În ceea ce privește moțiunea d-lui Roebuck, caracterul ei neconstituțional, menționat mai sus, a oferit multor candidați la diferite posturi un pretext să nu o voteze, lăsîndu-și astfel deschis drumul pentru participarea la orice combinație posibilă. Și totuși împotriva guvernului a votat o majoritate zdrobitoare !

Ceea ce a caracterizat în mod deosebit dezbaterile au fost disputele dintre diferitele departamente. Fiecare departament a încercat să arunce vina asupra celuiilalt. Sidney Herbert, secretar al ministerului de război, afirma că toată vina o poartă serviciul de transporturi ; Bernal Osborne, secretar al amiralității, declara că sistemul vicios și putred folosit de șeful înaltului comandament de la Londra este cauza tuturor relelor ; amiralul Berkeley, unul dintre lorzii amiralității, i-a dat să înțeleagă destul de transparent d-lui Herbert că trebuie să vadă mai întîi bîrna din ochiul lui etc. Schimburi similare de amabilități au avut loc și în Camera lorzilor între ducele de Newcastle, ministru de război, și viconteles Hardinge, comandant suprem. Este drept că situația d-lui Herbert a devenit extrem de dificilă din pricina lordului John Russell, care, explicînd cauzele demisiei sale, a recunoscut că toate infor-

mațiile cu privire la starea armatei din Crimeea apărute în presă erau în fond juste și că situația trupelor era „îngrozitoare și insuportabilă”. Așadar, ce altceva i-a rămas lui Sidney Herbert de făcut decât să recunoască faptele fără să cricnească și să se justifice, aducînd o serie de argumente extrem de stingace și în parte neîntemeiate. El a fost nevoit să recunoască și mai categoric completa incapacitate și dezorganizare a departamentului de război. Am reușit relativ ușor, a spus Herbert, să trimitem la Balaklava, la o distanță de 3 000 de mile, 240 000 de tone de provizii de tot felul și o numeroasă armată (urmează o dare de seamă însuflețită în care înșiră tot echipamentul, toate corturile, proviziile, ba chiar și obiectele de lux trimise armatei din belșug). Dar vai! De toate acestea era nevoie nu la Balaklava, ci la un punct aflat la o distanță de 6 mile de țärm. Transportarea tuturor proviziilor la o distanță de 3 000 de mile a fost posibilă, dar la o distanță de 3 006 mile n-a mai fost posibilă! Faptul că ele trebuiau transportate cu 6 mile mai departe a zădărnicit totul.

Poate că Herbert, prin implorările lui, ar fi trezit oarecare compătimire dacă n-ar fi fost discursurile rostite de Layard, de Stafford și de colegul său Gladstone. Primii doi deputați tocmai se întorseseră dintr-o călătorie în Orient; ei văzuseră cu propriii lor ochi tot ceea ce relatau. Fără să se limiteze la o repetare a celor publicate în ziare, ei au venit cu exemple de neglijență, incapacitate și proastă administrare, și situația jalnică descrisă de ei întrecea cu mult tot ceea ce se știuse pînă atunci. Cai transportați pe vase cu pînze de la Varna la Balaklava, fără nici un fel de furaje; ranițe plimbate de cîte 5—6 ori din Crimeea în Bosfor și înapoi, în timp ce oamenii mureau de foame, de frig și de umezeală, lipsiți de îmbrăcăminte care se afla în aceste ranițe; „convalescenți” atît de slabi, încît nu se puteau ține pe picioare, trimiși înapoi pe front în Crimeea; bolnavi și răniți lăsați în voia soartei, într-o mizerie cumplită, la Skutari, Balaklava și pe vasele de transport, fără să se îngrijească cineva de ei, — toate acestea alcătuiau un tablou în fața căruia păleau cu totul descrierile „correspondentului nostru” sau relatările primite din Crimeea de la persoane particulare.

Pentru a atenua puternica impresie provocată de aceste descrieri trebuia să se recurgă la savanta mulțumire de sine a d-lui Gladstone, dar, din nefericire pentru Sidney Herbert, Gladstone a retractat tot ceea ce recunoscuseră colegii săi în prima seară a dezbaterilor. Herbert a fost întrebant fără încon-

jur de Roebuck : ați trimis din Anglia 54 000 de oameni, acum se află sub arme numai 14 000, ce s-a întâmplat cu ceilalți 40 000 ? Herbert i-a răspuns lui Roebuck amintind doar că o parte dintre ei au pierit încă la Gallipoli și Varna ; el n-a pus de loc la îndoială exactitatea datelor generale cu privire la cei căzuți și scoși din luptă. Se dovedește însă acum că Gladstone este mai bine informat decât secretarul ministerului de război : „potrivit ultimelor rapoarte primite de noi”, a declarat el, efectivul real al trupelor nu este de 14 000, ci de 28 200 de oameni, în afară de 3 000—4 000 de soldați din infanteria marină și marinari care fac serviciu pe țarm. Gladstone a avut, firește, grijă să nu comunice „data ultimelor rapoarte”. Avînd însă în vedere obișnuita încetineală cu care listele de morți și răniți sînt întocmite în toate serviciile și mai ales la comandamentele brigăzilor, diviziilor și la statul-major ale armatei, putem presupune că faimoasele rapoarte ale d-lui Gladstone sînt datate aproximativ 1 decembrie 1854 și că includ marele număr de oameni care au fost scoși din luptă din pricina vremii proaste și a surmenajului în cursul ultimelor șase săptămîni. Se pare că Gladstone are acum aceeași încredere oarbă în documentele oficiale pe care el se aștepta, la timpul său, s-o aibă opinia publică față de proiectele sale financiare.

Nu am de gînd să fac o analiză mai amănunțită a acestor dezbateri. În afară de o mulțime de *dii minorum gentium* *, au vorbit Disraeli, apoi Walpole, fost ministru de interne tory, și, în sfîrșit, Palmerston, care a luat „mărinimos” apărarea colegilor săi calomniați. În cursul dezbaterilor, Palmerston n-a rostit nici un cuvînt pînă nu s-a convins definitiv ce întorsătură vor lua ele. Abia atunci a luat cuvîntul. Zvonurile care ajungeau pînă la băncile miniștrilor prin trepădușii lor, starea generală de spirit a Camerei — totul dovedea că înfrîngerea guvernului este inevitabilă, înfrîngere care urma să-i distrugă pe colegii săi, dar nu să-l atingă pe el. Deși Palmerston trebuia, evident, să plece o dată cu ceilalți, el era totuși atît de sigur de poziția sa, atît de convins că plecarea colegilor săi îi va fi de folos, încît aproape considera că curtoazia îl obligă să-i petreacă cu o plecăciune. Și de această obligație s-a achitat rostindu-și discursul exact înaintea votării.

* — zei tineri în sens figurat — mărimi de mîna a doua. — *Nota trad.*

Într-adevăr, Palmerston a acționat cu multă dibăcie. Cîști-gîndu-și, datorită afacerii Pacifico, reputația de „adevărat ministru englez”³⁷, el a știut s-o păstreze în așa măsură, încît, în ciuda celor mai uluitoare demascări, John Bull se considera întotdeauna vîndut unei puteri străine de îndată ce Palmerston părăsea ministerul de externe. Alungat în modul cel mai neceremonios cu putință din acest post de către lordul John Russell, Palmerston, recurgînd la amenințări, l-a silit pe micul Johny să nu divulge cauzele alungării sale, și din acel moment „adevăratul ministru englez” a stîrnit și mai mult interes ca victimă nevinovată a colegilor săi ambițioși și incapabili, ca un om pe care whigii l-au trădat. După căderea guvernului Derby, Palmerston a fost numit în postul de ministru de interne, fapt care l-a făcut din nou să apară ca o victimă. Ei nu se pot dispensa de acest mare om, pe care îl urăsc, dar, întrucît nu vor să-l pună în postul care i se cuvine, se descotorosesc de el dîndu-i o funcție nedemnă de un asemenea geniu. Așa judeca John Bull și se mîndrea și mai mult cu Palmerston al său văzînd cum se agită acest adevărat ministru englez într-o funcție secundară : se amestecă în treburile judecătorilor de pace, îi hărțuie pe birjari, îi muștruluiește pe cei de la serviciul de canalizare, intervine cu toată elocința sa în legătură cu sistemul patentelor, se înverșunează într-o problemă atît de importantă ca aceea a fumului, stăruie pentru o centralizare a poliției și se opune înmormîntărilor în raza orașului. Adevărat ministru englez ! Ca model de comportare, izvor de informații, sursă de inspirație pentru noi măsuri și reforme i-a servit nesfîrșita serie de scrisori ale lui „Paterfamilias” * din ziarul „Times”. Nimeni nu era, firește, mai mulțumit de aceasta decît Paterfamilias, copia fidelă a majorității alegătorilor burghezi din Anglia, pentru care Palmerston devenise un idol. „Iată ce poate face un om mare într-o funcție mică ! Care dintre foștii miniștri de interne s-a preocupat vreodată de înlăturarea unor asemenea rele !” E drept că nici reforma cu privire la birjari n-a fost introdusă, nici fumul n-a fost înlăturat, cimitirele n-au dispărut din oraș, poliția n-a fost centralizată, într-un cuvînt nici una din aceste mari reforme nu a fost înfăptuită, dar vina nu o poartă Palmerston, ci colegii săi invidioși și obtuzi ! Cu timpul agitația și sîciiala lui Palmerston au început să fie considerate ca o dovadă de mare energie și activitate. Și acest om de stat,

* — capul familiei. — *Nota trad.*

cel mai nestatornic din cîți a avut Anglia, care n-a putut nici-odată duce la bun sfîrșit nici tratativele începute, nici vreun bill în parlament, acest politician care se agita numai de dragul de a se agita și ale cărui măsuri rămîneau pînă la urmă pe hîrtie — acest Palmerston a fost proslăvit ca unicul om pe care țara se putea bizui în momente critice. Adevărul este că el însuși a contribuit mult la această proslăvire. El nu s-a mulțumit să fie numai coproprietar al ziarului „Morning Post”³⁸, în care zilnic era prezentat ca viitor salvator al țării, ci a angajat tineri de felul lui Wikoff, care trebuiau să-l ridice în slăvi în Franța și America ; acum cîteva luni a mituit ziarul „Daily News”³⁹, comunicîndu-i unele rapoarte telegrafice și alte informații importante : el avea un cuvînt de spus în aproape toate redacțiile ziarelor londoneze. Proasta conducerea a războiului a creat situația critică pe care o aștepta Palmerston pentru ca, pe ruinele coaliției, să se ridice la o culme inaccesibilă. În acest moment hotărîtor el și-a asigurat sprijinul necondiționat al ziarului „Times”. Cum a reușit s-o facă, la ce înțelegere a căzut cu d-l Delane este, firește, greu de spus ; fapt este că a doua zi după votare toată presa cotidiană londoneză, cu excepția ziarului „Herald”⁴⁰, cereau într-un singur glas numirea lui Palmerston ca prim-ministru, și presupunem că el a considerat că și-a atins ținta strădaniilor sale. Din nefericire pentru el, acest adevărat ministru englez o plictisise cam des pe regină, și ea va face tot posibilul pentru a-i dejuca planurile.

Scris de K. Marx la 2 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat în ziarul

„New York Daily Tribune” nr. 4 316

Tradus din limba engleză

din 17 februarie 1855

Semnat: *Karl Marx*

Karl Marx

Guvernul răsturnat

Londra, 3 februarie. La 16 decembrie 1852 primul punct din bugetul propus de Disraeli — extinderea impozitelor directe, și în primul rînd a impozitului pe clădiri, — a fost respins cu o majoritate de 19 voturi. Guvernul tory a demisionat. După o luptă de culise de 10 zile s-a format un guvern de coaliție. El se compunea dintr-o parte a oligarhiei whigilor — de data aceasta clanul Grey a fost exclus — din peeliști birocrați, dintr-un amestec de așa-ziși radicali din Mayfair⁴¹, ca Molesworth și Osborne, în sfîrșit din samsarii brigăzii irlandeze, Sadleir, Keogh și Monsell, al căror vot a fost hotărîtor la 16 decembrie și cărora li s-au dat portofolii de importanță secundară. Noul guvern s-a intitulat singur „guvernul tuturor talentelor”. În el erau reprezentate într-adevăr aproape toate talentele care, de 30 de ani și mai bine, s-au perindat la guvern. „Times” a anunțat formarea „guvernului tuturor talentelor” cu următoarele cuvinte : „Ne aflăm acum la începutul *împărăției politice de o mie de ani*”. Și într-adevăr, pentru cercurile conducătoare „împărăția politică de o mie de ani” a început din clipa cînd au descoperit că formațiile lor de partid s-au destrămat, că la baza contradicțiilor lor interne stăteau numai capricii și vanități personale și că fricțiunile dintre ei nu mai puteau stîrni interesul națiunii. Guvernul de coaliție nu reprezenta o fracțiune distinctă. El reprezenta „toate talentele” acelei clase care fusese pînă atunci la cîrma Angliei. De aceea este important să aruncăm o privire retrospectivă asupra activității lui.

După căderea guvernului Derby, parlamentul și-a amînat ședințele pînă după vacanța de crăciun. Apoi și le-a amînat din nou pînă după vacanța de paști. Abia atunci a început adevărata sesiune din 1853, consacrată aproape în întregime discutării bugetului propus de Gladstone, a bill-ului lui sir

Charles Wood cu privire la India și a bill-ului lui Young cu privire la reglementarea relațiilor dintre proprietarii funciari și arendașii din India.

Înainte de a prezenta Camerei spre examinare bugetul său, Gladstone a anunțat importante operații în vederea reducerii datoriei publice — atât a celei pe termen scurt cât și a celei consolidate. Operația privind datoria pe termen scurt consta în aceea că Gladstone a redus dobînda la obligațiile de tezaur de la 1½ pence la 1 pence pe zi și anume într-un moment cînd pe piață rata dobînzii era în creștere. Rezultatul acestei operații a fost că Gladstone a trebuit mai întîi să răscumpere obligații de tezaur în valoare de 3 000 000, pe care să le emită apoi cu o dobîndă mai mare. Și mai reușită a fost experiența sa cu enorma datorie publică consolidată. Oficial, scopul său era reducerea datoriei. Gladstone a operat atât de abil, încît la sfîrșitul anului financiar a fost nevoit să răscumpere at par * de 8 000 000 obligații ale Companiei Mărilor sudului, care pe atunci cotau la bursă numai 85% din valoarea nominală. În același timp Gladstone a lansat la bursă noi hîrtii de valoare, inventate de el — bonuri de tezaur. El a fost împuternicit de parlament să emită aceste hîrtii pînă la concurența sumei de 30 000 000 l. st. Cu greu el a reușit să plaseze bonuri în sumă de 400 000 l. st. Într-un cuvînt, operațiile lui Gladstone în vederea reducerii datoriei publice s-au soldat cu creșterea sumei datoriei consolidate și cu creșterea dobînzii la datoria publică pe termen scurt.

Bugetul lui Gladstone, fala coaliției, consta din elementele cele mai eterogene. Unele capitole din buget, ca reducerea taxei vamale la ceai, a accizelor (cu singura deosebire că Gladstone reducea accizele la săpun, pe cînd Disraeli — pe cele la malț) și majoritatea impozitelor directe, au fost luate de Gladstone din bugetul predecesorului său. Alte capitole, și anume cele mai importante, ca impunerea proprietății funciare cu un impozit pe succesiuni, desființarea impozitului pe anunțurile de ziar etc. i-au fost impuse lui Gladstone după ce Camera a respins în două rînduri contrapropunerile sale. La unele capitole din bugetul său, ca, de pildă, reforma sistemului patentelor, a fost nevoit să renunțe cu totul. Pretinsul sistem enciclopedic prezentat de el în Cameră s-a dovedit a fi un amestec de capitole eterogene și contradictorii. Doar un capitol din buget, și anume cel prin care se desființa taxa de

* — la paritate. — *Nota trad.*

timbru pe suplimentele de ziare, era creația lui ; prin aceasta „Times”, singurul ziar care apărea cu supliment, economisea 30 000—40 000 l. st. anual. În schimb, Gladstone ținea cu tot dinadinsul să fie menținută taxa de timbru pe ziare, câștigându-și astfel simpatia ziarului „Times”, care ar dori să-l vadă și în noul guvern. Iată înfăptuirile mărețe ale lui Gladstone cu care s-a fălit coaliția pe toată durata sesiunii din 1853.

La 30 aprilie 1854 a expirat Carta Companiei *Indiilor orientale*. Așadar, relațiile dintre Anglia și India trebuiau reglementate din nou. Coaliția a căutat să prelungească Carta Companiei Indiilor orientale pe încă 20 de ani, dar nu a reușit. India nu a mai fost din nou „dată în arendă” pentru decenii companiei. Carta mai rămânea în vigoare pînă la „rezilierea” ei, lucru pe care parlamentul îl putea face în orice moment. Acest punct, singurul important din legea cu privire la India, a fost adoptat *împotriva* dorinței guvernului. Abstracție făcînd de cîteva modificări fără importanță în domeniul procedurii judiciare în India și de faptul că unele funcții civile și posturi militare care reclamă cunoștințe de specialitate au devenit accesibile tuturor acelor care au capacitatea necesară, esența reformei cu privire la India se reduce propriu-zis la următoarele : remunerația ministrului pentru India (President of the Board of Control *) cu reședința la Londra a crescut de la 1 200 la 5 000 l. st. anual. Din cei 18 directori ai Companiei Indiilor orientale, de acum încolo 6 vor fi numiți de guvern și numai 12 vor fi aleși de acționari. Remunerația acestor directori crește de la 300 la 900 l. st., iar a celor 2 președinți de la 400 la 1 000 l. st. În afară de aceasta, postul de guvernator al Bengalului (împreună cu colegiul său guvernamental) se separă pe viitor de postul de guvernator general al Indiei ; în același timp va lua ființă un nou post de guvernator împreună cu consiliul său pentru regiunea propriu-zisă a Indului. Întreaga reformă cu privire la India a „guvernului tuturor talentelor” se reduce la această creștere a apunamentelor și la crearea de noi sinecure.

Bill-urile referitoare la relațiile dintre landlorzii și arendașii din Irlanda, guvernul de coaliție le-a preluat de la predecesorul lui, guvernul tory. El nu putea rămîne în urma predecesorului său. Guvernul a propus aceste bill-uri și cu puțin înainte de închiderea sesiunii, după dezbateri care au durat 10 luni, a reușit să le treacă în Camera comunelor sau, mai bine zis, a îngăduit să fie votate acolo. Dimpotrivă, în Camera

* — președintele Consiliului de control. — *Nota trad.*

lorzilor, Aberdeen a consimțit ca aceste bill-uri să fie respinse sub pretextul că ele trebuie examinate mai îndeaproape și aduse din nou în discuție la viitoarea sesiune.

Bill-urile guvernului cu privire la reforma parlamentară, la reforma învățământului public, la reforma judecătorească etc. au fost amânate, la cererea guvernului, pentru sesiunea următoare. Marea operă „a tuturor talentelor” — bill-ul cu privire la birjarii din Londra — a căpătat, într-adevăr, putere de lege, dar n-a trecut bine pragul parlamentului, că a și trebuit să se întoarcă pentru a fi refăcută. Ea se dovedise inaplicabilă.

În cele din urmă, la 20 august, sesiunea parlamentului a luat sfârșit. Palmerston a rezumat politica externă a guvernului în perioada acestei sesiuni în următoarele cuvinte rostite la încheierea sesiunii parlamentului : membrii parlamentului pot pleca liniștiți. „Am deplină încredere în onoarea și caracterul împăratului Rusiei”, care își va retrage de bunăvoie trupele din Principatele dunărene.

În cursul sesiunii din 1853, amestecul oficial al lui Palmerston în politica externă s-a limitat la această declarație, la un discurs rostit în parlament cu câteva zile înainte de închiderea Camerei comunelor, în care el a taxat blocarea Dunării la brațul Sulina drept o glumă de prost gust a rușilor, și, în sfârșit, la mărturisirea pe care a fost silit să o facă în ședința din 15 aprilie 1853 — cu prilejul așa-numitei conspirații cu praf de pușcă a lui Kossuth — că, din însărcinarea curților europene, el va folosi poliția engleză pentru a-i su-praveghea pe emigranții politici.

Scris de K. Marx la 3 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 63 din 7 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Partide și clici

Londra, 5 februarie. Durata actualei crize de guvern este mai mult sau mai puțin normală, întrucît în Anglia asemenea crize se prelungeau în medie 9—10 zile. În celebra operă a lui *Quetelet* „Despre facultățile omului”⁴² te uimește faptul că în țările civilizate poate fi stabilit dinainte cu o precizie aproape matematică numărul anual al catastrofelor, al delictelor etc. Dimpotrivă, o anumită durată a crizelor de guvern din Anglia în diferite perioade ale secolului al XIX-lea nu are nimic uimitor, deoarece aici, după cum se știe, trebuie întotdeauna să se epuizeze o anumită serie de combinații, să fie traficat un anumit număr de posturi și să se paralizeze reciproc un anumit număr de intrigi. Neobișnuit este numai caracterul combinațiilor, impuse de data aceasta de descompunerea vechilor partide. Această descompunere a făcut posibilă și inevitabilă constituirea guvernului de coaliție care a căzut. Casta guvernantă, care în Anglia nu coincide nicidecum cu clasa dominantă, va fi împinsă cînd la o coaliție, cînd la alta, pînă ce se va dovedi definitiv că și-a pierdut capacitatea de a governa. După cum se știe, adepții lui Derby au respins în mod cît se poate de patetic orice coaliție. După ce regina l-a însărcinat pe lordul Derby cu formarea unui nou guvern, acesta a pășit de îndată la înjgheburile unei coaliții nu numai cu Palmerston — căruia Disraeli i-a declarat deschis, cu prilejul dezbaterii moțiunii lui Roebuck, că votul de blam propus este îndreptat în egală măsură atît împotriva ducelui de Newcastle și Aberdeen, cît și împotriva lui însuși —, ci și cu Gladstone și Sidney Herbert, deci cu peeliștii, pe care toryi îi urmăresc cu o ură deosebită, considerîndu-i adevărații vinovați de descompunerea partidului lor. Russell, însărcinat și el cu formarea guvernului, a încercat să facă o coaliție cu aceiași peeliști, a

căror prezență în vechiul guvern i-a servit drept pretext pentru a-și da demisia și care în cadrul solemn al unei ședințe a parlamentului i-au demascată minciunile. În sfârșit, dacă Palmerston va reuși să formeze un guvern al său, acesta va fi doar o a doua ediție, puțin modificată, a vechiului guvern de coaliție. Se prea poate ca clanul Grey al whigilor să ia locul clanului Russell al whigilor și așa mai departe. Vechile partide parlamentare care dețin monopolul guvernării țării nu mai există decît sub forma unor clici, dar aceleași cauze care au făcut aceste clici neputincioase, lipsindu-le de posibilitatea de a forma partide și de a se delimita, le lipsesc și de posibilitatea de a se uni. De aceea în nici o perioadă din istoria parlamentară a Angliei nu întîlnim o asemenea fărîmițare în nenumărate clici neînsemnate și întîmplătoare ca în perioada guvernului de coaliție. Numai două din aceste clici sînt importante din punct de vedere numeric: adepții lui Derby și adepții lui Russell. Din suita lor face parte un grup foarte ramificat de vechi și puternice familii cu o clientelă numeroasă. Dar tocmai numărul lor mare este izvorul slăbiciunii atît a adepților lui Derby cît și a adepților lui Russell. Prea puțini pentru a forma o majoritate parlamentară independentă, ei sînt în același timp prea mulți și numără în rîndurile lor atîția carieriști ale căror pretenții trebuie satisfăcute, încît nu pot oferi ca recompensă posturi importante pentru a-și asigura suficient sprijin din afară. De aceea clicile numericește slabe ale adepților lui Peel, Grey, Palmerston etc. se pretează la formarea de guverne de coaliție. Dar factorul datorită căruia ele pot forma asemenea guverne — slăbiciunea fiecăreia dintre aceste clici — face ca majoritatea lor parlamentară să fie un fapt pur întîmplător, care poate fi anihilat în orice zi printr-o înțelegere fie între adepții lui Derby și cei ai lui Russell, fie între adepții lui Derby și școala manchesteriană⁴³ etc.

Încercările din ultimul timp de a forma noi combinații ministeriale prezintă interes și din alt punct de vedere. În toate aceste combinații figurau membri ai vechiului guvern. În fruntea ultimei combinații se află membrul cel mai marcant al fostului guvern. Dar, după cum a declarat Palmerston însuși în răspunsul său către Disraeli, nu s-a pronunțat oare Camera comunelor, prin adoptarea moțiunii lui Roebuck, nu numai pentru un vot de blam dat tuturor membrilor vechii coaliții, ci și pentru instituirea unei comisii care să cerceteze activitatea lor? Această comisie nu a fost încă in-

stituită, cercetările nu au început încă, iar acuzații trec din nou la cirna țării. Dar, dacă parlamentul poate răsturna guvernul, guvernul poate *dizolva* parlamentul. Și ce influență poate avea perspectiva unei dizolvări asupra actualului parlament reiese din declarația pe care a făcut-o sir J. Trollope în Camera comunelor la 1 martie 1853 :

„Există deja — a arătat el — 14 comisii instituite de Cameră dintre membrii ei pentru a cerceta cazurile de corupție din timpul ultimelor alegeri parlamentare. Dacă vom continua în felul acesta, în curînd întregul parlament se va transforma într-o comisie pentru cercetarea cazurilor de corupție în alegeri. Ba mai mult, numărul deputaților acuzați este atît de mare, încît numărul celor neînvinuiți nu ajunge pentru a-i judeca sau chiar și numai pentru a-i ancheta”.

Ar fi cumplit ca încă de la începutul celei de-a treia sesiuni parlamentare să se piardă, din patriotism, locuri atît de scump plătite.

Scris de K. Marx la 5 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 65 din 8 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Două crize

Londra, 6 februarie. În momentul de față, atenția opiniei publice este pe de-a-ntregul absorbită de două crize: criza prin care trece armata din Crimeea și criza de guvern. Prima preocupă poporul, cea de-a doua — cluburile și saloanele. Potrivit ultimelor știri primite din Crimeea, relatate în culorile cele mai sumbre, efectivul armatei engleze s-a redus de la 14 000 la 12 000 de oameni, și n-ar fi exclus ca în curînd să se ridice asediul Sevastopolului. Între timp, în Camera comunelor sînt dezbătute intrigi de salon. Lordul Russell și d-l Gladstone perorează iarăși de-a lungul unei întregi ședințe despre, pentru și împotriva ieșirii marelui Russell dintr-un guvern care nu mai există. Nici una dintre părți nu aduce fapte noi, ci continuă să pledeze în favoarea celor vechi. Lordul John este propriul său avocat, Gladstone — avocatul ducelui de Newcastle. Considerentele profunde în legătură cu capacitatea acestuia din urmă ca ministru de război sînt cu totul deplasate din moment ce armata pe care ar trebui să o conducă nu mai există. Pînă și actuala Cameră a comunelor și-a manifestat nemulțumirea prin binecunoscutul mîriit tradițional, cînd Gladstone, la sfîrșitul amplului său discurs, a spus că „el ar dori ca toate neînțelegerile (dintre Russell și Newcastle) să fie date uitării“.

Așadar, nu votul de neîncredere al Camerei, și cu atît mai puțin pieirea unei armate engleze, ci simple „neînțelegeri“ dintre un bătrîn lord și un tînăr duce — iată la ce se reduce criza de guvern. Crimeea nu este decît un pretext pentru intrigile de salon. Neînțelegera dintre guvern și Camera comunelor nici nu merită să fie amintită. Era prea mult pînă și pentru actuala Cameră a comunelor. A căzut Russell, a căzut Gladstone, și nu s-a ales nimic din toată ședința.

Ambelor Camere li s-a comunicat că lordul Palmerston a fost însărcinat cu formarea guvernului. El s-a izbit, totuși, de piedici neașteptate. Lordul Grey a refuzat să-și asume conducerea unui război pe care de la bun început l-a dezaprobat și îl dezaprobă și acum. Aceasta a fost spre fericirea armatei, a cărei disciplină de bună seamă el ar fi distrus-o, așa cum, la timpul său, a distrus disciplina în colonii. Dar și Gladstone, Sidney Herbert și Graham s-au dovedit neînduplecați. Ei cereau întoarcerea tuturor peeliștilor în guvern. Acești bărbați de stat își dau seama că formează o clică neînsemnată, care dispune în Camera comunelor de aproximativ 32 de voturi. Numai menținând laolaltă „marile” ei talente, mica clică poate spera să-și păstreze independența. Dacă o parte dintre liderii peeliștilor ar intra în guvern, iar o altă parte ar rămâne în afara lui, aceasta ar însemna dispariția acestui club de respectabili bărbați de stat. Între timp, Palmerston a recurs la măsuri extreme, încercînd să se impună parlamentului, unde nu are un partid propriu, la fel cum s-a impus reginei. Guvernul său încă nu-i format și el și amenință în „Morning Post” că va face apel la popor împotriva parlamentului. El amenință că va dizolva Camera dacă aceasta va îndrăzni „să nu-i acorde respectul de care, dincolo de zidurile palatului Westminster, se bucură în rîndurile poporului”. Acest „popor” se limitează la ziarele care-i aparțin în întregime sau pe jumătate. Acolo unde în ultimul timp s-a făcut auzit glasul poporului, de pildă la mitingul din Newcastle — pe Tyne — de unde au fost trimise parlamentului petiții în care se cerea punerea sub acuzare a guvernului —, Palmerston a fost demascat cu hotărîre ca fiind conducătorul secret al răposatei coaliții.

Încă cîteva observații pentru completarea necrologului „guvernului tuturor talentelor”. La 30 noiembrie 1853 au avut loc evenimentele de la Sinope; la 3 decembrie s-a aflat despre ele la Constantinopol; la 12 decembrie, reprezentanții puterilor au trimis Porții o notă prin care se cerea să se facă Rusiei concesii mult mai mari decît prevedea faimoasa notă de la Viena; la 14 decembrie, guvernul englez a telegrafiat la Viena că evenimentele de la Sinope nu trebuie să întrerupă tratativele de pace de la Viena. Lordul Palmerston a participat la ședința guvernului în cadrul căreia s-a luat această hotărîre. El a aprobat-o, totuși în ziua următoare a ieșit din guvern, sub pretextul că bill-ul lui Russell cu privire la reforma parlamentară este în contradicție cu convingerile

sale conservatoare. Adevăratul scop al lui Palmerston era să se spele pe mâini, să nu răspundă în fața publicului pentru evenimentele de la Sinope. De îndată ce acest scop a fost atins, el s-a întors în guvern.

La începutul lunii februarie 1854, parlamentul și-a reluat activitatea. I-au fost prezentate documente diplomatice referitoare la complicațiile din Orient. Cele mai importante documente însă lipseau. Parlamentul le-a primit de la împăratul Nicolaie, via * Petersburg, în loc să le primească de la miniștrii englezi. Din corespondența „secretă și confidențială”⁴⁴ dată publicității la Petersburg, parlamentul uluit și-a dat seama cât se poate de limpede că de-a lungul întregii sesiuni trecute, atît în 1853 cît și în 1854, miniștrii l-au înșelat cu bună știință în problemele de politică externă. Această corespondență dată publicității i-a silit pe miniștri să declare război la 27 martie. La 6 februarie, Palmerston anunțase că va prezenta un bill cu privire la chemarea sub arme a miliției în Scoția și în Irlanda. Dar, de îndată ce războiul a fost declarat, el și-a amînat prezentarea bill-ului, propunîndu-l abia la sfîrșitul lunii iunie. La 13 februarie, Russell și-a prezentat bill-ul său cu privire la reforma parlamentară, amînînd cea de-a doua citire a acestuia pînă la sfîrșitul lunii aprilie, dar în martie l-a retras, suspinînd patetic; pentru această jertfă, colegii lui l-au răsplătit dîndu-i în locul postului, ca să zicem așa, de ministru extraordinar fără portofoliu și fără apunamente, pe care l-a avut pînă alunci, o sinecură ministerială remunerată — postul de președinte al Consiliului secret. La 6 martie, marele financiar Gladstone și-a prezentat bugetul. El s-a limitat să ceară dublarea impozitelor pe venit pe o perioadă de 6 luni. El n-a cerut „decît suma care ar fi necesară pentru a aduce înapoi pe cei 25 000 de soldați care sînt pe punctul de a părăsi Anglia”. De această grijă l-a scutit colegul său Newcastle. Încă la 8 mai Gladstone s-a văzut silit să prezinte un al doilea proiect de buget. La 12 aprilie el s-a pronunțat împotriva oricărui împrumut de stat, iar la 21 aprilie a propus parlamentului să aprobe un împrumut de 6 000 000 pentru acoperirea cheltuielilor necesitate de nefericita sa experiență cu conversiunea datoriei publice. La 7 aprilie, lordul Grey a rostit un discurs în care a arătat lipsurile administrației militare engleze. La 2 iunie, guvernul a folosit această propunere de reformă la fel cum a

* — prin. — *Nota trad.*

folosit reforma cu privire la administrarea Indiei și reforma cu privire la epidemia de holeră, anume creînd un nou post. Ministerul de război a fost separat de ministerul coloniilor, restul rămînînd ca mai înainte. În cursul acestei sesiuni, realizările guvernului în domeniul legislativ s-au redus la prezentarea a șapte bill-uri importante. Trei dintre ele au fost respinse : bill-ul care prevedea modificarea legii cu privire la trimiterea la urmă a săracilor, bill-ul cu privire la învățămîntul public în Scoția și bill-ul cu privire la modificarea formulei jurămîntului depus în parlament. Trei bill-uri au fost retrase : bill-ul cu privire la preîntîmpinarea corupției în alegeri, bill-ul cu privire la reorganizarea generală a aparatului administrativ și bill-ul cu privire la reforma parlamentară. Un singur bill, și anume cel cu privire la reforma Universității Oxford, a fost adoptat, dar și acesta cu amendamente atît de numeroase, încît din forma lui inițială n-a mai rămas nimic. Amintirea mărețelor fapte diplomatice și militare ale guvernului este încă proaspătă. Acesta a fost „guvernul tuturor talentelor”.

Scris de K. Marx la 6 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 67 din 9 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Lupta din Crimeea

Imediat după bătălia de la Alma și după marșul aliaților asupra Balaklavei ne-am exprimat părerea că victoria finală în campania din Crimeea va reveni aceleia dintre părțile beligerante care va concentra prima forțe proaspete suficiente pentru a dobîndi o superioritate atît numerică cît și calitativă asupra inamicului⁴⁵. De atunci, situația s-a schimbat în mare măsură și multe iluzii au fost spulberate. Dar în tot acest timp, între ruși și aliați a avut loc un fel de întrecere în concentrarea de întăriri și trebuie să recunoaștem că în această întrecere rușii au luat-o înainte. În ciuda mult lăudatelor perfecționări în domeniul tehnicii și al mijloacelor de transport, pentru armata rușilor barbari este mult mai ușor să străbată 300—500 de mile pe uscat decît pentru armata francezilor și englezilor ultracivilizați 2 000 de mile pe mare, mai ales cînd aceștia din urmă neglijează parcă intenționat toate avantajele pe care le oferă înalta lor civilizație, în timp ce rușii barbari își pot permite să piardă de două ori mai mulți soldați decît aliații fără să se teamă că-și vor pierde pînă la urmă superioritatea.

Dar la ce se pot aștepta aliații cînd una dintre armatele lor — cea britanică —, pierzînd nădejdea de a fi distrusă de ruși, începe să se distrugă singură în mod deliberat, cu o perseverență sistematică, cu un zel și o reușită care depășesc toate succesele ei anterioare? Și totuși așa stau lucrurile. Potrivit informațiilor primite, armata britanică a încetat să mai existe ca atare. Din 54 000 de oameni, sub arme au rămas doar cîteva mii, dar și aceștia mai sînt considerați „apți pentru serviciu” numai pentru că nu există locuri în spitale, unde să-și dea sufletul. În ceea ce-i privește pe francezi, s-ar putea să mai aibă sub arme aproximativ 50 000 de oameni, deși inițial au fost de două ori pe atîția. În orice caz,

ei au reușit să păstreze cel puțin de cinci ori mai mulți soldați apti de luptă decît englezii. Dar ce reprezintă 50 000 sau 60 000 de oameni cînd trebuie să rezisti o iarnă întregă în Chersonesul Heraclian, să continui blocada Sevastopolului dinspre sud, să aperi tranșeele, iar cu forțele care au mai rămas să treci primăvara la ofensivă?

În prezent, englezii au încetat să mai trimită întăriri. De fapt, se pare că Raglan, care și-a pierdut orice speranță de a salva armata, nu vrea să mai primească noi întăriri, neștiind cu ce să hrănească, unde să încartiruiască și cum să folosească nici măcar oamenii care i-au rămas. Se prea poate ca francezii să pregătească noi divizii pentru a fi imbarcate în martie, dar sînt ocupați pînă peste cap cu pregătirea unei eventuale mari campanii de primăvară pe continent și există sută la sută șanse ca întăririle trimise de ei să fie sau prea slabe, sau să ajungă prea tîrziu. Pentru a remedia această stare de lucruri s-au luat două măsuri, ambele denotînd totala neputință a aliaților de a preîntîmpina catastrofa spre care merge încet, dar sigur armata lor din Crimeea. În primul rînd, pentru a repara enorma greșeală de a fi întreprins expediția din Crimeea cu 4 luni prea tîrziu, ei au comis o greșeală incomparabil mai mare trimițînd acolo în toiu iernii, la 4 luni după sosirea propriilor lor trupe în Crimeea, cele cîteva rămășițe ale armatei turce care mai erau apte de luptă. De îndată ce această armată, a cărei forță și capacitate de luptă fuseseră subminate încă la Șumla, ca urmare a neglijenței, incapacității și corupției guvernului turc, va debarca în Crimeea, va fi decimată de foame și frig cu o repeziciune care va face să pălească pînă și performanța ministerului de război al Angliei în acest domeniu. Așa se va întîmpla dacă rușii vor avea destulă minte să-i lase cîtva timp în pace pe turci, fără a-i ataca. În cazul cînd condițiile atmosferice vor permite un atac, turcii vor fi imediat distruși, deși pe ruși aceasta îi va costa mai scump și nu le va oferi alt avantaj decît cel moral.

În afară de aceasta, aliații au angajat — altfel nu putem spune — 15 000 — 20 000 de piemontezi, care urmează să completeze rîndurile rărite ale englezilor și să fie aprovizionați de intendența britanică. În 1848 și 1849, piemontezii s-au dovedit a fi soldați buni și viteji. Cum în cea mai mare parte sînt munteni, ei au o infanterie care, în mod firesc, este mai adecvată chiar decît cea franceză pentru acțiuni militare pe un teren accidentat și pentru lupte în for-

mații rărite, iar cavaleriștii recrutați din cîmpia Padului, de statură înaltă și bine proporționați, amintesc de regimentele de elită ale cavaleriei engleze. În plus, ei au învățat multe în campaniile aspre din vremea revoluției. Fără îndoială, aceste două divizii piemonteze se vor dovedi o bună „le-giune străină” în actualul război. Dar ce vor face acești flă-căi mărunți, sprinteni, abili și iuți sub comanda unui bătrîn rutinar * englez care n-are idee de manevre militare și nu cere soldaților săi decît acea tenacitate îndîrjită care a făcut faima soldatului britanic și constituie, totodată, singura sa calitate militară ? Ei vor fi plasați pe poziții nepotrivite cu modul lor obișnuit de luptă ; vor fi împiedicați să facă ceea ce sînt în stare și, în schimb, li se va cere să îndeplinească sarcini pe care nici un om cu bun simț nu le-ar pretinde de la ei. A duce o armată britanică într-un mod atît de necugetat, de absurd și de stupid la masacru, așa cum s-a procedat la Alma, poate că înseamnă drumul cel mai scurt de îndeplinire a sarcinilor care-i stau în față. Bătrînul duce ** prie-vea de obicei asemenea lucruri cu tot atîta ușurință. Se prea poate ca și trupele germane să fie obligate să facă același lucru, deși înalta pregătire militară a ofițerilor germani nu i-ar lăsa să tolereze multă vreme o conducere atît de proastă a trupelor. Dar a pretinde așa ceva armatei franceze, italiene sau spaniole, unor trupe pregătite în special pentru acțiuni de infanterie ușoară, pentru manevrări, pentru folosirea avan-tajelor terenului, adică unor trupe a căror capacitate de luptă depinde în mare măsură de mobilitatea și orientarea rapidă a fiecărui soldat în parte, nu este cu puțință ; pentru aseme-nea trupe acest sistem stingaci de ducere a războiului este cu totul nepotrivit. După toate probabilitățile însă, bieții piemontezi vor fi scutiți de greaua încercare de a lupta după sistemul englezesc. Ei vor fi aprovizionați de intendența bri-tanică, această instituție care se bucură de o faimă proastă și care pînă acum nu s-a priceput să se aprovizioneze decît pe sine însăși. Prin urmare, piemontezii vor împărtași soarta noilor întăriri ale trupelor britanice. Și dintre ei vor muri cite o sută de oameni pe săptămînă și de trei ori pe atîția vor umple spitalele. Dacă lordul Raglan își inchipuie că pie-montezii vor suporta cu aceeași resemnare ca și trupele bri-tanice incapacitatea sa și a intendenței sale, el se va con-vinge curînd că se înșală amarnic. Numai englezii și rușii

* — Raglan. — *Nota red.*

** — Wellington. — *Nota red.*

s-ar mai supune în asemenea condiții, și trebuie să recunoaștem că aceasta nu face cinste caracterului lor național.

Felul în care se va desfășura de-acum încolo această tristă campanie — tot atît de tristă și de mohorîtă ca și plautoul noroios al Sevastopolului — se conturează cam așa : de îndată ce rușii își vor fi concentrat toate forțele și vremea le va permite, ei vor ataca, după toate probabilitățile, în primul rînd trupele turce ale lui Omer-pașa. Englezii, francezii și turcii așteaptă acest lucru, știind bine ce poziții proaste au fost rezervate acestora din urmă. În orice caz reiese că turcii sînt trimiși spre nord cu bună știință ; și nimic nu dovedește mai bine situația desperată a aliaților decît faptul că, procedînd astfel, proprii lor generali au fost siliți s-o recunoască. Nu încape nici o îndoială că turcii vor fi înfrinți. Și ce se va întîmpla cu armatele aliaților și cu trupele piemonteze ? Fanfaronada în legătură cu un asalt asupra Sevastopolului a încetat acum aproape cu desăvîrșire. Ziarul londonez „Times” publică pe această temă scrisoarea din 3 februarie a colonelului E. Napier, în care se spune că, dacă aliații vor ataca Cartierul de sud al Sevastopolului, e aproape sigur că vor pătrunde în oraș ; dar ei vor fi rași de pe suprafața pămîntului de focul nimicitor al forturilor și bateriilor din nord, fiind, totodată, asediați de armata rusă de cîmp. Ar trebui, spune el, să fie mai întîi înfrîntă această armată și abia apoi înconjurat orașul, atît dinspre nord cît și dinspre sud. Pentru exemplificare, el amintește că ducele de Wellington a ridicat de două ori asediul orașului Badajóz pentru a porni împotriva unei armate care venise în ajutorul asediaților ⁴⁶. Colonelul Napier are perfectă dreptate și ziarul „Tribune” a scris aproape același lucru în timpul faimosului marș de flanc asupra Balaklavei ⁴⁷. Cît privește însă pătrunderea aliaților în Sevastopol, se pare că el nu ține seama de specificul lucrărilor de apărare ale rușilor, care fac imposibilă luarea orașului printr-un singur asalt. Există acolo, în primul rînd, întărituri exterioare, apoi principalul meterez și după el clădirile orașului, transformate în redute ; străzi baricadate ; cvartale întregi de case prevăzute cu ambrazuri și, în sfîrșit, ambrazuri făcute în zidurile din spate ale forturilor de pe mal ; luarea fiecăruia dintre ele va necesita un atac separat și poate un asediu de sine stătător, ba chiar operații de minare. Dar, în afară de toate acestea, incursiunile încununate de succes întreprinse de ruși în ultimul timp au dovedit în suficientă măsură că asediatorii s-au apropiat

de oraș pînă la o distanță care a permis să se creeze un echilibru perfect al forțelor beligerante, atacanții neavînd altă superioritate decît cea a artileriei. Atîta timp cît incursiunile nu pot fi zădărnice, orice gînd de asalt este absurd ; dacă asediatorul nu este în stare să-l silească pe asediat să nu iasă dincolo de zidurile cetății, cu atît mai puțin poate conta să ia această cetate printr-o luptă corp la corp.

În felul acesta, asediatorii vor continua să vegeteze în tabăra lor. Ei vor fi pironiți acolo de propria lor slăbiciune și de armata rusă de cîmp și rîndurile lor vor continua să se rărească, în timp ce rușii vor aduce forțe proaspete ; și dacă noul guvern englez nu va recurge la alte resurse, absolut necunoscute pînă acum, va veni ziua cînd englezii, francezii, piemontezii și turcii vor fi măturați de pe pămîntul Crimeii.

Scris de F. Engels la aproximativ
9 februarie 1855

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4 323
din 26 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Palmerston. — Armata

Londra, 9 februarie. Ca urmare a înființării unor noi posturi ministeriale pentru Palmerston și Sidney Herbert, trebuia să aibă loc formalitatea realegerii lor în parlament. Din această cauză, ambele Camere și-au amânat ieri ședințele pentru o săptămână. Comunicările făcute în Camera lorzilor de lordul Derby și de marchizul de Lansdowne în legătură cu dedesubturile crizei de guvern repetau lucruri de mult spuse. Importantă a fost o *singură* afirmație a lui Derby, care a dat în vileag secretul situației lordului Palmerston. După cum se știe, Palmerston nu se sprijină pe nici un partid parlamentar sau pe vreo clică care să se ascundă sub denumirea de partid. Whigii, toryi și peeliștii nutresc față de el aceeași neîncredere. Școala manchesteriană îl combate pe față. Adepții săi personali din rîndurile radicalilor Mayfair (spre deosebire de radicalii manchesterieni) nu sînt mai mulți de o duzină. Cine și ce anume i-a dat, așadar, posibilitatea să se impună coroanei și parlamentului? Popularitatea sa? Ea putea contribui tot atît de puțin la aceasta pe cît de puțin lipsa de popularitate i-a putut împiedica pe Gladstone, Herbert, Graham și Clarendon să pună din nou mîna pe cîrma statului. Sau poate că acest om, care nu a făcut niciodată parte din vreun partid, le-a slujit alternativ pe toate, le-a părăsit rînd pe rînd pe toate și a oscilat mereu între toate, este conducătorul firesc al unor partide în descompunere, care încearcă să oprească mersul istoriei prin crearea unor coaliții? În momentul *de față*, acest fapt nu dovedește nimic, întrucît în 1852 el nu era suficient pentru a-l aduce în fruntea coaliției pe Palmerston, și nu pe Aberdeen.

Derby a dat cheia pentru dezlegarea enigmei. Palmerston este prietenul declarat al lui Bonaparte. Faptul că a recunoscut prea repede lovitură de stat din decembrie 1851 a fost considerat pe atunci drept cauză a înlăturării sale din guver-

nul whigilor ⁴⁸. De aceea el este „persona grata” — omul care se bucură de încrederea lui Bonaparte. Și în prezent alianța cu Bonaparte are o importanță hotărîtoare. Așadar, Palmerston a aruncat factorul politicii externe în balanța combinațiilor ministeriale, și nu pentru prima oară, după cum ne putem ușor convinge făcînd o incursiune mai adîncă în istoria guvernelor din Anglia în perioada 1830—1852.

Dat fiind că acum situația armatei din Crimeea nu mai poate servi pentru intrigi ministeriale, în ședința de ieri a Camerei comunelor lordul John Russell a retractat aprecierea sa pesimistă cu privire la starea de lucruri, a umflat din nou efectivul armatei britanice cu cîteva zeci de mii de oameni, cu care prilej a făcut schimb de felicitări cu prea cinstitul Gladstone. În pofida acestei „învieri parlamentare” a armatei britanice, nu mai încapă nici o îndoială că în prezent ea a încetat să mai existe ca armată. Cîteva mii de oameni mai contează ca „valizi”, deoarece în spitale nu mai este loc și pentru ei. În armata franceză, din 100 000 de oameni n-au mai rămas decît vreo 50 000. Dar ce reprezintă 50 000 sau 60 000 de oameni cînd trebuie să rezisti o iarnă întregă în Chersonesul Heraclian, să blochezi Sevastopolul dinspre sud, să aperi tranșeele, iar cu forțele care au mai rămas să treci primăvara la ofensivă? Se prea poate ca francezii să aibă gata pregătite noi divizii pentru a fi imbarcate în martie, dar sînt ocupați pînă peste cap cu pregătirile pentru o campanie de primăvară pe continent și, după toate probabilitățile, întăririle trimise de ei sau vor fi prea slabe, sau vor ajunge prea tîrziu.

Dovada neputinței guvernelor Angliei și Franței și a lăsării în voia soartei a armatei din Crimeea o constituie două măsuri luate pentru remedierea acestei situații.

Pentru a repara greșeala de a fi întreprins expediția din Crimeea cu 4 luni prea tîrziu, ei au comis o greșeală incomparabil mai mare trimițînd acolo în toiul iernii, la 4 luni după sosirea propriilor lor trupe în Crimeea, cele cîteva rămășițe ale armatei turce care mai erau apte de luptă. Această armată, a cărei forță și capacitate de luptă fuseseră subminate încă la Șumla, ca urmare a neglijenței, incapacității și corupției guvernului turc, va fi decimată în Crimeea de foame și frig cu o rezezițiune care va întrece pînă și performanța englezilor în acest domeniu.

De îndată ce rușii își vor fi concentrat toate forțele și vremea va permite acțiuni militare, după toate probabilitățile, ei vor ataca, în primul rînd, trupele turce ale lui Omer-pașa.

Englezii și francezii așteaptă acest lucru, știind bine ce poziții proaste au fost rezervate turcilor. Prin urmare, reiese limpede că, azvîrlindu-i pe turci pe pozițiile din nord, aliații au comis cu bună știință această greșeală strategică. Numai niște greșeli grosolane din partea rușilor i-ar putea salva pe turci de la o pieire inevitabilă.

În al doilea rînd, englezii și francezii au angajat 15 000 de piemontezi, care urmează să completeze rîndurile rărite ale englezilor și să fie aprovizionați de intendența britanică. În 1848—1849, piemontezii s-au dovedit a fi soldați buni și viteji. Cum în cea mai mare parte sînt munteni, ei au o infanterie care, în acțiunile militare pe un teren accidentat, în formații rărite și de trăgători, îi întrece chiar și pe francezi. Pe de altă parte, din cîmpia Padului se recrutează o cavalerie care se poate compara cu garda călare engleză. În sfîrșit, ei s-au format la școala aspră a ultimelor campanii din vremea revoluției. Acești flăcăi mărunți, sprinteni, abili și iuți sînt buni pentru orice, numai pentru a deveni soldați englezi nu, cum se proiectează, și nici pentru obișnuitele și greoaiele atacuri frontale, la care se reduce întreaga tactică a lui Raglan. Și, în plus, perspectiva de a fi aprovizionați de intendența britanică, care pînă acum nu s-a priceput să se aprovizioneze decît pe sine însăși! De aceea angajarea celor 15 000 de piemontezi s-ar putea dovedi o nouă gafă.

În momentul de față, englezii au încetat să mai trimită întăriri. Se pare că însuși Raglan a oprit trimiterea lor, întrucît n-o mai poate scoate la capăt nici cu restul armatei de care dispune. Cine ar crede că, pe măsură ce în tabăra engleză bolile, istovirea, lipsa de odihnă sînt tot mai frecvente, practica condamabilă a bătăii se aplică pe scară tot mai largă? Oameni care ar fi trebuit de mult internați în spitale, care săptămîni de-a rîndul fac serviciul și dorm în haine ude pe pămîntul jilav, suportînd cu stoicism aceste suferințe aproape supraomenești, sînt mîngîiați cu „gîrbaciul” și cu vergile cînd sînt surprinși că au ațipit în tranșee. „50 de lovituri nemernicului!” — iată singurul ordin strategic pe care lordul Raglan îl dă din cînd în cînd. Ce-i de mirare dacă soldații comandați de autorul faimosului „marș de flanc” asupra Balaklavei îl imită făcînd același „marș de flanc” în direcția rușilor pentru a scăpa de vergi? După cum anunță corespondentul ziarului „Times”, numărul celor dezertați în tabăra rusă crește pe zi ce trece.

După cum e și firesc, discuțiile lăudăroase cu privire la asaltul asupra Sevastopolului au încetat. În primul rînd, armata rusă trebuie bătută în cîmp deschis. Se știe că Wellington a ridicat de două ori asediul orașului Badajóz pentru a porni împotriva unei armate care venise în ajutorul asediaților. Pe lîngă aceasta, după cum s-a mai spus, noile lucrări de apărare ale rușilor fac imposibilă luarea cu asalt a orașului⁴⁹. În sfîrșit, ultimele incursiuni ale rușilor dovedesc că armata aliaților este superioară rușilor numai în ceea ce privește artileria. Și atîta timp cît incursiunile nu pot fi zădărnice, orice gînd de asalt este absurd. Dacă asediatorii nu sînt în stare să-i silească pe asediați să nu iasă dincolo de zidurile cetății, cu atît mai puțin pot conta să ia această cetate printr-o luptă corp la corp. În felul acesta, asediatorii vor continua să vegeteze în tabăra lor, pironiți acolo de propria lor slăbiciune și de armata rusă de cîmp. Rîndurile lor vor continua să se rărească, în timp ce rușii vor aduce forțe proaspete. Prologul din Crimeea al războiului european se va încheia cu pieirea trupelor aliaților dacă nu se vor găsi noi resurse, absolut necunoscute și neașteptate.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 9 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 71 din 12 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Din viața parlamentară :

Discursul lui Gladstone

Londra, 10 februarie. Gladstone, cancelarul-trezorier al dogmaticii și Duns Scotus-ul finanțelor, a confirmat și el vechea zicală : „Credința face minuni“. Cu ajutorul credinței, Gladstone a înviat morți și tot cu ajutorul credinței a sporit efectivul armatei engleze din Crimeea de la 11 000 la 30 000 de oameni. Aceeași credință el o pretinde și din partea parlamentului. Din nefericire, tocmai acum s-a primit raportul doctorului Hall, șeful serviciului sanitar din tabăra de la Sevastopol. Potrivit acestui raport, nu numai că Regimentul 63 a pierit în întregime și că din Regimentul 46, care a părăsit Anglia în noiembrie trecut cu un efectiv de 1 000 de oameni, au mai rămas doar 30 de oameni valizi, dar jumătate din trupele care sînt sub arme ar trebui, după cum declară dr. Hall, internate în spital, iar în tabără au rămas cel mult 5 000—6 000 de soldați într-adevăr valizi. Cine cunoaște scamatoriile apologetilor credinței în minuni nu se va îndoi că Gladstone, aidoma lui Falstaff, va face din 6 000 de oameni „cu mantale” ⁵⁰ 30 000 de oameni. Nu ne-a declarat el oare în ultima ședință, de joi, a Camerei că cei care au făcut evaluările au pornit de la puncte de vedere diferite ; de pildă, cei înclinați să micșoreze efectivul armatei din Crimeea n-au pus la socoteală și cavaleria, așa cum a făcut el, ca și cum după bătălia de la Balaklava s-ar mai putea vorbi în general de o cavalerie ! Gladstone nu pregetă să-i pună la socoteală și pe cei „dispăruți“. Fără pereche a fost și felul onctuos în care în ședința de joi și-a prezentat „bugetul” armatei — în care fiecare debit figurează ca credit și fiecare deficit ca excedent —, încheindu-și discursul cu cuvintele : „Le trec

cu vederea adversarilor guvernului exagerările lor". Și mai și au fost tonul și ținuta cu care i-a îndemnat pe membrii parlamentului să nu se lase conduși de „sentimente”. Să suporti cu smerenie și calm suferințele *altora* — iată deviza drept-credinciosului Gladstone.

Scris de K. Marx la 10 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 73 din 13 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Lordul Palmerston ⁵¹

I

Londra, 12 februarie. Lordul Palmerston reprezintă, fără îndoială, fenomenul cel mai interesant al Angliei oficiale. Deși este un moșneag și din 1807 aproape că n-a lipsit de pe arena politică, el a reușit să aibă întotdeauna farmecul nou-tății și să țină vii toate acele speranțe care, de obicei, se pun într-un tînăr neîncercat și care promite mult. Cu un picior în groapă, ai zice că adevărata sa carieră abia începe. Dacă Palmerston ar muri mîine, întreaga Anglie ar fi uimită să afle că o jumătate de veac a fost ministru. Dacă nu-i un bărbat de stat de talie universală, în schimb este, fără îndoială, un actor de talie universală; îl prinde la fel de bine atît stilul eroic cît și cel comic, atît patosul cît și tonul familiar, atît tragedia cît și farsa; de altfel, farsa se potrivește cel mai bine cu caracterul său. Fără a fi un orator de prin rang, este un polemist perfect. Înzestrat cu o memorie fenomenală, avînd o mare experiență, un tact desăvîrșit, o prezență de spirit care nu s-a dezmințit niciodată și suplețea unui om de lume, cunoscător fin al tuturor mașinațiilor parlamentare, al intrigilor, al partidelor și personalităților, el tratează cu o agreabilă ușurință cele mai dificile cazuri, adaptîndu-se de fiecare dată prejudecăților auditoriului său. Nedezmințita sa nonchalance * îl ferește de orice surpriză, egoismul și abilitatea îl rețin de la orice elanuri de sinceritate, superficialitatea și indiferența sa aristocratică nu-i îngăduie nici o manifestare vehementă. Prin spirite reușite, el intră în grațiile tuturor. Deoarece nu-și pierde niciodată singele rece, el impune și celor mai înverșunați adversari ai săi. Dacă, în genere, e lipsit de opinii, în schimb e întotdeauna gata să debiteze banalități elegante. Incapabil de cunoștințe temeinice, el se

* — nepăsare. — *Nota trad.*

pricepe totuși să jongleze cu ele ; evitînd lupta cu un dușman puternic, el știe să-și improvizeze un dușman slab.

Cedînd în fapt influențelor din afară, el le combate în vorbe. Palmerston a preluat ca moștenire de la Canning — care, în treacăt fie zis, pe patul de moarte a pus în gardă lumea împotriva lui — doctrina despre misiunea Angliei de a propaga constituționalismul pe continent și de aceea el a găsit, firește, întotdeauna prilejuri de a linguși prejudecățile naționale, ținînd totodată trează invidia suspicioasă a puterilor străine. După ce a reușit în felul acesta comod să devină la bête noire * a curților de pe continent, nu i-a fost greu să treacă în țara sa drept un „adevărat ministru englez”. Deși inițial Palmerston a fost tory, el s-a priceput să introducă în politica externă toate acele „shams” ** și contradicții care formează esența whigismului. El știe să îmbine frazeologia democratică cu concepțiile oligarhice ; să disculpe, folosind un limbaj pretențios, împrumutat din trecutul aristocratic al Angliei, burghezia care predică pacea ; să dea impresia că atacă atunci cînd este de acord și că apără atunci cînd trădează ; să cruțe un dușman aparent și să îndîrjească un pretins aliat ; să fie în momentul hotărîtor al disputei de partea celui mai tare împotriva celui slab și să rostească cuvinte curajoase atunci cînd o rupe la fugă.

Unii îl acuză că s-ar afla în solda Rusiei, alții îl bănuiesc că ar fi carbonar. În 1848 a trebuit să se apere în parlament de învinuirea de a fi avut o înțelegere secretă cu Rusia, învinuire care ar fi implicat darea lui în judecată, în schimb în 1850 a avut satisfacția de a fi urmărit de o conjurație a ambasadelor străine, încununată de succes în Camera lorzilor, dar care a eșuat în Camera comunelor⁵². Cînd Palmerston trăda popoare străine, el o făcea întotdeauna cu multă curtoazie. Dacă asupritorii puteau conta oricînd pe sprijinul său activ, asupriților le dăruia întotdeauna bombastica sa retorică mărinimoasă. Înăbușirea mișcărilor polonezilor, ale italienilor, ale ungarilor și ale altor popoare îl nimerea întotdeauna la putere, iar învingătorii lor îl suspectau de fiecare dată de legături secrete cu victimele făcute cu permisiunea lui. Pînă acum, de-ți era adversar aveai, de regulă, oarecare șanse de succes, iar de-ți era prieten te puteai aștepta la o înfrîngere sigură. Chiar dacă în tratativele cu statele străine arta diplomatică a lui Palmerston nu duce la rezultate pozi-

* — sperietoare, obiect de frică și ură. — *Nota trad.*

** — mașinații. — *Nota trad.*

tive, ea se vădește cu atît mai strălucit în priceperea sa de a face poporul englez să ia frazele drept fapte, fantezia drept realitate și să nu vadă motivele josnice ascunse în spatele unor pretexte înălțătoare.

În 1807, la formarea guvernului ducelui de Portland, Henry John Temple, viconte Palmerston, a fost numit lord junior al amiralității. În 1809 el a devenit secretary at war * și a rămas în acest post pînă în mai 1828 în guvernele Perceval, Liverpool, Canning, Goderich și Wellington. În orice caz, este ciudat să-l vezi pe acest Don Quijote al „instituțiilor libere”, pe acest Pindar al „slăvitului sistem constituțional” membru eminent și permanent în guvernele tory, care au promulgat legile cerealelor⁵³, au admis staționarea pe pămîntul englez a unor mercenari străini, și, din cînd în cînd, după o expresie a lordului Sidmouth, „au stors sîngele” poporului, au pus căluș presei, au interzis mitingurile, au dezarmat masele populare, au suspendat pentru un timp procedura judiciară normală și, o dată cu aceasta, și libertatea persoanei, într-un cuvînt au introdus starea de asediu în Marea Britanie și în Irlanda. În 1829 Palmerston a trecut de partea whigilor, care în noiembrie 1830 l-au numit ministru al afacerilor externe. Cu excepția perioadelor cînd la putere au fost toryi, adică din noiembrie 1834 pînă în aprilie 1835 și din 1841 pînă în 1846, Palmerston a condus neînterupt, din momentul revoluției din 1830 pînă la lovitura de stat din 1851, politica externă a Angliei. Într-o viitoare corespondență vom trece pe scurt în revistă activitatea sa din această perioadă.

II

Londra, 14 februarie. În cursul ultimelor săptămîni, în repetate rînduri, „Punch” l-a înfățișat pe lordul Palmerston ca pe un clown de la teatrul de păpuși. Acest clown este, după cum se știe, un scandalagiu de profesie, un amator de încăierări gălăgioase, un provocator de neînțelegeri dăunătoare, un virtuos al gilcevilor. El se simte bine numai în mijlocul unui tărăboi general pricinuit de el însuși, cu care prilej aruncă pe fereastră nevastă, copii și apoi chiar și pe polițiști, pentru ca, în cele din urmă, după ce a făcut mult zgomot pentru nimic, să iasă basma curată, frecîndu-și satisfăcut mîinile de reușita scandalului. Astfel, lordul Palmerston

* — secretar pentru problemele militare. — *Nota trad.*

apare — e drept privit sub aspect pitoresc — ca un spirit neobosit, în permanentă căutare, în goană după încurcături, complicații și intrigi, materialul necesar pentru activitatea sa, creînd, de aceea, conflicte acolo unde nu le găsește de-a gata. Nici un ministru de externe al Angliei nu a desfășurat vreodată o activitate atît de prodigioasă în toate colțurile globului — blocada riurilor Escaut, Tajo, Duero, blocada Mexicului și Buenos-Airesului⁵⁴, expediția de la Neapole, expediția în legătură cu afacerea Pacifico, expediția în golful Persic⁵⁵, războaiele din Spania pentru „libertate” și din China pentru importul opiumului⁵⁶; incidentele de la granița Americii de Nord, campaniile din Afganistan, bombardarea fortăreței Saint-Jean d’Acre⁵⁷, scandalurile din Africa de vest în legătură cu dreptul de percheziționare a vaselor, zizaniile care au frămîntat pînă și „Pacificul”, și toate acestea însoțite și completate de o sumedenie de note de amenințare, de teancuri de procese-verbale și de proteste diplomatice. Toată această zarvă se termină, de obicei, cu dezbateri parlamentare furtunoase, care îi asigură de fiecare dată nobilului lord triumfuri efemere. El, lordul Palmerston, este un artist al conflictelor externe, pe care le ascute pînă într-un anumit moment și apoi se retrage de îndată ce lucrurile amenință să capete un caracter prea serios sau atunci cînd i-au procurat emoția dramatică pe care o căuta. Astfel, însăși istoria mondială pare o distracție născocită special pentru ca nobilul viconte Palmerston de Palmerston să se amuze. Aceasta este prima impresie pe care diplomația pestriță a lui Palmerston o produce celor neinițiați. Totuși, ciudat lucru, la o cercetare mai atentă reiese că din toate cruciadele sale diplomatice a tras întotdeauna foloase doar o țară, și anume Rusia, nu Anglia. Hume, unul dintre prietenii lui Palmerston, a declarat în 1841 :

„Dacă împăratul Rusiei ar avea un agent propriu în guvernul englez, acesta nu i-ar putea apăra «interesele» mai bine decît nobilul lord”.

În 1837, lordul Dudley Stuart, unul dintre cei mai mari admiratori ai lordului Palmerston, l-a apostrofat cu următoarele cuvinte :

„Cît timp mai are de gînd nobilul lord să permită Rusiei să insulte Marea Britanie și să pericliteze comerțul britanic? Nobilul lord înjosește Anglia în ochii întregii lumi, atribuindu-i rolul unui fanfaron trufaș și tiranic față de cel slab, umil și slugarnic față de cel tare”.

În orice caz, nu se poate contesta că toate tratatele avantajoase pentru Rusia, începînd cu tratatul de la Adrianopol

și pînă la convenția de la Balta-Liman⁵⁸ și la cel de succesiune la tronul Danemaricii⁵⁹ au fost încheiate sub egida lui Palmerston; e drept că în momentul încheierii tratatului de la Adrianopol Palmerston nu era în guvern, ci în opoziție, dar el a fost acela care prin intrigile sale secrete a obținut recunoașterea acestui tratat; pe de altă parte, aflîndu-se pe atunci în fruntea opoziției whigilor, el l-a atacat pe Aberdeen pentru orientarea sa austro-turcă și a declarat că Rusia este campionul civilizației (vezi, de pildă, procesele-verbale ale ședințelor Camerei comunelor din 1 iunie 1829, 11 iunie 1829, 16 februarie 1830 etc.). Cu acest prilej, sir Robert Peel a declarat în Camera comunelor că „el nu știe pe cine reprezintă, de fapt, Palmerston”. În noiembrie 1830 Palmerston a devenit ministru de externe. El nu numai că a respins, din pricina „relațiilor prietenești dintre guvernul de la St. James și guvernul din St. Petersburg”, propunerea Franței în vederea unei intervenții comune în favoarea Poloniei, dar a și interzis Suediei să se înarmeze și a amenințat cu război Persia în cazul cînd ea nu-și va retrage armata trimisă la granița rusă. El a acoperit chiar o parte din cheltuielile de război ale Rusiei, continuînd să achite, fără nici o împuternicire din partea parlamentului, capitalul de bază și dobînda la așa-zisul împrumut ruso-olandez, deși revoluția belgiană anulasese convenția cu privire la acest împrumut⁶⁰. În 1832 el a îngăduit să se renunțe la ipoteca pe domeniile naționale, pe care Adunarea națională a Greciei o dăduse contraagenților englezi pentru garantarea împrumutului greco-englez din 1824 și să se treacă această ipotecă ca garanție pentru un nou împrumut încheiat sub auspiciile Rusiei. În depeșele lui Palmerston către d-l Dawkins, rezidentul englez în Grecia, se arăta, de regulă: „Acționați de comun acord cu reprezentantul rus”. La 8 iulie 1833 Rusia a silit Poarta să semneze tratatul de la Unkiar-Skelessi, care oprea accesul vaselor de război europene în Dardanele și asigura Rusiei (vezi articolul 2 al tratatului) o dictatură de 8 ani în Turcia⁶¹. Sultanul * a fost silit să semneze acest tratat, deoarece o flotă rusă se afla în Bosfor și o armată rusă la porțile Constantinopolului, chipurile, ca măsură de apărare împotriva lui Ibrahim-pașa. Palmerston a respins în repetate rînduri cererea insistentă a Turciei de a interveni în favoarea ei, silind-o astfel să accepte ajutorul Rusiei (potrivit propriilor sale declarații

* — Mahmud al II-lea. — *Nota red.*

făcute în Camera comunelor la 11 iulie, 24 august și în cadrul altor ședințe din 1833, precum și la 17 martie 1834). La numirea lordului Palmerston în postul de ministru al afacerilor externe, în Persia predomina categoric influența engleză. Reprezentanții Angliei primeau de la el în permanență indicația : „să acționeze în toate cazurile de comun acord cu ambasadorul rus”. Cu ajutorul lui Palmerston, Rusia l-a adus pe pretendentul ei * pe tronul Persiei. Lordul Palmerston a consimțit la expediția ruso-persană împotriva Heratului. După ce aceasta a eșuat, el a ordonat o expediție anglo-indiană în golful Persic — un simulacru de manevră pentru a consolida influența Rusiei în Persia. În 1836, pe când se afla în guvern nobilul lord, Anglia a recunoscut pentru prima oară cuceririle Rusiei la gurile Dunării, regulamentele ei vamale și cele în legătură cu carantina ⁶² etc. În același an, Palmerston s-a folosit de confiscarea de către un vas de război rus a vasului comercial englez „Wixen” — trimis la insistențele guvernului englez în golful Sugiuk-Kale din Cerkasia — pentru a recunoaște în mod oficial pretențiile Rusiei asupra coastei Cerkasiei. Cu acest prilej a ieșit la iveală că încă cu 6 ani în urmă Palmerston a recunoscut în secret pretențiile Rusiei asupra Caucazului. De astă dată o majoritate de numai 16 voturi l-a scăpat pe nobilul viconte de votul de blam al Camerei comunelor. Unul dintre cei mai înverșunați acuzatori ai lui Palmerston era, pe vremea aceea, sir Stratford Canning, actualmente lord Redcliffe și ambasador al Angliei la Constantinopol. În 1836, unul dintre reprezentanții ** Angliei la Constantinopol a încheiat un tratat comercial cu Turcia avantajos pentru Anglia. Palmerston a târăganat ratificarea acestui tratat, iar în 1838 l-a substituit cu un nou tratat, care era atât de avantajos pentru Rusia și atât de neavantajos pentru Anglia, încât numeroși negustori englezi din Levant au hotărît să facă pe viitor comerț sub protecția unor firme ruse. Moartea regelui Wilhelm al IV-lea a servit drept pretext pentru faimosul scandal în jurul „Portfolio”-ului ⁶³. În timpul revoluției de la Varșovia a căzut în mâinile polonezilor o colecție întreagă de corespondențe secrete, depeșe etc. ale diplomaților și miniștrilor ruși, păstrate în palatul marelui duce Constantin. Conte Zamojski, nepotul prințului Czartoryski, a adus în Anglia aceste documente. Aici ele au fost publicate, din ordinul regelui, sub îngrijirea lui

* — șahul Muhamed. — *Nota red.*

** — Urquhart. — *Nota red.*

Urquhart și sub supravegherea lui Palmerston în „Portfolio”. Imediat după moartea regelui, Palmerston a tăgăduit participarea lui la publicarea acestor documente în „Portfolio”, a refuzat să plătească cheltuielile proprietarului tipografiei etc. Atunci Urquhart a dat publicității corespondența sa cu d-l Backhouse, locțiitorul lui Palmerston. În legătură cu aceasta, „Times” (în numărul din 26 ianuarie 1839) remarcă :

„Noi nu știm ce simte lordul Palmerston, dar știm foarte bine ce-ar simți după publicarea acestei corespondențe oricine se consideră un gentleman și ocupă un post de ministru”.

Scris de K. Marx
între 12 și 14 februarie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 79 și 83 din 16 și 19 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

Realegerea lui Herbert. —
Primii pași ai noului guvern. —
Vești din Indiile orientale

Londra, 16 februarie. Ieri, în marea sală municipală din Salisbury a avut loc farsa realegerii d-lui Sidney Herbert ca membru al parlamentului pentru partea de sud a Wiltshire-ului. Wiltshire este renumit chiar și printre comitatele engleze datorită unei concentrări deosebite a proprietății funciare, în urma căreia acolo întregul pământ se află în mâinile câtorva familii. Cu excepția unor regiuni din nordul Scoției, nicăieri pământul nu a fost atît de radical „curățat” de locuitori și nicăieri nu s-a introdus atît de consecvent ca aici sistemul agriculturii moderne. Dacă n-ar izbucni din cînd în cînd certuri familiale printre puținii lui proprietari, atunci Wiltshire nu ar cunoaște nici un fel de lupte electorale.

În afară de Sidney Herbert nu a fost propus nici un alt candidat. De aceea, imediat după începerea ședinței de alegeri, marele șerif, care a prezidat-o, l-a declarat reales pe Herbert după toate normele în vigoare. Atunci Sidney Herbert s-a ridicat și a rostit în fața arendașilor și vasalilor săi cîteva fraze generale răsuflete. Între timp, în sală s-au adunat tregtat numeroși locuitori ai orașului fără drept de vot, dar căroro constituția engleză le acorda privilegiul de a-i plictisi pe candidați cu întrebările lor la hustings*. Nici n-a apucat bine Sidney Herbert să se așeze, că asupra capului său uns s-a revărsat o ploaie de întrebări: „Cum e cu boabele crude de cafea care au fost servite soldaților noștri?”, „Unde este armata noastră?”, „Ce s-a spus ieri despre dv. în «Times»?”, „De ce ați cruțat Odesa?”, „Are unchiul dv., prințul rus Voronțov, palate la Odesa?” etc. Întrebărilor acestui public neparlamentar nu le-a acordat, firește, nimeni nici o atenție.

* — ședințele de alegeri. — *Nota trad.*

Ba mai mult, profitînd de un moment cînd larma se mai potolise, Sidney Herbert a propus să i se aducă mulțumiri șerifului, care a condus atît de „nepărtinitor dezbaterile”. Propunerea a fost acceptată în aplauzele publicului parlamentar și în protestele publicului neparlamentar. A urmat apoi un al doilea potop de întrebări: „Cine a lăsat pe soldații noștri să moară de foame?” — „Acela să plece la război!” etc. Rezultatul a fost același ca și prima dată. Apoi șeriful a declarat că reprezentația, care a durat ceva mai mult de o jumătate de oră, s-a terminat și cortina a căzut.

Primii pași ai noului guvern nu s-au bucurat de aprobarea nimănui. Întrucît lordul Panmure, noul ministru de război, este invalid, cea mai mare parte a atribuțiilor sale revine ministrului de război adjunct. Numirea lui Frederick Peel, fiul mai mic al răposatului Peel, în acest post important intrigă cu atît mai mult cu cît Frederick Peel este o mediocritate notorie. În pofida tinereții sale, el este personificarea rutinei. Alți oameni devin birocrați, el s-a născut birocraț. Frederick Peel își datorează postul influenței peelștilor. De aceea a fost posibil ca în celălalt taler al balanței să fie pus un whig. Așa se face că sir Francis Baring a fost numit cancelar al ducatului Lancaster. El a fost ministru de finanțe în guvernul whig al lordului Melbourne și a căpătat pe atunci porecla bine meritată de „domnul Deficit”. La noile numiri în armată s-a respectat întru totul sistemul gerontocrației. Astfel octogenarul lord Seaton a fost numit comandant al trupelor din Irlanda. Bătrînul lord Rokeby, surd și gutos, a fost trimis în Crimeea în calitate de comandant al brigăzii de gardă. Comanda diviziei a doua din Crimeea — comandată înainte de sir de Lacy Evans — i-a revenit generalului Simpson, care nu are nimic dintr-un Samson; dimpotrivă, postul tihnit de guvernator al Portsmouth-ului i se potrivea de minune acestui bătrîn general. Generalul Somerset, încă în 1811 general de brigadă, a fost trimis ca general comandant în Indiile orientale. În sfîrșit, amiralul Boxer, acest vechi „anarhist” cum îl numește „Times”, care la Constantinopol a dezorganizat complet întregul serviciu de transport etc., este numit acum la Balaklava pentru „a organiza” portul de acolo.

„Teamă ne e — spune „Times” — că va trebui să căutăm în altă parte energiile necesare guvernului. Ar fi inutil să protestăm împotriva unei asemenea irosiri necruțătoare și ușuratică a celor mai bune resurse

ale națiunii tocmai la cei vinovați de această irosire. Dacă nu i-ar fi amețit deținerea îndelungată a puterii, care trecea în permanență de la un grup al propriei lor clase la celălalt, ei s-ar fi ferit, cel puțin în momentul de față, să afișeze un egoism atît de cras și de miop. Instinctul de conservare ar fi trebuit să-i sfătuiască mai bine, dar noi întrebăm solemn poporul englez : cum îngăduie el să fie astfel jertfiți compatrioții lui pe altarul unei îngrozitoare apatii și al unei incapacități neputincioase ? „Nu guvernul și nici măcar Camera comunelor, ci constituția britanică se află pe banca acuzaților” — amenință ziarul „Times”.

Ultimele știri din Indiile orientale sînt foarte importante, intrucît din ele reiese că la Calcutta și Bombay situația este desperată. În regiunile industriei textile, criza progresează încet, dar sigur. La o adunare care a avut loc alaltăieri, patronii filaturilor de fire subțiri din Manchester au hotărît ca, începînd de la 26 februarie, să introducă în fabricile lor săptămîna de lucru de 4 zile și între timp să-i cheme și pe fabricanții din împrejurimi să adopte aceeași măsură. Muncitorii de la fabricile din Blackburn, Preston și Bolton au și fost avertizați că de acum înainte „săptămîna de lucru” va fi „incompletă”. Se prevăd numeroase falimente mari, deoarece anul trecut mulți fabricanți, pentru a influența piețele, au preluat ei înșiși exportul, ocolind firmele comerciale. Miercurea trecută ziarul „Manchester Guardian”⁶⁴ a recunoscut că are loc nu numai o *supraproducție* de produse de fabrică, dar și o *supraproducție* de fabrici.

Scris de K. Marx la 16 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”

nr. 85 din 20 februarie 1855

Se tipărește duș î textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Parlamentul

Londra, 17 februarie. Ieri parlamentul și-a reluat ședințele. În Camera comunelor domnea o indispoziție generală. Ea părea deprimată de faptul că tranzacțiile politice din ultimele trei săptămîni i-au subminat cu totul autoritatea. La putere se află din nou vechiul guvern, foarte puțin reînnoit. Doi lorzi bătrîni, care nu puteau trăi în bună înțelegere, au dispărut din guvern, în schimb un al treilea lord bătrîn, grațificat împreună cu ceilalți doi cu un vot de neîncredere, nu numai că n-a coborît nici o treaptă, dar s-a ridicat pe cea mai înaltă treaptă. Lordul Palmerston a fost întîmpinat cu o tăcere solemnă. Nici un fel de „cheers” *, nici un fel de entuziasm. Contrar obiceiului, discursul său a fost primit cu o indiferență vădită și cu un scepticism ostil. De asemenea, contrar obiceiului, memoria l-a trădat, și, dezorientat, a început să-și răsfoiască notițele, pînă cînd sir Charles Wood, șoptindu-i, l-a ajutat să-și reia firul ideilor. Auditoriul său n-a prea crezut că noua formație va salva de la faliment vechea firmă. Întregul aspect al lui Palmerston îți reamintea caracterizarea făcută de cardinalul Alberoni lui Wilhelm de Orania :

„Omul acesta a fost puternic atîta timp cît a ținut balanța în miinile sale. El a devenit slab din momentul în care s-a aruncat el însuși pe unul din talerele balanței”.

Faptul cel mai important a fost însă, fără îndoială, apariția unei noi coaliții, opusă celei vechi, înnoită, coaliția toryilor în frunte cu Disraeli și a părții celei mai hotărîte a radicalilor, alde Layard, Duncombe, Horsman etc. Și tocmai în rîndurile radicalilor, ale radicalilor Mayfair, a avut Palmerston pînă acum adepții săi cei mai fideli. Layard a fost înșelat în

* — aclamații. — *Nota trad.*

speranța sa de a primi vreun post în ministerul de război — insinuează un ziar guvernamental. Dați-i un post ! — sugerează un altul.

Înainte de a-și prezenta noul guvern, lordul Palmerston a făcut un scurt istoric al crizei de guvern. Apoi a început să-și laude marfa. Guvernul constituit de el

„are suficientă pricepere pentru treburile administrative, suficientă perspicacitate politică, principii suficient de liberale, suficient patriotism și suficientă hotărîre de a-și îndeplini datoria”.

Lordul Clarendon, lordul Panmure, d-l Gladstone, sir James Graham, cu toții au fost complimentați. Dar acest guvern excelent s-a izbit de o mare dificultate. D-l Roebuck aici de față insistă ca joia viitoare să fie instituită o comisie de anchetă. Ce nevoie are Camera de o comisie ? Amintiți-vă de o anecdotă din timpul lui Richard al II-lea care se referă la răscoala lui Wat Tyler. Tînărul monarh s-a întîlnit cu o ceată de răsculați a căror căpetenie murise tocmai sub ochii lor. Apropiindu-se curajos de ei, el a exclamat : „V-ați pierdut conducătorul ; prieteni, eu vreau să fiu conducătorul vostru”. „Iar eu” (tînărul (!) dictator Palmerston) „vă spun : dacă voi, Camera comunelor, sînteți de acord să renunțați la această comisie, atunci însuși guvernul va fi comisia voastră”.

Această comparație puțin măgulitoare între Cameră și o ceată de „răsculați”, precum și cererea îndrăzneată ca guvernul să fie propriul său judecător au fost întîmpinate cu rîsete ironice. Ce vreți, a exclamat Palmerston, ridicînd glasul și făcînd o mișcare sfidătoare cu capul într-un mod specific irlandez. Ce scop are o comisie de anchetă ? Să facă îmbunătățiri administrative ? Foarte bine ! Ascultați ce măsuri vom lua în această direcție. Pînă acum ați avut doi miniștri de război, secretary at war* și ministrul de război. De acum încolo veți avea unul singur, și anume pe acesta din urmă. În ceea ce privește direcția artileriei, cu conducerea militară generală va fi însărcinat șeful înaltului comandament (Horseguards), iar cu conducerea civilă — ministrul de război. Vor fi extinse transporturile. Pînă în prezent, potrivit legii din 1847, durata serviciului militar a fost de 10 ani ; de acum încolo va rămîne la libera alegere a fiecăruia de a se înrola pe un termen — variînd între 1 și 10 ani. Nu vor fi înrolate persoane sub 24 de ani și peste 32 de ani. Să trecem acum la

* — secretarul pentru problemele militare. — *Nota trad.*

teatrul de acțiuni militare! Pentru a introduce unitatea, energia și ordinea în conducerea războiului și în serviciul de intendență, Palmerston vine cu o metodă ciudată, și anume de a dubla fiecare funcție cu un controlor, având împuterniciri nedefinite. Lordul Raglan va rămâne comandant suprem, dar generalul Simpson va fi șeful statului-major, și Raglan „va considera de datoria sa să-i urmeze sfaturile”. Sir John Burgoyne va fi rechemat și sir Harry Jones va fi numit comisar general al intendenței cu puteri dictatoriale neîngrădite. În același timp însă va fi trimisă o persoană civilă, sir John McNeill (autorul faimoasei broșuri „Înaintarea Rusiei în răsărit”⁶⁵) în Crimeea pentru a face cercetări în legătură cu fraudele, incapacitatea și neglijențele intendenței. Vor fi înființate noi spitale la Smirna și Skutari; se va proceda la o reformă a serviciului medical din Crimeea și chiar din Anglia; la fiecare 10 zile vase de transport pentru bolnavi și răniți vor face naveta între Crimeea și Anglia. Concomitent, ministrul de război va cere ministrului sănătății să-i pună la dispoziție 3 civili pentru a-i trimite în Crimeea ca să ia, o dată cu venirea primăverii, măsurile sanitare de profilaxie necesare împotriva ciumei și să cerceteze activitatea personalului și felul cum este organizat serviciul medical. După cum se vede, se deschid largi posibilități pentru conflicte de competență. Ca o compensație pentru faptul că de acum încolo „comanda supremă” exercitată de lordul Raglan „este îngădită de instituții legale”, acesta este împuternicit să trateze la Constantinopol problema creării unui detașament de 300 de măturători de stradă și gropari turci, care, o dată cu dezghețul, să arunce în mare cadavrele soldaților, caii intrați în putrefacție și tot felul de gunoaie. Pe teatrul de acțiuni militare se vor asigura mijloace pentru un transport special pe uscat. Prin urmare, în timp ce pe de o parte se fac pregătiri în vederea continuării acțiunilor militare, la Viena lordul John Russell va pregăti, dacă va fi posibil, pacea.

Disraeli. — Ascultînd laudele nobilului lord în privința „priceperii pentru treburile administrative și perspicacității politice” a colegilor săi, n-ai zice că vorbește de aceiași „meșteri fără pereche în greșeli” pe care Camera i-a condamnat acum 19 zile! Să presupunem că îmbunătățirile promise oficial ar fi transpuse în fapt și că ar da rezultatele promise. Dar atunci n-ar constitui ele cea mai usturătoare satiră la adresa guvernului, singurul care s-a împotrivit acestor îmbunătățiri și care a interpretat hotărîrea Camerei comunelor de

a se institui o anchetă cu privire la proasta administrare de pînă acum drept un vot de neîncredere dat lui însuși ? Chiar și lordul John Russell a declarat că nu-și explică dispariția misterioasă a armatei și că se impune cercetarea cauzelor ascunse ale acestei dispariții. Trebuie oare Camera să se lase înșelată și să anuleze o hotărîre luată abia acum 10 zile ? În cazul acesta nu va mai putea exercita mulți ani nici o influență asupra societății. Cu ce argument vine nobilul lord și proaspeții săi colegi atunci cînd îndeamnă Camera comunelor să se lase prostită ? Cu promisiunile care fără amenințarea instituirii unei comisii de anchetă n-ar fi fost făcute niciodată. Disraeli cere insistent o anchetă parlamentară. Palmerston își inaugurează noua sa funcție proferînd amenințări împotriva acțiunilor independente ale parlamentului. Niciodată un guvern nu a găsit atîta sprijin și bunăvoință din partea opoziției ca guvernul lordului Aberdeen, — „fostul” guvern dacă se poate spune astfel ! Cei doi Dromios l-au zăpăcit complet ; de aceea ar fi mai bine să se spună „fostul guvern și actualii lui adepți fideli — dublurile lui pe banca ministerială”.

Roebuck a declarat că joia viitoare va propune persoanele pentru comisia deja sancționată de Cameră. Guvernul a rămas același, cărțile au fost doar amestecate, dar au ajuns din nou în aceleași mîini. Numai intervenția directă a Camerei comunelor ar putea sfărîma cătușele rutinei și înlătura piedicile care nu permit guvernului să înfăptuiască reformele necesare chiar dacă ar vrea.

T. Duncombe. — Nobilul lord ne-a declarat că el și guvernul vor să formeze ei înșiși comisia ! Multe mulțumiri ! Camera cere anchetarea tocmai a activității nobilului lord și a colegilor săi ! Lordul a făgăduit reforme, dar cine le va înfăptui ? Aceiași oameni al căror fel de a governa a făcut necesară înfăptuirea reformelor. Nimic nu s-a schimbat în administrație. Continuă statu-quo ante * moțiunii lui Roebuck. Lordul John Russell a dezertat în mod laș din postul său. Lordul Palmerston însuși nu e decît „floarea veștedă” a celor 13 guverne răposate întru domnul, începînd cu guvernul lordului Liverpool și pînă la cel actual. Ca atare, el trebuie să aibă, incontestabil, „o bogată experiență și un mare talent administrativ”. Al său lord Panmure nu se poate compara nici măcar cu ducele de Newcastle. Numirea comisiei încă nu înseamnă o condamnare. Este vorba de o anchetă. Condam-

* — situația de dinainte. — *Nota trad.*

narea va urma, probabil, imediat după aceasta. Și în ceea ce privește tratativele de la Viena guvernul se situează pe o poziție opusă poporului. Poporul cere revizuirea în interesul polonezilor, ungarilor și italienilor a tratatelor de la Viena din 1815. Iar prin război împotriva Rusiei el înțelege nimicirea efectivă a preponderenței ruse.

Așadar, guvernul Palmerston începe cu ceea ce a sfârșit guvernul Aberdeen, și anume cu lupta împotriva mișcării lui Roebuck. Joia viitoare se va face uz de toate mijloacele pentru a întruni o majoritate guvernamentală împotriva comisiei de anchetă.

Scris de K. Marx la 17 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 88 din 22 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Coaliția dintre tory și radicali

Londra, 19 februarie. Coaliția dintre tory și radicali, de care am vorbit în ultimul nostru articol *, este comentată astăzi ca un fait accompli ** în toate cotidienele londoneze. Ziarul guvernamental „Morning Chronicle”⁶⁶ face următoarea remarcă :

„Încă nicio dată nu a avut loc o revoluție care să nu fi fost grăbită de surescitarea, de amorul propriu rănit, de ambiția nesănătoasă sau pur și simplu de prostia acelor predestinați a fi victimele ei inconștiente ; coaliția pestriță dintre adepții lui Derby și liberali, care s-au alăturat d-lui Roebuck, calcă pe urmele acelor membri ai Camerei deputaților din Franța care, inițiind campania banchetelor pentru reformă din 1848, nu voiau decît să înlăture un guvern, dar au sfîrșit prin a răsturna un tron”.

Roebuck, după cum se afirmă, este gata să joace rolul unui Robespierre sau (remarcabil „sau” !) al unui Ledru-Rollin. El are intenția să creeze „un comitet al salvării publice” și n-a ezitat nici un moment să propună pentru comisia de anchetă cerută de el pe : Roebuck, Drummond, Layard, sir Joseph Paxton (constructorul palatului expoziției industriale universale), lord Stanley (fiul lui Derby), Ellis White-side, Disraeli, Butt, Lowe (membru al consiliului secret al ziarului „Times”) și Miles.

„Ar fi inutil — continuă „Morning Chronicle” — să se treacă sub tăcere faptul că pericolul unei cruciade revoluționare împotriva aristocrației țării noastre este evident. Demagogii încearcă să răstoarne guvernul lordului Palmerston, folosind cu abilitate forțele de luptă unificate, dar nu unite, ale lui Disraeli și Roebuck. Democrația încearcă să provoace o revoluție, răsturnînd sistematic un guvern după altul”.

* Vezi volumul de față, pag. 76. — *Nota red.*

** — fapt împlinit. — *Nota trad.*

În sfârșit, un ziar guvernamental amenință că se va dizolva parlamentul, că „se va face apel la popor”, așa cum a făcut Bonaparte cu câteva luni înainte de lovitura de stat.

Revista „Economist”⁶⁷, scoasă de Wilson, secretar al ministerului de finanțe, declară că „sistemul reprezentativ” este incompatibil cu ducerea războiului. De aceea, fostul pălărier Wilson propune ca membrii parlamentului care ocupă funcții de stat să fie scutiți de necesitatea de a fi realeși în parlament, acordându-se miniștrilor *ex officio* * locul și dreptul de a vota în Camera comunelor. Astfel, guvernul devine independent față de alegători și de Camera comunelor, Camera însă devine dependentă de guvern. În legătură cu aceasta, ziarul „Daily News” avertizează :

„Poporul englez trebuie să fie cu ochii în patru și gata să se ridice în apărarea instituțiilor sale reprezentative. Ne putem aștepta că se va face o încercare de a slăbi dependența guvernului de Camera comunelor. Aceasta ar duce la un conflict între guvern și Cameră. Rezultatul ar fi o *revoluție*”.

Într-adevăr, pentru miercurea viitoare, la Marylebone — considerat drept unul dintre cele mai radicale cartiere din Londra —, este convocat un miting care urmează să adopte o rezoluție împotriva „încercărilor guvernului de a se opune anchetei parlamentare”.

În timp ce „Morning Chronicle” procește astfel revoluția, iar „Daily News” o încercare de contrarevoluție, „Times” face și el aluzie la revoluția din februarie, referindu-se, e drept, nu la banchetele pentru reformă, ci la asasinarea lui Praslin. Tocmai zilele acestea s-a dezbătut la tribunalul irlandez un proces de succesiune, în care personajul principal, marchizul de Clanricarde — pair al Angliei, ambasador la curtea din Petersburg în timpul guvernului Melbourne și director general al poștelor în timpul guvernului Russell —, apare ca un adevărat erou de roman balzacian cu omoruri, adultere, înșelăciuni și însușire frauduloasă de moșteniri.

„În posomorita toamnă a anului 1847 — observă „Times” —, când opinia publică a Franței era tulburată de presentimentul vag, alarmant al unei apropiate revoluții, în cercurile cele mai înalte ale societății pariziene a izbucnit un mare scandal, care a iritat încă și mai mult masele populare, deja surescitate, grăbind considerabil catastrofa iminentă. Obser-

* — din oficiu. — *Nota trad.*

vatorul atent al stării extrem de agitate a opiniei publice în momentul de față nu poate urmări fără aceeași neliniște marele scandal dat în vileag în fața tribunalului irlandez”.

Crimele comise în cercurile castei dominante, slăbiciunea și neputința ei arogantă, pieirea florii armatei engleze, descompunerea vechilor partide, lipsa unei majorități în Camera comunelor, coalițiile guvernamentale bazate pe tradiții de mult perimate, cheltuielile necesitate de războiul european în condițiile unei foarte grave crize comerciale și industriale — iată suficiente simptome care indică că o revoluție politică și socială este iminentă în Marea Britanie. Deosebit de elocvent este faptul că, o dată cu eșuarea iluziilor politice, se prăbușesc și iluziile liber-schimbiste. Așa cum primele au asigurat monopolul puterii executive a aristocrației, ultimele au asigurat monopolul puterii legislative a burgheziei.

Scris de K. Marx la 19 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 92 din 24 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Războiul care amenință Europa ⁶⁸

Încă cîteva săptămîni și, dacă la Viena nu se va încheia cît mai curînd pacea, ceea ce pare-se că nu mai crede nimeni acum în Europa, vom asista la izbucnirea unui război pe acest continent ; în comparație cu acest război campania din Crimeea va ocupa un loc atît de neînsemnat pe cît este și de așteptat să ocupe într-un război dus de trei dintre cele mai mari națiuni de pe glob. Acțiunile militare, pînă acum independente, din Marea Neagră și Marea Baltică vor fi atunci legate prin linia frontului, care se va întinde de-a lungul întregii părți de continent ce desparte aceste două mări interioare ; și pentru dominația asupra cîmpiei Sarmatice vor lupta armate al căror număr corespunde întinderilor ei nemărginite. Atunci, și numai atunci, se va putea spune că războiul a devenit într-adevăr european.

În ceea ce privește campania din Crimeea, mai avem de dat numai cîteva scurte lămuriri suplimentare. Am vorbit atît de des și de amănunțit despre caracterul și rezultatul ei posibil, încît nu ne mai rămîne să dăm decît cîteva fapte noi, care confirmă cele susținute de noi. Acum o săptămînă am scris * că această campanie s-a transformat într-o întrecere în concentrarea de întăriri, din care rușii vor ieși, probabil, învingători. Este aproape sigur că, de îndată ce vremea va permite începerea unor acțiuni militare de lungă durată, după un plan dinainte stabilit, rușii vor avea pe peninsula 120 000—150 000 de oameni, căroro aliații, făcînd eforturi supraomenești, le vor putea opune, probabil, 90 000 de oameni. Presupunînd chiar că atît Franța cît și Anglia pot trimite destule trupe în Crimeea, de unde să ia însă mijloacele de transport necesare, dacă la fiecare patru vapoare trimise în Marea

* Vezi volumul de față, pag. 55. — *Nota red.*

Neagră trei sînt reținute acolo sub cele mai diferite pretexte ? Liniile de transport transatlantice engleze sînt deja cu totul dezorganizate, și în prezent de nimic nu are mai mare nevoie Anglia ca de vapoare transoceanice, dar de unde să le ia ? Singurul lucru care i-ar putea salva pe aliați ar fi sosirea la timp în Crimeea a unui corp de armată austriac de aproximativ 30 000 de oameni, care să fie imbarcat la gurile Dunării. Fără un astfel de ajutor, nici corpul piemontez și nici cel napolitan, nici neînsemnatele întăriri anglo-franceze, nici armata lui Omer-pașa nu vor putea fi de un folos real.

Să vedem acum ce parte din forțele armate ale Angliei și Franței acționează în prezent în Crimeea. Vom vorbi numai despre infanterie, deoarece proporția în care asemenea armate expediționare dispun de cavalerie și artilerie este atît de variabilă, încît în privința numărului lor nu se pot trage concluzii precise. În afară de aceasta, proporția în care întreaga armată activă a unei țări participă la un război este întotdeauna determinată de proporția în care participă infanteria. Despre Turcia nu vom vorbi, deoarece armata lui Omer-pașa care participă la acțiunile militare este ultima și singura ei armată. Ceea ce a rămas din ea în Asia nu mai reprezintă o armată, ci pur și simplu o adunătură.

Anglia are în total 99 de regimente, sau 106 batalioane de infanterie, dintre care cel puțin 35 de batalioane fac serviciul în colonii. Dintre celelalte, aproximativ 40 de batalioane au intrat în compunerea primelor 5 divizii trimise în Crimeea și cel puțin 8 batalioane au fost trimise acolo mai tîrziu, ca întăriri. Rămîn aproximativ 23 de batalioane, dintre care abia dacă mai poate fi detașat vreunul. De aceea, ultimele măsuri militare ale Angliei sînt de fapt o recunoaștere pe față a epuizării totale a cadrelor ei din timp de pace. Pentru a îndrepta această deficiență se recurge la diferite remedii. Militei, care numără aproximativ 50 000 de oameni, i se permite să facă serviciu în mod voluntar în afara granițelor Angliei. Ea urmează să plece în Gibraltar, Malta și Corfu, făcînd disponibile astfel aproximativ 12 batalioane care fac serviciu în colonii pentru a fi trimise în Crimeea. S-a hotărît crearea unei legiuni străine, dar, din nefericire, se pare că nici un străin nu dorește să se înroleze într-o armată unde îl amenință pedepsele corporale. În sfîrșit, la 13 februarie s-a dispus formarea de batalioane doi — în 93 de regimente — 43 de batalioane a cîte 1 000 de oameni și 50 de batalioane a cîte 1 200 de oameni. Aceasta va însemna un spor de 103 000 de

oameni, și în plus aproximativ 17 000 de oameni pentru cavalerie și artilerie. Dar nici un soldat din acești 120 000 nu a fost încă recrutat și cine îi va instrui și comanda? Faimoasa organizare a armatei britanice și conducerea ei în general au făcut ca, într-un fel sau altul, aproape întreaga ei infanterie, cu excepția companiilor depozit și a cîtorva batalioane depozit — și nu numai soldații, ci și *corpul ofițeresc* —, să se găsească în Crimeea și în colonii. Este drept că în foile matricole ale armatei figurează un număr excesiv de generali, colonei și maiori plătiți cu jumătate de soldă care pot fi folosiți pentru aceste noi formații de luptă; dar, după cîte știm, căpitani plătiți cu jumătate de soldă nu există de loc sau aproape de loc, iar locotenenți, sublocotenenți și subofițeri cu pregătirea necesară n-ai de unde lua. Materie primă se găsește din belșug, dar ofițeri nepregătiți nu pot instrui recruți nepregătiți; și, după cum se știe, osatura oricărei armate o constituie subofițerii bătrîni căliți și cu experiență. În afară de aceasta, după părerea unei autorități ca sir W. Napier, este nevoie de cel puțin 3 ani pentru a transforma orice adunătură din vechea Anglie în ceea ce John Bull numește „cei mai buni soldați ai lumii” și „floarea Angliei”. Și, dacă așa stau lucrurile cînd dispui de cadre ofițerești pregătite, de cît timp este nevoie pentru ca, fără ofițeri inferiori sau subofițeri, să faci eroi din 120 000 de soldați care abia trebuie găsiți? După aprecierea noastră, forțele armate ale Angliei sînt în așa măsură angajate în acest război, încît, în cursul anului viitor, guvernul englez va putea opune inamicului, în cel mai fericit caz, doar un „mic detașament eroic” de 40 000—50 000 de oameni. Această cifră ar putea fi depășită pentru un timp foarte scurt numai dezorganizînd simțitor toate pregătirile în vederea unor viitoare întăriri.

În comparație cu Anglia, Franța, deși are o armată mai mare și mai bine organizată, folosește pentru acțiunile militare o parte mult mai mică a forțelor ei. Franța are 100 de regimente de infanterie de linie, 3 regimente de zuavi și 2 legiuni străine cu cîte 3 batalioane fiecare; în plus, ea mai are 20 de batalioane de pușcași și 6 batalioane africane — în total 341 de batalioane. Dintre acestea, 100 de batalioane, adică cîte unul de fiecare regiment de linie, sînt considerate batalioane de rezervă, în care sînt primiți și instruiți recruții; numai primele două batalioane sînt trimise în luptă, în timp ce batalionul de rezervă pregătește întăriri pentru menținerea

intactă a efectivului lor. Prin urmare, din numărul total de batalioane trebuie, din capul locului, scăzute 100. Dacă batalioanele de rezervă urmează să fie apoi folosite ca nucleu pentru formarea unui batalion trei de cîmp, cum s-a întîmplat nu o dată sub Napoleon, aceasta se va putea realiza prin includerea unui număr sporit de recruți, fiind nevoie de un oarecare timp pînă cînd ei vor fi în stare să lupte. În consecință, în prezent, forțele disponibile ale armatei franceze nu depășesc 241 de batalioane. Dintre acestea, este nevoie de cel puțin 25 în Algeria. 4 se află la Roma. 9 divizii de infanterie, sau aproximativ 80 de batalioane, au fost trimise în Crimeea, la Constantinopol și Atena. În total sînt folosite 110 batalioane, sau aproape jumătate din întreaga infanterie de care dispune Franța în timp de pace, fără să punem la socoteală batalioanele de rezervă. Măsurile luate în armata franceză, crearea din timp a batalioanelor de rezervă, rechemarea soldaților învoiați în ultimul an de serviciu, posibilitatea de a recruta în fiecare an contingentul respectiv în întregime, în afara încorporărilor excepționale, și, în sfîrșit, înclinația francezilor pentru serviciul militar — toate acestea permit guvernului să dubleze în decurs de aproximativ un an efectivul infanteriei. Avînd în vedere că, începînd din a doua jumătate a anului 1853, Franța n-a încetat să se înarmeze pe nesimțite, că au fost create 10—12 batalioane de gardă imperială și că în toamna trecută o parte din forțele armatei franceze a fost concentrată în taberele respective, se poate presupune că efectivul infanteriei aflate în țară este acum tot atît de mare ca și înainte de plecarea celor 9 divizii din Franța. Și, dacă ținem seama de posibilitatea formării batalioanelor trei de cîmp pe baza batalioanelor de rezervă, fără a prejudicia rolul lor de rezerve, acest efectiv poate fi considerat chiar mai mare. Dacă evaluăm însă efectivul infanteriei pe care Franța îl va avea pe propriul ei teritoriu la sfîrșitul lunii martie la 350 000 de oameni, această cifră va fi mai curînd mai mare decît mai mică. Împreună cu cavaleria, artileria etc., o asemenea infanterie, potrivit organizării existente în Franța, corespunde unei armate de aproximativ 500 000 de oameni. Dintre aceștia, cel puțin 200 000 vor trebui să rămînă în țară, constituind *cadrele* pentru batalioanele de rezervă, pentru menținerea ordinii în țară, pentru atelierele și spitalele militare. Așadar, cam pe la 1 aprilie, Franța va putea începe campania cu o armată de 300 000 de oameni, cuprinzînd aproximativ 200 de batalioane de infan-

terie. Dar aceste 200 de batalioane nu se vor putea compara, nici ca organizare și disciplină și nici ca fermitate în luptă, cu trupele trimise anterior în Crimeea. În ele vor fi mulți tineri recruți și multe batalioane înjghebate ad-hoc. Unitățile militare în care ofițerii și soldații nu se cunosc între ei și a căror organizare în pripă, ordonată de sus, s-a terminat chiar în ajunul plecării lor sînt cu mult mai prejos decît vechile unități militare, în care serviciul îndelungat în comun, primejdiile înfruntate împreună și contactul zilnic ani de-a rîndul au creat acel „esprit de corps” *, sub a cărui influență puternică chiar și cei mai tineri recruți sînt foarte curînd antrenăți în viața unității lor. De aceea trebuie să recunoaștem că cele 80 de batalioane trimise în Crimeea reprezintă mult mai mult din armata franceză decît s-ar părea judecînd după efectivul lor. Dacă Anglia a aruncat în luptă cea mai bună parte a armatei ei, aproape pînă la ultimul om, Franța, la rîndul ei, a trimis în Orient aproape jumătate din cele mai bune trupe ale ei.

Nu este necesar să facem aici o recapitulare a forțelor armate ruse, întrucît nu de mult am arătat ** care este efectivul și repartizarea lor. Ajunge să spunem că din armata activă rusă sau din cea destinată operațiilor la granița de vest a imperiului, pînă acum au luat parte la război numai corpurile 3, 4, 5 și 6. Garda și grenadierii, precum și corpul 1 sînt încă intacte ; corpul 2 se pare că a trimis aproximativ o divizie în Crimeea. În afară de aceste trupe, au fost formate sau sînt în curs de formare 8 corpuri de rezervă, egale, dacă nu ca efectiv, cel puțin ca număr de batalioane cu cele 8 corpuri ale armatei active. Astfel, Rusia opune Occidentului o armată de aproximativ 750 de batalioane, dintre care 250 însă sînt, probabil, abia în curs de formare și nu vor fi niciodată completate în întregime, iar alte 200 au suferit pierderi grele în două campanii. În ceea ce privește rezervele, batalioanele cinci și șase ale fiecărui regiment sînt alcătuite mai ales din vechi soldați, dacă s-a urmat întocmai planul inițial de organizare ; dar batalioanele șapte și opt au fost, fără îndoială, formate din recruți, reprezentînd unități prea puțin apte de luptă, dat fiind că rusul, în ciuda docilității sale, se deprinde foarte greu cu serviciul militar. Pe lîngă aceasta, toate unitățile de rezervă au cadre insuficiente de ofițeri. Prin urmare, Rusia are în prezent în război aproximativ jumătate din armata

* — camaraderie, solidaritate. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 14—17. — *Nota red.*

ei activă regulată. Cealaltă jumătate, care nu a luat încă parte la război — garda, grenadierii, corpul 1 și 2 —, reprezintă floarea armatei, trupele preferate ale împăratului, de a căror capacitate de luptă se îngrijește în mod deosebit. Și ce a obținut Rusia angajând în luptă jumătate din armata ei activă? * Ea a distrus aproape în întregime forța ofensivă și defensivă a Turciei; a silit Anglia să jertfească o armată de 50 000 de oameni, făcând-o neputincioasă pentru cel puțin un an; pe lângă aceasta, a obligat Franța să trimită în război tot atâtea trupe cât a trimis ea însăși. Și, în timp ce cele mai bune regimente africane ale Franței se și bat cu inamicul, elita armatei ruse încă n-a tras nici un singur foc.

Prin urmare, deocamdată superioritatea este de partea Rusiei, deși trupele ei care acționează în Europa nu se pot mândri cu nici un succes, ba, dimpotrivă, au trebuit să cedeze pozițiile în toate acțiunile serioase și să renunțe la toate inițiativele lor. Dar situația se va schimba radical de îndată ce Austria va intra în război. Ea are o armată de 500 000 de oameni apti de luptă, în afară de 100 000 de oameni în unitățile de rezervă și încă 120 000 de rezerviști; recurgându-se la o foarte mică recrutare excepțională, efectivul armatei austriece poate ajunge pînă la 850 000 de oameni. Noi însă să luăm de bun un efectiv de 600 000 de oameni, inclusiv unitățile de rezervă, lăsîndu-i la o parte pe rezerviști, care n-au fost încă chemați sub arme. Din acești 600 000 de oameni, 100 000 se află în unitățile de rezervă, aproximativ 70 000 în Italia și în alte părți ale țării care nu sînt amenințate de Rusia. Restul de 430 000 de oameni formează cîteva armate, masate pe linia Boemia — Galiția — cursul inferior al Dunării, ceea ce permite să fie concentrați în orice punct, într-un timp foarte scurt, 150 000 de oameni. Această uriașă armată va face să se incline balanța în defavoarea Rusiei de îndată ce Austria va porni împotriva ei; de cînd fosta armată rusă de la Dunăre a fost trimisă în întregime în Crimeea, austriecii sînt din toate punctele de vedere superiori rușilor și-și pot aduce destul de repede rezervele la graniță, deși rușii le-au luat-o înainte. Trebuie să remarcăm doar că Austria are un număr de rezerviști mai mic decît Rusia și că, după chemarea sub arme a celor 120 000 de rezerviști, o nouă sporire a efectivului ar-

* Traducînd articolul de față pentru „Neue Oder-Zeitung”, Marx a înlocuit această frază prin următoarea: „Succesele obținute pînă acum de Rusia pot fi explicate numai prin influența diplomației asupra modului în care Occidentul conduce războiul”. — *Nota red.*

matei nu se va putea obține decît foarte încet, printr-o nouă recrutare. Prin urmare, cu cît Austria amîină declararea războiului, cu atît Rusia este mai avantajată. Ni se spune că, pentru a schimba această stare de lucruri, o armată franceză auxiliară va fi trimisă în Austria. Dar drumul de la Dijon sau Lyon pînă la Cracovia este destul de lung și, dacă totul nu va fi foarte bine pus la punct, armata franceză ar putea ajunge prea tîrziu, în afară de cazul cînd calitățile militare ale armatei austriece reorganizate nu vor face din ea un inamic de temut chiar pentru ruși, oarecum superiori ei din punct de vedere numeric.

Austria este deci arbitrul situației. De cînd a ocupat poziții militare la granița ei de răsărit, ea și-a păstrat superioritatea asupra rușilor. Dacă sosirea la timp a unor rezerve ale rușilor o va lipsi cîtva timp de această superioritate, ea se poate bizui pe generalii ei experimentați — singurii care, cu excepția cîtorva unguri, au dat dovadă în ultimii ani de talent militar — și pe trupele ei bine organizate, dintre care majoritatea au și primit botezul focului. Cîteva manevre abile, o retragere cît de neînsemnată vor sili inamicul să-și fărîmițeze în așa măsură forțele, încît șansele de succes ale Austriei vor fi asigurate. Vorbind în termeni militari, de îndată ce Austria își va pune armatele în mișcare, Rusia va fi silită să intre cu totul în defensivă.

Trebuie să ne mai oprim asupra unui punct. În cazul cînd Franța și-ar spori armata din țară pînă la 500 000, iar Austria întreaga sa armată pînă la 800 000, fiecare dintre aceste țări va putea chema sub arme în decurs de un an cel puțin încă 250 000 de oameni. Pe de altă parte, dacă țarul va termina vreodată completarea batalioanelor șapte și opt ale regimentelor sale de infanterie, sporind prin aceasta efectivul armatei sale active, să zicem, la 900 000 de oameni, înseamnă că a făcut aproape tot ce-i stă în putință pentru apărare. Se spune că ultima recrutare a întîmpinat peste tot mari dificultăți; a fost nevoie să se coboare baremul de înălțime și să se recurgă la diferite măsuri pentru a se strînge numărul de oameni cerut. Ordinul țarului cu privire la chemarea sub arme a tuturor bărbaților din sudul Rusiei, departe de a duce la o creștere esențială a efectivului armatei, înseamnă o recunoaștere fățișă a imposibilității de a efectua pe viitor recrutări regulate. Și în timpul invaziei franceze din 1812, cînd țara a fost realmente cîmpănită de inamic, s-a recurs la această măsură, dar numai în 17 gubernii. Moscova a dat pe atunci

80 000 de rezerviști, adică o zecime din populația guberniei ; Smolenskul a trimis 25 000 de oameni etc. Dar, în timpul războiului, ei n-au fost nicăieri de văzut și aceste mii și mii de rezerviști nu i-au putut împiedica pe ruși să ajungă la Vistula în aceeași stare jalnică și același hal de dezorganizare ca și francezii. Această nouă recrutare en masse * înseamnă, în plus, că Nicolaie este hotărît să lupte pînă la capăt.

Dar dacă, din punct de vedere militar, participarea Austriei la război obligă Rusia să intre în defensivă, din punct de vedere politic, acest lucru nu este neapărat obligatoriu. Țarul are un puternic mijloc politic de ofensivă, asupra căruia am atras în repetate rînduri atenția — insurecția slavilor din Austria și Turcia și proclamarea independenței Ungariei.

Cititorii noștri știu cît de mult se tem de aceasta bărbații de stat austrieci. Fără îndoială, la nevoie, țarul va recurge la acest mijloc ; care vor fi rezultatele, este însă greu de spus.

Nu am spus nimic despre Prusia. De bună seamă, în ultimă instanță ea se va uni cu Occidentul împotriva Rusiei, deși, probabil, numai după unele frămîntări pe care nimeni nu le poate prevedea. În orice caz, atîta timp cît nu va începe vreo mișcare națională, trupele ei nu vor juca, pare-se, un rol prea important, și de aceea putem, pentru moment, să facem abstracție de ea.

Scris de F. Engels
aproximativ la 20 februarie 1855

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4 332
din 8 martie 1855
și în „Neue Oder-Zeitung” nr. 91 și 93
din 23 și 24 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul apărut
în „Neue Oder-Zeitung”

Tradus din limba engleză

* — în proporții de masă. — *Nota trad.*

Karl Marx și Friedrich Engels

Chestiuni parlamentare și militare

Londra, 20 februarie. Deși ședința de ieri a Camerei comunelor a durat de la orele 4 după-amiază pînă la orele 2 dimineața și în cadrul ei s-a votat o alocație de aproximativ 7 500 000 l. st. pentru armata de uscat, dezbaterile nu oferă nimic demn de a fi relatat. Trebuie relevat numai faptul că, prin replicile sale prețioase și banale, cît și prin aroganța provocatoare și sigură de sine cu care își debita banalitățile, Palmerston a scos din sărite pe adversarii săi liberali. Vorbind pe un ton declamator, ca la circul Astley, despre lupta de la Balaklava, el l-a atacat pe Layard, acuzîndu-l de „perorații grosolane la adresa aristocrației”. Aristocrația doar nici nu se află în intențență, în transporturi, în serviciile medicale. El a scăpat din vedere că acolo se află lacheii ei. Layard a subliniat în mod just că comisiile inventate de Palmerston nu sînt bune de nimic altceva decît să genereze conflicte de competență în armata expediționară. Cum, a exclamat Palmerston — și iată-l din nou în postura lui Richard al II-lea, și parlamentul în rolul plebei lui Wat Tyler —, voi vreți să înștițuiți o comisie parlamentară care nu e bună de nimic altceva decît să întocmească Blue Books⁶⁹ și ridicați obiecții împotriva comisiilor mele, „care urmează să lucreze!”. Palmerston a desconsiderat într-atît parlamentul, încît de data aceasta nici măcar n-a găsit de cuviință să-și fabrice singur spiritele. El le-a luat din ziarele guvernamentale de dimineață, care se aflau pe mesele din fața membrilor parlamentului. Nu lipsea nici „Comitetul salvării publice” al lui „Morning Chronicle”, nici „Morning Post” cu spiritul de prost gust pe care l-a făcut, trimițîndu-i în Crimeea pe deputații dornici de anchetă și lăsîndu-i acolo. Numai într-un parlament ca acesta puteau fi debitate asemenea lucruri.

După ce l-a supralicitat astfel pe bătrînul Aberdeen în parlament, Palmerston răspîndește în presă — nu în ziarele direct subordonate lui, ci în ziarul credul al berarilor reuniți * — zvonul că el n-ar fi liber în acțiunile sale, curtea ținîndu-l legat de mîini și de picioare.

Dat fiind că în curînd la Viena se va ține o conferință de pace, este nimerit să se vorbească despre război și să se evalueze forțele militare ale puterilor care participă deja într-o măsură mai mare sau mai mică la război. Aici nu este vorba numai de efectivul general al armatelor, ci și de stabilirea acelei părți care poate fi folosită pentru acțiuni ofensive. Ne vom ocupa mai amănunțit numai de infanterie, întrucît celelalte arme trebuie să aibă un efectiv proporțional cu aceasta.

Anglia are în total 99 de regimente, sau 106 batalioane de infanterie, dintre care cel puțin 35 de batalioane fac serviciul în colonii. Dintre celelalte, 40 de batalioane au intrat în compunerea primelor 5 divizii trimise în Crimeea și cel puțin 8 batalioane au fost trimise acolo mai tîrziu, ca întăriri. Rămîn, așadar, aproximativ 23 de batalioane, dintre care cu greu vreunul ar putea fi trimis în afara granițelor țării. Miliția, care numără peste 50 000 de oameni, este autorizată să facă serviciul și în afara granițelor Angliei. Se fac pregătiri în vederea trimiterii ei în Gibraltar, în Malta și Corfu, pentru a face disponibile aproximativ 12 batalioane, care să fie folosite în Crimeea. O legiune străină, așa cum a declarat ieri Palmerston în Camera comunelor, nu poate fi creată. În sfîrșit, la 13 februarie s-a dispus formarea de batalioane doi în 93 de regimente, și anume: 43 de batalioane a cîte 1 000 de oameni și 50 de batalioane a cîte 1 200 de oameni. Aceasta va însemna un spor de 103 000 de oameni și în plus 17 000 de oameni pentru cavalerie și artilerie. Dar nici un soldat din acești 120 000 nu a fost încă recrutat. În afară de aceasta, ei mai urmează să fie instruiți și trebuie să li se asigure cadrele de ofițeri necesare.

Faimoasa organizare din momentul de față a armatei britanice a făcut ca aproape întreaga ei infanterie, cu excepția companiilor depozit și a cîtorva batalioane depozit — și nu numai soldații, ci, ceea ce pare de necrezut, și corpul ofițeresc —, să se găsească în Crimeea și în colonii. În foile matricole ale armatei britanice figurează un număr excesiv de generali, colonei și maiori plătiți cu jumătate de soldă care ar putea fi folosiți pentru aceste noi formații de luptă. În schimb,

* — „Morning Advertiser”. — Nota red.

lipsească aproape cu totul căpitanii și nu există de loc locotenenți și subofițeri cu jumătate de soldă. După cum se știe însă, subofițerii constituie osatura oricărei armate. După părerea celei mai mari autorități în acest domeniu, generalul sir William Napier, autorul istoriei războiului din Peninsula iberică ⁷⁰, este nevoie de trei ani încheiați pentru a transforma „tag-rag” și „bob-tail” (lumpenproletariatul) bătrânei Anglii în „floarea Angliei”, în „cei mai buni soldați ai lumii”. Dar aceasta numai cu condiția să existe cadrele ofițerești de bază și să fie nevoie doar de o completare a acestora. În cât timp vor putea fi, deci, transformați acești 120 000 de soldați în eroi? În cursul anului viitor, guvernul englez va putea opune inamicului, în cel mai fericit caz, doar „un mic detașament eroic” de 50 000 de oameni. E drept, această cifră ar putea fi depășită pentru perioade scurte, dar numai dezorganizând simțitor toate pregătirile în vederea unor viitoare întăriri.

Expedierea poștei ne silește să întrerupem această expunere.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 20 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 91 din 23 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Despre noua criză de guvern

Londra, 24 februarie. Camera comunelor a fost ieri plină pînă la refuz, întrucît se anunțase că miniștrii vor da lămuriri cu privire la destrămarea *primului* guvern Palmerston. În sala supraaglomerată, membrii parlamentului așteptau cu nerăbdare sosirea nobilului viconte, care a apărut, în sfîrșit, la o oră după deschiderea ședinței, întîmpinat cu risete de unii, cu cheers * de alții. Miniștrii renegați — Graham, Gladstone, Herbert — și-au ocupat locurile de pe băncile așa-zișilor radicali (școala manchesteriană), unde se părea că d-l Bright făcea onorurile. Pe banca din fața lor trona Cardwell, care de asemenea ieșise din guvern. Lordul Palmerston a făcut propunerea să se examineze de îndată problema comisiei Roebuck. A urmat apoi sir James Graham, care nici n-a început bine să facă confesiuni în numele guvernului și se mai afla încă pe pragul construcțiilor sale retorice, cînd s-au și făcut auzite sunetele caracteristice unui somn sănătos cu care-l acompania Palmerston.

Polemica lui Graham împotriva comisiei de anchetă se reducea în principiu la aceea că numirea ei era considerată drept un atentat al Camerei comunelor la prerogativele coroanei. Se știe că de un secol și jumătate miniștrii englezi au obiceiul ca, atunci cînd iau atitudine împotriva coroanei, să invoce privilegiile Camerei, și cînd iau atitudine împotriva Camerei, să invoce prerogativele coroanei. În fapt, Graham amenința cu pericolul pe care-l reprezintă cercetările comisiei de anchetă pentru alianța anglo-franceză. Ce altceva era aceasta decît insinuarea că aliatul francez va apărea ca principalul vinovat de toate eșecurile ! Cît privește ieșirea lui Graham din guvern, trebuie spus că din capul locului guvernul a considerat moțiunea lui Roebuck doar ca un vot de neîn-

* — aclamații. — *Nota trad.*

credere camuflat. De aceea au și fost sacrificați Aberdeen și ducele de Newcastle și a căzut vechiul guvern. Cu excepția lui Canning și Panmure, noul guvern are aceeași componență ca cel vechi; cum putea deci moțiunea lui Roebuck să fie deodată altfel interpretată? Nu el, ci lordul Palmerston și-a schimbat de vineri pînă marți punctul de vedere. Nu el, ci nobilul său prieten este un dezertor. În afară de aceasta, mărturisește cu naivitate Graham, el a ieșit din noul guvern întrucît s-a convins

„că actualul guvern nu se bucură de mai multă încredere din partea Camerei decît cel care s-a retras cu cîteva săptămîni în urmă”.

În cuvîntarea sa, Graham a spus printre altele :

„Cînd s-a format noul guvern, l-am întrebât pe nobilul lord” (Palmerston) „dacă va interveni vreo schimbare în politica externă a contelui Aberdeen, de asemenea dacă condițiile de pace propuse vor suferi vreo modificare. Lordul Palmerston mi-a dat toate asigurările că în această privință totul va rămîne cum a fost”.

(Cităm aceste cuvinte așa cum au fost rostite în Camera comunelor, și nu forma atenuată, care a apărut în ziare.)

Bright a profitat imediat de această declarație a lui Graham pentru a confirma că nu dorește răsturnarea guvernului Palmerston, că el personal nu-i poartă pică nobilului lord, ci, dimpotrivă, este convins că Palmerston și Russell au ceea ce îi lipsește pe nedrept învinuitului Aberdeen, și anume suficientă popularitate pentru a încheia o pace pe baza celor 4 puncte.

Sidney Herbert. — Moțiunea lui Roebuck constă din două puncte complet diferite. În primul rînd, el propune să se cerceteze starea armatei de la Sevastopol; în al doilea rînd, să se cerceteze felul cum au fost conduse departamentele care au sarcina specială să aprovizioneze armata. În ceea ce privește ultimul punct, Camera are dreptul să întreprindă cercetări, nu însă în ceea ce privește primul punct. Oare nu acesta este motivul pentru care s-a opus Herbert, la 26 ianuarie, cu atîta vehemență „ultimului punct”, la fel cum se opune acum, la 23 februarie, „primului punct”? Cînd el (Herbert) și-a luat în primire postul în actualul guvern, lordul Palmerston, în deplină conformitate cu discursul său rostit vinerea trecută, a apreciat comisia drept neconstituțională și și-a exprimat părerea că, o dată cu ieșirea din guvern a lui Aberdeen și a lui Newcastle, problema aceasta cade. Palmerston nici nu s-a îndoit că acum Camera va respinge fără nici un fel de discuții moțiunea lui Roebuck. În măsura în care nu urmărește să

acuze guvernul, ci să cerceteze starea armatei, comisia se va dovedi o monstruoasă ficțiune. Prin faptul că-i lipsește curajul să acționeze potrivit convingerilor sale formulate în repetate rânduri, lordul Palmerston slăbește guvernul. La ce folosește o personalitate puternică dacă duce o politică slabă?

Gladstone nu adaugă în fond nimic la declarațiile colegilor săi în afară de argumentări de felul celor care l-au determinat pe răposatul Peel să declare cu prilejul ieșirii lui *Gladstone* din guvernul Peel — pe atunci era vorba de colegiul din *Maynooth*⁷¹ — că i s-a părut că a înțeles motivele ieșirii prietenului său din guvern pînă în momentul cînd acesta le-a expus în fața parlamentului într-un discurs de două ore.

Palmerston a socotit de prisos să se oprească asupra declarațiilor foștilor săi colegi. El regretă ieșirea lor din guvern, dar va ști să se descurce și fără ei. După părerea lui, comisia nu urmărește să-i acuze, ci să cerceteze starea armatei. La început, el a fost împotriva instituirii comisiei, dar s-a convins că a determina Camera să-și revoce hotărîrea este o imposibilitate. Țara nu poate rămîne fără guvern, de aceea guvernul său va rămîne, cu sau fără comisie. La întrebarea lui *Bright*, el a declarat că tratativele de pace vor fi duse în mod serios și că instrucțiunile date lui *Russell* sînt întocmite pe baza celor 4 puncte. Despre starea de lucruri existentă în propriul său guvern, el nu a comunicat nimic Camerei.

În pofida destrămării subite a primului său guvern, *Palmerston*, incontestabil, a și repercutat victorii, dacă nu în ochii opiniei publice, cel puțin în guvern și în parlament. Trimițindu-l pe *Russell* în misiune la Viena, el s-a descotorosit de un rival supărător și capricios. Prin compromisul său cu *Roebuck*, el a transformat comisia parlamentară de anchetă într-o comisie guvernamentală, care nu va fi decît o a patra comisie pe lîngă celelalte trei înființate de el însuși. *Palmerston*, după cum spune *Sidney Herbert*, a substituit realității „o monstruoasă ficțiune”. Ieșirea din guvern a peeliștilor i-a dat posibilitatea să formeze un guvern în care el singur este o unitate, ceilalți nefiind decît niște zerouri. Totuși nu încapе îndoială că formarea unui asemenea guvern pur palmerstonian are de întîmpinat greutăți aproape de nebiruit.

Scris de K. Marx la 24 februarie 1855

Publicat în „*Neue Oder-Zeitung*”
nr. 97 din 27 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Hume

Londra, 24 februarie. Prin moartea lui Hume, Camera comunelor și-a pierdut veteranul. Îndelungata sa activitate parlamentară constituie un barometru exact al dezvoltării *acelui* partid burghez radical care în 1831 a fost la apogeu. Imediat după reformă ⁷², Hume a jucat rolul unui Warwick parlamentar, adică al unui „fabricant de deputați”. Opt ani mai târziu, el este alături de Daniel O’Connell și Feargus O’Connor, unul dintre inițiatorii „Cartei poporului” ⁷³, care reprezintă și astăzi programul politic al cartiștilor, deși nu conține de fapt nimic altceva decât revendicarea *votului universal*, precum și a unor condiții în care acest drept ar putea fi efectiv exercitat în Anglia.

Ruptura care a urmat curînd după aceea între muncitori și agitatorii burghezi l-a găsit pe Hume de partea acestora din urmă. În timpul guvernului Russell, el a întocmit „Carta mică”, care a devenit programul așa-numiților „adepti ai reformei parlamentare și ai celei financiare” ⁷⁴. În locul celor 6 puncte ale „Cartei poporului”, ea cuprinde numai 3 puncte, și în loc de vot „universal”, ea cere un drept de vot mai mult sau mai puțin „lărgit”. În sfîrșit, în 1852, Hume a proclamat un nou program, în care renunță și la „Carta mică” și revendică doar *un singur* punct — votul secret (Ballot). De altfel, Hume a fost reprezentantul clasic al așa-numitei opoziții „independente”, pe care Cobbett a caracterizat-o atît de pregnant și concis drept „supapa de siguranță” a vechiului sistem. Spre sfîrșitul vieții, obiceiul lui Hume de a prezenta în parlament moțiuni pe care apoi, la un semn al miniștrilor, le retrăgea în ultimul moment a devenit o adevărată manie. Co-

chetăria sa cu „economisirea banului public“ a devenit proverbială. Toți miniștrii îi îngăduiau să se opună capitolelor de cheltuieli mici și să le reducă, pentru a trece cu atât mai lesne prin Camera capitolele de cheltuieli mari.

Scris de K. Marx la 24 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“
nr. 98 din 28 februarie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Palmerston și oligarhia engleză

Londra, 27 februarie. La vociferările indignate împotriva aristocrației, Palmerston a răspuns cu o ironie, formînd un guvern în care au intrat 10 lorzi și 4 baroneți, iar din cei 10 lorzi, 8 fac parte din Camera pairilor. La nemulțumirea stîrnită de compromisul dintre diferitele fracțiuni ale oligarhiei, el răspunde cu un compromis între diferitele familii din sinul fracțiunii whigilor. În guvernul său au căpătat un locșor călduț clanul Grey, familia ducilor de Sutherland și, în sfîrșit, familia Clarendon. Ministrul de interne, sir George Grey, este vărul contelui Grey, cu a cărui soră este căsătorit sir Charles Wood, primul lord al amiralității; contele Granville și ducele de Argyll reprezintă familia Sutherland. Sir J. C. Lewis, ministrul de finanțe, este cumnatul contelui Clarendon, ministrul de externe. Numai India a revenit unei persoane fără titlu nobiliar, Vernon Smith, deși și acesta este rudă prin alianță cu familiile whige. „Un regat pentru un cal!” — a exclamat Richard al III-lea *; „Un cal pentru un regat!” — exclamă Palmerston, imitîndu-l pe Caligula ⁷⁵, și îl face pe Vernon Smith Mare Mogol în India ⁷⁶.

„Lordul Palmerston — se plînge ziarul „Morning Advertiser” — nu numai că ne-a dat guvernul cel mai aristocratic pe care l-a cunoscut istoria noastră, dar el și-a constituit guvernul din cel mai prost material aristocratic care există”. Dar, se consolează onorabilul „Advertiser”, „Palmerston încă nu este liber în acțiunile sale, el încă mai e legat de miini și de picioare...”

După cum am mai spus **, lordul Palmerston a format un guvern din zerouri, în care el singur este o unitate. Pe lordul John Russell, care în 1851 l-a dat, în mod atît de puțin diplo-

* Shakespeare. „Richard al III-lea”, actul V, scena a 4-a. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, pag. 97. — *Nota red.*

matic, afară din guvernul whig, l-a trimis în mod diplomatic în călătorie ⁷⁷. De peeliști s-a servit pentru a-l moșteni pe Aberdeen. Asigurându-se de postul de prim-ministru, el s-a descotorosit imediat de acoliții lui Aberdeen, iar lui Russell, după cum s-a exprimat Disraeli, i-a furat nu numai firma de whig, ci pe whigi înșiși. Cu toate că între actualul guvern și guvernul whig al lui Russell din perioada 1846—1852 există o mare asemănare, ba chiar o identitate, este cu totul greșit să le confunzi. De astă dată nici nu este vorba de un guvern, ci de lordul Palmerston în locul unui guvern. Deși, în mare parte, componența guvernului a rămas aceeași, totuși în cadrul lui posturile au fost în așa fel repartizate, sprijinul de care se bucură în Camera comunelor diferă atât de mult și el însuși a reapărut în condiții atât de schimbate, încît, dacă mai înainte era un guvern whig slab, acum el se reduce la dictatura unui singur om, în ipoteza că Palmerston ar fi un autentic Pitt, Ludovic Bonaparte — un autentic Napoleon și lordul John Russell ar continua să călătorească. Deși burghezului englez nu-i prea venea la socoteală întorsătura neașteptată a lucrurilor, el se amuza deocamdată de abilitatea lipsită de scrupule cu care Palmerston și-a tras pe sfoară prietenii și dușmanii, profitînd de pe urma lor. Palmerston, spune negustorul din City, a arătat din nou că este un „clever”. „Clever” însă este un cuvînt intraductibil, cu mai multe înțelesuri. El cuprinde toate calitățile omului care știe să apară în cea mai bună lumină, care se pricepe tot atît de bine să-și creeze lui avantaje pe cît este de discuit în a-i prejudicia pe alții. Moral și respectabil, burghezul englez admiră totuși mai mult ca orice pe omul care trece drept „clever”, care nu se sinchisește de morală și nu-i pasă de respect, pentru care principiile sînt capcane întinse semenilor lui. Dacă Palmerston este în așa măsură „clever”, atunci n-o să-i tragă el oare pe ruși pe sfoară tot așa cum l-a tras și pe Russell? — iată cum raționează politicianul din pătura de sus a burgheziei engleze.

În ceea ce-i privește pe tory, ei își închipuie că s-au întors vremurile bune de altă dată, că s-a sfîrșit cu vraja rea a coaliției și că a fost din nou instaurată tradiționala alternare a guvernelor whig și tory. De o schimbare reală care să nu se limiteze la o dizolvare pur pasivă s-ar putea vorbi de fapt numai sub un guvern tory. Numai atunci cînd la cîrmă se află tory începe o puternică presiune din afară — pressure from without — și se trece la înfăptuirea transformărilor inevita-

bile. Așa se explică emanciparea catolicilor ⁷⁸ sub guvernul Wellington ; așa se explică abrogarea legilor cerealelor sub guvernul Peel și la fel, dacă nu proiectul de reformă parlamentară, cel puțin mișcarea pentru reformă, care a fost mai importantă decît rezultatele ei.

Cînd englezii l-au chemat de dincolo de mare pe un olandez * pentru a-l proclama rege, scopul urmărit a fost de a inaugura o dată cu noua dinastie o eră nouă, era alianței dintre aristocrația funciară și aristocrația financiară. De atunci și pînă în ziua de azi s-a menținut echilibrul constituțional dintre privilegiul singelui și privilegiul aurului. Potrivit privilegiului singelui, de pildă, o parte din funcțiile din armată sînt împărțite după principiul legăturilor de familie, al nepotismului și favoritismului, dar și principiul aurului este în floare, căci toate gradele ofițerești se cumpără și se vînd cu bani sunători. S-a socotit că ofițerii care sînt actualmente în armată au cheltuit pentru cumpărarea gradelor lor un capital de 6 000 000 l. st. Pentru a nu-și pierde drepturile cîștigate în timpul serviciului și pentru a nu fi înlăturat de vreun tînăr bogătaş, ofițerul mai puțin înstărit este nevoit să împrumute banii necesari avansării lui în grad, și să devină astfel un om ipotecat.

În biserică, ca și în armată, alături de principiul rangului domnește principiul banilor peșin. Dacă o parte din funcțiile bisericesti revine tinerelor vlăstare ale aristocrației, restul revine celor care plătesc mai mult. Comerțul cu „sufletele” poporului englez — în măsura în care ele aparțin bisericii de stat — se practică în mod tot atît de curent ca și comerțul cu negrii în Virginia. Și în această ramură a comerțului există nu numai cumpărători și vînzători, ci și samsari. „Court of Queen's Bench” ** a judecat ieri acțiunea unui asemenea samsar „clerical”, pe nume Simsson. El își cerea partea sa de la un oarecare Lam, care se obligase prin contract să obțină numirea în parohia West-Hackney a preotului Josiah Rodwell, Simsson urmînd să primească 5% atît de la cumpărător cît și de la vînzător, în afară de alte cîștiguri suplimentare. După spusele lui Simsson, Lam nu și-a respectat obligația. Iată cum stau lucrurile : Lam este fiul unui preot în vîrstă de 70 de ani care are două parohii în Sussex, prețul de piață al fiecăreia fiind de 16 000 l. st. Prețul este, firește,

* — Wilhelm de Orania. — *Nota red.*

** — tribunalul regal. — *Nota red.*

direct proporțional cu venitul parohiei și invers proporțional cu vârsta posesorului prebendei. Lam-junior este episcopul parohiilor lui Lam-senior și, totodată, fratele unui al treilea Lam, mai tânăr, paroh și posesorul unei prebende în West-Hackney. Întrucît ultimul Lan este încă foarte tânăr, prețul de piață al unei viitoare numiri în sinecura sa este relativ scăzut. Deși venitul anual al acestei parohii este de 550 l. st. plus locuința parohială, posesorul ei nu vinde viitoarea numire decît cu 1 000 l. st. Fratele său mai mare i-a promis să-i dea după moartea tatălui lor parohiile din Sussex, iar postul vacant din West-Hackney se obligă să-l vîndă lui Josiah Rodwell, prin mijlocirea lui Simsson, cu 3 000 l. st. În felul acesta, el ar realiza un cîștig net de 2 000 l. st., fratele său s-ar alege cu o parohie mai bună, iar samsarul ar primi 300 l. st., comisionul lui de 5% la această tranzacție. Nu s-a lămurit de ce contractul a fost reziliat. „Pentru munca depusă“, tribunalul i-a acordat samsarului Simsson o despăgubire de 50 l. st.

Scris de K. Marx la 27 februarie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“
nr. 105 din 3 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Constituția britanică

Londra, 2 martie. În timp ce constituția britanică a suferit eșecuri în toate punctele ei, pretutindeni unde războiul a pus-o la încercare, în interiorul țării a dat faliment guvernul de coaliție, cel mai constituțional din câte a cunoscut istoria Angliei. Pe țărmul Mării Negre, 40 000 de soldați englezi au căzut jertfă constituției britanice! Corpul ofițeresc, statul-major, intendența, serviciul medical, serviciul de transporturi, amiralitatea, comandamentul suprem, direcția artileriei, armata și flota, — toate au dat faliment și s-au discreditat în ochii întregii lumi. Toate au avut însă conștiința împăcată că și-au făcut datoria față de constituția britanică! Ziarul „Times” a fost mai aproape de adevăr decît bănuia cînd, referindu-se la acest faliment general, a scris: „Însăși constituția britanică se află pe banca acuzaților!” Ea a fost judecată și a fost găsită vinovată.

Dar ce este această constituție britanică? Oare esența ei constă în instituțiile reprezentative și în îngrădirea puterii executive? Aceste caracteristici n-o deosebesc nici de constituția Statelor Unite ale Americii de Nord, nici de statutele nenumăratelor societăți pe acțiuni engleze, care se pricep să-și conducă „afacerile”. În realitate, constituția britanică nu este altceva decît un compromis învechit, perimat și depășit între burghezie, care *domină neoficial*, dar în fapt în toate sferile hotărîtoare ale societății burgheze, și aristocrația funciară, care *guvernează în mod oficial*. Inițial, după „glorioasa” revoluție din 1688, o singură fracțiune a burgheziei — *aristocrația financiară* — a participat la acest compromis. Bill-ul din 1831 cu privire la reformă a făcut să participe la acest compromis și o altă fracțiune, magnații burgheziei *industriale*, „millocracy”, cum o numesc englezii. Istoria legislației de la 1831 încoace este istoria concesiilor făcute burgheziei

industriale, începînd cu noua lege cu privire la săraci ⁷⁹ și terminînd cu abrogarea legilor cerealelor, și începînd cu abrogarea legilor cerealelor și terminînd cu extinderea impozitului pe succesiune asupra proprietății funciare.

Dacă burghezia — propriu-zis numai pătura de sus a burgheziei — a fost recunoscută, în general, și sub raport *politic* drept *clasă dominantă*, aceasta s-a făcut numai cu condiția ca întreaga conducere efectivă în toate verigile ei, chiar și funcțiile executive ale puterii legislative, adică legislația practică din ambele Camere ale parlamentului, să rămînă în mîinile aristocrației funciare. În 1830, burghezia a preferat să reînnoiască compromisul cu aristocrația funciară decît să facă un compromis cu masa poporului englez. Vedem acum că aristocrația, deși a trebuit să se supună anumitor principii enunțate de burghezie, domină totuși nestîngerit în consiliul de miniștri, în parlament, în administrarea statului, în armată și în flotă; această aristocrație, care reprezintă într-o anumită măsură o foarte importantă parte a națiunii britanice, este silită în prezent să-și semneze propria ei condamnare la moarte și să recunoască în fața întregii lumi incapacitatea ei de a mai conduce Anglia. Cîte încercări nu se fac pentru a-i galvaniza cadavrul! Se formează un guvern după altul, ca să se dizolve la cîteva săptămîni după venirea lui la putere. Criza devine permanentă, guvernul — doar un fenomen vremelnic. Orice activitate politică este suspendată și fiecare recunoaște că nu pretinde altceva decît să ungă mașina politică ca să nu se oprească cu totul. Camera comunelor nu se mai recunoaște în guvernele create de ea însăși după chipul și asemănarea ei.

În condițiile acestei neputințe generale nu numai că trebuie dus un război, dar trebuie înfruntat un adversar mai primejdios decît însuși țarul Nicolaie. Acest adversar este *criza comercială și industrială*, care, începînd din septembrie trecut, se accentuează pe zi ce trece, devenind generală. Mîna ei de fier a astupat dintr-o dată gura apostolilor vulgari ai liber-schimbismului, care ani de zile au predicat că, după abrogarea legilor cerealelor, suprasaturarea piețelor și crizele sociale vor rămîne pentru totdeauna de domeniul trecutului. Și iată că piețele sînt din nou suprasaturate și nimeni nu face atîta tărăboi de lipsa de prevedere a fabricanților care nu au restrîns producția decît aceiași economiști care, numai cu cinci luni în urmă, afirmau cu o infailibilitate dogmatică că niciodată nu va mai exista supraproducție.

Boala s-a manifestat într-o formă cronică încă în timpul grevei de la Preston ⁸⁰. Curînd după aceea, suprasaturarea pieței americane a dus la o criză în Statele Unite. India și China, deși inundate de mărfuri, au continuat să constituie canalele de scurgere ale supraproduției, ca și California și Australia. Întrucît fabricanții englezi nu mai puteau să-și desfacă mărfurile pe piața internă fără să scadă prețurile, ei au recurs la un procedeu periculos, și anume au început să-și trimită mărfurile în consignație în străinătate, în special în India, în China, în Australia și în California. Acest procedeu le-a permis să evite pentru cîtva timp dificultățile pe care le-ar fi avut de împlinat comerțul dacă mărfurile ar fi fost aruncate dintr-o dată pe piața internă. De îndată însă ce mărfurile exportate au ajuns la destinație, ele au influențat prețurile pe piețele respective, și spre sfîrșitul lunii septembrie efectele s-au făcut simțite și aici, în Anglia.

Criza, pînă atunci cronică, a devenit acută. Primele întreprinderi atinse de criză au fost imprimeriile de stambă, printre care firme vechi din Manchester și împrejurimi. A venit apoi rîndul armatorilor și al negustorilor care făceau comerț cu Australia și California, pe urmă al caselor comerciale care făceau comerț cu China și, în sfîrșit, al celor care făceau comerț cu India. Au urmat la rînd toate celelalte firme; majoritatea au suferit pierderi mari, multe au fost nevoite să-și suspende activitatea și pentru nici una dintre aceste ramuri comerciale pericolul n-a trecut încă. Dimpotrivă, acest pericol crește din ce în ce. Fabricanții de mătase au avut, de asemenea, de suferit de pe urma crizei; în prezent, producția de mătase s-a redus aproape la zero și în centrele industriei de mătase domnește cea mai neagră mizerie. Apoi a venit rîndul fabricanților de fire și de țesături de bumbac. Unii dintre ei n-au putut rezista și pe mulți alții îi așteaptă aceeași soartă. După cum am mai arătat *, fabricanții de fire subțiri au trecut la săptămîna de lucru incompletă, iar fabricanții de fire groase vor fi siliți să recurgă în curînd la același mijloc. Încă de pe acum, o parte din aceste întreprinderi au început să lucreze doar cîteva zile pe săptămînă. Mult timp vor putea oare rezista în felul acesta ?

Încă cîteva luni și în regiunile industriale criza va atinge proporțiile crizei din 1842, dacă nu și mai mari. Dar, de îndată ce clasa muncitoare va simți pe spinarea ei toate urmările

* Vezi volumul de față, pag. 75. — *Nota red.*

crizei, mișcarea politică, după ce în ultimii șase ani a lîncezit într-o măsură mai mare sau mai mică în sînul acestei clase, menținînd doar cadrele pentru o nouă agitație, va reîncepe. Conflictul dintre proletariatul industrial și burghezie va izbucni din nou în momentul în care conflictul dintre burghezie și aristocrație va atinge punctul culminant. Masca, sub care s-au ascuns pînă acum față de străinătate adevăratele trăsături ale fizionomiei politice a Marii Britanii, va fi, în sfîrșit, smulsă. Și numai cine nu cunoaște bogatele resurse umane și materiale de care dispune această țară se poate îndoii că ea va ieși învingătoare și reînnoită din marea criză ce se apropie.

Scris de K. Marx la 2 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 109 din 6 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Layard

Londra, 2 martie. În discursul rostit alaltăieri în fața alegătorilor săi din Aylesbury, renumitul savant asiriolog Layard a adus amănunte interesante care caracterizează, pe de o parte, metodele folosite de oligarhie la repartizarea celor mai importante funcții de stat și, pe de altă parte, poziția cât se poate de echivocă pe care o adoptă membrii așa-zisi liberali și cei independenți ai parlamentului față de această oligarhie.

Layard a arătat că Lordul Granville l-a numit subsecretar de stat la ministerul de externe, post pe care l-a deținut timp de 3 luni, pînă cînd a căzut guvernul Russell și a fost format guvernul Derby. Derby i-a propus să rămînă în acest post pînă cînd succesorul său, lordul Stanley (fiul lui Derby), se va reîntoarce din India, după care îl va trimite (pe Layard) într-o misiune diplomatică în străinătate.

„Toți amicii mei politici — a spus Layard — au fost de părere să primesc propunerea, cu excepția lordului Russell, care era de altă părere; m-am grăbit să urmez sfatul lui Russell”.

Așadar, Layard a respins oferta lui Derby. Perfect ! Lordul Russell a ajuns din nou ministru, și nu l-a uitat pe Layard. Russell l-a invitat la „ospățul ministerial” la care el urma să ocupe locul de subsecretar al lui „Board of Control” *, adică postul de subsecretar pentru problemele Indiei. Layard a consimțit. Deodată însă Russell și-a amintit că un gentleman whig mai în vîrstă, pe nume sir Thomas Redington, care pe vremuri s-a ocupat de probleme irlandeze, dar niciodată de probleme asiatice, „n-a fost încă căpătuit” (textual). De aceea, Russell i-a dat să înțeleagă lui Layard că stă în calea respectabilului gentleman. Layard a cedat din nou. Russell, încurajat

* — „Consiliu de control”. — *Nota trad.*

de modestia și spiritul de sacrificiu al savantului, i-a sugerat să se dea cu totul la o parte din drum și să primească postul de consul în Egipt. De astă dată însă, Layard și-a ieșit din fire, a refuzat propunerea și în parlament s-a făcut remarcat prin discursurile sale impresionante împotriva politicii duse de guvern în Orient.

De îndată ce Palmerston și-a format guvernul a căutat să-l despăgubească pe Layard, oferindu-i un post de secretar la direcția artileriei. Layard a refuzat sub pretextul că nu se pricepe de loc la artilerie etc. Cîtă naivitate! Ca și cum fostul secretar — d-l Monsell, unul dintre samsarii brigăzii irlandeze — a fost vreodată în stare să deosebească o muschetă obișnuită de o pușcă cu ac! Atunci Palmerston i-a oferit lui Layard postul de subsecretar la ministerul de război. Layard a primit, dar a doua zi Palmerston a descoperit subit că în momentul de față Frederick Peel — această nulitate birocrată — este absolut indispensabil la ministerul de război, de ale cărui atribuții, după cum se știe, Peel habar n-avea. În sfârșit, Palmerston, în numele lui Russell, i-a oferit lui Layard, drept compensație, postul de subsecretar la ministerul coloniilor. Layard consideră că situația care s-a creat este prea dificilă pentru a putea cunoaște, de la o zi la alta, tot ceea ce privește 50 de colonii, de care nu s-a ocupat niciodată. El a refuzat din nou, și astfel s-a încheiat această istorie instructivă.

Singura morală pe care o trag de aici ziarele guvernamentale este aceea că Layard cunoaște încă foarte puțin școala vieții și el însuși este vinovat că n-a știut să se folosească de fama sa de asiriolog.

Scris de K. Marx la 2 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 107 din 5 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Criza din Anglia

Dintre toate știrile venite din Europa cu vaporul „Atlantic”⁸¹, cea mai interesantă este, fără îndoială, cea referitoare la moartea țarului și la influența acestui eveniment asupra actualelor complicații. Dar, oricât de importante ar fi știrile în legătură cu acest eveniment sau cu alte probleme europene, ele nu-l pot interesa pe observatorul atent mai mult decât simptomele de creștere treptată a serioasei crize politice interne, în care se vede tîrîtă în prezent națiunea engleză împotriva voinței ei. Ultima încercare de a menține învechitul compromis denumit constituția engleză — compromis între clasa care conduce oficial și cea care conduce neoficial — a eșuat în mod vădit. În Anglia, nu numai guvernul de coaliție, cel mai constituțional dintre toate guvernele, a dat faliment, dar și constituția a suferit un eșec în toate punctele ei, pretutindeni unde războiul a pus-o la încercare. 40 000 de soldați britanici au murit pe malurile Mării Negre, victime ale constituției britanice! Corpul ofițeresc, statul-major, intendența, serviciul medical, serviciul de transporturi, amiralitatea, comandamentul suprem, direcția artileriei, armata și flota, — toate au dat faliment, s-au compromis singure în ochii întregii lumi; dar toate au avut satisfacția că nu și-au făcut decît datoria față de constituția britanică. Ziarul londonez „Times” a fost mai aproape de adevăr decît credea el singur cînd, în legătură cu acest faliment general, a scris că însăși constituția britanică se află pe banca acuzaților!

Constituția a fost judecată și găsită vinovată. Această constituție britanică nu este altceva decît un compromis perimat, în virtutea căruia întreaga putere de stat era lăsată anumitor pătri ale burgheziei cu condiția ca toată conducerea efectivă, puterea executivă în toate verigile ei, chiar și funcțiile executive ale puterii legislative — adică legiferarea

practică în cele două Camere ale parlamentului — să rămână în mîinile aristocrației funciare. Vedem acum că aristocrația, deși a trebuit să se supună principiilor generale enunțate de burghezie, domină totuși nestingherit în Consiliul de Miniștri, în parlament, în administrarea statului, în armată și în flotă ; această aristocrație, care reprezintă o foarte importantă parte a națiunii britanice, este silită în prezent să-și semneze propria ei condamnare la moarte. Ea trebuie să recunoască incapacitatea ei de a mai conduce Anglia. Se formează un guvern după altul, ca să se dizolve la cîteva săptămîni după venirea lui la putere. Criza devine permanentă, guvernul — doar un fenomen vremelnic. Orice activitate politică este suspendată ; nimeni nu pretinde că face altceva decît să ungă mașina politică ca să nu se oprească cu totul. Chiar și Camera comunelor, această fală a englezului constituționalist, a ajuns la un punct mort. Ea a ajuns să nu se mai recunoască de cînd s-a fărîmițat în nenumărate fracțiuni, care încearcă să facă toate combinațiile și variațiile aritmetice posibile cu un număr de unități dat. Ea nu se mai recunoaște nici în diferitele guverne pe care ea însăși le creează după chipul și asemănarea ei, doar în scopul de a le dizolva din nou. Falimentul este total.

Și, în condițiile acestei neputințe generale a întregii națiuni care, aidoma epidemiei din Crimeea, a cuprins treptat toate ramurile activității politice, trebuia nu numai să fie dus războiul, ci și să se lupte împotriva unui adversar mult mai primejdios decît Rusia, un adversar în fața căruia erau neputincioase toate fostele, actualele și viitoarele guverne, ale acestor Gladstoni, Cardwelli, Russelli și Palmerstoni la un loc. Acest adversar este criza comercială și industrială, care, începînd din septembrie trecut, a căpătat un caracter atît de acut, de general și de violent, încît nu mai poate fi contestată. Mîna ei necruțătoare de fier a astupat dintr-o dată gura apostolilor vulgari ai liber-schimbismului, care ani de zile au predicat că, după abrogarea legilor cerealelor, suprasaturarea piețelor cu mărfuri nu mai e posibilă. O suprasaturare a piețelor, cu toate consecințele ei, există acum, și încă în forma ei cea mai acută ; în fața acestei situații, nimeni nu-i învinuiește cu mai multă violență pe fabricanți pentru lipsa de prevedere de a nu fi restrîns producția decît aceiași economiști care, numai cu cîteva luni în urmă, afirmau că niciodată nu va mai exista supraproducție. Noi am atras încă de mult atenția asupra existenței acestei boli în forma ei cronică. Ea a fost agravată, fără îndoială, de ultimele dificultăți din America și de criza

care a provocat o stagnare a comerțului nostru. India și China, deși inundate de mărfuri, au continuat să constituie canalele de scurgere ale supraproducției, ca și California și Australia. Întrucît fabricanții englezi nu mai puteau să-și desfacă mărfurile pe piața internă sau preferau să nu le mai vîndă aici ca să nu scadă prețurile, au recurs la un procedeu absurd, și anume au început să-și trimită mărfurile în consignatie în străinătate, în special în India, în China, în Australia și în California. Acest procedeu le-a permis să evite pentru cîtva timp dificultățile pe care le-ar fi avut de întîmpinat comerțul dacă mărfurile ar fi fost aruncate dintr-o dată pe piața internă ; de îndată însă ce mărfurile exportate au ajuns la destinație, pe piețe s-au ivit dificultăți și, spre sfîrșitul lunii septembrie a anului trecut, efectele s-au făcut simțite și în Anglia.

Criza, pînă atunci cronică, a devenit acută. Primii au simțit-o proprietarii imprimeriilor de stambă ; mulți dintre ei, inclusiv firme vechi din Manchester și împrejurimi, au dat faliment. A venit apoi rîndul armatorilor și al negustorilor care făceau comerț cu Australia și California, pe urmă a venit rîndul celor care făceau comerț cu China și, în sfîrșit, al firmelor care făceau comerț cu India. Au urmat la rînd toate celelalte firme ; majoritatea au suferit pierderi mari, multe au fost chiar silite să-și suspende activitatea, și pentru nici una din ele pericolul n-a trecut încă. Dimpotrivă, acest pericol crește din ce în ce. Fabricanții de mătase au avut, de asemenea, de suferit de pe urma crizei ; producția de mătase s-a redus aproape la zero și în centrele industriei de mătase a domnit și continuă să domnească cea mai neagră mizerie. Apoi a venit rîndul fabricanților de fire și de țesături de bumbac. Potrivit ultimelor știri, unii dintre ei n-au mai putut rezista și pe mulți îi așteaptă aceeași soartă. După cum aflăm, fabricanții de fire subțiri au trecut la săptămîna de lucru de patru zile și la fel vor fi obligați să procedeze în curînd și fabricanții de fire groase. Dar cîți dintre ei vor mai putea oare rezista mult timp ?

Încă cîteva luni și criza va atinge asemenea proporții cum n-a cunoscut Anglia din 1846, ba poate chiar din 1842. Dar, de îndată ce clasa muncitoare va simți pe spinarea ei toate urmările crizei, mișcarea politică, acea mișcare care a lîncezit în ultimii șase ani, va reîncepe. Atunci muncitorii englezi se vor ridica din nou la luptă, amenințînd burghezia tocmai în momentul cînd aceasta va îndepărta definitiv aristocrația de la putere. Masca sub care s-au ascuns pînă acum adevăratele trăsături ale fizionomiei politice a Marii Britanii va fi, în

sfârșit, smulsă. Atunci cele două forțe care realmente se contrapun în Anglia — clasa de mijloc și clasa muncitoare, burghesia și proletariatul — vor sta față în față, și această țară va fi, în sfârșit, atrasă în dezvoltarea socială generală a societății europene. Când Anglia a încheiat alianța cu Franța, ea a ieșit definitiv din acea izolare care se datora poziției ei insulare și pe care comerțul mondial și dezvoltarea mijloacelor de comunicație o subminaseră de mult. De acum încolo cu greu va putea evita ca marile mișcări interne ale celorlalte națiuni europene să nu o antreneze și pe ea.

Este, de asemenea, izbitor faptul că ultimele zile de existență a constituției britanice abundă în dovezi ale unei orînduirii sociale corupte, ca și ultimele zile ale monarhiei lui Ludovic-Filip. Am mai relatat despre scandalurile parlamentare și guvernamentale, despre afacerile scandaloase ale lui Stonor, Sadleir, Lawley *, dar la toate acestea le-a pus vîrf dezvoltarea afacerii Handcock și de Burgh, afacere în care lordul Clanricarde, pair al Angliei, apare ca un participant, dacă nu direct, cel puțin indirect, la cele mai odioase fărădelegi. Nu este de mirare că aceasta pare suficient pentru a face analogia perfectă și că poporul, citind amănunțele rușinoase ale afacerii, exclamă involuntar : „Ducele de Praslin ! Ducele de Praslin !” Anglia a atins anul ei 1847 ; cine știe cînd va începe și cum va fi anul ei 1848 ?

Scris de K. Marx la 2 martie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4346 din 24 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

* Vezi volumul de față, pag. 30. — *Nota red.*

Karl Marx

Traficul cu funcții. — Știri din Australia

Londra, 3 martie. În ședința de alaltăieri a Camerei comunelor, propunerea lordului Goderich ca subofițerii să poată fi avansați pînă la gradul de căpitan a fost, după cum se știe, respinsă. Palmerston a adus vechiul argument : o reformă parțială este imposibilă, pentru că o verigă din vechiul sistem o determină pe cealaltă. Așadar, o reformă practică izolată este imposibilă, deoarece teoretic este exclusă. O reformă a întregului sistem însă este imposibilă, deoarece aceasta n-ar mai fi reformă, ci revoluție. Prin urmare, reforma este imposibilă teoretic deoarece este exclusă practic. Actuala Cameră a comunelor — o Cameră care se călăuzește după principiul : „principiis obsta” * — s-a lăsat, firește, ușor convinsă, sau mai degrabă nici n-a fost nevoie să fie convinsă, deoarece își dăduse sentința încă dinainte.

Cu această ocazie, Palmerston a făcut, și pe bună dreptate, remarca că sistemul cumpărării brevetelor de ofițer este vechi. Am arătat mai înainte că acest sistem a apărut în perioada „glorioasei” revoluții din 1688, o dată cu introducerea sistemului datoriei publice, a bancnotelor și a dinastiei olandeze. Încă în actul cu privire la răzvrătire din 1694⁸² se menționează necesitatea de a stîrpi

„marea calamitate a vînzării și cumpărării gradelor ofițerești în armata regală” și se dispune ca „fiecare ofițer cu brevet” (numai subofițerii nu aveau brevet) „să jure că nu și-a cumpărat brevetul”.

Această restricție nu a fost totuși aplicată în practică ; dimpotrivă, în 1702, sir N. Wright, lordul păstrător al sigiliului privat, a dat o dispoziție contrară. La 1 mai 1711, sis-

* — stirpește răul din fașă. — *Nota trad.*

temul brevetelor a fost recunoscut fără ocol printr-un decret al reginei Anna în care se spunea.

„că nici un fel de brevet de ofițer nu poate fi vîndut fără consimțămîntul regal și că numai ofițerii cu un stagiu de 20 de ani sau cei care au devenit înapți pentru servicii etc. au dreptul să-și vîndă brevetul” etc.

De la această recunoaștere oficială a traficului cu brevete militare pînă la reglementarea oficială a prețului de piață al acestor brevete nu mai era decît un pas. Și, într-adevăr, prețurile de piață au fost fixate pentru prima oară în 1719—1720. Prețurile brevetelor de ofițer au fost revizuite în 1766, 1772, 1773, 1783 și, în sfîrșit, în 1821, cînd au fost fixate prețurile în vigoare și astăzi. Încă în 1766, ministrul de război Barrington a publicat o scrisoare în care se spunea :

„Ca o consecință a acestui trafic cu brevetele de ofițer se întîmplă adesea ca oameni care au intrat în armată avînd o adevărată vocație pentru cariera militară și care s-au distins în diferite ocazii să rămînă toată viața cu un grad inferior pentru că sînt săraci. Nu sînt rare cazurile cînd asemenea ofițeri merituoși trebuie să suporte cumplita umilire de a fi comandați de băiețandri din familii bogate care au intrat mult mai tîrziu în armată și cărora averea le permite să se distreze în afara regimentului, în timp ce ceilalți, stînd tot timpul în cazarmă, îndeplinesc, pe lîngă serviciul lor, și îndatoririle acestor gentlemen”.

E adevărat că dreptul cutumiar al Angliei consideră nelegală dania sau „comisionul” pentru procurarea vreunei funcții de stat, după cum canoanele bisericii de stat prevăd excomunicarea pentru simonie⁸³. Dar dezvoltarea istorică constă tocmai în aceea că nici legea nu determină practica, și nici practica nu înlătură legile care vin în contradicție cu ea.

Ultimele știri sosite din Australia adaugă un nou element la frămîntarea, neliniștea și nesiguranța generală. Trebuie să facem o distincție între rebeliunea de la Ballaarat (în apropiere de Melbourne) și mișcarea revoluționară care a cuprins întreaga provincie Victoria. În momentul de față, prima este, probabil, reprimată ; celei de-a doua i se poate pune capăt numai satisfăcînd toate revendicările. Prima nu-i decît un simptom, o izbucnire întîmplătoare a celei de-a doua. În ceea ce privește rebeliunea de la Ballaarat, iată despre ce este vorba : un oarecare Bentley, proprietarul hotelului „Evrika” din preajma minelor de aur de la Ballaarat, avea tot felul de conflicte cu aurarii. O crimă comisă în casa acestuia a sporit

ura împotriva lui. După ce coronerul * a examinat cadavrul, Bentley a fost repus în libertate ca nefiind vinovat. 10 din cei 12 jurați care au fost de față la examinarea cadavrului au publicat însă un protest împotriva atitudinii părtinitoare a coronerului, care a încercat să dosească depozițiile nefavorabile arestatului. La cererea populației, a avut loc o a doua anchetă. În ciuda unor mărturii compromițătoare pentru el, Bentley a fost din nou pus în libertate. Între timp s-a aflat că unul dintre judecători era asociat la acest hotel. Multe plângeri primite înainte, ca și mai târziu, dovedesc duplicitatea funcționarilor guvernamentali din districtul Ballarat. În ziua în care Bentley a fost pentru a doua oară pus în libertate, aurarii au făcut o demonstrație, recurgând la violență : au incendiat hotelul și apoi s-au împrăștiat. Din ordinul lui sir Charles Hotham, guvernatorul general al provinciei Victoria, trei dintre inițiatorii demonstrației au fost arestați. La 27 noiembrie, o delegație a aurarilor a cerut eliberarea arestaților. Hotham a respins cererea lor. Aurarii au organizat un miting grandios. Guvernatorul a trimis polițiști și soldați din Melbourne. S-a ajuns pînă la ciocniri, care s-au soldat cu cîțiva morți. Potrivit ultimelor știri, primite pînă la 1 decembrie, aurarii au înălțat steagul independenței.

Această relatare, reprodusă în cea mai mare parte dintr-un ziar guvernamental, nu pledează de loc în favoarea judecătorilor englezi și nici a funcționarilor guvernamentali englezi. Ea dovedește că ei nu se bucură de încredere. Mișcarea revoluționară din provincia Victoria este axată de fapt pe două mari probleme litigioase. Aurarii cer anularea patentelor pentru extragerea aurului, adică anularea impozitului care apasă direct pe muncă ; în al doilea rînd, ei cer anularea censului pe avere pentru membrii Camerei deputaților, ca să aibă ei înșiși controlul asupra impozitelor și legislației. După cum se vede, în fond, este vorba de aceleași motive care au dus la declararea independenței Statelor Unite, cu singura deosebire că în Australia muncitorii au fost aceia care s-au opus monopolistilor legați de birocrăția colonială. În ziarul „Melbourne Argus” se vorbește, pe de o parte, despre marile mitinguri ținute în favoarea reformei și, pe de altă parte, despre intensele pregătiri de război ale guvernului. Printre altele, se spune :

* — anchetator al deceselor suspecte. — *Nota trad.*

„În cadrul unui miting la care au participat 4 000 de oameni s-a ajuns la concluzia că patentele constituie o povară și un impozit nelegal cu care este impusă munca liberă, și de aceea participanții la miting se angajează să le desființeze pe loc, dând foc tuturor patentelor. În cazul că cineva va fi arestat pentru că nu are patentă, poporul unit îl va sprijini și-l va apăra”.

La 30 noiembrie au apărut la Ballarat comisarii Reed și Johnson, însoțiți de cavalerie și poliție, și cu armele în mână au cerut aurarilor să prezinte patentele. Aurarii, în cea mai mare parte înarmați și ei, au ținut un miting de masă și au hotărât să se opună din toate puterile perceperii acestui impozit odios. Ei au refuzat să prezinte patentele, declarând că le-au ars; s-a dat citire actului cu privire la răzvrătire, și atunci a început adevărata răzvrătire.

Pentru a ilustra felul în care își fac de cap monopolistii din organele legislative locale și birocrăția colonială, aliată cu ei, este suficient să amintim aici faptul că în 1854 cheltuielile guvernului în provincia Victoria s-au ridicat la 3 564 258 l.st., ajungându-se la un deficit de 1 085 896 l.st., adică mai mult decât o treime din totalul veniturilor. Și tocmai acum, în condițiile crizei și ale falimentului general, sir Charles Hotham cere pentru anul 1855 o sumă de 4 801 292 l. st. ! Provincia Victoria abia dacă numără 300 000 de locuitori și, din suma amintită mai sus, 1 860 830 l.st., adică 6 l.st. de cap de locuitor, sînt destinați unor lucrări publice, adică construirii de drumuri, docuri, cheiuri, cazărmi, clădiri publice, vămi, grădini botanice, grajduri ale statului etc. Pornind de la suma de 6 l.st. de cap de locuitor, populația Marii Britanii ar trebui să plătească numai pentru lucrări publice 168 000 000 l.st. anual, adică o sumă de 3 ori mai mare decât totalul impozitelor plătite de ea. Se înțelege că populația muncitorească se ridică împotriva acestor impozite excesive. De asemenea, nu e greu să ne imaginăm ce cîștiguri grase realizează birocrăția și monopolistii organizînd împreună, pe socoteala altora, lucrări publice de proporții atît de mari.

Scris de K. Marx la 3 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 111 din 7 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Presă engleză despre moartea țarului

I

Londra, 3 martie. Toate cotidienele și săptămânalele apărute astăzi consacră, firește, articole de fond morții împăratului Rusiei — toate însă, fără excepție, sînt plate și banale. „Times”, cel puțin, caută, cu un patos de 100 de cai-putere, să-și ridice stilul pînă la înălțimea lui Timur-Tamerlan. Relevăm numai două pasaje, ambele conținînd complimente la adresa lordului Palmerston. Se pare că numirea lui Palmerston, „cel mai înrăit dușman al țarului”, în postul de prim-ministru a accentuat și mai mult surescitarea lui Nicolaie, grăbindu-i moartea. În perioada 1830—1840 (primul deceniu de politică externă palmerstoniană), țarul a renunțat la politica sa agresivă și de dominație mondială. Se poate pune tot atîta bază pe o afirmație ca și pe cealaltă.

Pe de altă parte, ziarul „Morning Advertiser” vine cu noutatea că Mihai este fiul cel mai mare al țarului și, ca atare, moștenitorul legitim al tronului. În necrologul său, „Morning Post”, ziarul particular al lui Palmerston, face cunoscut publicului englez că

„Conferința de la Viena, deși amînată pentru puțin timp, va începe sub auspicii noi” și că „astăzi după-amiază lordul Clarendon va avea o întrevedere cu împăratul Napoleon la Boulogne, cu care prilej ambele guverne își vor expune punctul de vedere în legătură cu acest eveniment important, survenit pe neașteptate”.

Ziarul „Daily News” nu crede că acest „eveniment, survenit pe neașteptate”, va avea urmări pașnice, deoarece puterile occidentale nu vor fi de acord să pună capăt războiului înainte de căderea Sevastopolului, iar Rusia — după căderea lui.

II

Londra, 6 martie. Moartea împăratului Nicolaie este un prilej pentru reclame puțin obișnuite în presa locală. D-l James Lee, care nu a făcut nici un fel de observații medicale, l-a întrecut pe dr. Granville⁸⁴ :

„la 6 februarie — scrie d-l Lee în numărul de astăzi al lui „Morning Advertiser” — v-am trimis o scrisoare în care vă spuneam că după 3 săptămâni de la data prezentei, țarul Rusiei va fi un cadavru”.

Într-un post-scriptum, redacția ziarului „Morning Advertiser” declară că ea a primit într-adevăr scrisoarea lui Lee, dar, socotind-o o plăsmuire a unui creier bolnav, a azvîrlit-o la coș. Lee merge mai departe. El se oferă să prezică pentru ziarul „Advertiser” moartea grabnică a unui alt monarh, cu condiția ca această comunicare să-i fie publicată. Se pare că prezicerile lui Lee sînt cotate mai ieftin decît cărțile Sybillei.

Moartea țarului l-a făcut și pe *Urquhart*, care, ca muntean din Scoția, are darul de a prezice viitorul, să debiteze cîteva maxime pytice⁸⁵, dintre care următoarea este cea mai caracteristică și mai inteligibilă :

„Sînge a stat între Nicolaie și polonezi, care nu puteau fi lăsați fără supraveghere și care trebuiau să dea 500 000 de luptători. Se înțelege de la sine că restaurarea vulturului alb cu două capete — simbolul unirii raselor slave —, proclamată în catedrala de la Moscova de Alexandru, strămoșul lui Nicolaie, n-a putut să se înfăptuiască în timpul vieții acestuia din urmă”.

Prin urmare, *Urquhart* e de părere că a sosit momentul ca Rusia să devină Slavia, așa cum odinioară țaratul Moscovei a devenit Rusia.

Scris de K. Marx la 3 și 6 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”

nr. 109 și 116 din 6 și 10 martie 1855

Se tipărește după textul apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Cu privire la istoria alianței cu Franța

Londra, 6 martie. Numărul de azi al ziarului „Morning Herald” a uimit Londra prin următoarea informație :

„Avem toate motivele să afirmăm că împăratul Franței și-a exprimat protestul împotriva instituirii unei comisii de anchetă în legătură cu desfășurarea războiului, declarînd totodată că, dacă această comisie va continua să funcționeze și pe viitor, armatele celor două națiuni nu vor mai putea să acționeze în comun, deși urmăresc amîndouă același scop. Pentru a-i da satisfacție lui Ludovic-Napoleon, fără a provoca în același timp nemulțumiri în rîndurile poporului englez, parlamentul va fi dizolvat la prima ocazie”.

Fără a atribui acestei note din „Herald” o importanță deosebită, o semnalăm totuși ca pe unul dintre multiplele indicii că, de o parte și de alta a Canalului Mînceii, forțe ascunse caută să submineze alianța anglo-franceză. Să ne rememorăm declarațiile foștilor miniștri.

Sir *James Graham*. — Sub presiunea comisiei de anchetă, amiralul nostru va fi nevoit să dezvăluie toate cauzele care au dus la amînarea blocadei, și în felul acesta ancheta va atinge problema relațiilor noastre cu marele și puternicul nostru aliat tocmai într-un moment cînd este extrem de important ca între noi să nu se ivească nici cea mai mică neînțelegere.

Sidney Herbert. — Dînsul invită comisia să intre în fondul chestiunii, fără a leza însă onoarea armatei noastre din Crimeea și, pe cît se poate, fără a zdruncina încrederea aliaților noștri. Dacă nici unul dintre membrii acestei comisii nu va fi în stare s-o împiedice să apuce pe un drum periculos, va fi comisă o mare nedreptate, și s-ar putea întîmpla ca înșiși ofițerii interogați de ea să fie sacrificați, întrucît nu li se permite să răspundă la învinuirile ce li se aduc, deoarece în felul acesta ar risca să facă destăinuiri delicate și pericu-

loase. În ceea ce-l privește, el, Herbert, consideră că e de datoria sa să facă totul pentru ca ofițerii armatei britanice să nu fie puși în situația unor acuzați, cu mâinile legate și lipsiți de orice posibilitate de a se apăra.

Gladstone. — Pe lângă altele, comisia va trebui să stabilească din ce cauză nu s-a construit mai devreme drumul de la Balaklava. Dacă comisia nu cercetează această chestiune, înseamnă că, în general, nu face nimic; dacă o cercetează, atunci răspunsul va fi următorul: lipsa de forță de muncă. Și dacă, mai departe, ea va întreba prin ce se explică această lipsă de forță de muncă, răspunsul va fi că oamenii lucrau la tranșee și că *acestea aveau o întindere mare, datorită porțiunii în care au fost împărțite pozițiile între francezi și englezi.* Declar, totodată, că ancheta se va reduce la o simplă ficțiune dacă nu se va ocupa de problema drumurilor; iar dacă se va ocupa, atunci acuzații, puși în situația de a se apăra, vor atinge fără ezitare cele mai delicate relații dintre Anglia și Franța.

Se înțelege că declarații ministeriale de acest fel favorizează încolțirea seminței, deja împrăștiată, a neîncrederii. Faptul că armatei engleze din Crimeea i s-a rezervat rolul de simplă santinelă la porțile Balaklavei a rănit profund sentimentul național al englezilor. A apărut apoi articolul semi-oficial din „Moniteur”⁸⁶, cu reflecțiile lui „imperiale” asupra constituției engleze. El a provocat replici violente în presa săptămînală engleză. A urmat apoi publicarea memoriului de la Bruxelles⁸⁷, în care Ludovic-Napoleon e prezentat, pe de o parte, ca inițiatorul expediției din Crimeea, iar pe de altă parte ca inițiatorul concesiilor făcute Austriei. Comentariile pe marginea acestui memoriu, cum sînt, de exemplu, cele apărute în „Morning Advertiser”, amintesc, prin violența lor, de „Scrisorile unui englez” * în legătură cu lovitura de stat de la 2 decembrie⁸⁸.

Ce ecou au avut toate acestea în presa cu adevărat populară se poate vedea din următorul extras din „People’s Paper”⁸⁹, organul de presă al cartiștilor :

„Bonaparte a ademenit Anglia în Crimeea... Armata noastră, o dată căzută în această cursă, a fost pusă de el într-o asemenea situație, încît a slăbit forța armatei ruse înainte ca această armată să se fi întilnit cu

* — A. Richards. — *Nota red.*

propria lui armată. La Alma, la Balaklava, la Inkerman, la Sevastopol, englezii s-au văzut puși în locurile cele mai primejdioase. Ei au fost aceia care au trebuit să suporte lovitura principală și să sufere cele mai mari pierderi. Potrivit înțelegerii, Anglia trebuia să pună la dispoziție, în comparație cu Franța, doar o treime din armată. Această treime din armată a trebuit însă să ducă tot greul aproape în toate bătăliile. Ea a trebuit să cucerească mai mult de jumătate din pozițiile de la Sevastopol. Armata noastră a fost distrusă pentru că n-a putut să ajungă la Balaklava, unde alimentele și echipamentul putrezeau; ea n-a putut face acest lucru pentru că nu exista nici un drum de la Balaklava la Sevastopol, și acest drum nu exista pentru că Napoleon a stăruit ca englezii, cu mai puțin de o treime din efectivul total al forțelor de luptă, să sape mai mult de jumătate din tranșee; din această cauză, ei n-au putut repartiza numărul necesar de oameni pentru construirea de drumuri... Acesta e secretul la care făceau aluzie Graham, Herbert, Gladstone.. În felul acesta, Napoleon a omorât cu bună știință 44 000 de soldați de-ai noștri” etc.

Toate aceste indicii de neîncredere față de aliatul francez și resentimentul împotriva lui capătă importanță datorită faptului că în fruntea guvernului se află lordul Palmerston, un om care de fiecare dată urcă spre poziții tot mai înalte folosind drept scară alianța cu Franța, pentru ca, apoi, să transforme, pe neașteptate, această alianță într-un război aproape inevitabil între Anglia și Franța. Așa s-a întâmplat pe vremea evenimentelor turco-siriene din 1840 și a tratatului de la 15 iulie⁹⁰, prin care el a încununat o alianță de 10 ani cu Franța. În legătură cu această chestiune, sir Robert Peel spunea, în 1842, că

„el n-a putut niciodată să-și dea bine seama de ce a fost ruptă alianța cu Franța, de care nobilul lord părea întotdeauna atât de mândru”.

La fel s-a întâmplat și în 1847, cu prilejul căsătoriilor spaniole⁹¹. În 1846 Palmerston a reușit să-și ia din nou postul în primire numai după ce a făcut o vizită lui Ludovic-Filip, cu care s-a împăcat într-un cadru deosebit de solemn, și i-a măgulit pe francezi într-unul din discursurile rostite de el în Camera comunelor. În 1847 el a afirmat că Ludovic-Filip a rupt alianța, întrucât a încălcat tratatul de la Utrecht⁹² (un tratat care a expirat în 1793 și care de atunci n-a mai fost reînnoit) și a comis un act de „infidelitate” față de coroana engleză. În cele spuse despre infidelitate există o parte de adevăr, dar, așa cum a reieșit mai târziu din documentele publicate, Palmerston a împins cu multă abilitate curtea fran-

ceză spre această infidelitate, cu scopul de a căpăta astfel un *pretext* pentru ruperea alianței. Crezînd că l-a tras pe sfoară pe Palmerston, perfidul Ludovic-Filip a căzut în cursa pregătită cu multă grijă de „glumețul” viconte. Numai revoluția din februarie a împiedicat atunci izbucnirea unui război între Anglia și Franța.

Scris de K. Marx la 6 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 115 din 9 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Comisia de anchetă

Londra, 7 martie. Se pare că zvonurile cu privire la dizolvarea iminentă a parlamentului sub pretextul că comisia de anchetă ar compromite alianța cu Franța se adevăresc. Cu acest prilej, unul dintre corespondenții ziarului „Morning Advertiser” observă :

„Cine i-a dat comisiei un caracter public ? Lordul Palmerston, care, după cum se afirmă, vrea să dizolve parlamentul. Roebuck, care a cerut ancheta și a obținut-o, a insistat ca ea să rămână secretă. Lordul Palmerston, care s-a pronunțat împotriva anchetei, dar a fost silit să cedeze, a vrut ca ea să aibă un caracter public. Mai întâi, el silește comisia să meargă pe calea cea mai supărătoare pentru aliații noștri din afară, iar apoi caracterul supărător al acestei căi este pentru Palmerston un motiv să dizolve parlamentul, să suspende ancheta și să ridă în sinea lui și de unii și de alții”.

În legătură cu aceasta, ziarul „Morning Herald” scrie într-un articol de fond, printre altele :

„Cînd armatele aliate și-au ocupat pozițiile în fața Sevastopolului, sub raport numeric, contingentul englez era mai puternic decît cel francez ; distrugerea ulterioară a armatei noastre se explică numai prin lipsa unei rezerve pe Marea Mediterană și a unei miliții organizate în Anglia, cauze care au făcut ca armata engleză să nu primească întăririle necesare. Încercarea de a amesteca în dezbateri numele aliaților noștri nu este decît o stratagemă prea puțin camuflată a unor oameni desperați și lipsiți de scrupule, care caută să scape de o anchetă, știind bine că aceasta va fi fatală pentru viitoarea lor activitate politică. Lordul Clarendon a căutat să obțină pe o cale neoficială o întrevedere cu împăratul francezilor, cu unicul scop de a-i smulge o declarație sau o apreciere care să poată fi interpretată ca o dezaprobare a comisiei de anchetă. Acum, cînd această manevră a reușit, scopul miniștrilor patrioți este de a intimida Camera, amenințînd-o că o vor dizolva și că vor face apel la popor sub lozinca : *alianța cu Franța este în primejdie !*”

Este absolut limpede că, dacă acest pretext servește guvernului englez pentru a-l scăpa de comisia de anchetă, el dăunează în egală măsură alianței cu Franța, provocînd toc-

mai ceea ce pretinde că evită. Însăși afirmația că trebuie să se renunțe la această comisie deoarece ea ar da în vileag secrete „delicate și periculoase”, compromițătoare pentru aliatul francez, îl compromite pe acest aliat. Suprimarea comisiei îl acuză în mai mare măsură decât comisia însăși. În afară de aceasta, cine cunoaște cât de cât permanenta oscilare a opiniei publice engleze își dă seama că o concesie atît de mare făcută unei puteri străine, ca suprimarea unei comisii parlamentare sau dizolvarea parlamentului, cerute, chipurile, de Bonaparte, va duce cu prima ocazie la o singură reacție — o puternică împotrivire față de influența franceză.

Reproducem din rapoartele primelor două ședințe ale comisiei de anchetă declarațiile generalului sir de Lacy Evans. La Malta, unde puțin timp înainte de plecarea armatei din Anglia a fost trimis un funcționar de intendență, acesta a constatat, spre marea lui surprindere, că n-a fost cumpărat nici un catîr. La Skutari nu s-au făcut pregătirile necesare pentru tăierea vitelor și coacerea pîinii. Încă de pe atunci a reieșit că unele dispoziții ale trezoreriei împiedică buna desfășurare a lucrurilor. Evans este ferm convins că războiul a fost pornit cu iluzia că pînă la urmă toate se vor aranja fără să se tragă vreun foc de armă și de aceea nici nu e nevoie de nici un fel de depozite. Deși intendența se află sub controlul comandantului suprem, ea este totuși strîns legată de trezorerie (deci de prim-ministru), și, după cât se pare, funcționarilor intendenței li s-a sugerat că ar fi o extravaganta să facă cheltuieli ca pentru un război adevărat. La Varna nu s-au făcut aproape nici un fel de pregătiri pentru îngrijirea răniților. Se vede că toată lumea era încredințată că în acest război nu vor fi răniți. Nu s-a făcut nimic pentru ca armata să poată începe imediat acțiunile militare. Cînd rușii au trecut Dunărea, Omer-pașa a cerut ajutor englezilor, dar i s-a răspuns că armata nu dispune de mijloacele de transport necesare, care ar fi trebuit să fie pregătite cu mult înainte. Guvernul n-a făcut decît să aștepte note și protocoale de la Viena și n-a depus prea mari eforturi pentru ca armata să fie gata de plecare. De această tărăgănare este, firește, vinovat guvernul, și nu intendența. Rușii începuseră deja asediul Silistrei și armata încă nu era gata de acțiune. De aprovizionarea armatei trebuiau să se ocupe două departamente — intendența și serviciul de încartiruire. Conflictetele cu intendența deveniseră un fenomen obișnuit. Se prea poate ca funcționarii de intendență să se priceapă la lucrările de birou ale trezo-

rieriei. De fapt, ei nici nu făceau altceva decît să se ocupe de corespondența cu trezoreria. Dar în ale războiului ei s-au dovedit a fi cu totul nepricepuți. Aprovizionarea armatei a constituit chiar la 18 mile de Varna o dificultate dintre cele mai mari. La Varna, personalul intendenței s-a dovedit a fi atît de insuficient, încît a fost nevoie să fie detașați pentru serviciul de intendență 100 de subofițeri. Mulți dintre soldații de la Varna au murit mai ales de pe urma deprimării provocate de o îndelungată și chinuitoare inactivitate.

În legătură cu situația trupelor din Crimeea, de Lacy a repetat, în parte, lucruri cunoscute — lipsa de alimente, de echipament, de barăci etc. Cităm numai cîteva din declarațiile sale, interesante prin amănuntele pe care le aduc :

„Filder, un bătrîn căruia încă în timpul campaniei din Pirinei i s-a încredințat conducerea intendenței, în prezent șeful serviciului de încartiruire, nu l-a consultat niciodată în legătură cu nevoile diviziei sale (a lui Evans), deși era obligat s-o facă ; el (Evans) a insistat ca Filder să-și îndeplinească această obligație, dar Filder a refuzat. Deși sub ordinele lui Raglan, Filder corespundează însă și direct cu trezoreria”. „Folosirea cailor artileriei și cavaleriei pentru transportul furajelor a fost o măsură foarte nepotrivită, în urma căreia, în ultimul timp, jumătate din tunurile sale (ale lui Evans) n-au avut caii necesari”. „Drumul care duce din portul Balaklava în tabără era tare desfundat și plin de băltoace. În 10 zile, 1 000 de soldați ar fi făcut drumul practicabil ; părerea lui este însă că toți oamenii care ar fi putut fi folosiți în acest scop au fost trimiși la săpat tranșee”.

În încheiere, Evans explică cauzele decimării armatei engleze la Sevastopol :

„Convingerea mea este că insuficienta aprovizionare cu echipament, alimente și combustibil n-ar fi dus la o mortalitate atît de mare și la atîtea cazuri de îmbolnăvire în rîndurile armatei dacă trupele nu ar fi fost istovite de săpatul tranșeelor. Istovirea oamenilor a fost foarte dăunătoare. Din capul locului numărul soldaților era mult prea mic față de munca la care au fost puși. Efortul excesiv depus în timpul nopții a fost, fără îndoială, principala cauză a tuturor suferințelor armatei”.

Scris de K. Marx la 7 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 117 din 10 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limbă germană

Karl Marx

Memoriul de la Bruxelles

Londra, 7 martie. „Morning Post”, ziarul particular al lui Palmerston, publică în numărul de astăzi, în traducere engleză, cunoscutul „Memoriu de la Bruxelles” împreună cu o scurtă prefață, care-l indică pe prințul Napoleon ca presupus autor al broșurii. Totodată, ziarul publică un articol de fond în care abundă atacurile răutăcioase împotriva lui Napoleon Bonaparte și se repetă pînă la saturație afirmația că autorul „Memoriului” nu poate fi decît „un *spion rus*”.

Sub pretext că-l apără pe Ludovic Bonaparte împotriva vărului său și că vrea să păstreze neîntinată memoria lui Achille Leroy, alias Florimond, alias de Saint-Arnaud, „Morning Post” nu urmărește, evident, decît să strîngă material pentru un conflict între Anglia și Franța. *Saint-Arnaud* a fost unul dintre acei Saints * care pot fi întilniți în toate timpurile în calendarul cavalerilor de industrie francezi, ca, de pildă, Saint-Germain, Saint-George etc. „Morning Post” are meritul de a-i fi canonizat pe acești Saints și de a-i fi transformat în sfinți autentici. Afirmația că „Memoriul” dezvăluie rușilor secrete „militare” este cu totul absurdă. Nici în Anglia, nici în America și nici în Germania, critica nu a așteptat apariția „Memoriului” pentru a caracteriza expediția din Crimeea drept un eșec. „Memoriul” nu a adăugat nici un cuvînt la critica de pînă acum, deși are meritul de a fi schițat familiarele portrete ale mediocrităților care comandă la Sevastopol. Numai rușii au interes să nu se risipească iluziile asupra expediției din Crimeea, iar patosul cu care „Morning Post”

* — sfinți. (Aici joc de cuvinte: particula „Saint” din numele de familie franceze înseamnă „sfînt”). — *Nota red.*

vorbește de agenții și spionii ruși amintește de Eschine, care, în timp ce îl învinuia pe Demostene că s-a vîndut lui Filip, se lăuda că el a ghicit înaintea altora planurile secrete ale regelui Macedoniei. Departele de noi, firește, gîndul de a-l considera pe prințul Napoleon Bonaparte drept un Demostene.

Scris de K. Marx la 7 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”

nr. 118 din 11 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Răzbu­narea Irlandei

Londra, 13 martie. Irlanda s-a răz­bu­nat pe Anglia : din punct de vedere *social* înzestrînd fiecare oraş industrial, comercial sau port mai mult sau mai puţin important cu un *cartier irlandez*, iar din punct de vedere *politic* înzestrînd parlamentul britanic cu o „*brigadă irlandeză*”. În 1833, Daniel O'Connell i-a înfierat pe whigi, acuzîndu-i că sînt „josnici, brutali şi cruzi”. În 1835, el a devenit cea mai docilă unealtă a aceluiaşi whigi, şi, în pofida faptului că majoritatea engleză era împotriva guvernului Melbourne, acesta s-a menţinut din aprilie 1835 pînă în august 1841 datorită sprijinului lui O'Connell şi al brigăzii sale irlandeze. Ce a intervenit între O'Connell cel din 1833 şi cel din 1835 ? Aşa-numitul *acord de la „Litchfield-House”*⁹³, prin care guvernul whig i-a garantat lui O'Connell „protecţia” guvernului în Irlanda, iar O'Connell i-a asigurat guvernului whig voturile brigăzii în parlament. Imediat după ce whigii au fost răsturnaţi, a început agitaţia „regelui Dan”^{*} pentru Repeal⁹⁴, dar atunci cînd toryi au fost înfrînţi, „regele Dan” a redevenit un simplu avocat. Moartea lui O'Connell n-a însemnat cîtuşi de puţin încetarea influenţei brigăzii irlandeze. Dimpotrivă, a reieşit că această influenţă nu se datora talentului unui singur om, ci condiţiilor generale. Cele două partide tradiţionale ale parlamentului englez — toryi şi whigii — se cam echilibrău reciproc. De aceea nu e de mirare că noile fracţiuni, slabe din punct de vedere numeric, care au căpătat un loc în parlamentul reformat — şcoala manchesteriană şi brigada irlandeză — făceau să se încline balanţa de partea celui căruia i se alăturau, hotărînd astfel lucrurile. Aşa se explică importanţa „cartierului irlandez” în parlamentul britanic. După moartea lui O'Connell,

* — Daniel O'Connell. — *Nota red.*

masele irlandeze n-au mai putut fi puse în mișcare cu ajutorul agitației pentru „Repeal of Union” cu Anglia. Nici problema „catolică” nu putea fi de folos decât de la caz la caz. De la emanciparea catolicilor ea n-a mai putut constitui o temă permanentă de agitație. Așadar, politicienii irlandezi s-au văzut nevoiți să recurgă la un mijloc pe care O’Connell l-a evitat și l-a respins întotdeauna, și anume să meargă pînă la rădăcina răului din Irlanda, adică să facă din relațiile de proprietate funciară și din reforma acestora o lozincă electorală care să înlesnească alegerea lor în parlament. De îndată ce s-au văzut în parlament, ei s-au grăbit să folosească problema drepturilor arendașilor etc., ca mai înainte Repealul, pentru încheierea unui nou acord „Litchfield-House”.

Brigada irlandeză a răsturnat guvernul Derby. Ea a obținut un loc — deși secundar — în guvernul de coaliție. Cum l-a folosit? L-a folosit ca să ajute coaliției să „înmormînteze” măsurile în vederea unei reforme a relațiilor agrare din Irlanda, pe care toryi, cîntînd pe patriotismul brigăzii irlandeze și sperînd s-o atragă de partea lor, s-au hotărît să le propună ei înșiși. Palmerston, ca irlandez de origină, își cunoaște „cartierul irlandez” și a reînnoit, la rîndul său, pe o bază mult mai largă, acordul „Litchfield-House” din 1835. Pe Keogh, șeful brigăzii, l-a numit Attorney General * în Irlanda, pe Fitzgerald, și el membru liberal-catolic al parlamentului din partea Irlandei, l-a numit Solicitor General **, iar pe un al treilea membru al brigăzii — în consiliul juridic al Lord Lieutenantului *** Irlandei, așa încît întregul stat-major juridic al administrației Irlandei este acum catolic și irlandez. Pe Monsell, Clerk of Ordnance **** în timpul guvernului de coaliție, după unele ezitări, l-a reconfirmat în acest post, deși Monsell, după cum just a observat Muntz (deputat de Birmingham și fabricant de arme), nu este în stare să deosebească o muschetă de o pușcă cu ac. Palmerston a recomandat locotenenților comitatelor ca, la numirea în funcția de colonei și în alte funcții superioare din miliția irlandeză, să dea întotdeauna prioritate protejaților clerului irlandez, legat de brigada irlandeză din parlament. Faptul că serjeant ***** Shee a trecut de partea guvernului dovedește că politica lui

* — procuror general. — *Nota trad.*

** — consilier juridic al coroanei. — *Nota trad.*

*** — lordului-locotenent. — *Nota trad.*

**** — funcționar la direcția artileriei. — *Nota trad.*

***** — juristul coroanei. — *Nota trad.*

Palmerston a dat roade. Aceasta reiese și din faptul că episcopul catolic Athlone a obținut realegerea lui Keogh, iar clerul catolic a sprijinit realegerea lui Fitzgerald. Ori de câte ori clerul catolic inferior ia în serios „patriotismul irlandez” și se ridică împotriva membrilor brigăzii care au trecut de partea guvernului, el este admonestat de episcopii lui, inițiați în tainele diplomației.

„Între lordul Palmerston și clerul irlandez — se plînge un ziar protestant al torylor — domnește o înțelegere deplină; dacă Palmerston va da Irlanda pe mina preoților, aceștia vor alege în parlament deputați care vor da Anglia pe mina lordului Palmerston”.

Whigii domină în parlamentul englez cu ajutorul brigăzii irlandeze, pe care o momesc cu posturi și salarii grase; clerul catolic îngăduie unora să cumpere și altora să vîndă, cu condiția ca influența lui să fie recunoscută, întărită și extinsă de către ambele părți. Trebuie totuși relevat fenomenul că, pe măsură ce în Anglia crește sub raport *politic* influența irlandeză, scade sub raport *social* preponderența celtică în Irlanda. Se pare că atît „cartierul irlandez” din parlament cît și clerul irlandez nu-și dau seama că în spatele lor o revoluție anglo-saxonă răstoarnă din temelii societatea irlandeză. Această revoluție constă în faptul că *sistemul irlandez al relațiilor agrare cedează locul celui englez, că sistemul micii arende este înlocuit de sistemul mării arende*, tot așa cum locul vechilor proprietari funciari este luat de *capitaliștii moderni*.

Principalele evenimente care au pregătit această revoluție sînt următoarele: foametea din 1847, în urma căreia au murit aproximativ 1 000 000 de irlandezi; emigrările în America și în Australia, care au măturat de pe pămîntul irlandez încă 1 000 000 de suflete și continuă să alunge multe alte mii; insurecția ratată din 1848⁹⁵, care a spulberat și ultima rămășiță de încredere a Irlandei în ea însăși, și, în sfîrșit, actul parlamentar care a scos la licitație domeniile vechii nobilimi irlandeze, înglodată în datorii, alungînd-o de pe pămînturile ei tot așa cum foametea i-a decimat pe micii arendași, sub-arendași și pe țărani săraci.

Scris de K. Marx la 13 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 127 din 16 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Evenimentele din Crimeea⁹⁶

Londra, 16 martie. O dată cu zăpada care a acoperit în ultimele luni teatrul de acțiuni militare, au început să se spulbere și iluziile în legătură cu acțiunile militare din Crimeea, iluzii create de incapacitatea cercurilor oficiale, de intrigile guvernului englez și de interesele egoiste ale bonapartismului. În broșura lui Jérôme Bonaparte (junior) se spune fără înconjur că, în timp ce în Crimeea toate mergeau alandala,

„comandanții supremi aveau instrucțiuni din partea guvernelor lor să ascundă și să treacă sub tăcere greutățile care împiedică luarea Sevastopolului”.

Acest fapt este confirmat întru totul de rapoartele respectivilor comandanți, și în special de zvonurile lansate de ei în repetate rînduri că asaltul ar fi fixat pentru cutare sau cutare zi. De la 5 noiembrie pînă la începutul lunii martie, de o parte și de alta a Canalului Mîneicii, opinia publică a fost ținută tot timpul cu sufletul la gură în așteptarea acestui act final al dramei. Totodată, în urma asediului îndelungat, s-a creat chiar în tabără un fel de opinie publică, la baza căreia stăteau aprecierile exprimate deschis de ofițeri competenți, și domnii din statul-major nu mai pot răspîndi zvonuri că asaltul va avea loc în cutare zi și că orașul va fi luat. Acum nu mai poate fi amăgit în felul acesta nici măcar un soldat de rînd. Specificul fortificațiilor de apărare, superioritatea focului inamicului, neconcordanța dintre efectivul armatei asediatoare și misiunea ce-i revine și, mai ales, importanța hotărîtoare a fortificațiilor din nord sînt prea bine cunoscute acum în întreaga tabără pentru ca basmele răsuflete de pînă acum să mai găsească crezare. Am putut lua cunoștință și de scrisorile unor ofițeri englezi, care nu lasă nici o îndoială în această privință.

Potrivit datelor existente, spre sfîrșitul lunii februarie, aliații aveau la Sevastopol 58 000 de francezi, 10 000 de englezi și 10 000 de turci, în total aproximativ 80 000 de oameni. Chiar dacă aliații ar fi avut 90 000 de oameni, este greu de presupus că ei ar fi putut cu o parte din trupe să continue asediul, iar cealaltă parte s-o folosească pentru acțiuni ofensive împotriva rușilor la Bahcisarai ; aici, aliații puteau dispune de o armată de cîmp de cel mult 40 000 de oameni, în timp ce rușii le pot opune cel puțin 60 000 de oameni, și încă în cîmp deschis, unde aliații n-ar avea poziții inaccesibile în flancuri, ca cele dintre Inkerman și Balaklava. Astfel, aliații vor rămîne asediați în Chersonesul ocupat de ei atîta timp cît nu vor fi în stare să treacă riul Cernaia cu o armată de cel puțin 100 000 de oameni. Aici iese însă la iveală cercul vicios în care se învîrtesc aliații : cu cît aruncă mai multe trupe în acest focar de molimi, cu atît mai mari sînt pierderile provocate de boli ; și, totuși, singurul mijloc de a ieși onorabil din această situație este de a trimite acolo cît mai multe trupe.

Celălalt mijloc născocit de aliați — expediția turcă la Eupatoria — s-a dovedit acum o reeditare a greșelii inițiale. De îndată ce trupele turce au debarcat la Eupatoria, a ieșit la iveală că sînt prea slabe pentru a înainta în interiorul peninsulei. Fortificațiile din jurul acestu punct ocupă, pare-se, o suprafață atît de întinsă, încît, pentru apărarea lor, este nevoie de o armată de aproximativ 20 000 de oameni. În plus, întinderea unei tabere întărite, destinată să adăpostească 40 000 de oameni, trebuie să fie atît de mare, încît, în cazul unui atac, aproape jumătate din efectiv poate efectua acțiuni active. În felul acesta, pentru apărarea propriu-zisă a orașului este nevoie de aproximativ 20 000 de oameni, rămînînd disponibili pentru acțiuni de cîmp doar 20 000 de oameni. Dar 20 000 de oameni nu se pot îndepărta decît cîteva mile de Eupatoria fără a fi expuși pericolului unor atacuri de tot felul, din flancuri și din spate, și chiar riscului ca rușii să le taie legătura cu orașul. Rușii însă, avînd posibilitatea să se retragă în două direcții — spre Perekop și spre Simferopol — și aflîndu-se, în plus, pe propriul lor teritoriu, vor putea oricînd evita orice luptă cît de cît decisivă împotriva celor 20 000 de turci care ar veni dinspre Eupatoria. De aceea, 10 000 de ruși la distanță de o zi de Eupatoria pot oricînd ține sub amenințare pe cei 40 000 de turci concentrați în acest oraș. Pe măsură ce rușii se vor îndepărta cu încă 10—12 mile,

turcii se vor încumeta din ce în ce mai puțin să se îndepărteze de baza lor de operații. Cu alte cuvinte, Eupatoria este un al doilea Calafat, cu singura deosebire că în spatele Calafatului era Dunărea, și nu Marea Neagră, el fiind o poziție defensivă, în timp ce Eupatoria este o poziție ofensivă. Dacă 30 000 de oameni au putut apăra cu succes Calafatul, întreprinzând din când în când, pînă la o anumită distanță, ieșiri izbutite, la Eupatoria 40 000 de oameni sînt prea mulți pentru a apăra un punct menținut timp de cinci luni de aproximativ 1 000 de englezi și francezi și, totodată, prea puțini pentru operații ofensive. În concluzie, o brigadă rusă, și în orice caz o divizie rusă, va fi mai mult decît suficientă pentru a imobiliza toate forțele turce de la Eupatoria.

Așa-zisa *bătălie de la Eupatoria*⁹⁷ a fost o simplă acțiune de recunoaștere întreprinsă de ruși. Trupele rusești, numărînd 25 000—30 000 de oameni, au înaintat spre Eupatoria din direcția nord-vest, singura parte vulnerabilă, întrucît la sud orașul este apărat de mare, iar la răsărit de mlaștinile lacului Sasik. La nord-vest de oraș se întinde un ținut deluros care, judecînd după hărți și după experiența ultimei bătălii, nu domină orașul în limitele razei artileriei de cîmp. Rușii, care aveau cu 10 000 de oameni mai puțin decît garnizoana și care în plus erau expuși din ambele flancuri, în special din dreapta, tirului vaselor de război aflate în golf, nu se puteau gîndi, firește, în mod serios să ia orașul cu asalt. De aceea, ei s-au limitat la o energică acțiune de recunoaștere, deschizînd o canonadă pe toată linia de la o distanță care excludea posibilitatea unor pierderi serioase; după aceea au început să-și mute tot mai aproape bateriile, lăsîndu-și coloanele, pe cît posibil, în afara razei focului inamic; apoi și-au pus în mișcare coloanele ca pentru atac pentru a-i sili pe turci să-și dea în vileag forțele, după care au trecut într-adevăr la atac într-un punct unde, camuflați de monumentele și vegetația cimitirului, s-au putut apropia de fortificațiile de apărare. După ce au aflat felul cum erau dispuse fortificațiile turcilor, trăinicia acestora, precum și efectivul aproximativ al garnizoanei, rușii s-au retras, așa cum ar fi procedat oricare altă armată judicios comandată. Ei își atinseseră scopul; că vor suferi pierderi mai mari decît turcii, o știau dinainte. Comandanții aliați au făcut din acest fapt cu totul obișnuit o victorie strălucită. Oare nu rezultă de aici marea cerere de victorii și mica ofertă de victorii reale? Rușii au făcut, indiscutabil, o greșeală grosolană permițînd aliaților să reziste cinci luni

la Eupatoria, pînă la sosirea turcilor. O singură brigadă rusă cu un număr suficient de tunuri de douăsprezece livre ar fi fost de ajuns pentru a-l azvîrli pe inamic în mare, iar cîteva simple întărituri de pămînt pe mal ar fi putut ține la o distanță apreciazabilă chiar și vase de război. Dacă flota aliaților ar fi trimis la Eupatoria o escadră militară în stare să înfrîngă rezistența rușilor, aceștia ar fi putut incendia localitatea, făcînd-o absolut improprie pe viitor ca bază de operații pentru trupe de desant. Dar, în actuala situație, rușii nu pot decît să se bucure că au lăsat Eupatoria în mîinile aliaților. 40 000 de turci, ultima rămășiță a singurei armate demne de atenție de care mai dispune Turcia, sînt blocați într-o tabără unde 10 000 de ruși reușesc să-i imobilizeze și unde sînt expuși epidemiilor și lipsurilor inerente oricărei aglomerări de oameni; acești 40 000 de turci imobilizați de ruși reprezintă o diminuare serioasă a forțelor ofensive ale aliaților.

Francezii și englezii sînt blocați la Chersonesul Heraclian, turcii la Eupatoria, iar rușii comunică nestînjiți cu Cartierele de nord și de sud ale Sevastopolului — iată glorioasele rezultate ale celor cinci luni de experimente în Crimeea. La aceasta se mai adaugă și o serie de împrejurări politice și militare, a căror examinare o lăsăm pentru corespondența următoare.

Scris de F. Engels
la aproximativ 16 martie 1855
Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung” nr. 131
din 19 martie 1855 și în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4 353
din 2 aprilie 1855

Se tipărește după textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”, confruntat
cu textul apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”
Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Soarta marelui aventurier

Acum cîteva zile am publicat unele extrase interesante dintr-o broşură, recent apărută, a prinţului Napoleon ; nu ne îndoim că cititorii noştri le-au dat atenţia cuvenită ⁹⁸. Această broşură dezvăluie faptul uimitor şi foarte important că expediţia din Crimeea este invenţia personală a lui Ludovic Bonaparte, că el singur a elaborat planul ei în toate amănuntele, fără să se mai sfătuiască cu nimeni, şi că l-a trimis la Constantinopol sub formă de manuscris, pentru a evita obiecţiile mareşalului Vaillant. După ce toate acestea au devenit cunoscute, o mare parte din greşelile militare cele mai grosolane săvîrşite în legătură cu expediţia din Crimeea şi-au găsit explicaţia în interesele dinastice ale autorului ei. În cadrul consiliului de război de la Varna, Saint-Arnaud a fost nevoit să impună amiralilor şi generalilor prezenţi expediţia din Crimeea, invocînd direct autoritatea „împăratului”, în timp ce acest potentat, la rîndul său, a înfierat în mod public părerile adversarilor săi, calificîndu-le drept „sfaturi timide”. La sosirea în Crimeea, Saint-Arnaud a primit bucuros propunerea cu adevărat timidă a lui Raglan de a porni spre Balaklava, întrucît, urmînd acest sfat, se putea ajunge dacă nu chiar la Sevastopol, cel puţin undeva aproape de porţile lui. Graba febrilă de a forţa asediul fără a avea pentru aceasta suficiente mijloace ; nerăbdarea de a deschide focul, care i-a făcut pe francezi să neglijeze în asemenea măsură trăinicia fortificaţiilor lor, încît inamicul a redus la tăcere bateriile lor în cîteva ore ; permanenta epuizare totală a soldaţilor în tranşee, care, aşa cum s-a dovedit acum, n-a contribuit mai puţin ca toţi ceilalţi factori la pieirea armatei britanice ; bombardamentul absurd şi inutil care a avut loc între 17 octombrie şi 5 noiembrie ; neglijarea tuturor lucrărilor de apărare întărite şi chiar a unei poziţii întărite pe lanţul de

dealuri în direcția râului Cernaia, ceea ce a dus la pierderile de la Balaklava și Inkerman, — toate acestea s-au lămurit acum pe deplin. Pentru dinastia Bonaparte era absolut necesară luarea cu orice preț și în cel mai scurt timp a Sevastopolului, și armata aliaților trebuia să ducă la îndeplinire această misiune. În caz de succes, Canrobert ar fi devenit mareșal al Franței, conte, duce, prinț, tot ce ar fi dorit, cu puteri nelimitate de „a abuza” de finanțe; în caz de insucces, dimpotrivă, el ar fi devenit trădător al intereselor împăratului și ar fi trebuit să-i urmeze în exil pe foștii săi camarazi Lamoricière, Bedeau și Changarnier. Raglan s-a dovedit atât de lipsit de voință, încât n-a putut să nu cedeze colegului său direct interesat.

Totuși, nu acestea sînt consecințele cele mai importante ale planului imperial de acțiuni militare. În această acțiune fără șanse de succes au fost angajate 9 divizii franceze, sau 81 de batalioane. Cele mai mari eforturi, cele mai absurde sacrificii nu au dus la nici un rezultat; Sevastopolul este mai puternic ca oricînd; după cîte am aflat din surse demne de încredere, tranșeele franceze se află încă la mai bine de 400 de yarzi de fortificațiile rușilor, iar cele engleze la o distanță de două ori mai mare. Generalul Niel, trimis de Bonaparte să inspecteze lucrările de asediu, a declarat că de un asalt nici nu poate fi vorba; el a schimbat direcția principală a atacului, deplasînd punctul de pornire din partea franceză în cea engleză, fapt care nu numai că a târăganat asediul, dar a îndreptat lovitura principală împotriva unei suburbii care, chiar dacă ar fi luată, ar rămîne despărțită de oraș prin Golful de sud. Pe scurt, se recurge la un șiretlic după altul, la o stratagemă după alta pentru a se păstra nu speranța, ci doar o aparență de speranță în succes. Și, în timp ce lucrurile au luat o asemenea întorsătură, în timp ce pe continent un război general este iminent și se pregătește o nouă expediție în Marea Baltică — expediție care în cursul acestui sezon de navigație trebuie să se soldeze cu unele rezultate și, de aceea, prin efectivul trupelor de desant, trebuie să fie mult mai puternică decît expediția din 1854 —, într-un asemenea moment, încăpăținarea îl împinge pe Ludovic Bonaparte să arunce încă 5 divizii de infanterie în mlaștina din Crimeea, unde soldați și chiar regimente întregi dispar ca prin farmec. Mai mult încă, el este hotărît să se ducă personal acolo, pentru a vedea cum soldații săi dau asaltul final.

Iată în ce situație a fost adusă Franța de prima experiență strategică a lui Ludovic Bonaparte. Omul care, nu se știe de ce, consideră că este menit să fie un mare conducător de oști, asemănător într-o oarecare măsură cu întemeietorul dinastiei sale, se dovedește a fi din capul locului doar o nulitate înfumurată. Dispunînd de informații foarte sumare, Ludovic Bonaparte întocmește un plan de expediție într-un punct situat la o distanță de 3 000 de mile de reședința sa, elaborează acest plan în amănunt și îl trimite în secret, fără să se consulte cu nimeni, comandantului suprem, care, deși se află doar la cîteva sute de mile de obiectivul atacului, cunoaște tot atît de puțin forța de rezistență a inamicului cît și natura obstacolelor pe care le va avea de înfruntat. Nu a început bine expediția, că a și urmat un dezastru după altul; chiar și victoria va fi mai mult decît infructuoasă, și singurul rezultat la care se va ajunge va fi pieirea armatei expediționare însăși. Nici în zilele sale cele mai bune, Napoleon n-ar fi perseverat într-o asemenea acțiune. În astfel de cazuri, el știa să găsească o altă ieșire și, aruncîndu-și pe neașteptate trupele asupra unui nou obiectiv de atac, printr-o manevră strălucită, încununată de succes, reușea să facă dintr-o înfrîngere vremelnică o operație care să contribuie la victoria finală. Ce s-ar fi întîmplat dacă la Aspern⁹⁹ el ar fi continuat să țină piept cu orice preț? Numai în zilele declinului său, după catastrofa din 1812, care i-a zdruncinat încrederea în sine, puterea sa de voință s-a transformat într-o încăpăținare oarbă, care l-a determinat, așa cum s-a întîmplat la Leipzig¹⁰⁰, să se cramponeze de niște poziții de ale căror dezavantaje el, ca conducător de oști, trebuia să-și dea seama. Tocmai în aceasta constă deosebirea dintre cei doi împărați: Ludovic Bonaparte începe cu ce a terminat Napoleon.

Este foarte probabil că Ludovic Bonaparte are ferma intenție de a pleca în Crimeea și de a asigura personal luarea Sevastopolului. Se prea poate ca el să-și amîne plecarea, dar numai încheierea păcii îl poate determina să-și schimbe hotărîrea. Într-adevăr, propria sa soartă este legată de această expediție, care reprezintă prima sa acțiune militară. Dar ziua cînd va porni la drum poate fi considerată începutul celei de-a patra și cea mai mare revoluție franceză. Toată Europa are acest sentiment. Toată lumea îl sfătuiește să renunțe la acest pas. Burghezia franceză este cuprinsă de spaimă la gîndul plecării lui în Crimeea. Dar eroul de la Strasburg¹⁰¹

este neînduplecat. El a fost toată viața un jucător, în ultimul timp însă s-a obișnuit cu cele mai fabuloase mize, iar acum mizează totul pe o singură carte, crezînd în „steaua” sa, în ciuda celor mai nefavorabile pronosticuri. În plus, el știe foarte bine că speranțele burgheziei de a evita criza reținîndu-l la Paris sînt absolut neîntemeiate. Fie că el se află sau nu la Paris, soarta imperiului francez, soarta orînduirii sociale existente se hotărăște în tranșeele de la Sevastopol. Dacă, contrar așteptărilor, el va obține un succes în Crimeea, prezența lui acolo va face ca, cel puțin în ochii opiniei publice a Europei, să nu mai fie considerat un bandit, ci să treacă drept erou. Dacă nu, imperiul său se va duce, oricum, de rîpă. Că el socotește posibil acest deznodămînt rezultă din faptul că ia cu sine pe rivalul și moștenitorul său prezumtiv, tînărul Jérôme Bonaparte, îmbrăcat în uniformă de general-locotenent.

Pentru moment, expediția din Crimeea servește, în primul rînd, intereselor Austriei. Dacă lupta din fața Sevastopolului se va mai prelungi cîteva luni, această mlaștină, care sleiește atît forțele Franței cît și ale Rusiei, înghițînd un corp de armată după altul, va face din Austria principalul arbitru pe continent, unde disponibilul ei impunător de 600 000 de baionete poate oricînd fi aruncat în balanță, dîndu-i o preponderență hotărîtoare. Dar, din fericire, există o contrapondere în calea supremației austriece. De îndată ce Franța va porni din nou pe calea revoluției, aceste forțe ale Austriei se vor descompune în elementele lor constitutive contradictorii. Germanii, ungurii, polonezii, italienii, croații se vor elibera de lanțurile care-i leagă cu de-a sila unii de alții și, în locul alianțelor imprecise și întîmplătoare și al antagonismelor actuale, Europa va fi din nou împărțită în două mari lagăre cu stindarde diferite și țeluri noi. Și atunci lupta se va duce doar între *revoluția democratică*, de o parte, și *contrarevoluția monarhică*, de altă parte.

Scris de F. Engels
la aproximativ 16 martie 1855

Publicat ca articol de fond în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 353 din 2 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Critica sistemului francez de ducere a războiului

Londra, 17 martie. După ce broșura lui Jérôme Bonaparte (junior) a dezvăluit faptul că expediția din Crimeea este invenția personală a lui Ludovic-Napoleon, că el singur a elaborat planul ei în toate amănunțele, fără să se mai sfătuiască cu nimeni, că l-a trimis la Constantinopol sub formă de manuscris pentru a evita obiecțiile mareșalului Vaillant — după ce toate acestea au devenit cunoscute, o mare parte dintre greșelile militare cele mai grosolane săvârșite în cursul acestei expediții și-au găsit explicația în interesele dinastice ale autorului ei. În cadrul consiliului de război de la Varna, Saint-Arnaud a fost nevoit să impună generalilor și amiralilor prezenți expediția din Crimeea, invocând direct autoritatea „împăratului”, care, la rîndul său, a înfierat în mod public părerile adversarilor săi, calificîndu-le drept „sfaturi timide”. La sosirea în Crimeea, Saint-Arnaud a primit bucuros „sfatul” cu adevărat „timid” al lui Raglan de a porni spre Balaklava, întrucît, urmînd acest sfat, se putea ajunge dacă nu chiar la Sevastopol, cel puțin aproape de porțile lui. Graba febrilă de a forța asediul fără a avea pentru aceasta suficiente mijloace ; nerăbdarea de a deschide focul, care i-a făcut pe francezi să neglijeze în asemenea măsură trăinicia fortificațiilor lor, încît inamicul a redus la tăcere bateriile lor în cîteva ore ; epuizarea totală a soldaților în tranșee, care, așa cum s-a dovedit acum, a contribuit în aceeași măsură la pierrea armatei britanice ca și intendența, serviciul de transport, serviciul sanitar etc. ; bombardamentul absurd și inutil care a avut loc între 17 octombrie și 5 noiembrie ; neglijarea tuturor lucrărilor de apărare întărite, — toate acestea s-au lămurit acum pe deplin. Pentru dinastia Bonaparte era absolut necesară luarea Sevastopolului, și încă în cel mai scurt timp ; armata aliaților trebuia să ducă la îndeplinire această mi-

siune. În caz de succes, Canrobert ar fi devenit mareșal al Franței, conte, duce, prinț, tot ce ar fi dorit, și i s-ar fi dat puteri nelimitate în domeniul finanțelor. Dimpotrivă, insuccesul ar fi însemnat sfârșitul carierei sale. Raglan s-a dovedit atât de lipsit de voință, încît n-a putut să nu cedeze colegului său direct interesat.

Totuși, nu acestea sînt consecințele cele mai importante ale planului imperial de acțiuni militare. În această acțiune fără șanse de succes au fost angajate 9 divizii franceze, sau 81 de batalioane. Se recunoaște unanim că ea este aproape pierdută ; cele mai mari eforturi, cele mai absurde sacrificii nu au dus la nici un rezultat ; Sevastopolul este mai puternic ca oricînd ; după cîte am aflat din surse demne de încredere, tranșeele franceze se află încă la o distanță de 400 de yarzi de fortificațiile rușilor, iar cele engleze la o distanță de două ori mai mare. Generalul Niel, trimis de Bonaparte să inspecteze lucrările de asediu, a declarat că de un asalt nici nu poate fi vorba ; el a schimbat direcția principală a atacului, deplasînd punctul de pornire din partea franceză în cea engleză, și, în felul acesta, nu numai că a trăgănat asediul, dar a îndreptat lovitura principală împotriva unei suburbii care, chiar dacă ar fi luată, ar rămîne despărțită de oraș prin Golful de sud. Pe scurt, se recurge la un proiect după altul, la o stratagemă după alta pentru a se păstra nu speranța, ci doar o aparență de speranță în succes. Și, în timp ce lucrurile au luat o asemenea întorsătură, în timp ce pe continent un război general este iminent și se pregătește o nouă expediție în Marea Baltică — expediție care de astă dată trebuie să obțină rezultate concrete și, de aceea, necesită mult mai multe trupe de desant decît în 1854 —, Bonaparte trimite încă 5 divizii de infanterie în mlaștina din Crimeea, unde soldați și regimente întregi dispar ca prin farmec. Mai mult încă, el este hotărît să se ducă personal în Crimeea, și chiar se va duce, în afară de cazul că o pace puțin probabilă sau evenimente serioase la granița poloneză nu-l vor determina să-și schimbe hotărîrea. Iată în ce situație i-a pus prima experiență strategică a lui Bonaparte atât pe el însuși cît și Franța „imperială”. Nu numai încăpățînarea îl împinge într-acolo, ci și presentimentul că soarta imperiului francez se hotărăște în tranșeele de la Sevastopol. Nici un Marengo nu a justificat pînă acum reeditarea lui 18 brumar ¹⁰².

Poate fi considerat o ironie a istoriei faptul că imperiul restaurat, în pofida eforturilor sale desperate de a pastișa

primul imperiu, este silit să facă pretutindeni contrarul celor făcute de Napoleon. Napoleon lovea direct în inima statelor cu care era în război. Franța de astăzi a atacat un cul de sac * al Rusiei. Planul nu prevedea acțiuni militare de mare amploare, ci conta pe un coup de main ** încununat de succes, pe luare prin surprindere, pe aventură. În aceste intenții diferite constă întreaga deosebire dintre primul și al doilea imperiu francez și dintre respectivii lor reprezentanți. Napoleon obișnuia să intre ca învingător în capitalele Europei *moderne*. Urmașul lui, sub diferite pretexte — apărarea papei, a sultanului, a regelui elenilor —, a instalat garnizoane franceze în capitalele Europei *antice*: la Roma, la Constantinopol și la Atena; urmarea este nu o întărire a puterii, ci doar o fărâmițare a forțelor. Arta lui Napoleon consta în concentrare, arta urmașului său — în dispersare. Când Napoleon se vedea constrâns să lupte pe două teatre diferite de acțiuni militare, ca, de pildă, în războaiele lui împotriva Austriei, el concentra imediat cea mai mare parte a forțelor sale de luptă pe linia de operații care avea importanța hotărîtoare (în războaiele împotriva Austriei: direcția Strasburg-Viena), lăsînd forțe de luptă relativ neînsemnate pe teatrul secundar de acțiuni militare (Italia); el era încredințat că, chiar în cazul unei înfrîngerii a trupelor sale pe acest din urmă teatru, succesele sale pe direcția principală de operații vor stăvili înaintarea armatei inamice mai curînd decît o rezistență directă pe teatrul secundar. Urmașul lui, dimpotrivă, dispersează forțele militare ale Franței în numeroase puncte, concentrînd o parte dintre ele într-un punct unde cele mai neînsemnate succese, dacă în general există vreo șansă, sînt obținute cu prețul celor mai mari sacrificii. În afară de trupele de la Roma, Atena, Constantinopol, din Crimeea, urmează să fie trimisă o armată auxiliară în Austria, la granița poloneză, și o alta la Marea Baltică. Prin urmare, armata franceză va fi pusă în situația de a acționa pe cel puțin trei teatre de acțiuni militare, situate la o distanță de minimum 1 000 de mile unul de altul. Potrivit acestui plan, toate forțele militare franceze vor fi repartizate încă *înainte* ca războiul să ia în Europa un caracter serios. Dacă Napoleon ajungea la concluzia că una dintre acțiunile întreprinse de el nu este rațională (ca, de pildă, la Aspern), în loc să persevereze, el știa să găsească

* — periferie. — *Nota trad.*

** — lovitură neașteptată. — *Nota trad.*

o altă ieșire și, aruncându-și pe neașteptate trupele asupra unui nou obiectiv de atac, printr-o manevră strălucită, încununată de succes, reușea să facă dintr-o înfrângere vremelnică o operație care să contribuie la victoria finală. Numai în zilele declinului său, când, după 1812, își pierduse încrederea în sine, puterea sa de voință s-a transformat într-o încăpăținare oarbă, care l-a determinat să se cramponeze de niște poziții (ca la Leipzig) ale căror dezavantaje el, ca conducător de oști, le cunoștea. Urmașul său însă este nevoit să înceapă cu ceea ce a sfârșit predecesorul. Ceea ce la primul a fost rezultatul unor inexplicabile înfrângeri, a fost la al doilea rezultatul unor inexplicabile întâmplări fericite. La primul, steaua în care credea era propriul său geniu; la cel de-al doilea, încrederea în steaua lui trebuia să înlocuiască geniul. Primul a învins o revoluție adevărată, deoarece era singurul om în stare s-o înfăptuiască; cel de-al doilea a învins amintirea reînviată a unei epoci revoluționare apuse, deoarece el purta numele acestui om unic, adică era el însuși o amintire. N-ar fi greu de dovedit că în administrația internă a celui de-al doilea imperiu își găsește oglindirea mediocritatea pretențioasă a sistemului lui de ducere a războiului, că și aici aparența a luat locul realității și că campaniile „economice” au fost tot atât de puțin încununete de succes ca și campaniile militare.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 17 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 133 din 20 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Campania de presă împotriva Prusiei. — Zi de post. —
Ciocniri între proletariat și burghezie

Londra, 19 martie. Pentru a caracteriza starea de spirit a presei londoneze în ceea ce privește Prusia, reproducem două extrase, unul din „Morning Herald”, ziarul torylor, celălalt din „Morning Post”, ziarul lui Palmerston. Referindu-se la discursul rostit de sir Robert Peel, de curînd lord-junior al amiralității, în fața alegătorilor săi din Portsmouth, „Morning Herald” remarcă :

„Sir Robert Peel a exprimat foarte just sentimentele poporului englez cînd a cerut ca Prusia să fie determinată să urmeze o politică bine definită, altminteri cea de-a doua expediție a noastră în Marea Baltică va fi tot atît de inutilă ca și prima. Ajunge cu protocoalele, cu «punctele»; a sosit timpul să lipsim Rusia de resursele ei și să pregătim o reacție în interiorul Rusiei”.

Ziarul „Morning Post” a primit din Paris următoarea corespondență cu privire la misiunea generalului Wedell :

„Generalul Wedell a transmis instrucțiunile sale cabinetului lui Napoleon. Ce reprezintă aceste instrucțiuni? Generalul Wedell comunică guvernului francez : 1) că maiestatea-sa regele Prusiei este profund mîhnit de moartea imperialului său cumnat ; 2) că, în ceea ce privește protocolul de la 28 decembrie, Prusia este întru totul de acord cu puterile apusene, fiind gata să-l semneze indiferent de forma adoptată, și că apoi Prusia trebuie să-și ocupe locul ei la Conferința de la Viena. De fapt, protocolul de la 28 decembrie nu obligă pe nimeni la nimic ; el nu este decît o schiță diplomatică pentru un act istoric. Și, deoarece Prusia refuză să semneze *adevăratul* tratat de alianță dintre Anglia, Franța și Austria, misiunea generalului Wedell trebuie socotită încheiată”.

Se știe că stăpînitorii Tirului și Cartaginei potoleau mînia zeilor nu jertfindu-se pe sine, ci cumpărînd copiii săracilor și azvîrlindu-i în brațele încinse ale lui Moloch. Anglia oficială pretinde poporului să se umilească în fața domnului, să postească și să se pocăiască pentru rușinea cu care l-a

acoperit proasta administrare a fostului guvern, pentru milioanele de lire sterline ce i-au fost stoarse în mod inutil și pentru miile de vieți omenești secerate fără nici un scrupul din rîndurile lui de acest guvern. Consiliul secret a fixat miercurea viitoare drept zi de pocăință și rugăciune

„pentru iertarea păcatelor noastre și pentru a înălța cu smerenie și cucernicie ruga noastră către domnul atotputernic, implorînd binecuvîntarea și sprijinul său pentru armatele noastre și instaurarea păcii pentru regină și toate posesiunile ei“.

Ca și mareșalul curții cu prilejul ceremoniilor de la curte, arhiepiscopul de Canterbury a publicat „un formular“ pentru această ceremonie religioasă, în care indica cum trebuie să i te adresezi domnului atotputernic. În această ciudată concurență dintre biserica de stat engleză și cea rusă, care și ea l-a implorat pe Dumnezeu să binecuvînteze armatele ei, se pare că ultima are prioritate.

„Citită de supușii țarului — observă „Leader“¹⁰³ —, rugăciunea indicată de arhiepiscopul de Canterbury este rugăciunea unor lași; citită de englezi, este rugăciunea unor ipocriți; citită de dissenterii, este rugăciunea unei secte care vrea să dicteze tuturor celorlalți; citită de muncitori, este rugăciunea celor bogăți care aparțin unei secte și mențin întreagă această mascaradă în credința că ea constituie un mijloc indirect cu ajutorul căruia să dețină mai departe monopolul rangurilor și posturilor. Trăncăneala mieroasă a arhiepiscopului a stîrnit indignarea clasei muncitoare din diferitele colțuri ale țării. Pentru ea, o zi de post și de umilire este o realitate. Pentru toți cei care profesază altă credință decît sărăcia, o asemenea zi de post nu înseamnă decît un supliment de ouă și sos de pește la masa obișnuită și închiderea întreprinderilor și magazinelor, ca în zilele de duminică. Pentru muncitor, o zi de post înseamnă o zi fără salariu și deci fără mîncare“.

Într-o corespondență anterioară scriam :

„Conflictul dintre proletariatul industrial și burghezie va izbucni din nou în momentul în care conflictul dintre burghezie și aristocrație va atinge punctul culminant“ *.

La marele miting care a avut loc vinerea trecută la London-Tavern, această concluzie s-a adeverit pe deplin. Înainte de a face o dare de seamă asupra acestui miting, dăm unele amănunte cu privire la ciocnirile care au avut loc în ultimul timp între proletariat și burghezie, atît în parlament cît și în afara lui. De curînd, fabricanții din Manchester au ținut adunări în cadrul cărora s-a luat hotărîrea de a porni agitația

* Vezi volumul de față, pag..... — Nota red.

pentru desființarea „inspectorilor de fabrică” oficiali, întrucît acești inspectori nu se mărginesc numai să vegheze la respectarea strictă a duratei legale a zilei de muncă, ci pretind chiar ca în fabrici să fie efectiv luate toate măsurile indicate de parlament pentru prevenirea tuturor accidentelor de muncă provocate de mașini și care pun în primejdie sănătatea și viața muncitorilor. Îndeosebi binecunoscutul Leonard Horner, inspector de fabrică în Lancashire-ul de sud, și-a atras dizgrația fabricanților prin faptul că în ultimul său raport a cerut să se pună în aplicare în filaturi măsurile prevăzute de lege, a căror nerespectare, cum a exclamat cu naivitate unul dintre fabricanți — firește, membru al Asociației păcii¹⁰⁴ —, „a costat anul trecut viața doar a cinci muncitori adulți”.

Acestea sînt evenimente *dinafara parlamentului*. Cît privește Camera comunelor, a fost respins, la a doua citire, bill-ul lui sir Henry Halford, care declara ilegal sistemul „stoppage of wages”. „Stoppage of wages” înseamnă *reținerile din salariul nominal*, făcute în parte sub formă de amenzi pentru încălcarea regulamentelor stabilite de patroni în fabrici, în parte sub formă de arendă etc. pentru războaiele de țesut și altele închiriate muncitorilor în ramurile industriale în care nu s-a introdus încă noul sistem.

Sistemul de mai sus domnește mai cu seamă în industria de ciorapi din Nottingham, unde muncitorul, după cum arată sir Henry Halford, adesea nu numai că nu primește salariu de la patron, ci, dimpotrivă, este nevoit să plătească el patronului. Nu sînt rare cazurile cînd, sub diferite pretexte, se fac atîtea rețineri din salariul nominal, încît muncitorului nici nu-i mai ajunge salariul pentru a plăti suma cu care capitalistul l-a încărcat, debitîndu-l. Devenit astfel debitorul patronului său, muncitorul este silit să accepte reînnoirea contractului în condiții tot mai neavantajoase, pînă cînd devine un adevărat iobag, fără însă a avea garantată — spre deosebire de iobag — cel puțin întreținerea sa.

Dacă bill-ul lui sir Henry Halford, care ar fi pus capăt acestui abuz, a fost respins de Camera comunelor la a doua citire, bill-ul lui Cobbett — fiul marelui pamfletist englez — a fost respins *fără a fi măcar luat în considerare*. Acest bill avea drept scop: 1) să înlocuiască legea zilei de muncă de

zece ore și jumătate din 1850 cu „legea zilei de muncă de zece ore” din 1847¹⁰⁵; 2) să transforme într-o „realitate” limitarea legală a timpului de muncă în fabrici prin oprirea obligatorie a mașinilor la sfârșitul fiecărei zile legale de muncă.

Miine — despre marele miting de la London-Tavern.

Scris de K. Marx la 19 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 137 din 22 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Mitingul de la London-Tavern

Londra, 20 martie. De luni de zile, ziarul „Morning Advertiser” se străduiește să organizeze o societate de agitație intitulată „Asociația națională și constituțională”, în scopul răsturnării regimului oligarhic. După îndelungate lucrări preliminare, apeluri, subscripții etc., vinerea trecută a fost, în sfârșit, convocat un miting public la *London-Tavern*¹⁰⁶. Această zi trebuia să fie ziua de naștere a noii asociații mult trâmbițate. Cu mult înainte de începerea mitingului, marea sală s-a umplut de muncitori, și când și-au făcut, în sfârșit, apariția conducătorii noii mișcări, care s-au ales ei înșiși, numai cu greu s-au putut strecura la tribună. D-l James Taylor, ales președinte, a dat citire unor scrisori primite din partea lui Layard, sir de Lacy Evans, Wakley, sir James Duke, sir John Shelley și alții, care-și exprimau simpatia lor față de țelurile asociației, dar, totodată, refuzau, sub diferite pretexte, invitația de a participa personal la acest miting. Apoi s-a dat citire unui „Apel către popor”. Acesta cuprindea aprecieri asupra felului în care este dus războiul din Orient și asupra crizei de guvern. În continuare se declara că

„oamenii activi din sinul fiecărei clase, dar mai cu seamă din sinul *burgheziei*, posedă atributele necesare pentru a lua în mîinile lor conducerea țării”.

Această aluzie stîngace la adresa pretențiilor speciale ale *burgheziei* a fost primită cu fluierături.

„Sarcina principală a acestei asociații — s-a spus în continuare — va fi desființarea monopolului aristocrației asupra puterii în stat și asupra funcțiilor în cadrul aparatului de stat, atît de funest pentru interesele superioare ale țării. Una dintre sarcinile ei secundare este *destiințarea diplomației secrete*. Asociația va avea misiunea specială de a se adresa alegătorilor din Regatul Unit, avertizîndu-i să aleagă cu grijă pe cei cărora le

încredințează resursele materiale și libertățile țării, și în special să nu-și mai dea votul nulităților aristocrației și bogăției și nici protejaților lor*.

După aceasta s-a ridicat d-l *Beales* și, într-un amplu discurs, a pledat în favoarea primei propuneri :

„Starea alarmantă în care se află treburile publice și lipsa evidentă a oricărei perspective de îmbunătățire în condițiile actualului sistem oligarhic, care uzurpă atributele guvernului, pune monopol pe posturi și privilegii, aduce țării numai ocară și nenorocire, impun unirea poporului pentru a pune capăt vechiului sistem... Toate acestea fac necesară înființarea unei societăți care să fie intitulată *«Asociația națională și constituțională»*”.

Această propunere a fost sprijinită de d-l *Nicholay*, una dintre luminile *Marylebonului*, și de *Apsley Pellatt*, membru al parlamentului.

„Poporul va porni la înfăptuirea unei reforme a sistemului de guvernare cu hotărîrea, chibzuiala, perseverența și energia *«ironsides»**-ilor lui *Cromwell*. Alegătorii din Anglia ar avea posibilitatea să înlăture orice abuz dacă s-ar hotărî să trimită în parlament, fără nici o cheltuială, oameni cinstiți ; dar ei nu se pot aștepta să aibă reprezentanți cinstiți dacă un om ca lordul *Ebrington* a intrat în parlament ca deputat de *Marylebone* numai cheltuind 5 000 l. st., pe cînd nenorocosul său rival a făcut o cheltuială zadarnică de 3 000 l. st.”.

S-a urcat apoi la tribună d-l *Murrough*, membru al parlamentului, dar, la cererea insistentă a adunării, s-a văzut nevoit să cedeze locul lui *George Harrison* (muncitor și cartist din *Nottingham*).

„Această mișcare — a spus *Harrison* — este o încercare a burgheziei de a lua în mîinile ei frînele țării, de a-și împărți posturile și subsidiile și de a institui o oligarhie mai odioasă decît cea existentă în momentul de față”.

El a dat apoi citire unui *amendament* în care a înfierat deopotrivă aristocrația funciară și aristocrația financiară ca dușmani ai poporului și a declarat că singurul mijloc pentru însănătoșirea țării este introducerea *Cartei poporului* cu cele 5 puncte ale ei : votul universal, votul secret, egalitatea cir-

* *Ironsides* (textual : coastă de fier). Poreclă dată unui om viteaz și puternic. Primul căruia i s-a dat această poreclă a fost *Edmund al II-lea*, regele Angliei. În timpul revoluției din 1642, prințul *Rupert* l-a numit așa pe *Cromwell* (1644). De la *Cromwell*, porecla a fost extinsă asupra întregii lui cavalerii, formată din oameni educați în spiritul unei discipline de fier. — *Nota trad.*

cumscriptiilor electorale, alegeri parlamentare anuale și desființarea censului de avere.

Ernest Jones (șeful cartiștilor, descendentul unei familii din înalta aristocrație) a sprijinit acest amendament și a spus, între altele :

„Poporul și-ar submina propria sa poziție dacă ar sprijini această mișcare a burgheziei, care urmărește să pună mina pe putere și pe posturi. La tribună se află, fără îndoială, mulți oameni care rîvnesc la postul de prim-ministru (cheers*), mulți vinători de sinecure în partibus** (cheers). Poporul nu trebuie, totuși, să încheie o alianță cu diferiții Bright, Cobden și alți reprezentanți ai capitalului bănesc. Nu aristocrația funciară, ci reprezentanții capitalului s-au împotrivit unei legi industriale umane pentru reglementarea muncii în fabrici ; tot ei au respins bill-ul împotriva stoppage of wages (reținerilor din salariul nominal), au împiedicat votarea unei legi mai bune cu privire la asociații ; mai ales reprezentanții capitalului bănesc și ai capitalului industrial sînt aceia care tind să suprească și să umilească poporul. În ceea ce mă privește, eu sînt oricînd gata să mă alătur unei mișcări al cărei scop este să pună capăt influenței ducelui de Devonshire și a altora, dar în nici un caz pentru a pune în locul lor pe ducii de colb de fabrică și pe lorzii de la fuse. (Aclamații, ilaritate.) Se spune că mișcarea muncitorească, mișcarea cartistă a murit. Vă declar, domnilor reformatori burghezi, că clasa muncitoare este îndeajuns de vie pentru a zdrobi orice mișcare. Ea nu va îngădui burgheziei să facă vreo mișcare dacă aceasta nu se va lăsa să includă în programul ei Carta poporului cu cele 5 puncte. Să nu-și facă iluzii burghezia — ea nu va reuși să inducă din nou în eroare clasa muncitoare”.

După ce s-a mai discutat cîtva timp, președintele, în mijlocul unei agitații generale, a încercat să scape de amendament, declarînd că acesta nici nu este un amendament ; s-a văzut însă nevoit să-și schimbe hotărîrea. Amendamentul a fost pus la vot și adoptat cu o majoritate în proporție de cel puțin 10 la 1 ; asistența a ovaționat, agitîndu-și pălăriile. După ce a declarat că amendamentul a fost adoptat, președintele și-a exprimat, în risetele asistenței, convingerea că majoritatea persoanelor prezente la miting sînt, totuși, pentru înființarea „Asociației naționale și constituționale”. De aceea, inițiatorii ei vor trebui să pășească la organizarea acestei asociații și, mai tîrziu, să facă din nou apel la popor, cerîndu-i sprijinul ; totodată, el a lăsat să se înțeleagă într-o formă voalată, că, pentru a evita pe viitor o opoziție, în adunare nu vor fi admise decît persoane care au carnet de membru.

* — aclamații. — *Nota trad.*

** — in partibus infidelium, care nu există în realitate (textual : „în țara necredincioșilor” — adaos la titlul episcopilor catolici numiți în funcții, pur nominale, de episcopi în țările necreștine). — *Nota trad.*

Cartiștii, în cea mai bună dispoziție, l-au răsplătit pe președinte cu un vot de mulțumire și mitingul a luat sfârșit.

Nu se poate nega că, chiar din punctul de vedere al principiilor fățiș proclamate ale asociației, logica era de partea cartiștilor. Asociația dorește să răstoarne oligarhia făcînd apel la parlament împotriva guvernului. Dar ce este guvernul? Opera majorității parlamentare. Sau nu cumva dorește asociația să răstoarne parlamentul făcînd apel la alegători? Dar ce este parlamentul? Reprezentanța liber aleasă a alegătorilor. Nu rămîne, prin urmare, decît să fie lărgit cercul de alegători. Aceia care refuză să adopte Carta poporului și, implicit, să lărgescă acest cerc astfel încît să cuprindă întregul popor, recunosc prin aceasta că vor să înlocuiască vechea aristocrație cu una nouă. Actualei oligarhii vor să-i vorbească *în numele poporului*, dar, totodată, vor să evite ca, atunci cînd e chemat, poporul însuși să apară în arenă.

Scris de K. Marx la 20 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 141 din 24 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Știri din presa engleză

Londra, 20 martie. Ducele de Newcastle a dispus rechemarea lordului Lucan, lordul Panmure a publicat misiva în care Raglan îl acuză pe Lucan, iar lordul Hardinge, faimosul conetabil al armatei engleze, a refuzat să ancheteze cazul Lucan și să-l defere Curții marțiale. În pofida opoziției a doi miniștri, a comandantului suprem din Crimeea și a șefului înaltului comandament de la Londra, lordul Lucan a dat ieri explicații amănunțite în Camera lorzilor, arătând că nu el, ci numai Raglan poartă răspunderea pentru pieirea cavaleriei ușoare la Balaklava și că guvernele Aberdeen și Palmerston, pentru a-l salva pe acest docil, nerod și maleabil comandant din Crimeea, l-au aruncat pradă indignării publicului pe lordul Lucan. Trebuia satisfăcut acest monstru — societatea. O importanță hotărîtoare în această problemă o are scrisoarea neterminată găsită asupra cadavrului generalului Cathcart, adresată soției sale și datată 2 noiembrie — cu 3 zile înainte de bătălia de la Inkerman¹⁰⁷ și cu o săptămîină după atacul dat de cavalerie la Balaklava. În această scrisoare se spune textual :

„Nici lordul Lucan și nici lordul Cardigan nu trebuie acuzați, ci, dimpotrivă absolviți, deoarece ei au executat ordinele”.

În articolul de azi cu privire la Conferința de la Viena¹⁰⁸, ziarul „Times” face următoarea observație caracteristică : dacă lucrările conferinței vor fi duse serios, este de așteptat că principalele piedici vor fi de întîmpinat din partea Turciei. Nu țarului, ci sultanului trebuie să i se smulgă principalele concesiuni în cadrul celor 4 puncte.

Alaltăieri, ziarul „Times” și-a indus din nou în eroare cititorii cu știrea „autentică” că, fără îndoială, bombardamentul puternic și asaltul hotărîtor asupra Sevastopolului au avut

loc încă înainte de 19 martie. Cum se explică această cotitură bruscă de la o desperare cumplită la un optimism izvorit din superstiții? Ziarul „Times” și-a început campania lui din Crimeea împotriva coaliției răsturnate și „ceterum censeo”¹⁰⁹ al lui pe marginea necesității de a se institui o comisie de anchetă tocmai în momentul când Gladstone amenința monopolul acestui ziar prin propunerea de a se desființa taxa de timbru pe ziare și de a se reduce la 4 uncii greutatea ziarelor care se expediază prin poștă contra taxei de un penny, ceea ce reprezenta o greutate mai mică decît cea a unui singur exemplar din „Times”. De îndată ce Gladstone a fost răsturnat, succesorul său, sir G. C. Lewis, a retras bill-ul, și ziarul „Times”, sperînd că totul va rămîne cum a fost, a renunțat subit la păreriile lui pesimiste în legătură cu evenimentele din Crimeea; el le-a înlocuit cu o imagine patetică, iluminată de speranța în succes și în care armata, aceeași armată al cărei discurs funebru „Times” îl rostise cu 3 luni în urmă, acționează din nou. Astăzi „Times” este din nou posomorît, deoarece ieri sir G. C. Lewis, contrar tuturor așteptărilor, a prezentat și el un bill cu privire la desființarea taxei de timbru pe ziare. Asta nu-i altceva decît ura autorului cronicilor retrospective împotriva noutăților de ultimă oră! — exclamă „Times”. După cum se știe, Lewis a fost editorul lui „Edinburgh Review”.

Vom reveni asupra acestui bill de îndată ce va fi supus în amănunt Camerei comunelor; pentru moment, menționăm numai că acest bill este o concesie făcută *școlii manchesteriene*, care are meritul de a fi făcut neobosit agitație în favoarea liberei concurențe în domeniul presei. Concesia făcută de guvernul Palmerston *școlii manchesteriene* este o *captatio benevolentiae** pentru eventualitatea dizolvării Camerei comunelor și a unor noi alegeri parlamentare.

Scris de K. Marx la 20 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 139 din 23 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — încercare de a cuceri bunăvoința cuiva. — *Nota trad.*

Karl Marx

*Din viața parlamentară :
Dezbaterile din Camera lorzilor
în legătură cu Prusia

Londra, 21 martie. În ședința de ieri a Camerei lorzilor, lordul Lyndhurst, vechiul coleg al lui Liverpool și Castlereagh, și-a prezentat de mult anunțata sa moțiune „în legătură cu poziția Prusiei față de Conferința de la Viena”. El a relevat că două împrejurări au făcut ca în ultimul timp această problemă să prezinte un nou interes : mesajul împăratului muribund al Rusiei către curtea Prusiei și manifestul lui Alexandru al II-lea, în care acesta promite să ducă mai departe politica lui Petru, a Ecaterinei, a lui Alexandru și a tatălui său. Felul în care Rusia însăși înțelege politica Prusiei reiese din următorul extras dintr-o depeșă secretă trimisă de Pozzo-di-Borgo lui Nesselrode cu puțin timp înainte de izbucnirea războiului din 1828—1829. În această depeșă se spune, printre altele :

„Dacă Rusia va recurge la măsuri de constrângere față de Turcia, există toate motivele de a presupune că Prusia n-o va împiedica nicidecum ; dimpotrivă, poziția Prusiei, independentă și totodată prietenoasă, va exercita o influență puternică asupra altor state, silindu-le să accepte rezultate care corespund prestigiului și intereselor Rusiei. Este necesar să punem într-o oarecare măsură guvernul de la Berlin la curent cu intențiile noastre și să-l convingem că rolul pe care noi îl rezervăm Prusiei va contribui la consolidarea relațiilor sincere dintre ambii monarhi și ambele curți”.

Se putea oare anticipa, exclamă lordul Lyndhurst, cu mai mult har profetic linia urmată în ultimele 6 sau 12 luni de curtea Prusiei ? Prusia, e drept, a semnat și ea protocoalele din 5 decembrie, 13 ianuarie și 9 aprilie. Scopul acestor protocoale era evacuarea Principatelor dunărene, precum și garantarea independenței sultanului și a integrității Turciei. A acționat oare curtea Prusiei potrivit acestui scop ? Cu prilejul împrumutului de 30 000 000 de taleri pentru operații mi-

litare, baronul Manteuffel a declarat : în protocoalele amintite mai sus, Prusia, referindu-se la politica Rusiei, a arătat că s-a săvârșit o mare nedreptate, dar ea nu se consideră obligată să meargă mai departe și să ia parte activă la război. Este acesta limbajul unei mari națiuni ? Și nu s-a obligat oare Prusia în mod expres prin tratatele din 1840—1841 să apere Turcia ? Baronul Manteuffel a adăugat că, în conflictul care a izbucnit, independența Germaniei sau interesele germane nu sînt atinse și de aceea Prusia nu se consideră obligată să aducă nici un fel de jertfe. Totuși, într-un alt document, însuși baronul Manteuffel a afirmat contrarul. De altfel, dacă țarul va pune stăpînire pe Constantinopol, nu va mai avea rost să se vorbească de independența Germaniei și de interesele germane. Ele vor trebui să cedeze în fața unei puteri net superioare. După ce lordul Lyndhurst s-a mai referit în treacă la demiterea ministrului de război Bonin, la rechemarea ambasadorului Bunsen de la Londra și la refuzul Camerelor prusiene de a întocmi o adresă de răspuns la mesajul tronului, lordul Lyndhurst „a trecut la actul al doilea al acestei drame politice”. După o bună bucată de vreme, a declarat el, Austria a socotit că a sosit momentul să ceară Rusiei evacuarea Principatelor dunărene. Această revendicare a fost formulată și trimisă la Berlin spre a fi semnată. De la Berlin au fost trimise la Viena contrapropuneri cu totul inacceptabile, care însemnau o pierdere de timp, deoarece trebuiau înaintate spre examinare aliaților. În acest timp, Rusia evacua Principatele dunărene, continuînd totuși, din considerente de ordin militar, să țină sub ocupație o parte din teritoriul lor ; totodată, ea arăta că e hotărîtă să se situeze pe o poziție pur defensivă. Prusia s-a retras atunci din alianță, declarînd că Rusia a satisfăcut toate revendicările rezonabile. Din acest moment, Prusia a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a zădărnici planurile Austriei. În acest scop, ea a făcut propuneri, în cea mai mare parte încununate de succes, Bundeslagului și diferitelor state germane. Tot atunci Rusia și-a exprimat în mod public mulțumirile ei față de două state germane care au refuzat să se alătore aliaților. El (Lyndhurst) ajunge acum la cel de-al treilea și ultimul act al acestei drame. Aliații fixaseră pentru ziua de 8 august o întrevvedere la Viena pentru a hotărî ce pretenții să formuleze față de Rusia, acestea urmînd să servească drept bază a oricăror negocieri prealabile. Potrivit uzanței, Prusia a fost încunoștințată de acest lucru, și încă în repetate rînduri. Ea n-a refuzat

direct să participe la conferință, dar, în fapt, n-a venit. Ca urmare a acestei absențe, aliații, în loc să întocmească un protocol, au semnat o notă în care drept bază a unor viitoare tratative au fost fixate cele 4 puncte. I s-a propus apoi Rusiei să accepte aceste 4 puncte, dar ea a refuzat. La rîndul ei, Prusia a publicat și a răspîndit un document în care ridică obiecții împotriva celor 4 puncte. De asemenea, ea a continuat, prin Bundestag și diferitele curți germane, să împiedice micile state germane să se alăture aliaților. După încheierea tratatului din 2 decembrie, Prusiei i s-a adus la cunoștință că are posibilitatea să-și dea adeziunea. Prusia a refuzat să adere la acest tratat, dar s-a declarat gata să încheie separat tratate similare cu Franța și cu Anglia. După ce țările amintite au acceptat această propunere, Prusia, în cursul a diferite tratative, făcînd o serie de propuneri, a cerut nenumărate modificări, pe care era sigură că Franța și Anglia nu puteau să nu le respingă. Cînd vorbește de Prusia, el (Lyndhurst) are în vedere Prusia *oficială*. El știe că, în marea ei majoritate, populația Prusiei este ostilă Rusiei. Este de neînțeles cum Prusia, care a refuzat să adere la tratatul din 2 decembrie, are pretenția de a fi invitată să participe la tratativele de la Viena. Lyndhurst speră că puterile aliate nu vor admite sub nici un motiv pe reprezentantul Prusiei, altminteri, la Conferința de la Viena, Rusia ar avea nu un vot, ci două. Diplomația prusiană nu s-a mai schimbat din timpul lui Frederic cel Mare. Lyndhurst amintește de anul 1794, de perioada dinainte și de după bătălia de la Austerlitz etc.

Lordul Clarendon. — El nu vrea decît să umple unele lacune din informațiile cu privire la tratativele dintre Anglia și Prusia. După ce guvernul rus a respins condițiile aliaților a fost convocată o conferință a ambasadorilor țărilor respective, care însă nu a putut avea loc deoarece reprezentantul guvernului Prusiei nu a vrut să participe. E drept că mai tîrziu ambasadorul Prusiei la Londra i-a declarat lui Clarendon că guvernul Prusiei intenționează să dea ambasadorului său la Viena permisiunea cerută, dar el (Clarendon) a răspuns: „Acum e prea tîrziu”. Corespondența dintre Prusia și Austria a servit intereselor Rusiei. Încă înainte de semnarea tratatului din 2 decembrie, Prusia a fost invitată să adere la el, dar zadarnic. Prusia a cerut să fie admisă necondiționat la noua conferință, întrucît aceasta ar fi o continuare a conferinței anterioare, încă neîncheiată, de la care Prusia nici nu a avut de gînd să se retragă. Cît privește această ultimă afirmație,

guvernul englez a arătat că și cu alt prilej n-a putut avea loc o conferință deoarece Prusia, în pofida repetatelor invitații, n-a vrut să participe. În plus, noua conferință nu este nicidecum o continuare a celei anterioare, întrucât atunci cînd în octombrie și noiembrie Austria a adresat Franței și Angliei rugămintea de a o convoca din nou i s-a răspuns că timpul proto-coalelor și conferințelor a trecut ; dar, dacă Austria este de acord să încheie cu ele un pact militar, ele vor studia posibilitatea unei păci. Aceasta a dus la tratatul din 2 decembrie. Mai tîrziu, ele s-au arătat dispuse să încheie tratate separate cu Prusia.

„A permite însă Prusiei să se bucure de toate privilegiile fără a împărtăși cu noi nici o primejdie, a o admite necondiționat la o conferință care poate avea drept rezultat pacea, dar poate duce și la un război de proporții mai mari, a admite Prusia fără ca ea să declare care sînt scopurile și politica ei, fără a avea certitudinea că acum sau la caz de nevoie va intra în alianță cu noi, fără a ști dacă la conferință va veni ca putere neutră, dușmană sau prietenă — acest lucru este absolut imposibil”.

Misiunile speciale trimise mai tîrziu de Prusia, a spus Clarendon, au fost primite cu aceeași bunăvoință la Londra, ca și la Paris, dar tratativele n-au avut pînă acum nici un rezultat. Cu toate acestea, el nu consideră rupte tratativele. Încă cu 3 zile în urmă au fost făcute noi propuneri. Din nefericire, Conferința de la Viena s-a deschis tocmai atunci cînd Prusia a rămas pe dinafară din propria ei vină. Unei puteri așa mari ca Prusia nu-i este îngăduit să nu vrea să iasă din granițele închistării germane. În repetate rînduri s-a protestat împotriva acestei poziții a Prusiei, dar ea a răspuns invariabil că politica ei este pacea. În realitate însă, politica ei nu este „nici europeană, nici germană, nici rusă”, ci mai curînd menită să contracareze Austria decît să țină în șah Rusia. Cu toate acestea, Prusia nu va mai putea stăruii multă vreme în politica ei de izolare atunci cînd vor fi în joc mari interese europene. Ea nu poate trece de partea Rusiei — aceasta ar fi în contradicție cu sentimentele naționale din Prusia și Germania. Prusia înțelege prea bine că, dacă ar trece de partea Rusiei, împotriva Austriei, ea ar ajunge dependentă de prima. Și nici de partea Austriei nu vrea să treacă. Dimpotrivă, ea a adoptat o poziție ostilă Austriei.

„De aceea afirm că Prusia s-a situat pe o poziție falsă și de izolare. Aceasta este, de bună seamă, pe placul dușmanilor ei, dar stirnește

profundul regret al aliaților ei și al patrioților din rindurile proprii ei populații”.

Se vor depune toate eforturile, a asigurat lordul Clarendon în încheiere, pentru a obține colaborarea Prusiei.

În Camera comunelor, *lordul W. Graham* l-a interpelat pe primul ministru :

„Nu a cerut ambasadorul Austriei lordului Clarendon explicații în legătură cu cele spuse de sir Robert Peel la re alegerea sa, cînd a afirmat că problema răsăriteană nu poate fi rezolvată satisfăcător fără restaurarea Poloniei și a Ungariei” ?

În loc să dea un răspuns la această problemă, *lordul Palmerston* și-a exprimat numai bucuria în legătură cu faptul că sir Robert Peel a ocupat o funcție în guvernul său. În ceea ce privește Ungaria, Austria, cică, știe de mult că Anglia consideră separarea Ungariei de Imperiul austriac ca o mare nenorocire pentru Europa, deoarece existența în centrul Europei a Imperiului austriac ca un tot unitar este privită drept elementul esențial al echilibrului de forțe. În ceea ce privește Polonia (aici s-a auzit un hohot de rîs, stîrnit de o mică pauză în răspunsul lui Palmerston și de tonul ciudat în care și-a continuat discursul), el este de părere că Polonia, în condițiile actualei ei organizări și dat fiind că este supusă unui regim de ocupație, constituie un pericol permanent pentru Germania. Cu toate acestea, punctele discutate acum la Viena nu cuprind nici un fel de stipulații în legătură cu reorganizarea Poloniei. Totuși, Anglia și Franța și-au rezervat dreptul ca, în funcție de împrejurări sau de evenimentele militare, să completeze cele 4 puncte, pe baza cărora se duc acum tratativele, cu alte stipulații care li s-ar părea importante pentru viitoarea securitate a Europei.

Scris de K. Marx la 21 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 141 din 24 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Ultimul expedient al lui Napoleon ¹¹⁰

„Dacă Cresus va trece Halysul, el va distruge un mare imperiu“. Acest răspuns dat de oracolul de la Delfi regelui Lidiei este cît se poate de potrivit acum pentru Ludovic Bonaparte în legătură cu călătoria lui în Crimeea. De bună seamă că această călătorie va atrage după sine distrugerea unui imperiu, dar nu a celui rus, ci a propriului său imperiu.

O situație excepțională, anormală creează necesitatea unor acțiuni ieșite din comun. Oricare alt om în locul lui ar fi fost considerat nebun dacă ar fi întreprins această călătorie, în care șansele pro și contra sînt în proporție de unu la zece. Ludovic Bonaparte își dă, desigur, seama de acest lucru și totuși trebuie să plece. El este inițiatorul întregii expediții; el a adus armatele aliate în situația de neînviat în care se află acum și este obligat, în fața întregii Europe, să le scoată din această situație. Aceasta este prima lui faptă de arme și de rezultatul ei va depinde, cel puțin pentru cîtva timp, reputația lui de conducător de oști. El răspunde de succesul expediției nici mai mult, nici mai puțin decît cu coroana sa.

În afară de aceasta, există cauze minore care fac în egală măsură din riscanta călătorie în Crimeea o chestiune de stat. Soldații din răsărit au arătat în repetate rînduri că au fost crunt înșelați în speranțele lor în gloria militară a noului imperiu. La Varna și la Bazargic, paladinilor falsului Carol cel Mare, propriile lor trupe le-au strigat în chip de salut: „măimutelelor“. „À bas les singes ! Vive Lamoricière !“ * au strigat zuavii cînd Saint-Arnaud și Espinasse i-au trimis în Bulgaria să moară în pustietatea de acolo de holeră și friguri. Actuașilor comandanți cu o reputație îndoielnică ai armatei franceze, trupele le opun acum nu numai faima și popularitatea

* — „Jos măimutele ! Trăiască Lamoricière !“. — *Nota trad.*

generalilor proscriși. Ciudata comportare a lui Jérôme Napoleon-junior în timpul șederii sale în răsărit¹¹¹ a amintit vechilor soldați algerieni felul cu totul diferit în care s-au comportat în Africa prinții de Orléans, care, orice s-ar spune despre ei, se găseau întotdeauna în fruntea trupelor lor, făcându-și datoria de ostași. Contrastul dintre tânărul Aumale și tânărul Napoleon era, desigur, destul de puternic pentru a-i face pe soldați să spună : „Dacă Orléans-ii ar mai fi la putere, prinții ar fi cu noi în tranșee, ar împărți cu noi primejdiile și greutățile, și pe ei doar nu-i chema Napoleon !” Iată ce spun soldații, și cum să-i faci să tacă ? Omul căruia „i se permite să poarte uniforma de general de divizie” a reușit să întineze tradițiile militare legate de numele lui Napoleon ; ceilalți membri ai familiei imperiale sînt fie civili prin excelență, naturaliști, clerici, fie aventurieri inveterați ; bătrînul Jérôme nu poate fi pus la socoteală, date fiind vîrsta sa înaintată și faptele sale de arme de odinioară, care nu i-au adus prea multă glorie. Așadar, lui Ludovic-Napoleon nu-i rămîne altceva de făcut decît să plece el însuși. În plus, vestea despre plecarea lui în Crimeea ajunsese pînă în cele mai îndepărtate cătune ale Franței, fiind salutată cu entuziasm de țărănime ; și tocmai țărani au fost aceia care l-au făcut pe Ludovic-Napoleon împărat. Țărani sînt convinși că un împărat întronat de ei și care mai poartă și numele de Napoleon trebuie realmente să fie un Napoleon redivivus * ; în ochii lor, locul lui Ludovic-Napoleon este în fruntea oștilor, care, conduse de el, nu vor fi mai prejos decît legiunile mării armate. Sevastopolul n-a fost luat numai pentru că împăratul nu s-a dus încă acolo ; simpla lui apariție ar face ca meterezele fortăreței ruse să se prăbușească aidoma zidurilor Ierihonului. Prin urmare, din moment ce vestea călătoriei sale s-a răspîndit atît de mult, Ludovic-Napoleon, chiar dacă ar vrea, nu și-ar mai putea retrage făgăduiala de a pleca.

În consecință, pregătirile sînt în toi. Cele 10 divizii care se află deja în Crimeea urmează să fie completate cu alte 4, dintre care două vor forma, la începutul campaniei, o armată de rezervă la Constantinopol. Una dintre aceste 4 divizii va fi alcătuită din garda imperială, alta din companii combinate din trupele de elită, adică din grenadieri și voltijori din armata din Paris ; celelalte două divizii (a 11-a și a 12-a) fie că s-au și îmbarcat, fie că sînt concentrate la Toulon și Alger.

* Napoleon reinviat. — *Nota trad.*

Prin aceste noi întăriri, efectivul trupelor franceze din Crimeea se va ridica la aproximativ 100 000—110 000 de oameni ; totodată, pe la sfârșitul lunii aprilie vor sosi acolo 15 000 de piemontezi și numeroase întăriri engleze. Totuși este greu de presupus că aliații vor fi în stare să înceapă campania în mai cu o armată de 150 000 de oameni. La Chersonesul Heraclian, care s-a transformat într-un imens cimitir părăginit, situația este de așa natură, încît, o dată cu venirea timpului cald și umed, el va deveni un focar de tot felul de epidemii ; toate trupele care vor trebui să se oprească acolo vor fi în așa măsură decimate de boli și moarte, încît aliații vor suferi pierderi și mai îngrozitoare decît pînă acum. Pînă la sosirea tuturor întărilor, armata activă a aliaților nu are nici o șansă să iasă din actualele ei poziții, dar întăririle nu vor ajunge acolo decît pe la mijlocul lunii mai, cînd epidemia va fi izbucnit deja.

În cel mai bun caz, aliații trebuie să lase 40 000 de oameni în fața Cartierului de sud al Sevastopolului și ei vor dispune doar de 90 000—100 000 de oameni pentru o expediție împotriva armatei ruse de cîmp. Pentru a putea efectua joncțiunea cu turcii la Eupatoria, armatele aliate, ieșind din Chersones, vor trebui mai întii să-i înfrîngă pe ruși și să-i silească să se retragă dincolo de Simferopol, afară de cazul cînd ar face o manevră foarte abilă și rușii ar comite greșeli grave. Să presupunem, totuși, că joncțiunea se va efectua fără greutate deosebite și că maximul de întăriri pe care turcii le vor putea da acestei armate pestrițe de francezi, englezi și piemontezi va fi de cel mult 20 000 de oameni, nu prea obișnuiți cu lupta în cîmp deschis. În total, aceasta ar reprezenta o armată de aproximativ 120 000 de oameni. Este greu de imaginat cum va putea trăi o asemenea armată într-un ținut secătuit chiar de ruși, sărac în cereale și a cărui principală bogăție — vitele — rușii vor avea grijă s-o transporte la Perekop. Cea mai mică înaintare va necesita mari cantități de furaje și numeroase detașamente pentru apărarea flancurilor și pentru asigurarea legăturii cu marea. Cavaleria rusă neregulată, pentru care nu s-a ivit încă prilejul să acționeze, va începe atunci să le hărțuiască. Între timp și rușii vor primi întăriri ; larga publicitate făcută în ultimele șase săptămîni în jurul pregătirilor de război în Franța le-a permis rușilor să ia din timp măsurile necesare. Nu începe nici o îndoială că, în momentul de față, două sau trei divizii ruse, luate fie din armatele din Volînia și Basarabia, fie din rezervele formate de curînd, se

află în drum spre Crimeea, pentru a menține acolo echilibrul de forțe.

Numărul cel mai mare de soldați din armata lor, aliații trebuie să-l detașeze totuși pentru a bloca Sevastopolul din spre Cartierul de nord. Pentru aceasta este nevoie de încă 20 000 de oameni și este greu de presupus că trupele care le-au mai rămas aliaților — avînd de luptat cu greutatea atît de serioase în aprovizionare și împiedicate fiind de convoaiele de căruțe cu muniții și alimente — vor fi suficiente pentru a alunga din Crimeea armata rusă de cîmp.

Un lucru este sigur, și anume că laurii cu care Ludovic Bonaparte intenționează să-și cîștige în Crimeea numele de Napoleon cresc foarte sus și nu vor putea fi atît de ușor cu-leși. Totuși, toate greutatea menționate pînă acum au un caracter pur local. Principala obiecție care se poate aduce modului în care este dus războiul în Crimeea este, în ultimă instanță, faptul că se trimite a patra parte a forțelor armate disponibile ale Franței pe un teatru de acțiuni militare secundar, unde nici măcar cel mai mare succes nu este hotărîtor. Tocmai această încăpăținare absurdă în ceea ce privește Sevastopolul, care a degenerat într-un fel de superstiție și care dă o importanță fictivă atît succeselor cît și insucceselor, constituie greșeala fundamentală a întregului plan al campaniei. Și importanța fictivă dată tuturor evenimentelor din Crimeea se întoarce cu o putere sporită împotriva nefericitului autor al acestui plan. Pentru Alexandru, Sevastopolul este departe de a însemna Rusia, dar pentru Ludovic Bonaparte imposibilitatea luării Sevastopolului echivalează cu pierderea Franței.

Scris de F. Engels la
aproximativ 23 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4358 din 7 aprilie 1855

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

O bătălie la Sevastopol ¹¹²

În numărul de azi al ziarului nostru au apărut comunicatele oficiale franceze, engleze și ruse asupra bătăliei care se dă la Sevastopol între părțile beligerante. Este un eveniment destul de important pentru a nu ne limita la documentele oficiale; el necesită unele explicații și comentarii în plus din partea noastră.

Aproximativ cu o lună în urmă, incursiunile rușilor, în general încununate de succes, ne-au permis să tragem concluzia că tranșeele au fost împinse pînă la o asemenea distanță, încît s-a stabilit un echilibru de forțe între asediați și asediatori *; cu alte cuvinte, tranșeele au fost împinse atît de aproape, încît rușii, atunci cînd întreprind o incursiune, pot concentra în orice sector al acestor tranșee forțe cel puțin egale cu cele pe care aliații le pot aduce în decurs de 1—2 ore. Întrucît o oră sau două sînt absolut suficiente pentru a scoate din uz tunurile bateriilor, înfundîndu-le dispozitivele de aprindere, consecința firească a fost că aliaților le-a fost imposibil să-și împingă înaintea aproșele. De atunci, aliații au întrerupt orice operații active pînă la sosirea a trei brigăzi franceze (una din divizia a 8-a și două din divizia a 9-a), ceea ce a permis înlocuirea unei părți din infanteria engleză și întărirea pazei tranșeelor. Totodată, sosirea generalilor Niel și Jones, comandanți ai trupelor de geniu, a stimulat lucrările de asediere și a permis remedierea greșelilor făcute mai ales din pricina încăpățînării generalului francez Bizot și a inferiorității numerice a infanteriei britanice. S-au săpat noi aproșe, în special în sectorul englez, unde la aproximativ 300 de iarde de fortificațiile ruse, pe gorganul Malahov, s-a făcut o nouă paralelă. Cîteva din noile baterii au fost amplasate atît de

* Vezi volumul de față, pag. 58—59. — *Nota red.*

aproape de Inkerman, încît, de îndată ce li se va ivi posibilitatea să deschidă focul, ele vor putea lovi din spate o parte din bateriile ruse sau îndrepta asupra lor un foc de anfiladă. Împotriva acestor noi linii de lucrări înaintate, rușii au întreprins acțiuni care au fost realizate cu o măiestrie și cu un curaj deosebit.

Așa cum rezultă din planuri, liniile ruse de apărare înconjură orașul în semicerc, de la începutul golfului Karantinnia pînă la portul militar interior și de aici pînă la începutul golfului Kilen. Acesta este un mic golf, format dintr-o adîncă groapă care se întinde de la Golful mare sau rada Sevastopolului pînă departe în platoul unde se află tabăra aliaților. Pe latura dinspre apus a gropii se întinde un șir de înălțimi care formează linia de apărare a rușilor ; cea mai mare dintre aceste înălțimi este gorganul Malahov ; prin faptul că domină regiunea, el este poziția-cheie a întregului flanc drept al rușilor. Pe latura răsăriteană a acestei gropi și a golfului Kilen există o altă înălțime ; fiind în întregime expusă atît focului bateriilor cît și al vaselor de război ale rușilor, ea rămîne inaccesibilă aliaților, întrucît aceștia n-au putut întrerupe complet comunicația dintre Sevastopol și Inkerman, apărată de focul forturilor și bateriilor din partea de nord a radei. Dar, de cînd aliații și-au amplasat bateriile pe pozițiile de la estul și sud-estul gorganului Malahov, ceea ce le dă posibilitatea să amenințe liniile de apărare ale rușilor din flanc și spate, această înălțime neutră a căpătat o importanță deosebită. De aceea, în noaptea de 21 februarie, rușii au trimis o echipă de lucrători pentru a construi acolo o redută *, al cărei proiect fusese în prealabil elaborat de geniștii lor. Dimineața, aliații au văzut o tranșee lungă și parapete ridicate în spatele ei, dar, neînțelegînd, pe cît se pare, rostul acestor lucrări, nu au împiedicat executarea lor. În dimineața următoare însă, reduta era gata, ce e drept, nu în întregime, deoarece, după cum au arătat evenimentele, profilul, adică adîncimea șanțului și soliditatea parapetului, nu erau nici pe departe suficiente. Dar, de astă dată, aliații și-au dat seama că poziția acestei fortificații este admirabilă și că rușii au astfel posibilitatea să deschidă un foc de anfiladă chiar asupra bateriilor de anfiladă ale aliaților, făcîndu-le aproape inutile. Geniștii au arătat că fortificația trebuie luată cu orice preț. De aceea, Canrobert a organizat, în cea mai mare taină, o coloană de asalt formată din aproxima-

* — reduta Selenghinski. — *Nota red.*

tiv 1 600 de zuavi și 3 000 de soldați din infanteria marină. Întrucît ordinul de operații a fost dat numai noaptea tîrziu și încă pe neașteptate, concentrarea trupelor la locul stabilit s-a făcut cu oarecare întîrziere, și cînd, în sfîrșit, la 24 februarie, trupele, în frunte cu zuavii, au pornit la atac, se făcuse ora 2 dimineața. După un marș scurt au ajuns la 20 de iarzi de șanț. Ca de obicei, în timpul executării unor asemenea atacuri nu s-a îngăduit să se tragă nici un foc; soldaților li s-a ordonat să scoată din arme capsulele pentru a evita trașerii inutile și premature. Deodată s-a auzit în rusește o comandă și un detașament puternic de ruși aflat în redută s-a ridicat în picioare și, scoțîndu-și puștile pe parapet, a tras o salvă în coloana atacantă. Datorită întunericului și obiceiului înrădăcinat printre soldații care luptă în tranșee de a trage întotdeauna drept înainte peste parapet, această salvă a putut pricinui pierderi neînsemnate doar capului îngust al coloanei. Zuavii, a căror înaintare n-a fost încetinită de panta ușoară a șanțului încă neterminat și a valului, au pătruns într-o clipă în redută și s-au năpustit cu baionetele asupra inamicului. A avut loc o luptă înverșunată corp la corp. În scurt timp, zuavii au pus stăpînire pe jumătate din redută și, puțin după aceea, rușii au părăsit-o în întregime. Între timp, infanteria marină, care se deplasa la o mică distanță după zuavi, fie că a rătăcit drumul, fie din altă pricină, s-a oprit pe pantele înălțimii. Aici a fost atacată din ambele flancuri de o coloană rusă, și, cu toată rezistența înverșunată opusă, infanteria marină a fost respinsă de pe înălțime. Probabil că în timpul acestei lupte sau curînd după aceea s-a luminat de ziuă, căci rușii au părăsit în grabă dealul, lăsînd în mîinile zuavilor reduta, asupra căreia au deschis apoi focul toate bateriile ruse în raza cărora se afla acest punct. Zuavii s-au adăpostit imediat, folosind terenul, iar cîțiva pușcași voluntari care îi însoțeau s-au tîrît pînă la fortificațiile de pe gorganul Malahov și au încercat să tragă asupra tunarilor ruși prin ambrazuri. Dar tirul era prea puternic și curînd zuavii au fost siliți să se retragă pe versantul dinspre Inkerman, unde erau apărați de focul celei mai mari părți a bateriilor. Ei susțin că au luat cu ei toți răniții lor.

Zuavii, sub comanda generalului Monet, au desfășurat această mică acțiune cu mult curaj, iar rușii — cu o mare artă îmbinată cu tenacitatea care-i caracterizează. Forțele rușilor erau formate din două regimente, Selenghinski și Volinski, al căror efectiv, după cîteva campanii, nu era mai mare

de 500 de oameni de fiecare batalion, sau în total 4 000 de oameni. Ei erau comandați de generalul Hrușcirov. Acțiunile rușilor au fost atât de reușite, încît francezii declară că întregul lor plan de atac trebuie să fi fost dinainte cunoscut rușilor. Atacul rușilor împotriva infanteriei marine a fost încununat de un succes deplin și aproape fulgerător, iar retragerea lor din reduta neterminată i-a expus pe nefericiții zuavi, nesprijiniți de nimeni, unui foc nimicitor de artilerie, care tăcuse atîta timp cît lupta s-a dat înăuntrul redutei.

Generalul Canrobert a constatat că această înfrîngere a influențat puternic trupele sale. Nerăbdarea lor, care s-a făcut simțită în repetate rînduri, izburca acum cu toată puterea. Soldații cereau asaltarea orașului. Cuvîntul „trădare”, această veșnică justificare a oricărei înfrîngeri suferite de francezi, răsuna pretutindeni în rîndurile trupelor, și se rostea chiar numele celui care trădase inamicului hotărîrile secrete ale consiliului de război francez ; se considera, fără nici un temei, că acest trădător este generalul Forey. Canrobert era atât de tulburat, încît a dat un ordin de zi în care întreaga acțiune era prezentată ca o operație strălucită, deși succesul era relativ, și totodată a trimis o notă lordului Raglan cu propunerea de a se porni imediat la asalt, ceea ce, firește, lordul Raglan n-a admis.

Rușii au păstrat această nouă redută și între timp au continuat construirea ei. Această poziție este foarte importantă. Ea asigură comunicația cu Inkermanul și aprovizionarea din această direcție. Ea amenință din flanc toată latura dreaptă a lucrărilor aliaților, făcînd necesară construirea de noi aproșe pentru a o face inofensivă. Dar, în primul rînd, toate acestea denotă capacitatea rușilor nu numai de a-și păstra pozițiile, ci și de a înainta dincolo de ele. În a doua jumătate a lunii februarie, rușii au săpat un sistem de contraaproșe de la noua lor redută spre fortificațiile aliaților. În rapoarte însă nu este indicată direcția exactă a contraaproșelor. În orice caz, prezența la Sevastopol a celor două regimente de linie mai sus menționate dovedește că garnizoana, formată pînă acum numai din infanterie marină și marinari, a fost considerabil întărită și dispune de forțe suficiente pentru a face față eventualelor acțiuni ale inamicului.

Potrivit ultimelor știri, aliații vor putea deschide pe la 10—11 martie focul bateriilor lor asupra fortificațiilor de apărare ale rușilor. Avînd însă în vedere resursele rușilor și greutățile întîmpinate de aliați, ne putem oare aștepta să

fie îndeplinită prima condiție de succes, și anume: focul asediatorilor să fie mai puternic decât focul asediaților, și încă atât de puternic, încât să reducă la tăcere bateriile rusești înainte ca englezii și francezii să-și fi epuizat rezervele de muniții? Să presupunem că acest rezultat va fi atins; să presupunem chiar că în acest moment hotărîtor armata de cîmp rusă nu va încerca să ocupe pozițiile de la Inkerman și Balaklava; să presupunem că se vor întreprinde un șir de atacuri împotriva primei linii de apărare a rușilor și că ea va fi ruptă. Ce se va întîmpla atunci? În fața coloanelor atacante vor apărea noi fortificații de apărare, noi baterii, construcții solide transformate în mici fortărețe, pentru distrugerea cărora vor fi necesare noi baterii. Sub ploaia de mitralii și gloanțe, aliații vor fi siliți să se retragă și, în cel mai fericit caz, vor putea păstra în mîinile lor prima linie de apărare a rușilor.

Va urma asediarea liniei a doua, iar apoi și a liniei a treia, fără a mai vorbi de numeroasele obstacole mărunte pe care geniștii ruși — și noi știm acum ce reprezintă ei — mai mult ca sigur că le-au construit în interiorul sectorului de apărare încredințat lor. Și, în acest timp, ploaia și arșița, arșița și ploaia, succedîndu-se într-un ținut infectat de miazmele exalate de miile de cadavre de oameni și de cai, vor provoca boli necunoscute pînă acum. E drept că epidemiile vor bîntui și înăuntrul orașului, nu numai în afara lui; dar cine poate ști care din părți va capitula prima în fața lor?

Primăvara va fi însoțită de calamități îngrozitoare pentru această mică peninsulă lată de 5 și lungă de 10 mile, unde trei dintre cele mai mari puteri ale Europei duc o luptă inversunată, și Ludovic Bonaparte va avea toate motivele să se feli-cite dacă marea lui expediție va începe, în sfîrșit, să aducă roade îmbelșugate.

Scris de F. Engels
la aproximativ 23 martie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 358 din 7 aprilie 1855 și în
„Neue Oder-Zeitung” nr. 143
din 26 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul apărut
în „Neue Oder-Zeitung”

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Cu privire la istoricul alianței cu Franța

Londra, 24 martie, „Press”¹¹³, ziarul lui Disraeli, a stîrnit săptămîna trecută o furtună într-un pahar cu apă prin afirmația că „împăratul Ludovic” este singura piedică în calea încheierii păcii și că a legat de el Austria printr-un „acord” secret, de care aceasta caută să se elibereze. Pînă acum, toryi au pretins că alianța anglo-franceză este opera lor. N-a pecetluit oare lordul Malmesbury alianța cu Bonaparte? ¹¹⁴ Și nu i-a copleșit Disraeli în parlament cu sarcasmele sale pe Graham și Wood pentru că au denigrat în mod criminal în fața alegătorilor lor lovitura de stat din 2 decembrie? N-au fost oare toryi timp de doi ani crainicii cei mai înflăcărați ai războiului, atît la tribuna parlamentului cît și în presă? Și acum, deodată, fără nici o tranziție și fără nici un fel de reticențe, se fac insinuări împotriva alianței cu Franța, aluzii răutăcioase la adresa „împăratului Ludovic” și se propovăduiește pacea! Senilul ziar al veteranilor toryi, „Morning Herald”, neinițiat în tainele liderilor partidului, a clătinat cu îndoială din cap și, indignat, a mormăit cuvinte de protest împotriva halucinațiilor din „Press”, care i se par de neînțeles. Acesta a revenit însă astăzi la tema fatală. El publică la loc vizibil, cu litere grase, următoarea înștiințare :

„Se vorbește că au avut loc evenimente importante. Ultima dată cînd am scris exista perspectiva ca congress re infecta * să fie întrerupt și lordul John Russell să se reîntoarcă brusc în Anglia. Tonul Austriei față de Rusia, schimbat după moartea împăratului Nicolaie, și, în special, declarația trimisă de împăratul Austriei lui Alexandru al II-lea au dus, fără îndoială, la acest rezultat. Avem toate temeiurile să presupunem că împăratul francezilor a înlăturat piedicile care stăteau în calea unei pacificări generale și că Franța va consimți la evacuarea totală a Crimeii fără să pună nici un fel de condiții în ceea ce privește distrugerea sau reducerea fortificațiilor din această regiune”.

* — congres care n-a rezolvat nimic. — *Nota trad.*

Lămurirea acestei prorociri, spune „Press”, se găsește în „detaliile autentice din articolul ei de fond”. Dar tocmai aceste detalii infirmă în mod ciudat concluzia pripită trasă pe baza lor.

„La Viena — se spune în articolul de fond — lucrurile iau pe ceas ce trece o întorsătură tot mai puțin rațională și mai nesatisfăcătoare; de aceea este important ca opinia luminată a celor de pe ambele părți ale Canalului Minceii să-i exercite toată influența, pentru a se evita rezultate pe cit de supărătoare, pe atât de regretabile. Dacă în 1853 miniștrii noștri ar fi dat dovadă de sinceritate în atitudinea lor față de alianța anglo-franceză, de bună seamă că atunci n-ar fi existat nici motive de război; iar dacă războiul nu ar fi putut fi evitat, după toate probabilitățile, el ar fi fost înclinat de succes. În loc să încheie însă o alianță prietenească cu Franța, guvernul britanic a pierdut un an întreg pentru a obține ceea ce el numea *Adhäsion* * a marilor state germane. Nimic nu putea să justifice un război al puterilor occidentale împotriva Rusiei decît hotărîrea fermă de a amputa partea de sud a imperiului ei. Aceasta era singura soluție în problema orientală. În 1853 momentul era favorabil, dar ei l-au scăpat. Timp și bani, armate și glorie au fost irosite în zadar. Dacă în 1853 am fi fost sinceri cu Franța, atunci puterile germane ar fi fost nevoite să meargă pe urmele noastre. Și ce s-a întimplat acum? Împăratul Austriei l-a asigurat pe împăratul Alexandru al Rusiei că «Austria nu are de gînd nici să micșoreze granițele Rusiei, nici să aducă vreun prejudiciu teritoriilor ei». Aceste cuvinte nu dau loc la nici un echivoc. În ceea ce privește acordul secret dintre Franța și Austria, de care am amintit mai sus, am aflat dintr-o sursă foarte autorizată că, deși acest acord are, probabil, caracterul unei alianțe permanente între cele două imperii, el nu conține nimic care să ducă în mod inevitabil la o agresiune a Austriei împotriva Rusiei. Împăratul Rusiei este gata să accepte condiții de pace care, chiar dacă nu înseamnă o rezolvare a problemei orientale, reprezintă totuși, fără îndoială, recunoașterea unei agresiuni zădărnice și, într-o anumită măsură, o îspășire pentru actul de violență comis. Sintem de părere că a fost scăpat prilejul pentru o politică înaltă și că un asemenea concurs de împrejurări care să poată asigura independența Europei nu se va repeta atât de curînd; dar și în momentul de față se mai poate obține o pace avantajoasă în linii mari pentru Europa, favorabilă pentru Turcia și onorabilă pentru puterile occidentale. Avem însă toate motivele să ne temem că nu se vor duce tratative în vederea unei asemenea păci. Cine împiedică acest lucru? Împăratul francezilor. Dacă, în pofida împrejurărilor nefavorabile, el ar mai fi de părere că problema orientală poate fi rezolvată, noi nu am susține ca Anglia să se retragă; știm însă că împăratul are cu totul alte păreri... Împăratul francezilor a născocit o mezzo termino ** între micșorarea granițelor Rusiei și tratativele în vederea păcii proiectate, ceea ce este primejdios și poate deveni fatal. El visează la o campanie plină de strălucite fapte de arme, menită să-i restabilească prestigiul; la o campanie urmată de o pace care să nu modifice granițele teritoriale din Europa și din Asia nici cu o iotă mai mult decît prevăd propunerile austro-ruse, pe care împuternicitul extraordinar al Angliei la Viena era

* — adeziunea. — *Nota trad.*

** — cale de mijloc. — *Nota trad.*

gata să le accepte. Abstracție făcînd de acel aspect al planului care nu pregetă să jertfească mii de vieți omenеști numai de dragul restabilirii *prestigiului...*, noi apreciem că nesăbuița acestui plan este tot atît de flagrantă ca și imoralitatea lui. Și dacă campania pornită de dragul *prestigiului* nu va reuși?... În afară de obstacolele ridicate de armata rusă în Crimeea, ciurma prezintă o primejdie tot atît de mare ca și armele. Și ce se va întimpla cu Anglia și Franța dacă campania pornită de dragul *prestigiului* va da greș? De a cui parte vor fi atunci marile puteri germane? Nu există decît o singură perspectivă — decăderea și pieirea Europei. Admițînd că sorții nu au fost împotriva noastră, avem noi oare dreptul să ne expunem unor asemenea primejdii dacă nu o facem nici măcar în vederea unei politici bine determinate, ci în vederea unei simple demonstrații? Se prea poate ca pentru suveranul Franței pierderea unui prilej atît de favorabil să fi însemnat o grea lovitură; și nici pentru poporul englez lovitura n-a fost mai ușoară. Un bărbat de stat trebuie însă să se orienteze după împrejurări. În 1855, nici situația Franței, nici a Angliei și nici a Rusiei nu mai este cea din 1853. Vai de cei care au trădat interesele superioare ale Europei. Fie ca ei să aibă soarta pe care o merită. Suveranul francezilor și regina Angliei nu au nici o vină, dar ei nu trebuie să persiste, asemenea unor jucători care și-au pierdut capul, în a-și forța ghinionul dintr-o nebulie a decepției și în paroxismul desperării.

În același ziar găsim o referire la pamfletul lui Girardin „La Paix”¹¹⁵, în care dezarmarea concomitentă a Sevastopolului și a Gibraltarului este salutată ca adevărata rezolvare a problemei păcii.

„Gîndiți-vă — exclamă „Press” — că acest pamflet sau, mai bine zis, vînzarea lui este autorizată de guvernul francez și că autorul lui este amicul apropiat și intim, sfteticul și camaradul moștenitorului prezumtiv la tron !”

Este locul să amintim aici că derbyștii, al căror ziar este „Press”, pun la cale o coaliție cu pașnica școală manchesteriană și că, la rîndul său, guvernul caută să cîștige de partea sa școala manchesteriană cu ajutorul bill-ului cu privire la taxa de timbru pe ziare (asupra căruia vom mai reveni). Ideea unei mari campanii pur demonstrative, ideea unui război european nu pentru a da o lovitură puterii dușmane, ci pentru salvarea propriului *prestigiu*, ideea unui război spectaculos trebuie, firește, să scoată din sărite pe orice englez chibzuit. Se pune întrebarea: Nu este oare aceasta una dintre „idées napoléoniennes”¹¹⁶, așa cum o concepe și trebuie s-o conceapă imperiul restaurat?

Scriș de K. Marx la 24 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 145 din 27 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Napoleon și Barbès. —
Taxa de timbru pe ziare

Londra, 27 martie. Aflăm din sursă autorizată că vizita lui Bonaparte la St. James Palace¹¹⁷, fixată pentru 16 aprilie, va prilejui o mare *demonstrație de protest*, deoarece cartiștii l-au invitat pe emigrantul francez *Armand Barbès* să viziteze Londra tot la 16 aprilie, cu care ocazie se va organiza o demonstrație publică și un mare miting. Totuși este problematic dacă starea sănătății sale îi va permite să întreprindă o călătorie pe mare.

În Camera comunelor, bill-ul cu privire la anularea taxei de timbru pe ziare a fost supus ieri celei de-a doua citiri. Principalele prevederi ale acestui bill sînt următoarele : 1) Se anulează taxa obligatorie de timbru pe ziare. 2) Publicațiile periodice tipărite pe hîrtie francată se bucură în continuare de privilegiul expedierii gratuite prin poștă. Un al treilea punct se referă la volumul imprimatelor expediate prin poștă și un altul prevede ca ziarele tipărite pe hîrtie francată să depună cauțiune pentru eventualitatea unor procese pentru calomnie. Sînt suficiente două exemple pentru a caracteriza vechiul sistem de impunere a ziarelor. Editarea unui cotidian la Londra necesită un capital de cel puțin 50 000—60 000 l. st. Toată presa engleză, cu rare excepții, a pornit împotriva noului bill cea mai deșăntată și furibundă campanie. Mai este oare nevoie de alte dovezi pentru a arăta că vechiul sistem este un sistem protecționist pentru presa existentă și un sistem prohibitiv împotriva creației spirituale libere ? Libertatea presei era pînă acum în Anglia privilegiul exclusiv al capitalului. Puținele săptămînale reprezentînd interesele clasei muncitoare — de cotidiene, firește, nici nu poate fi vorba — își duc cu greu existența datorită contribuțiilor săptămînale ale muncitorilor, care în Anglia înțeleg să facă pentru scopuri obștești sacrificii cu mult mai mari decît cei de pe continent. Levia-

tanul presei engleze — „Times” — se ridică la luptă cu un patos tragicomic zgomotos pro aris et focus *, adică pentru monopolul ziarelor, cînd comparîndu-se modest cu oracolul de la Delfi, cînd căutînd să convingă că în Anglia există o singură instituție demnă de a fi menținută, și anume „Times”, cînd revendicînd supremația în domeniul ziaristicii mondiale și, fără nici un tratat de la Kuciuk-Kainargi, protectoratul asupra tuturor ziaristilor din Europa.

Tot acest „cant” ** al ziarului „Times” a primit în ședința de ieri a Camerei comunelor riposta cuvenită prin bizarul Drummond, care a spus :

„În momentul de față, presa este o afacere comercială, și nimic altceva... Domnii Walteri” (acționari principali ai ziarului „Times”) „au, desigur, același drept de a deschide o fabrică de flecăreală politică ca d-l Bright o fabrică de stămburi... «Times» se pricepe mai bine în afaceri decît concurenții săi. Walterii au avut întotdeauna la îndemînă persoane versate, avocați cu o practică îndelungată și alți oameni de genul acesta, gata oricînd să fie și pro și contra în orice problemă. Așa, de pildă, sînt d-nii Barnes, Allsager, Stirling, Delane, Morris, Lowe și Dasent. Toți acești gentlemeni au păreri diferite, în timp ce ziarele neghioabe, care nu sînt prea pricepute în afaceri, ca, de pildă, «Morning Chronicle», aderă la un anumit partid. Un ziar devine organul peeliștilor, altul — al derbyștilor etc. Cît timp partidul peeliștilor prosperă, prosperă și ziarul lor, dar, de îndată ce treburile partidului încep să meargă prost, îi merge prost și ziarului. Vezi dintr-o dată că sînt niște oameni nepricepuți. Adevărata artă contemporană — și în această direcție «Times» dă dovadă de măiestrie — constă în a tocni o ceată întreagă de gentlemeni cu păreri diferite și în a-i pune să scrie. Bineînțeles, nici unul dintre acești domni nu poate fi învinuit de inconsecvență ; să zicem că fiecare dintre acești ziaristi are întotdeauna aceleași concepții și că, prin urmare, luat în parte, fiecare este cît se poate de consecvent ; dar, dacă îi luăm pe toți la un loc, atunci trebuie să recunoaștem că nu există pe lume nimic mai inconsecvent. Adevărata perfecțiune a ziaristicii înseamnă, pare-se, respectarea principiului : probitate individuală și necinste colectivă atît în politică cît și în publicistică. Acest principiu este foarte avantajos, și «Times» îmi amintește mereu de unul dintre arendașii mei căruia i-am propus să drenăm un teren mlăștinos. «Pentru nimic în lume ! — a răspuns arendașul. — Să nu-l drenați ! Pe vreme umedă găsești aici ceva pentru vaci, dacă nu e nimic pentru vaci, găsești ceva pentru porci, iar dacă nici pentru porci nu crește nimic, întotdeauna ai să dai de ceva pentru găște». Cît privește venalitatea ziarelor, avem dovezi concrete în comportarea ziarului «Times», despre care Napoleon a spus la timpul său : «Mi-au trimis ziarul „Times”, infamul „Times”, ziarul Bourbonilor». O'Meara afirmă într-una din cărțile sale că ziarul «Times» primea de la el 6 000 de franci pe lună. O'Meara avea chitanțe în toată regula de primire a banilor, semnate de editorul ziarului. O'Meara relatează, de asemenea, că diferite ziare, în special «Times», i-au propus lui Napoleon,

* — pentru altare și vetre. — *Nota trad.*

** — „fanfaronadă”. — *Nota trad.*

înainte de exilarea lui pe Elba, să-i ia apărarea în coloanele lor. Napoleon a refuzat, dar mai târziu a avut motive să regreta hotărîrea sa.

La cele de mai sus adăugăm doar că, în 1815, ziarul „Times” a insistat ca Napoleon, pe care îl prezenta drept capul demagogiei europene, să fie deferit Curții marțiale și împușcat. Iar în 1816 același ziar voia ca Statele Unite ale Americii de Nord, „acest exemplu funest de insurecție victorioasă”, să ajungă din nou sub dominația despotismului englez.

Scris de K. Marx la 27 martie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 151 din 30 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

*Dezvăluirile comisiei de anchetă

Londra, 28 martie. Comisia de anchetă a Camerei comune-
lor a ținut pînă acum peste 12 ședințe, și publicul cunoaște
în bună parte rezultatele cercetărilor ei. Au fost audiați mar-
tori din cele mai diferite pături sociale, începînd cu ducele
de Cambridge și sfîrșind cu d-l Macdonald de la „Times”, și
rareori o audiere de martori s-a caracterizat printr-o asemenea
concordanță a depozițiilor. Au fost trecute în revistă diferi-
tele ramuri ale administrației și toate au fost găsite într-o
stare nu numai nesatisfăcătoare, ci de-a dreptul rușinoasă,
scandaloasă. Statul-major al armatei, serviciul sanitar, ser-
viciul de aprovizionare, intendența, serviciul de transport,
administrația spitalelor, poliția sanitară, poliția porturilor Ba-
laklava și Constantinopol - toate au fost găsite necorespun-
zătoare, fără ca cineva să fi ridicat vreo obiecție. Dar, dacă
fiecare dintre aceste servicii, luat în parte, era necorespunză-
tor, toată splendoarea acestui sistem ieșea la iveală abia în
contactul și colaborarea dintre ele. Regulamentele erau atît
de strașnic întocmite, încît, de îndată ce intrau în vigoare,
nimeni nu știa unde începe și unde se termină competența lui
și nici cui trebuie să se adreseze. Ajunge să citești descrierea
stării de lucruri din spitale, a tratamentului rușinos de brutal
căruia erau supuși — fie din neglijență, fie din indolență —
bolnavii și răniții atît pe vasele de transport cît și la sosirea
lor la locul de destinație. Nici în timpul retragerii de la Mos-
cova nu s-au petrecut asemenea grozăvii. Și cînd te gîndești
că aceste fapte s-au întîmplat la Skutari, la doi pași de Con-
stantinopol — un oraș mare, cu resurse multiple —, și nu în
cursul unei retrageri precipitate, cînd armatele erau urmărite
de cazaci, care le tăiau orice posibilitate de aprovizionare ;
toate acestea s-au întîmplat în timpul unei campanii pînă
atunci victorioase, într-un punct ferit de orice atac din partea

inamicului, într-un mare depozit central, unde Marea Britanie ținea proviziile pentru armatele ei. Și cei vinovați de toate aceste orori nu au fost niște barbari, ci niște gentlemeni, aparținând protipendadei, oameni blajini de felul lor. Fiat * regulamentul, pereat ** armata! „Adresați-vă altei autorități, problema aceasta nu este de competența noastră!” — „Și atunci cui să ne adresăm?” — „Nu este de competența noastră să știm care este serviciul competent și, chiar dacă ar fi de competența noastră, noi n-am fi competenți să vă indicăm acest lucru”. — „Dar bolnavii au nevoie de cămăși, săpun, așternut, adăpost, medicamente, făină, vin. Ei mor cu sutele”. — „Ce-i drept, ne pare foarte rău că floarea Angliei se prăpădește atât de grabnic, nu putem fi însă de nici un ajutor. Noi nu putem da nimic, chiar dacă am avea, fără cuvenitele dispoziții oficiale, semnate de o jumătate de duzină de persoane, dintre care două treimi lipsesc, aflându-se în Crimeea sau în alte părți”. Și, aidoma lui Tantal, soldații trebuiau să moară avînd sub ochi, ba chiar la îndemînă, toate bunurile care le-ar fi putut salva viața. Nu s-a găsit acolo un singur om cu destulă energie ca să rupă această rețea a rutinei, să acționeze pe propria sa răspundere potrivit necesităților momentului și în pofida regulamentului. O singură persoană s-a încumetat să facă acest lucru, și anume o femeie, miss *Nightingale*. După ce s-a convins că cele necesare se află în depozite, a luat cu ea cîțiva oameni voinici și a comis o adevărată spargere la depozitele maiestății-sale. Intendenților, încremeniți de spaimă, ea le-a spus :

„Am, în sffrșit, toate cele trebuincioase. Duceți-vă acum și raportați în Anglia ce ați văzut. Iau toată răspunderea asupra mea”.

Muierile bătrîne investite cu autoritate la Constantinopol și Skutari nu numai că nu au fost capabile de o faptă atît de îndrăzneată, dar s-au dovedit atît de lașe, încît ar fi de necrezut dacă n-ar fi recunoscut chiar ele deschis acest lucru. Una dintre acestea, de pildă, un anume dr. *Andrew Smith*, care a deținut cîtva timp funcția de șef al spitalelor, a fost întreat de comisia de anchetă dacă la Constantinopol n-au existat fonduri pentru cumpărarea celor necesare și o piață de unde să poată fi procurate.

* — Trăiască (textual : să fie). — *Nota trad.*

** — piară. — *Nota trad.*

„Ba da! — a răspuns el —, credeți-mă însă că după 40 de ani de rutină și târăgăneli birocratice în patrie mi-a fost greu ca în ctieva luni să mă obișnuiesc cu ideea că, realmente, fondurile erau puse cu totul la dispoziția mea!”

Și pe mîna unor asemenea muieri bătrîne a fost dată armata britanică! Într-adevăr, descrierile cele mai plastice din presă și parlament pălesc în fața realității, așa cum ne-a fost dezvăluită cu prilejul audierii martorilor. Ce să mai spunem despre toți acești Herbert, Gladstone, Newcastle și tutti quanti *, despre distinșii funcționari ai lui Peel, care nu o dată au calificat, în parlament, drept minciună fapte astăzi dovedite, respingîndu-le cu o înverșunare pînă atunci greu de presupus la niște domni „atît de respectabili”! Acești dandy din Exeter Hall ¹¹⁸, de o eleganță puseistă, pentru care deosebirea dintre „transsubstanțiere” și „prezență reală” este o problemă vitală, și-au asumat cu acea „modestă” siguranță de sine, caracteristică pentru ei, conducerea războiului și au avut atîtea succese în „transsubstanțierea” armatei britanice, încît din „prezența reală” a acesteia n-a mai rămas nimic. „Armata britanică se află undeva — răspunde Gladstone —; la 1 ianuarie ea număra în Crimeea 32 000 de oameni”. Din nenorocire, există depoziția ducelui de Cambridge că după bătălia de la Inkerman, la 6 noiembrie, armata britanică nu număra nici 13 000 de baionete, și se știe că în noiembrie-decembrie ea a pierdut aproape 3 000 de oameni.

Între timp, știrea despre răzvrătirea Camerei comunelor împotriva miniștrilor, despre comisia Roebuck și despre nemulțumirea generală din Anglia a ajuns în Crimeea. Salutată cu bucurie de soldați, ea a băgat în sperieți pe generali și pe șefii diferitelor servicii. După o săptămînă a sosit vestea că au pornit într-acolo reprezentanți ai comisiei, împuterniciți să facă cercetări și să ducă tratative. Aceasta a avut efectul pe care-l are asupra paralicilor un curent galvanic. Totodată s-au pus pe lucru și muncitorii feroviari, neîncătușați nici de tradiții, nici de regulamente și nici de deprinderi birocratice. Ei au amenajat un chei, au pus în funcțiune cazmalele, au construit dane, barăci, diguri și, înainte ca bătrînii și caraghioșii gentlemen să se fi dezmeticit, au și fost montate primele șine. Această cale ferată nu prezenta, de bună seamă, o însemnătate prea mare pentru asediu — toate avantajele pe care le oferea ea puteau fi obținute mai ieftin și mai simplu

* — alții ca el. — Nota trad.

—, dar ea s-a dovedit a fi extrem de folositoare prin simplul ei exemplu, prin contrastul izbitor dintre moderna Anglie industrială și neputincioasa Anglie a rutinei. Energica „mișcare înainte” a feroviarilor a smuls armata britanică din amorțeala în care o cufundase gândul unor imposibilități imaginare, care i-a dus pe ofițerii și soldații britanici pînă la fatalismul obtuz al turcilor și i-a făcut să privească resemnați, ca pe o fatalitate, pieirea lor sigură. Datorită feroviarilor, în armată a revenit din nou dictonul : „Aide-toi et le ciel t'aidera” *. În decurs de 6 săptămîni, totul a luat o altă înfățișare. Raglan și statul său major, generalii de divizie și de brigadă, se arată zilnic în tranșee, inspectînd totul și dînd ordine. Intendența a procurat cai, căruțe și căruțași, iar trupele au reușit să improvizeze adăposturi pentru bolnavi și, în parte, chiar pentru ele însele. Personalul sanitar a înlăturat din corturile și barăcile care serveau de spitale racilele cele mai flagrante. Au început să apară muniții, echipament, ba chiar carne și legume proaspete. Începe să se facă simțită o oarecare ordine și, cu toate că încă mai persistă multe dintre vechile racile, care trebuie înlăturate, îmbunătățirea situației este un fapt incontestabil și izbitor.

Scris de K. Marx la 28 martie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 153 din 31 martie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — Ajută-te singur și cerul te va ajuta. — *Nota trad.*

Karl Marx

Armata britanică

Am avut prilejul să citim dările de seamă a vreo 12 ședințe ale faimosului comitet însărcinat de Camera comunelor să cerceteze situația armatei britanice din Crimeea. Au fost audiați martori din toate păturile sociale, începînd cu ducele de Cambridge, și mărturiile lor au fost surprinzător de identice. Au fost trecute în revistă toate ramurile administrației și toate au fost găsite într-o stare nu numai nesatisfăcătoare, ci de-a dreptul scandaloaasă. Statul-major al armatei, serviciul sanitar, serviciul de aprovizionare, intendența, serviciul de transport, administrația spitalelor, poliția sanitară și corecțională, poliția portului Balaklava — toate au fost găsite necorespunzătoare, fără ca cineva să fi ridicat vreo obiecție.

Dar, dacă fiecare dintre aceste servicii, luat în parte, era necorespunzător, toată splendoarea acestui sistem ieșea la iveală abia în contactul și colaborarea dintre ele! Regulamentele erau atît de strașnic întocmite, încît, atunci cînd au intrat în vigoare, după debarcarea trupelor în Turcia, nimeni n-a știut unde începe și unde se termină competența lui și nici cui trebuie să se adreseze într-o problemă sau alta. De aceea, dintr-o teamă salutară de răspundere, fiecare a început să arunce răspunderea de pe umerii săi pe ai celuilalt. În condițiile acestui sistem, tratamentul în spitale era rușinos de brutal. Bolnavii și răniții sufereau cumplit din cauza indolenței și neglijenței atît pe bordul vaselor de transport cît și după sosirea lor la locul de destinație. Faptele date în vileag par neverosimile; nici în timpul retragerii de la Moscova nu s-au petrecut asemenea grozăvii. Și, cînd te gîndești că aceste fapte s-au întîmplat la Skutari, la doi pași de Constantinopol, oraș mare care dispune de forță de muncă și de resurse materiale. Toate acestea nu s-au întîmplat în cursul unei retrageri preci-

pitare, cînd armatele erau urmărite de cazaci, care le tăiau orice posibilitate de aprovizionare, ci în timpul unei campanii oarecum victorioase, într-un punct ferit de orice atac din partea inamicului, într-un mare depozit central, unde Marea Britanie ținea proviziile pentru armatele ei. Și autorii tuturor acestor orori și mîrșăvii nu erau niște barbari cruzi. Ei erau niște gentlemen englezi de viță, bine crescuți, cu pretenții de blîndețe, filantropie și cucernicie. Ca om, fiecare dintre ei, firește, era gata să facă tot ce trebuia; ca persoane oficiale, ei erau obligați să stea cu brațele încrucișate și să privească cu sînge rece la toate aceste infamii și se consolau cu gîndul că respectivul caz nu este prevăzut în nici unul dintre paragrafele regulamentelor maiestății-sale, care să fie de competența lor! Mai bine să piară o mie de soldați decît să se încalce un regulament al maiestății-sale! Și, aidoma lui Tantal, soldații trebuiau să moară, deși atît de aproape de ei, încît le-ar fi putut atinge cu mîna, se aflau toate bunurile care le-ar fi salvat viața.

Nu s-a găsit acolo un singur om cu destulă energie ca să rupă această rețea a rutinei și să acționeze pe propria sa răspundere, potrivit necesităților momentului și în pofida regulamentului. O singură persoană s-a încumetat să facă acest lucru, și anume o femeie, miss Nightingale. După ce s-a convins că cele necesare se află în depozite, se spune că a luat cu ea cîțiva oameni voinici și a comis o adevărată spargere la depozitele maiestății-sale! Muierile bătrîne investite cu autoritate la Constantinopol și Skutari nu numai că nu au fost capabile de o faptă atît de îndrăzneță, dar s-au dovedit atît de lașe, încît ar fi de necrezut dacă n-ar fi recunoscut chiar ele acest lucru. Una dintre acestea, dr. Andrew Smith, care a deținut cîtva timp funcția de șef al spitalelor, a fost întrebat dacă la Constantinopol n-au existat fonduri pentru cumpărarea celor necesare și o piață de unde să poată fi procurate.

„Ba da! — a răspuns el —, credeți-mă însă că după 40 de ani de rutină și tărăgăneli birocratice în patrie mi-a fost greu ca în cîteva luni să mă obișnuiesc cu ideea că, realmente, fondurile erau puse cu totul la dispoziția mea!”

Cele mai sumbre descrieri ale situației, făcute în ziare și în discursurile parlamentare, pălesc în fața realității așa cum ni se dezvăluie acum. Unele dintre faptele cele mai flagrante

au fost cunoscute și mai înainte, acum însă ele apar într-o lumină și mai sumbră. Deși tabloul este departe de a fi complet, cunoaștem totuși destule lucruri pentru a judeca situația în ansamblul ei. Cu excepția infirmierelor care însoțeau trupele, nu există în acest tablou nici un punct luminos. În toate serviciile se lucra la fel de prost și de dezorganizat și, dacă membrii comisiei ar avea curajul să vorbească în raportul lor potrivit depozițiilor făcute de martori, cu greu ar găsi în limba engleză cuvinte destul de vehemente pentru a înfiera faptele petrecute.

După toate aceste dezvăluiri este imposibil să-ți înăbuși un sentiment de profundă indignare și dispreț nu numai față de vinovații direcți, dar mai ales față de guvernul care a organizat această expediție și care a avut nerușinarea să dea drept născociri fapte absolut evidente. Unde este acum marea coaliție a „tuturor talentelor”, această pleiadă de oameni de stat a căror venire la putere trebuia să însemne zorii veacului de aur în Anglia? Whigii și peelștii, acoliții lui Russell și adepții lui Palmerston, irlandezii și englezii, conservatorii liberali și liberalii conservatori n-au făcut altceva decât să se târguiască și să încheie tranzacții între ei, iar toți cei cărora le-au dat funcții în cadrul aparatului de stat s-au dovedit a fi niște muieri bătrâne sau pur și simplu niște nătângi. Acești oameni de stat erau atât de convinși că mașina pe care o conduceau de 30 de ani va funcționa perfect, încît nici n-au găsit cu cale să trimită în Crimeea un om investit cu împuterniciri speciale pentru împerejurări neprevăzute; cum să survină împerejurări neprevăzute cînd există o conducere atât de bine pusă la punct! Subalterni prin natură și în virtutea obișnuinței, acești miniștri englezi care s-au pomenit deodată în posturi de comandă au acoperit Anglia de rușine. Iată-l pe bătrînul Raglan, care a făcut parte toată viața din statul-major al lui Wellington și căruia nu i s-a permis niciodată să acționeze pe propria sa răspundere. Pînă la vîrsta de 65 de ani a fost deprins să se supună orbește ordinelor, și acum i se cere deodată să conducă o armată împotriva dușmanului și să rezolve de unul singur și pe loc toate problemele! Și bună treabă a mai făcut, nimic de zis! Șovăiala, lipsa totală de energie și încredere în sine, de fermitate și inițiativă caracterizează fiecare pas al său. Acum știm de cîtă slăbiciune a dat dovadă în consiliul

de război în care s-a hotărît expediția în Crimeea. Să fii la discreția unei lichele lăudăroase ca Saint-Arnaud, pe care bătrînul Wellington l-ar fi redus la tăcere cu o singură observație seacă, ironică ! Apoi marșul său nehotărît asupra Balaklavei, neputința de care a dat dovadă în cursul asediului și calamităților din timpul iernii, cînd n-a găsit nimic mai bun de făcut decît să se ascundă. Un altul, lordul Hardinge, potrivit și el doar pentru roluri subordonate, comandă o armată în Anglia. Deși a luat parte la multe campanii militare, judecînd după sistemul lui de a conduce și după felul cum îl apără în Camera lorzilor, ai zice că n-a ieșit niciodată dintre zidurile cazărmilor și birourilor sale. A spune că n-are idee de cele mai elementare cerințe ale unei armate în timp de război sau că îi este lene să se gîndească la ele ar fi cea mai blîndă caracterizare care i s-ar putea face. Urmează apoi funcționarii lui Peel : Cardwell, Gladstone, Newcastle, Herbert și tutti quanti *. Ei sînt niște tineri gentlemen bine crescuți și plăcuți la vedere, ale căror maniere elegante și simțăminte înălțătoare nu le îngăduie să acționeze grosolan sau să creeze măcar aparența unei atitudini hotărîte în problemele acestei lumi. Deviza lor este „luarea în considerație”. Ei iau totul în considerație ; ei acordă fiecărui lucru considerație ; ei se comportă față de toți cu considerație și, luînd în considerație toate acestea, ei se așteaptă să fie luați în considerație de toți. Lor le place ca totul să fie neted și rotund. Nimic nu le repugnă mai mult decît formele colțuroase, care sînt un indiciu de forță și energie.

Orice știre venită din rîndurile armatei în sensul că ea este dusă la pieire de conducerea proastă era dezmințită fără rușine de acești gentlemen blînzi, iubitori de adevăr și pioși ; și nu-i de mirare că veneau cu asemenea dezmințiri din moment ce erau a priori ** convinși de perfecțiunea conducerii lor. Iar cînd învinuirile au devenit tot mai insistente și chiar comunicatele oficiale de pe teatrul de acțiuni militare i-au silit să recunoască în parte justetea acestor învinuiri, ei tot continuau să dezmință pe un ton pătimaș și veninos. Faptul că s-au opus moțiunii lui Roebuck de a se porni o anchetă este cel mai scandalos exemplu de negare publică încăpățînată a adevărului. Ziarul londonez „Times”, Layard, Stafford și pînă și

* — alții ca ei. — *Nota trad.*

** — dinainte. — *Nota trad.*

colegul lor Russell i-au învinuit pe acești gentilemeni de minciună, totuși ei au perseverat. Camera comunelor, cu o majoritate de două treimi, i-a învinuit de minciună, totuși ei au perseverat. Acum ei au fost aduși în fața comisiei Roebuck și demascați, dar, după câte știm, ei tot mai perseverază. Acum însă perseverarea lor aproape că nu mai are nici o importanță. Adevărul a fost dezvăluit lumii în toată hidoasa lui goliciune și nu se poate ca aceasta să nu ducă la schimbări în organizarea și administrarea armatei britanice.

Scris de K. Marx la 28 martie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4364 din 14 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Mersul războiului

În timp ce diplomații adunați la Viena discută soarta Sevastopolului, iar aliații încearcă să încheie pace în condițiile cele mai avantajoase pentru ei, în Crimeea, rușii, profitând de greșelile grosolane ale inamicilor lor, precum și de poziția lor centrală în peninsulă, trec din nou la o ofensivă generală. Dacă ne amintim de fanfaronada aliaților la începutul invaziei lor, situația este ciudată și pare o satiră ascuțită la adresa îngîmfării și prostiei omenești. Dar, abstracție făcînd de latura comică, drama este, în fond, profund tragică și îi invităm din nou pe cititorii noștri să examineze cu toată seriozitatea faptele, așa cum sînt relatate în ultimele noastre comunicate, sosite aici duminică dinineastă cu vaporul „America”¹¹⁹.

La Eupatoria, Omer-pașa este efectiv blocat în partea dinspre uscat. Superioritatea numerică în ceea ce privește cavaleria le permite rușilor să-și trimită pichetele și posturile de cavalerie în imediata apropiere a orașului, patrulele lor pot cutreiera întreaga regiune, tăind astfel căile de aprovizionare, iar în cazul unei incursiuni serioase, pot să se înapoieze la unitățile lor de infanterie. Ei fac, așadar, ceea ce prevăzusem noi — imobilizează forțele turcilor, superioare din punct de vedere numeric, cu de trei sau de patru ori mai puține trupe¹²⁰. De aceea, Omer-pașa așteaptă sosirea unor întăriri formate din unități de cavalerie și, deocamdată, a plecat în tabăra anglo-franceză pentru a le aduce la cunoștință aliaților că în momentul de față nu poate face nimic și că ar fi foarte de dorit să i se trimită aproximativ 10 000 de soldați francezi ca întăriri. Întăririle îi sînt, fără îndoială, necesare, dar și mai necesare îi sînt lui Canrobert, care a făcut descoperirea că are prea multe și, în același timp, prea puține trupe — prea multe pentru a continua asediul după vechea metodă și pentru a apăra râul Cernaia, dar prea puține pentru a forța

Cernaia, a alunga pe ruși în interiorul peninsulei și a asedia Fortul de nord. Chiar dacă s-ar trimite 10 000 de oameni la Eupatoria, turcii tot n-ar avea posibilitatea să pornească acțiuni militare încununate de succes, în schimb lipsa a 10 000 de oameni ar pune armata fanceză într-o situație grea tocmai primăvara, când, o dată cu sosirea întăririlor, este de presupus că va începe campania.

Cu asediul, lucrurile stau, într-adevăr, foarte prost în prezent. Rezultatele atacului dat de zuavi în noaptea de 24 februarie au fost și mai dezastruoase decît am comunicat acum o săptămînă *. Din raportul lui Canrobert reiese că nici el însuși n-a știut ce face cînd a ordonat acest atac. El spune :

„Scopul atacului fiind atins, trupele noastre s-au retras, deoarece nimănui nici nu i-a trecut prin gînd să se instaleze într-un punct expus în întregime focului inamicului”.

Dar care scop a fost atins? Ce s-a urmărit întreprinzîndu-se acest atac, dacă punctul nu putea fi menținut? Absolut nimic. Reduta n-a fost distrusă și nici nu putea fi distrusă sub focul inamicului, chiar dacă zuavii, așa cum s-a susținut în primul raport, ar fi fost pentru un timp complet stăpîni pe ea. Dar nici gînd de așa ceva. Rușii neagă categoric acest lucru în rapoartele lor, iar Canrobert nici nu pretinde că ar fi pus stăpînire pe redută. Ce s-a urmărit deci prin acest atac? Iată despre ce este vorba: Canrobert, văzînd că rușii se întăresc pe o poziție care îi pune pe asediatori într-o situație pe cît de dificilă pe atît de umiltoare, și-a trimis trupele la atac fără să mai stea pe gînduri și fără să cumpănească rezultatul probabil al acțiunii. A fost un măcel de-a dreptul absurd, care va rămîne ca o pată rușinoasă pe reputația de militar a lui Canrobert. Singura justificare ar fi presupunerea că trupele franceze ardeau de nerăbdare să începă asaltul și generalul a vrut să le dea posibilitatea să-și facă o imagine asupra acestui asalt. Dar o asemenea justificare îl discreditează pe Canrobert în aceeași măsură ca și atacul însuși.

Din lupta de la gorganul Malahov a reieșit superioritatea rușilor într-un sector aflat chiar în fața liniei lor de apărare. Rușii au denumit fortificația de pe creasta dealului, atacată fără nici un rezultat de zuavi, reduta Selenghinski în cinstea regimentului care a apărat-o. Însuflețiți de rezultatul luptei, ei au luat imediat măsuri pentru consolidarea succesului lor.

* Vezi volumul de față, pag. 165—166. — *Nota red.*

Reduta Selenghinski a fost lărgită și întărită, prevăzută cu tunuri, în pofida faptului că rușii au fost nevoiți să treacă prin focul nimicitor al asediatorilor; dinspre redută s-au săpat contraaproșe, de bună seamă pentru a construi în fața ei una sau două fortificații mai mici. La fel și în alt loc, în fața bastionului Kornilov, a fost construit un șir de noi redute la 300 de iarzi în fața vechilor fortificații ale rușilor. Judecând după rapoartele anterioare ale englezilor, asemenea acțiuni par neverosimile, deoarece ni s-a spus mereu că aliații și-au împins încă de mult tranșeele la o distanță mai mică de liniile rușilor. Dar, după cum am reușit să stabilim pe baza celor aflate dintr-o sursă foarte competentă, cu aproximativ o lună în urmă, liniile franceze se aflau încă la o distanță de 400 de iarzi de fortificațiile exterioare ale rușilor, iar cele engleze chiar la o distanță de două ori mai mare. Acum, corespondentul ziarului „Times” recunoaște, în fine, în scrisoarea sa din 16 martie, că pînă în ultimul timp tranșeele englezilor se mai găseau la o distanță de 600—800 de iarzi de fortificațiile rușilor și că *bateriile pregătite să deschidă focul împotriva dușmanului sînt de fapt aceleași care au deschis focul la 17 octombrie trecut!* Iată, prin urmare, marile progrese înregistrate în asediul Sevastopolului, iată ce înaintare a tranșeelor s-a realizat cu prețul vieții și sănătății a două treimi din armata engleză!

În aceste condiții, intervalul dintre cele două linii de baterii a oferit rușilor destul loc pentru a-și construi noi fortificații, dar aceasta reprezintă un act de o îndrăzneală și o dibăcie fără precedent, așa cum n-a întreprins vreodată o garnizoană asediată. Înseamnă că s-a construit de fapt o nouă linie paralelă împotriva aliaților, la o distanță de 300—400 de iarzi de fortificațiile acestora, adică o imensă contraaproșă împotriva asediatorilor, care, prin urmare, au fost puși în situația de a se apăra, în timp ce prima și esențiala condiție a unui asediu este ca asediatorii să pună pe asediați în situația de a se apăra. Astfel, rolurile au fost complet inversate și rușii au dobîndit o superioritate simțitoare.

Oricîte greșeli grosolane și experiențe fantastice ar fi făcut geniiții ruși sub comanda lui Șilder la Silistra, după cum se vede, aici, la Sevastopol, aliații au de-a face cu alt soi de oameni. Capacitatea de a se orienta rapid și just, operativitatea, curajul și exactitatea în execuție de care au dat dovadă ge-

niștii ruși la construirea liniilor de apărare din jurul Sevastopolului, atenția permanentă îndreptată asupra oricărui punct slab al apărării de îndată ce era descoperit de inamic, excelenta organizare a liniei de foc, care dădea posibilitate să se concentreze în orice sector al frontului un foc mai puternic decât cel al inamicului, lucrările pentru construirea unei a 2-a, a 3-a și a 4-a linii de fortificații în spatele primei linii — pe scurt, toată organizarea acestei apărări a fost făcută în mod exemplar. Construirea, în ultimul timp, a unor fortificații înaintate pe gorganul Malahov și în fața bastionului Kornilov este fără egal în istoria asediilor și îi consacră pe organizatorii ei ca specialiști de prim rang în domeniul respectiv. Trebuie să adăugăm că comandantul trupelor de geniu de la Sevastopol este colonelul Totleben, o figură relativ puțin cunoscută în armata rusă. Totuși nu trebuie să considerăm apărarea Sevastopolului ca un model tipic al artei genistice ruse. Mai aproape de realitate este media dintre Silistra și Sevastopol.

Nu numai în Crimeea, dar și în Anglia și în Franța, lumea începe să-și dea seama, deși foarte încet, că nu există nici o șansă de a lua Sevastopolul prin asalt. În această situație dificilă, „Times” s-a adresat unui „specialist cu multă autoritate în problemele militare”, de la care a aflat că este necesar să se pornească o ofensivă, fie forțând Cernaia și realizând joncțiunea cu armata turcă de sub comanda lui Omer-pașa — înainte sau după ce se va da o luptă cu armata rusă de observație —, fie printr-o diversiune în direcția Kaffei *, ceea ce i-ar sili pe ruși să-și fărâmițeze forțele. Întrucât se presupune că armata aliaților are acum un efectiv de 110 000—120 000 de oameni, asemenea acțiuni trebuie să fie pe măsura puterilor ei. Nimeni nu știe mai bine decât Canrobert și Raglan cât de indicat ar fi să se forțeze Cernaia și să se facă joncțiunea cu armata lui Omer-pașa ; dar, din păcate, cum am mai arătat în repetate rânduri **, pe înălțimile din preajma Sevastopolului aliații nu au și nu au avut niciodată 110 000—120 000 de oameni. La 1 martie, ei nu numărau acolo mai mult de 90 000 de soldați ați de luptă. Cit despre expediția la Kaffa,

* Kaffa — vechea denumire (din evul mediu pînă la începutul secolului al XIX-lea) a orașului Feodosia. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 84. — *Nota red.*

rușii nici nu și-ar dori altceva decît să vadă trupele aliaților împrăștiate în trei puncte diferite, la o distanță de 60—150 de mile de punctul central, și aceasta într-un moment cînd în nici unul din cele două puncte deținute de ei acum aliații nu sînt destul de tari pentru a îndeplini misiunea care le stă în față ! Desigur că „specialistul cu multă autoritate în problemele militare” și-a bătut joc de ziarul „Times” cînd l-a sfătuit în mod serios să preconizeze repetarea expediției de la Eupatoria !

Scris de F. Engels
la aproximativ 30 martie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 366 din 17 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Despre situația din Crimeea

Londra, 30 martie. Știrile în legătură cu desfășurarea tratativelor de pace diferă de la o zi la alta. Astăzi pare neîndoielnic că va fi pace, miine — că va fi război. Palmerston, în ziarul „Post” *, amenință cu tunul și cu sabia — dovadă că este gata în orice moment să încheie pace. Napoleon a dat ordin ziarelor sale să proslăvească ramura de măslin a păcii, ceea ce constituie iarăși cea mai sigură dovadă că el are intenția să continue războiul. Din felul în care se desfășoară lucrurile în Crimeea rezultă că nu poate fi vorba nicidenumi de o apropiată cădere a Sevastopolului. La Eupatoria, Omerpașa este efectiv blocat în partea dinspre uscat. Superioritatea numerică în ceea ce privește cavaleria le permite rușilor să-și trimită pichetele și posturile de cavalerie în imediata apropiere a orașului, patrulele lor pot cutreiera întreaga regiune, tăind astfel căile de aprovizionare, iar în cazul unei incursiuni serioase pot să se înapoieze la unitățile de infanterie, care se află în spatele lor. Așa cum am presupus **, rușii, deși dispun de forțe de trei sau chiar de patru ori mai mici, reușesc să imobilizeze armata turcă, care le este superioară din punct de vedere numeric. Incursiunea întreprinsă de cavaleria turcă, sub comanda lui Iskander-bey (polonezul Ilinski, care s-a acoperit de glorie la Calafat), a fost respinsă printr-un atac dat simultan de trei detașamente rusești, care au pornit la acțiune din trei puncte diferite. Ca orice cavalerie prost instruită și lipsită de fermitate, turcii, în loc să se năpustească asupra rușilor cu săbiile scoase din teacă, s-au oprit la o distanță apreciabilă și au început să tragă cu cara-

* „Morning Post”. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, pag. 133—135. — *Nota red.*

binele. Această dovadă evidentă a șovăielii turcilor i-a determinat pe ruși să treacă la ofensivă. Iskander-bey a încercat să atace inamicul cu un escadron, dar a fost părăsit de toți, în afară de bașibuzuci, și silit să se retragă, croindu-și drum printre soldații ruși. Omer-pașa așteaptă sosirea unor întăriri formate din unități de cavalerie și deocamdată a plecat în tabăra anglo-franceză pentru a le aduce la cunoștință aliaților că în momentul de față nu poate face nimic și că ar fi foarte de dorit să i se trimită aproximativ 10 000 de soldați francezi ca întăriri. Întăririle îi sînt, fără îndoială, necesare, dar și mai necesare îi sînt lui Canrobert, care a făcut descoperirea că are prea multe și, în același timp, prea puține trupe. Prea multe pentru asediul Sevastopolului după vechea metodă și pentru apărarea rîului Cernaia; prea puține pentru a forța rîul, a alunga pe ruși în interiorul peninsulei și a bloca Cartierul de nord. Chiar dacă s-ar trimite 10 000 de oameni la Eupatoria, turcii tot n-ar avea posibilitatea să pornească acțiuni militare încununete de succes și, în același timp, armata franceză ar fi prea slăbită pentru a putea întreprinde operații în cîmp deschis. Pe zi ce trece *asediul Sevastopolului îi pune pe asediatori într-o situație tot mai critică.*

Am văzut că la 24 februarie rușii erau stăpîni pe reduta de pe Muntele Sapun (lîngă gorganul Malahov) ¹²¹. Acum ei au lărgit această redută, au întărit-o, au amplasat tunuri și au început să construiască de aici contraapozse. La fel și în alt loc, în fața bastionului Kornilov, a fost construit un șir de noi redute la 300 de iarzi în fața vechilor fortificații ale rușilor. Cititorilor ziarului „Times” acest lucru trebuie să li se pară cu totul de neînțeles, deoarece, după spusele acestui ziar, aliații și-au împins încă de mult tranșeele la o distanță mai mică de liniile rușilor. Acum, corespondentul ziarului „Times” recunoaște, în fine, în scrisoarea sa din 16 martie, că pînă în ultimul timp tranșeele englezilor se mai găseau la o distanță de 600—800 de iarzi de fortificațiile rușilor și că *bateriile pregătite să deschidă focul împotriva dușmanului sînt de fapt aceleași care au deschis focul la 17 octombrie trecut.* Iată, prin urmare, marile progrese înregistrate în asediul Sevastopolului, iată ce înaintare a tranșeelor s-a realizat cu prețul vieții și sănătății a două treimi din armata engleză! În aceste condiții, intervalul dintre cele două linii de baterii a oferit rușilor destul loc pentru a-și construi noi fortifi-

cații. Ele pot fi considerate drept o nouă linie paralelă împotriva asediatorilor, la o distanță de 300—400 de iarzi de fortificațiile acestora, drept o imensă contraaproșă împotriva armatei asediatoare. Aceasta a fost astfel pusă în situația de a se apăra, în timp ce condiția esențială a unui asediu este ca asediatorii să pună pe asediați în situația de a se apăra.

Nu numai în tabăra de la Sevastopol, dar și în Anglia lumea începe să-și dea seama că nu există nici o șansă de a lua Sevastopolul prin asalt. În această situație dificilă, „Times” s-a adresat unui „specialist cu multă autoritate în problemele militare”. De la el a aflat că este necesar să se pornească o ofensivă, fie forțând Cernaia și realizând joncțiunea cu armata turcă de sub comanda lui Omer-pașa — înainte sau după ce se va da o luptă cu armata rusă de observație —, fie printr-o diversiune în direcția Kaffei, ceea ce i-ar sili pe ruși să-și fărâmițeze forțele. Întrucît armata aliaților are acum un efectiv de 110 000—120 000 de oameni, asemenea acțiunii trebuie să fie pe măsura puterilor ei. Așa crede „Times”.

Nimeni nu știe mai bine decît Raglan și Canrobert cît de indicat ar fi să se facă joncțiunea cu armata lui Omer-pașa, dar, din păcate, pe înălțimile din preajma Sevastopolului aliații nu au avut pînă acum 110 000—120 000 de oameni apți de luptă, ci cel mult 80 000—90 000. Cît despre expediția la Kaffa, rușii nici nu și-ar putea dori ceva mai bun. Aceasta ar însemna împrăștierea trupelor aliaților în trei puncte diferite, la o distanță de 60—150 de mile de punctul central, și aceasta într-un moment cînd în nici unul din cele două puncte deținute de ei aliații nu sînt destul de tari pentru a îndeplini misiunea care le stă în față! Nu cumva „Times” a luat această recomandare de la specialiștii militari „ruși”?

Întrucît diviziile a 11-a și a 12-a franceze sau cel puțin o parte dintre ele se și află acum în drum, iar restul, împreună cu diviziile a 13-a și a 14-a și cu două divizii piemonteze, sînt gata să le urmeze, înseamnă că la sfîrșitul lunii mai armata aliată va avea un efectiv care îi va da posibilitatea și o va determina să se urnească din pozițiile de apărare pe care le ocupă pe riul Cernaia. Trupele vor fi concentrate la Constantinopol și, probabil, imbarcate simultan, pentru a zăbovi cît mai puțin în fatalul Chersones. Această măsură

implică o oarecare întârziere, dar prezintă mari avantaje. Întăririle trimise pînă acum în Crimeea treptat, în mici detașamente, deși toate laolaltă alcătuiesc o întreagă armată, n-au completat în așa măsură armata expediționară încît să-i dea posibilitatea să treacă la ofensivă.

Scris de F. Engels
la aproximativ 30 martie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 155 din 2 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

Un scandal în corpul legislativ francez. —
Influența lui Drouyn de Lhuys. —
Starea miliției

Londra, 3 aprilie. Din Paris ni se relatează :

„În Corpul legislativ bonapartist s-a petrecut o *scenă* ale cărei ecouri n-au răzbit pînă în presa engleză. În timpul dezbaterilor în legătură cu legea înlocuirii¹², *Granier de Cassagnac* a sărit de la locul său — după discursul lui *Montalembert* — și de indignare l-a luat gura pe dinainte. Abia atunci cînd această lege va intra în vigoare — a spus el —, armata va deveni ceea ce trebuia să fie, devotată ordinii și împăratului, și de acum încolo vom fi scutiți de tabloul rușinos oferit de soldații care întorc baionetele (*soldats à baionnettes renversées*). Sfîrșitul acestui discurs, în care sistemul ienicerilor a fost pe față ridicat în slăvi ca un ideal pentru armata franceză, a stîrmit, chiar și în *această* adunare, murmure de protest, și *Granier* s-a văzut nevoit să se așeze. Atunci a luat cuvîntul un alt deputat din Corpul legislativ și l-a țintuit la stîlpul infamiei pe *Granier*. A izbucnit un scandal de asemenea proporții, încît însuși *Morny* s-a văzut nevoit să-i ceară explicații lui *Cassagnac*“. (După cum se știe, *Guizot* îl numea pe acesta din urmă, pe vremea cînd mai edita fițuica sa „*Globe*“, le roi des drôles*.) „*Granier*, cu totul dezumflat, și-a cerut *formal* scuze și a propus el însuși ca «*Moniteur*» să treacă sub tăcere acest incident. Ședința a fost tot atît de furtunoasă ca în zilele bune ale Camerei deputaților din vremea lui *Ludovic-Filip*“.

Ziarul „*Morning Chronicle*“ scrie în numărul de astăzi :

„Publicul englez a ajuns la concluzia că d-l *Drouyn de Lhuys* a plecat la Viena pentru ca prin insinuări și instigări să-l influențeze pe lordul *John Russell*, a cărui atitudine nu a satisfăcut pînă acum nici pe propriii lui compatrioți și nici pe aliații noștri. Nobilul lord este cunoscut prin aflurile și refluxurile sale de patriotism și liberalism, prin spiritul său extrem de activ cînd este vorba de treburi publice atîta timp cît se află în opoziție sau urmărește să-și acumuleze un capital politic, și prin totala lui pasivitate de îndată ce dispăre necesitatea nemijlocită. Ceva de genul acesta se pare că se petrece și acum cu el, și poporul a început să murmure... După vizita d-lui *Drouyn de Lhuys* la Londra, în cercurile înalte se face simțit un ton mai hotărît. Se spune chiar că

* — regele lichelelor. — *Nota trad.*

misiunea lui a fost încununată de succes, întrucît aspirațiile de pace ale lordului John Russell au fost oficial dejucate de guvern, și că *omul nostru de acțiune* (Palmerston) „a fost silit să-și dea, vrînd-nevrînd, consimțămîntul la un ultimatum pe care Rusia, de bună seamă, îl va respinge cu dispreț”.

Armata engleză a pierit, iar miliția engleză este și ea pe cale să piară. Potrivit legii, miliția, creată printr-un act al parlamentului în 1852 — în timpul guvernului lordului Derby —, nu trebuia, în condiții normale, să facă serviciu mai mult de 28 de zile pe an. Totuși, în cazul unei invazii dușmane sau în alte împrejurări excepționale, ea putea fi trecută la serviciul permanent. În schimb, în virtutea actului din 1854 al parlamentului, toți cei înrolați după 12 mai 1854 erau obligați să servească pînă la sfîrșitul războiului. S-a născut întrebarea: ce se întîmplă cu obligațiile celor înrolați potrivit actului din 1852? Consilierii juridici ai coroanei au declarat că ei socotesc că și această categorie este obligată să facă serviciu militar permanent în tot cursul războiului. Lordul Panmure, contrar acestei concluzii a juriștilor, a dat acum cîteva săptămîni o dispoziție potrivit căreia toți cei înrolați înainte de actul din 1854 se puteau elibera, în schimb primeau o primă de 1 l. st. dacă acceptau să se reangajeze pe un termen de 5 ani. Întrucît, în prezent, prima acordată recruților încorporați în armata regulată pe un termen de doi ani este de 7 l. st. la infanterie și de 10 l. st. la cavalerie, prima de numai 1 l. st. acordată pentru un stagiul de 5 ani în miliție constituie mijlocul cel mai sigur de desființare a acesteia. Se pare că lordul Palmerston, care s-a codit aproape un an să înroleze miliția, vrea să se descotorosească de ea cît mai curînd cu putință. Și, într-adevăr, aflăm că în ultimele două săptămîni nu-i regiment de miliție care să nu fi pierdut $\frac{2}{3}$ — $\frac{5}{8}$ din efectivul lui. Astfel, în comitatul Somerset, regimentul 1 de miliție a pierdut din 500 de oameni 414; miliția din North-Durham, din 800 de oameni a pierdut 770; miliția din Leicester, din 460 de oameni — 340; regimentul de artilerie din comitatul Suffolk, din 130 de oameni — 90 etc.

Scris de K. Marx la 3 aprilie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 163 din 7 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Perspective apropiate în Franța și în Anglia

Londra, marți 10 aprilie 1855

Permiteți-mi ca, după o îndelungată întrerupere, să-mi reiau corespondențele la „Tribune”.

Zilele de ieri și de astăzi vor fi, probabil, primele două zile hotărâtoare ale Conferinței de la Viena, deoarece ședința din 9 aprilie urma să fie deschisă în prezența d-lui Drouyn de Lhuys, și, în afară de aceasta, toți așteptau ca ambasadorul rus să primească între timp instrucțiuni cu privire la punctele trei și patru. La început, călătoria d-lui Drouyn de Lhuys a fost interpretată la toate bursele drept un simptom sigur de pace. Se afirma că un diplomat atât de strălucit fi-rește că n-ar participa personal la aceste tratative dacă n-ar fi sigur de succes. În ceea ce privește „strălucitele calități” ale acestui diplomat, ele se bazează pe un mit și există mai ales în articolele de ziar plătite de el pentru a-l prezenta ca pe un al doilea Talleyrand, ca și când lungă sa carieră sub Ludovic-Filip n-ar fi confirmat de mult „strălucita” sa mediocritate. Adevăratul motiv al călătoriei sale este următorul: datorită binecunoscutei ignoranțe în materie de limbă franceză a lordului John Russell, în ultimele săptămîni aliații s-au văzut puși în situația de a face unele concesii pe care aceștia niciodată n-au intenționat să le facă și a căror anulare va necesita multe eforturi. Franceza lordului John este franceza tipică a lui John Bull, vorbită de „milord” în „Fra Diavolo”¹²³ și în alte piese de teatru populare odinioară în Franța; ea începe cu „monsieur l'aubergiste” * și se termină cu cuvintele „très bien” **; și dacă el înțelege doar jumătate din ceea ce i se vorbește, îi servește drept consolare faptul că alții înțeleg încă și mai puțin din ceea ce spune el. Tocmai din

* — d-le hangiu. — *Nota trad.*** — foarte bine. — *Nota trad.*

aceste considerente, prietenul și rivalul său lordul Palmerston l-a trimis la Viena, socotind că vor fi suficiente câteva gafe serioase făcute acolo pentru a-l nimici, în cele din urmă, pe bietul și micul John. Așa s-a și întâmplat. De cele mai multe ori Russell n-a putut înțelege despre ce era vorba și, la fiecare din intervențiile tăioase și neașteptate ale lui Gorceakov sau Buol, nefericitul diplomat debutant răspundea invariabil cu un încurcat „très bien”. Aceasta a dat Rusiei și, în oarecare măsură, Austriei posibilitatea să afirme că cel puțin în ceea ce privește Anglia au fost acceptate unele puncte, deși bietul lord John n-a avut niciodată de gând să facă asemenea concesii. Palmerston, firește, n-ar fi avut nimic de obiectat, din moment ce toată vina cădea pe capul nefericitului său coleg. Ludovic Bonaparte însă nu a putut admite ca printr-o asemenea înșelăciune să fie silit să încheie pace. Pentru a pune capăt acestui gen de diplomație, guvernul francez a hotărât să clarifice imediat lucrurile. De aceea a întocmit un ultimatum cu care Drouyn de Lhuys s-a dus la Londra, și, după ce guvernul englez și-a dat asentimentul, a plecat cu acest document la Viena. Astfel, Drouyn de Lhuys poate fi considerat în prezent reprezentantul comun al Franței și Angliei, și nu încapă nici o îndoială că el va ști să folosească în modul cel mai fericit această situație în interesul stăpînului său. Și, cum singurul și exclusivul interes al lui Ludovic Bonaparte este de a nu încheia pace pînă cînd nu va culege noi lauri și nu va obține noi avantaje pentru Franța și pînă cînd războiul nu-și va fi îndreptățit pe deplin menirea sa ca „moyen de gouvernement” *, misiunea lui Drouyn, de parte de a urmări scopuri pașnice, constă, dimpotrivă, în a asigura sub un pretext cît mai decent continuarea războiului.

În cercurile burgheziei din Franța și Anglia, acest război nu se bucură, hotărît, de popularitate. Pentru burghezia franceză, războiul a fost din capul locului nepopular, deoarece încă de la 2 decembrie toată această clasă se află în opoziție față de guvernul „salvatorului societății”. În Anglia, burghezia era împărțită. La marea majoritate a burgheziei engleze, obiectul urii naționale nu mai erau francezii, ci rușii; și, deși John Bull își permite să facă din cînd în cînd mici anexiuni în India, el nici nu se gîndește să permită și altor țări să facă același lucru în alte părți, în vecinătatea imediată a Angliei sau a posesiunilor ei. Rusia este țara care îi trezește

* — mijloc de a guverna. — Nota trad.

de mult temeri în această privință. Avînd în vedere uriașa extindere a comerțului englez cu Levantul și prin Trebizonda cu Asia centrală, problema navigației libere prin Dardanele este de cea mai mare importanță pentru Anglia. Anglia nu poate admite ca Rusia să înghită treptat țările dunărene, a căror importanță ca grîinare crește tot mai mult; ea nu poate admite ca Rusia să oprească navigația pe Dunăre. Cerealele rusești reprezintă și acum un articol foarte important pentru consumul Angliei, astfel încît anexarea de către Rusia a țărilor agricole vecine ar pune Marea Britanie într-o totală dependență față de Rusia și de Statele Unite și ar transforma aceste două țări în regulatori ai pieței mondiale de cereale. În afară de aceasta, în Anglia circulă în permanență zvonuri vagi și alarmante cu privire la înaintarea Rusiei în Asia centrală; ignorant în materie de geografie, publicul englez dă lesne crezare acestor zvonuri, răspîndite de politicieni, pentru care India prezintă un interes deosebit, sau de fanști înspăimîntați. De aceea, atunci cînd Rusia a pornit agresiunea ei împotriva Turciei, ura națională a izbucnit cu violență și niciodată, poate, un război n-a fost atît de popular ca acesta. Partidului păcii i s-a interzis, pentru moment, să vorbească; pînă și marea majoritate a membrilor lui a fost tîrită de curentul general. Cine cunoaște însă caracterul englezului poate fi sigur că acest entuziasm războinic va fi de scurtă durată, cel puțin în ceea ce privește burghezia; de îndată ce războiul o atinge la buzunar, spiritul mercantil al burgheziei primează asupra mîndriei naționale și teama de a pierde imediat profiturile personale este mai puternică decît teama de a pierde treptat, în mod inevitabil, mari avantaje naționale. Adepții lui Peel — adversari ai războiului nu atît dintr-o reală dragoste de pace cît din pricina timidității și a îngustimii de vederi, care trezeau întotdeauna în ei teama de orice criză mare și de orice acțiune hotărîtă — au făcut tot ceea ce le-a stat în putință ca să grăbească momentul cînd fiecare negustor și fabricant englez va putea calcula pînă la ultimul farthing cît îl va costa pe fiecare în parte războiul per annum*. D-l Gladstone, disprețuind ideea vulgară a unui împrumut, a dublat imediat impozitul pe venit și a oprit reforma financiară. Rezultatul n-a întîrziat să se vadă. Partidul păcii și-a ridicat capul din nou. Cu energia și tenacitatea care-l caracterizează, John Bright a înfruntat curentul popular și a reu-

* — pe an. — *Nota trad.*

șit să unească în jurul său districtele industriale. La Londra, starea de spirit continuă să fie favorabilă războiului, dar chiar și aici se observă o creștere a influenței partidului păcii; de altfel trebuie să menționăm că Asociația păcii n-a avut niciodată o influență prea mare în capitală. Totuși, pretutindeni în țară, agitația pe care o face ia proporții și încă un an de impozite pe venit dublate și în plus un împrumut — care acum este socotit inevitabil — sînt suficiente pentru a lichida ultimele rămășițe de spirit războinic ale clasei industriale și comerciale.

Cu totul altfel stau lucrurile cu masele populare din ambele țări. Începînd din 1789, țărănimea din Franța a fost cea mai inflăcărată susținătoare a războiului și a gloriei militare. De astă dată, țărani sînt convinși că războiul nu va constitui o povară prea grea pentru ei, deoarece într-o țară unde pămîntul este fărîmițat la maximum, aparținînd unor mici proprietari, conșcricția nu numai că eliberează regiunile agricole de surplusul de forță de muncă, dar oferă în fiecare an unui număr de vreo 20 000 de tineri prilejul de a cîștiga o sumă bunicică ca înlocuitori în armată. Numai un război de durată ar constitui o povară pentru ei. Cît privește impozitele de război, împăratul nu-i poate impune pe țărani fără să-și riște coroana și viața. Singurul mijloc de a menține bonapartismul în rîndurile țaranilor este de a-i atrage de partea lui, scutindu-i de impozitele de război. Așadar, în anii următori, ei vor fi, de probabil, eliberați de acest jug.

În Anglia, situația este identică. Masa soldaților se recrutează din regiunile agricole, unde de obicei există un surplus de forță de muncă, și numai într-un stadiu mai avansat al războiului această masă este masiv îngroșată cu elemente turbulente de la orașe. Deoarece la începutul războiului situația comerțului era mai mult sau mai puțin satisfăcătoare și în agricultură se făcuseră o serie de îmbunătățiri, numărul recruților de la sate a fost de data aceasta mai mic, și astăzi în miliție predomină elementul orășenesc. Numărul neînsemnat al celor înrolați în armată era totuși suficient pentru a influența favorabil asupra salariilor. Pe de altă parte, locuitorii de la sate îi simpatizau întotdeauna pe soldații proveniți din rîndurile lor, care deveneau în ochii lor eroi. Impozitele directe nu-i atingeau pe micii arendași, pe muncitorii agricoli, și numai după cîțiva ani de război aceștia puteau simți creșterea impozitelor indirecte. Printre acești oameni entuziasmul războinic este mai puternic ca oricînd; nu este sat în care

să nu se fi deschis o nouă berărie cu firma „Eroii de la Alma” sau ceva în genul acesta și unde în fiecare casă pereții să nu fie împodobiți cu splendide oleografii reprezentînd Alma, Inkermanul, atacul de la Balaklava și cu portrete ale lordului Raglan și ale altora. Dar, dacă în Franța preponderența micilor țărani ($\frac{4}{5}$ din populație) și poziția lor specială față de Ludovic-Napoleon face ca părerea lor să aibă multă greutate, în Anglia, sătenii, care constituie o treime din populația țării, nu au aproape nici o influență, revenindu-le doar rolul de apendice și de cor al aristocrației funciare.

Proletariatul industrial are în ambele țări aproape aceeași poziție specială față de război. Atît proletarii englezi cît și cei francezi sînt însuflețiți de un sentiment național nobil, cu toate că s-au eliberat, mai mult sau mai puțin, de învechitele prejudecăți naționale proprii țărănimii din ambele țări. Pentru ei, războiul prezintă prea puțin interes direct, atît doar că victoriile compatrioților lor le flatează mîndria națională, iar felul în care este dus războiul, aventuros și înfumurat de către Franța, timid și stupid de către Anglia, le dă prilej de a face agitație împotriva guvernelor existente și claselor dominante. Pentru ei, principalul constă în următoarele: acest război, care coincide cu o criză comercială — deocamdată în faza ei incipientă —, care este condus de oameni incapabili să facă față sarcinilor și a căpătat proporții europene, va provoca în mod inevitabil evenimente în urma cărora proletariatul va putea ocupa din nou poziția pierdută după luptele din iunie 1848 în Franța¹²⁴; acest lucru este valabil nu numai pentru Franța, ci și pentru toată Europa centrală, inclusiv Anglia.

În Franța nu încape nici o îndoială că o nouă furtună revoluționară va aduce, mai curînd sau mai tîrziu, clasa muncitoare la putere. În Anglia, lucrurile vor lua în curînd aceeași întorsătură. Aristocrația dorește să continue războiul, dar este incapabilă să facă acest lucru și complet compromisă în urma greșelilor făcute iarna trecută în conducerea războiului. Burghezia nu dorește continuarea războiului, dar nici nu-i poate pune capăt acum; sacrificînd totul de dragul păcii, burghezia dovedește că este incapabilă să guverneze Anglia. Dacă evenimentele vor duce la răsturnarea primei clase — împreună cu diferitele ei fracțiuni —, fără a o lăsa pe cea de-a doua să ia puterea, nu mai rămîn decît două clase care pot lua puterea: mica burghezie, clasa micilor patroni, a cărei lipsă

de energie și hotărîre s-a manifestat ori de cîte ori era chemată să treacă de la vorbe la fapte, și clasa muncitoare, căreia i s-a imputat mereu că a dat dovadă de prea multă energie și hotărîre cînd a acționat ca clasă.

Care dintre aceste clase va putea scoate Anglia din vîltoarea actualei încăierări și din greutățile pe care aceasta le poate genera ?

Scris de K. Marx la 10 aprilie 1855

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune”
nr. 4375 din 27 aprilie 1855

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Critica articolului lui Napoleon
din „Moniteur”¹²⁵

Londra, 14 aprilie. Se pare că pînă și în Franța publicul a pătruns în misterele asediului Sevastopolului. De aceea, Ludovic-Bonaparte a publicat din nou, în calitatea sa de redactor en chef * al ziarului „Moniteur”, un lung articol de fond în această problemă. El spera să atingă prin acest articol cîteva scopuri: în general să consoleze publicul de eșecul suferit; în special să-l absolve pe succesorul lui Napoleon de răspunderea acestui eșec și, mai ales, să răspundă la Memoriul de la Bruxelles. Articolul, scris într-un stil pe jumătate familiar și pe jumătate oficial, caracteristic pentru un om care se adresează în același timp țaranilor francezi și guvernelor europene, face un fel de istoric al campaniei și arată prețioasele motive ale fiecărui pas întreprins. Documentul este cît se poate de nepolitic, deoarece este extrem de slab și neconvingător. Înseamnă că „pressure from without” ** trebuie să fie îngrijorător de puternică dacă Bonaparte s-a văzut nevoit să ia cuvîntul și să se apere în felul acesta.

După o lungă introducere se aduce la cunoștință o parte din instrucțiunile primite de Saint-Arnaud la începutul campaniei și se explică de ce trupele aliaților au fost debarcate mai întîi la Gallipoli. Rușii, se spune în articol, puteau să treacă Dunărea la Rusciuc și, ocolind linia Șumla-Varna, să treacă Balcanii și să înainteze spre Constantinopol. Dintre toate argumentele care ar pleda în favoarea unei debarcări la Gallipoli, acesta este cel mai slab. În primul rînd, Rusciuc este o *fortăreață*, și nu un oraș deschis, cum se pare că-și imaginează augustul editor al ziarului „Moniteur”. Aceasta ne amintește de eroarea istorică pe care a comis-o recent „Moniteur” în necrologul făcut împăratului Nicolaie, în care,

* — redactor-șef. — *Nota trad.*

** — presiunea din afară. — *Nota trad.*

printre altele, a confundat tratatul de la Adrianopol cu tratatul de la Kuciuk-Kainargi¹²⁶. În ceea ce privește primejdia pe care o prezenta un asemenea marș de flanc al rușilor, trebuie menționat că rușii nu puteau risca să lase în spatele frontului lor o armată turcă de 60 000 de oameni, solid instalată între patru fortărețe puternice, fără a deplasa acolo forțe capabile să imobilizeze această armată; că acest marș de flanc i-ar fi expus pe ruși în defileele Balcanilor unei soarte identice cu cea a lui Dupont la Bailèn și a lui Vandamme la Kulm¹²⁷ și că, în cel mai bun caz, ei ar fi putut să trimită la Adrianopol doar 25 000 de oameni. Cel ce consideră că o asemenea armată poate constitui un pericol pentru Constantinopol se va lămuri din lucrarea maiorului Moltke despre războiul ruso-turc din 1828—1829¹²⁸. Să ascultăm mai departe. În cazul când Constantinopolul nu va fi amenințat de nici o primejdie, aliații vor trebui să trimită câteva divizii la Varna pentru a dejuca orice încercare de asediere a Silistrei. După aceasta vor fi posibile două operații: fie o debarcare la Odesa, fie cucerirea Crimeii. Generalii aliați trebuiau să se hotărască pe loc pentru una din aceste două operații. Instrucțiunile se terminau cu câteva sfaturi militare înțelepte sub formă de maxime și aforisme:

„Fiți întotdeauna la curent cu tot ce face inamicul. Concentrați trupele la un loc, nu le fărâmițați, iar dacă sînteți siliți să le fărâmițați, faceți în așa fel ca în 24 de ore să le puteți aduna din nou într-un punct anumit” etc.

Toate acestea sînt, într-adevăr, niște reguli de conduită foarte prețioase, dar atît de răsuflete, atît de arhicunoscute, încît tragi imediat concluzia că Saint-Arnaud trecea în ochii suveranului său drept un ignorant notoriu din moment ce avea nevoie de asemenea sfaturi. Aici instrucțiunile se întrepun deodată cu următoarele cuvinte:

„Domnule mareșal, vă bucurați de toată încrederea mea! Porniți, și sînt încredințat că sub conducerea dv. competentă vulturul francez va dobîndi o nouă glorie”.

În ceea ce privește punctul principal, expediția din Crimeea, Bonaparte recunoaște că acesta era planul său favorit și că mai tîrziu i-a trimis lui Saint-Arnaud un nou teanc de instrucțiuni cu privire la această expediție. El neagă însă că ar fi elaborat el însuși în amănunt planul expediției și că l-ar fi trimis la cartierul general. Potrivit afirmațiilor sale, rămînea

la latitudinea generalilor să prefere debarcarea la Odesa, sau nu. Ca dovadă se reproduce un pasaj din aceste noi instrucțiuni în care Bonaparte propune o debarcare la Feodosia (Kaffa), avînd în vedere că acolo există un loc ferit și suficient de larg pentru ancorarea flotei, care trebuie să constituie întotdeauna baza de operații a armatei. El a încercat, încă în primele instrucțiuni, să explice celebrului mareșal în modul cel mai amănunțit și în forma cea mai populară ce se înțelege printr-o bază de operații. Din acest punct — Kaffa —, armata trebuia să se îndrepte spre Simferopol, să-i împingă pe ruși spre Sevastopol, în fața fortificațiilor cărora ar fi urmat să se dea, probabil, o bătălie, și, în cele din urmă, să asedieze Sevastopolul. „Din nefericire“, generalii aliați n-au pus în aplicare acest plan. Această împrejurare „nefericită“ este cu atît mai fericită, cu cît îi permite lui Bonaparte să arunce toată răspunderea pentru această chestiune penibilă pe umerii generalilor. Planul de a debarca 60 000 de soldați la Kaffa, pentru a-i trimite de aici la Sevastopol, este, într-adevăr, original. Admițînd ca regulă generală că forța ofensivă a unei armate aflate pe teritoriul inamic scade cel puțin în aceeași proporție în care crește distanța care o desparte de baza ei de operații, se pune întrebarea: cîți oameni ar fi putut aduce aliații la Sevastopol după un marș de peste 120 de mile? Cîți oameni ar fi trebuit lăsați la Kaffa? Cîți oameni ar fi fost necesari pentru a păstra și întări punctele de legătură? Cîți oameni ar fi fost necesari pentru paza transporturilor și curățirea teritoriului? Nici măcar 20 000 de soldați n-ar fi putut fi concentrați sub zidurile unei fortărețe numai pentru blocada căreia era nevoie de un număr de soldați de trei ori mai mare. Dacă Ludovic Bonaparte ar participa vreodată el însuși la război și l-ar conduce potrivit acestor principii, atunci în una și aceeași familie Bonaparte s-ar manifesta, fără îndoială, cel mai izbitor contrast din istoria militară*. În ceea ce privește afirmația că la Kaffa se poate ancora în condiții favorabile, orice marinar de pe Marea Neagră știe și orice hartă pentru navigație arată că Kaffa este o radă deschisă, apărută doar

* În articolul scris de F. Engels pentru „New York Daily Tribune“, această frază este redactată în felul următor: „Dacă Ludovic Bonaparte ar participa vreodată la război și l-ar conduce potrivit acestor principii, atunci el ar trebui să se îngrijească de pe acum de un apartament în vila Mivart de la Londra, deoarece Parisul nu va mai voi să-l vadă“. — *Nota red.*

împotriva vînturilor din nord și vest, în timp ce furtunile cele mai periculoase de pe Marea Neagră sînt stîrnite de vînturile dinspre sud-est și sud-vest. Așa a fost, de pildă, furtuna de la 14 noiembrie. Dacă flota ar fi ancorat atunci la Kaffa, ea ar fi fost fără doar și poate aruncată la mal.

Urmează apoi partea cea mai dificilă a articolului. Ludovic Bonaparte socotește că, în ceea ce îl privește, a reușit să se absolve de răspunderea care, potrivit Memoriului de la Bruxelles, îi revenea lui. Nu se cade însă să-i jertfești pe Raglan și Canrobert. De aceea, pentru a dovedi capacitatea acestor generali, el face o schiță a artei asedierii. Această schiță arată totuși, în esență, că Sevastopolul *nu* poate fi luat, deoarece, subliniază ea, toate regulile obișnuite sînt inaplicabile în cazul Sevastopolului.

„De pildă — se spune în articol —, în condițiile unui asediu obișnuit, cînd atacul se execută pe o singură direcție, lungimea ultimei paralele ar trebui să fie de aproximativ 300 m, iar lungimea totală a tranșelor n-ar trebui să depășească 4000 m. Aici însă paralela se întinde pe o lungime de 3000 m, iar tranșeele însumează în total 41000 m”.

Just, dar tocmai aceasta e întrebarea, *de ce* s-a permis ca linia de atac să fie atît de lungă, cînd toate împrejurările dictau o cît mai mare concentrare a focului asupra unui punct sau două ? Iată răspunsul :

„Sevastopolul nu se aseamănă cu alte fortărețe. El este înconjurat de un șanț nu prea adînc, lipsesc escarpele de piatră, aceste fortificații de apărare fiind înlocuite prin *abatize* și *palisade*. De aceea focul nostru nu putea avea decît un efect slab asupra parapetelor”.

Întrucît acestea nu puteau fi scrise pentru mareșalul Saint-Arnaud, care, probabil, le-ar fi luat drept bune, este evident că ele au fost scrise exclusiv pentru țărănimea franceză, căci orice subofițer din armata franceză ar rîde de un asemenea galimatias. Atunci cînd nu sînt construite în fundul unui șanț sau, cel puțin, ascunse de ochiul inamicului, palisadele pot fi distruse foarte repede de un foc de mitralii. Abatizele pot fi incendiate. Ele trebuie plasate la poalele pantelor, la o distanță de aproximativ 60—80 de iarzi de parapete, altminteri ar împiedica executarea focului de artilerie. Dar de unde putea fi luat lemnul pentru aceste abatize — copaci mari legați solid între ei, culcați pe pămînt în așa fel, încît vîrfurile ramurilor să fie îndreptate spre inamic —, de unde putea fi luat lemnul în acest ținut lipsit de păduri, acest lucru „Moniteur” îl trece sub tăcere. Că palisadele reprezintă un pro-

gres în comparație cu escarpele de piatră este, într-adevăr, o descoperire ; aceste întărituri de lemn pot fi ușor incendiate și de aceea nu pot împiedica un asalt după ce tunurile inamicului au fost reduse la tăcere.

În încheiere aflăm — ceea ce trebuia să dovedească articolul analizat — că generalii aliați au făcut tot ce le-a stat în putință, ba mai mult decît era de așteptat de la ei în condițiile date, și chiar că s-au acoperit de glorie. Vai de gloria care trebuie *dovedită*, și încă în felul *acesta!* Dacă domnii generali nu au putut încercui Sevastopolul, dacă ei nu au putut respinge armata rusă de observație, dacă nu sînt încă la Sevastopol, aceasta se explică doar prin faptul că n-au fost destul de puternici ! Și, într-adevăr, nici nu sînt. Dar, dacă n-au fost destul de puternici, cine poartă răspunderea pentru această *greșală*, *mai mare decît toate celelalte?* Nimeni altul decît Bonaparte. Aceasta este concluzia inevitabilă la care ajunge articolul de fond din „Moniteur”. Ce impresie a produs acest articol la Paris reiese din următorul extras dintr-o scrisoare a corespondentului din Paris, de obicei atît de servil, al ziarului „Times” :

„Unele persoane privesc acest articol pur și simplu drept un prolog al evacuării complete a Crimeii. În cercurile legitimiste se poate auzi : ni s-a făgăduit un *război à la Napoleon* ; se pare însă că vom avea o *pace à la Ludovic-Filip*. Pe de altă parte, aceeași stare de spirit domnește în rîndul poporului muncitor din suburbia St. Antoine. Acolo, acest articol este considerat drept recunoașterea fățișă a unei neputințe totale”.

Scris de F. Engels
la aproximativ 14 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung” nr. 177
din 17 aprilie 1855 și în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4 377
din 30 aprilie 1855

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Incursiunea de la 23 martie ¹²⁹

Londra, 15 aprilie. Asediul Sevastopolului se desfășoară lent, plicticos, fără evenimente importante și hotărâtoare, înviorat doar, pe ici pe colo, de unele hărțuiri infructuoase și de atacuri izolate, fiecare dintre ele fiind întotdeauna copia atacului precedent și originalul celui următor. Cu excepția superiorității dovedite de apărare în ceea ce privește lucrările genistice, fără îndoială că puține campanii de o durată egală oferă spectacolul unei asemenea mediocrități a comandamentelor ambelor părți.

Avem în fața noastră rapoartele oficiale franceze și engleze asupra incursiunii de la 23 martie ; un raport amănunțit din partea rușilor încă n-am văzut. Ca de obicei, rapoartele generalilor aliați sînt în mod intenționat atît de nebulos întocmite, încît nu se poate afla nimic precis din ele. Totuși, cu ajutorul unor scrisori particulare engleze și al unor corespondențe din ziare se poate reconstitui în linii generale acest eveniment. *Flancul drept de atac* al aliaților, îndreptat împotriva sectorului de sud-est al apărării Sevastopolului, a fost împins înainte pînă la o distanță de 600 de iarzi de linia întii de apărare a rușilor, cu ajutorul a trei linii de aproșe sau tranșee în zigzag, legate între ele la capete prin așa-numita a doua paralelă. Cele trei aproșe au fost împinse, deși încet și nesistematic, dincolo de cea de-a doua paralelă, pentru a fi unite printr-o a treia paralelă și a face din aproșa centrală o poziție întărită sau un loc ferit destul de încăpător pentru a adăposti acolo trupe de rezervă. Aproșa centrală e ocupată de englezi, cea din dreapta și cea din stînga sînt ocupate de francezi. Aceste două aproșe de flanc se întind mai departe decît cea centrală, încît tranșeele francezilor sînt

aici cu aproximativ 50 de iarzi mai aproape de fortăreață decît poziția ocupată de englezi.

La 23 martie, înainte de revărsatul zorilor, considerabile forțe ruse, aproximativ 12 batalioane, au ieșit din oraș, înaintînd spre lucrările întărite ale asediatorilor. Știind bine că tranșeele au fost construite neglijîndu-se completamente obișnuitele măsuri regulamentare de precauție, că flancurile aliaților sînt prea expuse și nu sînt apărate de redute, că, prin urmare, un atac îndrăzneț împotriva flancurilor exterioare ale paralelei i-ar duce, fără doar și poate, în tranșee, rușii au pornit atacul printr-o manevră neașteptată și impetuoasă, în urma căreia flancurile de est și de vest ale paralelei au fost învăluite. În timp ce siguranța de luptă a tranșeei și rezervele ei trebuiau să facă față unui atac frontal, coloanele învăluitoare ale rușilor, cu toată rezistența vitejească a francezilor, au coborît în lucrările întărite ale asediatorilor și au înaintat repede în tranșee pînă au ajuns la poziția centrală, apărată de englezi. Pozițiile englezilor, asigurate împotriva unei serioase primejdii frontale, au fost lăsate în pace pînă cînd rafalele trase în stînga și în dreapta lor au atras în luptă o parte din rezervele englezilor; și nici după aceasta atacul frontal nu a fost prea violent, deoarece masa principală a atacatorilor era concentrată în coloanele învăluitoare. Dar și acestea, din cauza întinderii mari a tranșeei cucerite, își pierduseră avîntul inițial, și cînd au ajuns la englezi, ofițerii lor erau absorbiți în întregime de gîndul cum să asigure în cele din urmă retragerea. De aceea, lupta a atins foarte curînd acel punct cînd ambele părți se țin tare pe poziții, și acesta este momentul cînd un detașament care a făcut o incursiune trebuie să se gîndească la o retragere sigură. Tocmai în felul acesta au procedat rușii. Fără a încerca cu toată dîrzenia să-i alunge pe englezi de pe pozițiile pe care le ocupau, rușii au continuat să susțină lupta pînă cînd cea mai mare parte a trupelor lor a ajuns destul de aproape de Sevastopol, după care s-a retras și ariergarda, suferind pierderi mari în ciocnirile cu rezervele franceze și engleze.

Rușii se așteptau, poate, să găsească în a doua paralelă multe tunuri, cantități considerabile de muniții și alt material de război. Incursiunea lor nu putea urmări decît un singur scop — să distrugă toate acestea. Dar n-au găsit acolo

aproape nimic, și astfel n-au cîștigat nimic în urma acestei incursiuni, în afară de certitudinea că și la o asemenea distanță de propriile lor linii ei își pot păstra superioritatea în primele ceasuri ale incursiunii, înainte ca inamicul să-și fi putut concentra rezervele. Firește că și acest lucru își are importanța lui, dar abia dacă justifică pierderile provocate de o asemenea incursiune. Distrugerile materiale pricinuite de ruși lucrărilor întărite ale asediatorilor au fost reparate după o zi sau două, iar efectul moral provocat de această incursiune poate fi considerat egal cu zero. Deoarece fiecare incursiune se termină cu o retragere, asediatorii se socotesc întotdeauna învingători. Efectul moral este, de obicei, mai favorabil pentru asediatori decît pentru asediați, în afară de cazurile cînd pierderile suferite de aceștia din urmă sînt incomparabil mai mici decît cele suferite de primii.

În cazul de față, cînd Canrobert și Raglan aveau nevoie mai mult decît oricînd de un succes aparent, această incursiune, cu neînsemnatele ei rezultate și cu retragerea în grabă a rușilor, care i-a urmat, a fost foarte bine venită. În special trupele franceze se fălesc că l-au urmărit pe inamic chiar pînă la fortificațiile din fața Sevastopolului. În astfel de împrejurări, acest lucru nu este prea greu, deoarece tunurile fortăreței nu pot deschide focul de teamă să nu nime-rească în propriile trupe. La rîndul lor, englezii, trecînd sub tăcere faptul că pozițiile lor se aflau cu mult îndărătul liniei frontului, ceea ce le dădea mai curînd caracterul unei armate de rezervă decît al unor trupe din linia întîi a frontului, se fălesc, de data aceasta cu mai puțin temeii decît oricînd, cu invincibilitatea lor și cu curajul de neînfrînt al soldatului englez, care nu-l lasă să se retragă nici cu un pas. Colonelul Kelly și alți ofițeri englezi căzuți în mîna rușilor, capturați din rîndul acestor soldați de neînfrînt și expediați sub pază la Sevastopol, știu ce valoare are tot acest cant *.

Între timp, marii strategii ai presei engleze continuă să declare cu mare patos că nu poate fi vorba de un asalt asupra Sevastopolului înainte de a fi cucerite, cu orice preț, noile fortificații exterioare ale rușilor; și ei speră că acest lucru se va întîmpla curînd. Teza lor este, desigur, pe cît de justă, pe atît de banală, problema este însă *cum* să cucerești aceste fortificații dacă aliații n-au fost măcar în stare să

* — lăudăroșenie. — Nota trad.

împiedice construirea acestora sub ochii propriilor lor baterii? Atacul împotriva redutei Selenghinski (de pe Muntele Sapun) a arătat destul de limpede că o asemenea fortificație poate fi cucerită pentru scurtă vreme cu prețul multor pierderi, dar e greu de spus cu ce folos, dacă nu poate fi menținută nici măcar atîta timp cît ar fi nevoie pentru distrugerea ei. Fapt este că aceste noi fortificații, care constituie o parte integrantă a întregului sistem de apărare al rușilor și care sînt dominate pe flancuri și în spatele frontului de linia principală a rușilor, nu pot fi cucerite decît dacă se recurge la aceleași mijloace de care este nevoie pentru cucerirea liniei principale. Înainte de a putea fi vorba de un atac serios împotriva fortificațiilor exterioare și de cucerirea lor, trebuie împinse înainte, pînă la o distanță potrivită, aproșele, trebuie construite paralele acoperite, prevăzute cu places d'armes, trebuie amenajate baterii și echipate cu tunuri care să țină sub foc linia principală a rușilor. Ziarul „Times”, care strigă mai tare decît toți și cere cucerirea imediată a acestor fortificații exterioare, a uitat doar să indice noua metodă care ar permite ca în decurs de cîteva ore această grea problemă să fie rezolvată, așa cum trîmbița el cu atîta certitudine. Dar n-a apucat bine să-și exprime speranțele lui optimiste, că a și sosit o scrisoare de la corespondentul din Crimeea din care reieșea nu numai că noile fortificații exterioare ale rușilor sînt inexpugnabile, dar că ele nu constituie decît primul jalon, de la care rușii intenționează să-și împingă înainte contraaproșele. Șanțurile de tragere din fața redutei Mamelon (numită de ruși Kamciatski) sînt legate între ele printr-un șanț de comunicație obișnuit, formînd astfel o nouă linie de apărare. Între reduta Mamelon și reduta Selenghinski (pe Muntele Sapun) a fost săpată o nouă tranșee, care formează trei laturi dintr-un pătrat și din care pot fi ținute sub un foc de anfiladă o parte din aproșele francezilor. În orice caz este limpede că scopul rușilor este crearea unui întreg sistem de lucrări întărite de apărare înaintate pentru a acoperi gorganul Malahov pe ambele flancuri și dinspre front și, poate, pînă la urmă, pentru a ocupa tranșeele aliaților. Dacă o asemenea încercare ar reuși, în acest sector de atac s-ar produce o breșă în liniile de asediere. În timp ce aliații, în ultimele șase luni, n-au făcut decît să-și mențină pozițiile și

mai curînd și-au întărit bateriile decît și le-au împins înainte, rușii, într-o singură lună, s-au apropiat considerabil de pozițiile inamicului și continuă să înainteze. Desigur, au existat cazuri mai glorioase de apărare decît cel de la Sevastopol, dar de la asediul Troiei este cu neputință să găsești în analele războiului vreun asediu atît de nesistematic, lipsit de sens și de orice glorie ca asediul Sevastopolului.

Scris de F. Engels
la aproximativ 15 aprilie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 179 din 18 aprilie 1855
și ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 4377 din 30 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Germania și panslavismul ¹³⁰

I

Din sursa cea mai autorizată se comunică că *actualul* împărat al Rusiei a trimis anumitor curți o depeșă în care, printre altele, se spune :

„În momentul în care Austria se va alia definitiv cu Apusul sau va comite vreun act ostil fățiș împotriva Rusiei, *Alexandru al II-lea va lua personal conducerea mișcării panslaviste și-și va schimba actuala titlatură de împărat al tuturor rușilor în cea de împărat al tuturor slavilor*” (?).

Această declarație a lui Alexandru, dacă este autentică, este prima declarație sinceră făcută de la începutul războiului. Este primul pas care ar da războiului un caracter european. Până acum, acest caracter se ascundea îndărătul a tot felul de subterfugii și pretexte, protocoale și tratate, paragrafe din Vattel și citate din Pufendorf. Problema independenței, ba chiar a existenței Turciei este, astfel, împinsă pe planul al doilea. Acum nu se mai pune problema cine va fi stăpîn pe Constantinopol, ci cine va domina întreaga Europă. Slavii, dezbinați de mult de certuri intestine, împinși spre răsărit de germani, subjuogați în parte de germani, turci și unguri, reunind, după 1815, pe neobservate diferitele lor ramuri, prin răspîndirea treptată a panslavismului, își afirmă pentru prima oară unitatea și declară astfel război pe viață și pe moarte popoarelor romano-celtice și germanice, care au dominat pînă acum în Europa. Panslavismul nu este numai o mișcare de independență națională, ci o mișcare care tinde să anuleze ceea ce a creat istoria în decurs de o mie de ani ; o mișcare care nu-și poate atinge scopul fără a șterge de pe harta Europei Turcia, Ungaria și jumătate din Germania și care, după ce va realiza acest lucru, nu va putea dăinui decît subjugînd Europa. Dintr-o profesie de credință, panslavis-

mul s-a transformat acum într-un program politic, avînd la dispoziția sa 800 000 de baionete. El pune Europa în fața alternativei /de a fi subjugată de slavi sau de a distruge o dată pentru totdeauna centrul forței lui ofensive — Rusia.

A doua întrebare la care trebuie să răspundem este : în ce măsură panslavismul, sub forma care i-a fost imprimată de Rusia, afectează Austria ? Din cei 70 000 000 de slavi care locuiesc la răsărit de Pădurea Boemiei și de Alpii Carintiei, circa 15 000 000 se află sub sceptrul austriac, printre care reprezentanți ai aproape tuturor limbilor de origine slavă. Ramura boemă și cea cehă (6 000 000) se află în întregime sub stăpînire austriacă, cea poloneză este reprezentată de aproximativ 3 000 000 de polonezi din Galiția, cea rusă — de 3 000 000 de maloruși (rusini * și ruteni) din Galiția și nord-estul Ungariei, singura populație de origine rusă care se află dincolo de granițele imperiului rus ; ramura slavilor de sud — reprezentată de aproximativ 3 000 000 de sloveni (carintieni și croați) și sîrbi, printre care și un număr redus de bulgari, risipiți pe ici, pe colo. Prin urmare, slavii din Austria se împart astfel în două grupuri : unul dintre aceste grupuri este format din rămășițele unor naționalități a căror istorie proprie aparține trecutului și a căror dezvoltare istorică actuală este legată de cea a unor națiuni deosebite ca rasă și limbă. Ceea ce îngreuiază și mai mult situația lor națională este faptul că toate aceste rămășițe triste ale unei măreții trecute nu au nici o organizație națională în cadrul Austriei, ci, dimpotrivă, sînt risipite în diferite provincii. Slovenii, deși numărul lor este de circa 1 500 000, sînt răsfițați în diferite regiuni din Craina, Carintia, Stiria, Croația și în Ungaria de sud-vest. Cehii, populația slavă cea mai numeroasă din Austria, s-au stabilit parte în Boemia, parte în Moravia și parte (linia slovacă) în Ungaria de nord-vest. De aceea, aceste naționalități, deși trăiesc exclusiv pe teritoriul austriac, nu sînt nicidecum recunoscute ca națiuni constituite. Ele sînt considerate ca anexă fie a națiunii germane, fie a celei ungare, și, de fapt, nici nu sînt altceva. Al doilea grup al slavilor din Austria este format din rămășițele a diferite popoare care în decursul istoriei au fost despărțite de masa principală a națiunii lor și al căror centru de gravitate se află, prin urmare, în afara granițelor Austriei. Astfel, polonezii din Austria gravitează spre Polonia rusească, care reprezintă

* Locuitori ai Rusiei subcarpatice — denumire istorică comună pentru Galiția, Volinia, Podolia și o parte din sudul Poloniei. — *Nota trad.*

pentru ei, în mod firesc, punctul de atracție, rusinii — spre celelalte ținuturi maloruse unite cu Rusia, iar sîrbii — spre Serbia turcească. Se înțelege de la sine că fiecare dintre aceste grupuri, rupte de naționalitățile lor, tind spre centrul lor firesc, și fenomenul acesta devine tot mai evident pe măsură ce civilizația pătrunde în rîndurile lor și, prin urmare, crește nevoia unei activități național-istorice. În ambele cazuri, slavii din Austria nu sînt decît niște disjecta membra * care tind să se unească, fie unul cu altul, fie cu masa principală a naționalității lor. Acesta este motivul pentru care panslavismul nu este o creație rusească, ci una austriacă. Pentru a ajunge la renașterea fiecărei naționalități slave în parte, diferitele naționalități slave din Austria încep să lupte pentru unirea tuturor naționalităților slave din Europa. Rusia, puternică prin ea însăși, Polonia, pătrunsă de conștiința trăinicieii de neclintit a existenței ei naționale și, în plus, fățiș ostilă Rusiei slave, — aceste două națiuni nu erau, firește, menite să creeze panslavismul. Sîrbii și bulgarii, care se aflau sub stăpînirea Turciei, erau încă prea barbari pentru a concepe o asemenea idee; bulgarii se supuneau docili turcilor, iar sîrbii erau absorbiți de lupta pentru propria lor independență.

II

Forma inițială a panslavismului a fost pur literară. Inițiatorii lui au fost *Dobrowski*, un ceh, întemeietorul filologiei științifice a dialectelor slave, și *Kollar*, un poet slovac din Ungaria subcarpatică. La Dobrowski a predominat entuziasmul savantului și cercetătorului; la Kollar au precumpănit curînd ideile politice. La început, panslavismul se mulțumea cu elegii, și principala temă a poeziei panslaviste era măreția trecutului și rușinea, nenorocirile și jugul străin din prezent. „Oh, doamne, nu există oare vreun om pe lume care să facă dreptate slavului?” Pe atunci, visurile despre un imperiu panslav care să dicteze legi Europei abia dacă se înfiripau. Dar perioada elegiacă s-a încheiat curînd și o dată cu ea au luat sfîrșit și chemările la o simplă „dreptate pentru slavi”.

Cercetările istorice cu privire la dezvoltarea politică, literară și lingvistică a slavilor au făcut pași uriași în Austria.

* — membre risipite. — *Nota trad.*

Safarik, Kopitar și Miklosich ca lingviști, *Palacký* ca istoric s-au plasat în fruntea mișcării, urmași de mulți alții mai puțin înzestrați sau cu totul lipsiți de înclinații științifice, ca, de pildă, *Hanka, Gai* etc. Epocile glorioase din istoria Boemiei și a Serbiei au fost zugrăvite în culori vii în contrast cu situația jalnică și umilitoare din prezent a acestor naționalități; și tot așa cum în cealaltă parte a Germaniei politica și teologia erau supuse criticii sub steagul „filozofiei”, în Austria, sub ochii lui Metternich, panslaviștii foloseau filologia pentru a propaga doctrina despre unitatea slavilor și pentru a crea un partid politic al cărui țel evident era schimbarea radicală a situației tuturor naționalităților din Austria și chiar transformarea ei într-un mare imperiu slav.

Amestecul limbilor pe care îl întâlnim la răsăritul Boemiei și Carintiei pînă la Marea Neagră este, într-adevăr, uimitor. Procesul de deznaționalizare în rîndul slavilor din vecinătatea Germaniei, înaintarea lentă, dar neîntreruptă a germanilor, năvălirea ungurilor, în urma căreia slavii de nord au fost despărțiți de slavii de sud printr-o masă compactă de 7 000 000 de oameni de naționalitate finică, infiltrarea turcilor, tătarilor, valahilor printre naționalitățile slave, — toate acestea au creat un adevărat Babilon. De la un sat la altul, aproape că de la o fermă la alta se vorbește altă limbă. Chiar în Boemia, dintr-o populație de 5 000 000, 2 000 000 sînt germani și 3 000 000 slavi, înconjurați, pe deasupra, din trei părți de germani. La fel stau lucrurile și cu naționalitățile slave din Austria. A restitui slavilor toate teritoriile inițial slave, a transforma Austria, cu excepția Tirolului și a Lombardiei, într-un imperiu slav — țelul urmărit de panslaviști — ar însemna să declari nulă și neavenită dezvoltarea istorică din ultimii o mie de ani, să amputezi o treime din Germania și întreaga Ungarie și să transformi Viena și Budapesta în orașe slave, — asemenea acțiuni nu puteau fi văzute cu ochi buni de germani și unguri, care stăpîneau aceste ținuturi. Pe lîngă aceasta, deosebirea dintre dialectele slave sînt atît de mari, încît, cu rare excepții, oamenii care le vorbesc nu se înțeleg între ei. Acest lucru a fost dovedit într-un mod comic la congresul slavilor care a avut loc la Praga în 1848¹³¹, unde, după diferite încercări infructuoase de a găsi o limbă comună înțeleasă de toți participanții la congres, aceștia s-au văzut siliți în cele din urmă să vorbească în limba cea mai urîtă de ei toți, și anume *limba germană*.

Vedem astfel că panslavismului austriac i-au lipsit elementele cele mai esențiale care să-i asigure succesul : masele și unitatea. I-au lipsit *masele* pentru că partidul panslavist, care cuprindea doar o parte a claselor culte, nu se bucura de nici o influență în rîndurile poporului și de aceea nu era destul de puternic pentru a opune concomitent rezistență guvernului austriac și naționalităților germană și maghiară, cărora le aruncase mînușa. I-a lipsit *unitatea* pentru că principiul unității după care s-a călăuzit era pur ideal și la prima încercare de a-l traduce în viață a suferit un eșec din cauza deosebirii de limbă. Atîta timp cît panslavismul a rămas o mișcare pur austriacă, el n-a prezentat un mare pericol, dar foarte curînd s-a găsit centrul unității și al maselor, de care avea nevoie.

Mișcarea națională a sîrbilor din Turcia de la începutul acestui secol¹³² a atras de îndată atenția *guvernului rus* asupra faptului că Turcia este locuită de vreo 7 000 000 de slavi, a căror limbă se aseamănă mai mult decît toate celelalte dialecte slave cu rusa, iar religia și limba *bisericească* — slava veche sau limba slavă bisericească — erau la fel ca la ruși. Printre acești sîrbi și bulgari a început mai întîi să facă Rusia agitație panslavistă, folosindu-se de poziția ei de cap și protector al bisericii greco-pravoslavnice. De îndată ce mișcarea panslavistă a cîștigat oarecare teren în Austria, Rusia și-a extins ramificațiile agenturilor ei pe teritoriul aliaților ei. Acolo unde slavii aparțineau bisericii romano-catolice se făcea abstracție de latura religioasă a problemei și Rusia apărea ca centru de gravitate al tuturor slavilor, ca un nucleu în jurul căruia naționalitățile slave renăscute se pot cristaliza ca un popor puternic și unit, chemat să făurească marele imperiu slav de la Elba pînă în China și de la Marea Adriatică pînă la Oceanul Înghețat. Așadar, aici au fost găsite unitatea și masele care-i lipseau ! Panslavismul a căzut imediat în capcană. El și-a pronunțat astfel propria sa sentință. Pentru reafirmarea unor naționalități imaginare, panslaviștii s-au declarat gata să jertfească barbariei ruso-mongole o participare efectivă de opt sute de ani la civilizație. N-a fost oare acesta rezultatul firesc al unei mișcări care a început cu o opoziție hotărîtă împotriva dezvoltării civilizației europene și care a vrut să întoarcă înapoi istoria mondială ?

Metternich, la apogeul puterii sale, și-a dat seama de pericol și a dibuit intrigile rușilor. El a reprimat această mișcare cu toate mijloacele de care dispunea. Dar toate mijloa-

cele sale pot fi rezumate într-un *singur* cuvînt : *represiune*. Singurul mijloc indicat — libera dezvoltare a spiritului german și maghiar, arhisuficient pentru a alunga spectrul slav, — venea în contradicție cu sistemul său de politică mărunță. În consecință, după căderea lui Metternich, în 1848, mișcarea slavă a izbucnit cu mai multă putere, cuprinzînd pături mai largi ale populației decît înainte. Aici a ieșit însă imediat la iveală caracterul ei profund reacționar. În timp ce mișcările din Austria ale germanilor și maghiarilor au avut un caracter net progresist, slavii au fost aceia care au salvat de la distrugere vechiul sistem și care i-au dat lui Radetzky posibilitatea să înainteze spre Mincio și lui Windischgrätz să ocupe Viena. Pentru a se ajunge la o deplină dependență a Austriei de slavi, marea *rezervă slavă*, armata rusă, urma să coboare în 1849 în Ungaria¹³³ și să impună acolo acesteia pacea.

Dar, dacă unirea mișcării panslaviste cu Rusia a însemnat autocondamnarea ei, Austria și-a dovedit nu mai puțin lipsa ei de viabilitate cînd s-a hotărît să primească, ba chiar să ceară slavilor acest ajutor împotriva a trei națiuni de pe teritoriul ei, singurele care dădeau dovadă de o viabilitate istorică : germanii, italienii și ungurii. Începînd din 1848, această datorie față de panslavism nu a încetat să apese Austria, și conștiința acestei datorii a fost mobilul principal al politicii austriece.

Austria a început prin a acționa împotriva slavilor pe propriul ei teritoriu, și acest lucru nu a fost cu puțință fără promovarea unei politici cît de cît progresiste. Privilegiile tuturor provinciilor au fost desființate, în locul sistemului federativ a fost introdus un sistem centralizat de conducere, și în locul diferitelor naționalități urma să fie recunoscută o națiune *artificială* — cea *austriacă*. Deși aceste măsuri noi erau îndreptate în parte și împotriva elementelor germane, italiene și maghiare, ele apăsau cel mai mult naționalitățile slave, mai puțin compacte, astfel încît elementul german a căpătat o preponderență considerabilă. Dacă pe plan intern dependența de slavi a fost în felul acesta înlăturată, dependența de Rusia a rămas și era nevoie, fie chiar și numai pentru un timp și într-o anumită măsură, să se pună capăt acestei dependențe directe și umilitoare. Aceasta a fost adevărata cauză a politicii antiruse, ce-i drept, șovăitoare, dar, cel puțin, proclamată fățiș, dusă de Austria în problema orientală. Panslavismul însă nu a dispărut ; el se simte profund jignit, stă

îmbufnat, tace și de la intervenția din Ungaria se uită la împăratul Rusiei ca la un Mesia care i-a fost predestinat. Nu este sarcina noastră să cercetăm dacă Austria, în cazul unei acțiuni fățișe a Rusiei, care s-a situat în fruntea panslavismului, poate răspunde prin concesii făcute Ungariei și Poloniei fără a-și periclita existența. Un lucru este limpede: acum nu numai Rusia, ci o întreagă conspirație panslavistă amenință să-și întemeieze imperiul pe ruinele Europei. Unirea tuturor slavilor, prin puterea incontestabilă pe care o are și pe care o mai poate dobîndi, va sili curînd forțele adverse să se manifeste în cu totul altă formă decît pînă acum. În cazul de față n-am vorbit nici despre polonezi, care, spre cinstea lor, sînt în cea mai mare parte ostili panslavismului, și nici de forma pseudodemocratică și socialistă a panslavismului, care, în fond, nu se deosebește de obișnuitul panslavism rus fățiș decît prin frazeologie și ipocrizie. Tot afit de puțin am vorbit și de reprezentanții filozofiei speculative germane¹³⁴, pe care fantastica lor ignoranță i-a coborît pînă la rolul de unealtă a conspirației ruse. Vom mai reveni pe larg asupra acestor probleme și a altora legate de panslavism.

Scris de F. Engels
la aproximativ 17 aprilie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung” nr. 185
și 189 din 21 și 24 aprilie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

Cu privire la istoricul campaniilor de agitație

Londra, 7 mai. În timpul marilor campanii de agitație din Anglia, City-ul din Londra n-a înțeles niciodată să se afle în avangarda mișcării. Până acum, aderarea lui la o agitație oarecare nu însemna decît că scopul respectivei agitații a fost atins, că a devenit un *fait accompli* *. Așa s-a întîmplat cu *mișcarea pentru reforma parlamentară*, cînd inițiativa a avut-o Birminghamul. Așa a fost cu *mișcarea împotriva legilor cerealelor*, condusă de Manchester. O excepție o constituie actul din 1797 cu privire la restricția bancară ¹³⁵. Mitingurile organizate de bancherii și negustorii din City-ul londonez i-au ajutat atunci lui Pitt *să interzică* Băncii Angliei continuarea plăților în numerar, *după ce* directorii băncilor îi comunicaseră cu săptămîni în urmă că banca se află în pragul falimentului și că ar putea fi salvată numai printr-un coup d'état **, adică prin stabilirea unui curs forțat al bancnotelor. Împrejurările nu au cerut atunci mai multă resemnare Băncii Angliei, care trebuia să se supună *interzicerii* plăților în numerar, decît negustorilor din City, al căror credit era în funcție de creditul băncii și care trebuiau să sprijine interdicția proclamată de Pitt și s-o recomande țării ***. Salvarea Băncii Angliei însemna salvarea City-ului. Așa se explică

* — un fapt împlinit. — *Nota trad.*

** — lovitură de stat. — *Nota trad.*

*** Este pur și simplu de necrezut că, pînă și în cele mai noi istorii de economie politică, atitudinea de atunci a City-ului este considerată drept o dovadă a patriotismului englez. Și mai de necrezut este faptul că d-l von Haxthausen, în lucrarea sa despre Rusia (vol. 3, 1852), este atît de credul, încît susține că, prin suspendarea plăților în numerar de către bancă, Pitt n-a lăsat ca banii să iasă din Anglia ¹³⁶. Cu ce basme i s-a împuiat capul în Rusia unui om care este în stare să creadă asemenea lucruri? Și ce să credem despre critica berlineză, care are încredere totală în d-l von Haxthausen și ca dovadă îl *copiază* ?

mitingurile „patriotice” de atunci, organizate de City, și inițiativa lui „agitatorică”. Inițiativa luată în prezent de City, care a organizat simbăta trecută mitinguri la London-Tavern și Guild-hall și a înființat o „Asociație pentru reforma administrativă”¹³⁷, are meritul că este ceva nou, lucru foarte rar în Anglia, meritul de a nu avea precedent. De asemenea, la aceste mitinguri nu s-a mâncat și nu s-a băut, ceea ce este iarăși un lucru nou în analele City-ului, al cărui „patriotism cu supă de broască țestoasă” a fost eternizat încă de Cobbett. În sfârșit, nou a fost și faptul că mitingurile organizate de negustorii City-ului londonez la London-Tavern și Guild-hall s-au ținut ziua-n amiaza-mare, în timpul orelor de lucru. Se prea poate ca, într-o anumită măsură, acest fenomen, care constituie, în genere, un ferment, și încă un ferment esențial, care agită spiritele în City, să aibă legătură cu actuala stagnare a afacerilor. Cu toate acestea, importanța mișcării din City nu poate fi tăgăduită, oricât s-ar strădui West-End-ul s-o persifleze. Ziarele reformatorilor burghezi — „Daily News”, „Morning Advertiser”, „Morning Chronicle” (ultimul face parte de cîtva timp din această categorie) — caută să demonstreze adversarilor lor „marele viitor” al Asociației City. Dar ele nu observă rezultatele directe. Ele n-au înțeles că însuși faptul convocării acestor mitinguri înseamnă rezolvarea unor probleme foarte importante, hotărîtoare : 1) ruptura dintre clasa care domină în afara parlamentului și clasa care domină înăuntrul parlamentului ; 2) înlăturarea elementelor burgheziei care dădeau pînă acum tonul în politică ; 3) spulberarea mitului Palmerston.

După cum se știe, *Layard* a anunțat că astă-seară își va prezenta în Camera comunelor propunerile sale de reformă. Se știe că în urmă cu aproape o săptămînă Camera comunelor i-a făcut o primire ostilă, nu l-a lăsat să vorbească, fluierîndu-l și huiduindu-l. La mitingurile lor, magnații lumii comerciale engleze din City l-au aclamat îndelung pe *Layard*. El a fost eroul zilei la London-Tavern și Guild-hall. Cheers *-urile City-ului au fost răspunsul sfidător la groans **-urile Camerei comunelor. Dacă Camera comunelor se va lăsa astă-seară intimidată, ea își va pierde autoritatea și zilele îi vor fi numărate ; dacă ea își va repeta groans-urile, atunci

* — aclamațiile. — *Nota trad.*

** — huiduielile. — *Nota trad.*

cheers-urile adversarului vor răsuna cu atît mai puternic. Și se cunoaște din „Abderiți”¹³⁸ la ce duce rivalitatea dintre cheers și groans. Mitingurile organizate de City au fost o provocare directă la adresa Camerei comunelor, ca și alegearea, în primul deceniu al acestui secol, a lui sir Francis Burdett ca deputat de Westminster.

Este știut că pînă acum în fruntea mișcării burgheziei engleze a stat școala manchesteriană, cu Brightii și Cobdenii ei. Acum, fabricanții din Manchester sînt înlăturați de comercianții din City. Opoziția ortodoxă a fabricanților față de război a convins burghezia, care în Anglia nu poate să stea inactivă nici un moment, că cel puțin acum și-a pierdut capacitatea de a-l conduce. În prezent, magnații din Manchester își pot păstra „hegemonia”, dar supralicitîndu-i pe magnații din City. Această rivalitate dintre cele două fracțiuni, cele mai importante, ale burgheziei, efectiv anunțată la mitingurile organizate de City, de la care alde Bright și Cobden au fost excluși și s-au exclus ei înșiși, favorizează mișcarea populară. Ca dovadă putem cita încă de pe acum faptul că secretarul Comitetului din City a trimis o scrisoare cartiștilor din Londra prin care le propune să numească un membru în Comitetul permanent al City-ului. Cartiștii l-au trimis pe Ernest Jones. Între burghezia comercială și muncitorii nu există, firește, un antagonism *direct*, ca între muncitori și fabricanți, millocracy* ; de aceea, cel puțin pentru început, City și cartiștii puteau întreprinde unii pași *comuni*, lucru care ar fi cu neputință între cartiști și manchesterieni.

Palmerston — și acesta este ultimul rezultat important al mitingurilor organizate de City — a fost pentru prima oară fluierat și huiduit de alegătorii celei mai importante circumscripții electorale din țară. Mitul creat în jurul numelui său s-a spulberat pentru totdeauna. Ceea ce l-a discreditat în City n-a fost politica sa filo-rusă, mai veche decît războiul de treizeci de ani¹³⁹, ci persiflările grosolane, cinismul pretențios și, în primul rînd, „spiritele proaste” cu care pretindea că ajută Angliei să iasă din criza cea mai grea prin care a trecut vreodată. Toate acestea, în pofida succesului pe care l-a avut în decăzuta cameră a „ticăloșilor”**, au revoltat conștiința burgheză.

* — magnații industriei. — *Nota trad.*

** Joc de cuvinte : „Haus der Gemeinen” înseamnă și Camera comunelor, și „Camera ticăloșilor”. — *Nota trad.*

Reformă administrativă în condițiile existenței unui parlament ca cel actual — nu e om să nu înțeleagă imediat lipsa de logică a acestei dorințe pioase. Dar am apucat în secolul nostru papi reformatori ¹⁴⁰, am văzut banchete pentru reformă, în frunte cu Odilon Barrot ¹⁴¹. Nu este deci de mirare dacă lavina care va mătura vechea Anglie ne va apărea la început ca un bulgăre de zăpadă în mîna negustorilor-reformatori din City.

Scris de K. Marx la 7 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 215 din 10 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Din Sevastopol¹⁴²

Poșta sosită aici sîmbătă seara cu vaporul „America” ne dă din nou posibilitatea să facem cititorilor noștri o relatare, mai mult sau mai puțin amănunțită, asupra mersului războiului în Crimeea, cu toate că și acum caracterul contradictoriu și neprecis al comunicatelor oficiale și al corespondențelor din ziare ne îngreuiază sarcina. Este absolut evident că insuccesul de la Viena¹⁴³ a provocat o însuflețire și a înviorat activitatea în tabăra aliaților de la Sevastopol și, deși se poate spune că bombardamentul a încetat la 24 aprilie, totuși în cele două săptămîni care au urmat s-a făcut cîte ceva. Deocamdată este foarte greu de știut ce avantaje au obținut aliații; într-adevăr, unul dintre corespondenți afirmă că lucrările de apărare înaintate ale rușilor — Selenghinski, Volinski și Kamciatski —, precum și șanțurile de tragere situate pe întreaga linie din fața lor, au fost părăsite de apărători¹⁴⁴. Întrucît aceasta este, desigur, maximul obținut de aliați, să admitem pentru moment că informația este exactă. Unii corespondenți anunță că francezii au asaltat și au pus stăpînire pe bastionul Catargului, dar acestei știri nu i se poate da crezare. Este pur și simplu o exagerare, lipsită de orice temei, a episodului din 21 aprilie, cînd francezii, cu ajutorul exploziilor de mine, au astupat o tranșee în fața acestui bastion*.

* În „Neue Oder-Zeitung”, primul paragraf al prezentului articol suna precum urmează :

„Comunicațiile telegrafice stabilite între Balaklava, Londra și Paris n-au reușit deocamdată decît să creeze o și mai mare confuzie în rîndurile publicului în ceea ce privește informațiile primite.

Guvernul englez fie că nu publică nimic, fie că se limitează să dea asigurări neprecise că s-ar fi obținut succese. Guvernul francez publică depeșe semnate de Canrobert, dar într-o formă atît de ciuntită și denaturată, încît este aproape imposibil să se deducă ceva din ele. De pildă, bastionul împotriva căruia a fost îndreptată lovitura principală a fran-

Să admitem că rușii au fost, într-adevăr, aruncați înapoi spre linia lor inițială de apărare, deși este foarte ciudat că pînă acum nu s-a primit nici un comunicat că aliații ar fi luat Muntele Sapun și Mamelonul. Dar, chiar dacă redutele de pe aceste înălțimi nu se mai află în mîinile rușilor, totuși nimeni nu poate nega marile avantaje pe care rușii le-au avut de pe urma lor. Muntele Sapun a fost menținut de ruși de la 23 februarie, iar reduta Kamciatski de pe Mamelon de la 12 martie pînă la sfîrșitul lunii aprilie ; în toată această perioadă, tranșeele aliaților s-au aflat fie sub un foc de anfiladă, fie sub focul frontal concentrat al bateriilor ruse, în timp ce cheia întregii poziții — gorganul Malahov — a fost în întregime apărată de ruși în decursul celor 15 zile cît a durat canonada. După ce rușii au știut să folosească cu atîta succes aceste înălțimi, ei și-au putut permite să le cedeze.

Nu este nevoie să descriem aici numeroasele atacuri de noapte în urma cărora aliații au pus stăpînire pe șanțurile de tragere și pe contraaproșele rușilor și nici incursiunile întreprinse de aceștia pentru a le recuceri de la aliați. Asemenea operații nu prezintă interes din punct de vedere tactic decît pentru cei care cunosc personal regiunea, deoarece ele depind, de cele mai multe ori, de inventivitatea, de îndrăzneala și de tenacitatea ofițerilor inferiori și a soldaților. Aceste calități, anglo-francezii le au în mai mare măsură decît rușii, și, de aceea, în unele locuri ei au reușit să-și creeze puncte de sprijin în imediata apropiere a fortificațiilor ruse. În unele locuri, distanța dintre adversari s-a redus pînă la o aruncătură de grenadă de mînă, adică aliații se află la 20—30 de iarzi de șanțul acoperit al rușilor, sau la 40—60 de iarzi de valul principal. Rușii susțin că asediatorii se află la o distanță

cezilor s-a numit pînă acum *bastionul Catargului* — *bastion du Mât*. Aflăm acum că francezii au obținut mari succese în acțiunile împotriva bastionului central, apoi împotriva bastionului nr. 4. Totuși, comparînd atent aceste relatări cu cele anterioare și, în special, cu cele ale rușilor, vedem că este vorba tot de vechiul nostru cunoscut, bastionul Catargului, dar sub o altă denumire. Acest fel de mistificare este absolut tendențios și totodată, într-o anumită măsură, «providențial».

Dar, dacă telegraful n-a fost publicului de nici un folos, el a produs, fără îndoială, o oarecare însuflețire în tabăra aliaților. Fără doar și poate că primele telegrame primite de Canrobert conțineau indicația strictă de a acționa mai hotărît și de a dobîndi cu orice mijloace anumite succese. Într-un comunicat neoficial se afirmă că *toate* lucrările de apărare înaintate — Selenghinski, Volinski și Kamciatski —, precum și șanțurile de tragere situate pe întreaga linie din fața lor, au fost părăsite de ruși". — *Nota red.*

de 30 de stînjeni, adică 60 de iarzi de acest val. Aşa se prezintă situaţia mai ales în faţa bastionului Catargului, a Bastionului central şi a Redanului, unde adînciturile terenului formează spaţii moarte, în aşa fel situate, încît ruşii nu au posibilitatea în mod practic să dea tunurilor lor o asemenea înclinare care să permită să le lovească executînd trageri indirecte. Deoarece focul artileriei ruse nu a fost neutralizat, menţinerea legăturii cu aceste adîncituri şi transformarea lor într-un întreg sistem de tranşee prezintă o mare dificultate, şi aliaţii vor simţi foarte serios focul de flanc al ruşilor. Într-adevăr, este greu de închipuit că, atîta timp cît bateriile aliaţilor se află la 400—500 de iarzi în spatele tranşeelelor înaintate, aliaţii pot spera să apere poziţii atît de expuse împotriva unor incursiuni întreprinse pe neaşteptate şi cu forţe suficiente; şi după bombardamentul nereuşit — cum se recunoaşte acum — va fi nevoie de un oarecare timp pînă cînd vor putea fi puse în acţiune noi baterii mai înaintate.

Înaintarea neaşteptată a aliaţilor pînă aproape de fortificaţiile ruşilor, oricît s-ar deosebi în aparenţă de încetineala şi nehotărîrea lor anterioară, este în realitate un fenomen de acelaşi ordin. În executarea acestui asediu nu s-a respectat nici un sistem, nici o consecvenţă fermă; şi, întrucît orice asediu este în esenţă o operaţie strict succesivă, în care după fiecare pas cîştigat, pentru ca acesta să nu fie inutil, trebuie să se obţină imediat un nou avantaj, este absolut evident că aliaţii au întreprins acest asediu după cel mai prost din planurile posibile. În pofida dezamăgirii generalilor aliaţi, cînd au văzut pentru prima oară cum se prezintă raionul în care urmau să se desfăşoare acţiunile de luptă, în pofida erorilor comise toamna trecută în timpul așa-zisului prim asediu, aliaţii ar fi putut totuşi obţine succese mai mari. Vom face complet abstracţie de Cartierul de nord al oraşului, cum au făcut şi generalii aliaţi. Ei erau ferm hotărîţi să atace numai Cartierul de sud al oraşului, riscînd astfel să se pomenească într-un oraş dominat de o fortăreaţă inaccesibilă lor. În legătură cu aceasta există două posibilităţi: fie că generalii aliaţi s-au considerat suficient de tari pentru a cuceri Cartierul de sud, şi, în acest caz, trebuie să recunoască acum că au făcut o greşală de neiertat, fie că s-au simţit prea slabi, şi atunci de ce nu şi-au asigurat întăriri? Acum nu se mai poate nega faptul că în acest asediu „memorabil şi fără precedent” s-a făcut o greşală după alta. Se pare că lipsurile îndurate în timpul iernii au dat naştere unei indolenţe, apatii

și moleșeli de nebiruit atît în rîndurile armatei cît și printre generali. Cînd, în februarie, rușii au trecut cu îndrăzneală dincolo de limitele întăriturilor lor și au creat noi linii de apărare mai înaintate, aceasta ar fi trebuit să constituie pentru aliați un imbold suficient pentru a-i sili să-și mobilizeze forțele ; Canrobert însă nu s-a priceput să folosească acest avertisment serios decît pentru a le tăia zuavilor avîntul, trimițîndu-i la un atac de nereușita căruia era convins dinainte. Lucrările de realizare a șanțurilor au fost reluate, dar mai curînd în scopul creării unor căi acoperite pentru coloanele de asalt decît pentru a împinge bateriile mai aproape de inamic. Sînt deja 6 luni de cînd aliații se află în fața fortăreței, și totuși fiecare acțiune a lor dovedește că n-au avut un plan precis și că punctul pentru atacul general nu a fost fixat ; dimpotrivă, vechea idee fixă de a cucerii Sevastopolul printr-un coup de main * le stăpînește încă mințile, împiedicînd realizarea fiecărei propuneri rezonabile, zădărnîcînd fiecare încercare de înaintare succesivă. Puținul înfăptuit de aliați a fost făcut într-un timp de trei ori mai îndelungat decît necesită operațiile unui asediu după toate regulile artei, iar pe de altă parte, inconsecvența acțiunilor și lipsa unui plan general nu le dădea nici măcar certitudinea succesului, proprie unor asemenea operații.

Se puneau toate speranțele în focul de artilerie deschis nu de mult. Aceasta a fost scuza principală pentru toate tergiversările și completa inactivitate. Deși este greu de spus ce anume se aștepta de la acest mare eveniment — de la bateriile care se aflau la distanța de 600-1 000 de iarzi de obiectivele lor —, focul a fost, în cele din urmă, deschis. În primele două-trei zile s-au tras din fiecare tun cîte 150 de lovituri, apoi 120, apoi 80, 50 și, în sfîrșit, 30 de lovituri, după aceea bombardamentul a fost întrerupt. Rezultatul a fost aproape imperceptibil dacă facem abstracție de tunurile scoase din uz și de depozitele de muniții golite ale aliaților. 5 zile de bombardament maxim ar fi pricinuit rușilor mai multe pierderi și ar fi dat aliaților mai multe șanse de succes decît 15 zile de foc de artilerie început cu mare intensitate, dar slăbit imediat. Fără muniții și cu tunuri scoase din uz ar fi putut oare aliații să tragă foloase de pe urma acestor avantaje ? Nu mai mult decît acum ; în schimb, rușii, dat fiind că focul a slăbit și că asupra lor a încetat să mai cadă o

* — lovitură îndrăzneată. — *Nota trad.*

grindină de 50 000 de proiectile pe zi, ca în primele 5 zile, se află acum într-o situație mult mai bună decît ar fi putut fi. Prelungirea bombardamentului prin reducerea intensității lui este o abatere atît de mare și de inexplicabilă de la toate regulile militare, încît nu putea fi determinată decît de rațiuni cu caracter politic. Cînd primele două zile de foc de artilerie au spulberat speranțele aliaților, necesitatea de a menține aparența unui bombardament în timpul lucrărilor Conferinței de la Viena le-a impus această risipă inutilă de muniții.

Bombardamentul încetează, ședințele Conferinței de la Viena se întrerup, se stabilește legătura telegrafică. Tabloul se schimbă dintr-o dată. Din Paris sosesc ordine să se acționeze rapid și hotărît. Se renunță la sistemul anterior de atac; bubuitul steril al artileriei cedează locul asalturilor parțiale, cuceririi pozițiilor cu ajutorul exploziilor de mine, schimburilor de focuri și atacurilor la baionetă. Sînt cîștigate și chiar păstrate noi puncte înaintate, în pofida unei prime incursiuni a asediaților. Dar, dacă nu se va recunoaște necesitatea de a se amplasa baterii în imediata apropiere a liniilor ruse, împiedicîndu-i pe asediați să se mențină pe aceste linii, înseamnă că nu s-a realizat nimic. Pozițiile înaintate nu pot fi menținute fără pierderi mari suferite zilnic, fără încăierări la intervale regulate și cu rezultate îndoielnice și schimbătoare. Să admitem chiar că s-ar amplasa asemenea baterii pe a doua și a treia paralelă și că, pentru punerea lor în funcțiune, ar trebui mai întîi să fie scoși rușii din șanțurile lor de tragere — cît timp va mai trece oare pînă cînd aceste noi baterii vor fi asigurate cu o cantitate suficientă de tunuri pentru a răspunde cu succes la focul rușilor, care, după cum au arătat ultimele două bombardamente, nu este mai slab decît cel al aliaților? Cu cît bateriile sînt amplasate mai aproape de lucrările întărite ale inamicului, cu atît mai eficace este focul încrucișat care poate fi concentrat asupra lor și cu atît mai limitat devine spațiul pentru amplasarea tunurilor; cu alte cuvinte, focul ofensivei și cel al defensivei ajung să se echilibreze, afară de cazul că acesta din urmă a fost în prealabil redus la tăcere de focul unor baterii mai depărtate, ceea ce, în cazul de față, nu s-a întîmplat.

Cum de au reușit rușii să se împotrivescă cu atîta succes atacurilor aliaților? În primul rînd, datorită greșelilor și șovăielii aliaților înșiși; în al doilea rînd, datorită vitejei garnizoanei și priceperii comandantului trupelor de geniu, colo-

nelul Tottleben ; în al treilea rînd, datorită tăriei naturale a poziției lor însăși. Căci trebuie să recunoaștem că poziția este, într-adevăr, atît de solidă cum rar se întîlnește. Pe hărțile proaste, singurele accesibile pînă de curînd, Sevastopolul este așezat la poalele unei pante, fiind dominat din spate de niște înălțimi ; dar, după cum arată ultimele hărți noi și mai bune, orașul este situat pe cîteva dealuri răzlețe de formă rotundă, despărțite de platou prin văi ; aceste dealuri domină efectiv în aceeași măsură atît orașul cît și platoul. Specificul terenului pare să explice pe deplin de ce aliații nu s-au hotărît să pornească la asalt împotriva fortăreței în septembrie trecut ; aceasta i-a influențat, probabil, atît de puternic pe generalii aliați, încît nici n-au încercat măcar să-l silească pe inamic să arate de ce forțe dispune pentru apărare. Comandantul trupelor de geniu ruse a folosit la maximum aceste avantaje naturale. Pe toate povîrnișurile Sevastopolului, care dădeau spre platou, au fost amplasate cîte două și chiar trei rînduri de baterii, una mai sus de cealaltă, ceea ce a dublat și a triplat forța apărării. Asemenea baterii au fost amplasate și la fortificațiile altor orașe (de pildă pe povîrnișul lui Mont Valérien din Paris), dar, în general, geniștii nu sînt de acord cu ele, denumindu-le capcane. Ele reprezintă, într-adevăr, un obiectiv mare pentru asediatori ; în caz că se greșește ținta, proiectilul nimerește în bateria situată mai jos sau mai sus decît cea în care s-a tras, și de aceea apărarea va avea întotdeauna de suferit pierderi mai mari. Dar acolo unde fortăreața nu e nici măcar încercuită, ca la Sevastopol, asemenea pierderi nu înseamnă nimic în comparație cu forța uriașă pe care aceste baterii o dau focului apărării. Credem că după asediul Sevastopolului vor fi foarte puține plîngerii împotriva acestor capcane. La apărarea fortărețelor de prim rang, în care există o mare cantitate de muniții și care sînt greu de asediat, folosirea lor prezintă mari avantaje dacă terenul le permite. În afară de aceste capcane, rușii s-au abătut și în alte privințe de la regulile uzuale ale practicii geniste. Potrivit vechiului sistem de fortificații prevăzute cu bastioane, 15 sau chiar 17 bastioane în jurul fortăreței erau insuficiente : ele nu ar fi asigurat apărarea. În loc de aceasta, acum există doar 6 bastioane pe înălțimile dominante, cortinele care le unesc formînd o linie frîntă care permite deschiderea unui foc de flanc independent de cel al bastioanelor, în timp ce tunurile grele amplasate pe ieșindurile acestei linii țin sub foc întregul teren din fața lor. Aceste cortine sînt prevăzute pe aproape

toată întinderea lor cu tunuri, ceea ce constituie, de asemenea, o inovație, întrucât în fortificațiile obișnuite prevăzute cu bastioane curtimele nu au decît unul sau două tunuri pentru scopuri speciale și tot tirul de apărare este lăsat pe seama bastioanelor și lunetelor *. Fără a intra în alte amănunte tehnice, din cele spuse mai sus rezultă că rușii au folosit la maximum mijloacele lor, și chiar dacă aliații vor reuși să ia bastionul Catargului sau cel de pe gorganul Malahov, ei se vor lovi, fără îndoială, de o a doua și o a treia linie de apărare, pentru cucerirea cărora vor trebui să facă apel la întreaga lor abilitate și iscusință.

Scris de F. Engels
la aproximativ 8 mai 1855
Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 401 din 28 mai 1855
și în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 217 din 11 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul apărut
în „Neue Oder-Zeitung”
Tradus din limba engleză

* — redută cu spatele descoperit. — *Nota trad.*

Karl Marx

Pianori. —
Nemulțumiri stîrnite de Austria

Londra, 9 mai. „Morning Chronicle”, „Advertiser”, „Daily News” și alte ziare își încheie toate filipicile lor împotriva asasinului Pianori cu reproșuri destul de timide la adresa unuia dintre numerele ziarului „Moniteur”. În acest număr s-a publicat actul de acuzare împotriva lui Pianori împreună cu decretul prin care se dispunea să i se plătească lui Cantillon, fost subofițer francez care acum zace la Bruxelles ca o marfă fără căutare, cei 10 000 de franci lăsați prin legat de Napoleon drept recompensă pentru atentatul împotriva lui Wellington. „Chronicle”, de obicei atît de serios, se umilește și dă din colț în colț în modul cel mai caraghios. Se pare că Napoleon al III-lea, presupune ziarul, nu știe nimic despre acest omagiu ciudat și atît de lipsit de tact în momentul de față adus lui Napoleon I. Numele lui „Cantillon” trebuie să se fi strecurat în coloanele neîntinate ale lui „Moniteur” dintr-un lapsus pennaе*. Sau se prea poate ca un funcționar inferior prea zelos să-i fi acordat din proprie inițiativă lui Cantillon 10 000 de franci etc. Se vede treaba că respectabilul „Chronicle” își închipuie că birocrația franceză este aidoma celei din Anglia, unde, după cum reiese din ultimele cercetări întreprinse de Comisia parlamentară de anchetă, un funcționar inferior din Board of Ordnance** poate comanda din proprie inițiativă și fără știrea superiorului său un anumit fel de rachete în valoare de mii de lire sterline și unde, cum declară Palmerston în Camera comunelor, documente diplomatice pot fi prezentate parlamentului cu întîrziere de săptămîni pentru că „persoana” însărcinată în cadrul ministerului de externe cu traducerea acestor documente are guturai sau suferă de reumatism.

* — greșeală. — *Nota trad.*

** — direcția artileriei. — *Nota trad.*

De cîteva zile, presa londoneză renunță la ridicarea în slăvi a Austriei și își pregătește cititorii pentru o schimbare radicală a cursului, pentru un limbaj diametral opus pe care îl vor întîlni în coloanele ei. Ca de obicei, „our own correspondents” * trebuie să spargă gheața. Astfel, „Morning Chronicle” publică următoarea știre din Berlin :

„Guvernul prusian nu poate fi învinuit de nici un act concret de înșelăciune sau de nerespectarea cuvîntului dat. Dacă guvernele puterilor occidentale au fost induse în eroare, de vină nu sînt decît ele sau cei cărora le revine sarcina de a le deschide ochii. Se poate spune însă același lucru despre Austria ? A fost oare comportarea ei tot atît de fățișă ca cea a Prusiei ? Aceasta din urmă a prejudiciat cît i-a stat în putință, direct și pe față, puterile occidentale. Prusia ne batjocorește și ride de noi fără jenă și reticențe. Austria însă a cochetat cu Anglia și Franța timp de 20 de luni și pe ascuns și-a bătut joc de noi, ne-a insuflat speranțe zadarnice, folosind căi oficiale și particulare, ne-a atras în diferite comisii, ne-a dat cele mai categorice asigurări ; iar acum, așa cum au prezis de mult cei care nu erau orbiți de o încredere excesivă, este gata să ne părăsească în cazul cînd nu vom accepta condițiile de pace, care sînt cît se poate de avantajoase pentru Rusia și absolut inacceptabile pentru Franța și Anglia. Într-adevăr ! După ce Austria i-a servit Rusiei drept pavăză la Prut și i-a dat posibilitatea lui Gorceakov să-și mute aproape toate trupele din Basarabia în Crimeea, ea insistă acum asupra unei păci care să nu schimbe lucrurile cu nimic. Dacă aceasta este tot ce putem aștepta de la prietenia noastră cu Austria, atunci cu cît masca va fi aruncată mai repede, cu atît mai bine”.

Pe de altă parte, „Times” publică următoarea știre din Viena :

„Baronul Hess, comandantul corpurilor de armată 3 și 4, a întocmit de curînd un memorandum pe care l-a înmînat suveranului său și în care arată că în actualele împrejurări nu ar fi indicat pentru Austria să declare război Rusiei. Mi se va imputa, poate, că ating în mod atît de fățiș o problemă atît de delicată ; după părerea mea însă, înseamnă să faci un serviciu Angliei și Franței spunîndu-le că trebuie să conteze doar pe propriile lor forțe și că nu se prea pot aștepta la ajutor din partea Austriei. Dacă Austria ar fi reușit să convingă Prusia și Confederația germană să-i acopere flancul stîng cu o armată de 100 000 de oameni, ea, în pofida tuturor piedicilor, s-ar fi obligat de mult, probabil, să pornească ofensiva împotriva Rusiei. Nu se cunosc argumentele invocate de baronul Hess în memorandum, dar austriecii, adepți ai orientării ruse și întotdeauna cei mai bine informați în asemenea treburi, susțin că aceste argumente se reduc aproximativ la următoarele : puterile occidentale au demonstrat cu toată evidența că, pentru a putea ține piept rușilor în Crimeea, trebuie să pună în acțiune toate forțele lor, precum și ale Turciei. De aceea ar fi cu totul deplasat din partea Austriei dacă s-ar angaja într-un război împotriva Rusiei fără a putea conta pe sprijinul Confederației germane. Este îndeobște cunoscut că Rusia are în Polonia o ar-

* — „propriii noștri corespondenți”. — *Nota trad.*

mată de 250 000 de oameni, incluzînd corpurile de gardă și grenadieri ; și, întrucît această armată este dispusă aici, în regiunea unde sînt situate 7 dintre cele mai puternice forturi ale imperiului rus, numai forțe de luptă cel puțin de două ori mai numeroase ar putea repurta un succes asupra armatei rusești. De asemenea, trebuie să nu se scape din vedere faptul că finanțele Austriei sînt zdruncinate ; că Franța este în imposibilitate de a pune la dispoziția Austriei o armată de 100 000 de oameni ; că guvernul englez s-a dovedit cu totul neputincios ; că nu se poate conta pe sprijinul Prusiei etc. Săptămîna trecută, la toate acestea s-a mai adăugat un nou argument — deșertăciunea tuturor lucrurilor, în general, și vicisitudinile vieții omului, în special, precum și dilema în care s-ar afla Austria dacă i s-ar întîmpla ceva lui Ludovic-Napoleon în timpul în care ea s-ar afla în război cu Rusia”.

Scris de K. Marx la 9 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 219 din 12 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Campania din Crimeea ¹⁴⁵

Londra, 11 mai. Nerăbdarea de care a fost cuprinsă armata franceză a silit pe Canrobert să dea în vileag planul de operații al aliaților. În Crimeea trebuie trimisă o armată de rezervă cu un efectiv de 25 000 de oameni; ea va fi urmată de încă 30 000—40 000 de francezi și piemontezi. Îndată după sosirea armatei de rezervă, francezii vor porni campania, vor trece riul Cernaia, vor ataca pe ruși oriunde îi vor întâlni, vor încerca să facă joncțiunea cu trupele lui Omer-pașa undeva în apropiere de Alma și Kacea, iar apoi vor acționa potrivit împrejurărilor. În acest timp, flota va trebui să pornească un atac asupra orașelor Kaffa și Kerçi, și, dacă va reuși să pună stăpânire pe aceste orașe, să le mențină ca eventuali pivôts, sau ca puncte de sprijin pentru armata de operații de câmp. Și, într-adevăr, acesta este singurul plan care ar putea permite aliaților să încheie victorios campania din Crimeea. Dar pentru asemenea acțiuni în câmp deschis aliații trebuie să aibă o superioritate numerică covârșitoare. Fără o astfel de superioritate ei nu vor putea sconta un succes hotărîtor în ciocnirea cu armata de observație a rușilor. Or, care este în momentul de față raportul de forțe dintre părțile beligerante?

Francezii au în Crimeea 9 divizii de infanterie și o brigadă de cavalerie (*Chasseurs d'Afrique* *). Fiecare divizie avînd un efectiv de 7 000 de oameni, aceasta ar reprezenta în total 63 000 de infanteriști și 1 500 de cavaleriști. Englezii au 5 divizii de infanterie cu un efectiv nu mai mare de 6 000 de oameni fiecare și o divizie de cavalerie cu un efectiv de 2 000 de oameni. În afară de aceasta, în Crimeea se află o divizie de infanterie turcă, numărînd circa 6 000 de oameni. Aceștia urmează să li se adauge armata de rezervă franceză, din care,

* — vînători africani. — *Nota trad.*

la termenul stabilit de Canrobert pentru începerea campaniei, nu vor putea fi trimise în Crimeea mai mult de 20 000 de baionete, incluzînd aici și pe cei 4 000 de piemontezi debarcați la 3 mai. În total, forțele aliaților aflate la Sevastopol pot fi evaluate în următoarele cifre :

Infanteria franceză	83 000,	cavaleria	1 500
„ engleză	30 000,	„	2 000
„ turcă	6 000,	„	—
Total . . . infanterie		119 000, cavalerie 3 500	

Nu se cunoaște prea bine efectivul armatei franceze de rezervă aflate la Constantinopol. De aceea nu știm dacă în momentul de față mai pot fi trimise în Crimeea și alte forțe de cavalerie. Pînă la începerea campaniei, aliații vor putea mări efectivul cavaleriei cu cel mult 2 000 de oameni, așa încît efectivul ei total va crește pînă la 5 500 de oameni. Pentru continuarea asediului e nevoie de cel puțin tot atîtea trupe cîte sînt angajate în momentul de față pentru îndeplinirea acestei misiuni, adică de 46 000 de oameni (4 divizii franceze a cîte 7 000 de oameni și 3 divizii engleze a cîte 6 000). La aceștia trebuie adăugați marinarii și trupele care apără Balaklava și linia de fortificații pînă la Inkerman, formînd, totodată, rezervele armatei asediatoare. Ele numără cel puțin 12 000 de oameni, incluzînd aici și pe cei 6 000 de turci amintiți mai sus. Socotind că marinarii și soldații din infanteria marină numără 4 000 de oameni, trebuie să scădem din numărul total de 119 000 de oameni 54 000, așa încît pentru acțiunile în cîmp deschis rămîn 65 000 de infanteriști și 5 500 de cavaleriști, în total ceva mai mult de 70 000 de oameni. În afară de aceasta, trebuie să punem la socoteală și corpul de armată al lui Omer-pașa de la Eupatoria, care numără aproximativ 35 000 de infanteriști și 3 000—4 000 de cavaleriști. Din acest număr, 15 000 de oameni trebuie să fie lăsați ca garnizoană a fortăreței, așa încît Omer-pașa ar putea să pornească, probabil, în campanie cu 20 000 de infanteriști și 4 000 de cavaleriști, în total 24 000 de oameni.

Așadar, totalul trupelor care vor putea fi folosite pentru acțiuni în cîmp deschis în cadrul celor două armate independente ale aliaților este :

	Infanterie	Cavalerie	Nr. total
Armata de la Sevastopol	65 000	5 500	70 500
Armata de la Eupatoria	20 000	4 000	24 000
	85 000	9 500	94 500

Dacă luăm cifrele cele mai mici, prezentate chiar *de ruși*, referitoare la efectivul trupelor lor aflate în prezent în Crimeea, obținem 120 000 de infanteriști și 20 000 de cavaleriști. Din aceștia trebuie să scădem 50 000 de oameni, necesari pentru apărarea Sevastopolului, dintre care 26 000 pentru Cartierul de sud și 24 000 pentru Fortul de nord și pentru tabăra fortificată. Pentru acțiunile în câmp deschis rămân 70 000 de infanteriști și 20 000 de cavaleriști. Efectivul artileriei de câmp nu poate fi stabilit nici măcar cu aproximație. Ținând seama însă de dificultățile pe care le întâmpină aliații în ceea ce privește asigurarea armatei lor cu cai, precum și de marele număr de tunuri care însoțesc în permanență armata rusă, nu ne mai putem îndoi de superioritatea rușilor în ceea ce privește artileria. Superioritatea rușilor în ceea ce privește cavaleria este tot atât de evidentă. În ceea ce privește infanteria, forțele *unite* ale aliaților sînt superioare rușilor, în schimb, fiecare dintre armatele lor de operații luată în parte este mai slabă din punct de vedere numeric decît cele ale rușilor. Cel mai mare avantaj al rușilor îl prezintă însă pozițiile ocupate de ei. Dispuși în triunghi între râul Alma, Sevastopol și Simferopol, rușii ocupă la nord, în fața trupelor lui Omer-pașa, o poziție întărită de-a lungul râului de care am vorbit, pe care îl pot apăra din front cu 15 000 de infanteriști, în timp ce o manevră de flanc a cavaleriei ruse amenință să taie comunicațiile turcilor cu Eupatoria. De aceea, dacă Omer-pașa se va hotărî să înainteze singur spre râul Alma, el nu va putea să-l treacă în nici un caz atîta timp cît anglo-francezii nu-i vor împinge pe ruși spre Simferopol, silindu-i astfel să cedeze pozițiile de pe Alma. În acest caz, ambele aceste armate ar putea realiza joncțiunea. Înaintarea armatelor anglo-franceze este, așadar, condiția esențială a succesului în ansamblu. Dar se pare că aliații nu pot întreprinde această înaintare decît pe drumul care duce spre satul Mackenzie. Drumul spre Alma și Simferopol este apărat de o linie de fortificații dublă, din care una trece peste o culme muntoasă care se înalță dincolo de râul Cernaia, iar cealaltă — pe versantul de nord al unei trecători care coboară din munți în apropiere de satul Mackenzie pînă la capătul golfului Sevastopol. Această a doua linie de fortificații, și cea principală, cu o întindere totală de aproximativ două mii engleze, este, după cum se spune, foarte bine întărită și aici vor trebui să dea aliații prima bătălie hotărîtoare, bătălie de al cărei rezultat depinde dacă ei vor rămîne blocați în Chersonesul Heraclian sau vor reuși

să pătrundă în adîncul peninsulei. Frontul îngust pe care trebuie să acționeze aliații constituie un avantaj pentru ruși. Dacă rușii vor suferi aici o înfrîngere și pozițiile lor vor fi cucerite, nu le va mai rămîne altceva de făcut decît să se retragă spre Belbek și să mențină această linie împotriva aliaților, amenințînd în același timp pe turci la Alma cu forțele unui detașament special destinat acestui scop. Chiar dacă rușii vor suferi aici o înfrîngere, totuși superioritatea lor în cavalerie și mijloacele de transport mizerabile ale aliaților, care nu permit acestora să se instaleze la o distanță prea mare de țărîm, le vor da rușilor posibilitatea să iasă din raza de acțiune a aliaților. Linia pe care s-ar putea retrage ei ar fi o prelungire a aripii lor stîngi, care prezintă totuși o poziție extrem de neavantajoasă. Este însă foarte posibil ca rușii să încerce de la bun început să *imobilizeze* pe aliați pe rîul Cernaia, aruncîndu-și, totodată, forțele principale împotriva lui Omerpașa, pentru a-l încercui și a-l nimici cu ajutorul cavaleriei, iar apoi să-și întoarcă toate forțele împotriva anglo-francezilor.

Scris de F. Engels la
aproximativ 11 mai 1855

Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 221 din 14 mai 1855 și în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 402 din 29 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în „Neue Oder-Zeitung”,
confruntat cu textul apărut
în ziarul „New York Daily Tribune”

Tradus din limba germană

Karl Marx

„Morning Post” împotriva Prusiei. —
Whigii și toryi

Londra, 14 mai. „Morning Post”, ziarul particular al lui Palmerston, publică astăzi un articol fulminant împotriva Prusiei, în care se spune, printre altele :

„În aprilie 1854, printr-o hotărîre a Consiliului secret, s-a permis să se importe în Regatul Unit produse rusești cu vapoare neutre. Prusia s-a folosit cu o rapiditate uimitoare de această permisiune. Următoarele date statistice (luate din tabelele oficiale prezentate parlamentului) arată cantitățile de seu, cînepă și în importate din țara mai sus menționată în 1854 comparativ cu 1853. Plusul de mărfuri importate în 1854 arată limpede cantitatea de produse rusești care au luat drumul pieței britanice prin Memel și Danzig, în pofida blocadei riguroase instituite de noi asupra porturilor rusești din Marea Baltică. Din Prusia s-au importat în Regatul Unit :

	1853	1854
	(în chintale)	
Seu	54	253 955
Cînepă	3 447	366 220
În	242 383	667 879
Sămînță de in	57 848	116 267

Aceste cifre indică cu prisosință importanța acestei noi ramuri comerciale pentru Prusia. Rezultatul a fost că Rusia, în pofida blocadei instituite de noi, își poate vinde tot atât de nestingherit produsele ca și în timp de pace, pe cînd noi trebuie să plătim pentru ele cu 50% mai mult sub formă de taxe și profituri încasate de negustorii prusieni. Trebuie să recunoaștem că actuala noastră politică este cu totul inconsecventă. Singurul leac ar fi însă nu ridicarea blocadei asupra porturilor dușmane, ci desființarea, în măsura în care stă în puterea noastră, a comerțului pe uscat prin posesiunile prusiene”.

Mișcarea din Anglia împotriva aristocrației nu poate avea decît un singur rezultat *direct*, și anume să aducă la cîrma țării partidul tory, adică partidul specific aristocrat. Altminteri, în mod inevitabil, mișcarea se va reduce în primul rînd la cîteva banalități de tip whig și la două-trei pseudoreforme administrative de care nici nu face să vorbim. Știrea că Layard

va prezenta o rezoluție cu privire la „situația națiunii” și felul în care a fost primită această știre în Camera comunelor au provocat mitingurile organizate de City. Dar imediat după aceste mitinguri a urmat moțiunea prezentată de Ellenborough în Camera lorzilor, prin care toryi se alătură acestei noi campanii pentru reformă și o folosesc ca o trambulină pentru a ajunge la guvern. Layard însuși a înlocuit în moțiunea sa cuvintele „*influența aristocrației*” cu „*influența familiei*”, făcînd astfel o concesie torylor. Orice mișcare din afara parlamentului îmbracă înăuntrul parlamentului forma unei gîlcevi între cele două fracțiuni ale clasei dominante. În mîinile whigilor, Liga împotriva legilor cerealelor a devenit un mijloc pentru a-i răsturna pe tory¹⁴⁶. În mîinile torylor, Asociația pentru reforma administrativă devine un mijloc pentru a-i răsturna pe whigi. Să nu uităm însă că, în felul acesta, fiecare dintre cele două fracțiuni au sacrificat o temelie după alta a vechiului regim, păstrînd totuși — trebuie să adăugăm — regimul însuși. Ne-am exprimat mai sus părerea că numai toryi pot fi siliți să facă mari concesii, deoarece numai în timpul guvernării lor presiunea din afară capătă un caracter amenințător, ba chiar revoluționar*. Whigii reprezintă oligarhia propriu-zisă din Anglia, dominația cîtorva familii puternice, ca, de pildă, Sutherland, Bedford, Carlisle, Devonshire etc. Toryi reprezintă squireocracy, partidul iuncherilor, dacă vreți, deși între squire-ul englez și iuncherul din nordul Germaniei există o mare deosebire. De aceea, toryi sînt păstrătorii a tot soiul de prejudecăți vechi engleze cu privire la biserică și stat, la protecționism și anticatolicism. Whigii sînt oligarhi *luminați* și n-au stat niciodată în cumpănă să renunțe la prejudecățile care i-ar fi împiedicat să-și exercite dreptul ereditar de monopol asupra funcțiilor de stat. Bunăvoința whigilor ținea întotdeauna în chingi orice mișcare burgheză; bunăvoința torylor împingea întotdeauna masele populare în brațele burgheziei, iar aceasta le punea la dispoziția whigilor. În prezent nu mai există nici o altă deosebire între whigi și tory decît aceea că ultimii reprezintă plebea, iar primii — haute volée-ul** aristocrației. Limbajul vechi-aristocratic îl găsim la plebea aristocrată, iar limbajul liberal la păturile superioare ale aristocrației. Dar, de fapt, de cînd vechii tory (lordul Bolingbroke etc.) au părăsit scena, în fruntea partidului se află mereu niște parveniți, ca, bunăoară, Pitt, Addington, Perce-

* Vezi volumul de față, pag. 101. — *Nota red.*

** — protipendada. — *Nota trad.*

val, Canning, Peel și Disraeli. *Homines novi* * se află întotdeauna în rîndurile torylor. Cînd Derby (el însuși un transfug din tabăra whigilor) a format guvernul său, în componența acestuia n-au mai intrat, în afară de el, decît cel mult două-trei nume vechi. Toți ceilalți erau simpli *squires*, și unul dintre ei — literat. Whigii, în schimb, care nici o clipă n-au ezitat să-și schimbe hainele și vederile potrivit împrejurărilor momentului și care în aparență se reînnoiau și se metamorfozau ei înșiși într-una, nu aveau nevoie de oameni noi. Ei își puteau eterniza numele de familie. Dacă aruncăm o privire de ansamblu asupra istoriei Angliei de la „glorioasa” revoluție din 1688 încoace, ajungem la concluzia că toate legile îndreptate împotriva maselor populare, începînd cu actul care a făcut din parlament un organ ales pe șapte ani ¹⁴⁷ și pînă la ultima lege cu privire la casele de muncă ¹⁴⁸ și la recentelegi cu privire la reglementarea muncii în fabrici, au fost inițiate de whigi. Politica reacționară a whigilor însă era întotdeauna dusă în înțelegere cu burghezia. Politica reacționară a torylor era îndreptată chiar în mai mare măsură împotriva burgheziei decît împotriva maselor populare. Iată de ce au căpătat whigii faima de liberali.

Scris de K. Marx la 14 mai 1855

Publicat în „*Neue Oder-Zeitung*”
nr. 227 din 18 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — Oamenii noi. — *Nota trad*

Karl Marx

Ședința Camerei lorzilor

Londra, 15 mai. Ieri după amiază, încă înainte de începerea ședinței, balcoanele Camerei lorzilor erau arhipline. Se aștepta un spectacol interesant — discutarea moțiunii lordului Ellenborough și o bătălie în toată regula între Ins și Outs *. Pe lângă aceasta, era atractiv să privești cu propriii tăi ochi cum își vor juca legiuitorii ereditari rolul de cruciați împotriva aristocrației. Spectacolul a fost prost. Actorii n-au fost nici un moment în rol. Reprezentația a început printr-o dramă și s-a încheiat printr-o farsă. În timpul simulacrului de luptă nu s-a creat nici măcar iluzia pe care ți-o dă teatrul. Se vedea dintr-o aruncătură de ochi că nobilii luptători se străduiau nu numai să nu se vateme unul pe altul, dar să-și păstreze neatins se și armele.

Atîta timp cît dezbaterile s-au limitat la critica modului în care a fost dus pînă acum războiul, ele au fost sub nivelul dezbaterilor duse în orice Debating Club ** din Londra, și ar însemna o pierdere de timp inutilă să te oprești fie și un minut asupra lor. Vrem totuși să arătăm în cîteva cuvinte felul în care au jucat nobilii lorzi rolul de campioni ai reformei administrative, de adversari ai monopolului aristocrației asupra guvernării statului, felul în care s-au făcut ecoul mitingurilor organizate de City. „Omul potrivit, la locul potrivit!” — a exclamat lordul Ellenborough. Și cea mai bună dovadă că meritului, și numai meritului i se cuvine cununa o constituie faptul că el (Ellenborough) și lordul Hardwicke se află în Camera lorzilor, pentru că strămoșii lor și-au croit drum în Camera pairilor prin propriile lor merite. Dimpotrivă, aceasta ni se pare că servește drept exemplu de felul în care se poate ajunge pe toată viața prin meritele *altora*, în speță

* — guvern și opoziție. — *Nota trad.*

** — club de discuții. — *Nota trad.*

ale strămoșilor lor, nu numai într-un post, dar chiar la demnitatea de legiuitor al Angliei. Și care au fost *meritele* datorită cărora Lord chief justice of the Queen's Bench *, bătrînul Ellenborough, și d-l Charles York, tatăl lordului Hardwicke, și-au croit drum în Camera lorzilor? Această poveste este instructivă. Răposatul Ellenborough, avocat englez, apoi judecător, a reușit să-și creeze o reputație de *Jefferies* en miniature ** datorită unei serii de procese în legătură cu presa, cu diferite comploturi și cu copoii poliției, procese care au avut loc în timpul lui Pitt și al succesorilor acestuia. Sub conducerea lui Ellenborough, special jury ***-ul din Anglia a căpătat o faimă cum nu au avut niciodată măcar „jurés probes et libres” **** din timpul lui Ludovic-Filip. Acestea au fost *meritele* bătrînului Ellenborough, care i-au deschis drumul spre Camera lorzilor. În ceea ce-l privește pe d-l Charles York, strămoșul lordului Hardwicke, acesta îl întrece pe bătrînul Ellenborough sub raportul *meritelor*. Acest Charles York, timp de douăzeci de ani deputat de Cambridge în parlament, a fost unul dintre cei aleși de Pitt, Perceval și Liverpool „to do the dirty work for them” *****. Toate măsurile teroriste „loiale” din vremea aceea și-au găsit în el un Pindar. În fiecare petiție de protest împotriva practicii fățișe de a se vinde posturi în Camera comunelor, el vedea „o manevră iacobină”. Charles York înfiera fiecare moțiune împotriva rușinosului sistem al sinecurelor, într-o vreme cînd în Anglia apăruse deja pauperismul, drept un atentat la „liniștea binecuvîntată a sfintei noastre religii”. Și în ce împrejurări și-a prăznuit acest Charles York înălțarea sa în Camera lorzilor? Expediția din Walcheren ¹⁴⁹ a fost urmată în 1810 în Anglia de evenimente asemănătoare cu cele provocate în 1855 de expediția din Crimeea. Lordul Porchester a propus în Camera comunelor să se instituie o comisie de anchetă. Charles York s-a opus categoric, spunînd că aceasta înseamnă conspirații, înseamnă să provoci nemulțumiri etc. Cu toate acestea, propunerea lui Porchester a fost adoptată. Atunci York a hotărît să răpească publicului posibilitatea de a lua cunoștință de materialele anchetei, cerînd cu insistență, pe baza unui vechi și absurd privilegiu al parlamentului, ca publicul și corespondenții să pără-

* — lordul judecător-șef al tribunalului regal. — *Nota trad.*

** — în miniatură. — *Nota trad.*

*** — curțile cu juri excepționale. — *Nota trad.*

**** — „jurații cinștiți și liberi”. — *Nota trad.*

***** textual : să facă în locul lor treburile murdare, trepăduș. — *Nota trad.*

sească balcoanele. Așa s-a și procedat. Un anume domn Gale Jones, președintele unui Debating Club din Londra, a publicat o înștiințare în care se spunea că la viitoarea ședință a clubului se va discuta problema încălcării libertății presei și a lezării grosolane a opiniei publice de către Charles York. Drept răspuns la aceasta, Charles York l-a citat pe Gale Jones în fața Camerei comunelor, învinuindu-l de ofensă adusă unui membru al parlamentului și de nesocotire a „privilegiilor parlamentului”, după care Jones, în contradicție cu toate legile engleze, a fost trimis direct din ședința Camerei, fără a fi anchetat și judecat, la închisoarea din Newgate, „pentru a fi ținut acolo sub pază atîta timp cît îi va veni la socoteală Camerei comunelor”. Charles York săvîrșea aceste fapte eroice dîndu-și aere teribile de independență. El, cică, acționa doar ca un cinstit „nobil de la țară”, ca „prieten al regelui”, ca „antiacobin loial”. N-au trecut însă nici trei săptămîni de la interzicerea accesului în balcoanele parlamentului, la cererea lui York, cînd s-a aflat că el a și prezentat guvernului Perceval nota de plată, obținînd pe viață sinecura de Teller of the Exchequer * (un fel de „ajutor de bîgător de seamă”), cu alte cuvinte o prebendă pe viață în sumă de 2 700 l.st. anual. Pentru a putea primi această sinecură, Charles York trebuia să se prezinte în fața alegătorilor săi din Cambridge pentru a fi reales. La adunarea de alegeri el a fost primit cu fluierături, huiduieli, mere putrede și ouă clocite, astfel încît s-a văzut nevoit s-o ia la fugă. Drept compensație pentru nereușita sa, Perceval i-a conferit titlul de pair. Așa s-a transformat Charles York în lord și așa, îl învață lordul Ellenborough pe lordul Palmerston, trebuie să fie recunoscute meritele într-un aparat de stat bine organizat. Abstracție făcînd de aceste naive și caracteristice lapsus linguae **, Ellenborough, care are o asemănare frapantă cu cavalerul tristei figuri ***, păstra cu predilecție limbajul mitingurilor organizate de City.

Amicul său Derby s-a străduit să reducă chiar și această concesie pur retorică. El a dezmințit zvonul că s-ar fi aliat cu Layard. El, al cărui întreg talent se reduce la discreție, îl învinuia pe Layard de indiscreție. În concepțiile domnilor din City ar fi mult adevăr, dar ei au ajuns la concluzii prea extravagante (! !). Un ministru trebuie să-și caute colegi în parlament, și nu numai în parlament, ci și în partidul din care face

* — inspector al vistieriei statului. — *Nota trad.*

** — eroare de exprimare. — *Nota trad.*

*** — Don Quijote. — *Nota trad.*

parte, și nu atât în partid, cât în cercul acelor membri din partidul său care au influență în parlament. Înăuntrul acestui cerc, hotărîtoare este, firește, capacitatea, de care pînă acum adesea nu se ținea seama. Greșeala, consideră Derby, trebuie căutată în reforma parlamentară din 1831. Au fost rase de pe fața pămîntului „burgurile putrede”, „rotten boroughs”, și tocmai de acolo proveneau bărbații de stat cu mintea sănătoasă ai Angliei. Ele au dat posibilitate unor oameni influenți să promoveze în parlament și de aici în posturi de stat tineri talentați, dar lipsiți de mijloace. Prin urmare, chiar și după părerea lordului Derby, nici o reformă administrativă nu este posibilă fără o reformă parlamentară, să fie însă o reformă parlamentară în sens invers, în sensul restaurării „burgurilor putrede”. Tînguierile lui Derby par cu totul neîntemeiate dacă ținem seama de faptul că 85 de locuri din Camera comunelor mai sînt încă deținute de vreo 60 de mici „rotten boroughs” (numai în Anglia), dintre care nici unul nu numără peste 500 de locuitori, deși unele trimit chiar doi deputați.

Lordul Panmure, în numele guvernului, a îndreptat debaterile din Camera lorzilor pe linia discutării fondului problemei. Declamația dv., s-a bilbîit el, urmărește să exploateze tărăboiul iscat în afara zidurilor parlamentului, pentru a ne scoate din guvern și a ne lua locurile. De ce n-a format Derby guvernul cu trei luni în urmă, cînd a primit însărcinarea de la regină ? Da, a răspuns Derby zîmbind, în urmă cu trei luni ! În prezent lucrurile stau altfel decît acum trei luni. Acum trei luni lordul Palmerston era l'homme à la mode *, marele, indispensabilul bărbat de stat. Palmerston și-a jucat rolul, acum e rîndul nostru.

Dezbaterile din Camera lorzilor au arătat că nici una din părți nu dispune de materialul din care pot fi croiți oameni adevărați. În ceea ce privește Camera comunelor, Ellenborough a observat, pe bună dreptate, că aceasta a dat faliment, și-a pierdut autoritatea și că influența ei politică nu mai trebuie căutată *înăuntrul*, ci *în afara* zidurilor parlamentului. Dezbaterile din Camera lorzilor au arătat limpede mala fides ** a opoziției aristocratice, care încearcă să escamoteze mișcarea burgheză și totodată s-o folosească ca berbece împotriva guvernului. Într-o viitoare corespondență vom avea prilejul să

* — omul zilei. — *Nota trad.*

** — fățarnicia, reaua-credință. — *Nota trad.*

dovedim și mala fides a reformatorilor din City față de clasa muncitoare, pe care se pregătesc s-o joace la fel cum îi joacă pe ei opoziția aristocratică. Aceasta ne va da posibilitatea să ne convingem că actuala mișcare din Anglia este de o natură foarte complicată și, după cum am mai arătat, cuprinde două mișcări opuse și ostile.

Scris de K. Marx la 15 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 228 din 19 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Opoziția burgheză și cartiștii¹⁵⁰

Londra, 16 mai. Indignarea de care a fost cuprinsă opoziția burgheză atunci cînd în Camera lorzilor s-a trecut la votarea moțiunii lui Ellenborough este un simptom de slăbiciune. Opoziția burgheză ar fi trebuit, dimpotrivă, să sărbătorească ca o victorie respingerea acestei moțiuni. Să silești Camera lorzilor, acest for înalt al aristocrației, să declare în cadrul unor dezbateri publice și solemne că este mulțumită de felul cum a fost dus pînă acum războiul, s-o silești să recunoască pe față că Palmerston este liderul și reprezentantul ei și să respingă definitiv pînă și dorințe pioase de reformă administrativă și, în general, de orice reformă — puteau oare aștepta *dușmanii aristocrației* un rezultat mai favorabil de la moțiunea lui Ellenborough? Ei trebuiau în primul rînd să încerce să discrediteze Camera lorzilor, ultimul reazem al aristocrației engleze. Or, ei se plîng că Camera lorzilor nu s-a folosit de posibilitatea de a dobîndi o popularitate efemeră, nu pe seama privilegiilor ei, ci pe seama actualului guvern! Dacă „Morning Herald”, ziarul torylor, ziarul tuturor prejudecăților „neîntrecutei noastre constituții”, se plînge — nu-i de mirare. După ce oligarhii-whigi au figurat timp de un secol și jumătate ca amici ai burgheziei și „ai progresului liberal”, pentru „Morning Herald” este consolatoare perspectiva că acum rolurile se schimbă, *toryi* urmînd să fie pentru un alt secol și jumătate reprezentanții „aristocratici” ai burgheziei și ai „progresului liberal”. „Morning Herald” este pe deplin îndreptățit să se plîngă. Dar opoziția burgheză? Și-a închipuit ea oare că o demonstrație moderată a negustorilor din City va fi suficientă pentru a împinge aristocrația la sinucidere, la renunțarea la putere? Adevărul este însă că burghezia dorește un compromis, că ea așteaptă concesiile din partea adversarului, pentru a putea fi ea însăși concesivă,

și că, pe cât posibil, ea dorește să evite o luptă adevărată. De îndată ce începe o luptă adevărată, în arenă pătrunde nu numai ca spectator, nu numai ca arbitru, ci și ca parte beligerantă, „milionul”, cum denumesc ei clasele „de jos”. Acest lucru burghezia ar vrea să-l evite cu orice preț. Un motiv asemănător i-a ținut pe whigi în afara guvernului între 1808 și 1830. Ei voiau să-i scoată cu orice preț din guvern pe adversarii lor, nu însă cu prețul unor concesiuni reale făcute burgheziei, fără ajutorul căreia nu puteau fi scoși toryi, și nu cu prețul unei reforme parlamentare. Am văzut modul echivoc, nepăsător, rezervat, ironic, în care, fără a se angaja la nimic, Ellenborough și Derby au declarat că sînt adepți ai reformei administrative burgheze, dezicîndu-se totodată în fel și chip de pretenșiilor lor aliați. Pe de altă parte, vom vedea acum cu cîtă teamă perfidă negustorii reformatori din City au căutat din capul locului să prevină orice opoziție din partea cartiștilor și să-i reducă vremelnic la tăcere, pentru ca apoi, profitînd de zarva produsă, să-i înlătore de pe pozițiile cedate de ei de bunăvoie. La domniile din City, nu mai puțin ca la toryi, teama și ostilitatea față de pseudoaliați este mai mare decît ostilitatea față de pseudoadversari. Pe scurt, lucrurile s-au desfășurat în felul următor :

Asociația pentru reforma administrativă se temea de o opoziție din partea cartiștilor, care, după cum își va aminti cititorul, la două mari mitinguri, din St. Martin's-Hall și din Southwark, au înfrînt Asociația națională și constituțională, silind-o să se retragă de pe poziția pe care și-a ales-o. La 26 aprilie d-l Ernest Jones a fost vizitat la el acasă de d-l James Acland (în trecut agitator împotriva legilor cerealelor), care a venit în calitate de „trimis” al Asociației pentru reforma administrativă și i-a făcut cunoscut că aceasta contează pe sprijinul cartiștilor, deoarece urmărește desființarea „legislației de clasă” și instituirea unui guvern al poporului. El l-a invitat pe Ernest Jones să se întâlnească a doua zi cu *comitetul* susmenționatei Asociații. Jones a declarat că nu este în măsură să răspundă în numele partidului cartist. De aceea se vede silit să renunțe la întâlnire pînă nu va consulta Comitetul executiv cartist de la Londra¹⁵¹, care se va întruni duminică următoare.

Duminică 29 aprilie, seara, Jones a adus toate acestea la cunoștința Comitetului cartist, care l-a împuternicit să continue tratativele. În dimineața următoare Jones a avut o întrevedere cu d-l Ingraham Travers, conducătorul mișcării orga-

nizate de City, care, personal, i l-a prezentat pe d-l James Acland ca pe împuternicitul și reprezentantul partidului său. D-l I. Travers l-a încredințat pe Jones că scopul lor este formarea unui guvern al poporului. Rezoluțiile, așa cum au fost publicate în „Times”, nu reprezintă decît *preliminariile*; mijloacele pentru atingerea acestui scop vor fi hotărîte de Comitetul executiv care urmează să fie ales la mitingul din London-Tavern. Li s-a propus cartiștilor să numească, ca dovadă a simpatiei lor pentru reforma administrativă, un orator care să-i reprezinte la miting. La invitația președintelui mitingului, acesta urma să sprijine una din rezoluții. De asemenea, cartiștii urmau să numească un reprezentant care, la propunerea Comitetului provizoriu al negustorilor din City, trebuia să fie ales, la mitingul din London-Tavern, membru permanent al Comitetului executiv al Asociației pentru reformă. În sfârșit s-a convenit, întrucît la miting se putea participa numai pe bază de bilete, să se dea cartiștilor un număr corespunzător de bilete. Jones n-a consimțit ca tratativele să se limiteze la o înțelegere verbală și i-a declarat d-lui Ingraham că toate punctele menționate trebuie specificate în scris și trimise Comitetului executiv al cartiștilor.

Așa s-a și făcut. S-a primit scrisoarea, care abunda în asigurări solemne. Totuși, cînd a sosit timpul repartizării biletelor de intrare, nu s-au primit decît 12 bucăți. La protestul Comitetului cartist, care a considerat aceasta ca o nerespectare a cuvîntului dat, s-a invocat pretextul că nu au fost suficiente bilete. Dar dacă Comitetul cartist vrea să trimită doi dintre membrii lui care să stea la intrarea în London-Tavern, aceștia vor avea dreptul să lase să intre fără bilet pe oricine ar voi ei. Cartiștii au desemnat pentru acest scop pe d-nii Slocombe și Workman, care au primit cuvenita împuternicire din partea d-lui Travers. Pentru a înlătura orice suspiciune, Asociația pentru reforma administrativă a trimis, chiar în ziua mitingului, cu cîteva ore înainte de începere, un curier special cu o scrisoare către Jones, pentru a-i reaminti că președintele îl va invita să sprijine a patra rezoluție și că în cadrul mitingului se va propune ca Jones, în calitate de reprezentant al cartiștilor, să fie ales membru în Comitetul executiv.

Cam cu o oră înainte de începerea mitingului, o mare masă de cartiști s-a adunat în fața lui London-Tavern. De îndată ce poarta a fost deschisă, d-ilor Slocombe și Workman li s-a interzis să permită accesul cuiva în sală fără bilet de intrare. S-au eliberat, vrînd-nevrînd, 8 bilete pentru a obține un

răgaz într-un moment în care presiunea din afară devenise îngrijorătoare. Răgazul a fost folosit pentru a introduce un detașament de poliție care stătea gata pregătit pe o stradă învecinată. Din acea clipă n-au mai fost lăsați să intre decât „negustori și bancheri cunoscuți”. Oamenii îmbrăcați în *haine de muncitor*, în cunoscutele haine de catifea, n-au fost lăsați să intre, chiar dacă aveau bilete de intrare. Pentru a induce în eroare masele de muncitori care așteptau în stradă, ușile au fost brusc închise și s-a afișat un anunț: „Sala este arhiplină. Nu mai încape nimeni!”. În realitate, atunci sala nu era nici pe jumătate plină și „gentlemenii” care soseau în trăsurile lor erau lăsați să intre pe fereastră și printr-o ușă dosnică de la bucătărie. Masa de muncitori, fără să bănuiască că la mijloc este o trădare, s-a risipit în liniște. Cu toate că Ernest Jones și-a prezentat în timpul mitingului „biletul pentru tribună”, el n-a fost admis la tribună și, firește, nu i s-a dat nici cuvântul. Asociația și-a atins două scopuri: a preîntîmpinat opoziția din partea cartiștilor și a putut prezenta masele adunate în stradă drept *adeșii ei*. Dar masa avea doar rolul de figuranți în stradă.

Într-un apel către muncitorii din Anglia, Ernest Jones demască toată această farsă și, în numele cartiștilor, aruncă Asociației pentru reforma administrativă mănua¹⁵².

Scris de K. Marx la 16 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 229 din 19 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Piața de bani

Londra, 19 mai. După părerea optimiștilor din presa engleză, criza comercială din Anglia a luat sfârșit, iar industria și comerțul se dezvoltă din nou pe o linie ascendentă. Ceea ce-i face pe ei să ajungă la această concluzie consolatoare este *îmbunătățirea situației pe piața de bani*, și anume: pe de o parte a sporit *rezerva de aur* din subsolurile Băncii Angliei, iar pe de altă parte banca a redus *taxa de scont*. În timp ce la 20 ianuarie 1855 rezerva de aur era de numai 12 162 000 l. st., la 12 mai 1855 ea a crescut la 16 045 000 l. st., înregistrând deci o creștere de 3 883 000 l. st. Taxa de scont care la 20 ianuarie 1855 era de 5%, a fost scăzută de bancă la 31 martie la 4½, iar la 28 aprilie la 4%. Totuși acești domni au scăpat din vedere că acumularea aurului în subsolurile băncii și reducerea taxei de scont pot avea și o altă cauză decât prosperitatea economică, și anume *reversul acesteia*, stagnarea afacerilor și, legat de aceasta, *scăderea cererii de capital*. Tabelele publicate săptămînal de Banca Angliei dovedesc că de data aceasta adevărata cauză este tocmai ultima. Pentru a ajunge însă la această concluzie nu e bine să-ți îndrepti atenția, așa cum fac sus-menționații optimiști, numai asupra a două rubrici din aceste tabele, asupra rezervei de aur și asupra taxei de scont. Mai trebuie comparate alte două rubrici: a *bancnotelor de rezervă* și a *polițelor scontate*. După cum se știe, Banca Angliei are două departamente distincte. Issuing department (departamentul de emisiune) și Banking department (departamentul bancar). Primul poate fi numit *monetăria* Băncii Angliei. Toată activitatea lui se reduce la emiterea de bancnote. În 1844, prin actul lui Robert Peel, emisiunea de bancnote a fost limitată prin lege, și anume: peste suma de 14 000 000 l. st., reprezentînd capitalul pe care i-l datora statul, Banca Angliei poate să emită bancnote pînă la concurența sumei pe care o

reprezintă rezerva de aur aflată în subsolurile ei. Prin urmare, dacă banca emite, de pildă, bancnote a căror sumă se ridică la 20 000 000 l.st., ea trebuie să aibă în subsolurile ei 6 000 000 l.st. aur. La această tipărire și emitere de bancnote astfel reglementate se reduce întreaga activitate a lui Issuing department al băncii. Întreaga cantitate de bancnote pe care le tipărește este predată lui Banking department, băncii propriu-zise, care are de-a face cu publicul, ca orice bancă de depuneri și de scont, și pune bancnote în circulație prin scontarea polițelor, acordarea de împrumuturi garantate cu titluri purtătoare de dobândă, plățirea de dividende creditorilor statului, restituirea sumelor depuse etc. Această idee ingenioasă de a împărți Banca Angliei în două departamente de sine stătătoare și de a reglementa cantitatea de bancnote care urmau să fie emise îi aparține lui Robert Peel, care își închipuia că în felul acesta vor fi preîntâmpinate toate viitoarele crize financiare și că concordanța dintre circulația banilor de hîrtie și circulația banilor de metal va putea fi realizată datorită unei legi care acționează în mod automat. Dar gloriosul bărbat de stat a pierdut din vedere faptul — nu lipsit de importanță — că reglementarea preconizată de dînsul nu reglementează decît circulația dintre Issuing și Banking department, dintre două secții ale Băncii Angliei, nicidecum însă circulația dintre departamentul bancar și lumea din afară. Departamentul de emisiune al băncii predă departamentului bancar cantitatea de bancnote pe care, potrivit legii, are dreptul s-o tipărească, de pildă, în valoare de 20 000 000, dacă în seifurile ei se află 6 000 000 aur. Cît anume din aceste 20 000 000 intră efectiv în circulație depinde de conjunctură, de necesitățile și de cererea lumii comerciale. Restul, pe care banca nu-l poate pune în circulație și care de aceea rămîne în seifurile lui Banking department, figurează în situațiile băncii ca *bancnote de rezervă*.

Dacă, după cum am văzut, rezerva de aur a băncii a crescut de la 20 ianuarie 1855 pînă la 12 mai 1855 cu 3 883 000 l.st., suma bancnotelor de rezervă a crescut în acest timp de la 5 463 000 la 9 417 000, adică cu 3 954 000 l.st. Cu cît este mai mare suma bancnotelor de rezervă, adică a bancnotelor care rămîn în seifurile lui Banking department, cu atît mai mică este cantitatea bancnotelor aflate efectiv în circulație. Dar din cifra indicată mai sus rezultă că, o dată cu acumularea aurului în subsolurile băncii, scade cantitatea de bancnote aflată în circulație. Cum se explică această restrîn-

gere a circulației? Pur și simplu prin slăbirea activității economice și scăderea numărului tranzacțiilor comerciale. Justețea acestei afirmații este confirmată chiar de rapoartele băncii, din care reiese că valoarea polițelor scontate de bancă, care a atins la 20 ianuarie 1855 25 282 000 l.st., a scăzut la 12 mai 1855 la 23 007 000 l.st., adică s-a micșorat cu 2 275 000 l.st. Valoarea polițelor scontate de bancă constituie însă cea mai sigură măsură a volumului tranzacțiilor efectuate de ea cu lumea comercială. Rezultatul este și mai grăitor, dacă ținem seama de faptul că la 28 aprilie banca a redus taxa de scont la 4% și în felul acesta și-a oferit marfa ei — capitalul — cu 20% mai ieftin decât în ianuarie trecut. De la 28 aprilie însă, când banca a redus taxa de scont, pînă la 12 mai, cantitatea de bancnote emise de bancă pentru scontarea polițelor a scăzut în loc să crească. Aceasta dovedește că în actuala conjunctură, chiar la o taxă de scont de 4%, capitalul este prea scump pentru ca cererea de capital să fie măcar aceeași ca la începutul lunii ianuarie, când taxa de scont era de 5%; aceasta dovedește că scăderea taxei de scont nu trebuie atribuită unui aflux mai mare de capital, ci numai unei cereri mai scăzute de capital din partea întreprinderilor comerciale și industriale; în sfîrșit, aceasta dovedește că creșterea rezervei metalice în subsolurile băncii reprezintă numai o creștere a capitalului care stă inactiv și care în momentul respectiv nu poate fi valorificat.

Scris de K. Marx la 19 mai 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 233 din 22 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Războiul Crimeii

În momentul în care scriem aceste rânduri, acțiunile de cîmp din Crimeea, despre a căror pregătire am vorbit acum cîteva zile ¹⁵³, de bună seamă că au început. Prin aceasta, războiul, în măsura în care se limitează la peninsulă, intră într-un stadiu de dezvoltare nou și, probabil, hotărîtor. Sosirea rapidă a rezervelor piemonteze și franceze și, în special, schimbările survenite pe neașteptate, în urma cărora Canrobert a trecut în postul de comandant al unui singur corp, iar comanda supremă, deținută pînă atunci de el, a fost încredințată lui Pelissier, sînt indicii sigure că a sosit timpul ca aliații să-și schimbe tactica desfășurării acțiunilor de luptă.

Cititorul poate găsi într-unul din articolele noastre anterioare o descriere generală a terenului pe care urmează să fie deplasat teatrul acțiunilor militare, precum și date cu privire la forțele care urmează să fie angajate în luptă. Trebuie să amintim că principala poziție a armatei ruse de observație care comunică cu Cartierul de nord al Sevastopolului este cea de pe platoul dintre Inkerman și punctul unde drumul Balaklava-Simferopol se încrucișează cu lanțul de munți care separă văile rîurilor Cernaia și Belbek. Această poziție, care prezintă mari avantaje naturale, rușii au brăzdat-o în întregime cu tranșee. Ea se întinde pe aproape patru mile, între capul golfului Sevastopol și lanțul de netrecut al munților, și rușii vor putea concentra acolo cel puțin 50 000—60 000 de infanteriști și artileriști — număr absolut suficient pentru apărare.

Pentru a ataca această poziție frontal, ar fi nevoie de o superioritate numerică și pierderile ar fi uriașe, or, aliații nu au această superioritate și nici nu-și pot permite asemenea pierderi. Chiar dacă ar reuși să pună mîna pe fortificațiile

rușilor, pierderile ar fi atât de mari, încît i-ar pune în imposibilitatea de a continua campania în mod hotărît. De aceea ei trebuie să încerce să scoată un număr oarecare de ruși de pe această poziție și să găsească calea care să le permită a o învălui. În acest scop a fost întreprinsă expediția misterioasă de la Kerçi. Aproximativ 15 000 de oameni ai trupelor aliate au fost imbarcați pe vase, au trecut sub ochii rușilor pe lângă Yalta, s-au îndreptat spre Kerçi și s-au înapoiat. Faptul că n-au încercat să debarce se explică, pare-se, printr-un ordin telegrafic primit de la Paris. În orice caz, această așa-zisă demonstrație trebuie calificată ca un eșec total : nici un general cu mintea sănătoasă nu s-ar lăsa convins să-și fărîmițeze trupele pentru a întreprinde o expediție care să nu se încheie măcar cu un simulacru de bătălie. La o încercare de ofensivă la Kaffa, chiar dacă a fost plănuită de statul-major, se pare că de asemenea s-a renunțat în cele din urmă. Despre o deplasare a trupelor la Eupatoria cu scopul de a întreprinde o incursiune din acest punct nici nu poate fi vorba, deoarece rezervele piemonteze și franceze ar fi imediat trimise acolo. Și, întrucît nici între Balaklava și Kaffa, nici între Sevastopol și Eupatoria nu există de-a lungul coastei un alt port sau o radă bună, ideea de a realiza o învăluire a rușilor dinspre mare se pare că a fost în cele din urmă abandonată, și acum nu rămîne decît alternativa de a realiza o învăluire a acestora dinspre uscat, ceea ce, după cum am mai arătat, va fi o operație extrem de dificilă.

În afară de drumul ocupat de ruși mai sus de Inkerman, mai există un singur drum larg, care duce de la Balaklava la Simferopol. El trece de-a lungul coastei de sud pînă la Alușta, unde cotește spre interiorul peninsulei, străbate munții la răsărit de Ciatîr-Dag sau Muntele Șater, cel mai înalt vîrf din Crimeea, care atinge 2 800 de picioare deasupra nivelului mării, și coboară spre Simferopol prin valea rîului Salghir, cel mai mare rîu din Crimeea. De la Balaklava la Alușta este o distanță de 4 zile de mers, de la Alușta la Simferopol — de 3 zile ; cu totul aproximativ 95 de mile engleze. Dar cum nu există alte drumuri paralele care să permită trupelor să se deplaseze pe cîteva coloane, întreaga armată ar trebui să înainteze doar pe acest drum, într-o singură coloană extrem de lungă ; aceasta ar necesita cel puțin 4—5 zile de marș, într-o singură coloană desfășurată pe o mare distanță. Lîngă Alușta și trecătoare există cîteva vechi fortificații, și putem fi siguri că însăși trecătoarea se va dovedi puternic întărită. În

loc de 7 zile, armata ar avea probabil nevoie de 12 zile pînă să poată străbate măcar trecătoarea Ciatîr-Dag, timp suficient ca rușii să atace armata rămasă pentru continuarea asediului, sau să arunce o mare parte din trupele lor împotriva inamicului, întîmpinîndu-l cu forțe superioare la ieșirea din defileu, în timp ce coloane ușor manevrabile, trimise pe potecile de la Kacea superioară și Alma, l-ar lovi din flanc și din spate. Cea mai mare lipsă a unei mișcări de flanc prin Alușta ar constitui-o totuși faptul că acolo aliații nu pot avea o bază de operații. Rada deschisă de la Alușta exclude ideea transformării acestui oraș într-o bază, fie și temporară ; prin urmare, chiar înainte de a trece prin Alușta, infanteria ușoară rusă, coborînd pe potecile de munte, ar putea tăia cu mult succes comunicațiile cu Balaklava.

De aceea marșul prin Alușta cu greu va putea fi întreprins. Riscurile ar fi cu mult mai mari decît foloasele pe care le-ar putea aduce. Există totuși o altă cale pentru a realiza învăluirea rușilor. Dacă într-un marș prin Alușta toate avantajele pe care le-ar oferi aliaților un drum larg ar fi aproape reduse la zero de faptul că rușii ar putea folosi pentru atac potecile de munte, nu s-ar putea oare folosi și aliații de aceste poteci ? Aceasta ar implica însă o cu totul altă operație. Într-un asemenea caz aliații ar urma să-și dispună principala masă a unităților lor de cîmp, inclusiv trupele destinate asediului Cartierului de nord al Sevastopolului, direct în fața taberei ruse de lîngă Inkerman, silindu-l astfel pe inamic să țină cea mai mare parte a trupelor sale concentrate în șanțurile de tragere. În acest timp, din zuavi, pușcașii francezi, infanteria ușoară, pușcașii englezi și chiar din chasseurs d'Afrique * călări, precum și din partea disponibilă a artileriei de munte s-ar forma atîtea coloane cîte poteci de munte duc de la valea Baidarului și de pe Coasta de sud de lîngă Alupka, la 30 de mile de Balaklava, spre văile rîurilor Belbek și Kacea. După un marș de o noapte, trupele destinate să realizeze învăluirea flancului stîng al rușilor ar putea ajunge prin valea Baidarului la Coasta de sud, unde ar ieși din cîmpul vizual al inamicului. Încă un marș și ar ajunge la Alupka. Deasupra Alupkăi se înalță lanțul abrupt al Munților Iaila, care formează pe versantul nordic, la aproximativ 2 000 de picioare deasupra nivelului mării, un platou cu pășuni bune pentru oi ; platoul coboară prin rîpe stîncoase în văile înguste ale pîraielor Biuk Uzen și Uzen Baș, prin confluența cărora

* — vînători africani. — *Nota trad.*

se formează râul Belbek. Trei cărări duc spre acest platou din regiunea Alupka și apoi în văile înguste ale celor două Uzene. Tot ținutul este foarte accesibil unor trupe de infanterie, ca zuavii sau pușcașii francezi, obișnuiți cu acțiunile militare din Africa întreprinse în munți în condiții mult mai grele. Mai departe, din valea cursului superior al râului Cernaia, cunoscută și sub denumirea de valea Baidarului, cel puțin două poteci duc în valea cursului superior al râului Belbek și, în sfârșit, o potecă se desprinde din drumul Balaklava-Simferopol chiar în fața trecătorii, traversează lanțul de munți la 3 mile sud-est de satul Mackenzie, ducînd direct la flancul stîng al pozițiilor fortificate ale rușilor. Oricît de greu de străbătut ar fi aceste poteci pentru o armată, ele trebuie să fie accesibile trupelor franceze ușoare din Africa. „Pe unde poate trece o capră va putea trece și un om ; pe unde va trece un om, pe acolo va trece și un batalion ; pe unde va trece un batalion vor trece, cu oarecare greutate, și un cal-doi ; și, pînă la urmă, veți reuși, poate, să transportați și un tun de cîmp”. De fapt, n-ar fi de loc de mirare dacă aceste cărării pe care se cațără caprele și aceste poteci de munte marcate pe hartă s-ar dovedi a fi drumuri de țară, desigur destul de proaste, totuși accesibile pentru o mișcare de flanc, în care coloanele ar putea fi însoțite chiar și de artilerie. În acest caz, o manevră de învăluire va trebui executată cu forțe mult mai mari, ceea ce i-ar sili curînd pe ruși să-și părăsească tranșeele chiar fără un atac frontal serios. Dar dacă aceste poteci se vor dovedi inaccesibile artileriei de cîmp (rachetele și obuzierele de munte pot trece pe oriunde), trupele care executau învăluirea se vor transforma în simple detașamente mobile, vor căuta pe cît posibil să scoată trupele rusești din văile cursului superior al Belbekului, vor pătrunde în valea râului Kacea, amenințînd spatele rușilor, le vor tăia comunicațiile, le vor distruge coloanele de subzistență, vor culege informații sigure, vor efectua o serie de recunoașteri prin împrejurimi, vor atrage un număr cît mai mare de trupe rusești, pînă cînd drumul care prezintă cele mai puține dificultăți va fi făcut practicabil pentru trecerea artileriei. În urma lor vor putea fi trimise apoi forțe mari, ceea ce va amenința atît de serios spatele rușilor, încît aceștia vor fi nevoiți să-și părăsească fortificațiile. Nu credem că infanteria și cavaleria ușoară, trecînd prin acești munți spre flancul stîng și spatele rușilor, ar putea obține singure un asemenea rezultat, întrucît aceste trupe n-ar putea amenința în mod serios co-

municipațiile rușilor fără a coborî într-o regiune unde artileria își recapătă toată importanța, asigurînd superioritatea aceluia dintre combatanți care dispune de ea. Fără îndoială că, cu o oarecare ingeniozitate, artileria va putea însoți coloanele de învăluire. La Iena ¹⁵⁴, Napoleon a arătat ce se poate face folosindu-se o simplă potecă care duce șerpuind spre vîrfurile unui deal răpos : în 5 ore poteca a fost transformată într-un drum suficient de larg pentru transportarea tunurilor, prusienii au fost atacați din flanc și victoria de a doua zi a fost asigurată. Și pe acolo pe unde poate trece o haraba, poate trece și un tun de cîmp ; parte din potecile menționate, în special cele care duc de la Cernaia la Belbek, par a fi asemenea drumuri vechi de țară pentru harabale.

Dar prima condiție pentru efectuarea unei asemenea manevre este să ai forțe suficiente. Fără doar și poate că rușii vor avea superioritatea numerică și avantajul unei mai bune cunoașteri a terenului. Superioritatea numerică va putea fi anihilată printr-o înaintare îndrăzneată a trupelor lui Omer-pașa de la Eupatoria spre Alma. Deși superioritatea rușilor în ceea ce privește cavaleria nu-i va permite să înainteze în ritm rapid și să străbată o distanță mare, totuși, manevrînd abil și asigurîndu-și comunicații bune, el îl va putea sili pe prințul Gorceakov să trimită împotriva lui mai multă infanterie. Dar aliații nu se pot bizui pe asemenea operații secundare, aceasta ar însemna să se bizuie pe întîmplare. Cel mai bun lucru pe care l-ar putea face pentru a porni ofensiva de la Balaklava ar fi să deplaseze (ceea ce, după cum s-a anunțat recent, au și făcut *), cu o zi sau două înaintea începerii ofensivei propriu-zise, vreo 20 000 de turci la Chersones, unde fiecare soldat ar valora cît doi la Eupatoria. Aceasta le-ar permite să-i atace pe ruși cu aproape 110 000 de oameni, inclusiv aproximativ 6 000 de cavaleriști, cărora rușii le-ar putea opune aproximativ 65 000 sau 75 000 de infanteriști (inclusiv 15 000—20 000 de oameni din garnizoana Cartierului de nord) și 10 000 de cavaleriști. Dar îndată ce trupele de învăluire ar începe să amenințe flancul stîng și spatele rușilor, forțele care li s-ar putea opune ar fi relativ slabe, deoarece prin deplasarea trupelor din Cartierul de nord, ele s-ar vedea amenințate să fie izolate de tabăra lor întărită din jurul citadelei ; și de aceea aliații, avînd posibilitatea să folosească în orice punct întreaga armată de cîmp de care dispun, ar deveni net

* Fraza dintre paranteze se pare că a fost intercalată de redacția ziarului „New York Daily Tribune”. — *Nota red.*

superiori. În acest caz, mai mult ca sigur că ei ar putea conta pe succes ; dacă însă i-ar ataca pe ruși fără a primi ajutoare și dacă raportul dintre efectivul ambelor armate, arătat de autoritățile cele mai demne de încredere, corespunde realității, ei ar avea puține șanse de succes. Trupele care execută învăluirea ar fi prea slabe și rușii ar putea ca, fără a ține seama de ele, printr-o incursiune îndrăzneată din pozițiile lor, să azvîrle pe aliații slăbiți de pe înălțimi în riul Cernaia.

Ar mai fi posibilă și o altă manevră a aliaților : un asalt imediat asupra Cartierului de sud al Sevastopolului. Sîntem chiar informați că s-a dat din Paris un ordin telegrafic categoric de a se întreprinde acest asalt și că generalul Canrobert și-a dat demisia deoarece nu considera posibilă efectuarea unei manevre care, după părerea sa, ar fi dus la pierderea a 40 000 de oameni. Judecînd după cunoștințele militare de care a dat dovadă Ludovic-Napoleon atunci cînd s-a amestecat în conducerea actualei campanii, este foarte probabil că s-a dat un asemenea ordin. Dar mai puțin probabil este ca un asemenea ordin să fi fost executat fie și de un sabreur * nesăbuit ca Pelissier. Evenimentele din ultima lună probabil că le-au arătat destul de limpede soldaților francezi ce rezistență ar întîmpina în caz de asalt. Iar o operație care nu poate fi înfăptuită fără pierderea a 40 000 de oameni — mai bine de o treime din armata care urma să dea asaltul — are, desigur, foarte puține șanse de succes. Probabil că Pelissier rîvnește la bastionul de mareșal pe care Canrobert l-a scăpat din mîină, totuși ne îndoim că el este destul de bonapartist pentru a-și risca soarta și reputația în condiții atît de nefavorabile. Să presupunem chiar că acest asalt ar fi fost încununat de succes, că nu numai prima linie de apărare, ci și a doua ar fi fost luate, că pînă și baricadele, casele fortificate și blindajele care acoperă drumul spre forturile de coastă, ba chiar și aceste forturi de coastă ar fi fost cucerite, că întregul Cartier de sud ar cădea în mîinile aliaților, care ar pierde, să spunem, numai 30 000 de oameni, în timp ce rușii ar pierde 20 000. Și ce s-ar întîmpla atunci ? Aliații ar pierde 10 000 de oameni mai mult decît rușii, fortăreața cucerită ar trebui imediat părăsită și acțiunile de cîmp ar deveni și mai greu de efectuat.

Există însă un fapt care exclude din capul locului posibilitatea unui asalt imediat și general. Judecînd după unele comunicate semioficiale, într-unul din articolele noastre prece-

* — spadasin. — *Nota trad.*

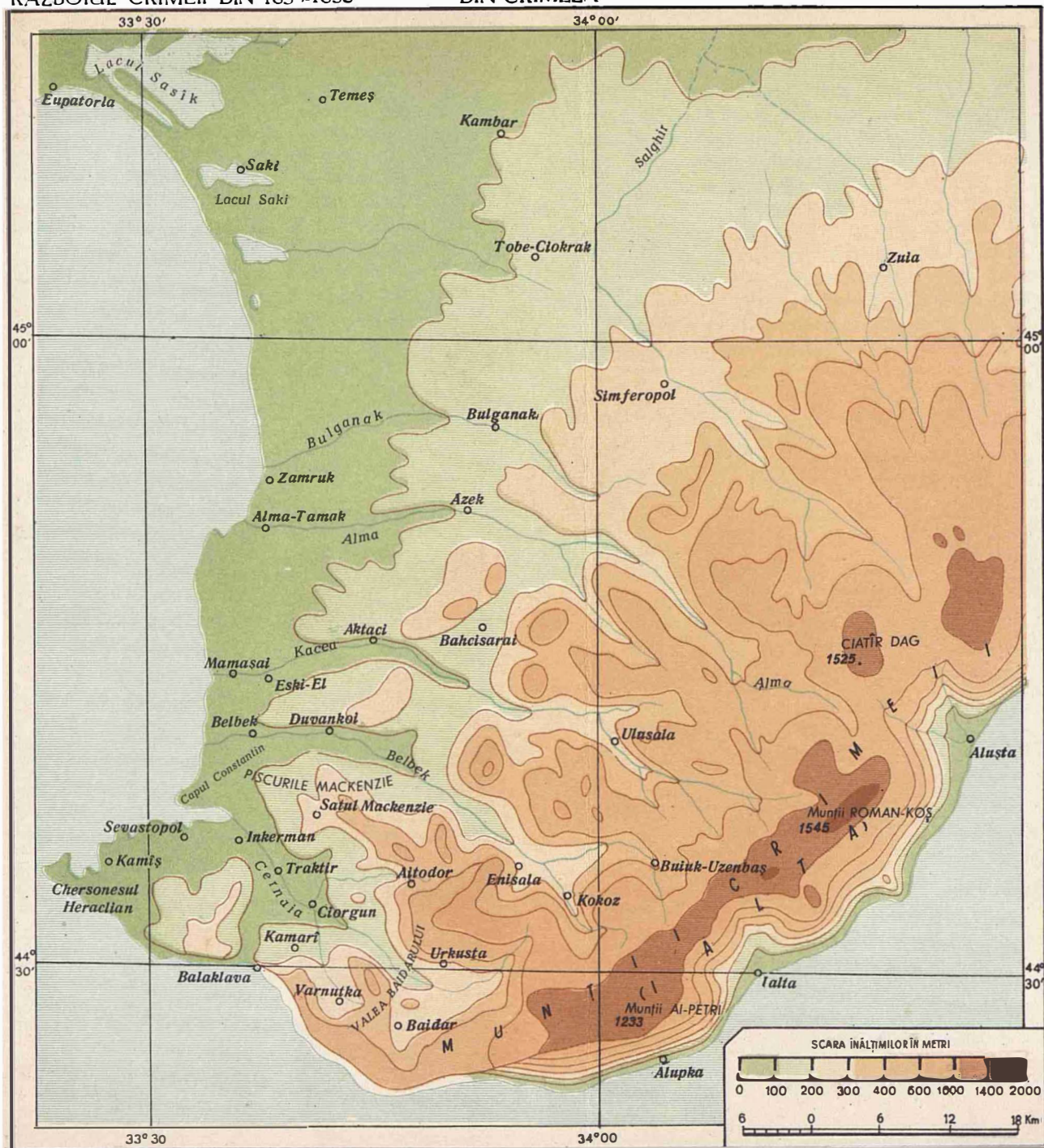
dente cu privire la asediu * am pornit, în scopuri pur polemice, de la presupunerea că rușii au fost izgoniți din noile lor fortificații exterioare din fața Sevastopolului. În același timp remarcam că avem toate temeiurile să ne îndoim de exactitatea acestor informații, dat fiind că aliații ar fi anunțat cu surle și tobe orice asemenea succes. Într-adevăr, dispunem în prezent de informații precise din surse rusești că redutele Kamciatski (Mamelon), Selenghinski și Volinski se află încă în mâinile lor, și în același timp știrile sosite din tabăra aliaților nu numai că confirmă acest lucru, dar recunosc chiar că asediații au construit noi fortificații exterioare. Astfel avantajul obținut de aliați prin faptul că au împins aproape mai aproape de fortăreață a fost anihilat de contraaproșele rușilor, iar linia pe care ambele părți se pot întâlni cu forțe egale este încă foarte departe de șanțul principal. Or, un asalt este recomandabil numai atunci când linia, pe care forțele ofensive destinate operațiilor de asediu sînt egale cu forțele defensive, trece chiar prin șanțul principal de apărare. În caz contrar, este absolut limpede că coloanele care pornesc la asalt vor fi înfrînte și nimicite înainte de a putea ajunge la creasta parapetului. Iată de ce aliații, atîta timp cît nu-i pot azvirli pe ruși dincolo de șanțul principal, nu pot asalta valul principal, situat în spatele acestui șanț principal. Cît privește cucerirea celei de-a doua linii amenajate în spatele acestui șanț, pentru moment de așa ceva nici nu poate fi vorba.

Poate că ar exista posibilitatea unui asalt parțial asupra părții stîngi a orașului, sau Cartierul Gorodskajaia, în sectorul dintre bastionul Karantinnii și bastionul Catargului, unde francezii execută principalele lor atacuri geniste **. Dar din pricina politicii guvernului francez nu știm de loc pe ce suprafață se întind și cît de puternice sînt fortificațiile exterioare de acolo ale rușilor, iar ultimele rapoarte ale rușilor, transmise numai prin telegraf, nu conțin nici un fel de precizări și amănunte. Totuși, rușii înșiși recunosc că în raionul bastionului Catargului lucrările întărite ale francezilor se află în apropierea valului principal și că sub el a explodat o mină, fără a avea însă rezultate însemnate. De aceea un asalt asupra acestui sector poate fi încununat de succes, dar, avînd în vedere că acest bastion se află pe un ieșind și că din spate îl domină reduta rusă Iazonovski, este foarte îndoielnic să se

* Vezi volumul de față, pag. 221. — *Nota red.*

** — război de mină. — *Nota trad.*

TEATRUL DE ACȚIUNI MILITARE
RĂZBOIUL CRIMEII DIN 1855-1856
DIN CRIMEEA

poată obține ceva prin cucerirea respectivului bastion ; bastionul este, probabil, izolat de restul fortificațiilor printr-un val transversal sau două, care trec prin spatele lui, împiedicînd astfel coloanele de asalt să se instaleze în el, sau cel puțin să înainteze cît de cît.

Așadar, fie că se va încerca un asalt, fie că se vor întreprinde acțiuni de cîmp, aliații vor avea de întîmpinat mari greutăți. În orice caz, modul indolent în care se desfășoară acțiunile militare ale aliaților din momentul sosirii lor la Sevastopol se apropie de sfîrșit, și în prezent sînt de așteptat evenimente și acțiuni mai importante, de un interes real din punct de vedere militar.

Scris de F. Engels
la aproximativ 21 mai 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune“
nr. 4 411 din 8 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Cu privire la mișcarea pentru reformă

Londra, 21 mai. Toate ziarele londoneze publică astăzi un apel al reformatorilor din City sau, mai bine zis, al comitetului lor executiv către „poporul englez”. Stilul acestui document este sec, comercial, nu atât de înaripat ca cel al buletinelor comerciale periodice, provenite din aceeași sursă, în care în fraze mai mult sau mai puțin meșteșugite se oferă spre vânzare întregii lumi cafea, ceai, zahăr, mirodenii și alte produse din țările tropicale. Asociația promite să pună la îndemână materiale care să dezvăluie adevărata fiziologie a diferitelor departamente guvernamentale și să dea în vileag toate secretele Downing-street-ului¹⁵⁵, acest Downing-street care are o înțelepciune moștenită. Asta promite asociația. În ceea ce o privește, ea cere alegătorilor din Anglia să nu mai trimită în parlament, ca până acum, candidați impuși de cluburile aristocratice, ci candidați aleși în mod liber, pe baza meritelor lor. Ea consideră deci normală existența unui cerc privilegiat de alegători, a aceluși cerc de alegători a căror venalitate, dependență de câteva cluburi și lipsă de fermitate au dat naștere actualei Camere a comunelor și, prin urmare, și actualului guvern. Asociația nu vrea să desființeze acest cerc privilegiat de alegători și nici măcar să-l extindă, ea nu vrea decât să-l moralizeze. Atunci de ce nu se adresează direct conștiinței oligarhiei însăși, în loc s-o amenințe cu desființarea privilegiilor ei? În orice caz este mai ușor să îndrepti pe calea cea bună pe conducătorii oligarhiei decât cercul oligarhic de alegători. Este evident că asociația din City vrea să provoace o mișcare antiaristocratică, dar numai o mișcare în limitele Angliei oficiale *legale* (cum spunea Guizot). Și

cum are ea de gînd să agite mlaștina stătută a acestui cerc de alegători ? Cum intenționează ea să-i determine pe acești alegători să renunțe la avantajele și obiceiurile care fac din ei vasalii cîtorva cluburi aristocratice și pilonii oligarhiei dominante ? Cu ajutorul fiziologiei Downing-street-ului ? Nu întru totul, ci și cu ajutorul unei *presiuni din afară*, cu ajutorul unor mitinguri de masă etc. Și cum vrea ea să pună în mișcare masele populare neoficiale, fără drept de vot, pentru a exercita o presiune asupra cercului privilegiat de alegători ? Cerîndu-le să renunțe la Carta poporului (care, de fapt, nu cuprinde decît revendicarea *votului universal* și condițiile în care acesta poate deveni o realitate în Anglia) și să recunoască privilegiile cercului îngust de alegători, al cărui proces de descompunere este recunoscut de înșiși reformatorii din City. Asociația din City are înaintea ei exemplul „adeptilor reformei parlamentare și ai celei financiare”. Ea știe că această mișcare, în fruntea căreia se aflau Hume, Bright, Cobden, Walmsley și Thompson, a suferit un eșec deoarece ei au înlocuit Carta poporului cu așa-numita „Carta mică” și s-au limitat la concesiile făcute masei poporului, la un simplu compromis. Și asociația din City speră să obțină *fără* concesiile ceea ce ceilalți n-au putut obține în *poftida* concesiilor făcute ? Sau poate că ea trage din mișcarea pentru abrogarea legilor cerealelor concluzia că poporul englez poate fi pus în mișcare pentru niște reforme parțiale ? Dar scopul acelei mișcări a antrenat cele mai largi mase, a fost foarte popular și cît se poate de concret. După cum se știe, simbolul Ligii împotriva legilor cerealelor era o pîine mare, spre deosebire de pîinișoara protecționistilor. O pîine mare — mai cu seamă în anul de foamete 1846 — spune, firește, incomparabil mai mult poporului decît „fiziologia Downing-street-ului”. Nu este nevoie să amintim de cunoscuta cârticică „Fiziologia City-ului”¹⁵⁶. Din această cârticică reiese limpede că, oricît s-ar pricepe domnii din City cînd este vorba de propriile lor afaceri, în conducerea *treburilor obștești*, de pildă în conducerea diferitelor *societăți de asigurare*, ei urmează în mod mai mult sau mai puțin fidel exemplul Downing-street-ului oficial. Felul cum administrează ei *căile ferate*, scandaloasele fraude, escrocherii și totala neglijare a oricăror măsuri de securitate sînt atît de notorii, încît nu o dată în presă, în parlament și în

afara parlamentului s-a pus problema dacă căile ferate n-ar trebui scoase din mâinile capitaliștilor privați și puse sub controlul direct al statului ! Fiziologia Downing-street-ului nu va face, așadar, nici o ispravă, adică, cum spun englezii, „this will not do, sir !” *

Scris de K. Marx la 21 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 237 din 24 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — „așa nu merge, domnule !” — *Nota trad.*

Karl Marx

Cu privire la critica stării de lucruri din Crimeea.
— Din viața parlamentară

Londra, 23 mai. Nemulțumirea alarmantă provocată în armata și flota aliată de la Sevastopol de rechemarea expediției de la Kerci a găsit un ecou — ce-i drept, slab și palid — în presa londoneză. Crește teama că unitatea de acțiune și desfășurarea normală a dramei militare din Crimeea sînt periclitare în mai mică măsură de ruși decît de intervenția insolentă și capricioasă a unui Deus ex machina *, a geniului militar al lui Napoleon al III-lea. Mostrele acestei genialități, cuprinse în cunoscutul „eseu” militar-științific-didactic publicat în „Moniteur” ¹⁵⁷, de fapt nu sînt de loc menite să calmeze și să liniștească spiritele. Pînă acum însă, distanța care despărțea teatrul de acțiuni militare de Tuilerii oferea o anumită garanție împotriva amestecului efectiv al diletanțismului militar din Paris. Între timp, telegraful submarin a făcut să dispară distanțele și o dată cu ele și garanția, și John Bull, care obișnuiește să se intituleze el singur „the most thinking people of the world” **, începe să cadă pe gînduri, să murmure și să se plîngă că marina și flota engleză trebuie să joace rolul unui corpus vile *** pentru experiențele „geniului militar” moștenit și hărăzit de soartă.

În numărul de astăzi, „Morning Herald” afirmă categoric că expediția a fost rechemată pentru că Bonaparte a revenit la idea riscantă de a da asaltul împotriva Sevastopolului dinspre sud. Nu ne îndoim nici o clipă că geniul militar de la Tuilerii este obsedat de această idee fixă, totuși nu putem

* — textual : „dumnezeu din mașină” (în teatrul antic, actorii care interpretau roluri de zei își făceau apariția pe scenă cu ajutorul unor mecanisme speciale) ; în sens figurat — personaj care apare pe neașteptate și salvează situația. — *Nota trad.*

** — „poporul care gîndește cel mai mult”. — *Nota trad.*

*** — obiect lipsit de valoare. — *Nota trad.*

crede că chiar un simplu „sabreur” * ca Pelissier ar fi în stare să pună în practică un plan atât de nesăbuit și funest. De aceea presupunem că s-a hotărât trecerea en masse ** peste Cernaia și că s-a socotit riscantă fărîmițarea forțelor prin detașarea unui corp de 12 000 de soldați. Într-adevăr, în loc de a detașa acești 12 000 de soldați, ar trebui, dimpotrivă, îmbarcați la Eupatoria, încă înainte de plecarea armatei, 15 000—20 000 de soldați turci care să fie încorporați armatei principale, astfel încît să nu rămînă acolo decît o garnizoană indispensabilă pentru apărarea acestui punct. După cum am mai arătat într-o corespondență anterioară ***, tot succesul campaniei depinde de forța numerică a armatei care trece peste Cernaia. Dar, oricum ar sta lucrurile, rechemarea expediției de la Kerchi este o nouă dovadă a nehotărîrii și oscilării, a diletantismului, care bijbiie în întineric, prezentate astăzi drept idées napoléoniennes ****.

Între timp, eroii improvizați în vederea unui coup d'état ***** părăseau scena cu o nemaipomenită repeziciune. Începutul l-a făcut Espinasse, pe care zuavii, după rușinoasa sa campanie din Dobrogea ¹⁵⁸, l-au silit s-o șteargă la Paris. Era același *Espinasse* care, însărcinat fiind cu paza clădirii Adunării naționale, a predat-o dușmanilor ¹⁵⁹. Al doilea la rînd a fost *Leroy*, alias *Saint-Arnaud*, pe care evenimentele de la 2 decembrie l-au făcut ministru de război. A urmat apoi *Forey*, cel atât de viteaz în prigonirea bieților țărani din sud-estul Franței și de o umanitate atât de prevenitoare față de moscoviți. Bănuiala apărută în rîndurile armatei că el ar fi divulgat rușilor secretele consiliului de război francez a impus trimiterea lui din Crimeea în Africa. În sfîrșit, *Canrobert*, degradat pentru incapacitatea sa notorie. Ironia istoriei a vrut ca succesorul său și, prin urmare, într-o oarecare măsură comandantul suprem al armatei anglo-franceze să fie *Pelissier*, același *Pelissier* despre care în 1841, în parlament, în cluburi ofițerești londoneze, la mitingurile din provincie, în „Times” și „Punch”, s-a afirmat în repetate rînduri că *niciodată* un ofițer englez care se respectă nu ar putea servi în armată împreună cu acest „monstru” („that ferocious monster”). Și acum întreaga armată engleză servește nu numai împreună

* — Moș Teacă. — *Nota trad.*

** — în masă. — *Nota trad.*

*** Vezi volumul de față, pag. 189. — *Nota red.*

**** — idei napoleoniene. — *Nota trad.*

** *** — levitură de stat. — *Nota trad.*

cu el, ba chiar *sub* comanda lui ! Cînd whigii și ministrul lor de externe, Palmerston, au fost răsturnați de toryi, Palmerston și-a convocat alegătorii la Tiverton și le-a demonstrat că, întrucît guvernul francez, întrucît Ludovic-Filip ține în serviciul său un „călău” ca Pelissier, el este în drept să rezilieze alianța anglo-franceză și să se alieze cu Rusia. Trebuie să recunoaștem că, dacă armata franceză plătește scump revolta ei din decembrie, nici Angliei alianța cu imperiul restaurat nu i-a adus numai „roze”.

Ieri, în Camera comunelor, guvernul a suferit o înfrîngere, care dovedește că din cînd în cînd parlamentul se răzbuună pe miniștri pentru disprețul pe care aceștia i-l arată out of doors *. Un oarecare domn Wise a prezentat o moțiune în sensul că

„această Cameră este de părere că trebuie înfăptuită revizuirea integrală a instituțiilor noastre diplomatice, așa cum a fost recomandată în raportul comitetului pentru rezolvarea problemei salariilor funcționarilor, ales în 1850”.

D-l Wise este un prieten al lui Palmerston. Moțiunea lui figurează de aproape doi ani pe ordinea de zi a Camerei, fără a fi luată în discuție. Întîmplarea a făcut ca ieri ea să fie pusă în discuția Camerei prost dispuse. Wise și-a ținut discursul și a crezut, luîndu-se după unele observații ale lui Palmerston, că va putea repeta jocul obișnuit, retrăgîndu-și moțiunea. Totuși, contrar acestei înțelegeri, d-l Baillie a sprijinit moțiunea pe care o retrăsese Wise și, în pofida lui Wise și Palmerston, a trecut-o prin Cameră, cu o majoritate de 112 voturi contra 57. Această înfrîngere nu a neliniștit nicidecum pe un vechi tactician cu experiență ca Palmerston, care știe că din cînd în cînd Camera, pentru a salva aparența de independență, este nevoită să condamne la moarte o moțiune guvernamentală și să dea viață unei moțiuni antiguvernamentale. În schimb, moțiunea lui Disraeli¹⁶⁰ a avut asupra băncilor ministeriale efectul unui trăsnet. Palmerston însuși, meșter în comedii parlamentare, a felicitat pe „autorii și actorii acestei comedii inegalabile”. Aceasta n-a fost o ironie. A fost omagiul involuntar adus de un artist rivalului său care l-a bătut cu propriile sale arme. În ședința de luni, datorită jocului atît de abil al lui Palmerston cu Milner Gibson, Gladstone, Herbert, Bright și lordul Vane, au fost amîinate toate dezbaterile cu privire la politica externă pînă după vacanța de rusalii,

* — în afara zidurilor lui. — *Nota trad.*

guvernul și Camera s-au văzut nevoite să adopte o anumită linie și nobilul viconte și-a asigurat o dictatură timp de mai multe săptămîni. Singura zi în care mai puteau avea loc debateri — joia — a fost consacrată discutării moțiunii lui Layard cu privire la reforme. Astfel, nimeni nu l-ar fi putut împiedica pe Palmerston să încheie pace în timpul vacanței de rusalii și, potrivit obiceiului său, să uluiască Camera din nou întrunită cu unul dintre faimoasele sale tratate. Camera, la rîndul ei, n-ar fi avut poate nimic de obiectat împotriva faptului că a fost luată prin surprindere. Cu unele proteste post festum *, de formă, ea ar fi acceptat o pace încheiată fără știrea ei, fie și o pace à tout prix **. Dar, din moment ce Camera și guvernul au fost silite să se pronunțe înainte de vacanță, guvernul n-a mai putut lua Camera prin surprindere, iar Camera nu s-a mai putut lăsa luată prin surprindere. Așa se explică consternarea care s-a produs cînd Disraeli s-a ridicat și și-a prezentat moțiunea, iar Layard i-a cedat ziua care-i fusese rezervată lui. Această „conspirație dintre Layard și Disraeli”, cum a numit-o ziarul „Post”, a zădărnicit astfel toate manevrele abile la care s-a recurs de la „încheierea Conferinței de la Viena”, încă „neterminată”.

Scris de K. Marx la 23 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 241 din 26 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — textual: după serbare; aici în sensul de ulterior. — *Nota trad.*

** — cu orice preț. — *Nota trad.*

Karl Marx și Friedrich Engels

Prologul la comedie
jucat la lordul Palmerston. —
Ultimele evenimente din Crimeea¹⁶¹

Londra, 24 mai. De îndată ce moțiunea lui Disraeli a oferit perspectiva unei lupte în toată regula între Ins și Outs * în Camera comunelor, Palmerston a dat alarma și a convocat cu câteva ore înainte de deschiderea ședinței suita guvernamentală împreună cu peeliștii, școala manchesteriană și așa-ziii „independenți” la reședința sa din Downing-street. Au venit 202 membri ai parlamentului, printre care și d-l *Layard*, care s-a simțit incapabil să reziste cîntecului de sirenă ministerial. Palmerston a făcut uz de diplomatie, s-a spovedit, s-a căit, a consolat, a pledat. Cu zîmbetul pe buze s-a lăsat dăscălit de d-nii Bright, Lowe și Layard. El a lăsat pe seama lordului Robert Grosvenor și a lui sir James Graham să ducă tratative cu deputații „enervați”. Din clipa în care Palmerston i-a văzut pe nemulțumiți în reședința sa, strînși în jurul său, împreună cu acoliții săi, a fost sigur de ei. Aceștia, deși în toane rele, erau dornici de o împăcare. Astfel, rezultatul ședinței Camerei comunelor a fost anticipat; nu mai rămînea decît să se joace comedia parlamentară în fața publicului. Hopul fusese sărit. De îndată ce va fi jucat ultimul ei act, vom face o scurtă expunere asupra acestei comedii.

O dată cu venirea perioadei calde și umede, au început să bîntuie din nou bolile frecvente primăvara și vara în Crimeea. Au apărut iar holera și febra intermitentă în tabăra aliaților. Deocamdată, epidemia nu e prea puternică, totuși destul ca să dea un avertisment pentru viitor. Încep să se simtă miasmele emanate de mormanele de cadavre intrate în descompunere, care sînt îngropate la o adîncime de numai cîțiva toli pe tot cuprinsul Chersonesului. Totodată, nici moralul armatei asediatoare nu este nici pe departe satisfăcător. După

* — guvern și opoziție. — *Nota trad.*

ce ea a rezistat tuturor greutăților și primejdiilor unei campanii de iarnă fără precedent, moralul și o anumită disciplină au putut fi menținute în rîndurile soldaților datorită venirii primăverii și repetatelor promisiuni că asediul se va sfîrși în curînd în mod victorios ; dar zilele se succedau fără să se înregistreze vreun succes, în timp ce rușii înaintau dincolo de liniile lor și-și construiau redute pe teritoriul disputat de ambele părți beligerante. Zuavii, nemaiputînd fi ținuți în frîu, au fost aruncați în măcelul din 23 februarie de pe Muntele Sapun. O oarecare mișcare — căci activitate n-o putem numi — s-a observat la generalii aliați ; dar nici un țel precis n-a existat și nici nu s-a urmărit cu consecvență vreun plan precis. Efervescența din rîndurile soldaților francezi a fost din nou zăgăzuită, întrucît necontenitele atacuri ale rușilor le dădeau mereu de furcă și, pe de altă parte, începuse al doilea bombardament, care de astă dată urma să se termine, fără îndoială, cu un spectaculos asalt general. Rezultatul a fost însă un jalnic fiasco. După aceasta au început atacuri încete, grele, fără succese palpabile ale trupelor de geniu, necesare pentru menținerea moralului soldaților. Soldații s-au plictisit curînd de aceste încăierări de noapte în tranșee, în care pierau cu sutele fără nici un fel de rezultate. Din nou se cerea să se treacă la asalt și din nou Canrobert s-a văzut silit să facă promisiuni, știind dinainte că-i va fi imposibil să le îndeplinească. Pelissier l-a scutit de o repetare a scenelor de rebeliune prin atacul de noapte de la 1 mai. Se spune că el a pornit la acest atac în pofida ordinului lui Canrobert, care a sosit tocmai în clipa cînd trupele erau deja aruncate în luptă, și că acest atac reușit a ridicat din nou moralul soldaților. Între timp sosiseră trupele de rezervă piemonteze ; Chersonesul era plin de soldați. Trupele credeau că, datorită acestor întăriri, vor putea trece la acțiuni directe. *Trebuia* să se întîmple ceva. S-a hotărît să se trimită o expediție la Kerci, și aceasta s-a imbarcat, pornind într-acolo. Dar, înainte ca expediția să ajungă în rada portului Chersones, o telegramă din *Paris* l-a obligat pe Canrobert s-o *recheme*. Raglan a fost, firește, de acord. Brown și Lyons, comandantii forțelor armate britanice terestre și navale ale acestei expediții, au încercat să-i înduplece pe colegii lor francezi să atace fortăreața, în *pofida* contraordinului primit. În zadar. Expediția a trebuit să facă cale întoarsă. De astă dată, revolta trupelor n-a mai putut fi potolită. Pînă și englezii începuseră să spună lucrurilor pe nume ; francezii erau la un pas de rebeliune. Lui

Canrobert nu i-a rămas deci altceva de făcut decît să renunțe la comanda unei armate asupra căreia își pierduse orice autoritate și care scăpase de sub controlul său. Pelissier era singurul succesor posibil, deoarece soldații, care se săturaseră de generalii crescuți în pepinierele bonapartismului, *ceruseră în repetate rînduri un comandant din vechea școală africană*. Pelissier se bucură de încrederea soldaților, dar preia comanda supremă în condiții grele. El trebuie să acționeze, și încă fără întîrziere. Deoarece asaltul nu este cu puțință, nu există altă soluție decît să se pornească împotriva rușilor, dar nu pe drumul descris de noi înainte, cînd întreaga armată trebuia să înainteze pe o *singură șosea*, puternic apărată de ruși, ci în eșaloane răzlețe, care să se cațere pe nenumărate cărări și potecuțe de munte accesibile aproape numai oilor și păstorilor; aceasta permitea învăluirea poziției rusești din flanc. Aici se ivește o dificultate. Francezii dispun de mijloace de transport doar pentru aproximativ 30 000 de oameni și numai pentru o mică distanță de la coastă. Mijloacele de transport ale englezilor s-ar epuiza dacă s-ar transporta o singură divizie nu mai departe de localitatea Ciorgun, situată pe riul Cernaia. Dată fiind lipsa mijloacelor de transport, este greu de imaginat cum să pornească atacul, cum să fie blocat, în caz de succes, Cartierul de nord, cum să fie urmărit dușmanul pînă la Bahcisarai și să se facă joncțiunea cu trupele lui *Omer-pașa*. Aceasta cu atît mai mult cu cît rușii, potrivit obiceiului lor, aveau grijă să nu lase în urma lor decît ruine, din care cauză armata putea fi aprovizionată cu căruțe, cai, cămile etc. numai dacă aliații i-ar fi înfrînt total pe ruși. Să vedem cum rezolvă Pelissier aceste dificultăți.

Am mai pomenit înainte de complexul ciudat de împrejurări care a dus la numirea lui Pelissier *. Aici trebuie să mai relevăm și un alt aspect. Cînd a început războiul, comanda supremă a fost încredințată generalului bonapartist par excellence ** Saint-Arnaud. Acesta i-a făcut însă împăratului său serviciul să moară imediat. După aceea n-a mai fost numit nici unul dintre bonapartiștii de frunte, nici Magnan, nici Castellane, nici Roguet, nici Baraguay d'Hilliers. S-a recurs la Canrobert, un om de o nuanță bonapartistă nu atît de pronunțată și nici atît de veche, dar cu mai multă experiență africană. Acum, cînd comanda se schimbă din nou, bonapar-

* Vezi volumul de față, pag. 262. — *Nota red.*

** — prin excelență. — *Nota trad.*

tiștii du lendemain * sînt excluși în aceeași măsură ca și bonapartiștii de la veille **, și acest post este încredințat unui simplu general african fără nici o culoare politică precisă, dar cu un stagiul militar îndelungat și cunoscut în rîndurile armatei. Nu va duce oare această linie descendentă în mod inevitabil la *Changarnier*, *Lamoricière* sau *Cavaignac*, adică în afara sferei bonapartismului ?

„Incapacitatea de a încheia pacea și de a duce războiul — iată situația noastră !” — a remarcat acum cîteva zile un bărbat de stat francez a cărui soartă este cu totul legată de imperiu. Că a avut dreptate o dovedește fiecare pas al imperiului restaurat, inclusiv numirea lui *Pelissier*.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 24 mai 1855

Publicat în „*Neue Oder-Zeitung*”
nr. 243 din 29 mai 1855
și ca articol de fond
în ziarul „*New York Daily Tribune*”
nr. 4 414 din 12 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în „*Neue Oder-Zeitung*”,
confruntat cu textul apărut
în ziarul „*New York Daily Tribune*”

Tradus din limba germană

* — de miine. — *Nota trad.*

** — de ieri. — *Nota trad.*

Karl Marx

Reforma parlamentară. — Întreruperea
și reluarea Conferinței de la Viena. —
Așa-numitul război de exterminare

Londra, 26 mai. În legătură cu Comité du Salut Ministériel*, convocat de Palmerston alaltăieri, înainte de ședința Camerei comunelor, au transpirat unele amănunte care caracterizează mecanismul parlamentar și poziția diferitelor fracțiuni datorită cărora guvernul a obținut majoritatea, avînd 100 de voturi în plus. Palmerston a amenințat din capul locului cu *demisia* dacă moțiunea lui Disraeli ar fi adoptată. El a amenințat cu perspectiva formării unui *guvern tory*. Începînd din 1830, așa-numiții parlamentari radicali, *poor fellows*** , se bucură de privilegiul de a vedea planînd deasupra capetelor lor această teribilă amenințare capitală ori de cîte ori se răzvrătesc. Și de fiecare dată această amenințare îi potolește. De ce? Deoarece se tem de o mișcare de masă, inevitabilă sub un guvern tory. Cît de adevărată este această afirmație reiese din cele spuse de un radical, în momentul de față ministru — e drept, numai ministru al pădurilor regale —, sir William Molesworth. Acest post i se potrivește de minune unui om ca dînsul, înzestrat din naștere cu talentul de a nu vedea pădurea din cauza copacilor. Ca deputat de Southwark, un cartier din Londra, el a primit de la alegătorii săi invitația de a participa la un miting public organizat miercurea trecută la Southwark. (N. B.: la acest miting, ca și la majoritatea mitingurilor ținute pînă în prezent în diferite localități din țară, s-a adoptat o rezoluție în care se arată că revendicarea unei reforme administrative fără o reformă parlamentară prealabilă este o *ficțiune* și o *aberație*.) Molesworth nu a venit la miting, dar a trimis o scrisoare în care el — radical și membru al guvernului — scria: „Dacă moțiunea d-lui Disraeli va fi adoptată, necesitatea unei reforme administrative va deveni și

* — Comitetul salvării guvernului. — *Nota trad.*

** — bieții de ei. — *Nota trad.*

mai evidentă". Acest „evident” înseamnă : dacă toryi vor forma guvernul, mișcarea pentru reformă va face o cotitură serioasă. Amenințarea cu demisia n-a fost, totuși, marele atu al lui Palmerston. El a făcut aluzie la *dizolvarea parlamentului* și la soarta pe care o vor avea mulți dintre nefericii deputați care, cu prețul unor grele sacrificii, și-au cumpărat în urmă cu nici măcar trei ani locurile în „respectabila Cameră”. Era un argument hotărîtor. Acum nu mai era vorba de demisia *lui*, ci de demisia *lor*.

Cu toate că Palmerston și-a asigurat o majoritate de 100 de voturi împotriva moțiunii lui Disraeli, amenințându-i pe unii cu demisia *sa*, pe alții cu alungarea *lor* din Camera comunelor, făcîndu-i pe unii să întrevadă perspectiva păcii, pe alții — perspectiva războiului, coaliția nou încheiată s-a destrămat imediat, și anume în momentul cînd se prezenta în fața publicului comedia dinainte pregătită. Declarațiile pe care miniștrii au fost nevoiți să le facă în cursul dezbaterilor au anihilat declarațiile făcute de ei en petit comité *. Chitul care unea destul de slab fracțiunile recalitrante s-a fărîmițat nu din cauza unui uragan, ci a unui vînt parlamentar. Anume, în ședința de ieri, Roebuck l-a interpelat pe primul ministru în legătură cu versiunea că s-ar relua Conferința de la Viena. El voia să știe dacă ambasadorul Angliei la Viena a fost însărcinat să participe la această conferință. Este însă cunoscut faptul că, după reîntoarcerea de la Viena a nefericitului diplomat Russell, Palmerston a respins orice dezbateri cu privire la război și diplomație sub pretext că nu vrea să stînjenească „Conferința de la Viena, e drept, întreruptă, dar încă neterminată”. Lunea trecută, Milner Gibson și-a retras, sau, mai bine zis, și-a amînat moțiunea, deoarece, potrivit declarației nobilului lord, „conferința nu și-a încheiat încă lucrările”. Cu acest prilej, Palmerston a subliniat în mod expres că guvernul englez a lăsat în seama *Austriei*, „într-o anumită măsură aliata noastră”, să găsească noi puncte de plecare în vederea tratativelor de pace. Nu încapă nici o îndoială, a spus el, că Conferința de la Viena continuă. Chiar dacă Russell a părăsit Viena, Westmorland continuă să rămînă acolo, unde, în afară de el, se află ambasadorii tuturor marilor puteri ; există, așadar, toate elementele pentru o conferință permanentă.

De luni însă, zi în care Palmerston a binevoit să facă parlamentului aceste declarații, au intervenit mari schimbări.

* — În cerc restrîns. — *Nota trad.*

Între Palmerston cel de luni și Palmerston cel de vineri s-au intercalat moțiunea lui Disraeli și o zi de dezbateri în jurul acestei moțiuni ; Disraeli și-a motivat moțiunea prin teama că, în timpul prorogării ședințelor Camerei, guvernul ar putea „împinge țara la o pace rușinoasă”, tot așa cum sub guvernul Aberdeen ea a fost „împinsă” într-un război rușinos. Soarta votării depindea, așadar, de răspunsul lui Palmerston la interpelarea lui Roebuck. Palmerston nu putea evoca în momentul acela spectrul Conferinței de la Viena și nu putea declara Camerei că la Viena se iau hotărâri, în timp ce în incinta bisericii Sf. Ștefan ¹⁶² se discută, că aici se propune, iar dincolo se dispune. El putea cu atât mai puțin să facă acest lucru, cu cât în ajun Russell s-a dezis de Austria, de proiectele de pace și de Conferința de la Viena. De aceea, Palmerston i-a răspuns lui Roebuck : Conferința de la Viena *n-a fost* reluată, iar ambasadorului englez *nu* i s-a încuviințat să participe la o nouă conferință fără o dispoziție specială din partea Downing-street-ului. Atunci s-a ridicat, fierbînd de indignare, Milner Gibson. Acum cîteva zile, nobilul lord a declarat că conferința ar fi doar *întrepută* și că Westmorland ar avea *depline puteri* să ducă tratativele. I-au fost oare retrase aceste depline puteri și cînd anume ? — Depline puteri ! — a răspuns Palmerston —, și încă atât de depline ca niciodată, dar nu stă în puterea lui să se folosească de ele. A avea depline puteri și a te putea folosi de ele nu este același lucru. Răspunsul lui Palmerston la interpelarea lui Roebuck a sfărîmat legătura dintre guvern și partidul păcii à tout prix *, întărit datorită peeliștilor. Dar aceasta nu a fost nici singura și nici cea mai importantă „neînțelegere”. Alaltăieri, Disraeli l-a torturat și l-a chinuit pe Russell, împungîndu-l ore în șir. Cu o mîină Disraeli arăta retorică piele de leu de care whigul-astec obișnuiește să facă paradă, cu cealaltă — omulețul de gutapercă care se ascunde sub această piele. Deși, datorită îndelungatei sale experiențe parlamentare și aventurilor sale, Russell este tot atât de imun la atacurile vehemente ca și invulnerabilul Siegfried, el nu și-a putut păstra cumpătul la această demascare necruțătoare a propriului său „eu”. Făcea fețe-fețe în timpul discursului lui Disraeli, se sucea și se învîrtea agitat și descumpănit cînd după Disraeli, luînd cuvîntul, a continuat să-i facă morală Gladstone. Cînd Gladstone a făcut o pauză retorică, s-a ridicat Russell, și numai hohotele de rîs ale Camerei l-au făcut să-și dea seama că încă nu-i venise rîndul. În sfîrșit, Gladstone și-a

* — cu orice preț — *Nota trad.*

încheiat discursul, și Russell și-a putut descărca sufletul. El a dezvăluit Camerei tot ceea ce din prudență tănuise prințului Gorceakov și d-lui Titov. Rusia, a cărei „onoare și demnitate” le apărase la Conferința de la Viena, i se părea acum o putere care tinde, fără nici un fel de scrupule, la dominația mondială, care încheie tratate ca să-și creeze pretexte pentru războaie de cotropire și duce războaie pentru a otrăvi atmosfera cu tratate. După părerea lui, nu numai Anglia, dar și Europa este amenințată, și nu există altă ieșire decât un război de exterminare. El a făcut aluzie și la Polonia. Pe scurt, diplomatul de la Viena s-a transformat dintr-o dată într-un „demagog de stradă” (una dintre expresiile sale preferate). Disraeli l-a împins cu iscusință să vorbească în acest stil bombastic.

Dar imediat *după votare* a luat cuvântul sir James Graham, adeptul lui Peel. Nu l-a înșelat oare auzul? Russell a declarat un „nou război” Rusiei, o cruciadă, un război pe viață și pe moarte, un război al naționalităților. Chestiunea este mult prea serioasă pentru a încheia dezbaterile. Intențiile miniștrilor sînt acum mai nebulose ca oricînd. Russell credea că *după votare* își va putea lepăda, ca de obicei, pielea de leu. De aceea a vorbit fără ocolișuri. Graham, cică, l-a „înțeles greșit”. El nu vrea decât „securitatea Turciei”. Iată, a exclamat Disraeli, voi, care, respingînd propunerea mea, ați găsit că guvernul nu poate fi învinuit de „duplicitate”, admirați acum sinceritatea lui! Acest Russell retractează *după votare* tot discursul său *dinainte* de votare! Vă felicit pentru votul pe care l-ați dat!

Camera n-a putut ține piept acestei „demonstratio ad oculos” *. Dezbaterile au fost amîinate pînă după vacanța de rusalii; victoria repurtată de guvern a fost pierdută într-o clipită. Comedia urma să aibă numai două acte și să se termine cu votarea. Acum s-a mai adăugat un epilog, care amenință să devină mai palpitant decât acțiunea principală a spectacolului. Vacanța parlamentului ne va da răgazul să analizăm mai îndeaproape primele două acte. Este ceva fără precedent în anele parlamentului ca abia *după votare* dezbaterile să devină mai aprinse. Pînă acum, bătăliile parlamentare se terminau de obicei cu votarea, ca romanele de dragoste cu căsătoria.

Scris de K. Marx la 26 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 245 din 30 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — „demonstrații concrete”. — *Nota trad.*

Karl Marx

Moțiunea lui Disraeli

Londra, 28 mai. Camerei comunelor i s-a dat o „bogată listă de bucate”, potrivit expresiei elegantului Gladstone, pentru a alege între moțiunea lui Disraeli și amendamentul lui Baring la moțiunea lui Disraeli, între sous-amendement*-ul lui sir W. Heathcote la amendamentul lui Baring și contresous-amendement**-ul d-lui Lowe la moțiunile lui Disraeli, Baring și sir W. Heathcote. Moțiunea lui Disraeli conține un vot de blam dat miniștrilor și o adresă către coroană în legătură cu războiul: primul — în termeni categorici, ultima — într-o formă mai vagă, ambele legate între ele printr-o conjuncție accesibilă numai procesului de gândire parlamentar. Forma timidă în care era întocmită adresa în legătură cu războiul s-a lămurit curînd. Disraeli se temea de o răzvrătire în propria lui tabără. Un tory, marchizul Granby, s-a pronunțat împotriva lui, un altul, lordul Stanley, s-a pronunțat pentru el, dar ambii — în spiritul păcii. Amendamentul lui Baring era în favoarea guvernului. El respinge votul de blam dat guvernului și adoptă, păstrînd terminologia lui Disraeli, parte din moțiune privitoare la război, adăugînd doar că Camera „a constatat cu părere de rău că Conferința de la Viena nu a dus la încetarea ostilităților”. Baring vine concomitent cu una caldă și una rece. „Părere de rău” pentru partidul păcii, „continuarea războiului” pentru partidul războiului, nici un fel de obligații precise ale guvernului față de ambele partide — un shell trap*** pentru bile albe și negre, partitură pentru flaut și partitură pentru trombon. Sous-amendement-ul lui Heathcote desăvîrșește amenda-

* — amendament la amendament. — *Nota trad.*

** — contraamendament la amendament. — *Nota trad.*

*** — cursă, capcană. — *Nota trad.*

mentul echivoc al lui Baring cu o figură de stil pur idilică, adăugînd că „Camera tot mai nutrește speranța” (cherishing — o expresie care nu angajează la nimic) „că contactele permanente vor fi încununate de succes”. Amendamentul lui Lowe, dimpotrivă, declară încheiate tratativele de pace, o dată ce Rusia a respins punctul 3, motivînd astfel adresa către coroană în legătură cu războiul. Vedem că, în amendamentul eclectic al guvernului, cele două părți pe care acest amendament căuta să le estompeze și să le neutralizeze stau pașnic față în față. Continuarea conferinței de la Viena! — exclamă Heathcote. Nici o Conferință de la Viena! — răspunde Lowe. Conferința de la Viena și continuarea războiului! — insinuează Baring. Peste opt zile vom asculta executarea temei acestui terțet, iar acum să ne întoarcem la dezbaterile în jurul moțiunii lui Disraeli, la care în prima seară au participat doar trei personaje principale, *Disraeli*, *Gladstone* și *Russell*: primul tăios și drastic, al doilea suplu și cazuistic, al treilea anost și gălăgios.

Nu considerăm îndreptățit reproșul că divergența personală dintre Disraeli și Russell l-a făcut pe primul să piardă din vedere „fondul chestiunii”. Secretele războiului ruso-englez nu trebuie căutate pe teatrul de acțiuni militare, ci în Downing-street. Russell, ministru de externe în timpul cînd au fost primite comunicările secrete din partea guvernului de la Petersburg, împuternicit extraordinar în timpul ultimei Conferințe de la Viena și, totodată, lider în Camera comunelor, Russell este întruchiparea vie, misterul *dezvăluit* al Downing-street-ului. Nu pentru că ar fi sufletul guvernului, ci pentru că este trîmbița lui.

Către sfîrșitul anului 1854, povestește Disraeli, Russell, sunînd din trîmbița războiului, a declarat în plin parlament, în aplauzele frenetice ale asistenței :

„Anglia nu poate depune armele pînă cînd nu va primi *garanții materiale* care să reducă puterea Rusiei, asigurînd astfel securitatea Europei și o liniște deplină pentru viitor”.

Aceiași Russell a fost membru al guvernului care a aprobat protocolul de la Viena din 5 decembrie 1853, în care împuterniciții Angliei și Franței au stipulat că războiul nu trebuie să ducă la o slăbire sau modificare a „condițiilor materiale” ale imperiului rus. La interpelarea lui Lyndhurst pe marginea acestui protocol, Clarendon a declarat în numele guvernului :

„Se prea poate ca Prusia și Austria să dorească slăbirea puterii Rusiei în Europa, nu însă Franța și Anglia”.

Russell, spune Disraeli, a calificat în Camera comunelor comportarea țarului Nicolaie drept „falsă și perfidă”. În iulie 1854, el a anunțat cu emfază iminenta invadare a Crimeii și a declarat că distrugerea Sevastopolului este o necesitate pentru Europa. În cele din urmă l-a răsturnat pe Aberdeen, considerînd că acesta nu duce destul de energic războiul. Atît despre pielea de leu — să vedem acum ce-i cu leul. În 1853, Russell a fost ministru de externe două-trei luni în timpul cînd Anglia a primit „*corespondența secretă și confidențială*” de la Petersburg, în care Nicolaie cere fără ocol împărțirea Turciei, în primul rînd, sub pretextul protectoratului său asupra supușilor creștini din Turcia, protectorat care, după cum recunoaște Nesselrode în ultima sa depeșă, n-a existat niciodată. Ce a făcut Russell? El i-a trimis ambasadorului englez la Petersburg o depeșă în care se spune textual :

„Cu cît guvernul turc va adopta în mai mare măsură tactica unei legislații echitabile și a unei administrații drepte, cu atît împăratul Rusiei va considera mai puțin necesar să-și exercite dreptul său de *protectorat* excepțional, care i se pare atît de greu și apăsător, deși acest protectorat îi revine, incontestabil, ca o obligație și este consfințit în tratat“.

Prin urmare, Russell cedează din capul locului în această problemă litigioasă. El declară protectoratul nu numai legal, dar și obligatoriu. El deduce protectoratul din tratatul de la Kainargi. Și despre ce este vorba în „punctul 4” al Conferinței de la Viena? Despre faptul că „interpretarea greșită a tratatului de la Kuciuk-Kainargi ar constitui principala cauză a actualului război”. Astfel, dacă înainte de declararea războiului îl vedem pe Russell în rolul de apărător al *drepturilor* Rusiei — rol la care a renunțat acum chiar și Nesselrode —, la sfîrșitul primei perioade a războiului, la Conferința de la Viena, îl vedem în rolul de apărător al *onoarei* Rusiei. La 26 martie, de îndată ce s-a trecut la esența problemei, la dezbaterea punctului 3, rusofobul Russell s-a ridicat și a declarat solemn :

„În ochii Angliei și ai aliaților ei, condițiile de pace cele mai bune și *singurele acceptabile* sînt cele care se armonizează perfect cu onoarea și demnitatea Rusiei, asigurînd totodată securitatea Europei etc.“

De aceea, la 17 aprilie, reprezentanții Rusiei au refuzat să aibă inițiativa propunerilor la punctul 3, declarația lui Russell convingîndu-i că condițiile propuse de reprezentanții aliaților

vor pleda mai mult cauza Rusiei decît ar putea-o face Rusia însăși. Dar oare limitarea forțelor maritime militare ale Rusiei „se armoniza perfect cu onoarea Rusiei”? De aceea, Nesselrode în ultima sa circulară invocă mereu cele afirmate de Russell la 26 martie. El îl citează pe Russell. Îl întreabă dacă propunerile din 19 aprilie „sînt cele mai bune și singurele acceptabile”. În prag de război, Russell se erijează în protector al Rusiei. El se erijează în protectorul ei la sfîrșitul primei perioade a războiului, la masa verde în palatul contelui Buol.

Atît despre ieșirea lui Disraeli împotriva lui Russell. După aceasta el a explicat atît insuccesele de pe teatrul de acțiuni militare cît și nemulțumirea din țară prin acțiunile contradictorii ale guvernului, care în Crimeea acționează în favoarea războiului, iar la Viena — în favoarea păcii, îmbinînd o diplomație de război cu un război de diplomație.

„Contest — a exclamat el — că pentru ducerea războiului ajunge să percepi impozite și să echipezi expediții. Trebuie să menții ridicat moralul poporului. Dar voi nu puteți face lucrul acesta deoarece convingeți în permanență țara că urmăriți pacea, că punctul în jurul căruia se dă toată lupta are, la urma urmelor, un caracter relativ neînsemnat. Ești gata să faci mari sacrificii cînd știi că trebuie să înfrunți un dușman puternic. Ești gata să faci mari sacrificii cînd știi că ești angajat într-o luptă în care este în joc prestigiul țării, existența și puterea ei. Dar, dacă dublați sau triplați impozitul pe venit, dacă smulgeți bărbații de la vetrele lor și îi trimiteți la război, dacă înnegurați inimile englezilor cu vești despre bătălii sîngeroase, dacă faceți toate acestea, poporului nu trebuie să i se spună că toată problema se reduce la aceea dacă Rusia va avea 4 sau 8 fregate în Marea Neagră... Pentru a duce cu succes un război este necesar să menții ridicat nu numai moralul propriei tale țări, ci și al altor state. Fiți siguri că, atîta timp cît apelați la o altă țară să intervină ca mediatoare, ea nu va acționa niciodată ca aliata voastră... Lordul Palmerston ne asigură că nu va încheia o pace rușinoasă. Nobilul lord garantează pentru sine; dar cine garantează pentru nobilul lord?... Nu puteți scăpa de greutăți cu ajutorul Conferinței de la Viena; prin diplomație nu veți face decît să sporiți greutățile și primejdiile. Poziția voastră este absolut greșită; nu veți putea duce niciodată cu succes un război ofensiv fără a avea sprijinul entuziast al poporului și al aliaților, care s-au convins de fermitatea voastră. Sper că în astă-seară, prin votul ei, Camera va pune capăt acestui greșit sistem de duplicitate — sistem concomitent de război și de diplomație —, că ea va arăta fățiș și limpede că vremea tratativilor a trecut. Cred că nimeni dintre cei care au citit circulara lui Nesselrode nu se poate îndoi de acest lucru”.

Scris de K. Marx la 28 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 247 din 31 mai 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Din viața parlamentară :

Dezbateri în legătură cu moțiunea lui Disraeli

Londra, 29 mai. Elocința lui Gladstone nu și-a găsit niciodată o expresie mai deplină și mai perfectă ca în „speech”*-ul pe care l-a rostit joi seara. Cursivitate cizelată, profunzime deșartă, onctuozitate, nu fără aluzii veninoase, gheare ascunse într-o labă catifelată, nuanțe și paranuanțe scolastice, questiones și questioniculae **, întregul arsenal al probabilismului cu conștiința lui cazuistică și rezervele lui lipsite de conștiință, cu motivele lui îndoielnice și îndoielile lui motivate, pretenții smerite de superioritate, intrigi virtuozitate, simplitate întortocheată, amestec de Bizanț și Liverpool. În cuvîntarea sa, Gladstone a tratat în mai mică măsură problema războiului sau a păcii dintre Anglia și Rusia decît problema de ce Gladstone, pînă nu de mult membru al unui guvern care ducea un război, a devenit acum Gladstone-ul partidului păcii cu orice preț? El a analizat, a cercetat în toate direcțiile limitele propriei sale înconștiințe și a cerut, cu modestia care-l caracterizează, ca imperiul britanic să rămîină în limitele conștiinței gladstoniene. Discursul său a avut, de aceea, o nuanță diplomatic-psihologică, care a adus mult mai multă diplomație în conștiință decît conștiință în diplomație.

Războiul împotriva Rusiei a fost la început un război drept, dar acum am ajuns la un punct cînd continuarea lui ar fi o crimă. De cum au început complicațiile din Orient, ne-am sport neconținut pretențiile. În timp ce condițiile noastre au urmat o linie ascendentă, Rusia a început să abdice de la pretențiile ei, inițial atît de exagerate. La început, Rusia pretindea nu numai protectoratul spiritual, ci și cel laic asupra creș-

* — discurs. — *Nota trad.*

** — probleme și problemețe. — *Nota trad.*

tinilor ortodocși din Turcia, nu voia să renunțe la nici unul dintre vechile tratate sau măcar să evacueze Principatele dunărene. Ea a refuzat să participe la orice conferință convocată de celelalte puteri la Viena și i-a cerut ambasadorului turc să vină la Petersburg sau la cartierul general rus. Acesta a fost limbajul Rusiei încă la 2 februarie 1854. Ce deosebire între revendicările formulate atunci de puterile occidentale și cele patru puncte ! Încă la 26 august 1854, Rusia a declarat că ea nu va accepta niciodată cele 4 puncte și că preferă o luptă îndelungată, disperată și dezastruoasă. Și ce deosebire, iarăși, între acest limbaj al Rusiei din august 1854 și cel din decembrie 1854, când ea a promis să accepte „fără nici o rezervă” cele 4 puncte ! Aceste 4 puncte reprezintă limita maximă pînă la care pot merge atît revendicările noastre cît și concesiile Rusiei. Tot ce depășește limitele acestor 4 puncte se află în afara moralei creștine. Ei bine ! Rusia a acceptat punctul 1, ea a acceptat punctul 2, ea nu a respins punctul 4, pentru că n-a fost discutat. Nu rămîne, prin urmare, decît punctul 3, deci numai o pătrime, și nici măcar tot punctul 3, ci numai o jumătate din el, adică cu totul a opta parte din divergențe. Punctul 3 constă, de fapt, din două părți : partea întii — garantarea integrității teritoriului Turciei ; partea a doua — reducerea forței militare a Rusiei în Marea Neagră. În ceea ce privește partea întii, Rusia s-a declarat mai mult sau mai puțin de acord. Rămîne, prin urmare, numai partea a doua din punctul 3. Și chiar în această problemă Rusia nu s-a pronunțat împotriva îngrădirii supremației ei pe mare ; ea obiectează numai împotriva *metodei noastre* de a transpune în fapt această îngrădire. Puterile occidentale au propus o singură metodă, Rusia propune nu una, ci două alte metode ; înseamnă că și aici le-o ia înainte puterilor occidentale. Cît privește metoda propusă de acestea din urmă, ea lezează onoarea imperiului rus. Dar nu trebuie să lezezi onoarea unui stat fără a-i reduce puterea. Pe de altă parte, nu trebuie să-i reduci puterea, deoarece astfel îi lezezi onoarea ei. Merită oare să fie jertfite încă o jumătate de milion de vieți omenești numai pentru că există diferite concepții asupra „metodei” cu ajutorul căreia, ținînd seama de toate „metodele”, se poate transforma 1/8 de divergențe în 1/32 ? Ar trebui, dimpotrivă, să declarăm că scopul războiului a fost atins. Trebuie oare să-l continuăm numai de dragul *prestigiului*, de dragul gloriei militare ? Soldații noștri s-au acoperit de glorie. Dacă, cu toate acestea, Anglia s-a discreditat pe continent, atunci,

„«pentru dumnezeu» — a exclamat respectabilul gentleman —, nu răzbuнаți această discreditare vărsind sînge omenesc, ci reabilitați încrederea în Anglia informînd mai exact străinătatea”.

Intr-adevăr, de ce să nu „corectăm” ziarele din străinătate ? La ce ar duce noi succese ale armatelor aliate ? Aceasta ar sili Rusia la o împotrivire și mai îndrîjită. Dar înfrîngerile aliaților ? Ele i-ar întărita pe londonezi și pe parizieni, silindu-i pe aliați la o ofensivă și mai îndrăzneată. La ce ar servi, prin urmare, războiul dus de dragul războiului ? La început Prusia, Austria, Franța și Anglia erau *la unison* în ceea ce privește revendicările lor față de Rusia. Prusia s-a și retras. Dacă războiul va continua, se va retrage și Austria. Alături de Anglia nu va rămîne decît Franța.

Dacă Anglia va continua războiul din considerente pe care, în afară de Franța, nu le împărtășește nici un alt stat, „autoritatea morală a poziției ei va fi foarte șubrezită și subminată”. În schimb, o pace cu Rusia — admițînd că pacea i-ar știrbi Angliei *prestigiul*, care nu-i decît ceva lumesc — ar întări „autoritatea morală” a Angliei, pe care nici molia, nici rugina nu o pot ataca. Și apoi, la drept vorbind, ce vor cei care nu sînt de acord cu metoda propusă de Rusia pentru rezolvarea părții a doua din punctul 3 ? Poate dezmembrarea imperiului rus ? Acest lucru nu poate fi înfăptuit fără a provoca un „război al naționalităților”. Va voi oare Austria, va putea oare Franța să sprijine un război al naționalităților ? Dacă Anglia dorește să dezlănțuie un „război al naționalităților”, va trebui să-l ducă *singură*, ceea ce înseamnă că „nu se va hotărî de loc la acest pas”. Prin urmare, nu rămîne să se formuleze decît pretenții cu care Rusia să fie de acord.

Acesta a fost discursul lui Gladstone, dacă nu textual, cel puțin ca sens. Rusia folosește acum un alt *limbaj*, ceea ce dovedește că *în fapt* a cedat. Pentru respectabilul puseist, singurul fapt care importă este limbajul. Dar și el și-a schimbat limbajul. El rostește acum ieremiade cu privire la război, suferința întregii omeniri găsește ecou în sufletul lui. El a vorbit în termeni apologetici atunci cînd s-a ridicat împotriva Comisiei de anchetă și a găsit normal să lase armata engleză pradă morții prin înfometare și ciumă. Pe atunci, armata a fost sacrificată, cică, de dragul *păcii* ! Vina începe din momentul în care ea este jertfită de dragul *războiului*. Gladstone reușește totuși să demonstreze că guvernul englez nu s-a gîndit vreodată în mod serios la un război împotriva Rusiei ; el reușește să demonstreze că nici actualul guvern englez și

nici actualul guvern francez nu pot și nici nu vor să ducă un război serios împotriva Rusiei ; el reușește să demonstreze că *pretextele* de război nu fac doi bani. Numai că Gladstone uită că aceste „pretexte” au fost născocite de el și de foștii săi colegi, că „războiul” însuși le-a fost impus de poporul englez. Conducerea războiului le-a servit numai ca pretext pentru a-l paraliza și a-și păstra posturile lor. Din istoricul apariției și al metamorfozelor falselor pretexte sub care au dus războiul, Gladstone trage cu succes concluzia că ei pot încheia și pacea sub pretexte tot atât de false. Numai asupra unui punct există o divergență între el și vechii săi colegi. El este Out *, ei sînt In **. Dar un pretext fals valabil pentru un ministru, deși, ori că-i gîscă, ori că-i gînsac, sosul este același.

Această ciudată confuzie de noțiuni făcută de Gladstone a fost pentru *Russell* mult așteptatul semnal. Acesta s-a ridicat, și, de unde Gladstone încercase să idealizeze Rusia, el a ponegriț-o. Dar Gladstone e „Out”, și *Russell* — „In”. După ce *Russell* a debitat, pe un ton ridicat, toate platitudinile arhicunoscute, totuși adevărate, cu privire la planurile de dominație mondială ale Rusiei, el a ajuns la fondul problemei, la problema *Russell*. Niciodată, a declarat el, o problemă națională atât de importantă nu a fost denigrată în așa hal ca în discursul lui *Disraeli*. Și, într-adevăr, poate oare o problemă națională atât de importantă, ba chiar de o importanță istorică mondială, să fie denigrată mai mult decît identificînd-o cu micul *Johny*, cu *John Russell* ? Nu este vina lui *Disraeli* că, atât la începutul cît și la sfîrșitul primei perioade a războiului, conflictul dintre *Europa* și *Rusia* apare ca un conflict între *Russell* și *Nesselrode*. A fost amuzant felul în care micul domn *Russell* a dat din colț în colț cînd a ajuns la cele 4 puncte. Pe de o parte : trebuia să arate că condițiile sale de pace erau pe măsura grozăviilor ruse, pe care tocmai le zugrăvise, pe de altă parte trebuia să arate că, fidel promisiunii date de bunăvoie și nesilit de nimeni lui *Titov* și *Gorceakov*, el a propus condiții care se „armonizau perfect cu onoarea Rusiei”. De aceea, pe de o parte, a demonstrat că Rusia ca forță maritimă există numai *cu numele*, prin urmare ea poate lesne îngădui o îngrădire a acestei forțe doar imagine, iar pe de altă parte că flota scufundată de Rusia însăși constituie o mare primejdie pentru Turcia și, deci, pentru echilibrul european,

* — în opoziție. — *Nota trad.*

** — în guvern. — *Nota trad.*

și de aceea „partea a doua din punctul 3” prezintă în sine o mare însemnătate. Unii sînt puși de adversar în situația de a se împotmoli într-o dilemă. Russell s-a împotmolit singur într-o dilemă. El ne-a dat noi dovezi ale *talentului său diplomatic*. De la o alianță activă cu Austria nu era nimic de așteptat, *pentru că o singură bătălie pierdută i-ar fi adus pe ruși la Viena — așa încuraja el pe unul dintre aliați.*

„Avem sentimentul — a continuat el — că Rusia intenționează să pună mina pe Constantinopol și să stăpînească acolo, deoarece este evident că Turcia se aillă în declin ; și nu mă îndoiesc că Rusia, la rîndul ei, crede același lucru despre intențiile Franței și ale Angliei în cazul prăbușirii Turciei”.

Nu mai rămînea decît să adauge : „totuși ea se înșală ; nu Anglia și Franța, ci numai Anglia trebuie să pună stăpînire pe Constantinopol”. Așa a îndemnat marele diplomat Austria să se situeze de partea Angliei, așa a trădat el Turciei care este părerea, și încă „evidentă”, a prietenilor ei, a *salvatorilor* ei. Russell a înregistrat, totuși, un succes : ca tactician parlamentar. În iulie 1854, cînd s-a lăudat că Crimeea va fi cucerită, Disraeli l-a pus într-o asemenea încurcătură, încît l-a silit să renunțe la tiradele sale eroice încă *înainte* de a se fi trecut la vot în Cameră. De *astă dată* el a amînat acest act de autodistrugere — renunțarea la lupta întregii lumi împotriva Rusiei, luptă anunțată de el — pînă cînd Camera își va fi spus *cuvîntul*. Ce mai progres !

Discursul lui Russell mai cuprinde două exemple luate din istorie — relatarea extrem de amuzantă a tratativelor duse cu împăratul Nicolae în legătură cu tratatul de la Kainargi și o scurtă expunere asupra situației din *Germania*. Ambele merită să fie menționate în treacăt. După cum își amintește cititorul, *Russell* a recunoscut din capul locului, pe baza tratatului de la Kainargi, protectoratul Rusiei. Ambasadorul englez la Petersburg, sir Hamilton Seymour, s-a arătat a fi mai puțin maleabil și mai sceptic. El a cules informații de la guvernul rus, iar Russell este atît de naiv, încît a relatat următoarele în legătură cu aceasta :

„Sir Hamilton Seymour îl rugase pe defunctul împărat al Rusiei să aibă bunăvoința de a-i arăta partea din tratat pe care se bazează pretențiile lui. Maiestatea-sa imperială a spus : «Nu vă voi arăta articolul special din tratat pe care se bazează pretenția mea» (la protectorat). «Adresați-vă contelui Nesselrode, el va face acest lucru». Hamilton Seymour s-a adresat atunci lui Nesselrode. Conte Nesselrode i-a răspuns că el nu cunoaște articolele tratatului și i-a recomandat lui Hamil-

ton să se adreseze fie el, personal, fie guvernul său baronului Brunnov ; baronul le va arăta pe care parte a tratatului se bazează pretenția împăratului. Părerea mea este că niciodată baronul Brunnov nu se va încumeta să arate un asemenea articol din tratat”.

Despre Germania, nobilul lord a relatat :

„Rusia este legată de Germania prin căsătorii cu numeroși mici monarhi. Mulți dintre acești monarhi, din păcate, trebuie s-o recunoaștem, guvernează temîndu-se de starea de spirit revoluționară pe care o bănuiesc la supușii lor, și de aceea se bazează pe sprijinul armatelor lor. Dar cine sînt aceste forțe armate ? Ofițerii lor sînt ademeniți și corupți de curtea rusă. Curtea rusă le împarte decorații, distincții și recompense și, în unele cazuri, Rusia le dă în mod regulat bani să-și plătească datoriile, astfel încît Germania, care ar trebui să fie bastionul independenței și să conducă apărarea Europei împotriva dominației ruse, este de ani de zile subminată și lipsită de independența ei datorită intrigilor și banilor rusești”.

Și pentru a determina Germania să meargă în frunte, asemenea coloanei de foc, pentru a-i arăta „imperativul categoric”, ceea ce trebuie să facă, Russell s-a declarat la Conferința de la Viena apărătorul „onoarei și demnității Rusiei”, silind Germania să audă limbajul mîndru al unui englez liber și independent.

Scris de K. Marx la 29 mai 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 249 din 1 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Cu privire la critica ultimului discurs al lui Palmerston

Londra, 1 iunie. Dacă la Gladstone te induce în eroare o aparență de profunzime, la Palmerston te induce în eroare o aparență de superficialitate. Palmerston știe să-și ascundă cu iscusință adevărata sa intenție îndărătul unor fraze de efect eterogene și unor concesii fără importanță făcute cerințelor de moment. Publicul a luat cunoștință încă acum o săptămână de declarația făcută de Palmerston în numele guvernului. Presa cotidiană și cea săptămînală a publicat-o, a comentat-o și a supus-o unei critici. Dușmanii săi spun că, după ce a folosit luni de-a rîndul limbajul bătrînelui Aberdeen, a considerat acum din nou oportun să folosească o seară întregă limbajul bătrînelui Palmerston. Ei spun : nobilul lord garantează pentru sine, dar cine garantează pentru nobilul lord ? Discursul său ei îl declară drept o scamatorie, deoarece el izbutește să evite orice precizare a politicii sale și să dea acestui discurs o formă atît de elastică, de eterică, încît este cu neputință să-l dai de gol. Amicii săi, dimpotrivă, nu ezită să susțină că vîntul pe care l-a stîrnit cîntatul la orga sa retorică este muzică. El a sesizat din capul locului postura în care trebuie să apară în fața Camerei și a țării. Pe cine am în fața mea ? Pe de o parte, pe cei care cred că nu am dus cu destulă energie războiul, pe de altă parte, pe cei care încearcă să silească țara să accepte condiții de pace rușinoase ; pe de o parte, pe cei care ne reproșează că ne-am angajat în negocieri inutile cu Austria, negocieri care paralizează războiul, pe de altă parte, pe cei care consideră că nu am dus aceste negocieri pînă la capăt și că le-am zădărnicit prin pretenții exagerate.

În felul acesta el a apărut în postura omului care urmează linia de mijloc. El a respins atacurile adeptilor războiului, îndreptîndu-le împotriva adeptilor păcii, iar atacurile adeptilor

păcii le-a respins, îndreptându-le împotriva adepților războiului. Frazele împotriva adepților absoluți ai păcii au fost un prilej pentru explozii de înflăcărare patriotică bine calculate, pentru declarații solemne debordând de energie și pentru toate acele cuvinte eroice cu ajutorul cărora i-a înșelat atât de des pe niais *. El a măgulit mândria națională, înșirând marile resurse de care dispune Anglia — iată unicul răspuns la învinuirea că este incapabil să administreze mari resurse.

„Nobilul lord — a spus Disraeli — îi amintește de parvenitul care voia să-și epateze amanta lăudându-se cu bogăția sa : am o vilă, am o casă la oraș, am o galerie de tablouri, am o strașnică pivniță de vinuri“.

Așa și Anglia : are o flotă în Marea Baltică, o flotă în Marea Neagră și un venit anual al statului de 80 000 000 l. st. etc. Totuși printre toate aceste fleacuri retorice la care s-a redus discursul lui Palmerston, el a izbutit să strecoare o anumită declarație, la care mai târziu, la momentul oportun, să se poată întoarce, proclamînd-o drept principiu al politicii sale, sancționat de Cameră. Nici un ziar englez nu a relevat această declarație, dar arta oratorică a lui Palmerston constă tocmai în priceperea de a ascunde adevăratul sens al discursurilor sale, ștergîndu-le din memoria auditoriului său printr-un șuvoi de fraze pe cît de curgătoare, pe atît de goale. Spre deosebire de alde Russell, Palmerston nu tinde numai la un succes de moment, ci se gîndește și la viitor, și nu se mulțumește cu procedee retorice momentane, ci pune grijuliu bazele viitoarelor sale manevre. Declarația sus-amintită sună textual :

„Sintem angajați în mari operații pe Marea Neagră, credem și nădăjduim că succesul va fi de partea noastră ; avem convingerea că succesul ne va ajuta să obținem condițiile pe care, în stadiul actual al conflictului, Anglia, Franța și Austria s-au considerat în drept să le pună“.

Prin urmare, oricît s-ar extinde operațiile în Marea Neagră, baza diplomatică a războiului rămîne aceeași. Oricare ar fi succesul militar, rezultatul final este dinainte stabilit și limitat la așa-zisele „4 puncte“. Și Palmerston declară acest lucru la cîteva ore după ce Layard a smuls masca rusofilă de pe cele 4 puncte. Dar Palmerston a abătut atenția de la critica lui Layard și a evitat să se ocupe de problema propriu-zisă, adică importanța sarcinilor și scopurilor evidente ale războiului

* — prostănaci. — Nota trad.

lui, apărînd, împotriva lui Gladstone, a doua jumătate a punctului 3 și prezentînd această *jumătate* ca un *întreg*.

Merită să amintim un incident care a întrerupt discursul lui Palmerston. Un fariseu englez, lordul Robert Grosvenor, l-a învinuit pe Palmerston că, vorbind despre succesele militare și discutînd șansele războiului, n-a ținut seama de mizericordia și grația celui atotputernic, că nici măcar „n-a pomenit numele domnului”. În felul acesta el atrage mînia cerească asupra națiunii sale. Palmerston s-a pocăit de îndată și s-a bătut cu pumnul în piept, dovedind că la nevoie știe și el să predice și să-și dea ochii peste cap tot atît de bine ca și lordul Robert Grosvenor. Dar acest incident parlamentar a fost continuat de popor. Cetățenii din Marylebone (un cartier din Londra) au convocat un mare miting în localul școlii din Cowpers-street pentru a protesta împotriva „bill-ului cu privire la interzicerea comerțului în zilele de duminică”. Deoarece aici era vorba de alegători, lordul Ebrington și lordul Robert Grosvenor au apărut la miting în calitate de apărători ai bill-ului prezentat de ei înșiși în parlament. Dar, prevăzători, în loc să se lase în paza și grația celui atotputernic, ei au plasat în sală o galerie plătită, care să aplaude și să tulbure ordinea. Secretul a fost curînd descoperit și agenții tocmiți ai fariseismului au fost imediat înhățați de cetățeni și azvîrliți în stradă. „Nobilii lorzi”, nefiind în stare să stăvilească gălăgia stîrnită, huiduielile și fluierăturile, și-au ocupat din nou, fîstîciți, locurile lor. Cînd au părăsit adunarea, o mulțime „neplătită” a însoțit echipajul lor, păcătuind prin manifestări evidente de sarcasm și duritate sufletească.

Scris de K. Marx la 1 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 253 din 4 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Asociația pentru reforma administrativă. —
Carta poporului

Londra, 5 iunie. Asociația pentru reforma administrativă a raportat o victorie la Bath. Candidatul ei, d-Î Tite, care avea ca contracandidat un tory, a fost ales cu o mare majoritate de voturi membru al parlamentului. Această victorie raportată în cadrul Angliei „legale” este sărbătorită astăzi de ziarele liberale ca un mare eveniment. Buletinele cu privire la „poll” * sînt publicate cu nu mai puțin tărașoi decît buletinele cu privire la succesele raportate fără vărsare de sînge în Marea de Azov. Bath și Kerzi ! — iată lozinca zilei. Dar ceea ce presa trece sub tăcere — atît ziarele adepșilor cît și cele ale adversarilor reformei, atît ziarele guvernamentale cît și cele ale opoziției, ziarele torylor, whigilor și ale radicalilor — sînt înfrîngerile și deceptiile pe care Asociația pentru reforma administrativă le-a suferit în ultimele zile la Londra, Birmingham și Worcester. Firește, de data aceasta lupta nu s-a dat în cadrul limitat al unui cerc privilegiat de alegători. Și nici rezultatele ei nu au fost de natură să stîrnească strigăte de triumf în tabăra adversarilor reformatorilor din City.

Primul miting cu adevărat *public* (cu alte cuvinte, *fără* bilete de intrare) organizat la Londra de Asociația pentru reformă a avut loc miercurea trecută la Marylebone. Un cartist a prezentat un amendament împotriva rezoluțiilor propuse de reformatorii din City, în care se arăta

„că aristocrația financiară reprezentată de domnii din City nu este mai bună decît aristocrația funciară ; că, sub pretextul reformelor, ea nu urmărește decît să se strecoare, pe spinarea poporului, în Downing-street pentru a împărți acolo cu oligarhii posturile, apunamentele și onoru-

* — „alegeri”. — *Nota trad.*

rile ; că unicul program al mișcării populare este Carta cu cele 5 puncte ale ei*.

Președintele mitingului, una dintre personalitățile din City, și-a manifestat o serie de îndoieli, în primul rînd, dacă în genere să pună la vot acest amendament, în al doilea rînd, ce să pună mai întii la vot, rezoluția sau amendamentul, și, în sfîrșit, cum să decurgă votarea. Auditoriul, sătul de lipsa de hotărîre, de considerentele tactice și manevrele supărătoare ale acestuia, l-a declarat incapabil să prezideze mai departe adunarea, l-a ales în locul lui președinte pe Ernest Jones, votînd apoi cu o majoritate zdrobitoare împotriva rezoluției, pentru amendament.

La *Birmingham*, Asociația din City a ținut un miting public într-o sală din oraș sub președinția primarului. La rezoluția Asociației a fost propus un amendament similar cu cel de la Londra. Primarul a refuzat însă categoric să pună la vot amendamentul dacă cuvîntul „Cartă” nu va fi înlocuit cu un altul mai puțin supărător. În caz contrar el va părăsi fotoliul prezidențial. De aceea cuvîntul „Cartă” a fost înlocuit cu „vot universal și secret”. În această formulare modificată, amendamentul a fost adoptat cu o majoritate de 10 voturi. La *Worcester*, unde reformatorii din City au ținut de asemenea un miting public, victoria cartiștilor și înfrîngerea adeptilor reformei administrative au fost și mai categorice. Aici *Carta* a fost proclamată fără nici un fel de obiecții.

Rezultatul acestor mari adunări de la Londra, Birmingham și Worcester, extrem de nefavorabil pentru Asociație, a determinat-o ca, în loc să facă un apel public la vox populi*, să lanseze în toate orașele mai mari și mai populate petiții care să fie semnate de adepții ei. Legăturile multilaterale ale magnaților din City cu personalitățile comerciale din Regatul Unit și influența acestor personalități asupra vînzătorilor, funcționarilor de la diferite firme comerciale și asupra comercianților „mai mici” le va da, fără îndoială, posibilitatea să umple pe ascuns, feriți de ochii lumii, aceste petiții cu semnături și să le trimită apoi „onoratei Camere” cu eticheta : *vocea poporului englez*. Totuși acești domni se înșală dacă își închipuie că vor speria guvernul cu asemenea semnături strînse prin cerșetorie, intrigi și tertipuri. Guvernul i-a privit cu satisfacție ironică pe adepții Asociației, alungați

* — vocea poporului. — *Nota trad.*

cu fluierături de pe theatrum mundi*. Ziarele guvernamentale țin deocamdată sub tăcere acest lucru, în parte pentru că, altminteri, ar fi trebuit să arate succesele cartismului, în parte pentru că clasa conducătoare se și gîndește să preia conducerea mișcării Asociației pentru reforma administrativă, în cazul cînd mișcarea populară ar deveni prea insistentă. În cazul unui asemenea pericol, ele își rezervă o „confuzie” : confuzia de a-i privi cîndva pe adepții Asociației drept exponenții voinței poporului. Asemenea confuzii sînt tocmai chichirezul dezvoltării „istorice” a Angliei, și nimeni nu se pricepe mai bine să recurgă la ele ca whiggii liberali.

Carta reprezintă un document foarte laconic și, în afară de revendicarea *votului universal*, cuprinde numai următoarele 5 puncte, care sînt înseși condițiile transpunerii lui în viață : 1) vot secret (cu bile) ; 2) *abrogarea* censului de avere pentru membrii parlamentului ; 3) remunerarea membrilor parlamentului ; 4) parlament ales anual ; 5) circumscripții electorale egale. După experiențele care în 1848 au distrus încrederea în *votul universal* în Franța¹⁶³, cei de pe continent sînt oarecum înclinați să subaprecieze importanța și semnificația pe care o are *Carta* pentru Anglia. Ei scapă din vedere faptul că în Franța societatea este alcătuită în proporție de $\frac{2}{3}$ din țărani și de $\frac{1}{3}$ din orașeni, pe cînd în Anglia mai bine de $\frac{2}{3}$ din populație locuiește la oraș și mai puțin de $\frac{1}{3}$ la țară. De aceea între rezultatele votului universal din Anglia și rezultatele votului universal din Franța trebuie să fie același raport *invers* proporțional ca și între oraș și sat în ambele țări. Așa se și explică caracterul diametral opus pe care l-a îmbrăcat revendicarea votului universal în Franța și în Anglia. În Franța, aceasta era o revendicare a ideologilor politici, la care putea adera într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de convingerile sale, orice „om cult”. În Anglia, această revendicare constituie linia de demarcație între aristocrație și burghezie, de o parte, și masele populare, de altă parte. În Franța, această revendicare reprezintă o problemă politică, în Anglia — o problemă socială. În Anglia, agitația pentru votul universal a cunoscut o dezvoltare istorică înainte de a fi devenit o lozincă a maselor populare. În Franța, votul universal a fost *mai întîi* introdus și abia *după* aceea a început drumul lui istoric. În Franța a eșuat practica votului universal, în Anglia — ideologia lui. În primele decenii

* — scena lumii. — *Nota trad.*

ale acestui secol, pe timpul lui sir Francis Burdett, a maiorului Cartwright, a lui Cobbett, votul universal mai avea acel caracter idealist nedefinit datorită căruia devenise o dorință pioasă a tuturor păturilor populației, care nu făceau direct parte din clasele dominante. Pentru burghezie el nu a fost de fapt decît o expresie excentrică, care generaliza ceea ce dobindise prin reforma parlamentară din 1831. După 1838 revendicarea votului universal nu a căpătat în Anglia un caracter real specific. Cea mai bună dovadă este că și Hume și O'Connell au semnat Carta. În 1842 s-au spulberat ultimele iluzii. Lovett a făcut atunci o ultimă, dar zadarnică încercare de a formula revendicarea votului universal ca o revendicare comună a așa-zişilor radicali și a maselor populare¹⁰⁴. Din acest moment nu a mai existat nici o îndoială asupra substratului votului universal și nici asupra denumirii sale. El este *Carta* maselor populare și dovedește că acestea au cucerit puterea politică pe care o folosesc ca un mijloc de înfăptuire a revendicărilor lor sociale. De aceea, votul universal, conceput în 1848 în Franța ca o lozincă de înfrățire generală, este interpretat în Anglia ca o lozincă de război. Acolo conținutul nemijlocit al revoluției a fost votul universal; aici conținutul nemijlocit al votului universal este revoluția. Dacă urmărim istoria votului universal în Anglia, vedem că el își leapădă caracterul său idealist pe măsură ce se dezvoltă aici societatea modernă, cu nenumăratele ei contradicții generate de dezvoltarea industriei.

În afară de partidele oficiale și semif oficiale, precum și de cartiști, mai există în Anglia și o clică de „înțelepți”, nemulțumiți în egală măsură atît de guvern și de clasele dominante, cît și de cartiști. Ce vor cartiștii? — întreabă ei. Să întărească și să lărgească atotputernicia parlamentului, transformînd-o într-o putere populară? Ei nu desființează parlamentarismul, ci îl ridică pe o treaptă mai înaltă. Ceea ce se impune este sfărîmarea sistemului reprezentativ! În fruntea acestei clici se află un crai* de la răsărit — *David Urquhart*. David vrea să se întoarcă la Common law (dreptul cutumiar) al Angliei. El vrea să limiteze Statute law (legea scrisă) înăuntrul granițelor ei. El vrea să localizeze, nu să centralizeze. El vrea să dezgroape „vechile și autenticele izvoare ale dreptului epocii anglo-saxone”. Atunci ele vor țîșni de

* — în limba germană joc de cuvinte: Weiser aus dem Morgenlande înseamnă crai de la răsărit, dar Weiser înseamnă și înțelept. — *Nota trad.*

la sine, vor uda și vor face să rodească pământul dimprejur. David însă este cel puțin consecvent. El vrea să reducă atât diviziunea modernă a muncii cât și concentrarea capitalului la vechiul nivel anglo-saxon sau mai degrabă la cel oriental. De felul lui muntean din Scoția, naturalizat cerchez și turc de bunăvoie, el este în stare să condamne civilizația cu toate racilele ei și din cînd în cînd chiar s-o judece. Dar el nu este atât de stupid ca cei care trăiesc cu capul în nori și despart formele moderne de stat de societatea modernă, care aiurează despre o independență locală alături de concentrarea capitalului, despre izolarea individuală alături de diviziunea anti-individualistă a muncii. David este un proroc care-și îndreaptă privirile spre trecut, extaziat ca un colecționar de anti-chități în fața vechii Anglii. El trebuie, așadar, să considere firesc ca noua Anglie să treacă pe lângă el fără a-l lua în seamă oricît de convins și de insistent ar striga: „David Urquhart este singurul om care vă poate salva!”, așa cum a făcut chiar acum cîteva zile la un miting din Stafford.

Scris de K. Marx la 5 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“
nr. 261 din 8 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Dezbateri parlamentare în legătură cu războiul

Londra, 6 iunie. Palmerston și-a dovedit din nou vechea sa iscusință de a manevra diplomația cu ajutorul parlamentului și de a manevra parlamentul cu ajutorul diplomației. Politica guvernului urma să fie discutată pe baza amendamentelor lui Baring, Heathcote și Lowe. La baza tuturor acestor amendamente stătea Conferința de la Viena. În timpul vacanței de rusalii, Palmerston escamotează Conferința de la Viena și se justifică față de Austria referindu-se la ultimele dezbateri parlamentare, iar în fața parlamentului întrunit din nou el escamotează dezbaterile referindu-se la conferința care se încheiase și care există acum doar ca o legendă. O dată cu Conferința de la Viena cad amendamentele care presupuneau o continuare a ședințelor ei, o dată cu amendamentele cade discutarea politicii guvernului, iar o dată cu această discutare cade și necesitatea pentru guvern de a da explicații în legătură cu *tendențele, scopurile și obiectivele „noului” război*. Acest scop, după cum afirmă *David Urquhart*, alias *David-bey*, constă în a face cunoscute trupelor aliate bolile care bîntuie vara în Crimeea, după ce au cunoscut, pe pielea lor, bolile care bîntuie iarna în Crimeea. Dacă Urquhart nu înțelege totul, pe Palmerston al său însă îl înțelege bine. El se înșală numai în ceea ce privește atotputernicia intențiilor secrete — influența lor asupra istoriei oficiale. În consecință, Palmerston declară parlamentului întrunit din nou că nu mai există un obiect de discuții și că cel mai bun lucru pe care l-ar putea face Camera ar fi să trimită coroanei o adresă în legătură cu războiul, cu alte cuvinte să dea guvernului un *vot de incredere*. Dar deocamdată el suferă un eșec din pricina îndărătniciei acelor parlamentari care au pregătit lungi discursuri pe marginea amendamentelor și vor să-și desfășoare marfa. Prin dizolvarea Conferinței însă le-a răpit acestor

discursuri tot tăişul, așa că horror vacui *, plictiseala vor determina parlamentul să accepte adresa lui. Pentru a scăpa de aceste discursuri, parlamentul va fi de acord cu adresa.

O dată cu schimbarea situației, și-a schimbat sensul și amendamentul lui Lowe. Inițial el a însemnat întreruperea Conferinței de la Viena. Acum, acest amendament înseamnă sancționarea Conferinței de la Viena și a diplomației guvernului, întrucât el declară drept scop final și obiectiv propriuzis al războiului reducerea forței militare maritime a Rusiei din Marea Neagră, cerută de Russell. Piatră de încercare pentru partidul păcii deoarece cere prea puțin, pentru partidul războiului deoarece cere prea puțin, acest amendament este o piatră de încercare și pentru guvern, deoarece pune în general problema țelului războiului, a recunoașterii oficiale a acestui țel. Așa se explică fenomenul ciudat că adeptii păcii și toryi au votat acum pentru, iar guvernul împotriva continuării dezbaterilor amendamentului lui Lowe ; așa se explică încercarea lui Palmerston de a arunca amendamentul peste bord. Încercarea a dat greș. De aceea el a amînat dezbaterile pe joi seara. S-a cîștigat o zi. În acest timp a fost publicat protocolul de încheiere a Conferinței de la Viena. Protocolul este prezentat Camerei. Se ivește un nou incident, și Palmerston cu ale sale dissolving views ** poate spera că se va trece peste adevăratul obiect al dezbaterilor.

Dezbaterile parlamentare care s-au prelungit două zile au fost plicticoase, dezlinate și confuze, așa cum numai niște discursuri care și-au pierdut dinainte tăişul pot fi. Ele au oferit totuși un spectacol caracteristic : adeptii păcii, care înainte de votarea rezoluției lui Disraeli au cochetat cu guvernul, cochetează acum cu opoziția, adică cu opoziția oficială. Dezbaterile au mai scos la iveală entente cordiale*** dintre peeliști și școala manchesteriană. După cum se vede, peeliștii se îmbată cu speranța că după încheierea păcii vor conduce Anglia, situîndu-se în fruntea burgheziei industriale. În felul acesta peeliștii, după îndelungate peregrinări, își vor fi găsit, în sfîrșit, adevăratul partid, iar industriașii își vor fi găsit oameni de stat de profesie. Dar dacă adeptii păcii i-au cîștigat astfel pe Gladstone, Graham & Co., ei l-au pierdut pe „radicalul” sir William Molesworth, prietenul lor de mai bine de 20 de ani. Molesworth de bună seamă a citit în Hobbes, pe

* — teama de vid. — Nota trad.

** — imagini nebuloase. — Nota trad.

*** — înțelegerea cordială. — Nota trad.

care l-a editat ¹⁶⁵, „că rațiunea intră prin urechi“. De aceea el a făcut apel nu la rațiune, ci la urechi. El a făcut ceea ce Hamlet interzice actorului ¹⁶⁶. L-a întrecut în tiranie pe tiran, a fost mai Russell decât însuși Russell. De asemenea a citit la Hobbes că toți oamenii sînt egali, pentru că fiecare poate lua viața celuiilalt. Cum singura lui preocupare este să-și prelungească viața de ministru, el a vorbit în spiritul aceluia care i-ar putea lua această viață. Era totuși sîraniu să auzi această mașină de calculat cîntînd ditirambi. Însuși *Babbage* n-a prevăzut așa ceva în a sa „Filozofie a mașinilor“ ¹⁶⁷. *Milner Gibson*, baronet din împrejurimile Manchesterului, a vorbit monoton, plicticos, sec și sîcîitor. Se vede că a învățat de la metropola din vecinătate a industriei engleze să producă cît mai mult cu cheltuieli de producție cît mai mici. Este un om a cărui întregă înfățișare trădează plictiseala. De ce ar căuta atunci să-i amuze pe semenii lui? De ce n-ar plăti cu aceeași monedă? În plus, este limpede că el consideră spiritul, umorul, verva drept *faux frais de production* *, iar legea fundamentală a școlii economice din care face parte este evitarea „cheltuielilor neproductive“. *Bulwer* oscila între starea de spirit eroică a faimosului său „făcător de regi“ și cea contemplativă a lui „Eugen Aram“ ¹⁶⁸ al său. Prima stare de spirit l-a făcut să arunce Rusiei mînușa, iar cea de-a doua — să împletească o cunună de mirt în jurul capului lui Metternich.

Milner Gibson, Molesworth și Bulwer au fost corifeii primei serii, *Cobden*, *Graham* și *Russell* — corifeii celei de-a doua. Numai cuvîntarea lui Cobden merită să fie analizată, dar nici spațiul, nici timpul nu ne îngăduie s-o facem acum. Menționăm doar că, potrivit afirmației lui Cobden, Bonaparte era gata să accepte ultimele propuneri ale Austriei. *Dirty Boy* ** al răposatului sir Robert Peel, care s-a consacrat în ultimul timp „sentimentelor“, „inimilor zdrobite“ și „dragostei de adevăr“, a făcut apologia aproapelui său, și anume a lui sir James Graham. El i-a interzis lui Napier să acționeze în Marea Baltică pînă cîc a intervenit anotimpul cînd orice acțiune ar fi fost funestă pentru flota engleză. El i-a interzis lui Dundas să bombardeze Odesa. În felul acesta el a paralizat acțiunile flotei engleze atît în Marea Baltică cît și în Marea Neagră. Ca justificare invocă mărimea flotei pe care a înarmat-o. Însăși existența acestei flote era dovada puterii

* — cheltuielile neproductive ale producției. — *Nota trad.*

** — trepăduș. — *Nota trad.*

Angliei. Acțiunile ei erau deci de prisos. Acum câteva zile Napier a trimis unui prieten al lui Urquhart o scrisoare lăconică căreia acesta din urmă i-a dat citire la mitingul din Stafford. Această scrisoare sună textual : „Sir ! Îl consider pe sir James Graham capabil de orice mîrșăvie. *Ch. Napier*”.

În sfîrșit, *Russell* s-a întrecut pe sine însuși. La începutul discursului său el a declarat că principala problemă care stă în fața parlamentului este următoarea :

„Dacă vrem să încheiem pace, ce condiții de pace putem obține ? Dacă vrem să continuăm războiul, care ar fi scopul continuării lui ?”

Răspunsul la prima întrebare poate fi găsit în protocoalele de la Viena. În ceea ce privește a doua întrebare, adică scopul războiului, răspunsul nu poate fi decît *foarte general*, cu alte cuvinte nici unul. El nu are nimic împotriva dacă cuvintele „securitatea Turciei” sînt luate drept răspuns. În nota de la Viena acestei „securități” i se dă o interpretare, în cele 4 puncte — altă interpretare ; a găsi o a treia interpretare nu-i treaba lui Russell, ci a războiului. Principiul lui Napoleon era că războiul trebuie să-și acopere singur cheltuielile, principiul lui Russell este că războiul trebuie să-și stabilească singur scopul.

Scris de K. Marx la 6 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 263 din 9 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Știri din Crimeea¹⁶⁹

Poșta sosită cu vaporul „Asia” joi, tirziu seara, ne-a permis să publicăm ieri raportul generalului Pelissier cu privire la bătălia care a avut loc sub zidurile Sevastopolului în seara de 22 mai, precum și știrea demnă de încredere despre înaintarea de la 25 mai a aliaților în direcția Ciorgun. Aproximativ 25 000 de oameni, sub comanda lui Canrobert, au forțat Cernaia, au ocupat o poziție de-a lungul acestui râu și au respins posturile înaintate ale rușilor de pe pozițiile lor situate pe înălțimile care domină malul drept al râului. Deoarece rușii nu aveau de gând să dea o bătălie pe această linie de apărare, ei, cum era și de așteptat, s-au retras pentru a-și concentra toate trupele pe linia fortificată dintre Inkerman și lanțul de munți care se înalță la răsărit de această localitate. Datorită acestei înaintări, aliații au dublat aproape teritoriul ocupat de ei, asigurându-și totodată spațiul de care aveau mare nevoie, dat fiind efectivul sporit al trupelor, și și-au croit drum spre valea Baidarului, fapt care le poate fi de mare folos. Primul pas spre reluarea acțiunilor de cîmp a fost încununat de succes, dar după el ar trebui să urmeze acțiuni de mai mare amploare.

La 22 mai s-a dat o luptă pe sectorul dintre golful Karantina și Bastionul central — bastionul nr. 5 potrivit numerației rușilor. Lupta a fost foarte înverșunată și sîngeroasă. După cum reiese acum din raportul lui Pelissier, rușii dețineau tot teritoriul de la extremitatea golfului Karantina pînă la cimitir, și de aici pînă la Bastionul central cu ajutorul unor lucrări întărite și al unor șanțuri de tragere, deși, potrivit planului oficial al lucrărilor de asediu întocmit de amiralitatea engleză, rezultă că acest important sector este complet acoperit cu o rețea de tranșee. Acum reiese că, de îndată ce bastionul Catargului și Bastionul central au fost

serios amenințate, iar fortificațiile exterioare pe care le apărau au fost cucerite de francezi, rușii au transformat acest sector într-o mare fortificație. În decurs de câteva nopți s-au construit linii lungi care legau între ele parapetele, înconjurând întregul sector și formînd astfel o mare *plâce d'armes*, adică un loc apărat, unde trupele puteau fi concentrate în siguranță pentru a lovi flancurile trupelor franceze în cazul unui atac al acestora sau chiar pentru a executa incursiuni puternice de flanc împotriva fortificațiilor înaintate ale francezilor. Pelissier știa din proprie experiență cît de repede construiesc rușii lucrări de fortificație și cu cîtă îndîrjire le apără odată terminate. De aceea a hotărît să le atace imediat. În seara zilei de 22 mai s-a executat un atac pe două coloane. Coloana stîngă a ocupat tranșeele rușilor de la extremitatea golfului Karantinaia și s-a consolidat pe aceste poziții. Coloana dreaptă a pus și ea stăpînire pe tranșeele înaintate, dar, neputîndu-se consolida pe aceste poziții din pricina focului puternic al inamicului, a fost silită în zori să se retragă. În seara următoare aliații au încercat un nou atac, cu forțe mai numeroase, atac încununat de un succes deplin. Întregul sector fortificat a fost cucerit și îndreptat împotriva rușilor prin mutarea întăriturilor de pe o parte a tranșeelelor pe partea opusă. Se spune că în această bătălie francezii au luptat cu cea mai mare vitejie — cu vechea furia franceză * —, care i-a acoperit de glorie în trecut, deși trebuie să recunoaștem că felul în care descrie Pelissier greutățile întîmpinate de trupele sale nu este lipsit de lăudăroșenie.

Poșta sosită cu vaporul „Asia” nu cuprinde știri noi cu privire la cel de-al treilea bombardament asupra orașului, care, potrivit comunicatului primit de noi din Halifax, a început la 6 iunie, după care a urmat, la 7 iunie, asaltul și cucerirea Mamelonului și a Fortificațiilor albe **, și de aceea nu putem adăuga nimic la cele scrise miercuri. Totuși, aflăm că 25 000 de oameni din armata de la Eupatoria a lui Omerpașa au fost detașați la Chersones, evident în vederea unor acțiuni de cîmp, deoarece aliații, dacă ar fi avut de gînd să pornească încă un bombardament și un asalt, ar fi lăsat aceste trupe turcești pe vechile lor poziții. Dar se poate presupune și că armata aliaților nu dispune de suficiente mijloace de transport și de proviziile necesare unei campanii în interiorul

* — furie franceză. — *Nota trad.*

** — redutele Selenghinski și Volinski. — *Nota red.*

peninsulei. Este posibil ca, în așteptarea remedierii acestor lipsuri, Pelissier, pentru a nu ține trupele sale inactive, să fi reluat operațiile active de asediere a orașului nu atât pentru a porni acum realmente un asalt asupra Sevastopolului, cât pentru a menține *spiritul de luptă* al soldaților.

Comportarea lui Pelissier de când a preluat comanda dovedește că el, pare-se, este hotărît să se conducă numai după propria sa judecată și să facă abstracție de planurile și proiectele care-i pot trece prin cap lui Ludovic Bonaparte. Se pare că a întocmi planuri pentru campania din Crimeea a ajuns acum o modă la Paris. Pînă și bătrînul mareșal Vaillant a trimis un plan sau două, dar Pelissier a telegrafiat imediat că, dacă Vaillant consideră planurile lui atât de bune, să facă bine să poștească în Crimeea și să le pună el însuși în aplicare. Vom vedea în curînd cum va acționa acest comandant energic, dar încăpățînat și brutal. În orice caz, dacă este adevărat că el și-a permis să trimită „ordine” șefilor de stat-major ai trupelor engleze, turce și sarde, fără a-și da măcar osteneala să-i informeze pe respectivii comandanți de conținutul acestor ordine, în tabăra aliaților vor începe foarte curînd disensiuni serioase. Pînă în prezent, organul suprem al acestor armate nu-l reprezenta un singur general, nici consiliul de război, din care făceau parte toți comandanții. Închipuiți-vă pe bătrînul feldmareșal lordul Raglan sub comanda unui oarecare general-locotenent francez !

Între timp rușii nu-și pierd vremea în zadar. Poziția de „expectativă” pe care Austria s-a situat din nou și sosirea rezervelor și a recruților din spatele frontului le-a dat rușilor posibilitatea să trimită în Crimeea trupe proaspete. În afară de cîteva divizii de cavalerie, aici se află deja corpul 3, 4, 5 și 6 infanterie. Corpul 2 infanterie, despre care s-a comunicat că a sosit în Crimeea încă cu șase săptămîni în urmă, a plecat abia acum din Volînia, îndreptîndu-se spre teatrul de acțiuni militare, urmat de divizia a 7-a de cavalerie ușoară, atașată corpului de grenadieri. Acesta este un indiciu sigur că se apropie momentul cînd în Crimeea vor fi trimise și subunitățile de infanterie și artilerie ale corpului de grenadieri. Și într-adevăr, ele se și află în drum spre Volînia și Podolia pentru a înlocui acolo corpul 2. Împreună cu acest corp, în fruntea căruia se află generalul Paniutin, care a comandat în Ungaria divizia rusă atașată armatei lui Haynau, vor sosi în Crimeea 49 de batalioane de infanterie în afară de artilerie și cavalerie ușoară, în total 50 000—60 000 de

oameni. căci, fără îndoială, aceste corpuri care nu au fost încă angajate în luptă au fost completate pînă la efectivul total de război. Unitățile corpului 2 vor sosi pe teatrul de acțiuni militare între 15 iunie și 15 iulie, în perioada cînd vor începe, probabil, acțiuni decisive și, prin urmare, vor putea juca un rol foarte important în viitoarele acțiuni militare din Crimeea.

Evident că luna iunie va fi decisivă în desfășurarea campaniei din Crimeea. Spre sfîrșitul lunii iunie sau cel mai tîrziu spre sfîrșitul lunii iulie, ori armata rusă de cîmp va trebui să părăsească Crimeea, ori aliații vor fi nevoiți să se pregătească pentru propria lor retragere.

Scris de F. Engels
la aproximativ 8 iunie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune“
nr. 4424 din 23 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Cu privire la critica evenimentelor din Crimeea

Londra, 8 iunie. În urma sosirii a trei divizii de rezervă franceze și a două divizii sarde, aliații n-au mai putut rămâne în spațiul îngust al Chersonesului Heraclian. De aceea, la 25 mai, scurt timp după ce generalul Pelissier a preluat comanda, ei au trimis 20 000—25 000 de oameni la Cernaia, au ocupat o poziție de-a lungul acestui râu și au respins posturile înaintate ale rușilor de pe pozițiile lor situate pe înălțimile care domină malul drept al riului. Cititorii își amintesc, desigur, că în urmă cu mai bine de o lună am arătat * că această linie, cea mai înaintată linie de apărare a rușilor, nu reprezintă locul unde intenționează ei într-adevăr să dea bătălia și că de aceea nu o vor apăra și nici nu se vor angaja într-o luptă pe această linie, ci o vor părăsi, probabil, la primul atac serios, pentru a-și concentra toate trupele pe linia fortificată dintre Inkerman și lanțul de munți care se înalță la răsărit de această localitate. Așa s-a și întâmplat. Datorită acestei înaintări, aliații au dublat aproape teritoriul ocupat de ei și și-au croit drum spre mănoasa vale a Baidarului, fapt care le poate fi de mare folos în viitor. Totuși avantajele obținute nu au fost pînă acum folosite destul de operativ și energic. După prima înaintare a urmat o nouă întrerupere a acțiunilor militare. Se prea poate ca această situație să fi fost impusă de lipsa mijloacelor de transport. O altă cauză se zice că ar fi divergențele dintre comandanții armatelor aliate. Noul bombardament de la 6 iunie asupra Sevastopolului, bombardamentul nr. 3, face să se nască bănuiala că după o acțiune episodică, aliații au de gînd să se întoarcă la vechea lor delăsare. Totuși nu este exclusă posibilitatea ca bombardamentul să fie însoțit de acțiuni de cîmp. În orice caz a fost,

* Vezi volumul de față, pag. 233—234. — *Nota red.*

în sfârșit, luată o măsură necesară (vezi „Neue Oder-Zeitung” nr. 241 *), și anume detașarea a aproximativ 20 000 de turci, sub comanda directă a lui Omer-pașa, de la Eupatoria la Chersones. Astfel, armata aliată numără acum exact 200 000 de oameni. Cu asemenea forțe se vor putea începe, fără îndoială, acțiuni de cîmp de îndată ce organizarea aprovizionării și existența mijloacelor de transport vor permite acest lucru. E drept că în această direcție mai trebuie învinse mari greutăți.

Al doilea eveniment din istoria armatei principale care trebuie amintit este lupta dată între golful Karantinaia și Bastionul central (nr. 5, potrivit numerotației rușilor). Lupta a fost înverșunată și sîngeroasă. După cum reiese acum din raportul generalului Pelissier, rușii dețineau tot teritoriul de la extremitatea golfului Karantinaia pînă la cimitir, și de aici pînă la Bastionul central cu ajutorul unor lucrări întărite și al unor șanțuri de tragere, deși, potrivit planului oficial al lucrărilor de asediu întocmit de amiralitatea engleză, pe întreaga suprafață a acestui sector important figurează fortificații franceze inexistente. De îndată ce bastionul Catargului și Bastionul central au fost serios amenințate, iar fortificațiile exterioare pe care le apărau au fost cucerite de francezi, rușii au transformat acest vast sector într-o mare fortificație. În decurs de cîteva nopți s-au construit linii lungi care legau între ele parapetele, înconjurînd întregul sector și formînd astfel o mare place d'armes, adică un loc apărat, unde trupele puteau fi concentrate în siguranță pentru a lovi flancurile trupelor franceze în cazul unui atac al acestora sau pentru a executa incursiuni puternice de flanc împotriva fortificațiilor înaintate ale francezilor. Pentru a nu lăsa rușilor răgaz să-și execute planul, Pelissier a hotărît să-i atace imediat, înainte ca aceștia să-și termine lucrările de fortificație. În seara zilei de 22 mai s-a executat un atac pe două coloane. Coloana stîngă a ocupat tranșeele rușilor de la extremitatea golfului Karantinaia și s-a consolidat pe aceste poziții; coloana dreaptă a pus și ea stăpînire pe tranșeele înaintate, dar focul puternic al inamicului a silit-o în zori să se retragă. În seara următoare aliații au încercat un nou atac, cu forțe mai numeroase, atac încununat de un succes deplin. Întregul sector fortificat a fost cucerit și îndreptat împotriva rușilor prin mutarea întăriturilor de pe o parte a tranșeelelor pe partea

* Vezi volumul de față, pag. 262. — *Nota red.*

opusă. Se spune că în această bătălie francezii au luptat iarăși cu faimoasa furia franceză *, care i-a acoperit de glorie în trecut, deși trebuie să recunoaștem că felul în care descrie Pelissier greutățile întâmpinate de trupele sale nu este lipsit de lăudăroșenie.

Expediția din Marea de Azov s-a soldat, după cum se știe, cu un succes deplin. O flotilă formată în special din vase ușoare de război ale ambelor flote, avînd pe bord 15 000 de soldați britanici, francezi și turci, a cucerit, fără să întâmpine vreo rezistență, Kerci, Ienikale și strîmtoarea care duce spre Marea de Azov. Înaintînd pe această mare închisă, vasele au ajuns la Berdiansk, Ghenicesk și Archaț și au distrus, sau i-au silit pe ruși să distrugă, mari stocuri de grîne și muniții, cîteva vapoare și aproape 200 de cargobuturi. La Kerci aliații au reușit să pună mîna pe s'crisurile adăscate de Gorceakov comandantului trupelor de acolo. Comandanții suprem rus se plînge de lipsa de provizii care se simte la Sevastopol și insistă să fie de urgență aprovizionat. Reiese că în tot cursul acestei campanii Marea de Azov a fost principalul canal prin care rușii își primeau proviziile în Crimeea, folosind pentru transport 500 de vase cu pînze. Deoarece pînă în prezent aliații au descoperit și nimicit peste 200 de vase cu pînze, restul de 300 se află, probabil, mai la nord, la Taganrog sau la Azov. De aceea a fost trimisă în căutarea lor o escadră de vase cu pînze. Succesul aliaților prezintă cu atît mai multă importanță, cu cît îi silește pe ruși să-și trimită toate proviziile prin Perekop sau prin Sivaș, folosind astfel tracțiunea animală, mai înceată și nesigură, și să-și instaleze principalele depozite la Herson sau Berislav pe Nipru, poziții cu mult mai expuse pericolului decît cele din partea de nord a Mării de Azov. Succesul acestei expediții, care nu a întâmpinat aproape nici o împotrivire, este lucrul care se poate reproșa cel mai mult comandamentului militar al aliaților. Dacă asemenea rezultate pot fi obținute acum în 4 zile, de ce n-a fost trimisă expediția în septembrie sau octombrie trecut, într-o perioadă cînd tăierea liniilor de comunicație ale rușilor ar fi putut provoca retragerea armatelor lor din Crimeea și predarea Sevastopolului ?

Trupele terestre care însoțesc această expediție au misiunea să apere corăbiile în caz de nevoie, să instaleze garnizoane în localitățile cucerite și să acționeze împotriva liniilor

* — furie franceză. — *Nota trad.*

de comunicație ale rușilor. Principalele forțe ale acestor trupe vor fi probabil folosite pentru acțiuni de cîmp numai ca detașamente mobile, ele urmează să intervină ori de cîte ori se va ivi prilejul pentru lovituri rapide și să se retragă apoi sub protecția tunurilor de pe corăbii pe pozițiile lor întărite sau chiar să se imbarce din nou, în cazul cînd vor fi amenințate de forțe inamice tot superioare. Dacă acesta este scopul respectivelor trupe ele pot aduce servicii însemnate, și 15 000 de oameni nu sînt prea mulți pentru o asemenea misiune. Dacă, dimpotrivă, ele sînt destinate să acționeze ca o unitate de sine stătătoare, cu o bază de operații proprie, să întreprindă împotriva rușilor o serioasă manevră de flanc și să înceapă să amenințe serios partea interioară a Crimei, atunci 15 000 de oameni, slăbiți din cauza necesității de a forma din rîndurile lor detașamente speciale, sînt prea puțini pentru asemenea operații; îi paște primejdia de a fi izolați, încercuiți și zdrobiți de forțe inamice superioare. Deocamdată știm numai că aceste trupe au debarcat la Kerci și în prezent se ocupă cu întărirea orașului dinspre uscat. După ce rușii au evacuat de bunăvoie Sugiuk-Kale, singura fortificație de pe coasta Cerkasiei care se mai află în mîinile lor este Anapa. Prin așezarea ei geografică, Anapa este o fortăreață solidă și, în plus, acum bine întărită. Ne îndoiim că aliații vor întreprinde în momentul de față un atac asupra Anapei. Dacă ei ar face acest lucru fără a fi siguri de un succes rapid, ar comite o mare greșeală. Ei ar fărîmița trupele, care au nevoie de o concentrare maximă, și ar risipi forțele în atacuri asupra unor noi obiective fără a se fi consolidat în punctele deja cucerite.

Scris de F. Engels
la aproximativ 8 iunie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 265 din 11 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

*Dezbateri în parlamentul englez

Londra, 9 iunie. Marile dezbateri parlamentare au luat sfârșit sau, mai bine zis, și-au dat sfârșitul, oratorilor secundu-le balele. Moțiunea lui Baring a fost adoptată fără obiecții, „în hohotele de rîs ale întregii Camere”. Moțiunea, în fond anostă, se încheie cu o adresă către coroană în legătură cu războiul. N-a intitulat oare Camera războiul „une guerre pour rîre” *? Sau poate Camera s-a intitulat pe sine însăși „un parlement pour rîre” **? În orice caz, adevăratul rezultat a două săptămîni de dezbateri n-a fost adoptarea moțiunii lui Baring — o simplă formalitate—, ci ilaritatea generală, convulsiile spontane, nereglementare, strigătele indiscrete, în care „onorabila Cameră” a înmormîntat moțiunile și contra-moțiunile, amendamentele și contraamendamentele, guvernul și opoziția, discursurile, obiecțiile, predicile, deducțiile, sarcasmul caustic și jurămintele patetice, rugăciunile pentru pace și strigătele de război, tactul și lipsa de tact, pe ea însăși și votul ei. Camera a găsit o ieșire din această situație ridicolă rîzînd de ea însăși. Astfel, ea a recunoscut că, în cadrul ei parlamentar, seriozitatea istorică-mondială se transformă mai întîi în seriozitate convențională, pentru ca această seriozitate artificială să se transforme apoi brusc într-un simplu amuzament.

Orice încercare de a-l sili pe Palmerston să formuleze care este politica guvernului, să declare care sînt obiectivele, tendințele și scopurile războiului a eșuat complet. El a declarat textual: „Un ministru, ba chiar o simplă cunoștință nu poate fi chestionată în legătură cu scopurile războiului”. În primul rînd l-au ajutat adeptii păcii. Vreți să știți de ce

* — „un război de rîs”. — *Nota trad.*

** — „un parlament de rîs”. — *Nota trad.*

purtăm război? Iată-l pe Richard Cobden, care vrea pace cu orice preț. Nu preferați oare un război fără nici un preț, păcii cu orice preț? Loviți-l pe Richard Cobden! Astfel, Palmerston pune mereu între el și adversarii lui pe Cobden sau Bright, pe Graham sau Gladstone.

Eroii bumbacului i-au servit nu numai de căptușeală pentru vestonul lui. Mai mult. El a făcut praf de pușcă din bumbac. Totodată, în timpul dezbaterilor a reieșit că Palmerston are acum în Russell, ca odinioară în Aberdeen, un paratrăsnet care aparține guvernului, un paratrăsnet pentru sacrosancta sa persoană. El l-a trimis pe Russell la Viena anume pentru a-l transforma în paratrăsnetul său. Și, după cum înainte Layard & Co. l-au declarat răspunzător pe Aberdeen, tot așa îl declară acum Roebuck răspunzător pe Russell pentru „shortcomings” *-urile eroicului Palmerston. Acum, adepții lui Russell împiedică „sufletul” său „liber să bată din aripi” **, tot așa cum l-au împiedicat înainte peeliștii. De el atîrnă aceste greutate, ca la pendulele din Pădurea Neagră, dar nu pentru a merge ca pendulele, ci pentru a bate greșit timpul.

Toate clicile din Camera comunelor au ieșit mototolite din pseudobătălia convențională. Peeliștii au recunoscut, în sfîrșit, că pînă acum au fost ofițeri fără armată. Ei au renunțat la pretenția de a forma o fracțiune proprie și au aderat pe față la școala manchesteriană. Acești oameni, cărora în primul an de război li s-a încredințat conducerea armatei și a flotei, recunoscînd că împărtășesc credința în pacea veșnică, s-au demascat singuri, în mod stupid, ca *trădători* în cadrul coaliției, spre mirarea și satisfacția lui Palmerston-Russell. Ei s-au discreditat singuri.

Școala manchesteriană dorește, într-adevăr, pacea pentru a avea posibilitatea să ducă un război industrial înăuntrul și în afara țării. Ea dorește dominația burgheziei engleze atît pe piața mondială, unde războiul trebuie dus doar cu armele ei — baloturile de bumbac —, cît și în Anglia, unde aristocratul, de prisos pentru producția modernă, trebuie înlăturat, unde proletarul, ca simplă unealtă a acestei producții, trebuie înrobît, iar ea însăși, în calitate de conducătoare a producției, trebuie să conducă statul și să dețină funcțiile de stat. Dar acum Cobden îl ponegrește pe un preot, dr. Griffith, care a declarat la o întrunire publică că Camera lorzilor este

* — „lipsurile”. — *Nota trad*

** G. Herwegh. „Din munți”. — *Nota red.*

de prisos. Iar Bright deplînge soarta odraslelor *regale*, pe care ruina provocată de război le va sili să-și spele singure rufăria. Ambii ponegresc mișcarea populară. Aceștia sînt eroii Ligii împotriva legilor cerealelor, care, atunci cînd i-a săltat valul mișcării populare, au declarat că „strălucirea barbară a coroanei”, lorzii, aristocrația funciară etc. sînt „cheltuieli neproductive ale producției”? Tot rostul mișcării lor, inclusiv propovăduirea păcii, consta în lupta împotriva aristocrației. Și acum ponegresc ei masele în fața aristocrației! Et propter vitam, vivendi perdere causas*. În aceste dezbateri, școala manchesteriană a renunțat la rațiunea ei de a fi.

Toryi, la rîndul lor, au descoperit un partid al păcii chiar printre ei și au dovedit că au păstrat tot atît de puțin tradiția de a fi reprezentanții naționalismului englez, ca și ura lor împotriva „Bonapartîilor”.

În sfîrșit, adepții guvernului! Ce-i poate caracteriza mai bine decît încercarea spasmodică de a se crampona de o mișcare pe care Palmerston a fost silit s-o respingă cu o săptămînă în urmă, la care însuși autorul ei a vrut să renunțe și pe care Walpole a adoptat-o în numele torylor, Gladstone — în numele adepților păcii, iar Camera — în numele „ilari-tății generale”.

Ziarul „Morning Herald” a primit următoarea știre din golful Finic :

„La 28 mai, «Orion» a întreprins o acțiune de recunoaștere la 16 mile de Kronstadt. El comunică că escadra rusă de la Kronstadt este formată din : 6 vase de linie în stare bună, tot atîtea vase de linie aproape scoase din uz, 13 vase de linie care, judecînd după aspectul lor, au fost transformate în baterii plutitoare, 8 vapoare mari, precum și numeroase cano-niere, pe care nu a reușit să le numere. Vizitînd Bomarsundul, am găsit acolo aceeași situație pe care o lăsasem : rușii nu făcuseră nimic pentru refacerea fortificațiilor. Nu s-a arătat nici un locuitor. Pedepsele date acelor care au făcut anul trecut negoț cu escadrele aliate au determinat populația să fie extrem de circumspectă”.

Scris de K. Marx la 9 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 267 din 12 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — și de dragul vieții să pierzi rațiunea de a trăi („Satirele” lui Iuvenal). — *Nota trad.*

Friedrich Engels

Sevastopol¹⁷⁰

Poșta sosită cu vaporul „Baltika” ne-a pus la îndemână documente oficiale cu privire la ultimele evenimente de la Sevastopol. Am publicat ieri depeșele generalului Pelissier și ale lordului Raglan, și acum ne pregătim să expunem în continuare faptele pe baza acestor materiale și a altora.

La 6 iunie, bateriile aliaților de la flancul drept al dispozitivului de atac au deschis din nou focul asupra orașului. Dar de astă dată n-a fost un bombardament general, ci un foc concentrat asupra anumitor puncte, cu scopul de a le cuceri de îndată. Fortificațiile exterioare construite de ruși la 23 februarie și 12 martie în acest sector de apărare — redutele Selenghinski, Volinski și Kamciatski — nu-i lăsaseră pînă atunci pe asediatori și bateriile lor să se apropie. În sectorul de vest, la flancul stîng al dispozitivului de atac al aliaților, nu existau asemenea fortificații exterioare, și francezii, care în acest timp se aflau aproape de șanțul sau calea acoperită (dacă ea există) a lucrărilor de apărare, au înaintat mult mai departe decît trupele flancului drept al dispozitivului de atac, unde înaintarea se făcea mai încet. Întrucît, potrivit planului de asediu al aliaților, cele două mari sectoare ale frontului — Cartierul Gorodskaia, situat pe malul de apus al portului interior *, și suburbia Korabelnaia, situată pe malul de răsărit — sînt considerate ca două fortărețe separate care trebuie asaltate simultan, a fost nevoie să se forțeze ofensiva la flancul drept al dispozitivului de atac și să se cucerească fortificațiile exterioare, astfel încît aliații să ajungă pe această direcție pe aceeași linie cu paralelele înaintate de la flancul stîng al dispozitivului de atac. În acest scop trebuiau luate redutele mai sus amintite, precum și cîteva fortificații secundare dintr-o carieră de piatră din dreapta Mamelonului

* — Golful de sud. — *Nota red.*

(reduta Kamciatski). Iată de ce, în seara de 7 iunie, după o canonadă de 36 de ore, francezii au pornit asupra redutelor Selenghinski și Volinski, trecînd prin golful Kilen, precum și asupra Mamelonului, în timp ce englezii atacau cariera de piatră. După o luptă înverșunată de o oră, aliații au cucerit fortificațiile. Ei au capturat cîteva piese de artilerie și au luat 400 de prizonieri, printre care 13 ofițeri. Ambele părți au suferit pierderi grele.

Așadar, situația în acest sector este acum aproape identică cu cea dinainte de 22 februarie. Dintre redutele cucerite de aliați, cea mai importantă a fost Mamelonul (numită de ruși reduta Kamciatski *). Ea a fost construită la 12 martie și în zilele următoare. Noi am arătat încă de pe atunci marea însemnătate a acestei fortificații și rolul important pe care-l va juca în război¹⁷¹. Evenimentele au confirmat pe deplin justetea punctului nostru de vedere. Această fortificație de cîmp, construită în pripă, a întîrziat cu 88 de zile înaintarea asediatorilor pe o jumătate din întreaga linie de atac, adică un interval de timp considerat într-un asediu obișnuit mai mult decît suficient pentru a cuceri chiar de două ori o fortăreață puternică. Vom încerca să explicăm acest fenomen uimitor, care nu are decît două precedente în istoria asediilor: unul în 1807, în timpul apărării Colberg-ului de către trupele prusiene, celălalt în 1813—1814, la apărarea Danzigului de către francezi.

O dată cu creșterea efectivului armatelor de cîmp, vechile fortificații, în general mici, din timpul lui Vauban și-au pierdut însemnătatea. Forțele principale ale trupelor învingătorului le ocoleau în liniște, iar detașamentele mobile nu le acordau aproape nici o atenție; misiunea cuceririi lor revenea rezervelor armatei acestuia, care veneau în urma ei. Dar, cînd aceste armate mari întîlneau în calea lor fortărețe puternice, înaintarea le era întotdeauna oprită. Așa s-a întîmplat cu Napoleon la Mantua în 1797 și la Danzig în 1807. Cauza este evidentă. Cînd o armată de 150 000 de oameni înainta într-o țară inamică, micile fortărețe nu prezentau nici o primădie în spatele frontului, deoarece toate garnizoanele lor luate laolaltă nu erau destul de puternice pentru a împiedica deplasarea întăririlor și a rezervelor trimise din unitățile depozit să completeze armata activă. În afară de aceasta, asemenea garnizoane mici nu puteau destina detașamente mai mult sau mai puțin puternice care să cerceteze terenul

* Este vorba de luneta Kamciatski. — *Nota red.*

și să distrugă liniile de comunicație ale inamicului. Cu totul alta era situația când armatele întâlneau în calea lor fortărețe mari, cu garnizoane de 15 000—25 000 de oameni. O asemenea fortăreață constituia centrul de apărare al întregii regiuni; ea putea trimite, în orice direcție și la o distanță considerabilă, un detașament puternic, în stare să întreprindă acțiuni de cîmp, iar în cazul unui atac al forțelor superioare ale inamicului, să se retragă în orice moment în fortăreață. Blocarea unei asemenea fortărețe era aproape tot atît de grea ca și cucerirea ei; de aceea era de preferat s-o cucerești.

În vechile fortărețe de tipul Vauban și Cormontaigne, toate mijloacele de apărare erau concentrate în jurul valului principal și în șanțul principal. Toate fortificațiile lor exterioare, cleștii, lunetele, contragărzile, reductele-turnuri, erau dispuse în așa fel încît să formeze o linie de apărare care, o dată străpunsă, era distrusă în întregime în decurs de cîteva zile, și în măsura în care linia de fortificații de apărare era distrusă, inamicul cucerea fortăreața. Este evident că un asemenea sistem de fortificații era cu totul nepotrivit pentru marile fortărețe, singurele care puteau opri ofensiva unor mari armate invadatoare; menținerea acestui sistem ar fi însemnat sacrificarea garnizoanei, deoarece, în cazul unei străpungeri, fortăreața ar fi rămas fără apărare. Trebuia să se recurgă la un alt sistem — sistemul fortificațiilor înaintate. Primul care, în pofida prejudecăților colegilor săi, a precizat cu curaj construirea de forturi detașate a fost generalul francez Montalembert, profesorul lui Carnot. Dar metoda construirii de fortărețe mari, cu forturi detașate, care să formeze un sistem complet de apărare, a fost elaborată și perfecționată în Germania, mai ales de generalul prusian Aster. Minunatele fortificații de apărare ale Coloniei, Koblenzului, Poznanului, Königsbergului și, în parte, ale Mainzului sînt opera lui și marchează o nouă eră în istoria fortificațiilor. În cele din urmă, francezii au recunoscut necesitatea trecerii la acest sistem și au construit fortificațiile de apărare a Parisului, proiectate și executate admirabil și prevăzute cu forturi detașate.

Sistemul forturilor detașate impunea introducerea imediată a unui nou mod de apărare. Efectivul garnizoanelor marilor fortărețe trebuia mărit într- așa măsură, încît acestea să nu mai fie nevoite să se limiteze la o apărare pasivă, în așteptarea momentului cînd inamicul, înaintînd spre glacis, ajungea la o distanță care să le permită asediaților să între-

prindă incursiuni. O garnizoană de 20 000—25 000 de oameni era suficient de puternică pentru a-l ataca pe inamic pe propriile lui poziții. Fiind apărate de forturile detașate, fortăreața și teritoriul din jurul ei căpătau caracterul unei tabere întărite, sau al unei baze pentru acțiuni de cîmp ale garnizoanei, care se transforma de fapt într-o mică armată. Apărarea, care pînă acum fusese pasivă, devenea activă, căpătînd un caracter ofensiv. Necesitatea acestui sistem de apărare devenise atît de evidentă, încît în 1807, cînd francezii au asediat Danzigul, garnizoana prusiană, avînd un efectiv de aproximativ 20 000 de oameni, a construit tocmai asemenea forturi detașate, care pînă atunci nu existaseră acolo, dar a căror lipsă a început să se facă resimțită de îndată ce pentru apărarea efectivă a orașului a fost nevoie de forțele acestei mari garnizoane. Cînd în 1813—1814 francezii au apărât Danzigul împotriva aliaților, ei au aplicat acest principiu cu și mai mult succes.

Asediul, care încă din timpul lui Vauban era o operație de scurtă durată, al cărei scop, în afară de cazul unor intervenții din afară, putea fi aproape cu siguranță atins într-un interval de timp dinainte stabilit, a devenit acum o operație al cărei rezultat era în funcție de tot atîția factori ca și acțiunile militare în cîmp deschis. Artileria amplasată pe valuri trecea dintr-o dată pe planul al doilea; un rol mai important în apărarea fortăreței începea să-l joace artileria de cîmp. Arta geniștilor nu mai era folosită doar pentru înlăturarea avariilor suferite în timpul asediului; ca și în acțiunile de cîmp, geniștii trebuiau să aleagă și să întărească pozițiile situate în fața forturilor, să apropie tranșeele de cele ale inamicului, să amenințe din flanc întăriturile acestuia prin construirea de contraaproșe, să schimbe brusc frontul de apărare, silindu-l astfel pe inamic să schimbe direcția atacului. În războiul de asediu, ca și în acțiunile de cîmp, infanteria devenea forța principală, iar cavaleria — o parte componentă absolut necesară a aproape fiecărei garnizoane. Durata unui asediu nu mai putea fi stabilită dinainte, fie și cu aproximație, iar regulile lui Vauban referitoare la cucerirea unei fortărețe, deși rămîneau juste în ceea ce privește amănuntele atacului de artilerie, deveneau cu totul inaplicabile în ceea ce privește asediul în ansamblul lui.

La Sevastopol, rușii n-au avut timpul necesar pentru a construi forturi detașate. Ei au fost nevoiți să urmeze vechea metodă de fortificare a fortărețelor. Au construit un val prin-

cipal, ca o primă linie de apărare, și, într-adevăr, în acel moment valul era extrem de necesar. În spatele valului, rușii au construit o a doua și o a treia linie de apărare, continuând, totodată, să întărească prima linie. Apoi, dându-și treptat seama că chiar la o anumită distanță de valul principal ei au superioritatea, au înaintat și au construit redutele Selenghinski, Volinski și, în sfârșit, fortificația de pe Mamelon, precum și o linie lungă de șanțuri de tragere, în timp ce la flancul de vest, unde erau dispuse forțele principale ale francezilor, ei au putut construi doar câteva lunete în apropiere de șanțul principal și săpa un șir de șanțuri de tragere în fața acestor lunete. Astfel, din momentul când rușii au fortificat Mamelonul, flancul de est a devenit relativ sigur; la flancul de vest, unde asemenea fortificații exterioare de apărare nu existau, asediatorii au înaintat treptat chiar pînă la marginea șanțului principal. De aceea, pentru a se apropia de bastionul de pe gorganul Malahov, poziție-cheie, care domina flancul drept de atac, asediatorii trebuiau să ia mai întii Mamelonul. Dar Mamelonul, care acoperea gorganul Malahov, era, la rîndul lui, apărat de toate fortificațiile din spatele lui. Și cît de bine era apărat s-a dovedit la cel de-al doilea bombardament, cînd Canrobert n-a îndrăznit să asalteze cu adevărat Mamelonul. Chiar și acum nu încapă nici o îndoială că pierderile suferite de francezi la luarea acestei fortificații au fost foarte mari.

Redeschiderea focului de către aliați și acțiunile energice ale generalului Pelissier, care, fără a cruța viețile soldaților săi, caută să folosească orice posibilitate favorabilă pentru a străpunge liniile de apărare ale inamicului, sînt însoțite de o încetare completă a operațiilor pe Cernaia. Aceste acțiuni energice ale lui Pelissier ne dau dintr-o dată o imagine a caracterului său, confirmînd justetea reputației sale, deja stabilite, de om perseverent, încăpăținat și lipsit de scrupule. El avea de ales între două alternative: sau să înceapă acțiuni de cîmp, încercuind Sevastopolul și dinspre Cartierul de nord, și apoi cu o energie sporită să reia asediul, avînd de patru ori mai multe șanse de a repurta o victorie rapidă, sau să continue tactica greșită din ultimele opt luni, asaltînd cu încăpăținare Cartierul de sud, distrugîndu-l pînă în temelii și izgonindu-i pe ruși dintr-o fortăreață care, chiar părăsită de inamic, tot n-ar putea fi ocupată de trupele aliaților din pricina focului bateriilor Cartierului de nord.

Pe tot globul nu există un militar cu mintea întregă care, aflînd de numirea lui Pelissier în postul de comandant și de

puternicele întăriri primite de aliați, să nu se aștepte ca Pelissier să aleagă fără preget prima alternativă. În special după ce 25 000 de turci, sub comanda lui Omer-pașa, au sosit la Balaklava, nu mai încăpea nici o îndoială că aliații dispun de suficiente forțe pentru a continua asediul, a trimite 15 000 de oameni la Kerçi și a înainta totodată, întreprinzând acțiuni de cîmp, cu un număr de trupe mai mare decît cel pe care îl pot opune rușii. De ce n-au procedat aliații astfel ? Oare tot nu le ajung mijloacele de transport ? Sau nu cred că vor putea duce la bun sfîrșit campania din Crimeea ? Nu știm. Un lucru este însă sigur : dacă Pelissier nu a avut motive *foarte serioase* de a se abține de la acțiunile de cîmp, el perseverează, în mod samavolnic, doar din încăpăținare, pe un drum cu totul greșit ; cu pierderile pe care le are de suferit acum armata lui în timpul asalturilor, el ar fi putut obține în acțiuni de cîmp rezultate mult mai mari și succese mai hotărîtoare. A lua Cărtierul de sud fără a încerca măcar încercuirea Cartierului de nord, care-l domină în întregime, înseamnă o sfidare totală a tuturor regulilor de ducere a războiului, și dacă Pelissier are de gînd să procedeze astfel, el poate distruge marea armată pe care o comandă.

Să încercăm, totuși, să găsim cît de cît o justificare pentru fiecare acțiune îndoielnică a noului comandant. Poate că acțiunile de pe flancul stîng al dispozitivului de atac au fost inevitabile, fiind provocate de construirea contraaproșelor rușilor. Sau poate că a fost necesar ca rușii să fie împinși pe linia pozițiilor lor inițiale, să li se arate prin cîteva lovituri puternice, zdrobitoare, superioritatea asediatorilor, înainte ca aceștia să riște împărțirea armatei în trupe de asediu și trupe de cîmp. Dar, chiar admitînd toate acestea, trebuie să spunem acum că nu se mai poate continua astfel și că orice nouă încercare serioasă de asalt asupra orașului va fi pur și simplu o greșeală dacă în prealabil forțele armatei ruse de cîmp nu vor fi măcinate într-o serie de lupte în care aliații și-ar angaja toate trupele disponibile pentru acest scop.

Scris de F. Engels
la aproximativ 12 iunie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 429 din 29 iunie 1855
și în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 273 din 15 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Planurile de război ale lui Napoleon

Guvernul francez a găsit de cuviință ca, prin intermediul ziarului parizian „Constitutionnel”¹⁷², să aducă din nou la cunoștința întregii lumi felul în care va fi dus războiul în următoarele luni. Aceste exposés* sînt acum nu numai la modă, dar și periodice. Deși adesea se contrazic între ele, totuși ne dau o imagine destul de clară asupra șanselor pe care le are în momentul de față guvernul francez. Luată la un loc, ele alcătuiesc o colecție de tot felul de planuri de campanie militară împotriva Rusiei, elaborate de Ludovic Bonaparte, și ca atare merită o oarecare atenție, deoarece de ele poate depinde soarta celui de-al doilea Imperiu și posibilitatea unei renașteri naționale a Franței.

Se pare deci că nu poate fi vorba de nici un fel de „grande guerre”** în care 500 000 de austrieci și 100 000 de francezi să-și facă apariția pe Vistula și Nipru. De asemenea nu poate fi vorba nici de o insurecție generală a acelor „naționalități oprite” ale căror priviri sînt mereu îndreptate spre Apus. Armatele ungare, italiene și poloneze nu și-ar face apariția la semnul baghetei magice a omului care a distrus Republica de la Roma¹⁷³. Toate acestea sînt acum de domeniul trecutului. Austria și-a făcut datoria față de Apus. De asemenea și Prusia. Toată lumea și-a făcut datoria. Toți sînt mulțumiți unii de alții. Actualul război nu este de loc un război mare. El nu este merit să reînvie gloria războaielor din trecut ale francezilor împotriva rușilor, deși, în treacăt fie spus, Pelissier, într-unul din rapoartele sale, afirmă contrarul. Trupele franceze nu sînt trimise în Crimeea pentru a culege lauri; ele îndeplinesc acolo pur și simplu serviciul de polițiști. Problema care se cere re-

* — expuneri. — *Nota trad.*

** — război mare. — *Nota trad.*

zolvată are o importanță pur locală — supremația pe Marea Neagră —, și ea va fi rezolvată chiar la fața locului. A da războiului proporții mai mari ar fi o nebunie. „Respectuos, dar ferm”, aliații vor contracara orice încercare a rușilor de a opune rezistență pe Marea Neagră și pe litoral; și cînd acest lucru va fi îndeplinit, atunci, firește, ei, sau rușii, sau ambele părți vor porni tratative de pace.

Astfel a fost pulberată încă o iluzie bonapartistă. Visele despre o graniță a Franței pe Rin, despre anexarea Belgiei și a Savoiei s-au risipit și în locul lor a fost afișată o modestie de o sobrietate neobișnuită. Nu ducem război pentru a reda Franței poziția care i se cuvine în Europa. Departe de noi acest gînd. Nu luptăm nici măcar pentru civilizație, așa cum obișnuiam să susținem încă nu de mult. Sintem prea modești pentru a pretinde că avem o misiune atît de măreață. Nu luptăm de fapt decît pentru interpretarea punctului 3 al protocolului de la Viena! Acesta este limbajul folosit acum de maiestatea-sa imperială Napoleon al III-lea, împărat al francezilor prin grația armatei și îngăduința Europei.

Dar ce înseamnă toate acestea? Ni se spune că scopul războiului este rezolvarea unei probleme pur locale și poate fi dus la bun sfîrșit cu ajutorul unor mijloace pur locale. Lipsiți-i numai pe ruși de supremația efectivă pe Marea Neagră și scopul războiului va fi atins. Odată ajunși stăpîni pe Marea Neagră și pe litoral, păstrați ce ați cucerit, și Rusia va ceda foarte curînd. Iată ultimul dintre numeroasele planuri de campanie întocmite de cartierul general de la Paris. Să-l analizăm mai în amănunțime.

Să vedem care este starea de lucruri în momentul de față. Tot țărnul mării de la Constantinopol pînă la Dunăre, pe de o parte, și coasta Cerkasiei, Anapa, Kerçi, Balaklava pînă la Eupatoria, pe de altă parte, au fost smulse din mîinile rușilor. Numai Kaffa și Sevastopolul rezistă; Kaffa se află într-o situație grea, iar Sevastopolul este astfel situat, încît va trebui să cedeze de îndată ce va fi serios amenințat. Ba mai mult. Flota aliaților brăzdează apele Mării de Azov, vasele ei ușoare au ajuns pînă la Taganrog și au atacat toate punctele importante de pe litoral. Putem spune că nici o porțiune de coastă nu a rămas în mîinile rușilor, cu excepția fișiei care se întinde de la Perekop la Dunăre, adică 1/15 din posesiunile lor pe această coastă. Să presupunem acum că și Kaffa și Sevastopolul ar cădea, că aliații ar pune mîna pe Crimeea. Ce s-ar întimpla atunci? Într-o asemenea situație, Rusia, după cum a și declarat

sus și tare, nu va încheia pace. Aceasta ar fi o nebunie din partea ei. Ar însemna să se renunțe la luptă tocmai în momentul în care se apropie principalele forțe, pentru că avangarda a fost respinsă. Ce vor putea face atunci aliații, care au obținut aceste succese cu prețul unor sacrificii uriașe ?

Ni se spune că ei pot să distrugă Odesa, Herson, Nikolaev, ba chiar să debarce o armată puternică la Odesa, și că se pot întări acolo în așa fel, încît să respingă atacul unui număr oricît de mare de ruși, iar apoi să acționeze în funcție de împrejurări. În plus, ei pot să trimită trupe în Caucaz și să nimească armata rusă de sub comanda lui Muraviev, care ocupă acum Gruzia și celelalte regiuni din Transcaucazia. Presupunînd însă că toate acestea s-ar realiza, se pune din nou întrebarea : ce se va întîmpla dacă și după aceasta Rusia va refuza să încheie pace, ceea ce este mai mult ca sigur ? Să nu uităm că situația Rusiei este alta decît a Franței și a Angliei. Anglia își poate permite să încheie o pace dezavantajoasă. Într-adevăr, de îndată ce John Bull va fi sătul de emoții și impozite de război, el va căuta cu tot dinadinsul să iasă din încurcătură și să-i lase pe scumpii lui aliați să se descurce singuri. Adevărata putere a Angliei și izvorul forței ei nu trebuie căutate tocmai în această direcție. S-ar putea ca și Ludovic Bonaparte să prefere la un moment dat o pace rușinoasă unui război pe viață și pe moarte ; nu trebuie să uităm că, atunci cînd un asemenea aventurier ajunge într-o situație desperată, posibilitatea de a-și prelungi domnia cu încă șase luni cîntărește pentru el mai greu decît orice alte considerente. În momentul decisiv, Turcia și Sardinia vor fi lăsate să se descurce cum or ști, cu slabele lor resurse. Aici nu încape nici o îndoială. Rusia, ca și Roma antică, *nu poate* încheia pace atîta timp cît dușmanul se află pe teritoriul ei. În decursul ultimilor 150 de ani, Rusia nu a încheiat niciodată o pace prin care să fi făcut concesii teritoriale. Chiar și prin pacea de la Tilsit ¹⁷⁴ ea și-a extins teritoriul, iar această pace a fost încheiată atunci cînd picior de francez nu călcase încă pe pămîntul Rusiei. Încheierea unei păci într-un moment cînd pe pămîntul Rusiei se află gata pregătită o mare armată, a unei păci care ar implica o pierdere de teritoriu, sau cel puțin o știrbire a puterii țarului în cadrul propriilor lui posesiuni, ar însemna o ruptură bruscă cu tradițiile care datează de un secol și jumătate. Un asemenea pas nu poate fi făcut de un țar care abia s-a urcat pe tron, pe care poporul nu-l cunoaște și ale cărui acțiuni sînt urmărite cu neliniște de un puternic partid național. O asemenea pace nu poate fi

încheiată pînă cînd nu vor fi puse în acțiune și epuizate toate resursele ofensive și, în primul rînd, cele *defensive* ale Rusiei. Fără îndoială că acea zi va veni, și Rusia va fi nevoită să nu se mai amestece în treburile altora, dar aceasta o vor face alți inamici decît Ludovic Bonaparte și Palmerston și în urma unor lupte mult mai hotărîtoare decît o expediție „locală” de pedepsire pe propriile ei posesiuni la Marea Neagră. Să presupunem însă că Crimeea este cucerită și că pe teritoriul ei aliații au amplasat o armată de 50 000 de soldați, că trupele rusești sînt izgonite din Caucaz și din toate posesiunile din sud, că o armată a aliaților îi ține în șah pe ruși în Kuban și pe Terek, că Odesa este cucerită și transformată într-o tabără întărită, cu, să spunem, 100 000 de soldați anglo-francezi, că Nikolaev, Herson și Izmail sînt distruse sau ocupate de aliați. Să presupunem chiar că, în afară de aceste operații „locale”, s-au obținut oarecare rezultate, mai mult sau mai puțin importante, pe Marea Baltică, deși, după informațiile de care dispunem, este greu de spus în ce ar putea consta aceste rezultate. Ce se va întîmpla atunci ?

Se vor limita oare aliații să-și mențină pozițiile epuizînd forțele rușilor ? În Crimeea și în Caucaz, soldații aliaților vor fi secerăți de boli mai repede decît vor sosi întăririle. Principalele lor forțe, de pildă la Odesa, vor trebui aprovizionate cu ajutorul flotei, deoarece pe o rază de sute de mile în jurul Odesei pămîntul n-a fost cultivat. Armata rusă, dispunînd de unități de cazaci, deosebit de utile pentru acțiunile în stepă, îi va hărțui pe aliați ori de cîte ori aceștia vor încerca să iasă din tabăra lor, ba poate că va ocupa o poziție permanentă în apropierea orașului. În asemenea condiții, rușii nu vor putea fi siliți să primească lupta ; ei vor avea în permanență marele avantaj de a-i putea atrage pe aliați în interiorul țării. La orice ofensivă a aliaților, ei vor răspunde printr-o retragere lentă. Or, într-o tabără întărită, o armată mare nu poate fi ținută vreme îndelungată în inactivitate. Creșterea treptată a indisciplinei și a demoralizării îi va sili pe aliați să întreprindă unele acțiuni hotărîte. Bolile, de asemenea, vor complica situația. Într-un cuvînt, n-ar fi de loc indicat ca aliații să ocupe principalele puncte de pe coastă și să aștepte acolo momentul cînd Rusia va găsi cu cale să dea înapoi. Este mai mult ca sigur că aliații vor obosi primii și că pe coasta Mării Negre mormintele soldaților lor se vor număra curînd cu sutele de mii.

Acest lucru ar fi greșit și din punct de vedere militar. Pentru a stăpîni o coastă nu ajunge să deții punctele principale

de pe această coastă. Numai stăpînirea teritoriului din interiorul țării garantează stăpînirea coastei. După cum am văzut, înseși împrejurările care decurg din ocuparea coastei din sudul Rusiei i-ar sili pe aliați să înainteze în interiorul țării. Dar aici încep și dificultățile. Pînă la granițele guberniilor Podolia, Kiev, Poltava și Harkov se întinde o stepă uscată, în cea mai mare parte necultivată, pe care nu crește decît iarbă, dar și aceasta pîrjolită vara de arșița soarelui. Dacă Odesa, Nikolaev și Herson vor fi transformate în baze de operații, care va fi atunci obiectivul împotriva căruia și-ar îndrepta aliații eforturile ? Orașele sînt puține și la mare distanță unul de altul, iar dintre ele nici unul nu este atît de important încît ocuparea lui să dea operațiilor un caracter decisiv. Pînă la Moscova nu există nici un punct important, și Moscova se află la o distanță de 700 de mile ! Pentru o campanie împotriva Moscovei este nevoie de 500 000 de oameni, dar de unde să-i iei ? Situația este, fără îndoială, de așa natură, încît, dacă evenimentele se vor desfășura în această direcție, războiul „local” nu va putea duce nicidecum la un rezultat hotărîtor ; și să poftescă Ludovic Bonaparte, cu toată bogăția imaginației sale strategice, să găsească o altă cale !

Toate acestea presupun însă nu numai stricta neutralitate a Austriei, dar chiar și sprijinul ei moral. Și de partea cui este această putere în momentul de față ? În 1854, Austria și Prusia au declarat că ele vor considera înaintarea trupelor rusești spre Balcani un casus belli * împotriva Rusiei ¹⁷⁵. Ce garanție avem că în 1856 ele nu vor considera o ofensivă a francezilor asupra Moscovei sau chiar asupra Harkovului un motiv de război împotriva puterilor occidentale ? Nu trebuie să uităm că orice armată care ar înainta de la Marea Neagră spre interiorul Rusiei ar avea un flanc descoperit înspre Austria în aceeași măsură ca și armata rusă care ar înainta de la Dunăre spre Turcia ; de aceea, pe o anumită distanță, liniile ei de comunicație cu baze de operații, adică însăși existența ei, ar depinde de bunăvoința Austriei. Pentru a determina Austria să nu intre în război măcar un timp oarecare, ea ar trebui cîștigată cedînd Basarabia trupelor ei. De îndată ce s-ar afla pe Nistru, armata austriacă ar fi tot atît de stăpînă pe Odesa ca și în cazul ocupării acestui oraș de către austrieci. În asemenea condiții ar putea oare o armată aliată să se avînte pe urmele rușilor, într-o goană nesăbuită, în interiorul țării ? Ar fi o

* — motiv de război. — *Nota trad.*

nebunie ! Amintim însă că această nebunie este consecința logică a ultimului plan al lui Ludovic Bonaparte — planul de „a duce un război local“.

Primul plan al campaniei a fost „la grande guerre“ în alianță cu Austria. Potrivit acestui plan, armatei franceze i-ar fi revenit, sub raport numeric față de armata austriacă, același loc subordonat pe care armata engleză îl deține acum față de cea franceză. Acest plan lăsa Rusiei inițiativa revoluționară. Lui Ludovic Bonaparte nu-i convenea nici una, nici alta. Austria a refuzat să participe la război, și planul a căzut. Al doilea plan a fost cel al „războiului naționalităților“. Acest plan ar fi stîrnit o furtună în rîndurile germanilor, italienilor și unghurilor, pe de o parte, și o insurecție a slavilor, pe de altă parte, ceea ce ar fi avut repercusiuni imediate asupra Franței, măturînd Lower Empire¹⁷⁶ al lui Ludovic Bonaparte într-un timp mai scurt decît a fost nevoie pentru constituirea lui. Falsul „om de fier“ care se dă drept Napoleon a dat înapoi înfricoșat. Al treilea și cel mai modest dintre toate aceste planuri este planul unui „război local în scopuri locale“. Absurditatea lui sare imediat în ochi. Sîntem încă o dată nevoiți să ne întrebăm : ce va urma ? La urma urmei, este mult mai ușor să devii împărat al francezilor cînd toate împrejurările sînt favorabile decît să te comporți ca atare, chiar atunci cînd un studiu îndelungat în fața oglinzii a făcut din maiestatea-sa un perfect cunoscător al tuturor atributelor exterioare ale puterii imperiale.

Scris de F. Engels
la aproximativ 15 iunie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune“
nr. 4 431 din 2 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Scrisorile lui Napier. — Comisia Roebuck

Londra, 15 iunie. Sir *James Napier* a început publicarea unei serii de scrisori cu privire la flota din Marea Baltică cu scrisoarea nr. 1, avînd următorul conținut¹⁷⁷ :

„Toți se întreabă de ce escadra noastră din Marea Baltică nu a înfăptuit nimic demn de menționat în anul care s-a scurs, și, probabil, nu va înfăptui nimic nici în anul acesta? Nu este greu de răspuns la această întrebare: ea nu a înfăptuit nimic, deoarece sir James Graham a desconsiderat planurile pe care i le-am trimis în iunie trecut, ba chiar s-a făcut că nu are cunoștință de ele; și deoarece amiralitatea nu a acordat vreo atenție planurilor pe care i le-am trimis în septembrie trecut. Dacă amiralul Dundas ar fi avut la îndemînă toate mecanismele pe care le-am indicat, la ora actuală Sveaborgul ar fi fost deja bombardat și, poate, chiar distrus. În loc să se procedeze astfel, s-au cheltuit aproape un milion pentru baterii plutitoare blindate, care pot pluti doar cu greu și care, dacă ar fi trimise în Marea Baltică, probabil, nu s-ar mai reîntoarce vreodată, și aceasta după ce la Portsmouth s-a dovedit că ele pot fi distruse cu tunuri de 68 de livre la o distanță de 400 de iarzi, în timp ce oricine știe că la o distanță de 800 de iarzi ele nu pot produce distrugerii zidurilor de granit. Dacă s-ar fi cheltuit aceeași sumă de bani pentru vase mortiere, ar mai fi fost de așteptat un rezultat oarecare; sau dacă s-ar fi cheltuit numai jumătate din acești bani pentru înfăptuirea planurilor lordului Dundonald, pe care mi le-a împărtășit și mie, fără îndoială că am fi reputat succese atît în Marea Baltică cît și în Marea Neagră. Va veni vremea, și încă foarte curînd, cînd voi avea posibilitatea să demasc atitudinea lui sir James Graham față de mine. D-l Duncombe l-a și demascat” (în afacerea fraților Bandiera) „că a deschis niște scrisori particulare. Graham a încercat să arunce vina pentru moartea bietului căpitan Christie asupra d-lui Layard, iar eu l-am învinuit că a denaturat scrisorile mele. Nu mi s-a permis să dovedesc acest lucru sub pretextul că publicarea acestor scrisori ar furniza inamicului informații. Acest pretext va cădea curînd, și atunci țara va afla ce mijloace a folosit onorabilul baronet pentru ca să-i convingă pe amiralul Berkeley și pe amiralul Richards să semneze instrucțiuni a căror îndeplinire ar fi dus la pierre flota regală. Să știe țara că primului lord al amiralității îi este îngăduit să publice scrisorile particulare ale unui ofițer, iar apoi să-l împiedice pe acesta să facă același lucru cu scrisorile primului lord.

Sir *Ch. Napier*.

Comisia Roebuck s-a întrunit ieri din nou pentru a 49-a oară ca să ia o hotărîre în legătură cu raportul care trebuia prezentat Camerei comunelor. După dezbateri care au durat patru ore, membrii comisiei, ca și la ședințele anterioare, n-au ajuns la nici o înțelegere. Ei au amînat din nou ședința pentru luni în „speranța” că vor putea, în sfîrșit, anunța încheierea lucrărilor.

Asociația pentru reforma administrativă a ținut ieri un mare miting la teatrul „Drury-Lane”, dar nu unul *public*, ci un ticket-meeting — un miting la care au avut acces numai persoanele onorate cu bilete de intrare. Domnii din Asociație s-au simțit astfel în largul lor „au sein de leur famille” *. Ei au declarat că s-au întrunit pentru a da glas „opinie publice”. Totuși, pentru a feri opinia publică de glasuri venite din afară, la intrarea în teatrul „Drury-Lane” a fost dispusă o jumătate de companie de constableri. Ce opinie publică delicat organizată, care cutează să fie publică numai sub protecția constablerilor și a biletelor de intrare! Mitingul a fost, înainte de toate, o demonstrație în sprijinul lui Layard, care își prezintă, în sfîrșit, astă-seară în Cameră proiectul de reformă.

La un miting public care a avut loc alaltăseară la New-Castle-pe-Tyne, David Urquhart a blamat „guvernul trădător și parlamentul cretin”.

Despre mitingurile pe care le pregătesc acum cartiștii în provincie — data viitoare ¹⁷⁸.

În timp ce actuala stare de lucruri este criticată din diferite părți și din diferite puncte de vedere, *prințul Albert*, cu prilejul unui dîneu care a avut loc la *Trinity-house* ¹⁷⁹, a arătat care este poziția curții față de fierberea generală. Reiese că și el are un panaceu pentru criză. Acesta este: „*O încredere patriotică, plină de abnegație în guvern!*” Numai despotismul guvernului, socoate *prințul Albert*, poate face Anglia constituțională capabilă să ducă război împotriva despotismului nordic, bătînd Rusia cu propriile ei arme. Comparațiile pe care le-a făcut între Anglia și Rusia n-au fost nici convingătoare, nici reușite. Bunăoară: regina nu are dreptul să recruteze soldați și nici nu are la dispoziția ei alte trupe în afară de acelea care-și oferă serviciile în mod voluntar! *Prințul Albert* uită că la dispoziția reginei stau aproape 30 000 000 l.st. ca să-și angajeze soldați. De cînd *munca obli-*

* — în sinul familiei. — *Nota trad.*

gatorie a devenit mai productivă decât munca *salariată*? Ce s-ar spune despre un fabricant din Manchester care s-ar plînge de concurența fabricanților moscoviți invocînd că el dispune numai de muncitori „care își oferă serviciile în mod voluntar”? În loc să sublinieze că împăratul Rusiei a poruncit ca de pe amvoane să se explice limpede și răspicat poporului său scopul războiului său „sfînt”, în timp ce Anglia duce de doi ani un război despre care primul ministru declară în parlament că „nimeni nu-i poate preciza *scopul*”, prințul Albert se plînge că

„guvernul maiestății-sale nu poate lua *nici o măsură* în vederea continuării războiului fără a o aduce în prealabil la cunoștința parlamentului !”

Ca și cum la instituirea comisiei Roebuck nu s-a trecut abia *după* ce două treimi din armata engleză au fost sacrificate ! Ca și cum dezbaterile pe marginea Conferinței de la Viena nu au început abia *după* încheierea conferinței ! De fapt în parlament nu s-a făcut nici o declarație privind măsurile în legătură cu războiul, în afară de declarația provocatoare, făcută din proprie inițiativă de Russell, cu privire la expediția de la Sevastopol, declarație al cărei scop evident era să avertizeze la timp guvernul de la Petersburg ! Și dacă s-au dus discuții pe marginea blocadei, ele au avut loc nu pentru că guvernul a luat această măsură, ci pentru că a proclamat blocadă fără a o aplica. În loc să se plîngă că intrigile parlamentare au silit coroana să suporte, în timpul războiului împotriva Rusiei, dictatura unui guvern fățiș rusofil și care înclina în mod evident spre pace, prințul Albert, dimpotrivă, s-a plîns că rezultatul nefavorabil al votării care a avut loc în parlament „silește pe regină să-i înlătore pe servitorii ei de încredere”. În loc să se plîngă, pe bună dreptate, că niște greșeli, slăbiciuni și ticăloșii, pentru care în Rusia pe orice general, ministru sau diplomat l-ar amenința deportarea în Siberia, în Anglia atrag după ele cel mult o simplă vorbărie în presă și parlament, prințul Albert se plînge, dimpotrivă, că

„nu există greșală oricît de neînsemnată, nu există lipsuri și slăbiciuni care să nu fie imediat înfierate, iar uneori chiar exagerate cu un fel de satisfacție bolnăvicioasă”.

Toată această revărsare bolnăvicioasă de irascibilă, prințul Albert a intercalat-o într-un toast închinat vechiului său dușman, lordul Palmerston. Dar Palmerston nu cunoaște mărini-

mia. El a folosit pe dată poziția falsă pe care s-a situat prințul, pentru ca în răspunsul pe care l-a dat, bătându-se cu pumnul în piept, să declare sus și tare : „Trebuie să spun că poporul englez ne-a acordat cel mai mărinimos sprijin”. Palmerston a mers și mai departe. El a declarat de-a dreptul că se bucură de „încrederea” poporului englez. Palmerston a respins îndemnurile sîciitoare adresate de prinț poporului. El a făcut curte poporului, după ce prințul i-a făcut curte lui. Palmerston nu și-a dat nici măcar osteneala să răspundă cu un compliment la adresa coroanei. Prințul Albert a vrut să se erijeze în protector al guvernului și de aceea a proclamat „*independența*” guvernului față de parlament și de popor ; Palmerston a răspuns constatînd „*dependența*” coroanei de guvern.

Scris de K. Marx la 15 iunie 1855

Publicat în „*Neue Oder-Zeitung*”
nr. 277 din 18 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

*Incidentul din Camera comunelor. —
Războiul Crimeii

Londra, 16 iunie. Dezbaterile pe marginea propunerii lui Layard nu au luat sfârșit ieri, ci au fost amânate pentru luni seara. De aceea amânăm și noi deocamdată caracterizarea lor.

Merită totuși să fie menționat un incident care a avut loc în ședința Camerei comunelor. În timpul dezbaterilor în legătură cu Conferința de la Viena, Palmerston a remarcat în treacăt că peeliștii au condiționat intrarea lor în guvernul său de formularea anumitor condiții de pace. Tocmai aceste condiții le-a apărut Russell la Viena. Otway i-a cerut ieri lui Palmerston să declare dacă se alătură condițiilor de pace ale peeliștilor, prin urmare ale unui partid care, după cum recunoaște el însuși, acționează în interesul Rusiei? Atunci s-a ridicat Gladstone și a cerut ca oratorul, care l-a acuzat pe el și pe prietenii săi de *trădare*, să fie chemat la ordine. Așa s-a și făcut. Otway a repetat însă caracterizarea pe care a făcut-o peeliștilor și interpelarea adresată lui Palmerston. Palmerston, ca de obicei, a refuzat să răspundă. Condițiile de pace depind, firește, de evenimentele de pe teatrul de acțiuni militare. Cît privește pe peeliști, ei conveniseră cu Palmerston ca o „anumită” condiție, pe care acesta trebuia s-o treacă sub tăcere, să nu devină *conditio sine qua non* * a păcii. În răspunsul dat lui Palmerston, Gladstone a declarat că n-a dus niciodată tratative cu Palmerston în legătură cu condițiile de pace. Poate că prietenul său Graham a dus asemenea tratative. De altfel, el protestează împotriva sistemului lui Palmerston: pe de o parte, reticență oficială afectată, pe de altă parte, referiri discrete, aluzii echivoce și jumătăți de cuvinte. Guvernul trebuie sau să vorbească deschis, sau să

* — condiție obligatorie. — *Nota trad.*

tacă cu totul. Gladstone i-a servit lui Palmerston cu o amărăciune smerită această binemeritată lecție.

Guvernul francez a publicat în „Constitutionnel” un nou exposé * asupra modului în care va fi dus războiul în următoarele luni. Aceste exposés au ajuns acum să fie nu numai la modă, dar și periodice. Deși se contrazic radical între ele, sînt totuși prețioase pentru că dezvăluie „toate” planurile de campanie „posibile” ale lui Ludovic Bonaparte împotriva Rusiei. Ele sînt prețioase pentru că arată cum se spulberă o iluzie bonapartistă după alta. Primul plan a fost acela al unui „mare război” în alianță cu Austria — 500 000 de austrieci și 100 000 de francezi — pe Vistula și Nipru. Potrivit acestui plan, armatei franceze i-ar fi revenit, sub raport numeric, față de armata austriacă același loc subordonat pe care armata engleză îl deține în Crimeea față de cea franceză. Acest plan îi rezerva Rusiei inițiativa revoluționară. Austria a refuzat să participe la război. Planul a căzut. Al doilea plan a fost acela al „războiului naționalităților”, insurecția generală a „celor oprimați, ale căror priviri sînt mereu îndreptate spre Apus”. Acest plan ar fi stîrnit o furtună în rîndurile germanilor, italienilor și ungarilor, pe de o parte, și o insurecție a slavilor, pe de altă parte. Prin repercusiunile pe care le-ar fi avut asupra Franței, acest plan ar fi pus în primejdie existența celui de-al „doilea” Imperiu. Falsul „om de fier” a dat înapoi înfricoșat. Planul a căzut. Toate acestea sînt acum de domeniul trecutului. Austria și-a făcut datoria, Prusia și-a făcut datoria, toată lumea și-a făcut datoria, iar Bonaparte a ajuns la cel de-al treilea și cel mai modest plan : — „un război local în scopuri locale”. Trupele franceze din Crimeea nu luptă pentru glorie, ele îndeplinesc acolo pur și simplu serviciul de polițiști. Problema care se cere rezolvată are o importanță pur locală — *supremația pe Marea Neagră* — și ea trebuia rezolvată aici, pe loc. A da războiului proporții mai mari ar fi o nebunie. „Respectuos, dar ferm”, aliații vor contracara orice încercare a rușilor de a opune rezistență pe Marea Neagră, iar apoi ei sau rușii, sau ambele părți vor porni tratative de pace. Din vorbăria grandilocventă n-a mai rămas nici urmă, nici măcar frazeologia despre civilizație, nimic, în afară de lupta pentru punctul 3 din protocolul de la Viena. *Un război în scopuri pur locale*, spune orașcolul bonapartist, *poate fi dus*

* — expunere. — Nota trad.

numai cu mijloace locale. Lipsiți-i numai pe ruși de supremația pe Marea Neagră ! Într-un viitor articol vom arăta că după ce Bonaparte a trecut de la „un mare război” la „un război al naționalităților” și de la „un război al naționalităților” la „un război local în scopuri locale dus cu mijloace locale”, — acest ultim război va deveni „*absurd*”.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 16 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 279 din 19 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Toastul prințului Albert. — Taxa de timbru pe ziare

Londra, 18 iunie. De publicarea discursului prințului Albert și a răspunsului dat de Palmerston se leagă unele împrejurări semnificative. Prințul Albert și-a rostit discursul la Trinity-house sîmbătă 9 iunie. Ziarele de luni au pomenit doar în treacăt de dineul dat anual de corporația „Trinity”, fără a se opri asupra toastului prințului Albert. Abia miercuri 13 iunie, „Daily News”, și joi 14 iunie, „Times” au publicat textul toastului și mulțumirile pentru toast. Acum iese la iveală că publicarea lor a fost o festă a lordului Palmerston, care vrea să-și cîștige popularitate pe seama prințului care l-a felicitat. Prințul Albert simte acum pe pielea lui urmările „încrăderii nestrămutate” în nobilul viconte, încredere pe care prințul caută să o insufle cu atîta insistență întregii țări. Cum au primit majoritatea publicațiilor săptămînale toastul prințului Albert, reiese din extrasul de mai jos din săptămînalul „Reynolds”¹⁶⁰. Reamintim că săptămînalul „Reynolds” apare într-un tiraj de 2 496 256 de exemplare. După o critică amănunțită, se spune printre altele :

„Augustul cenzor pretinde că orice slăbiciune, orice lipsă este înfierată și adesea chiar exagerată cu un fel de *satisfacție bolnăvicioasă*. Răbdarea poporului englez este proverbială. Poporul englez, asemenea lui Isahar, poate fi asemuit cu un măgar apăsător de două poveri : camăta și monopolul asupra pămîntului. Dar acest reproș al prințului-consort este insulta cea mai insolentă și mai gravă din cîte au fost aduse vredată englezilor. *Satisfacție bolnăvicioasă!* Cu alte cuvinte, poporul englez a simțit o satisfacție bolnăvicioasă văzînd suferințele îngrozitoare îndurate de eroicii noștri soldați din pricina trădării și a cretinismului aristocrației ; satisfacție bolnăvicioasă că ne-a tras pe sfoară Austria ; satisfacție bolnăvicioasă că s-au risipit 40 000 000 l. st. și că au pierit 40 000 de soldați dintre cei mai viteji ; satisfacție bolnăvicioasă că am provocat neîncrederea aliatului, pe care pretindem că-l ajutăm, și dis-

prețul inamicului, pe care vrem să-l pedepsim. Reproșul nu este însă numai insolent și jignitor, el este totodată cît se poate de fals și de calomnios. Oricare ar fi greșelile poporului englez — și ele sînt, slavă domnului, destul de numeroase —, englezii nu simt nici un fel de *satisfacție* de pe urma suferințelor soldaților și marinarilor lor și nici de pe urma rușinii de care este acoperită reputația națiunii. Excepție fac, firește, persoanele auguste de origine germană, trădătorii aristocratici și paraziții lor demni de dispreț și odioși... Sîntem totuși dispuși să admitem că unui sibarit trîndav și sătul, unui soldat deprins să doarmă pe puf îi este foarte greu să înțeleagă suferințele și încercările la care sînt supuși soldații și marinarii adevărați... Asupra unui punct sîntem însă de acord cu augustinul războinic: *constituționalismul* este o sham* colosală, o formă de guvernămînt extrem de greoaie, meșteșugărească, nejustă și nepotrivită. Dar prințul se înșală atunci cînd presupune că, în afară de despotism, nu există nici o altă alternativă. Îi recomandăm să-și amintească că există și republicanismul, o alternativă pe care s-ar putea s-o aleagă națiunea noastră; pe cît se pare, într-acolo se îndreaptă acum opinia publică, crește tendința spre republicanism, și nu spre despotismul nelimitat, rîvnit de belicosul prinț“.

Atît despre „Reynolds“.

Noul act cu privire la *desființarea taxei de timbru pe ziare* a fost sancționat de regină duminica trecută și va intra în vigoare la 30 iunie. Potrivit acestui act, taxa de timbru pe ziare va fi percepută numai la exemplarele trimise prin poștă *nefrancate*. Dintre cotidienele londoneze numai „Morning Herald“ a anunțat că reduce prețul unui exemplar de la 5 pence la 4 pence. În schimb, dintre săptămînale un număr mult mai mare, ca, de pildă, „Lloyd's“, „Reynolds“, „People's Paper“ etc., au anunțat că reduc prețul unui exemplar de la 3 pence la 2 pence. Se anunță apariția unui nou cotidian londonez, „Courier and Telegraph“, de formatul lui „Times“ și care se va vinde cu 2 pence exemplarul. Dintre *noile* publicații săptămînale, care s-au vîndut cu 2 pence exemplarul, au apărut pînă acum la Londra următoarele: „The Pilot“ (gazetă catolică); „Illustrated Times“ și „Town and Country Paper“ a d-ului *Charles Knight*. În sfîrșit, d-nii Willot și Ledger au anunțat că vor scoate la Londra un penny paper săptămînal (gazetă care se va vinde cu un penny)**.

Dar și mai importante sînt schimbările provocate de desființarea taxei de timbru pe ziare în presa din provincie. Numai la Glasgow vor apărea 4 noi cotidiene la prețul de 1 penny exemplarul. La Liverpool și Manchester gazetele care apă-

* — înșelăciune. — *Nota trad.*

** — „Penny Times“. — *Nota red.*

reau pînă acum numai o dată sau de două ori pe săptămînă se vor transforma în cotidiene care se vor vinde cu 3, 2 și 1 pence exemplarul. Emanciparea presei din provincie de Londra, descentralizarea ziarelor au fost de fapt principalul scop al școlii manchesteriene în îndelungata și înverșunata ei campanie împotriva taxei de timbru pe ziare.

Scris de K. Marx la 18 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 283 din 21 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

O politică ciudată

În cartea sa „Congresul de la Viena”, abatele de Pradt învinuiește, pe bună dreptate, acest congres care dansează — cum l-a denumit prințul de Ligne — că a pus bazele supremației Rusiei în Europa și a consfințit-o.

„Așa — exclamă de Pradt — se face că războiul împotriva Franței pe care Europa l-a dus pentru independența ei s-a încheiat cu supremația Rusiei asupra Europei. Un asemenea rezultat nu merita alita osteneală!”¹⁸¹

Războiul împotriva Franței fiind totodată un război împotriva revoluției, un război antiacobin, a făcut, cum era și de așteptat, ca centrul de influență politică să se mute din apus în răsărit, din Franța în Rusia. Congresul de la Viena a fost rodul firesc al războiului antiacobin, tratatul de la Viena — produsul legitim al Congresului de la Viena, iar supremația Rusiei — vlăstarul natural al tratatului de la Viena. Nu se poate deci îngădui ca pleiada de scriitori englezi, francezi și germani să arunce asupra Prusiei toată vina pentru faptul că Frederic-Wilhelm al III-lea, prin devotamentul său orb față de împăratul Alexandru și prin ordinele categorice date ambasadorilor săi de a fi de partea Rusiei în toate problemele importante, a împiedicat infamul triumvirat Castlereagh, Metternich și Talleyrand să-și înfăptuiască planul lui abil de a crea bariere teritoriale sigure împotriva invaziilor ruse, preîntîmpinînd astfel consecințele neplăcute, dar inevitabile ale unui sistem pe care însuși acest triumvirat l-a impus cu atîta zel continentului. Nîci măcar un conclave atît de lipsit de scrupule n-a reușit să falsifice logica evenimentelor.

Supremația Rusiei în Europa este indisolubil legată de tratatul de la Viena ; de aceea orice război împotriva aces-

tei puteri, care nu proclamă de la bun început anularea tratatului, nu este decît o înșelăciune, o uneltire, un complot. Or, actualul război n-a fost întreprins în scopul anulării tratatului de la Viena, ci mai degrabă în scopul consolidării lui, prin includerea suplimentară a Turciei în protocoalele din 1815. Se speră că din acest moment va începe împărăția de o mie de ani a conservatorismului și că guvernele, cu forțe unite, se vor putea ocupa exclusiv de „liniștirea” spiritelor în Europa. Din traducerea de mai jos a unor pasaje remarcabile din broșura mareșalului prusian Knesebeck „Expunere cu privire la echilibrul european, întocmită cu prilejul Congresului de la Viena”¹⁸², reiese că, încă din timpul acestui congres, principalii participanți își dădeau perfect seama că menținerea Turciei face parte din „sistemul” lor în aceeași măsură ca și împărțirea Poloniei.

„Turcii în Europa! Ce rău v-au făcut turcii? Ei sînt un popor puternic și cinstit; lăsați în pace, ei vor sta liniștiți secole de-a rîndul, se poate avea încredere în ei. V-au înșelat ei vreodată? Nu duc ei oare o politică sinceră și fățișă? E drept, sînt viteji și războinici, dar aceasta este un lucru bun și folositor din multe puncte de vedere. Turcii sînt cea mai bună pavăză împotriva invaziei suprapopulației asiatică, și tocmai pentru că ocupă un teritoriu în Europa o feresc de orice invazie. Dacă ar fi izgoniți din Europa, ei înșiși ar învada-o. Închipuți-vă o clipă că au fost izgoniți. Ce s-ar întîmpla? Fie că Rusia sau Austria ar pune stăpînire pe toate aceste ținuturi, fie că s-ar întemeia acolo un stat grec de sine stătător. Nu cumva vreți ca Rusia să fie și mai puternică? Să simțiți și de acolo pe grumazul vostru apăsarea acestui colos? Nu vă ajunge că Rusia s-a întins de la Volga la Niemen, de la Niemen la Vistula și că acum își va extinde, probabil, influența și mai departe, pînă la Wartha? Și dacă lucrurile nu stau așa, vreți oare să determinați Austria să pornească împotriva Asiei, făcînd-o astfel să-și sleiască forțele sau să-i devină indiferentă apărarea poziției ei de putere centrală împotriva atacurilor Occidentului? Amintiți-vă de situația în care s-au aflat pe vremuri Ian Sobiesky, Eugen de Savoia și Montecuccoli. Oare nu și-a impus la început Franța dominația asupra Germaniei datorită faptului că Austria a fost mereu nevoită să-și îndrepte forțele împotriva Asiei? Vreți oare să reinstaurați această stare de lucruri și s-o accentuați și mai mult apropiînd Austria de Asia?

Prin urmare, cealaltă alternativă ar fi crearea unui stat de sine stătător grec sau bizantin! Ar ameliora acest lucru situația Europei? În starea de toropeală care a cuprins acest popor” (grecii) „n-ar fi Europa, dimpotrivă, nevoită să fie permanent sub arme pentru a împiedica o revenire a turcilor? Nu s-ar transforma oare Grecia într-o simplă colonie a Rusiei, ca urmare a influenței pe care aceasta ar exercita-o asupra statului grec prin intermediul religiei, al comerțului și al banilor? Lăsați-i mai bine pe turci în pace acolo unde sînt și nu treziți o forță turbulentă care dormitează.

«Dar acolo — exclamă un filantrop bine intenționat — oamenii sînt maltratați! Cea mai frumoasă parte de pe glob, cuprinzînd antica Atenă și Sparta, este ocupată de barbari!»

Toate acestea poate că sînt adevărate, amice : acolo oamenii sînt, sau erau pînă de curînd, sugrumați ; dar în alte țări ei sînt bătuți cu bastoane, vergi, bice și sînt vînduți. Înainte de a schimba ceva, gîndiți-vă dacă va fi mai bine. Ar fi oare mai ușor de suportat loviturile de bastoane și vergi împreună cu perfidia grecilor decît funia de mătase și firmanul turcilor ? Suprimați mai întîi toate acestea, precum și comerțul cu sclavi în Europa, și împăcați-vă cu barbaria turcilor. Barbaria lor are forță, credința lor îi face să aibă curaj, și noi avem nevoie de forță și curaj pentru a putea privi liniștiți cum înaintează moscoviții pînă la Wartha.

Prin urmare, turcii trebuie menținuți, iar polonezii trebuie să dispară ca națiune ! Da, nu poate fi altfel.

Tot ce are putere să reziste dăinuiește, tot ce este putred trebuie să piară. Așa este viața. Oricine își poate pune întrebarea ce s-ar fi întimplat dacă Polonia, cu toate trăsăturile ei caracteristice, ar fi rămas o națiune independentă. Beția, lăcomia, servilismul, disprețul pentru tot ce este bun și pentru toate celelalte popoare, desconsiderarea oricărei ordini și reguli, extravaganța, desfrinarea, venalitatea, șiretenia, trădarea, imoralitatea, — de la palat pînă la bordei — iată ce-l caracterizează pe polonez. Toate acestea îl fac să-și cînte cîntecele, să cînte la vioară sau la chitară, să-și sărute iubita și să bea din pantoful ei, să-și tragă sabia, să-și răsucescă mustața, să se arunce pe cal, să pornească la luptă împotriva lui Dumouriez, Bonaparte sau oricărui altuia, să bea peste măsură votcă și punș, să se bată cu prieten și dușman, să-și maltrateze nevasta și șerbii, să-și vîndă proprietatea, să plece în străinătate, să tulbure jumătate din lume și să jure pe Kosciuszko și Poniatovsky că Polonia nu va pieri, lucru tot atît de sigur ca și faptul că el este polonez.

Iată ce sprijiniți cînd cereți restaurarea Poloniei.

Merită o asemenea națiune o existență de sine stătătoare ? Este un asemenea popor copt pentru o constituție ? Orice constituție presupune ideea de ordine, pentru că ea nu face altceva decît să reglementeze și să indice fiecărui membru al societății locul care-i revine ; în acest scop ea stabilește din ce părturi sociale trebuie să se compună statul și determină locul, situația socială, structura, drepturile și îndatoririle fiecărei părturi sociale, precum și cursul activității mașinii de stat și principalele linii ale conducerii statului. Dar cum să conduci un popor cînd nimeni nu vrea ordine ? Un rege polonez (Stefan Bathory) a exclamat odată : — «Polonezi ! Nu ordinii — voi nu știți ce-i aia —, nu cîrmuirii — voi n-o respectați —, ci doar unei simple întîmplări îi datorați existența voastră !»

Toate acestea sînt valabile și acum. Dezordinea și imoralitatea îl caracterizează pe polonez. Nu, mai bine lăsați acest popor să fie biciuit. Așa vrea providența. Numai Dumnezeu știe ce este folositor oamenilor !

Prin urmare, deocamdată, jos cu polonezii !*

Actualul război, pornit în scopul lărgirii și întăririi tratatului de la Viena din 1815, urmează deci să realizeze vederile bătrînului mareșal Knesebeck. În timpul întregii perioade a Restaurației și a monarhiei din iulie, în Franța domnea iluzia că napoleonismul înseamnă anularea tratatului de la Viena, care a pus în mod oficial Europa sub tutela Rusiei și Franța sub „surveillance publique” * a Europei. Acum actualul imita-

* — „supravegherea publică”. — Nota trad.

tor al unchiului său, urmărit de ideea ironiei inexorabile a funestei sale poziții, dovedește lumii că napoleonismul nu înseamnă un război *pentru a scăpa* Franța de tratatul de la Viena, *ici pentru a impune* Turciei acest tratat ! Războiul se duce în interesul menținerii tratatului de la Viena, dar sub pretextul slăbirii puterii Rusiei !

Iată care este adevărata „*idée napoléonienne*” în interpretarea reeditorului ei de la Paris. Englezii, falnicii aliați ai celui de-al doilea Napoleon, se socotesc, firește, îndreptățiți să aprecieze cele spuse de primul Napoleon așa cum nepotul lui se socotește îndreptățit să aprecieze ideile acestuia. De aceea nu trebuie să ne mire că, potrivit unui autor englez contemporan (Dunlop)¹⁸³, Napoleon ar fi prezis că viitoarea luptă împotriva Rusiei va ridica o mare problemă — dacă Europa va fi „constituțională sau cazacă”. Înainte de a se fi instaurat Lower Empire se obișnuia să se afirme că Napoleon a spus „republicană sau cazacă”. Totuși omul cît trăiește învață.

Și pentru că nu a ridicat suficient în slăvi tratatul de la Viena și „sistemul” european întemeiat pe acest tratat, „Tribune” a fost acuzată că a trădat cauza libertății și a drepturilor omului !

Scris de K. Marx la 19 iunie 1855
Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4437 din 10 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

* — idee nepoleoneană. — *Nota trad.*

Karl Marx și Friedrich Engels

Războiul local. — Dezbateri
pe marginea reformei administrative. —
Raportul comisiei Roebuck

Londra, 20 iunie. Războiul local, proclamat de Bonaparte în „Constitutionnel”, este un război pe Marea Neagră și are drept scop nimicirea pretensei supărnatie a Rusiei în Marea Neagră, supărmatie care, la drept vorbind, nu s-a manifestat niciodată pe mare, nici măcar față de turci. Cum stau lucrurile în momentul de față ? Tot țărmlul mării de la Constantinopol pînă la Dunăre, pe de o parte, și toată coasta Cerkasiei pînă la Balaklava și Eupatoria, pe de altă parte, au fost smulse din mîinile rușilor. Numai Kaffa și Sevastopol rezistă ; Kaffa se află într-o situație grea, iar Sevastopolul este astfel situat, încît va trebui să cedeze de îndată ce va fi serios amenințat. Ba mai mult. Flota aliaților brăzdează apele Mării de Azov, vasele ei ușoare ajung pînă la Taganrog și bombardează toate punctele importante de pe litoral. Nici o porțiune de coastă nu a rămas în mîinile rușilor, cu excepția fișiei care se întinde de la Perekop la Dunăre și care reprezintă 1/15 din posesiunile lor pe această coastă. Să presupunem că și Kaffa și Sevastopolul ar cădea și că aliații ar pune mîna pe Crimeea, — ce s-ar întîmpla atunci ? Rusia, după cum a și declarat, nu va încheia pace. Aceasta ar fi o nebunie. Ar însemna să se renunțe la luptă tocmai în momentul în care se apropie principalele forțe, pentru că avangarda a fost respinsă. Ce le rămîne aliaților de făcut ? Ni se spune că ei pot să distrugă Odesa, Hersonul, Nikolaevul. Ei pot să înainteze, să debarce o armată puternică la Odesa și s-o întărească, astfel încît să poată respinge atacul unui număr oricît de mare de ruși, iar apoi să acționeze în funcție de împrejurări. În plus ei pot să trimită trupe în Caucaz, pot să nimicescă armata rusă (de sub comanda generalului Muraviev) aflată în Gruzia și în celelalte teritorii din Transcauzia și să izoleze imperiul rus de posesiunile sale din Asia

de sud. Și dacă Rusia tot nu va încheia pace? Ea nu poate încheia pace atîta timp cît dușmanul se află pe teritoriul ei. În decurs de 150 de ani Rusia n-a încheiat niciodată o pace prin care să fi avut vreo pierdere. Chiar și prin pacea de la Tilsit ea și-a extins teritoriul, și să nu uităm că această pace a fost încheiată înainte ca picior de francez să fi călcat pe pămîntul rusesc. Alexandru al II-lea, urcat de curînd pe tron, nu va risca să facă ceea ce ar fi fost periculos chiar și pentru Nicolaie. El nu poate s-o rupă dintr-o dată cu tradiția imperiului. Să presupunem că Crimeea este cucerită și pe teritoriul ei este amplasată o armată de 50 000 de oameni, că rușii sînt izgoniți din Caucaz și din toate posesiunile din sud, că o armată a aliaților îi ține în șah pe ruși în Kuban și pe Terek, că Odesa este cucerită și transformată într-o tabără întărită, avînd o armată de 100 000 de oameni, că Nikolaev, Herson, Izmail sînt distruse sau ocupate de aliați. Se vor limita oare atunci aliații să-și mențină pozițiile și să aștepte pînă vor obosi rușii? În Crimeea și în Caucaz soldații aliaților vor fi secerăți de boli mai repede decît vor sosi întăririle. Principalele lor forțe concentrate la Odesa vor trebui aprovizionate cu ajutorul flotei, deoarece pe o rază de sute de mile în jurul Odesei pămîntul n-a fost cultivat. La orice încercare a aliaților de a ieși din tabăra lor, ei vor risca să fie atacați de ruși, în primul rînd de cazaci. A-i sili pe aceștia să primească lupta va fi imposibil. Ei vor avea în permanență avantajul de a-i putea atrage pe aliați în interiorul țării. La orice ofensivă a aliaților ei vor răspunde printr-o retragere lentă. Or, într-o tabără întărită o armată mare nu poate fi ținută vreme îndelungată în inactivitate. Bolile și creșterea treptată a indisciplinei și a demoralizării îi vor sili pe aliați să treacă la acțiuni hotărîte. Prin urmare, nu se pune problema de a se ocupa punctele principale de pe coastă și de a aștepta pînă cînd rușii vor găsi cu cale să dea înapoi. Acest lucru ar fi greșit și din punct de vedere militar. Pentru a stăpîni o coastă nu ajunge să deții punctele principale de pe acea coastă. Numai stăpînirea teritoriului din interiorul țării garantează stăpînirea coastei. Întărirea aliaților pe coasta din sudul Rusiei ar crea condiții care i-ar sili pe aliați să înainteze în interiorul țării. Dar aici încep și dificultățile. Pînă la granițele guberniilor Podolia, Kiev, Poltava și Harkov se întinde o stepă uscată, în cea mai mare parte necultivată, pe care nu crește decît iarbă, dar și aceasta pîrjolită de arșița soarelui. Dacă Odesa, Nikolaev și Herson vor fi transformate în baze de operații, care va fi atunci *obiectivul* împo-

triva căruia și-ar îndrepta aliații eforturile? Un asemenea obiectiv nu poate fi decît Moscova, care se află la o distanță de 700 de mile; o campanie împotriva Moscovei necesită o armată de 500 000 de oameni. O asemenea campanie presupune însă nu numai stricta neutralitate, ci și sprijinul moral al Austriei. Și de partea cui este această putere în momentul de față? În 1854 Prusia și Austria au declarat că ele vor considera înaintarea rușilor spre Balcani un casus belli*. De ce n-ar fi atunci de presupus că în 1856 ele vor considera o ofensivă a francezilor asupra Moscovei sau chiar asupra Harkovului un motiv de război? Nu trebuie să uităm nici o clipă că orice armată care ar înainta de la Marea Neagră spre interiorul Rusiei ar avea un flanc descoperit înspre Austria în aceeași măsură ca și armata rusă care ar înainta de la Dunăre spre Turcia; de aceea, pe o anumită distanță, liniile ei de comunicație și baza ei de operații, adică însăși existența ei, ar depinde de bunăvoința Austriei. Și în asemenea condiții armatele aliate să se avînte pe urmele rușilor în interiorul țării într-o goană nesăbuită? Aceasta ar fi o nebunie, o nebunie curată, dar ar fi consecința inevitabilă a ultimului plan al lui Bonaparte — planul de „a duce un război local”. O dialectică implacabilă face ca „războiul local” să treacă în toate punctele dincolo de limitele lui locale dinainte stabilite și să se transforme într-un „mare” război, dar fără premisele, condițiile și mijloacele unui mare război. Și totuși ultimul „plan” al lui Bonaparte este important. El înseamnă o recunoaștere a faptului că în scenă trebuie să intre alte puteri care să ducă războiul împotriva Rusiei și că imperiul restaurat își dă seama de neputința lui, care-l obligă să ducă împotriva Rusiei pe scara locală un război care poate fi dus numai pe scară europeană. Toate metamorfozele grotești prin care au trecut idées napoleoniennes** în imperiul restaurat nu vor însemna nimic pe lângă transformarea războiului napoleonian împotriva Rusiei într-un „război local”.

În dezbaterile pe marginea reformei administrative, reluate astă-seară, amendamentul prezentat de Bulwer în numele torylor a dat guvernului posibilitatea să-i bată pe adepții reformei administrative cu o majoritate de 7 voturi contra 1. În general dezbaterile au avut un caracter mărunț birocratic, deasupra căruia nu s-au ridicat nici un moment. Amănuntele cu privire

* — motiv de război. — *Nota trad.*

** — ideile napoleoniene. — *Nota trad.*

la favoritism și nepotism, considerațiile pe tema „celui mai bun examen”, tunetele și fulgerele în legătură cu minimalizarea meritelor — totul a fost mărunț și meschin. Ai fi zis că ascuți jalba unui pădurar adresată unui preainalt colegiu guvernamental. Și Aberdeen este în petto * pentru o reformă a birocrației, ne asigură Gladstone. Și Derby, afirmă Disraeli. La fel și guvernul meu, ne încredințează Palmerston. Prin urmare, nu este nevoie ca domnii din City să pornească o campanie pentru a reforma, educa și reorganiza cancelariile noastre. Nu face să vă deranjați !

În acțiunile ei agitatorice anterioare, burghezia engleză lua prin surprindere casta guvernantă și antrena după sine masele, care îi serveau drept cor, întrucît programul ei depășea adevăratul ei scop. De astă dată ea nu îndrăznește să se ridice în programul ei nici măcar pînă la nivelul adevăratului ei scop. Cu toții ne asigurați că nu vreți să desființați aristocrația, ci numai, colaborînd prietenește cu noi, să cîrpăciți mașina guvernamentală ! Very well ! ** Prietenie pentru prietenie ! Vrem să reformăm noi înșine pentru voi administrația, fără să încălcăm, firește, limitele ei tradiționale. Voi afirmați că „reforma administrativă” nu este o problemă litigioasă între clase, că este vorba doar de o „chestiune practică”, de reforme „bine intenționate”. Ca o primă dovadă a bunelor voastre intenții vă cerem să lăsați în seama noastră elaborarea detaliilor ei, și nu e vorba decît de detalii. Noi știm mai bine ca oricine pînă unde putem merge fără a dăuna clasei noastre, fără a face, din nebagare de seamă, din reforma administrativă o problemă litigioasă între clase și fără a o lipsi de caracterul ei umanitar. Burghezia care susține reforma este nevoită să se prefacă că dă crezare acestui limbaj ironic al bonomiei aristocratice, pentru că ea însăși folosește față de mase un limbaj fals. Aristocrația, guvernul și opoziția, whigii și toryi nu s-au înșelat nici o clipă în ceea ce privește relațiile dintre adepții reformei administrative și mase. Ei știau că campania de agitație a eșuat încă înainte de a se fi desfășurat în cadrul parlamentului. Și cum s-ar fi putut ei înșela ? Deși Asociația pentru reforma administrativă a admis la mitingul ei din „Drury-Lane” numai persoane alese, deși auditoriul ei a fost triat de două și de trei ori, teama ei de posibilitatea unei propuneri democratice sau chiar și a unui discurs neregle-

* — în sinea sa. — *Nota trad.*

** — foarte bine. — *Nota trad.*

mentar era atât de mare, încât înainte de începerea mitingului președintele a declarat că publicul asistă numai ca „să asculte discursurile oratorilor anunțați în program”, că nici un fel de „propuneri” nu vor fi puse la vot, și de aceea „nu pot fi făcute nici un fel de amendamente” și nu se pot face „nici un fel de adăugiri pe lista oratorilor înscriși”. O asemenea agitație nu poate, firește, să clinească oligarhia engleză rigidă și s-o determine să facă concesii.

În *raportul comisiei Roebuck*, căruia i s-a dat citire alături în Camera comunelor, problemele spinoase se înecă într-un șuvoi de fraze bombastice lipsite de conținut. Raportul cuprinde o admonestare timidă la adresa diferitelor departamente, ca, de pildă, direcția artileriei, intendența, serviciul sanitar etc. El îl condamnă pe Palmerston pentru felul în care a condus miliția și pe întregul guvern de coaliție pentru ușurința nesăbuită cu care a întreprins expediția de la Sevastopol. Prin faptul că în timpul audierii martorilor comisia a evitat în fel și chip să caute adevăratele cauze ale groaznicelor eșecuri, ea a fost, firește, silită să oscileze și în raportul ei tot timpul între admonestările adresate în termeni foarte generali liderilor politici și condamnarea, care se pierdea în amănunte, a oamenilor care nu au avut decât rolul unor executanți. În general, comisia și-a îndeplinit misiunea de a servi drept supapă de siguranță și a atenua presiunea pasiunilor publicului.

Presa cotidiană a vociferat plină de indignare împotriva „asasinatului mișelesc” săvârșit de ruși la Hangö. Totodată, „Morning Chronicle” mărturisește că englezii au folosit, de pildă, la Sevastopol și Odesa vase care arboraseră steagul alb pentru a sonda adâncimea mării și a spiona pozițiile rușilor.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 20 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 287 din 23 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Comunicatul cu privire la luarea Sevastopolului. —
De la bursa din Paris. —
Dezbaterile din Camera lorzilor
cu privire la atacul mișelesc de la Hangö ¹⁸⁴

Londra, 22 iunie. Abia se lăsase cortina teatrului „Drury-Lane” după actul al doilea al operei „Somnambula” ¹⁸⁵, când, deodată, o puternică lovitură de timpane a chemat publicul, care se îndrepta în grabă spre bufet, înapoi în sală. Cortina s-a ridicat din nou, directorul teatrului a ieșit pe scenă și a rostit pe un ton exaltat și melodramatic următoarele cuvinte :

„Ladies și gentlemen! Am negrăita fericire de a vă comunica o știre importantă. *Aliații au luat Sevastopolul!*”

Entuziasm și exaltare generală, strigăte de „hura!”, „vivat!”, ploaie de flori. Orchestra a început să cînte, urmată de public, „God save the Queen”, „Rule Britannia” și „Partant pour la Syrie” ¹⁸⁶. De la galerie cineva a strigat : „La Marseillaise!”, fără să găsească însă ecou. Improvizatia directorului teatrului se întemeia pe un comunicat telegrafic în care nu se vorbea nicidecum de luarea Sevastopolului, ci de faptul că atacurile întreprinse la 18 iunie asupra gorganului Malahov de către francezi și asupra Redanului de către englezi au fost respinse cu mari pierderi. Acest actor a copiat așeară pe scena teatrului „Drury-Lane” pe regizorul unui alt spectacol, care în urmă cu aproape un an, în cursul unei mari parade militare ¹⁸⁷, a rostit pe neașteptate aceste cuvinte, care au rămas de pomină : „Messieurs, Sevastopol est pris!” *

Inexplicabila îndîrjire cu care Pelissier continuă să machine forțele aliaților în atacuri unilaterale asupra Cartierului de sud este determinată în mod evident nu de motive de ordin militar, ci financiar. După cum se știe, Bonaparte a și semnat polițe de miliarde, mizînd pe luarea Sevastopolului și obligînd națiunea franceză să le sconteze. El intenționează să

* — „Domnilor, Sevastopolul a fost luat”. — *Nota trad.*

mai semneze polițe în valoare de 800 000 000 sau în jurul acestei sume. Alchitarea prin amortizare a polițelor deja aflate în circulație era deci necesară, iar, dacă trecerea riului Cernaia promitea *rezultate reale*, atacul împotriva Cartierului de sud al Sevastopolului crea *aparența unui succes strălucit*. „Căderea Sevastopolului” ar fi avut repercusiuni favorabile în ceea ce privește perspectiva acordării unui nou împrumut, și, dacă se fac împrumuturi pentru război, de ce nu s-ar face războaie pentru împrumuturi! În fața unui asemenea argument, orice critică științifică a războiului trebuie să amuțească. În general, între războiul din Crimeea și bursa din Paris există o legătură misterioasă. După cum toate drumurile duc la Roma, toate firele electrice se întilnesc, după cum se știe, la Tuilerii, într-un „cabinet secret”. S-a observat că cele mai importante comunicate telegrafice se publică la Paris cu câteva ore mai târziu decât la Londra. În decursul acestor ore, un oarecare corsican, pe nume Orsi, desfășoară, se spune, o activitate febrilă la bursa din Paris. Întreaga Londră știe că acest Orsi a fost în trecut agentul „providențial” la bursa londoneză al celui care pe atunci era un exilat*.

Dacă depeșele amiralului Dundas, publicate de guvernul englez, au dovedit că ofițerii sau echipajul ambarcațiunii trimise în interes de serviciu de pe fregata „Cazacul” nu și-au permis să abuzeze în nici un fel de steagul parlamentar, fapt care să fi putut constitui un pretext pentru *atacul mișelesc de la Hangö* comis de ruși, relatările „Invalidului rus”¹⁸⁸ nu lasă nici o îndoială în această privință. Rușii n-au bănuțit, după cît se vede, că un marinar, pe nume John Brown, se va întoarce viu de acolo și va face depoziții împotriva lor. „Invalidul” a considerat deci de prisos să mai acuze ambarcațiunea engleză de spionaj, de efectuarea unui sondaj în adîncime etc., și și-a fabricat în grabă o istorie, convins, ca și abatele Sieyès, că „morții nu vorbesc”. Cazul a fost dezbătut ieri în Camera lorzilor. Nu ne putem declara însă de acord cu afirmația din ziarul „Times” că „acest senat, întotdeauna de o corectitudine rece din principiu și prin tradiție”, nu s-a putut abține de astă dată de la explozii de sinceră indignare. Ceea ce am observat noi a fost o indignare afectată în vorbe, iar în fapt — grijă duioasă pentru „onoarea rusă” și teama de răzbunarea națiunii. Conte *Malmesbury*, ministrul de

* — Ludovic Bonaparte. — *Nota red.*

externe tory, a expus pe scurt fondul chestiunii, iar apoi a exclamat :

„Mi-am rememorat întreaga istorie a Angliei, dar n-am putut găsi un exemplu de asemenea cruzime. Ce măsuri intenționează să ia guvernul în aceste împrejurări? Pentru fiecare ofițer și pentru fiecare armată europeană este cît se poate de important ca acest caz să fie examinat temeinic, iar autorii acestei crime să-și primească pedeapsa meritată“.

Clarendon, ministrul de externe whig, a declarat că împărtășește „indignarea“ colegilor săi. Acest act de violență atît de îngrozitor, care nu-și poate găsi termen de comparație, contravine în așa măsură metodelor și obiceiurilor națiunilor civilizate, încît e de presupus că autorii lui n-au putut acționa din ordinul sau cu încuviințarea șefilor lor. Este posibil ca comandantul celor 500 de ruși să nu fi fost *commissioned officier* * (toți ofițerii englezi pînă la gradul de locotenent inclusiv au *commission* **, nu însă sergenții și subofițerii). De aceea este foarte probabil ca guvernul rus să nu aprobe acest act. Ținînd seama de acest fapt, el a însărcinat pe ambasadorul englez la Copenhaga să arate guvernului rus, prin intermediul ambasadorului danez la Petersburg, că guvernul englez așteaptă cu nerăbdare să afle ce măsuri a luat sau intenționează să ia guvernul rus pentru a-și face cunoscută atitudinea față de acest act, care, poate, n-ar fi stîrnit nici o mirare dacă s-ar fi petrecut pe vreo insulă sălbatică din Oceanul Pacific, dar la care nu te-ai fi putut aștepta în Europa civilizată ; dacă guvernul rus nu va pedepsi cu asprime și după cum se cuvine pe vinovați, acest act va fi urmat de cele mai severe represalii. Guvernul englez — a încheiat Clarendon — așteaptă declarații din partea Rusiei pentru a ști cum să procedeze în consecință.

Lordul Colchester consideră că

„era de datoria comandantului ca, așa cum se procedează în toate cazurile similare, să intre în legături directe cu instanțele ruse superioare pînă la care ar fi putut ajunge folosind un parlamentar cu steag alb, să expună împrejurările și să ceară condamnarea acestui atac mișelesc“.

Lordul Malmesbury a luat pentru a doua oară cuvîntul și a declarat că în general el e de acord cu acțiunile guvernului, dar că s-a cutremurat cînd l-a auzit pe Clarendon rostind cuvîntul „represalii“. Anglia nu poate acționa și ea după me-

* — ofițer care are brevet pentru gradul de ofițer. — *Nota trad.*

** — brevet. — *Nota trad.*

toda rușilor. Este necesar ca țarul Rusiei să primească o sancțiune *morală*, ca toate curțile europene să fie determinate să trimită proteste pe adresa curții din Petersburg, dînd astfel Rusiei o sentință internațională. Tot ce ar avea un caracter de „răzbunare” n-ar face decît să mărească „repulsia” generală. Președintele titular al guvernului englez, contele *Granville*, s-a agățat în grabă de cuvintele torylor și s-a rugat creștinește: „Nici un fel de răzbunare!”

Ce vedesc însă toate aceste manifestări de indignare pătimește în Camera lorzilor, cum se exprimă „Times”? Un tory, plin de indignare morală, face o interpelare. Un whig, și mai plin de indignare, sugerează el însuși guvernului rus motive justificative și-i arată o ieșire: să dezaprobe incidentul și să jertfească pe un ofițeraș oarecare. El își acoperă retragerea, bolborosind ceva despre represalii „posibile”. Lordul Colchester vrea să pedepsească pe ruși pentru atacul lor mișelesc împotriva unor parlamentari cu steagul alb, trimițîndu-le un alt parlamentar cu steagul alb. Atunci ia cuvîntul un alt tory, care dezaprobind represaliile face un apel la morală. Whigul, bucuros că are posibilitatea să renunțe la represalii, chiar dacă acestea sînt doar posibile, îi ține isonul: „No retaliation!” * O adevărată comedie! Camera lorzilor se vede pusă între indignarea poporului și Rusia, căuțînd să acopere Rusia. Singurul pair care a ieșit din rol a fost *Brougham*. „Dacă vreodată țara a cerut răzbunare — a spus el —, asta se întîmplă acum”. În ceea ce privește sensibilitatea engleză față de „represalii”, „jus talionis” **, lordul Malmesbury, răsfoind istoria Angliei, pare-se că a omis pagina irlandeză, indiană și nord-americană! Cînd a mai fost oare oligarhia engleză atît de sentimentală cum e acum față de Rusia?

Din raportul comisiei Roebuck citit în Cameră a dispărut în mod ciudat paragraful de încheiere, paragraf prezentat de Roebuck și adoptat prin vot de comisie. În acest paragraf se spunea:

„Tot ce a fost conceput și întreprins fără cunoașterea necesară a situației nu s-a realizat cu destulă prevedere și precauție. Modul în care a acționat guvernul a constituit prima și principala cauză a tuturor calamităților de care a fost lovită armata noastră în Crimeea”.

Scris de K. Marx la 22 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 289 și 290 din 25 și 26 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — „nu răzbunare!” — *Nota trad.*

** — legea talionului. — *Nota trad.*

Karl Marx

Eșecul de la 18 iunie. — Întăriri

Londra, 23 iunie. Firește că ziua de 18 iunie — aniversarea bătăliei de la Waterloo¹⁸⁹ — nu s-a sărbătorit anul acesta la Londra. Această dată urma să fie sărbătorită în Crimeea printr-o victorie nu *împotriva* francezilor, ci *împreună* cu francezii. Ceea ce a dat evenimentului o notă și mai picantă este faptul că Raglan, famulus * al lui Wellington, era comandant mai mult sau mai puțin în subordinea unuia dintre generalii lui Napoleon al III-lea. Titlul comunicatului era gata pregătit, dar evenimentul care trebuia să-l eternizeze s-a lăsat așteptat. În istoria imperiului restaurat este evidentă înclinația fatalistă de a reinvia date importante ale imperiului, confirmând succesele și negînd eșecurile printr-o a doua ediție, îmbunătățită. Această glorioasă reînviere a datelor napoleoniene, pînă acum incununată de succes în luptele împotriva republicii, suferă un eșec în luptele împotriva dușmanului din afară. Dar Empire ** fără victoriile Empire-ului amintește de o prelucrare a lui „Hamlet” al lui Shakespeare, în care lipsește nu numai melancolia prințului danez, ci însuși prințul danez¹⁹⁰. Pentru ziua de 2 decembrie 1854 s-a comandat din Paris o mare faptă de arme în Crimeea. Ea a căzut în baltă din cauza ploilor abundente și a lipsei de muniții. La 18 iunie 1855 la Sevastopol urma să aibă loc, într-o ediție îmbunătățită și cu alt deznodămînt, bătălia de la Waterloo. Rezultatul a fost, dimpotrivă, *prima înfrîngere serioasă* a armatei franco-engleze.

Londra este mohorîtă, cursul hîrtilor de valoare a scăzut, și Palmerston a pierdut într-o singură zi ceea ce cîștigase în decurs de luni de zile printr-o tactică abilă. Înfrîngerea a avut loc la 18 iunie; telegramele care o anunțau au devenit

* — slugă. — *Nota trad.*** — imperiul. — *Nota trad.*

cunoscute abia la 22 iunie. Joia trecută ziarul oficial „Globe”¹⁹¹ a anunțat, în urma dispoziției date de Palmerston, că „nu s-a întâmplat nimic serios”. În ședința Camerei comunelor, care s-a ținut în seara aceleiași zile, Palmerston a repetat solemn această afirmație. Iar acum s-a stabilit că el primise telegrama încă de miercuri, 20 iunie, orele 4 p.m. „Leader” afirmă că întârzierea s-a produs în urma cererii insistente venite de la Paris, unde eșecul de pe cîmpul de luptă s-a transformat într-un succes de bursă. Oricum ar fi, cockney*-ul este pornit împotriva lui Palmerston. A fi înfrânt este un lucru destul de grav. Dar să participi, datorită vicleniei miniștrilor, la ovațiile ridicole de la „Drury-Lane” și de la „Covent-Garden-Theater” în cinstea cuceririi Sevastopolului — this is too bad, sir! **

Le-am vorbit în repetate rînduri cititorilor noștri despre faptul că încăpăținarea cu care Pelissier ține să se dea asaltul asupra Cartierului de sud prevestește eșecul armatelor aliate. Totodată, atunci cînd el a preluat comanda, am atras atenția și asupra circumstanței atenuante că lipsa mijloacelor de transport îi va îngreua lui Pelissier operațiile în cîmp deschis¹⁹². Ambele noastre previziuni și-au găsit acum confirmarea în presa engleză. Așa, de pildă, „Morning Herald” spune în numărul de astăzi :

„Armata nu poate porni la acțiune, cum, potrivit tuturor regulilor strategiei, ar fi trebuit să procedeze pentru a zdrobi armata auxiliară de la Simferopol. Ea nu poate face acest lucru, deoarece *principalii gropari*, nepăsarea și tergiversarea, proprii autorităților, și-au făcut și aici simțită opera lor distrugătoare, și, în loc de 28 000 de animale de tracțiune, de cîte aveam nevoie, ni s-au pus la dispoziție numai 4 000—5 000; și toate acestea într-un timp cînd bolile se furîșează din nou într-o tabără în care frigurile, holera și ciurma găsesc un teren prielnic. Din pricina acestei neputințe de a înainta — ca la timpul său la Varna și la Valea morții — generalii noștri sînt siliți zi de zi să curme viețile soldaților noștri în atacuri desperate asupra unor fortificații de pămînt aproape inexpugnabile, în timp ce viteaza armată, care trebuia să intre în acțiune stă inactivă la riul Cernaia fără cavalerie și mijloace de transport”.

Dintr-un raport financiar publicat recent reiese din nou cu cită nepăsare condamabilă a mînuit guvernul de la începutul războiului fondurile puse la dispoziția sa. Potrivit acestui raport oficial, din fondurile destinate armatei se aflau în casă la 1 ianuarie 1854 1 835 882 l. st., iar suma cheltuită pentru armată se ridică la 1 aprilie 1854 la numai 2 270 000 l. st.,

* — londonezul de rînd. — *Nota trad.*

** — asta-i prea din cale-afară, sir! — *Nota trad.*

ceea ce înseamnă că pentru recrutarea trupelor s-au cheltuit mai puțin de $\frac{3}{4}$ din suma votată de parlament. Și, potrivit raportului comisiei Roebuck, care a fost cauza pieirii armatei? Surmenajul. Și care a fost cauza surmenajului? Numărul insuficient de oameni. Dar numărul insuficient de oameni era, după cum arată raportul financiar, urmarea intrigilor guvernului. Și prințul Albert se mai plînge că regina nu are la dispoziția ei trupe, că guvernul are mîinile legate! Faptul că același guvern care, în timp ce se plîngea de lipsa mijloacelor de transport, trimitea vase de transport la Portsmouth, prin New Castle-pe-Tyne, pentru a încărca acolo cărbuni, sau de la Glyde la Liverpool și de la Deptford la Woolwich, pentru a fi inspectate de Surveyor *, a ieșit însă la iveală în cursul dezbaterilor pe marginea propunerii lui Layard.

Eșecul din 18 iunie a făcut necesară trimiterea imediată a unor *întăriri*. În consecință, ieri s-a dat ordinul de a îmbarca imediat Regimentul 15 infanterie, reîntors de curînd din Ceylon; Regimentul 51 regal de infanterie ușoară, Regimentele 80 și 94 infanterie, toate subunitățile diferitelor companii depozit destinate a fi trimise în India, precum și 1 200 de cavaleriști trebuiau să plece imediat spre teatrul de acțiuni militare. S-au dat telegrafic ordine la Marsilia de a se pune de urgență la dispoziție guvernatorului Maltei, al Gibraltarului și lordului High Commissioner ** al insulelor Ionice vapoare pentru a trimite de acolo, încă *înainte* de sosirea regimentelor de schimb și a miliției, tot efectivul valid nu numai al garnizoanelor, dar și al rezervelor brigăzilor de gardă, precum și toate batalioanele depozit de care se puteau dispensa. Urmează să fie imediat trimise: Regimentul 13 infanterie ușoară din Gibraltar, Regimentul 31 infanterie din Insulele Ionice, Regimentul 48 din Corfu, Regimentele 54 și 66 și Regimentul 92 de munteni scoțieni din Gibraltar. Forțele britanice din Crimeea vor spori astfel cu mai bine de 13 000 de oameni. La acestea se mai adaugă patru baterii de cîmp, un detașament de artilerie călăreață și o unitate destinată să întărească parcul de asediu — toate sînt gata pregătite și nu așteaptă decît vasele de transport. De altfel, Anglia se află în aceeași situație ca în 1854. Ea nu are nici o armată de rezervă. Mai rău încă. După cum se afirmă în raportul comisiei Roebuck, în 1854 Palmerston a împiedicat și a tărăgănat crearea miliției, iar în 1855 a reușit aproape să desființeze

* — inspectorul flotei maritime. — *Nota trad.*

** — înalt comisar. — *Nota trad.*

miliția deja creată. După cum se vede din datele de mai sus, întăririle înghit nu numai forțele principale ale armatei, dar și batalioanele depozit și desființează cadrele de comandă. Așadar, Anglia ne reamintește de sălbaticul lui Montesquieu, care doboară copacul ca să-și însușească roadele lui. Țara par excellence* chibzuită chețuiește în locul dobânzilor capitalul ei militar. Acesta este rezultatul manevrelor unui guvern căruia prințul Albert cere să i se acorde încredere necondiționată! Nimic mai fals decât părerea răspîdită pe continent că Anglia este prea săracă în oameni pentru a avea armate. În 1815, după un război de 22 de ani, Anglia avea sub arme peste 350 000 de oameni! Guvernul însă neglijează în mod premeditat ambele mijloace: mărirea soldei pentru armata permanentă și tragerea la sorți pentru miliție! La ce altceva te puteai aștepta de la un premier ale cărui datorii le-a plătit în 1827 prințesa Lieven, pe care în 1830 ea l-a făcut ministru de externe, care prin tratatul de la Unkiar-Skelessi i-a asigurat Rusiei pe timp de 8 ani dominația asupra Turciei și cu o săptămîină înainte de expirarea tratatului de la Unkiar-Skelessi l-a reînnoit prin tratatul de la Dardanele¹⁹³?

Roebuck a anunțat ieri în Camera comunelor că la 3 iulie (de marți într-o săptămîină) va prezenta următoarea moțiune :

„Camera comunelor, deplîngînd profund suferințele armatei din Crimeea în timpul campaniei de iarnă și declarîndu-se de acord cu raportul comisiei ei în care se arată că atitudinea guvernului constituie prima și principala cauză a calamităților care au lovit această armată, dă prin prezenta o admonestare severă *fiecărui membru al guvernului*, ale cărui sfaturi au dus la rezultate atît de nefaste“.

Moțiunea lui Roebuck îi include, prin urmare, intenționat pe Palmerston, Russell, Clarendon, Granville și Lansdowne, membri atît în actualul cît și în fostul guvern. Micul și veninosul avocat, copie fidelă a lui Tersite, dar versat și stăpînind la perfecție tactica parlamentară, s-a văzut nevoit să prezinte această moțiune deoarece alegătorii lui din Cheffield l-au amenințat pe el, omul care l-a acuzat marți pe Palmerston și joi i-a dat aceluiași Palmerston un vot de încredere, că-i vor da un vot de neîncredere într-un miting public. Amestecul nefericit al prințului Albert în raporturile dintre guvern și parlament, provocarea aruncată suveranității

* — prin excelență. — *Nota trad.*

parlamentare au fost al doilea motiv al acestei moțiuni care amenința s-o lipsească din nou pe regină de „servitorii ei de încredere”.

Despre ultimele isprăvi și tertipuri ale *adeptilor reformei administrative*, ca și despre uneltirile popilor ne vom ocupa data viitoare.

Scris de K. Marx la 23 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 291 din 26 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

*Mișcarea antibisericească. —
Demonstrația din Hyde Park

Londra, 25 iunie. Un vechi adevăr, demonstrat de istorie, spune că forțele sociale care și-au trăit traiul — forțe care mai sînt în posesiunea tuturor atributelor puterii numai cu numele, deși baza existenței lor a putrezit de mult, și care continuă să vețeze numai pentru că între moștenitori a izbucnit cearta pentru moștenire încă înainte de a se fi tipărit anunțul mortuar și de a se fi deschis testamentul — mai fac un ultim efort înainte de a intra în agonie, trec de la defensivă la ofensivă, provoacă, în loc să ocolească lupta și încearcă să tragă concluzii extreme din premise nu numai îndoielnice, dar chiar condamnate de istorie. Așa procedează acum oligarhia engleză. Așa procedează sora ei geamănă — *biserica*. În cadrul bisericii anglicane de stat se fac numeroase încercări de a reorganiza atît High-Church cît și Low-Church, încercări de a înlătura divergențele cu disidenții¹⁹⁴, spre a opune în felul acesta masei necredincioase a națiunii o forță compactă, luîndu-se mereu măsuri de constrîngere religioasă. Preacuviosul conte Shaftesbury, cunoscut înainte ca lord Ashley, a constatat cu amărăciune în Camera lorzilor că numai în Anglia 5 000 000 de oameni s-au îndepărtat nu numai de biserică, ci și de creștinism. „Compelle intrare” *, răspunde biserică de stat. Ea îl lasă pe lordul Ashley și pe alți asemenea disidenți, sectanți și bigoți posedați să scoată castanele din foc pentru ea.

Prima măsură de constrîngere religioasă a fost Beer Bill **, care interzicea funcționarea în zilele de duminică a oricăror localuri de distracție în afara orelor 6—10 seara. Acest bill a fost trecut prin contrabandă la sfîrșitul unei

* — „Silește-i să intre” (expresie din evanghelie). — *Nota trad.*

** — bill-ul cu privire la bere. — *Nota trad.*

ședințe, cînd Camera era aproape goală, după ce în prealabil preacuvioșii domni și-au cumpărat sprijinul patronilor celor mai mari berării din Londra, promițîndu-le că vor prelungi sistemul brevetelor, adică monopolul marelui capital. A urmat apoi Sunday Trading Bill *, care a trecut acum la a treia citire prin Camera comunelor și din care unele puncte au fost supuse zilele acestea discuției în Camera întrunită în calitate de comitet¹⁹⁶. Și această nouă măsură de constrîngere avea asigurat sprijinul marelui capital, întrucît duminica sînt deschise numai micile dughene, iar marile magazine sînt gata oricînd să înlătore pe cale parlamentară concurența pe care acestea le-o fac duminica. În ambele cazuri avem de-a face cu o conjurație a bisericii cu monopolul capitalului și în ambele cazuri măsurile de constrîngere religioase sînt îndreptate împotriva claselor de jos întru liniștirea conștiinței claselor de sus. *Beer Bill* atingea tot atît de puțin cluburile aristocratice ca și *Sunday Trading Bill* ocupațiile duminicale ale claselor privilegiate. Clasa muncitoare își primește salariul sîmbătă seara. Comerțul de duminică există, prin urmare, numai pentru ea ; numai ea este silită să-și facă micile cumpărături duminica. De aceea noul bill este îndreptat numai împotriva ei. În secolul al XVIII-lea aristocrația franceză spunea : pentru noi Voltaire, pentru popor liturghia și ze-ciuala. În secolul al XIX-lea aristocrația engleză spune : pentru noi frazele fariseice, pentru popor ritualurile creștine. Sfinții clasici ai creștinătății își mortificau trupul pentru mîntuirea sufletului masei ; sfinții moderni culți mortifică *trupul masei* pentru mîntuirea propriului lor suflet.

Această alianță între o aristocrație desfrînată, decăzută și ahtiată după plăceri și biserică, alianță care se sprijină pe calculele murdare în vederea profitului ale magnaților berii și ale marilor negustori monopolisți, a provocat ieri o *demonstrație de masă* în Hyde Park, așa cum nu s-a mai pomenit la Londra de la moartea lui George al IV-lea, „primul gentleman al Europei”. Am asistat la demonstrație de la început pînă la sfîrșit, și nu credem că exagerăm afirmînd că *ieri în Hyde Park a început revoluția engleză*. Ultimele știri din Crimeea au jucat în această demonstrație „*neparlamentară*”, „*extra-parlamentară*” și „*antiparlamentară*” rolul unui ferment esențial.

* — bill-ul cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică. — *Nota trad.*

La obiecția că legea lui este îndreptată numai împotriva săracilor, și nu împotriva bogaților, lordul *Robert Grosvenor*, autorul bill-ului cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică, a răspuns :

„Aristocrația se abține în mare măsură să-și pună slugile și caii la muncă duminică”.

La sfârșitul săptămânii trecute, pe toate zidurile Londrei puteau fi văzute afișe lipite de *cartiști*, pe care era scris cu caractere mari :

„*Noul bill cu privire la repausul duminical* interzice citirea ziarel r bărbieritul, fumatul, mîncatul, băutul și toate formele de hrană și odihnă fizică și spirituală de care se mai bucură deocamdată săracii. Duminică după amiază va avea loc în Hyde Park, sub cerul liber, un *miting* al meseriașilor, muncitorilor și al altor reprezentanți ai «*păturilor de jos*» din capitală pentru a se convinge cu cită sfîntenie respectă aristocrația porunca cu privire la ziua a șaptea și cum se îngrijește ea să nu-și pună la muncă în această zi slugile și caii (vezi discursul lordului Grosvenor). Mitingul este convocat pentru orele 3 pe malul drept al Serpentinei* (un pîrflu din Hyde Park), „pe șoseaua spre grădinile Kensington. Veniți împreună cu soțiile și copiii voștri ca să poată trage foloase din exemplul oferit de «clasele de sus» !”

Să nu uităm că ceea ce este pentru parizieni *Longchamps* * este pentru haute volée ** engleză șoseaua din Hyde Park de-a lungul Serpentinei, unde ea își plimbă după-amiaza, în special duminicile, luxoasele lor carețe și veșminte și călărește însoțită de o droaie de lachei. Din afișul reprodus mai sus reiese că în Anglia lupta împotriva clericalismului capătă, ca orice altă luptă serioasă, caracterul unei *lupte de clasă* a săracilor împotriva bogaților, a poporului împotriva aristocrației, a claselor „de jos” împotriva „claselor de sus”.

Pe la orele 3 după-amiază s-au adunat la locul indicat, pe malul drept al Serpentinei, pe întinsele pajiști ale Hyde Parkului, aproximativ 50 000 de oameni. Datorită afluxului de pe malul stîng, numărul celor adunați a crescut treptat cel puțin pînă la 200 000. Se putea vedea cum grupuri mici de manifestanți erau împinse dintr-un loc în altul. Era evident că constablerii, masați în număr mare, încercau să-i lipsească pe organizatorii mitingului de ceea ce cerea Arhimede pentru a răsturna lumea, de punctul de sprijin. În sfârșit, într-un loc s-a format un grup mai mare de oameni, și artistul *Bligh* s-a

* — loc de promenadă și hipodrom în împrejurimile Parisului. — *Nota trad.*

** — protipendada. — *Nota trad.*

urcat, în calitate de președinte, pe un mic dîmb în jurul căruia se adunase mulțimea. Dar nu și-a început bine discursul, cînd a apărut inspectorul de poliție Banks în fruntea a 40 de constableri, care-și roteau prin aer bastoanele de cauciuc, și i-a declarat că parcul este proprietate privată *regală* și că aici nu este voie să se țină mitinguri. Au urmat scurte *pour-parlers* *, în timpul cărora Bligh a încercat să-i demonstreze că parcul este proprietate obștească, la care Banks i-a răspuns că are ordin categoric să-l aresteze dacă va persista în intenția sa. Atunci Bligh, în vacarmul teribil al mulțimii, a exclamat :

„Poliția maiestății-sale declară că Hyde Park este proprietate privată regală și că maiestatea-sa nu este dispusă să-și pună pămînturile la dispoziția poporului pentru a ține mitinguri. Să ne ducem deci în Piața Oxford”.

În strigătele ironice de : „God save the Queen !” **, mulțimea a început să se împrăstie, pentru a se îndrepta spre Piața Oxford. Dar în acest timp, *Finlen*, membru al Comitetului executiv cartist ¹⁰⁶, s-a repezit la un copac care se afla la o oarecare distanță. S-a luat după el o masă de oameni, care l-a înconjurat într-o clipă, formînd un cordon atît de compact, încît poliția a renunțat la încercarea de a mai ajunge pînă la el.

„Șase zile pe săptămînă sintem asupriți — a spus el — și parlamentul vrea să ne răpească și bruma de libertate de care ne mai bucurăm în ziua a șaptea. Oligarhiile și capitaliștii, în cîrdășie cu popii care își dau ochii peste cap, vor să obțină nu pe socoteala lor, ci pe socoteala noastră *ispășirea* pentru nelegiuita asasinare a fiilor poporului jertfiți în Crimeea”.

Am părăsit acest grup și ne-am apropiat de un altul, unde un orator, culcat pe pămînt, ținea în această poziție orizontală un discurs în fața auditoriului său. Deodată s-au auzit din toate părțile strigăte : „La șosea, la carete !”. În același timp au început să se facă auzite zeflemele la adresa echipajelor și călăreților. Constablerii, care primeau mereu întăriri din oraș, au împrăștiat mulțimea ieșită la plimbare pe șosea. Ei au contribuit astfel ca pe o distanță de peste un sfert de oră de drum, de ambele părți ale șoselii de la Apsley-House de pe Rotten-Row de-a lungul Serpentinei pînă la grădinile

* — tratative. — *Nota trad.*

** — „dumnezeu s-o ocrotească pe regină”. — *Nota trad.*

Kensington, să se formeze două șiruri compacte de oameni. Aproape două treimi din acest public erau muncitori, iar o treime — reprezentanți ai burgheziei. Toți cu soții și copii. Elegantelor ladies și gentlemenilor, membrilor Camerei lorzilor și ai Camerei comunelor în caretele lor înalte de paradă, în față și în spate cu lachei în livrea, domnilor bătriori care călăreau ametriți de vin de Porto, tuturor acestor domni și doamne, deveniți actori fără voia lor, nu le mai ardea acum de paradă. Parcă erau trecuți prin stroiu. Un torent de invective șfichiuitoare, batjocoritoare, jignitoare, în care nici o limbă nu este atît de bogată ca limba engleză, s-a revărsat asupra lor din ambele părți. Concertul fiind improvizat, instrumentele muzicale lipseau. De aceea corul a fost nevoit să recurgă la mijloace proprii, limitîndu-se la muzica vocală. Și ce concert diabolic a ieșit din îmbinarea acestor grohăieturi, chiuituri, fluierături, fornăituri, mîrșituri, mormăieli, orăcăieli, cîrșeli, schelălăieli, zornăieli, răgete și scrișnete! Era o muzică în stare să-i ducă pe oameni la nebunie și să scoale și morții. Un amestec ciudat de explozii de vechi umor autentic englez și de furie care clocotește de mult. „Go to the church!” („Cărați-vă la biserică!”) erau singurele cuvinte care se puteau distinge. Încercînd să potolească spiritele, o lady care trecea în caretă a întins o prayer book (carte de rugăciuni), legată cu pioasă grijă. „Give it to read to your horses!” („Dați-o cailor dv. s-o citească!”) — i-a răspuns un cor de o mie de glasuri. De fiecare dată cînd vreun cal speriat se ridica în două picioare, se cabra sau se smucea, punînd în pericol viața elegantei sale poveri, strigătele de batjocură deveneau și mai puternice, mai amenințătoare, mai necruțătoare. Nobilii lorzi și ladies, printre care se afla și conesa Granville, soția ministrului, care este totodată și președintele Consiliului privat, au fost nevoiți să se dea jos din carete și să se folosească de propriile lor picioare. Cînd treceau călare onorabilii gentlemeni, ale căror veșminte și în special pălăriile cu boruri largi denotau pretenții deosebite de cucernicie, vociferările se transformau ca la o comandă în nesfîrșite hohote de rîs. Unul dintre acești gentlemeni, pierzîndu-și răbdarea, a făcut, ca și Mefisto, un gest necuviincios: a arătat adversarului limba. „He is a word-catcher, a parliamentary man! He fights with his own weapons!” („E un flecar, un membru al parlamentului, luptă cu propriile lui arme!”) — a răsunit dintr-o parte a șoselii. „He is a Saint! He is psalm singing!” („E un sfînt! Cîntă psalmi!”) — s-a auzit din cea-

laltă parte. În acest timp toate posturile de poliție ale orașului au fost telegrafic înștiințate că la Hyde Park e pe cale să izbucnească o rebeliune și chemate la fața locului. La mici intervale au început să sosească un detașament de poliție după altul, care defilau printre cele două șiruri de oameni masați de la Apsley-House pînă la grădinile Kensington, de fiecare dată întîmpinate cu cuvintele cîntecului popular :

„Where are gone the geese ?
Ask the police !”,
(„Unde au dispărut gîștele ?
Întrebați poliția !”)

în care se făcea aluzie la faimosul furt de gîște comis nu de mult de un constabler la Clerkenwell. 3 ore s-a prelungit acest spectacol. Numai niște plămîni englezi sînt capabili de asemenea performanțe. În timpul reprezentației se auzea în diferite grupuri : „Acesta nu-i decît începutul !”, „Nu-i decît primul pas !”, „Îi urîm !” etc. În timp ce pe fețele muncitorilor se putea citi o expresie de minie, pe fețele burghezilor se întipărise un zîmbet atît de satisfăcut cum nu ne-a mai fost dat să vedem pînă acum. Spre sfîrșit întăritarea demonstrațiilor a crescut. Cei prezenți au început să-și agite bastoanele, amenințînd caretele, iar larma confuză s-a contopit într-o singură exclamație : „You rascals !” („ticăloșilor !”). În timpul acestor 3 ore, cartiști și cartiste, plini de zel, și-au croit drum prin mulțime împărțind manifeste pe care era tipărit cu litere mari :

„*Reorganizarea cartismului !* Marțea viitoare, 26 iunie, va avea loc o mare întrunire publică în clădirea Institutului de literatură și știință din Friar-Street, Doctors-Commons. Întrunirea este convocată pentru alegerea de delegați la conferința de reorganizare a cartismului care se va ține în capitală. Intrarea liberă”.

Cea mai mare parte a presei londoneze nu publică astăzi decît știri scurte asupra evenimentelor din Hyde Park. Cu excepția ziarului „Morning Post” al lui Palmerston, nici un ziar nu le consacră un editorial.

„În Hyde Park — scrie acest ziar — au avut loc scene cît se poate de rușinoase și de primejdioase, o încălcare fățișă a legii și a buneicuvîințe, un amestec ilegal, prin violență fizică, în activitatea liberă a puterii legislative. Pericolul repetării unor astfel de scene duminica viitoare trebuie preîntîmpinat”.

Totodată, ziarul declară însă că singurul vinovat „răspunzător” de aceste dezordini este „fanaticul” lord Grosvenor, acuzându-l de a fi provocat „indignarea legitimă a poporului”. Ca și cum parlamentul n-ar fi adoptat bill-ul lordului Grosvenor la a treia citire ! Sau poate că nobilul lord a intervenit și el „prin violență fizică în activitatea liberă a puterii legislative” ?

Scris de K. Marx la 25 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 295 din 28 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Diferite comunicări

Londra, 26 iunie. În ședința de ieri a Camerei comunelor, d-l Otway s-a ridicat și a întrebat :

„Intenționează oare lordul Palmers'on să ia măsuri pentru a-l determina pe lordul Grosvenor să retragă Sunday Trading Bill-ul* său ?” (Ovații unanime.)

Lordul Palmerston a răspuns :

„Dacă nobilul meu prieten” (Grosvenor) „a ascultat aceste ovații unanime, cred că va inclina să le ia în considerație” (ovații).

După cum se vede, demonstrația de masă de la Hyde Park a băgat în sperieți Camera comunelor. Ea respinge bill-ul și face bonne mine à mauvais jeu **. „Times” numește scena de duminică din Hyde Park „un act măreț de răzbunare dreaptă”, iar bill-ul — un produs al „legislației de clasă”, „o măsură a ipocriziei organizate” și face haz pe seama „teologiei parlamentare”.

În legătură cu *atacul mișelesc* de la Hangö, sir Charles Wood, primul lord al amiralității, comunică că a primit noi depeșe de la amiralul Dundas. Din ele reiese că focul rușilor a ucis 5 marinari și 1 căpitan finlandez, că au fost răniți și luați prizonieri 4 marinari și 2 finlandezi și au mai fost luați prizonieri, fără a fi răniți, 3 ofițeri, 4 marinari și 2 finlandezi. Amiralul Dundas a trimis guvernatorului din Helsingfors o scrisoare în care a expus faptele, protestând în modul cel mai energic împotriva actului mișelesc de a trage asupra unui vas care arborase steagul alb. Dundas a primit un răspuns în care guvernatorul scuză și într-o oarecare măsură *justifică*

* — bill-ul cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică. — *Nota trad.*

** — haz de necaz. — *Nota trad.*

cele întimplate. Guvernatorul a explicat că, după cum mărturisesc ofițerii și soldații, ei *nu au văzut* steagul alb. Ei erau îndârjiți pentru că într-o serie de *alte cazuri* vasele au arborat pavilionul rus; în afară de aceasta, ziarele au adus la cunoștință faptul că vapoare engleze au arborat în *altă parte* steagul alb, pentru că sub pavăza lui să sondeze adâncimea mării. Toată justificarea se reduce, prin urmare, la miopia soldaților și ofițerilor ruși. În orice caz, faptul că soldații ruși citesc ziare și că știrile apărute în ziare îi „îndârjesc” este un indiciu de civilizație.

Asociația pentru reforma administrativă anunță pentru mâine un nou miting la „Drury-Lane”. Ca și mai înainte, la miting se poate participa numai cu invitații și oratorii sînt desemnați dinainte. Pilat din Pont a întrebat: ce este adevărul? Palmerston întreabă: ce este *meritul*? Adepții reformei administrative răspund: meritul unui om este venitul lui anual*. În concordanță cu aceasta, reformatorii noștri au efectuat unele schimbări în sînul organizației lor. Mai înainte membrii comitetului general — care în realitate se alegeau ei înșiși — trebuiau de formă să fie aleși prin votul tuturor membrilor asociației. Acum devine în mod automat membru al comitetului general oricine este dispus să sacrifice anual pentru asociație 50 sau mai multe lire sterline. Înainte clauza care prevedea o cotizație de 10 guinee și de 1 guinee era considerată suficientă pentru a feri „mișcarea” de pătrunderea elementelor plebeie. Acum domnii-de-zece-guinee nu mai sînt considerați destul de „respectabili”, iar persoanele-de-o-guinee sînt considerate doar ca „mob”**. În afișele care anunță mitingul se poate citi textual:

„Accesul la miting este permis numai cu invitații împărțite membrilor asociației. Cei care plătesc o cotizație de 50 de lire și mai mult sînt membri ai comitetului general, iar cei care plătesc o cotizație de 10 guinee și 1 guinee sînt membri ai asociației”.

Drepturile membrilor în cadrul asociației sînt, prin urmare, drămuite potrivit unei scări mobile de guinee. Se proclamă fără multe fasoane dominația directă, necamuflată a guineii. Reformatorii din City și-au dat în vileag secretul. Ce mai agitatori! În plus, în ultimul timp soarta nu le-a fost prea favorabilă. În parlament, Drummond i-a învinuit în mod public

* Joc de cuvinte: „Verdienst” înseamnă „merit”, dar și „venit”, „ciștig”. — *Nota trad.*

** — gloată. — *Nota trad.*

de „imoralitate sistematică” și de „corupție”. Și ce ilustrări ale purității clasei lor au urmat una după alta, ca la comandă ! Mai întâi, „Lancet” (revistă medicală) a adus dovezi că de falsificarea și alterarea tuturor mărfurilor și produselor alimentare nu se fac nicidecum vinovați numai micii negustori, ci mai ales firmele de comerț angro. Apoi este comentat faptul că firme „respectabile” din City au pus în circulație dock warrants * false. În sfârșit, marele faliment fraudulent ** al băncii particulare a lui Strahan, sir John Paul și Bates, însoțit de un furt direct de hîrtii de valoare depuse la bancă. În acest din urmă caz a învățat și aristocrația să prețuiască talentul „administrativ” al domnilor din City, deoarece banca „administrativă” în primul rînd guinee aristocratice. A avut de suferit Palmerston, a avut de suferit și marchizul de Clanricarde, iar amiralul Napier și-a pierdut aproape întreaga avere. Biserica a pierdut și ea o mare parte din bunurile ei pămîntești, deoarece d-nii Strahan, Paul și Bates, erau înconjurați de nimbul unei deosebite sfințenii, prezidau uneori adunările din Elseter-Hall închinată „convertirii păgînilor”, figurau printre persoanele care subscriau cele mai mari sume în folosul societății pentru „răspîndirea Bibliei” și făceau parte din conducerea „Uniunii pentru reeducarea infractorilor”. Credința lor i-a făcut să se bucure de credit pe piață. Banca lor a devenit banca preferată a clerului și a societăților particulare. Dar talentul „administrativ” al bancherilor n-a cruțat nimic : nici banii văduvelor și orfanilor și nici gologanii economisiți de marinari. Deci, de ce să nu fie ei puși să administreze „banii statului”, după care întind acum mîna ?

„În mijlocul nostru se observă acum simptome — exclamă cu melancolie „Daily News”, organul par excelențe *** al reformatorilor din City — din care rezultă că demascarea comportării imorale a unor reprezentanți ai clasei industriale nu suferă aminare”.

Falimentul d-lor Strahan & Co. a provocat, firește, un „run” **** al publicului asupra ghișeelor băncilor particulare din City, socotite pînă în prezent incomparabil mai respectabile decît băncile pe acțiuni. Marii bancheri particulari se și văd nevoiți „să susțină fățiș” verificarea periodică reciprocă a hîrtilor de valoare depuse la băncile lor și să-i invite prin

* — warante. — *Nota trad.*

** — fraudulos. — *Nota trad.*

*** — prin excelență. — *Nota trad.*

**** — o năvală. — *Nota trad.*

„Times“ pe clienții lor să-și controleze personal efectele încredințate acestor bănci. Mai există și o altă împrejurare tot atât de neplăcută pentru d-nii reformatori din City : după cum se știe, *Rothschild*, unul dintre regii din City, se află ca reprezentant ales al lor în pragul Camerei comunelor ; în sfînta sfîntelor însă nu este admis pentru că nu vrea să depună „jurămîntul de adevărat creștin“¹⁹⁷, iar colegul său, lordul *John Russell*, nu vrea „să realizeze“ bill-ul cu privire la evrei. Ieri *Duncombe* a luat cuvîntul. Știind că, potrivit unui act parlamentar din 1782, orice deputat care *după* alegerea sa a încheiat cu guvernul un contract de livrări își pierde locul în Camera comunelor și că *Rothschild* a acordat, nu de mult, statului un împrumut de 16 000 000 l. st., el declară că în seara următoare va propune fixarea de noi alegeri în City. Ba mai mult. După *Duncombe* ia cuvîntul *Malins* și prezintă o propunere asemănătoare în legătură cu *Lindsay*, pe care în timpul dezbaterilor cu privire la reformă sir Charles Wood l-a învinuit fățiș că a încheiat cu guvernul contracte care prevedeau livrarea unor vase și continuă totuși să fie membru al parlamentului. Acest incident prezintă importanță nu numai pentru că au fost compromise persoane cu greutate, ca un magnat din City și un magnat din rîndurile reformatorilor din City. El prezintă importanță și pentru că reamintește publicului că nici Pitt, Perceval și Liverpool n-au ținut seama de actul din 1782, fiind sprijiniți înăuntrul și în afara parlamentului tocmai de magnații din City, care încheiau cu guvernul contracte de împrumuturi și livrări. Această aristocrație financiară — pe atunci mai coruptă decît sub Ludovic-Filip — era sufletul războiului antiacobin. În timp ce culegeau, de pe urma acestui război, merele de aur ale Hesperidelor, magnații finanțelor căutau, în cadrul faimoaselor mitinguri din City, să convingă națiunea că

„trebuie să-și jertfească viața și avutul pentru a salva binecuvîntata tihnă a sfîntei noastre religii de francezii profanatori de altare și pe sine însăși — de sumbra desperare a ateismului“.

Astfel, în momentul cel mai nepotrivit i se amintește națiunii că City-ul, care s-a răscolat acum împotriva oligarhieii, a fost tocmai sera în care s-a dezvoltat și a înflorit această oligarhie.

Scris de K. Marx la 26 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“
nr. 297 din 29 iunie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Știri din Sevastopol ¹⁹⁸

Contrar așteptărilor publicului, poșta sosită ieri dimineața cu vaporul „Pacific” n-a adus nici un fel de amănunte în legătură cu înfringerea suferită la 18 iunie de trupele aliaților la Sevastopol. Avem, e drept, câteva informații seci asupra numărului de morți și răniți cu care s-a soldat această operație, comunicări pe care le vom comenta mai jos pe scurt. În locul știrilor așteptate a sosit, în sfârșit, un raport amănunțit al generalului Pelissier cu privire la luarea Mamelonului și a carierii de piatră. Dar nici acest raport nu dă o imagine clară asupra planului acțiunilor militare aplicat de omul care comandă de fapt în Crimeea pe cei 200 000 de soldați ai aliaților. Dacă vrem să ajungem la vreo concluzie în această problemă, trebuie să ne bazuim mai curînd pe datele negative decît pe cele pozitive. Pentru a ghici ce intenționează să facă Pelissier, trebuie să analizăm nu atît ceea ce face, cît ceea ce nu face. Dar să revenim la luarea Mamelonului; unele particularități ale acestei operații impun analizarea ei.

La 6 și 7 iunie bateriile aliaților au executat un bombardament pe întregul front. În timp ce la flancul stîng al dispozitivului de atac (de la bastionul Catargului pînă la bastionul Karantinnii), acest bombardament a avut un caracter pur demonstrativ, la flancul drept al dispozitivului de atac (de la Redan pînă la Muntele Sapun) el a avut un caracter serios. Aici fortificațiile exterioare ale rușilor au fost supuse unui foc deosebit de puternic. În seara de 7 iunie, cînd bateriile ruse păreau aproape complet reduse la tăcere și apărătorii lor destul de slăbiți, s-a dat ordinul de asalt. Francezii trebuiau să ia cu asalt două poziții diferite, care formau două platouri, despărțite unul de altul printr-o vale; englezii trebuiau să ocupe un platou, mărginit pe ambele părți de văi. Felul în care cele două armate s-au pregătit pentru asalt reflecta particularitățile

și tradițiile lor. Francezii au detașat patru divizii, câte două pentru asaltul asupra fiecărei poziții. Astfel, două divizii au fost concentrate pentru asaltul asupra Mamelonului (reduta Kamciatski) și alte două pentru asaltul asupra Muntelui Sapun. În fiecare direcție în primul eșalon erau două brigăzi constituite în coloane de atac și două brigăzi în rezervă. Astfel, pentru asalt erau destinate 18 batalioane și tot atâtea erau în rezervă, în total cel puțin 28 000—30 000 de oameni. Acest dispozitiv de luptă corespundea întru totul regulamentelor și tradițiilor armatei franceze, care execută întotdeauna atacuri mari cu formații în coloane, care uneori sînt chiar prea greoaie. Pentru îndeplinirea misiunii încredințate lor, englezii ar fi avut nevoie pentru constituirea aceluiași dispozitiv de luptă de două divizii: două brigăzi pentru asalt și două în rezervă. Totuși, potrivit principiilor lor tactice, ei au destinat pentru asalt aproximativ 1 000 de oameni, ceea ce înseamnă aproximativ două batalioane, adică cam jumătate dintr-o brigadă franceză. Ei dispuneau, fără îndoială, de rezerve puternice; totuși, acolo unde francezii ar fi folosit trei oameni, englezii s-au limitat la unul singur. Aceasta este, în parte, o urmare a sistemului englez de executare a ofensivei cu formații în linie, și nu în coloană, iar, în parte, se explică prin marea tenacitate a soldatului englez în poziții de apărare. Trebuie menționat că nici măcar acești 1 000 de soldați englezi n-au fost aruncați dintr-o dată în luptă; mai întîi au atacat 200 de oameni, luînd cu asalt fortificațiile ruse, apoi le-au fost trimiși în ajutor încă 200 de oameni; ceilalți se apropiau în aceeași ordine. Cei 1 000 de soldați englezi, după ce s-au consolidat pe pozițiile rușilor, le-au păstrat, respingînd șase atacuri succesive sub focul frontal și de anfiladă continuu al fortificațiile ruse. Pînă în zorii zilei, mai mult de jumătate din englezi au fost uciși sau răniți; dar poziția au păstrat-o, și un anumit număr dintre ei, urmărindu-i pe ruși, au pătruns chiar în Redan. Aceasta a fost o faptă de arme pe care o mie de francezi n-ar fi săvîrșit-o niciodată. Dar rezistența tenace a soldatului englez în luptă aproape că nu cunoaște limite; și atunci cînd, așa cum s-a întîmplat în acea noapte, lupta corp la corp îi sugerează soldatului englez distracția sa preferată — încăierarea de stradă —, atunci el se simte în elementul său și luptă cu înflăcărare unul contra șase, sfidînd orice primejdie.

În legătură cu atacul francezilor, generalul Pelissier vorbește pe larg despre brigăzile și regimentele care au participat la el, avînd pentru fiecare un cuvînt de laudă; dar relațiile

sale asupra aliniamentelor inițiale și direcțiilor de atac ale fiecărei coloane sînt foarte confuze, descrierea mersului acțiunilor este foarte încilcită și lipsesc cu totul date cu privire la pierderi. Comparînd acest buletin oficial cu alte comunicate, ajungem la concluzia că francezii au luat Mamelonul la primul atac, i-au urmărit pe ruși, care se retrăgeau, pînă la gorganul Malahov, au pătruns pe alocuri în acest bastion, dar au fost respinși de ruși; apoi, după ce au pierdut din nou Mamelonul, l-au semiîncercuit și, în cele din urmă, după un nou atac, l-au cucerit. Reduta Volînski, de pe partea cealaltă a văii Kilen, a fost luată cu puține pierderi; lupta pentru reduta Selenghinski, situată în spatele ei, deși mai înverșunată, nu poate fi comparată cu luptele de la Mamelon. Dat fiind numărul exagerat de trupe aruncate de Pelissier în punctele atacate și coloanele greoaie pe care, de bună seamă, le-au constituit, francezii trebuie să fi suferit pierderi foarte mari. Faptul că nu există date oficiale cu privire la pierderi constituie cea mai bună dovadă. După părerea noastră, nu exagerăm dacă le evaluăm la 1 500—2 000 de oameni.

În ceea ce-i privește pe ruși, ei s-au aflat într-o situație dificilă. Ei nu puteau trimite în fortificațiile exterioare un număr mare de soldați, deoarece ar fi însemnat să-i condamne să fie nimiciți de focul artileriei inamice încă înainte de începerea atacului. În consecință, ei nu puteau avea în aceste redute decît un număr minim de apărători și trebuiau să se bizuie pe focul artileriei lor de pe gorganul Malahov și din Redan, artilerie care domina poziția, precum și pe acțiunile rezervelor aflate în fortăreață. La Mamelon ei aveau două batalioane, adică aproximativ 800 de oameni. Dar după ce redutele au fost luate de inamic, rușii n-au mai putut pătrunde în ele pentru a se consolida acolo temeinic. Ei au înțeles că o armată asediată poate pierde foarte repede o poziție, dar nu o poate recuceri tot atît de ușor. În afară de aceasta, reduta Mamelon era atît de complicat construită — parapetele și blindajele ei formau un fel de cazemate improvizate —, încît garnizoana redutei, deși perfect ferită de focul artileriei, s-a dovedit aproape neputincioasă în fața asaltului, deoarece în fiecare dintre compartimentele ei încăpeau cu greu cîte o piesă de artilerie și servanții respectivi. De aceea, de îndată ce piesele de artilerie au fost coborîte de pe afet, infanteria care trebuia să apere fortificația împotriva asaltului, nu a avut suficient loc pentru o poziție de pe care să poată acționa asupra coloanelor atacatoare printr-un foc masiv simultan. Fărămițată

în mici detașamente, ea n-a rezistat avalanșei atacatorilor, dovedind încă o dată că, atunci cînd infanteria rusă nu poate lupta în mase mari, ea nu are nici rapiditatea de acțiune și de orientare a francezilor, nici îndîrjirea de bull-dog a englezilor.

După luptele din 7 iunie a urmat un repaus de 10 zile, în timpul căruia a fost terminată construirea tranșelor și a comunicațiilor dintre ele, au fost alese pozițiile pentru baterii și s-au adus piesele de artilerie și muniția. Totodată, aliații au trimis două detașamente de recunoaștere în adîncimea teritoriului. Primul a fost trimis la Baidar, situat la 12 mile de Balaklava, pe drumul care duce spre coasta de sud, unde a efectuat doar o recunoaștere preliminară. Al doilea a fost trimis spre dreapta la Aitodor, la 6 mile dincolo de Ciorgun pe Cernaia. Aitodor este situat pe o înălțime care domină valea cursului superior al Belbekului, aceasta fiind singura cale, cum am arătat mai de mult *, pe unde pozițiile ruse de la Inkerman pot fi, într-adevăr, învăluite. Dar a trimite acolo o coloană de recunoaștere, fără a ocupa apoi această poziție cu forțe masive și fără a începe imediat operațiile, nu înseamnă altceva decît a-l pune pe inamic în gardă, arătîndu-i din ce parte îl paște primejdia. Poate că ținutul din jurul Aitodorului a fost considerat impracticabil, deși ne îndoim de acest lucru ; dar chiar dacă ar fi fost așa, manevra întreprinsă lăsa să se întrevadă mult prea limpede intenția de a se efectua o învăluire din flanc a inamicului. Dacă acest marș de flanc putea fi folosit doar în scopul de a induce în eroare inamicul, totul ar fi fost în ordine, sîntem însă convinși că el urma să fie operația principală, și de aceea nu trebuia dat în vileag acest plan înainte ca aliații să pornească realmente la înfăptuirea lui.

Totuși, în loc să dea amploare acestor mici manevre, generalul Pelissier a încercat să facă cu totul altceva. La 18 iunie, aniversarea bătăliei de la Waterloo, trupele englezilor și francezilor au pornit împreună la asaltul împotriva pozițiilor ruse la flancul drept al dispozitivului de atac. Englezii au atacat Redanul, francezii gorganul Malahov. Așa se considera că va fi răzbunat Waterloo-ul, dar, din păcate, ofensiva a eșuat. Aliații au fost respinși după un groaznic măcel. În listele oficiale pierderile sînt evaluate la aproximativ 5 000 de oameni, dar, cunoscînd lipsa de veracitate a comunicatelor franceze, credem că această cifră trebuie majorată cu 50%. Intrucît nu avem încă știri amănunțite, deocamdată nu putem

* Vezi volumul de față, pag. 250—254. — *Nota red.*

vorbi de particularitățile tactice ale acestei bătălii. Ceea ce putem examina acum este doar însemnătatea ei strategică și politică.

Întreaga presă europeană îl prezintă pe Pelissier ca pe un om care nu admite să primească ordine telegrafice de la Paris și acționează fără șovăială după propria lui judecată. Avem însă motive să ne îndoim că la el s-ar manifesta o asemenea încăpăținare specifică, și îndoielile noastre sînt pe deplin confirmate de încercarea lui de a răzbuna în mod „demn” Waterloo-ul printr-o victorie comună a francezilor și englezilor. O astfel de idee o putea avea numai maiestrea-sa împăratul francezilor, omul care are mania datelor comemorative, omul care nu poate lăsa niciodată să treacă ziua de 2 decembrie fără a o marca printr-o acțiune extraordinară; omul care a declarat în Camera pairilor că el are misiunea specială de a răzbuna Waterloo-ul. Nu încapă nici o îndoială că Pelissier a primit cel mai strict ordin de a aniversa în mod măreț bătălia de la Waterloo. El poartă numai răspunderea pentru felul cum a aniversat-o.

Sîntem convinși mai mult ca oricînd că asaltul asupra liniei de fortificații a Cartierului Korabelnaia trebuie considerat o greșeală. Dar atîta timp cît nu-l cunoaștem bine pe Pelissier, vom continua să găsim o justificare pentru toate acțiunile sale care, la o asemenea distanță de locul acțiunilor militare, pot da naștere la îndoieli. Se prea poate ca situația sanitară a Chersonesului Heraclian — asupra căreia am atras încă de mult atenția — să reclame o grabnică încheiere a operațiilor pe această limbă îngustă de pămînt. Miasmele răspîndite de cadavrele în descompunere a 25 000 de oameni și 10 000 de cai primejduiesc serios în timpul verii sănătatea soldaților. Despre celelalte calamități care s-au abătut acolo nu vom vorbi. Pelissier consideră, probabil, cu puțință să-i izgonească în scurt timp pe ruși din Cartierul de sud, să distrugă complet fortăreața, să lase doar cîțiva oameni pentru paza ei și apoi, cu o armată puternică, să pornească acțiunile de cîmp. Enunțăm această ipoteză, deoarece vrem să găsim un motiv cît de cît rațional în acțiunile unui vechi soldat ca Pelissier. Dar, dacă a procedat așa, înseamnă că a subapreciat capacitatea de apărare a Sevastopolului. Am spus cu alt prilej că orice încercare de a profita de succesul din 7 iunie pentru a porni un atac chiar împotriva orașului este sortită eșecului * ; și eveni-

* Vezi volumul de față, pag. 310—311. — *Nota red.*

mentele confirmă părerea noastră. Scriam că cheia Sevastopolului se află la nord de Inkerman ; lupta de la 18 iunie pare să dovedească acest lucru.

Așadar, sîntem gata să recunoaștem că generalul Pelissier s-a condus după considerente absolut logice cînd a preferat acțiunilor militare de cîmp un asalt asupra Cartierului Korabelnaia ; totodată trebuie să recunoaștem că oamenii care participă la acțiuni militare sînt adesea înclinați să pună la baza concluziilor lor fapte minore și că, probabil, Pelissier, după cum o dovedește înfrîngerea din 18 iunie, a căzut pradă acestei slăbiciuni ; căci, dacă încăpăținarea de a duce o acțiune pînă la capăt dovedește tărie de caracter, continuarea în orice condiții a unei acțiuni numai pentru că a fost începută dovedește o minte slabă. Se prea poate ca Pelissier să aibă dreptate cînd vrea cu orice preț să ia Sevastopolul ; dar el greșește, fără îndoială, dacă nu vede că drumul cel mai scurt spre Sevastopol trece prin Inkerman și prin pozițiile armatei ruse care-l apără.

Dacă armatele aliaților nu se vor grăbi să profite fără întârziere de superioritatea lor, ele se vor afla curînd într-o situație foarte dificilă. Rusia și-a dat încă de mult seama de necesitatea sporirii efectivului trupelor ei din Crimeea. Acum există această posibilitate datorită completării batalioanelor depozit ale armatei regulate, recrutării și organizării a 200 de batalioane de miliție și în special datorită reducerii efectivului armatei austriece de observație la 180 000 de oameni, restul fiind sau trimiși în concediu, sau dislocați în interiorul imperiului. Ca urmare, s-a format la Odesa o armată de rezervă, din care, după cum se aude, aproximativ 25 000 de oameni au fost trimiși la Nikolaev, la o distanță de 12—15 zile de marș de Sevastopol. De asemenea, se spune că două divizii de grenadierii au pornit din Volînia. De aceea, pe la mijlocul lunii iulie, și poate chiar mai devreme, rușii își vor putea recăpăta superioritatea numerică, afară de cazul cînd trupele care luptă acum împotriva aliaților nu vor suferi între timp înfrîngeri decisive. E drept, se anunță că încă 50 000 de francezi se află în drum spre Toulon și Marsilia pentru a se îmbarca ; dar ei vor sosi, desigur, prea tîrziu și nu vor putea face altceva decît să umple golurile produse în urma luptelor și bolilor (care au apărut acum din nou în tabăra aliaților).

Operațiile din Marea de Azov au distrus una din căile pe care se aprovizionau rușii. Dar, întrucît Niprul servește în mult mai mare măsură decît Donul drept cale naturală spre

regiunile cerealiere ale Rusiei, nu încapе îndoială că la Herson există mari cantități de grîne — mai mult decît este nevoie pentru a-i hrăni pe rușii din Crimeea. De aici pot fi transportate fără mari dificultăți la Simferopol. Cine se așteaptă ca expediția din Marea de Azov să aibă repercusiuni imediate și serioase asupra aprovizionării Sevastopolului, se înșală amarnic.

Balanța, care într-un trecut nu prea îndepărtat se înclina în favoarea aliaților, poate să ajungă din nou în echilibru, ba chiar să se încline în favoarea inamicului lor. Rezultatul campaniei din Crimeea este departe de a putea fi considerat definitiv dacă rușii vor acționa rapid.

Scris de F. Engels
la aproximativ 29 iunie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 439 din 12 iulie 1855
și în „Neue Oder-Zeitung” nr. 301
din 2 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul apărut
în „Neue Oder-Zeitung”
Tradus din limba engleză

Karl Marx

Diferite comunicări

Londra, 30 iunie. Întrucît lordul Grosvenor refuză să-și retragă de bunăvoie *Sunday Trading Bill-ul* *, astăzi au apărut pe străzile cele mai aglomerate din Londra niște afișe care cheamă la o nouă demonstrație de masă fixată pentru mîine după-amiază în Hyde Park. Camera a fost destul de puerilă ca, la întrebarea lui Grosvenor dacă nu cumva schimbarea bruscă de opinie a majorității deputaților a fost influențată de mob-ul ** din Hyde Park, să răspundă cu un energic No! No! ***

În răspunsul său la interpelarea unui pair tory, Panmure a menționat în treacăt că miniștrii au lansat în numele reginei o proclamație către armată în care anunțau că anumitor corpuri de armată și regimente, și anume aceleora aflate pe teatrul de acțiuni militare din Crimeea, li s-a acordat peste solda obișnuită un însemnat spor nu numai pentru perioada actuală de serviciu, ci și pentru cîteva luni în urmă, precum și o majorare a pensiilor. Acest comunicat a fost dat deocamdată în numele reginei; deși în acest timp Camera comunelor era în plină sesiune, miniștrii nu i-au adus la cunoștință această măsură. Miniștrii își arogă astfel dreptul, care, potrivit constituției, revine exclusiv Camerei comunelor, de a fixa solda trupelor. Ce-i drept, peste cîteva săptămîni sau zile miniștrii trebuie să ceară Camerei să voteze sporurile promise. Dar proclamația a anticipat votul parlamentului. Dacă cumva Camera ar refuza să voteze sporul, ea ar intra în conflict cu armata. Acesta este răspunsul la concluzia comisiei Roebuck

* — bill-ul cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică. — *Nota trad.*

** — gloată. — *Nota trad.*

*** — Nu ! Nu ! — *Nota trad.*

care face guvernul răspunzător de suferințele armatei. Acesta este un pas în direcția indicată de prințul Albert.

Bill-ul lui *Bouverie*, care a trecut ieri la a doua citire prin Camera comunelor, are o mare importanță pentru legislația comercială engleză. Până acum, în Anglia, oricine primea o anumită parte din profiturile unei firme comerciale era considerat asociat și, prin urmare, era răspunzător cu *întreaga sa avere* pentru obligațiile comerciale ale firmei. În conformitate cu bill-ul prezentat în numele guvernului de Bouverie, urma să se anuleze această acțiune a legii. Și mai important este bill-ul lui cu privire la *societățile pe acțiuni*. Până în prezent orice membru al unei asemenea societăți răspundea *nu proporțional cu suma valorii acțiunilor sale, ci cu întreaga sa avere* pentru *toate obligațiile societății*. Potrivit unuia din bill-urile prezentate, răspunderea este limitată la suma valorii acțiunilor fiecărui acționar în parte, dar numai în societățile avînd un capital total de cel puțin 20 000 de l. st., al căror act constitutiv a fost semnat de acționari deținînd acțiuni în sumă de cel puțin 15 000 l. st. și dacă s-a vărsat cel puțin 20% din capitalul social total. Simpla necesitate a unor asemenea legi vădește în ce măsură s-a aflat pînă acum legislația în mina oligarhiei financiare și cum a reușit ea să îngrădească din punct de vedere juridic, în modul cel mai absurd și mai arbitrar, contractele comerciale în prima țară comercială din lume. Noul bill cere să se transpună în viață principiul „de a pune munca și micul capital pe picior de egalitate (din punctul de vedere al legislației comerciale) cu marele capital”. Cum se realizează acest lucru? Prin faptul că societățile pe acțiuni cu un capital social *sub* 20 000 l. st. nu beneficiază de înlesnirile acordate de această lege, fiind supuse în continuare vechilor îngrădiri. Dovada cea mai grăitoare că marele capital nu intenționează să se mulțumească cu superioritatea pe care o deține în ceea ce privește mijloacele economice cu ajutorul cărora luptă el împotriva concurenței micului capital și că recurge, în Anglia, și la privilegiu juridic și la legi excepționale o constituie legislația engleză cu privire la societățile pe acțiuni și la societățile comerciale în general. De pildă, pînă acum cîțiva ani o bancă nu putea să aibă mai mult de 6 asociați. A durat mult timp pînă cînd societățile pe acțiuni au căpătat dreptul de a urmări în justiție prin consiliul lor de administrație și de a fi reprezentate de acesta în instanțe. Dar pentru a se putea prevala de acest privilegiu, ele trebuiau să fie înregistrate, adică încorporate, și, potrivit unei legi din

1837, această încorporare o putea face coroana numai pe baza unei recomandări a lui Board of Trade* ; astfel, de fapt, era la latitudinea lui Board of Trade să încorporeze sau nu o societate. Băncile, societățile de binefacere, societățile de ajutor reciproc etc. nu intrau în prevederile acestei legi.

Intr-un cotidian a apărut astăzi următoarea *statistică parlamentară* : numărul circumscripțiilor electorale se ridică la 327. Din aceste 327 de circumscripții sînt dependente de magnați : de 1 magnat — 9 circumscripții electorale, de 4 magnați — cîte 8 de fiecare, de un magnat — 7, de 3 magnați — cîte 6, de 8 magnați — cîte 5, de 26 magnați — cîte 4, de 29 de magnați — cîte 3, așa încît 297 de circumscripții electorale se află la cheremul a 72 de magnați. Rămîn 30 de circumscripții electorale așa-zise „independente”. Camera comunelor numără 654 de membri, dintre care 594 sînt aleși de cele 297 de circumscripții electorale dependente. Dintre acești 594 de deputați, 274 fie că sînt direct înrudiți cu pairii, fie că fac parte din aristocrație.

Scris de K. Marx la 30 iunie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 303 din 3 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — ministerul comerțului. — *Nota trad.*

Karl Marx

Tulburările provocate de bill-ul
cu privire la respectarea
mai riguroasă a repausului duminical

Londra, 2 iulie. Demonstrația împotriva bill-ului cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică s-a repetat ieri în Hyde Park, avînd însă o amploare mai mare, un caracter mai amenințător și urmări mai serioase. Cea mai bună dovadă o constituie starea de iritare care domnește astăzi la Londra.

Afișele care chemau cetățenii să repete mitingul îi poșteau, totodată, să se adune duminică dimineața la orele 10 în fața casei piosului lord Grosvenor și să-l însoțească la biserică. Dar piosul gentleman părăsise încă de sîmbătă seara Londra într-un cupeu cu perdelele trase pentru a călători incognito. Că preferă să-i facă pe alții mucenici decît să devină el însuși mucenic o dovedește circulara sa publicată în toate ziarele londoneze, în care, pe de o parte, insistă pentru bill-ul său, iar, pe de altă parte, caută să arate că acest bill este fără sens, fără scop și fără importanță. Locuința sa a rămas ocupată toată ziua de duminică, dar nu de cîntăreți de psalmi, ci de constableri în număr de vreo 200. Poliția a ocupat, de asemenea, și casa fratelui său, marchizul Westminster, bogătaş vestit.

Sîmbătă, sir Richard Mayne, șeful poliției londoneze, a împînzit Londra cu afișe prin care „se interzicea” nu numai orice miting în Hyde Park, ci și orice adunări „mai mari”, care să-și exprime într-un fel sau altul aprobarea sau dezaprobarea. Rezultatul acestui ordin a fost că, așa cum reiese chiar dintr-un raport al poliției, încă de la ora 2.30 în parc se plimbau 150 000 de cetățeni din *diferite* pături sociale și de *diferite* vîrste; numărul celor prezenți creștea din ce în ce mai mult, atingînd proporții uriașe, nemaifîntînite pînă acum nici măcar la Londra. Londonezii nu numai că au venit în număr mare, dar au și format din nou cordoane de ambele părți ale drumului, de-a lungul Serpentinei, de astă dată mai compacte și mai

largi decît duminica trecută. Numai haute volée-ul * nu și-a făcut apariția. Au apărut cu totul vreo 20 de trăsuri, în special mici gabriolete și faetoane, care au fost lăsate să treacă nestingerite, pe cînd trásurile mai arătoase, mai somptuoase, cu capre înalte și lachei galonați au fost întimpinate cu vechile exclamații și cu vechea hărmălaie babiloniană, care de astă dată a făcut să răsunе văzduhul pe o rază de 9 milă. Ordonanțele poliției au fost anulate de afluxul de oameni și de corul miilor de glasuri. Haute volée-ul a evitat să-și facă apariția pe cîmpul de luptă, recunoscînd prin absența sa suveranitatea lui vox populi **.

Se făcuse ora 4 și se părea că, din lipsă de obiective, demonstrația se transformă într-o distracție duminicală inofensivă. Dar planul poliției era altul. Să se retragă oare în risetele generale, aruncînd cu regret priviri de adio propriilor ei afișe tipărite cu litere de o șchioapă, lipite la intrarea în parc? În afară de aceasta, mai erau de față șefii poliției: sir Richard Mayne și inspectorii de poliție Gibs și Walker, călare, și inspectorii Banks, Darkin și Brennan, pe jos. 800 de constableri erau postați în mod strategic, cea mai mare parte ascunși prin clădiri și după ambuscade. Unități mai puternice se aflau — ca rezervă — prin apropiere. Locuința paznicului-șef al parcului, clădirea în care era depozitat praful de pușcă și posturile de prim-ajutor, toate situate într-un punct unde șoseaua de-a lungul Serpentinei dădea într-o alee care ducea la grădinile Kensington, au fost transformate în niște redute improvizate cu garnizoane puternice de polițiști, amenajate în așa fel încît să poată fi aduși acolo arestații și răniții. În fața comisariatelor de poliție din Vines-street și Piccadilly erau înșirate birje gata să pornească spre cîmpul de luptă și să-i aducă de acolo, sub escortă sigură, pe cei învinși. Pe scurt, poliția elaborase un plan de acțiuni militare „mai energic — după cum scrie „Times” — decît toate planurile de luptă din Crimeea de care am auzit vreodată”. Poliția a avut nevoie de capete însîngerate și de arestări pentru a nu se vedea pusă dintr-o dată, fără tranziție, dintr-o postură eroică într-o postură ridicolă. De aceea, de îndată ce ambele șiruri de oameni s-au mai rărit și masele s-au risipit în diferite grupuri pe întinsul parcului, la o oarecare distanță de șosea, șefii poliției au ieșit călare în mijlocul șoselei între cele două spaliere care o mărgineau, de

* — protipendada. — *Nota trad.*

** — vocea poporului. — *Nota trad.*

unde au început, cu aere de importanță, să dea dispoziții în stînga și în dreapta, chipurile, pentru a apăra echipajele și pe călăreții care ar trece pe acolo. Dar, întrucît nu se vedea nici urmă de echipaje sau de călăreți și deci nu avea pe cine apăra, poliția a început, „sub pretexte inventate”, să înșface diferite persoane din mulțime și să le aresteze, și anume învinuindu-le că sînt pickpockets (hoți de buzunare). Cînd numărul acestor arestări a sporit, acest pretext a încetat de a mai inspira încredere și din rîndurile mulțimii au izbucnit strigăte de protest. Atunci s-au năpustit de după ambuscadele lor detașamentele de constableri și, scoțîndu-și bastoanele de cauciuc, au început să lovească în dreapta și în stînga, umplînd oamenii de sînge, să înșface din mulțime diferite persoane și să le tîrască spre redutele improvizate (astfel au fost arestate în total 104 persoane). Partea stîngă a șoselei este despărțită de Serpentină numai printr-o fișie îngustă de pămînt. Printr-o manevră abilă, unul dintre ofițerii de poliție a izbutit împreună cu ceata sa să-i împingă pe privitori pînă aproape de mal, amenințîndu-i cu o baie rece. Ca să scape de bastoanele polițiștilor, un individ a vrut să treacă înot Serpentina, dar un polițist, urcîndu-se într-o barcă, l-a urmărit, a pus mina pe el și, triumfînd, l-a adus înapoi.

Cîtă deosebire între această scenă și cea de duminica trecută! În locul echipajelor de lux — niște birje murdare care făceau naveta între comisariatul de poliție din Vines-street și închisoarea improvizată din Hyde Park. În locul lacheului de pe capră — un constabler alături de un birjar beat. În locul domnilor eleganți și al doamnelor dichisite din carete — arestați cu capete sparte, plini de sînge, cu părul răvășit, cu hainele rupte, despuiați, păziți de niște tipi suspecti recrutați din lumpenproletariatul irlandez și îmbrăcați în uniforma polițiștilor londonezi. În locul evantaielor minuite cu grație — șuieratul bastoanelor de cauciuc (așa-numitul „truncheon” al constablerului). Duminica trecută clasele dominante și-au arătat fața lor aristocratică, de astă dată — pe cea oficială. În spatele bătrînilor gentlemen, zîmbind amabil, al filfizonilor spilcuiți, al bătrînelor văduve venerabile, al femeilor frumoase, gătite cu șaluri de cașmir și pene de struț, parfumate, împodobite cu flori și briliante, stătea un constabler îmbrăcat într-o pelearină de ploaie, cu un chipiu lucios de mușama și în mîna cu un truncheon. Acesta era reversul medaliei. Duminica trecută mulțimea s-a ciocnit cu clasele dominante reprezentate prin diferite persoane din sînul lor. De astă dată aceste clase au

apărut sub forma puterii de stat, a legii, a truncheon-ului. De astă dată împotrivirea față de ele însemna insurecție, or, englezul ca să facă o insurecție trebuie înfierbîntat vreme îndelungată și cu încetul. Iată de ce împotrivirea demonștrărilor s-a limitat, în general, la huiduieli, mîriituri și fluierături la trecerea vehiculelor poliției, la cîteva încercări timide de a-i elibera pe arestați și, în special, la o rezistență pasivă și apărarea flegmatică a cîmpului de luptă.

Caracteristic a fost rolul jucat în acest spectacol de soldații din Regimentul de gardă și din Regimentul 66, aduși acolo în număr mare. Vreo 12 soldați din gardă, unii pe piept cu medaliile cîștigate în Crimeea, s-au nimerit într-un grup de bărbați, femei și copii asupra căruia polițiștii au tăbărit cu bastoanele. O lovitură de baston a doborât un bătrîn la pămînt. „Stiff-staffs-ii (nume de ocară dat polițiștilor) londonezi sînt mai afurisiți decît au fost rușii la Inkerman!” — a exclamat unul dintre eroii din Crimeea. Polițiștii au pus mîna pe el, dar au fost nevoiți să-l elibereze imediat la strigătele puternice ale mulțimii: „Trăiască armata!” Polițiștii au socotit că e mai nimerit să se retragă. Între timp s-au mai apropiat cîteva grenadierii, soldații s-au încolonat și, înconjurați de mulțimea care striga: „Trăiască armata! Jos poliția! Jos Sunday-Bill!”, au defilat tanțoși prin tot parcul. Polițiștii stăteau nehotărîți, cînd a apărut un sergent din Regimentul de gardă, care, exprimîndu-și pe un ton ridicat revolta față de purtarea lor grosolană, i-a liniștit pe soldați și i-a convins pe unii dintre ei să se întoarcă cu el la cazarmă, pentru a evita ciocniri mai serioase. Majoritatea soldaților au rămas însă în mijlocul poporului și au dat frîu liber indignării lor împotriva poliției, folosind expresii tari. În Anglia, între poliție și armată există un vechi antagonism, iar în momentul de față, cînd armata este „pet child” (copilul răsfațat) al maselor populare, ne putem aștepta mai puțin decît oricînd ca acest antagonism să slăbească.

Se spune că un bătrîn, pe nume Russell, ar fi murit azi în urma rănilor primite. Alți șase răniți se află la spitalul St. George. În timpul demonstrației s-au făcut din nou încercări de a se ține în diferite locuri mici mitinguri. La unul din aceste mitinguri, la Albert-Gate, situat dincolo de porțiunea din parc ocupată inițial de poliție, un necunoscut a rostit în fața publicului cam următoarele cuvinte:

„Oameni ai vechii Anglii! Treziți-vă, smulgeți-vă din somnul vostru sau veți fi pierduți pe veci. Împotriviți-vă în fiecare duminică guvernului! Demonstrați împotriva bill-ului cu privire la biserică așa cum ați

făcut astăzi. Nu vă temeți să vă revendicați drepturile, scuturați lanțurile asupririi și violenței oligarhice. Altminteri veți fi iremediabil zdrobiți. Nu este oare o rușine că locuitorii acestei mari capitale, cea mai mare din lumea civilizată, încredințează apărarea libertăților lor unui lord Grosvenor sau unui om ca lordul Ebrington? Înălțimea-sa simte nevoia să ne mine la biserică și să ne facă religioși cu ajutorul actelor parlamentare. Încercare zadarnică! Cine sîntem noi și cine sînt ei? Gîndiți-vă la actualul război! Nu este el oare dus pe seama și cu sîngele claselor productive? Și ce fac clasele neproductive? Ele duc totul de ripă“.

Atît oratorul cît și mitingul au fost, firește, întrerupte de poliție.

La Greenwich, în apropiere de Observator, londonezii au ținut de asemenea un miting la care au participat 10 000—15 000 de oameni. Și acest miting a fost împrăștiat de poliție.

Scris de K. Marx la 2 iulie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung“
nr. 307 din 5 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

Ciocniri între poliție și popor. —
Despre evenimentele din Crimeea¹⁹⁹

Londra, 6 iulie. De luni și pînă aseară, Londra a fost mar-tora unui șir întreg de ciocniri între poliție și „mob” *, în cursul cărora prima a atacat, făcînd uz de bastoanele ei, iar cea de-a doua a răspuns cu pietre. În Malborough-street și în străzile învecinate am văzut scene care ne aminteau în mod pregnant de Paris. Aseară, în Camera comunelor, Dun-combe a prezentat o moțiune, cerînd să se întreprindă o anchetă asupra purtării „mișelești și brutale” pe care a avut-o poliția duminica trecută. Masele intenționează să se îndrepte poimîine spre cluburile din Pall-mall²⁰⁰. Cartiștii au de gînd să organizeze o procesiune *armată* (nu cu săbii și flinte, ci cu unelte de muncă și bastoane), de la Blaskfriersbridge pînă la Hyde Park, cu steaguri și lozinci : „No Mayne law” („Jos cu legea Mayne”. Aici avem de-a face cu un echivoc intenționat. După cum se știe, Maine law este denumirea unei legi puritane americane care interzice consumul de băuturi spir-toase, iar Mayne — numele de familie al șefului poliției lon-doneze). Din unele articole ** anterioare a reieșit modul spontan în care au avut loc demonstrațiile de masă din Hyde Park. Agitația s-a intensificat și a luat amploare în urma brutalităților provocatoare ale poliției, al cărei șef, sir Richard Mayne, s-a arătat demn de ordinul primit de la Paris. În prezent se și pot distinge diferite partide care caută să dea avînt mișcării maselor, s-o conducă și s-o folosească pentru țelurile lor de perspectivă. Aceste partide sînt :

În primul rînd, însuși guvernul. În timpul șederii lui Bona-parte la Londra au dispărut, ca prin farmec, toate desenele și inscripțiile polemice îndreptate împotriva lui. Acum poliția nu se atinge nici de placatele cele mai vehemente. Totul

* — gloată. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 346—352, 367—371. — *Nota red.*

vădește o intenție ascunsă: grosolănia constablerilor, *ordonată de sus*, limbajul provocator al avocaților care s-au făcut apărătorii guvernului în fața tribunalului din Malborough-street, folosirea *împotriva legii* a arestațiilor la Treadmill²⁰¹, tonul jignitor al ziarelor oficiale, atitudinea șovăielnică a membrilor guvernului în parlament. Are poate Palmerston nevoie de un coup d'état* în miniatură pentru a-și menține guvernul la putere? Sau are nevoie de serioase dezordini interne pentru a distra atenția de la acțiunile militare din Crimeea? Cunoscîndu-l pe acest îndrăzneț bărbat de stat, care știe să ascundă sub o ușurință aparentă un calcul rece și neînduplecat, îl considerăm, așa cum îl consideră Voltaire pe Avacum, „capable de tout”**.

În al doilea rînd, adepții Asociației pentru reforma administrativă. Ei încearcă să folosească mișcarea maselor în parte pentru a intimida aristocrația, în parte pentru a-și cuceri popularitate. De aceea *Ballantine* a apărut în numele lor și în interesul lor în fața lui Police-Court*** din Malborough-street în calitate de apărător al celor arestați duminica trecută. De aceea adepții reformei administrative i-au răscumpărat ieri pe toți condamnații, plătind pentru ei amenzile respective. De aceea ziarele lor apără „mob-ul” (cum numește ziarul guvernamental „Globe” poporul) și atacă poliția și guvernul.

În al treilea rînd, cartiștii, ale căror scopuri sînt cunoscute tuturor.

Au apărut, în sfîrșit, relatări oficiale și neoficiale cu privire la ofensiva nereușită de la 18 iunie. Publicarea telegramelor oficiale a fost amînată cîteva zile și, bineînțeles, nu fără motiv. Dintre toate greșelile comise în problema orientală, evenimentele de la 18 iunie reprezintă, fără îndoială, exemplul cel mai grăitor.

Tranșeele înaintate ale francezilor se aflau la o distanță de 400—500 de iarzi, iar cele ale englezilor la o distanță de 500—700 de iarzi de bateriile rușilor. Aceasta este tocmai distanța pe care coloanele atacatoare, descoperite în fața focului rușilor și fără a fi sprijinite de propria lor artilerie, trebuiau s-o străbată în timpul asaltului într-o goană în care ar fi pierit orice urmă de ordine de luptă și trupele s-ar fi văzut, fără nici o posibilitate de apărare, expuse focului inamicului

* — lovitură de stat. — *Nota trad.*

** — „capabil de orice”. — *Nota trad.*

*** — tribunalul poliției. — *Nota trad.*

timp de 3—5 minute, timp absolut suficient pentru a le dezorganiza complet. Ajunge acest singur fapt pentru a caracteriza întregul plan de ofensivă. Trebuia mai întâi redus cu desăvârșire la tăcere focul inamicului și împiedicată efectiv, printr-un puternic bombardament vertical, concentrarea în mare număr a trupelor în fortificațiile inamice, pentru a avea cât de cât o șansă de succes.

Se pare că rușii au sesizat just planurile aliaților, dacă nu cumva, așa cum presupune Pelissier, au fost informați în prealabil asupra lor. În ziua de 17 iunie nu au răspuns decât slab la focul aliaților, în cursul zilei ei și-au retras tunurile după parapete și, în general, au luat asemenea măsuri de precauție, încît abia dacă a mai fost nevoie de vreo altă măsură pentru a respinge a doua zi atacul. În timpul nopții tunurile au fost amplasate din nou pe pozițiile lor, iar coloanele și rezervele destinate operațiilor de apărare și-au ocupat locurile.

Planul inițial asupra căruia Pelissier și Raglan căzuseră de acord prevedea ca, în zorii zilei de 18 iunie, să se redeschidă focul de artilerie, care să continue timp de câteva ore cu cea mai mare intensitate, iar apoi să se pornească brusc și simultan asaltul a 7 coloane. Una (franceză) împotriva bastionului situat în imediata apropiere a văii Kilen, două (franceze) împotriva gorganului Malahov, trei (engleze) împotriva Redanului și una (engleză) împotriva grupului de case și a cimitirului situate între Redan și capătul portului interior. Dacă, în genere, urma să aibă loc un asalt, acest plan era destul de rațional. În cazul aplicării lui, focul rușilor ar fi fost redus la tăcere, iar trupele pe care ei le concentraseră ar fi fost împrăștiate încă înainte de începerea ofensivei propriuzise. Pe de altă parte, din cauza focului rușilor, și trupele aliaților ar fi avut de suferit atunci cînd s-ar fi năpustit în tranșee, iar apărătorii ar fi descoperit, probabil, curînd prezența coloanelor care urmau să dea un atac de baionetă asupra pozițiilor lor. Acesta încă n-ar fi fost cel mai mare rău. Cu toate lipsurile sale, planul inițial era, totuși, cel mai bun în condițiile existente. Despre felul cum a fost zădărnicit acest plan, cum s-au spulberat cununile de lauri scontate de Pelissier și cum le-a fost dat armatelor aliaților să trăiască, sub egida imperiului restaurat, o „Balaklavă a infanteriei” — despre toate acestea miine.

Se pare că vara aceasta rezervă „sfinților” grele încercări. Primul bancher al Londrei, cunoscutul cap al quackerilor, Gurnay, pe cît de bogat pe atît de cucernic (fiul lui Bunsen

este căsătorit cu una dintre fiicele acestuia), a fost foarte compromis de falimentul fraudulos de la Strand. El a scontat polițele firmei Strahan & Co. în sumă de 37 000 l.st., deși știa că această firmă este falimentară, dându-i astfel posibilitatea să mai înșele publicul câteva luni, și, totodată, a fost destul de abil să iasă din această situație dificilă fără să piardă nimic. Presa laică jubilează că chiar și cei aleși nu sînt fără păcat.

Scris de K. Marx și F. Engels
la aproximativ 6 iulie 1855

Publicat ca articol de fond în
„Neue Oder-Zeitung” nr. 313
din 9 iulie 1855 și în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4 447
din 21 iulie 1855

Se tipărește după textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”, confruntat
cu textul apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”.

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Despre asaltul de la 18 iunie

Londra, 7 iulie. Ieri am analizat planul inițial al asaltului întreprins de aliați la 18 iunie. La 17 iunie, târziu seara, Pelissier a aflat că rușii proiectează pentru a doua zi o nouă mare ofensivă asupra Mamelonului. Pelissier ar fi trebuit să aprecieze aceasta ca un adevărat succes, deoarece nu încăpea îndoială că apărarea Mamelonului ar fi oprit, fără doar și poate, atacul tuturor forțelor pe care rușii le-ar fi putut arunca împotriva lui. Altminteri, cum ar fi putut servi Mamelonul (actualmente reduta *Brancion*) drept bază de operații pentru asaltul asupra gorganului Malahov? În felul acesta, rușii, suferind o înfrângere în ofensiva împotriva Mamelonului, s-ar fi văzut în fața necesității fatale de a susține o a doua bătălie pentru gorganul Malahov; în acest caz succesul ofensivei împotriva poziției respective părea asigurat. Dar Pelissier a judecat altfel. El a revocat noaptea târziu ordinul privind bombardamentul și a fixat asaltul pentru orele 3 dimineața. Trei rachete urmau să dea semnalul. Englezii au fost și ei informați de schimbarea ordinului.

Această acțiune s-a încheiat, așa cum era de așteptat, potrivit cugetării lui Napoleon, a adevăratului Napoleon, asupra sorții generalilor nehotărâți și incapabili: „*Ordre, Contre-ordre, Désordre*” *. Cu o jumătate de oră înainte de timpul fixat, coloana francezilor de la extremitatea flancului drept a angajat deja lupta cu inamicul. Nu se știe încă precis dacă a fost atrasă în luptă de ruși printr-un simulacru de atac sau dacă, după cum afirmă Pelissier, generalul a luat o bombă franceză drept o rachetă de semnalizare. În orice caz, Pelissier s-a văzut

* — „ordin, contraordin, dezordine”. — *Nota trad.*

silit să înceapă ofensiva înainte de timpul fixat, și coloanele, care-și mai căutau încă locurile ce le fuseseră destinate în tranșee, au trebuit să pornească la atac în semidezordine și, în parte, din alte puncte de plecare decât cele indicate. Coloana de mijloc a francezilor care trebuia să învâluie gorganul Malahov pe la flanc și-a îndeplinit misiunea, pătrunzând în fortificațiile rușilor; celelalte două coloane însă nu și-au putut croi drum sub ploaia de mitralii și focul muschetelor cu care au fost întimpinate. Fiecare coloană era compusă dintr-o brigadă formată din patru batalioane; brigada a doua a fiecărei divizii se afla pe linia a doua, în timp ce garda constituia rezerva generală. În felul acesta comandantul putea dispune de patru divizii sau 20 000 de oameni. Trupele din linia a doua au fost aruncate în luptă pentru sprijinirea primului atac, dar fără rezultat. În sfârșit, și garda a primit ordin să înainteze, dar și ea a fost oprită și în cele din urmă aruncată înapoi. La dispoziția comandantului n-au mai rămas decât două batalioane. Se făcuse ora 8,30. Brigada care constituia coloana de mijloc a pătruns în fortificațiile rușilor, dar a fost aruncată înapoi; francezii au fost respinși în toate punctele cu mari pierderi, iar trupe de rezervă nu existau. Englezii, de asemenea, nu au înregistrat nici un succes. Pelissier a dat ordin de retragere, care, după cum spune el, s-a desfășurat „cu demnitate”.

În sectorul de atac al *englezilor*, coloanele din linia întâi numărau doar 1 800 de oameni fiecare, deci cu 1 000 de oameni mai puțin decât cele ale francezilor. Dintre acești 1 800 de oameni, 1 000 urmau să intre în luptă, iar 800 să efectueze lucrările necesare. În linia a doua, îndărătul fiecărei coloane, se afla restul trupelor brigăzii din care fusese formată coloana — 1 200—1 400 de oameni. În linia a treia, în spatele fiecărei prime brigăzi, se afla cea de-a doua brigadă a fiecărei divizii. În sfârșit, garda și muntenii din Scoția (divizia 1) formau rezerva generală. Astfel, din efectivul total al infanteriei engleze concentrate în raionul operației, numai 7 200 de oameni puteau fi aruncați în primul atac, și dintre aceștia numai 4 000 urmau să ia efectiv parte la luptă. Efectivul atât de redus al primelor coloane se explica, în parte, prin tradiția armatei britanice, în parte prin obiceiul englezilor de a ataca în formație liniară. Din toate comunicatele se poate trage concluzia că și în acest caz englezii au atacat în formație liniară, expunându-se astfel în mod inutil pe o linie întinsă gloanțelor

inamicului. Dificultățile provocate de dispunerea trupelor pe 4 linii, una în spatele celeilalte, în tranșee înguste și neregulate, au creat de la bun început o mare dezordine, au adus prejudicii și ar fi produs un haos complet dacă lupta ar fi luat un caracter cît de cît serios. Coloana întii și a treia (sototind de la dreapta la stînga) trebuiau să învăluiască Redanul pe la flancuri, în timp ce coloana a doua urma să atace ieșindul în formă de unghi al redutei de îndată ce coloana întii și a treia și-ar fi atins scopul. Coloana a patra sau cea de la extremitatea stîngă trebuia să pornească atacul în direcția capătului portului interior.

Cînd s-a dat semnalul, coloanele englezilor, ca și cele ale francezilor, se mai aflau în drum spre pozițiile care le fuseseră destinate. Coloana întii a escaladat totuși parapetele tranșeeilor, fiind întîmpinată imediat de o ploaie ucigătoare de mitralii. Trupele care, escaladînd parapetele, și-au dezorganizat rîndurile nu și-au mai putut reconstitui dispozitivul de luptă. Comandantul acestei coloane, colonelul Yea, l-a chemat pe gornist pentru a-i ordona să sune retragerea, dar acesta n-a fost găsit, și trupele au continuat să înainteze într-o dezordine totală. Cîțiva soldați au pătruns în lucrările de apărare care înconjură Redanul, dar fără nici un rezultat. Grosul coloanei s-a retras brusc, căutînd să se adăpostească în tranșee. Coloana a treia a pornit cu un minut sau două mai tîrziu. Ea a greșit drumul și a atacat Redanul frontal, în loc să-l învăluiască pe la flanc. Ea a înaintat cu greu, sub ploaia ucigătoare de proiectile, dar rîndurile ei au fost rupte și, după cîteva minute, coloana s-a retras într-o completă dezordine. Așa s-a sfîrșit atacul de la Redan, înainte ca vreuna din complicatele unități de rezervă ale lordului Raglan să reușească să vină în ajutor. Coloana a doua a fost atît de năucită de această înfrîngere rapidă a trupelor care trebuiau s-o sprijine dinspre flancuri, încît nici n-a mai ieșit din tranșee. Numai coloana a patra a izbutit să pătrundă și să se întărească în cimitir și în casele învecinate, unde aproximativ 1800 de oameni au rezistat o zi întreagă. Ei nu s-au putut retrage de acolo, deoarece aveau spatele descoperit, expus focului concentric al rușilor. Englezii au luptat cum au putut pînă la orele 9 seara, cînd s-au retras ocrotiți de întuneric. Pierderile suferite s-au ridicat la peste o treime din întregul lor efectiv. Așa s-a sfîrșit marea ofensivă a lui Pelissier împotriva suburbiei Korabelnaia. A fost o acțiune hotărîtă în pripă, schim-

bată radical în ultimul moment și mai în pripă și întreprinsă într-un mod revoltător de meșteșugăresc. A avut dreptate acel ofițer rus care în timpul armistițiului din 19 iunie l-a întrebat pe un ofițer englez: „Au fost beți generalii dv. ieri cînd au comandat asaltul?”

Scris de F. Engels
la aproximativ 6 iulie 1855
Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 317 din 11 iulie 1855
și în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 447 din 21 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în „Neue Oder-Zeitung”,
confruntat cu textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”
Tradus din limba germană

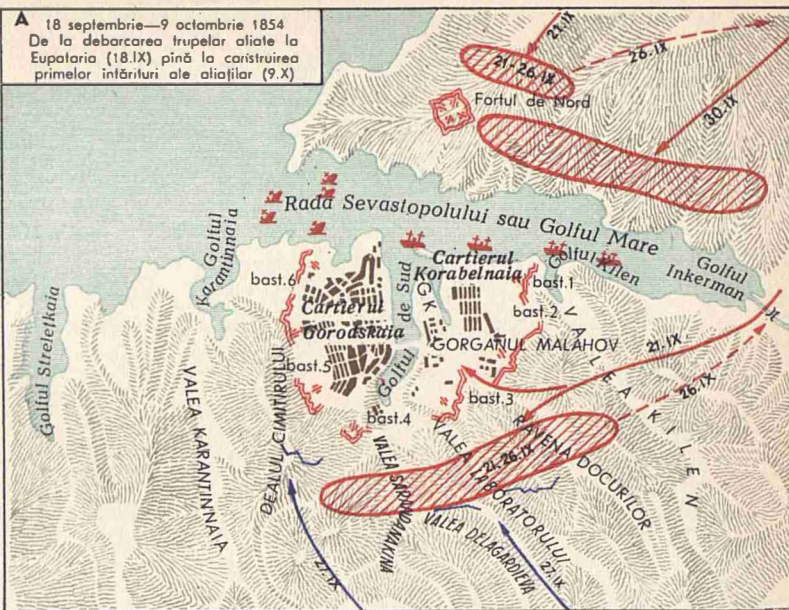
Karl Marx

*Din viața parlamentară :
Moțiunile lui Roebuck și Bulwer

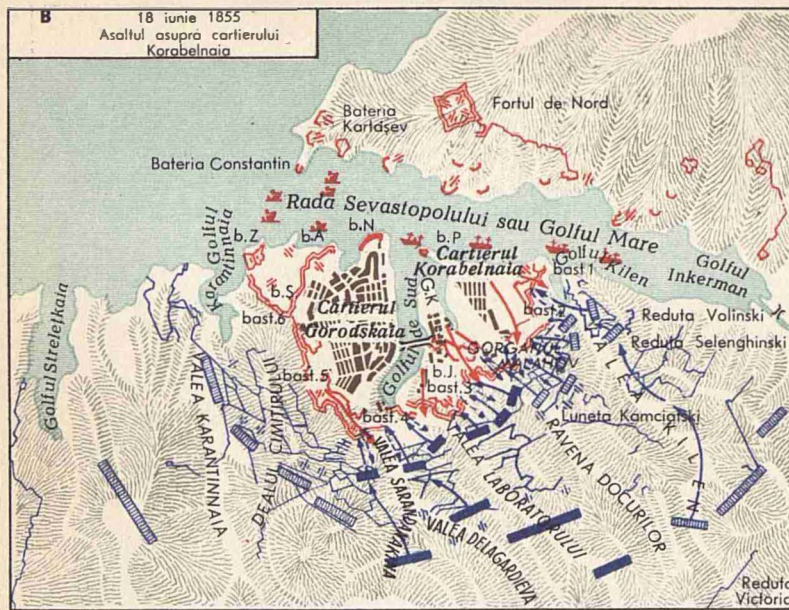
Londra, 11 iulie. Moțiunea lui Roebuck de a se da un vot de blam tuturor membrilor vechiului guvern de coaliție urmează să fie dezbătută, după cum se știe, marțea viitoare. În timp ce la Birmingham, Sheffield, Newcastle și în alte locuri se țin numeroase mitinguri în scopul sprijinirii moțiunii lui și concomitent, în toate colțurile Londrei, se strâng în mod public în același scop semnături pe petiții, membrii parlamentului se refugiază la Paris, la Neapole și la vilele lor de la țară pentru a scăpa de votare. Pentru a împiedica această fugă, sprijinită în fel și chip de Palmerston, Roebuck a cerut ieri împuternicirea de a recurge marțea viitoare în Camera comunelor la „Call”. „Call”-ul este o veche procedură parlamentară, dată uitării din vremea dezbaterilor în jurul emancipării catolicilor. Ea constă în aceea că la deschiderea ședinței se face apelul tuturor membrilor parlamentului. Cei absenți sînt pasibili de a fi arestați de serjeant-at-arms *, obligați să prezinte în mod public scuze în fața parlamentului întrunit și să plătească o anumită amendă. Camera comunelor a respins însă cu o majoritate de 133 de voturi contra 108 propunerea lui Roebuck de a recurge la măsura de constrîngere „Call”. Nimic nu-i mai caracteristic pentru parlamentul englez și pentru organele de presă care sînt purtătoarele lui de cuvînt decît poziția adoptată de parlament față de moțiunea lui Roebuck. Această moțiune nu pornește de la un membru al opoziției „oficiale” — în aceasta constă primul ei cusur. Ea nu este îndreptată numai împotriva membrilor actualului guvern, ci și împotriva membrilor fostului guvern. De aceea nu poate fi considerată o pură manevră de partid.

* — comandant militar al parlamentului. — Nota trad.

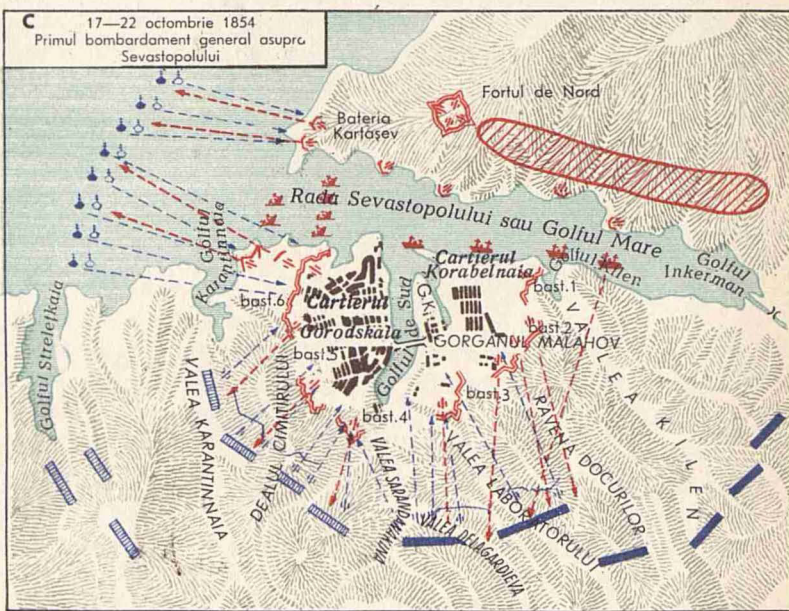
A 18 septembrie—9 octombrie 1854
De la debarcarea trupelor aliate la Eupatoria (18.IX) pînă la construirea primelor întărituri ale aliaților (9.X)

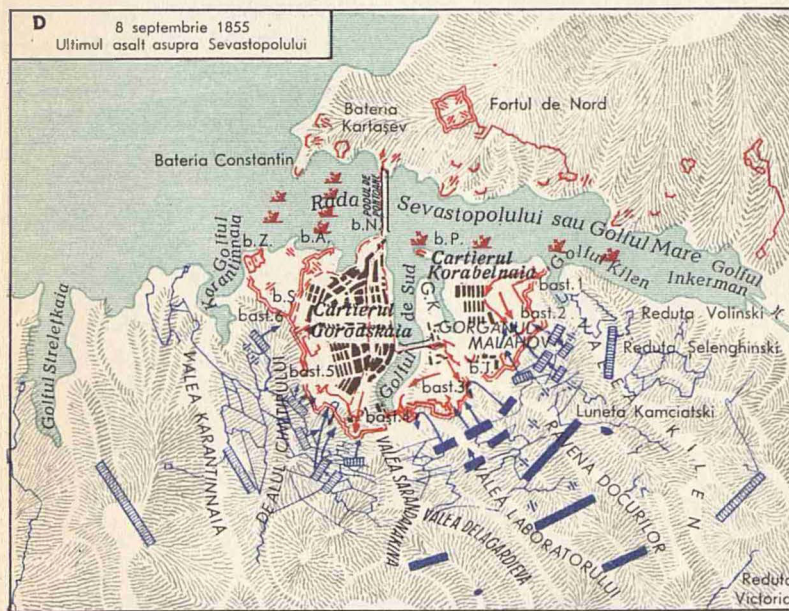
B 18 iunie 1855
Asaltul asupra cartierului Korabelnaia

C 17—22 octombrie 1854
Primul bombardament general asupra Sevastopolului

D 8 septembrie 1855
Ultimul asalt asupra Sevastopolului

RUȘII

- Dispunerea trupelor
- Mișcarea trupelor
- Forturi
- Bateriile și direcția facuui
- Vase active
- Vase scufundate.
- Prescurtări:
- b. A. bateria Alexandru
- b. J. bateria Jerve
- b. S. bateria Șemiakin
- b. Z. bateria a 10-a
- b. N. bateria Nicolai
- b. P. bateria Pavel
- 1—6 bast. Bastioane
- G. K. Golful Korabelnaia

ALIAȚII

- Dispunerea trupelor englezii; francezii
- Mișcarea trupelor
- Tranșeele și șonțurile de comunicație
- Bateriile și direcția facului
- Vase cu aburi
- Vase cu pinze

1 0 1 2 Km.

Moțiunea declară că păcatele vechiului guvern nu sînt ispășite prin crearea unui nou guvern. Ea este o premisă a propunerii de a-i trage la răspundere pe membrii fostului guvern. Acesta-i al doilea mare cusur al moțiunii. Opoziția oficială vrea, firește, să ducă o luptă parlamentară numai „în limitele schimbării miniștrilor”. Ea nici pe departe nu are de gînd să se ridice împotriva responsabilității miniștrilor. Clica Outs * nu este mai puțin îngrijorată decît clica Ins ** în ceea ce privește păstrarea atotputerniciei ministeriale. Arta luptei parlamentare constă tocmai în a lovi în cursul încăierării nu în funcția, ci în persoana care o deține în momentul respectiv și a o lovi în așa fel, încît aceasta să poată candida la un post de ministru de îndată ce cade ca ministru. Oligarhia nu se eternizează deținînd în permanență puterea în una și aceeași mînă, ci lăsînd puterea să cadă alternativ dintr-o mînă pentru a o înșfăca ce cealaltă. De aceea toryi sînt tot atît de nemulțumiți de moțiunea lui Roebuck ca și whigii.

În ceea ce privește presa, hotărîtoare este poziția ziarului „Times”. N-a fost ziar care să ceară mai vehement instituirea comisiei Roebuck atîta timp cît această comisie, pe de o parte, ar fi putut provoca o schimbare a miniștrilor și, pe de altă parte, ar fi servit ca supapă pentru pasiunile publicului ! Dar, din clipa în care Roebuck a mers mai departe și, sprijinindu-se pe rezultatele lucrărilor comisiei sale, a început să-i amenințe pe toți membrii guvernului de coaliție cu un vot de blam din partea parlamentului, nici un ziar n-a păstrat o tăcere mormîntală mai îndărătnică decît „Times”. Moțiunea lui Roebuck nu există pentru „Times” ; incidentul de ieri din parlament în legătură cu „Call”-ul nu-l privește, de mitingurile de la Birmingham, Sheffield etc. nu se pomeneste în coloanele lui. E drept că Roebuck însuși nu este un Brutus ; pe de o parte, el a văzut cu cîtă zgîrcenie l-au răsplătit whigii pentru serviciile aduse de el ani de-a rîndul, iar pe de altă parte îndărătul lui se află cei care l-au ales. El este reprezentantul unei circumscripții electorale cu un număr mare de alegători, pe care trebuie să-i plătească printr-o atitudine populară deoarece nu-i poate plăti cu bani peșin. În sfîrșit, rolul de Warwick modern, de „făcător” parlamentar „de regi” nu poate să nu-i fie pe plac acestui avocat ambițios, dar care pînă acum nu a înregistrat prea multe succese. Ca opoziție, toryi, firește, nu pot lupta împotriva moțiunii lui Roebuck în același mod ca whigii. De aceea

* — opoziționistă. — Nota trad.

** — guvernamentală. — Nota trad.

ei caută s-o preîntîmpine. În aceasta constă secretul moțiunii lui *Bulwer* de a se da *un vot de neîncredere* guvernului pe baza dezvăluirilor uluitoare ale lordului John Russell cu privire la Conferința de la Viena. Moțiunea lui *Bulwer* se menține în întregime „în limitele schimbării miniștrilor”. Ea scoate soarta guvernului din mîinile lui *Roebuck*. Dacă moțiunea lui va fi adoptată, aceasta va însemna că toryi i-au răsturnat pe whigi, și o dată ce toryi ar fi investiți cu puterea guvernamentală, tradiționala lor „*mărinimie*” nu-i va lăsa să profite de victorie și să-l sprijine mai departe pe *Roebuck*. Dar viclenia toryilor îi dă, totodată, lui *Palmerston* posibilitatea să recurgă la vechile trucuri parlamentare. Demisia lui *Russell* — de bunăvoie sau silită — parează moțiunea lui *Bulwer*, așa cum *Bulwer* a parat moțiunea lui *Roebuck*. Demisia lui *Russell* ar fi dus în mod inevitabil la căderea guvernului *Palmerston* dacă ea n-ar fi avut loc chiar la sfîrșitul sesiunii. Acum însă, dimpotrivă, poate prelungi existența guvernului. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că pînă la *Palmerston* nici un ministru englez n-a folosit cu atîta abilitate și succes indignarea poporului pentru a se impune partidelor din parlament și n-a folosit măruntele interese, fracțiuni și formalități parlamentare pentru a se impune poporului. El seamănă cu acel moșneag fermecat de care *Sindbad-marinarul* nu s-a mai putut descotorosi în nici un chip după ce i-a permis să i se cocoate pe umeri.

Scris de K. Marx la 11 iulie 1855

Publicat în „*Neue Oder-Zeitung*”
nr. 323 din 14 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

* Din viața parlamentară :
Moțiunea lui Bulwer, problema irlandeză

Londra, 13 iulie. Celor neinițiați în tainele jurisprudenței le este greu să înțeleagă cum se face că în cele mai simple procese se ivesc pe neașteptate probleme de drept care nu derivă din natura respectivului proces, ci din normele și formulele procedurii judiciare. Priceperea de a opera cu aceste formule de drept îl creează pe avocat, după cum priceperea de a oficia ceremoniile bisericești îl creează pe brahman. Ca și în procesul de dezvoltare a religiei, și în procesul de dezvoltare a dreptului forma devine conținut. Dar rolul pe care-l are în tribunale procedura îl au în corpurile legiuitoare ordinea de zi și regulamentul. Istoria legislației agrare dovedește că vechii oligarhi romani, inventatorii de chițibușuri în procedura judiciară, au fost primii care au introdus chițibușurile și în procedura legislativă. Dar și într-o direcție și în cealaltă, Anglia i-a întrecut. Dificultățile de ordin tehnic de a înscrie o moțiune pe ordinea de zi, diferitele metamorfoze prin care trebuie să treacă un bill pentru a deveni lege, regulile care permit adversarului unei moțiuni să nu o lase să intre în parlament și adversarului unui bill să nu-l lase să iasă din parlament, — toate acestea constituie un inepuizabil arsenal de chițibușerie, șicane și sforării parlamentare. Totuși, pînă la Palmerston nici un alt ministru englez nu a știut să dea Camerei comunelor într-o asemenea măsură aspectul, tonul și caracterul unei Court of Chancery²⁰². Unde diplomația este neputincioasă, el recurge la chițibușuri. El reușește să transforme de fiecare dată dezbaterile în legătură cu o moțiune care nu-i este pe plac în dezbateri preliminare asupra zilei cînd urmează să aibă loc realmente dezbaterile pe marginea moțiunii respective. Așa s-a întîmplat cu moțiunea lui Milner Gibson, așa s-a întîmplat cu moțiunea lui Layard și tot așa acum cu moțiunea lui Bulwer. Dată fiind ordinea de zi supra-

încărcată de la sfârșitul sesiunii, Bulwer n-a putut găsi pentru prezentarea moțiunii sale decît ziua cînd Camera se întrunește în calitate de Committee of Supply²⁰³, adică atunci cînd guvernul cere Camerei comunelor să-i aprobe fonduri bănești. De obicei, ziua de vineri este destinată acestui scop. Firește, depinde totuși de guvern cînd să ceară Camerei comunelor bani și, prin urmare, el este acela care hotărăște cînd să se întrunească aceasta în calitate de Committee of Supply. Palmerston i-a declarat imediat lui Bulwer că el n-o să facă din vinerea aceasta o zi de Supply — cum este expresia tehnică —, ci o va consacra dezbaterii bill-ului cu privire la societățile comerciale cu răspundere limitată. Bulwer să-și caute singur „ziua lui”. De aceea Disraeli a anunțat în mod oficial marțea trecută că joia următoare (ieri) se va adresa Camerei, cerînd înlăturarea acestor chițibușuri. Palmerston i-a luat-o înainte. În timpul ședinței de ieri, el s-a ridicat și a declarat, în rîsetele generale ale Camerei, că, firește, n-a avut intenția să amîne dezbaterile pe marginea moțiunii lui Bulwer cu privire la votul de neîncredere și să împiedice onorata Cameră, prin dificultăți de ordin tehnic, să-și dea verdictul. Dar, în ciuda tuturor eforturilor, este imposibil ca documentele suplimentare referitoare la Conferința de la Viena să fie prezentate membrilor Camerei spre examinare pînă mîine, și atunci cum ar putea ei să-și dea verdictul fără a cunoaște cuprinsul documentelor respective? El este gata să rezerve ziua de luni pentru discutarea moțiunii lui Bulwer. Disraeli a subliniat că „documentele suplimentare” nu au nici o legătură cu moțiunea lui Bulwer. Bill-ul cu privire la societățile comerciale cu răspundere limitată este, în felul lui, foarte important. Dar națiunea vrea să știe, în primul rînd, următoarele :

„Poartă oare guvernul în mod solidar răspunderea acțiunilor sale, sau și aici este valabil principiul răspunderii limitate? Ea vrea să cunoască, în primul rînd, condițiile în care au girat afacerile asociații firmei din Downing-street”.

Bulwer a declarat că el este de acord ca dezbaterile să fie amîinate pe luni. La rîndul său, Russell a încercat zadarnic să folosească acest incident pentru a atenua și denatura sensul declarației sale făcute vinerea trecută. Dar, după cum demonstrează în mod convingător „Times” în numărul de astăzi, această a doua ediție, îmbunătățită, a venit prea tîrziu. În general, de cîteva zile, acest ziar face uz de toată arta sa pentru a salva guvernul Palmerston pe socoteala lui Russell, fiind

ferm sprijinit de naivul „Morning Advertiser”, a cărui încredere în Palmerston se întărește ori de câte ori acesta se vede amenințat să piardă încrederea parlamentului. Între timp Palmerston a câștigat câteva zile pentru o nouă manevră. Cît de abil a folosit el fiecare din aceste zile o dovedește row *-ul irlandez izbucnit ieri în Camera comunelor.

După cum se știe, sînt doi ani de cînd se tot plimbă prin parlament trei bill-uri care urmează să reglementeze relațiile dintre proprietarii funciari și arendașii din Irlanda. Unul dintre aceste bill-uri stabilește compensația pe care o poate cere arendașul pentru ameliorările făcute de el solului în cazul cînd proprietarul funciar refuză să-i prelungească contractul. Pînă acum ameliorările făcute de arendașii irlandezi (aproape tuturor arendașilor li se arendează pămîntul pe termen de un an) au servit doar ca să le dea proprietarilor funciari posibilitatea de a mări arenda după expirarea contractului de arendă. În felul acesta, arendașul ori pierdea ferma, în cazul cînd refuza să reînnoiască contractul în condiții mai puțin avantajoase și, o dată cu ferma, și capitalul investit pentru ameliorări, ori era silit să plătească proprietarului funciar procente peste renta inițială pentru ameliorările făcute de el cu capitalul său. Sprijinirea sus-amintitelor bill-uri era una dintre condițiile care asigurau guvernului de coaliție voturile brigăzii irlandeze. De aceea, în 1854, aceste bill-uri au trecut prin Camera comunelor, dar în Camera lorzilor, ca urmare a intervenției făcute din culise de miniștri, ele au fost amîinate pentru sesiunea următoare (din 1855), apoi modificate în așa măsură, încît și-au pierdut orice sens. În această formă mutilată au fost trimise din nou în Camera comunelor. Aici a fost jertfit joia trecută, pe altarul proprietății funciare, principalul punct al bill-ului cu privire la compensații și, spre mirarea lor, irlandezii au descoperit, datorită, în parte, voturilor membrilor guvernului, în parte, voturilor persoanelor legate nemijlocit de guvern, că adversarii lor au obținut majoritatea. Atacul vehement al serjeant **-ului Shee împotriva lui Palmerston amenința să se transforme într-o riot *** a „cartierului irlandez” din parlament, ale cărei urmări în momentul de față ar fi primejdioase. De aceea, Palmerston, prin intermediul lui Sadleir, membru de onoare al guvernului de coaliție și intermediar al brigăzii irlandeze, a potrivit lucrurile în așa fel,

* — scandalul. — *Nota trad.*

** — serjeant at law — jurist regal. — *Nota trad.*

*** răscoală. — *Nota trad.*

încît după trei zile a fost vizitat de o delegație formată din 18 parlamentari irlandezi, care l-au întreat dacă nu vrea să facă uz de influența sa pentru ca hotărîrea parlamentului să fie anulată și, printr-o nouă votare, punctul principal să treacă prin Cameră. Pentru a-și asigura voturile irlandezilor în cazul unui vot de neîncredere, Palmerston s-a declarat, firește, dispus să accepte orice. Demascarea înainte de vreme a acestei intrigi în Camera comunelor a prilejuit unul dintre acele scandaluri care caracterizează declinul parlamentului oligarhic. Irlandezii dispun de mai bine de 105 voturi. Totodată a reieșit că cea mai mare parte dintre ei n-a dat delegației celor 18 nici un fel de împuterniciri. În general, în perioada de criză ministerială, Palmerston nu-i mai poate folosi pe irlandezi ca pe vremea lui O'Connell. O dată cu destrămarea tuturor vechilor fracțiuni parlamentare, și „cartierul irlandez” din parlament s-a scindat, s-a fărîmițat. În orice caz, acest incident arată felul în care folosește Palmerston răgazul obținut pentru a prelucra diferitele clici. Paralel cu aceasta, el așteaptă o știre cît de cît favorabilă de pe teatrul de acțiuni militare, un eveniment cît de mic pe care să-l poată folosi, dacă nu din punct de vedere militar, cel puțin din punct de vedere parlamentar. Telegraful submarin a smuls conducerea războiului din mîinile generalilor, lăsînd-o la cheremul capriciilor astrologice de diletant ale lui Bonaparte și al intrigilor parlamentare-diplomatice. De aici, caracterul inexplicabil și fără precedent al celei de-a doua campanii din Crimeea.

Scris de K. Marx la 13 iulie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 325 din 16 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

Demisia lui Russell. — Evenimentele din Crimeea ²⁰⁴

Londra, 14 iulie. În penultima noastră corespondență * am vorbit despre demisia lordului John Russell, de bunăvoie sau silită, ca despre un fapt accompli **. El și-a dat-o ieri după-amiază, și trebuie spus că este o demisie sintetică, de bunăvoie și silită în același timp. Realitatea e că Palmerston i-a mînat pe cei mai ahtiați vînători de posturi dintre whigi, sub conducerea lui Bouverie, la o răscoală în genunchi. Ei au declarat că, dacă Russell nu-și va da demisia, vor fi siliți să voteze pentru moțiunea lui Bulwer. Orice împotrivire era inutilă. Perfida gloată a whigilor nu s-a mulțumit cu o asemenea ispravă, ci a început să strîngă pe culoarele Camerei comunelor semnături pe o petiție către Palmerston în care acesta era rugat s-o convingă pe regină să primească demisia lui Russell deja prezentată. Aceste manevre josnice îi pot da în orice caz lui Russell satisfacția că a creat un partid după chipul și asemănarea lui.

Demisia unui om care, după cum spune Urquhart, „își ține de obicei mîinile la spate pentru a avea o ținută dreaptă din punct de vedere moral”, abia dacă ar influența existența guvernului dacă majoritatea Camerei comunelor nu s-ar agăța cu desperare de orice pretext care i-ar permite să amîne ziua dizolvării ei. Și dizolvarea Camerei este inevitabilă în cazul cînd s-ar adopta moțiunea lui Bulwer. Dacă, în pofida votului de neîncredere, Palmerston va rămîne, el va trebui să dizolve Camera; dacă succesorul lui va fi Derby, el va trebui să facă același lucru. Dar Camera nu prea înclină să se jertfească pe altarul patriei.

Sir George Grey a instituit o comisie pentru cercetarea brutalităților comise de poliție. Ea este formată din judecă-

* Vezi volumul de față, pag. 382. — *Nota red.*

** — fapt împlinit. — *Nota trad.*

tori de la Londra, Liverpool și Manchester și-și va începe activitatea marțea viitoare.

Dacă în comerț timpul înseamnă bani, în război timpul înseamnă victorie. A lăsa să-ți scape momentul prielnic, a nu folosi momentul când poți arunca asupra dușmanului forțe superioare constituie cea mai mare greșeală în război. Această greșeală este de două ori mai gravă dacă se comite nu în condiții de defensivă, când urmările ei pot fi reparate, ci în condiții de ofensivă, de invadare a teritoriului inamicului, când ea poate atrage după sine pieirea întregii armate. Acestea sînt lucruri arhicunoscute, pe care orice sublocotenent le consideră ca ceva de la sine înțeles. Totuși, nici o altă regulă de strategie sau de tactică nu este atît de des încălcată, și se pare că generalul Pelissier, acest om al acțiunilor impetuoase, acest „Mareșal înainte” al armatei din Crimeea, este chemat să servească drept exemplu viu de neglijare curentă a unui lucru arhicunoscut.

Drumul la Sevastopol duce prin Inkerman spre Cartierul de nord al fortăreței. Pelissier și statul său major știu aceasta mai bine decît oricine. Dar pentru a cuceri Cartierul de nord, armata aliaților trebuie să desfășoare acțiuni de cîmp cu principalele ei forțe, să-i bată pe ruși, să împresoare Cartierul de nord și să trimită un detașament care să țină la distanță armata rusă de cîmp. Momentul prielnic pentru o asemenea acțiune l-a constituit sosirea corpului sard și a turcilor de sub comanda lui Omer-pașa. Aliații erau atunci mult mai puternici decît rușii. Dar ei n-au făcut nimic în acest sens. S-au întreprins expediții la Kerçi și în Marea de Azov și s-au făcut o serie de încercări de a lua cu asalt Sevastopolul. Acțiunile de cîmp s-au redus la acțiuni de recunoaștere și la extinderea teritoriului taberei pînă la intrarea în valea Baidarului. Acum, în sfîrșit, iese la iveală așa-zisa cauză a acestei inactivități : *lipsa de mijloace de transport*, și, de aceea, după o campanie de 15 luni, aliații sînt tot atît de legați de mare, de Kamîș și Balaklava ca și mai înainte ! E într-adevăr ceva uluitor. Crimeea nu este o insulă pustie pe undeva la polul sud. Ea este un ținut în care se prea poate ca alimentele să se fi epuizat, dar care poate furniza întotdeauna o mare cantitate de furaje, vite de tracțiune și căruțe, numai să existe abilitatea și îndrăzneala de a le lua. Mișcările timide și lente, înainte și înapoi, pe o distanță de cîteva mile engleze în preajma rîului Cernaia nu sînt, desigur, mijlocul cel mai indicat pentru a le obține. Dar, chiar dacă am face cu totul abstracție de cămilele,

caii și harabalele din Crimeea, pe țărmul european și asiatic al Mării Negre există destule mijloace de transport care pot fi aduse cu vapoarele în decurs de două zile. De ce nu sînt rechiziționate pentru nevoile aliaților? Doar rușii le-au dat, de fapt, suficiente exemple de felul cum trebuie procedat. Rușii au adus în Crimeea corpurile de armată 3, 4 și 5 și diferite divizii de rezervă în același timp cînd aliații nu mai aveau nici o speranță de a aduce provizii de la Balaklava în tranșee. Trupele au fost transportate în parte cu căruțele prin stepă, și se pare că lipsa de alimente s-a făcut foarte resimțită. Nici nu-i de mirare, deoarece pe o rază de 200 de verste în jurul Perekopolului regiunea este foarte puțin populată. Cu toate acestea au fost rechiziționate mijloace de transport din guberniile mai îndepărtate, și este fără doar și poate mult mai greu pentru ruși să aducă în Crimeea căruțe de la Ekaterinoslav, Poltava, Harkov etc. decît pentru aliați să-și procure mijloace de transport din Anatolia și Rumelia. În orice caz, sub pretextul lipsei de mijloace de transport a fost scăpat momentul cînd cucerirea Crimeii pînă la Simferopol era posibilă. Acum situația s-a schimbat. Rușii au format între Odesa și Herson o armată de rezervă pentru Crimeea. Putem aprecia efectivul acestei armate numai după trupele luate din armata de vest; ele se compun din întreg corpul 2 și din două divizii de grenadierii. Aceasta reprezintă în total 5 divizii de infanterie (82 de batalioane), 1 divizie de cavalerie (32 de escadroane) și 80 de piese de artilerie. Mai trebuie adăugate rezervele de infanterie și cavalerie. Astfel, dacă se scad pierderile suferite în timpul marșului, efectivul armatei concentrate între Odesa și Perekop pentru a fi trimisă în Crimeea poate fi evaluat aproximativ la 70 000—80 000 de oameni. E posibil că în momentul de față avangărzile coloanelor ei să și fi ajuns dincolo de Perekop, și pe la sfîrșitul lunii iulie acest lucru să devină evident pentru aliați.

Ce vor putea opune aliații acestor întăriri? Holera și frigurile fac tot atîtea ravagii în rîndurile lor, ca și diferitele încercări de asalt. Întăririle britanice sosesc anevoie — foarte puține regimente au fost realmente imbarcate. Plecarea a 13 000 de oameni, pe care am anunțat-o de curînd, se dovedește a fi un bluf ministerial. La rîndul lui, guvernul francez declară că nu intenționează să trimită divizii proaspete, ci doar detașamente din unitățile de rezervă care să înlocuiască pierderile suferite pe teatrul de acțiuni militare. Dacă aceste întăriri vor sosi la timp, abia dacă vor reuși să ridice efecti-

vul armatei aliaților la cifra avută în iunie, adică 200 000 de oameni, inclusiv turcii și sarzii. Dar mai curînd este de presupus că efectivul armatei nu va fi mai mare de 180 000 de oameni, în timp ce la începutul lunii august rușii vor opune aliaților o armată de cel puțin 200 000 de oameni, dispunînd de poziții bune, de tot spatele frontului și fiind stăpîni pe Cartierul de sud al Sevastopolului, care le servește drept cap de pod. Dacă în aceste condiții armata aliată va fi din nou împinsă pe platoul îngust de dincolo de Cernaia, acest platou înșesat cu un număr atît de mare de oameni se va transforma în mod inevitabil într-un cimitir.

Dar încă nu e prea tîrziu pentru a porni campania. E drept că momentul cel mai propice a fost scăpat, totuși chiar și acum o înaintare îndrăzneață ar putea asigura armatei aliaților un cîmp mai larg de acțiune. Se pare însă că aliații nu au de gînd să folosească această posibilitate.

În sfîrșit, pentru justificarea lui Pelissier trebuie menționat că atît la Londra cît și la Paris opinia publică caută și găsește cauza întregii misere * a celei de-a doua campanii din Crimeea în amestecul lui Ludovic Bonaparte, acest general de la distanță.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 14 iulie 1855

Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung” nr. 327
din 17 iulie 1855 și în ziarul
„New York Daily Tribune”
nr. 4452 din 27 iulie 1855

Se tipărește după textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”, confruntat
cu textul apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”

Tradus din limba germană

* — insucces. — *Nota trad.*

Karl Marx

Demisia lui Russell

Londra, 17 iulie. Demisia lui Russell, de bunăvoie sau silită, parează moțiunea lui Bulwer, așa cum Bulwer a parat moțiunea lui Roebuck. Această părere emisă de noi în corespondența din 11 iulie * a fost pe deplin confirmată în ședința de ieri a Camerei comunelor. Un vechi aforism whig spune că „partidele sînt aidoma melcilor, la care capul este pus în mișcare de coadă”. Actualul guvern whig amintește mai curînd de niște polipi: se pare că-i priește amputarea. El supraviețuiește pierderii membrilor sale, a capului sau a oricărei alte părți, numai a cozii nu. Russell n-a fost, e drept, capul guvernului, dar a fost capul partidului, care formează guvernul și pe care acest guvern îl reprezintă. Bouverie, vicepreședintele lui Board of Trade **, reprezintă coada polipului whig. El a descoperit că trebuie decapitat capul whig pentru a menține în viață corpul whig și a adus această descoperire la cunoștința lui Palmerston în numele și din însărcinarea cozii whige. Russell și-a mărturisit ieri „disprețul” pentru această coadă. Disraeli l-a sîciit pe Bouverie cu „fiziologia prieteniei” și cu descrierea naturii diferitelor specii în care se împarte genul cunoscut sub numele de „prieten”. În sfîrșit, încercarea lui Bouverie de a se justifica invocînd că el și coada l-ar fi îndepărtat pe Russell pentru a-l salva desăvîrșește tabloul de gen al acestui partid de carieriști.

În timp ce capul firesc al partidului whig a fost astfel amputat, capul uzurpator, lordul Palmerston, s-a fixat și mai solid pe trunchi. După căderea lui Aberdeen și Newcastle, Palmerston s-a folosit de Gladstone, Graham și Herbert pentru a intra în posesiunea moștenirii guvernului de coaliție.

* Vezi volumul de față, pag. 382. — *Nota red.*

** — ministerul comerțului. — *Nota trad.*

După ieșirea lui Gladstone, Graham și Herbert din guvern, Palmerston l-a folosit pe lordul John Russell pentru a forma un guvern pur whig. În cele din urmă el a folosit coada whigă pentru a se debarasa în mod abil de lordul Russell și a ajunge astfel dictator în guvern. Fiecare din aceste metamorfoze a fost o etapă în calea spre formarea unui guvern pur Palmerston. Chiar din declarațiile lui Russell aflăm că în repetate rânduri el i-a prezentat lui Palmerston demisia, dar acesta l-a convins de fiecare dată să și-o retragă. În același fel a convins Palmerston guvernul Aberdeen să se opună prin toate mijloacele Comisiei de anchetă Roebuck. Și într-un caz și într-altul el a avut același succes și a urmărit același scop.

Moțiunea lui Bulwer era atât de strâns legată de persoana lui Russell, încât a căzut de la sine de îndată ce corpus delicti *, Russell, a dispărut din guvern. Aceasta l-a silit pe Bulwer să declare că-și retrage moțiunea. Totuși n-a putut să reziste tentației de a rosti discursul care trebuia să argumenteze moțiunea sa, uitînd că moțiunea pe care o argumenta în discursul său nu mai există. Palmerston a exploatat această situație penibilă. De îndată ce s-a aflat că lupta nu va mai avea loc, și-a luat aere de gladiator. El a devenit insolent, gălăgios și grandilocvent; Disraeli însă i-a tras o asemenea săpuneală, încît chiar acest comediant desăvîrșit, judecînd după expresia feții lui, nu și-a mai putut păstra calmul și cinismul lui obișnuit. Cea mai importantă declarație din răspunsul lui Disraeli a fost următoarea :

„Știu că părerile cu care lordul Russell s-a întors de la Viena au fost primite favorabil nu numai de majoritatea, dar chiar de *toți colegii lui*, și că numai *împrejurări neprevăzute* de ei au împiedicat adoptarea cordială și unanimă a planului nobilului lord. Fac această declarație avînd temeiuri suficiente. Am aceeași certitudine ca acum șase săptămîni, cînd am vorbit de declarațiile echivoce și de atitudinea nehotărîtă a guvernului; evenimentele care au urmat au confirmat justetea afirmațiilor mele. Sînt încredințat că încă înainte de încheierea prezentei sesiuni a parlamentului, Camera va fi în posesiunea dovezilor acestor afirmații”.

„Împrejurările” la care a făcut aluzie Disraeli erau, după cum s-a lămurit în cursul discursului său, „piedicile puse în cale de francezi”. Disraeli lasă să se înțeleagă că corespondența lui Clarendon, pusă la dispoziția parlamentului, este în contradicție cu instrucțiunile secrete ale guvernului. El și-a încheiat discursul cu următoarele cuvinte :

* — corpul delict. — *Nota trad.*

„Țara crede că principalul rău constă în conducerea proastă a treburilor noastre. Apare un document străin" (circulara lui Buol); „agitația în rândurile poporului crește, el gîndește, discută, reprezentanții lui interpeleză în Cameră. Și ce se întîmplă? Cel mai de seamă dintre bărbații voștri de stat nu cutează să pornească o polemică cu cei care fac asemenea interpelări. El dispare în mod misterios. Cine cutează însă să pornească această polemică? Primul ministru al maiestății-sale. Ministrul a folosit astă-seară în Cameră un ton și expresii incompatibile cu poziția lui și de nimic provocate, care m-au convins că, dacă onoarea și interesele țării vor rămîne și de acum înainte în mîinile lui, se va ajunge pînă acolo încît onoarea va fi terfelită și interesele *trădate*”.

Roebuck l-a întrecut pe Disraeli în violența expresiilor: „Vreau să știu cine sînt acum trădătorii din guvern?” Mai întîii au fost Aberdeen și Newcastle. Apoi Graham, Gladstone și Herbert. Pe urmă Russell. Cine e sequens * ?

Între timp poziția omului care înainte a condus în secret coaliția, iar acum conduce în mod oficial guvernul s-a consolidat simțitor. Dacă pînă la încheierea sesiunii s-ar mai ivi un prilej pentru un vot de neîncredere — ceea ce este puțin probabil —, el va dizolva parlamentul. În orice caz, el mai are la dispoziție șase luni pentru a conduce cu puteri depline politica externă a Angliei; nu-l vor tulbura nici gălăgia și nici pseudoîncăierările din Camera comunelor.

Scris de K. Marx la 17 iulie 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 333 din 20 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

* — următorul. — *Nota trad.*

Karl Marx

Din viața parlamentară

Londra, 18 iulie. După furtunoasa, zgomotoasa și animata ședință a Camerei comunelor din seara zilei de 16 iulie au urmat inevitabil o moleșeală, o sleire și o epuizare generală. Guvernul, inițiat în tainele patologiei parlamentare, a contat pe această stare de spirit pentru a împiedica votarea moțiunii lui Roebuck, și nu numai votarea, ci chiar și dezbaterile pe marginea ei. Deși pe la miezul nopții, cu puțin înainte de închiderea ședinței, în Cameră s-a lăsat pentru o clipă o tăcere care parcă îi invita pe miniștri să dea lămuriri și deși din toate părțile se auzeau voci care, în repetate rînduri, le-au cerut același lucru, nici un membru al guvernului n-a luat cuvîntul. Guvernul s-a încăpățînat să păstreze o tăcere stoică, lăsînd în seama reprezentanților marchizului Exeter, reprezentantului lordului Ward, și a altor asemenea locțiitori ai pairilor în rîndurile membrilor Camerei comunelor să cufunde respectabila Cameră în milul nesfîrșitei plictiseli, pe care Dante, în „*Infernul*” său, îl zugrăvește ca pe o reședință veșnică a indolenților²⁰⁵. La moțiunea lui Roebuck au fost prezentate două amendamente, amendamentul generalului Peel și cel al colonelului Adair, ambele exprimînd punctul de vedere al unor militari, ambele reducîndu-se la manevre de învăluire. Amendamentul lui Peel cere Camerei să voteze „problema preliminară”²⁰⁶, adică să nu se pronunțe nici pro, nici contra moțiunii principale, evitînd orice răspuns la întrebarea lui Roebuck. Colonelul Adair cere să se aprobe „politica care a dus la expediția de la Sevastopol” și „să se persevereze în această politică”. El contracara, așadar, moțiunea lui Roebuck, care condamna proasta conducere a expediției din Crimeea, elogiînd începutul bun al acestei expediții. Guvernul s-a abținut să facă vreo declarație prin care să-și însușească unul din amendamente. Se părea că vrea să simtă

pulsul Camerei înainte de a se ascunde, fie cu generalul Peel îndărătul unei întrebări fără răspuns, fie cu colonelul Adair îndărătul unui răspuns fără întrebare. În sfârșit, ai fi zis că Camera s-a cufundat în somnolența pe care Palmerston abia o aștepta. El a trimis atunci la tribună pe membrul cel mai neînsemnat al guvernului, sir Charles Wood, care a declarat că amendamentul lui Peel exprimă punctul de vedere al guvernului. Apoi Palmerston, susținut de strigătele: „la vot! la vot!”, venite din băncile simpatizanților săi, a luat cuvîntul și și-a exprimat „speranța că Camera va lua imediat o hotărîre”. El credea că a reușit „să-l strivească” pe Roebuck și chiar să-l lipsească de cinstea de a fi inițiatorul unor „mari dezbateri”, al unui turnir parlamentar. Dar nu numai Disraeli s-a opus votării. Cu seriozitatea gravă care-l caracterizează, a luat cuvîntul *Bright* :

„După cît se vede, guvernul a vrut să escamoteze problema de pe ordinea de zi și de aceea s-a abținut de la orice declarație pînă la miezul nopții. Dintre toate problemele care au fost supuse pînă acum spre discutare Camerei, aceasta este cea mai importantă. Dacă dezbaterile s-ar prelungi o săptămînă întreagă, țara n-ar avea decît de cîștigat”.

Constrîns astfel să accepte *amînarea* dezbaterilor, Palmerston a trebuit să renunțe la planul său de campanie inițial. El a suferit o înfrîngere.

Discursul lui Roebuck are marele merit de a fi fost scurt. El și-a argumentat sentința simplu și limpede, nu ca un avocat, ci ca un judecător; așa se și cuvenea să procedeze ca președinte al Comisiei de anchetă. Este evident că el a avut de înfruntat aceleași dificultăți care au împiedicat flota aliaților să ancoreze în portul Sevastopol — *corăbiile scufundate*, alde Aberdeen, Herbert, Gladstone, Graham etc. Numai înlăturîndu-i putea el să ajungă la Palmerston și la ceilalți membri *supraviețuitori* ai guvernului de coaliție. Ei îi barau drumul spre actualul guvern. Roebuck a căutat să-i înlătore cu ajutorul complimentelor, declarînd că atît Newcastle și Herbert cît și Graham trebuie lăudați pentru zelul lor în serviciu. În ceea ce privește greșelile comise dintr-o cunoaștere insuficientă a problemei, ei le-au ispășit deja prin alungarea lor din Downing-street. Acum este cazul să urmeze la rînd păcătoșii încă nepedepsiți. La aceasta se și reduce propriu-zis moțiunea sa. El l-a atacat în mod special pe Palmerston nu numai ca pe unul din acuzați, ci mai ales ca pe cel ce conducea miliția. Pentru ca moțiunea sa să nu depășească

limitele parlamentare tradiționale, Roebuck i-a tăiat ascuțișul. Argumentele aduse de apărătorii guvernului erau atât de inconsistente, încît forma monotonă în care au fost prezentate a avut de-a dreptul un efect binefăcător. Depozițiile martorilor sînt incomplete, strigau unii. Ne amenințați cu ostracizarea, strigău alții. Problema este de domeniul trecutului, a spus lordul Cecil. N-ar fi tîrziu să fie condamnat și sir R. Peel. Toți membrii guvernului răspund pentru toate acțiunile guvernului în ansamblu, dar fiecare în parte nu răspunde pentru nimic, spunea „liberalul” Phillimore. Periclitați alianța cu Franța, vreți să-l judecați pe împăratul francezilor, declara Lowe (de la „Times”) și, după el, sir James Graham. Graham, ca om cu conștiința curată, a declarat chiar că el este nemulțumit cu amendamentul de „simplă negare” prezentat de generalul Peel. El insistă pentru un verdict al Camerei: „vinovat” sau „nevinovat”, pe el nu-l satisface formula „Not proven” (nedovedit), în baza căreia tribunalele scoțiene refuză să dea curs proceselor penale îndoielnice. Nu cumva vreți să reînviați învechita formulă neparlamentară „punere sub acuzare” (impeachment²⁰⁷)? De toate sînt vinovate presa, opinia publică. Ele i-au silit pe miniștri să pornească expediția într-un moment nefavorabil și cu mijloace insuficiente. Dacă condamnați guvernul, trebuie să condamnați și Camera comunelor, care l-a susținut! Și, în sfîrșit, apologia lui sir Charles Wood: dacă Roebuck îi justifică pînă și pe Newcastle, Herbert și Graham, cum ne poate acuza *pe noi*? N-am fost *nimic* și nu răspundem pentru *nimic*. Așa a vorbit Wood, „pătruns de conștiința propriei sale *nimicnicii*”.

Scris de K. Marx la 18 iulie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 335 din 21 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Perspectivile războiului

Potrivit ultimelor comunicate, în acțiunile militare din Crimeea a intervenit o perioadă de acalmie. Nu s-au mai făcut nici un fel de încercări de asalt, tunurile aproape că au amuțit. Dacă n-ar fi fost permanentele schimburi de focuri între cele două linii de fortificații, dacă aliații, săpînd și minînd, nu s-ar fi apropiat tot mai mult de gorganul Malahov, dacă rușii n-ar fi întreprins din cînd în cînd incursiuni, s-ar fi putut crede că ostilitățile au încetat cu desăvîrșire. Dar aceasta nu este decît liniștea dinaintea furtunii, și acum probabil că furtuna s-a și dezlănțuit. Există toate temeiurile să presupunem că la Sevapstopol a avut loc o luptă, o încăierare mai cumplită decît cea de la Inkerman, cea de pe Mamelon sau decît asaltul de la 18 iunie.

De fapt, luna august trebuie să hotărască într-o anumită măsură rezultatul campaniei. Pînă atunci cea mai mare parte, dacă nu toate întăririle rușilor, vor ajunge la destinație, în timp ce rîndurile aliaților vor fi fără doar și poate rărîte de pe urma bolilor. Singurul lucru pe care-l vor putea face va fi să-și păstreze pozițiile pe platoul de la Chersones. Pînă și presa engleză a renunțat acum la ideea cuceririi în cursul acestui an a Cartierului de sud al Sevastopolului. Aliații nu mai pot spera să distrugă Sevastopolul decît pe părți, și, dacă vor acționa cu aceeași încetineală ca și pînă acum, asediul amenință să dureze cît asediul Troiei. Nu există temeiuri să se spere că ei își vor îndeplini misiunea într-un ritm accelerat, întrucît sîntem informați, aproape oficial, că sistemul vicios de pînă acum va fi păstrat cu încăpăținare și pe viitor. Corespondentul din Crimeea al ziarului parizian „Constitutionnel”, persoană care ocupă un post înalt în armata franceză — se pare că este vorba de generalul Regnault de St. Jean d'Angély, comandant al gărzii —, a declarat că zadarnic

face publicul tot felul de presupuneri cu privire la acțiunile militare și la eventuala încercuire a Cartierului de nord al Sevastopolului. În actualele condiții, spune el, acest lucru nu poate fi îndeplinit fără a ridica asediul și a ceda rușilor întregul platou; de aceea s-a hotărât să se supună unui bombardament puternic pozițiile deja atacate, distrugându-le complet. Trebuie menționat că știrile cuprinse în această corespondență sînt demne de crezare, întrucît există toate motivele să credem că împăratul francezilor nu numai că sancționează, dar chiar revizuieste, înainte de a fi publicată, orice știre provenită din această sursă; și să nu uităm că Regnault este unul dintre favoriții lui.

Nu este greu de prevăzut unde vor duce toate acestea. Armata rusă de la Sevastopol și din jurul acestui oraș este compusă acum din corpurile 3 și 4, două divizii din corpul 5 și o divizie din corpul 6, precum și din infanteria marină, marinari, trupe locale, cazaci și cavalerie, ceea ce reprezintă o armată de 180 de batalioane, sau 90 000 de infanteriști și 30 000 de artileriști și cavaleriști, în afară de aproximativ 40 000 de bolnavi și răniți. Chiar și ziarul francez „Moniteur” evaluează forțele de luptă ale rușilor la 110 000 de oameni. În plus, corpul 2 în întregime (50 de batalioane, 32 de escadroane, 96 de tunuri) și două divizii de grenadierii împreună cu o divizie de cavalerie (24 de batalioane, 32 de escadroane, 72 de tunuri) se află în drum spre Sevastopol sau au și ajuns acolo. Ele reprezintă o forță de luptă suplimentară de 55 000 de infanteriști, 10 000 de cavaleriști și cazaci și 5 000 de artileriști. Prin urmare, în viitorul apropiat, rușii vor avea concentrată o armată de cel puțin 175 000 de oameni, adică mult mai mare decît armata care le-a rămas aliaților după pierderile suferite recent în lupte și de pe urma bolilor. Cu asemenea forțe, rușii își vor putea menține în orice caz pozițiile, cu atît mai mult cu cît au posibilitate să-și înlocuiască în permanență trupele epuizate ale garnizoanei cu forțe proaspete. Acesta este, fără îndoială, lucrul cel mai puțin grav la care ne putem aștepta de la ei.

Aliații, dimpotrivă, nu se pot aștepta să primească tot atîtea întăriri. În prezent ei au 21 de divizii de infanterie (12 franceze, 4 engleze, 3 turcești, 2 piemonteze), sau aproximativ 190 de batalioane, 3 divizii de cavalerie (una franceză, una engleză și una turcă), sau aproximativ 60 de escadroane și un număr corespunzător de tunuri. Dar, întrucît batalioanele aliaților, și în special escadroanele, au suferit în timpul

campaniei mari pierderi, efectivul total al trupelor lor nu depășește 110 000 de infanteriști, 7 500 de cavaleriști și 20 000—25 000 * de artileriști, convoaie și necombatantși ați de luptă. Dar, dacă pînă la sosirea întăririlor rusești, între forțele celor două părți beligerante exista un echilibru perfect, o dată cu sosirea lor, balanța nu se va inclina, evident, în favoarea aliaților. Toate întăririle aliaților sosite sau care sînt acum în drum reprezintă detașamente din unitățile de rezervă și servesc la completarea batalioanelor și escadroanelor care acționează deja în Crimeea ; și, dacă este să dăm crezare știrilor apărute în presă, ele sînt neînsemnate. De altfel se spune că trei divizii se află în drum spre Marsilia și Toulon, unde stau gata pregătite vapoarele necesare, iar în Anglia regimentele care urmează să plece în Crimeea au primit ordin să fie gata de îmbarcare. Ele reprezintă aproximativ o divizie de infanterie și una de cavalerie. Astfel, în cursul lunilor august și septembrie vor sosi, treptat, în Crimeea aproximativ 33 000 de infanteriști și, poate, 2 500 de cavaleriști și artileriști, aceasta depinde însă în mare măsură de rezeziunea cu care vor fi trimiși. În orice caz, aliații vor continua să fie în inferioritate numerică față de ruși și s-ar putea să se pomenească din nou blocați pe platoul unde au avut atîta de suferit iarna trecută. Este greu de spus dacă de astă dată rușii vor reuși să-i scoată pe aliați din acest loc întărit. Singurul lucru la care pot spera aliații, în cazul că nu vor primi întăriri masive, este să se mențină pe pozițiile ocupate. Astfel războiul promite să se reducă la un șir de ciocniri infructuoase și sîngeroase, în care ambele părți vor trimite zi de zi trupe proaspete pentru lupte corp la corp cu inamicul cînd pe meterezele orașului sau pe parapetele tranșelor, cînd pe înălțimile stîncoase din preajma Inkermanului și Balaklavei. Este greu de imaginat o situație în care armate beligerante să verse atîta sînge pentru rezultate atît de neînsemnate ca acelea care pot fi obținute în acest gen de lupte.

Există totuși posibilitatea să se întîmple un eveniment hotărîtor. Dacă rușii vor reuși să trimită în Crimeea 50 000 de soldați, în afară de cei trimiși pînă acum, asigurînd astfel armatei lor o superioritate incontestabilă, aliații vor suferi o înfrîngere serioasă și vor fi siliți să se reîmbarce. Pentru

* În articolul lui K. Marx și F. Engels „Din viața parlamentară. — De pe teatrul de acțiuni militare” (Vezi volumul de față, pag. 404) sînt date alte cifre : 30 000—35 000. — *Nota red.*

a ne da seama de această posibilitate trebuie să precizăm efectivul pe care rușii îl au sub arme pe toată lungimea frontierei lor. Evaluăm armata din Crimeea, inclusiv întăririle menționate mai sus, la aproximativ 175 000 de oameni. În Caucaz, unde, în afară de trupele locale și de cazaci, acționează diviziile a 16-a și a 17-a, rușii trebuie să aibă aproximativ 60 000 de oameni. În Basarabia se spune că au 60 000 de oameni sub comanda lui Liders; presupunem că aceste trupe sînt formate în primul rînd din batalioane mixte și din rezerve, întrucît se află acolo numai o divizie de infanterie din corpul 5, și nu avem cunoștința că s-ar fi trimis acolo unități din corpul 1 și 2. În Polonia și în Volînia probabil că au rămas două divizii de gardă și o divizie de grenadieri, trei divizii din corpul 1 și diferite unități de rezervă, în total aproximativ 160 000 de oameni. Cea mai mare parte din rezerve și o parte din gardă sînt concentrate în regiunea baltică și dispuse în felul următor: 50 000 de oameni, sub comanda lui Sievers, în guberniile baltice germane; 30 000, sub comanda lui Berg, în Finlanda; și o armată de rezervă de 50 000, sub comanda lui Ridiger, la Petersburg și în împrejurimi; în total, aproximativ 585 000 de oameni. Restul forțelor ruse, aproximativ 65 000 de oameni, se află în interiorul țării. Prin urmare, totalul forțelor armate ruse se ridică la 650 000 de oameni. Dacă avem în vedere masivele recrutări făcute în Rusia, această cifră nu pare de loc exagerată.

Este cît se poate de limpede că acum, la sfîrșitul verii, rușii nu au de ce să se teamă de o debarcare a inamicului pe litoralul Mării Baltice; ar fi deci absolut posibilă o deplasare generală a diferitelor detașamente spre sud, făcîndu-se astfel disponibili aproximativ 30 000 de oameni, care ar putea fi înlocuiți cu unități de miliție sau cu alte trupe din interior. Dacă acești 30 000 de oameni ar fi trimiși în Polonia, ei ar face disponibile un număr egal de trupe; și în momentul în care Austria își va reduce armata de frontieră pînă la efectivul inofensiv de 70 000—80 000, ceea ce urmează să se facă foarte curînd, din armata rusă din Polonia vor mai putea fi făcuți disponibili încă 30 000—40 000 de oameni. Astfel s-ar putea găsi trupele necesare pentru asemenea întăriri care le-ar răpi aliaților orice posibilitate de a stăpîni vreodată Crimeea fără ajutor străin; aceste întăriri ar putea sosi pe teatrul de acțiune militară pe la mijlocul lunii octombrie. Se pune însă întrebarea dacă guvernul ar putea hrăni o armată atît de mare în timpul iernii, în special acum, cînd Marea de Azov a fost

curăţată de vasele ruseşti. Din lipsă de date suficiente nu putem răspunde la această întrebare ; dar, dacă aceasta va fi cu putinţă şi ruşii vor lua într-adevăr asemenea măsuri, aliaţii vor fi nevoiţi să părăsească stîncile din preajma Balaklavei, precum şi meterezele Sevastopolului apărate, direct sau indirect, de o armată de 250 000 de oameni.

Pînă acum Rusia era ameninţată de 300 000 de austrieci în flancul liniei ei de comunicaţii cu Crimeea. De îndată ce ea va ieşi din această situaţie grea, aliaţii se vor convinge curînd ce forţă au de înfruntat. Ei au scăpat momentul cînd, cu ajutorul indirect al Austriei, ar fi putut lua Sevastopolul. Acum, cînd Rusia nu mai are de ce să se teamă de Austria şi are de-a face numai cu aliaţii, este prea tîrziu.

Scris de F. Engels
la aproximativ 20 iulie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 459 din 4 august 1855

Se tipăreşte după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Din viața parlamentară. — De pe teatrul de acțiuni militare

Londra, 20 iulie. Dezbaterile în jurul moțiunii lui Roebuck nu s-au desfășurat nici pe departe așa cum se aștepta guvernul. Încă ieri dimineață el a prezis în ziarele sale semioficiale că moțiunea lui Roebuck va fi respinsă cu 5 voturi contra 1. Ieri noapte guvernul s-a socotit fericit când a reușit să treacă prin Cameră cu 289 de voturi contra 182 hotărîrea cu privire la Previous Question *, adică să obțină în general ca Camera să nu ia vreo hotărîre în privința moțiunii lui Roebuck. Aceeași Cameră care l-a silit pe Aberdeen să-și dea demisia, deoarece a refuzat să instituie o comisie de anchetă, îl salvează pe Palmerston refuzînd să ia vreo hotărîre cu privire la concluziile propriei sale comisii. Prorogarea sesiunii parlamentului înseamnă și prorogarea guvernului Palmerston pînă la noua sesiune. Atunci își va fi trăit traiul. Asupra ședinței vom mai reveni.

În momentul de față în acțiunile militare din Crimeea a intervenit o perioadă de acalmie. Nu s-au mai făcut nici un fel de încercări de asalt, tunurile aproape că au amuțit. Dacă n-ar fi fost permanentele schimburi de focuri între cele două linii de fortificații, dacă aliații, săpînd și minînd, nu și-ar fi împins pozițiile tot mai aproape de gorganul Malahov, dacă rușii n-ar fi întreprins din cînd în cînd incursiuni, s-ar fi putut crede că ostilitățile au încetat cu desăvîrșire.

Este liniștea dinaintea furtunii. Peste 2—3 săptămîni va începe o luptă, o încăierare mai cumplită decît cea de la Inkerman, cea de pe Mamelon sau decît asaltul de la 18 iunie. Luna august trebuie să fie într-o anumită măsură hotărîtoare; trupele rusești care se află acum pe drum vor ajunge pînă atunci la destinație, în timp ce rîndurile aliaților vor fi rărîte

* — chestiunea preliminară. — *Nota trad.*

de pe urma bolilor. Atunci va începe o luptă pe viață și pe moarte, și aliații vor avea destul de furcă pentru a păstra pozițiile ocupate de ei pe platou.

Pînă și presa engleză a renunțat acum la ideea cuceririi în cursul acestui an a Cartierului de sud al Sevastopolului. Aliații nu mai pot spera să distrugă Sevastopolul decît pe părți, și, dacă vor acționa cu aceeași încetineală ca și pînă acum, asediul amenință să dureze cît asediul Troiei. Nu există temeuri să se spere că ei își vor îndeplini misiunea într-un ritm accelerat, întrucît sîntem informați, aproape oficial, că sistemul vicios de pînă acum va fi păstrat cu încăpăținare și pe viitor. Corespondentul din Crimeea al ziarului „Constitutionnel”, persoană care ocupă un post înalt în armata franceză (se pare că este vorba de generalul Regnault de Saint-Jean d'Angély, comandant al gărzii), a declarat că zadarnic face publicul tot felul de presupuneri cu privire la acțiunile militare și la eventuala încercuire a Cartierului de nord al Sevastopolului. În actualele condiții, spune el, acest lucru nu poate fi îndeplinit fără a ridica asediul și a ceda rușilor întregul platou. De aceea s-a hotărît să se supună unui bombardament puternic pozițiile deja atacate, distrugîndu-le complet. Știrile din această corespondență pot fi considerate ca semioficiale, întrucît există toate motivele să credem că Bonaparte nu numai că sancționează, dar chiar revizuieste, înainte de a fi publicată, orice știre provenită din această sursă. Regnault se bucură de deosebita lui favoare; el a fost cel care, ca ministru de război în timpul Adunării naționale legislative, și-a dat semnătura pentru demiterea lui Changarnier.

Nu este greu de prevăzut unde vor duce toate acestea. Armata rusă de la Sevastopol și din jurul acestui oraș este compusă din corpurile 3 și 4, două divizii din corpul 5 și o divizie din corpul 6, precum și din infanteria marină, marinari, trupe locale, cazaci și cavalerie, ceea ce reprezintă o armată de 180 de batalioane, sau 90 000 de infanteriști și 30 000 de artileriști și cavaleriști etc., în afară de aproximativ 40 000 de bolnavi și răniți. Chiar și ziarul francez „Moniteur” evaluează forțele de luptă ale rușilor la 110 000 de oameni. În plus, corpul 2 în întregime (50 de batalioane, 32 de escadroane, 96 de tunuri) și două divizii de grenadieri împreună cu o divizie de cavalerie (24 de batalioane, 32 de escadroane, 72 de tunuri) se află în drum spre Sevastopol sau au și ajuns acolo. Ele reprezintă o forță de luptă suplimentară de 55 000

de infanteriști, 10 000 de cavaleriști și cazaci și 5 000 de artileriști. Prin urmare, în viitorul apropiat, rușii vor avea concentrată o armată de cel puțin 175 000 de oameni, adică mult mai mare decît armata care le-a rămas aliaților după pierderile suferite în ultimele incursiuni și de pe urma bolilor. Rușii își vor putea menține în orice caz actualele poziții, și aceasta este cu atît mai mult de așteptat cu cît ei au posibilitatea să-și înlocuiască în permanență trupele epuizate ale garnizoanei cu forțe proaspete.

Aliații, dimpotrivă, nu se pot aștepta să primească tot atîtea întăriri. În prezent ei au 21 de divizii de infanterie (12 franceze, 4 engleze, 3 turcești, 2 piemonteze), sau aproximativ 190 de batalioane, 3 divizii de cavalerie (una franceză, una engleză și una turcă), sau aproximativ 60 de escadroane și un număr corespunzător de tunuri. Dar, întrucît batalioanele aliaților, și în special escadroanele, au suferit în timpul campaniei mari pierderi, efectivul total al trupelor lor nu depășește 110 000 de infanteriști, 7 500 de cavaleriști și 30 000—35 000 de artileriști, convoaie și necombatanți. Dar, dacă pînă la sosirea întăririlor rusești, între forțele celor două părți beligerante exista un echilibru perfect, o dată cu sosirea lor, balanța nu se va înclina, evident, în favoarea aliaților. Toate întăririle sosite pînă acum reprezintă detașamente din unitățile de rezervă și servesc la completarea batalioanelor și escadroanelor angajate în luptă ; și, dacă este să dăm crezare știrilor apărute în presă, ele sînt neînsemnate. De altfel, se spune că trei divizii se află în drum spre Marsilia și Toulon, unde stau gata pregătite vapoarele necesare pentru transportul lor, iar în Anglia regimentele care urmează să plece în Crimeea au primit ordin să fie gata de îmbarcare. Ele reprezintă aproximativ o divizie de infanterie și una de cavalerie. Astfel, în cursul lunilor august și septembrie vor sosi, treptat, în Crimeea aproximativ 33 000 de infanteriști și, poate, 2 500 de cavaleriști și artileriști, aceasta depinde însă întru totul de rezeziunea cu care se vor îmbarca. În orice caz, aliații vor continua să fie în inferioritate numerică față de ruși și s-ar putea să se pomenească din nou blocați pe platoul unde au avut atîta de suferit iarna trecută.

Este greu de spus dacă de astă dată rușii vor reuși să-i scoată pe aliați din acest loc întărit. Singurul lucru la care pot spera aliații, în cazul că nu vor primi întăriri masive, este să se mențină pe pozițiile ocupate. Astfel războiul promite să se reducă la un șir de ciocniri pe cît de infructuoase, pe

atît de sîngeroase, în care ambele părți vor trimite zi de zi trupe proaspete pentru lupte corp la corp cu inamicul cînd pe meterezele orașului sau pe parapetele tranșeelor, cînd pe înălțimile stîncoase din preajma Inkermanului și Balaklavei. După toate probabilitățile, lucrurile se vor desfășura în acest fel. Este greu de imaginat o situație în care armate beligerante să verse atîta sînge pentru rezultate atît de neînsemnate ca acelea care pot fi obținute în acest gen de lupte. Și toate acestea din pricina mediocrității comandanților supremi ai ambelor părți, din pricina diletantismului neputincios de la Paris și a trădării premeditate de la Londra.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 20 iulie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 337 din 23 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Palmerston. — Fiziologia claselor dominante
din Marea Britanie

Londra, 23 iulie. În cazul cînd garantarea împrumutului turc²⁰⁸ va întîmpina astă-seară aceeași împotrivire ca și vinerea trecută, Palmerston va dizolva imediat Camera comunelor. Toate împrejurările sînt în favoarea acestui om abil. Dizolvarea Camerei din pricina moțiunii lui Bulwer sau dizolvarea Camerei din pricina moțiunii lui Roebuck — ambele măsuri erau la fel de riscante. Activitatea diplomatică desfășurată la Conferința de la Viena, activitatea depusă de organele administrative în timpul campaniei de iarnă erau probleme pe care cu greu parlamentul le putea invoca pentru a face apel la alegători. Darămite „garantarea împrumutului turc”! Decorul, ambianța, motivele se schimbă ca la un semn al unei baghete magice. Acum nu parlamentul condamnă guvernul pentru trădare și incapacitate. Acum guvernul acuză parlamentul că pune piedici în calea ducerii războiului, că periclitează alianța cu Franța și lasă Turcia în voia soartei. Guvernul nu mai face apel la țară ca să-l scape de verdictul de condamnare dat de parlament. El face apel la țară ca aceasta să condamne parlamentul. Într-adevăr, clauzele împrumutului sînt în așa fel formulate, încît Turcia nu primește nemijlocit banii, ci este pusă, în condițiile cele mai nedemne pentru o țară, sub o tutelă potrivit căreia suma care i-a fost acordată, chipurile, ca împrumut trebuie să fie administrată și cheltuită de comisari englezi. De altfel, cum să nu fie tentată administrația engleză, care s-a afirmat în mod atît de strălucit în timpul războiului oriental, să-și extindă binefacerile asupra unor state străine! La Constantinopol puterile occidentale au pus stăpînire pe ministerul de externe, și nu numai pe ministerul de externe, ci și pe ministerul de interne. De cînd Omer-pașa s-a mutat din Bulgaria în Crimeea, Turcia a încetat să mai dispună de propria ei armată. Iar acum, pu-

terile occidentale vor să pună mîna pe finanțele Turciei. Pentru prima oară Imperiul otoman contractează datoriile de stat fără să i se fi acordat credit. El se află în situația unui moșier care, ipotecîndu-și pămîntul, nu numai că ia un împrumut, dar se și obligă să lase posesorului ipotecii dreptul de a dispune de banii dați lui cu împrumut. Singurul pas care-i mai rămîne de făcut este să-i dea creditorului ipotecar moșia însăși. Printr-un asemenea sistem de împrumuturi, Palmerston a demoralizat Grecia și a paralizat Spania. Dar *aparențele* sînt în favoarea lui. Faptul că și partidul păcii s-a opus împrumutului întărește această aparență. Printr-un truc el apare din nou în postura de reprezentant al adepților războiului, opunîndu-se întregii opoziții, care reprezintă pe adepții păcii. *Ce fel* de război are el de gînd să ducă, știm prea bine. În Marea Baltică, pentru a fereca, cu ajutorul unor incendii inutile și fără rezultat, Finlanda de Rusia. În Crimeea, pentru a prelungi la infinit vărsarea de sînge, căreia îi poate pune capăt numai o înfrîngere, și nu o victorie. Potrivit vechiului său obicei, el aruncă în talerul balanței parlamentare alianțe politice externe. Bonaparte a și dispus ca împrumutul turc să fie sancționat de către așa-numitul său „corp legislativ”. Parlamentului englez nu-i rămîne altceva de făcut decît să devină ecoul „corpului legislativ”, adică ecoul unui ecou, altminteri alianța este periclitată. Folosind alianța cu Franța ca pe un scut cu ajutorul căruia poate para toate loviturile îndreptate împotriva sa, Palmerston simte, totodată, o satisfacție de pe urma faptului că loviturile le primește această alianță. Ca o dovadă că el „pune omul potrivit în locul potrivit”, Palmerston l-a numit pe sir W. Molesworth ministru al coloniilor, iar în locul lui Molesworth pe sir B. Hall, ministru al pădurilor și domeniilor regale. Molesworth este adeptul teoriei lui *Wakefield* asupra colonizării²⁰⁹. Principiul care stă la baza acestei teorii este de a scumpi în mod artificial pămîntul și de a ieftini în mod artificial munca în colonii, pentru a obține „combinarea necesară a forțelor de producție”. Încercarea de a aplica această teorie în Canada i-a alungat pe imigranți de acolo în Statele Unite și în Australia.

În momentul de față, la Londra se întrunesc trei comisii de anchetă, una instituită de guvern, celelalte două — de parlament. Prima comisie, formată din judecători din Londra, Manchester și Liverpool, însărcinată cu cercetarea *incidențelor din Hyde Park*, primește zilnic dovezi peste dovezi din care rezultă nu numai că constablerii s-au comportat într-un

mod nemaipomenit de brutal, dar că a fost o brutalitate premeditată, *ordonată de sus*. Dacă ancheta ar fi fost nepărtinitoare, ea ar fi trebuit să înceapă cu sir George Grey și cu guvernul ca principalii vinovați. A doua comisie, sub președinția lui *Berkeley*, care studia influența actelor cu privire la interzicerea „vînzării de băuturi spirtoase în zilele de duminică”, dă în vileag toată ticăloșia ipocrită a încercărilor de îndreptare a societății cu ajutorul reglementării repausului duminical. În loc să scadă, numărul exceselor de pe urma băuturii a crescut, cu singura deosebire că, în loc de duminică, o parte din ele se comit lunea. A treia comisie, condusă de *Scholefield*, se ocupă de problema falsificării alimentelor, a băuturilor și a tuturor mărfurilor care au vreo contingentă cu alimentația²¹⁰. După cît se vede, falsificarea mărfurilor apare ca *regulă*, iar calitatea bună ca *excepție*. Substanțele care se introduc cu scopul de a da produselor de proastă calitate culoare, miros, gust sînt de cele mai multe ori toxice, întotdeauna însă dăunătoare sănătății. Comerțul apare ca un mare laborator de înșelăciune, lista mărfurilor curente — ca un catalog diabolic de ficțiuni, libera concurență — ca liberatate de a otrăvi și de a fi otrăvit.

„*Raportul inspectorilor de fabrică*”²¹¹ pe semestrul care se încheie la 30 aprilie a fost prezentat ambelor Camere ale parlamentului. Acest raport reprezintă o contribuție prețioasă la caracterizarea adepților *manchesterieni* ai păcii și a clasei care contestă aristocrației monopolul ei asupra conducerii țării. „Accidentele provocate de mașini” sînt împărțite în raport în următoarele categorii :

1) „Accidente mortale” ; 2) „pierderea mîinii drepte sau a brațului drept ; pierderea unei părți a mîinii drepte ; pierderea mîinii stîngi sau a brațului stîng ; pierderea unei părți a mîinii stîngi ; fracturarea mîinilor și a picioarelor, vătămarea capului și a feței” și 3) „răniri, contuzii și alte leziuni care n-au fost menționate mai sus”.

Raportul relatează despre o tînră femeie „care și-a pierdut mîna dreaptă”, despre un copil „căruiia mașina i-a strivit osul nazal și care și-a pierdut vederea tot din cauza ei”, despre un bărbat „căruiia i-a fost tăiat piciorul stîng, brațul drept fracturat în trei sau patru locuri, iar capul mutilat îngrozitor”, despre un tînră „căruiia brațul stîng i-a fost smuls din umăr, în afară de alte leziuni”, și despre un alt tînră „căruiia ambele brațe i-au fost smulse din umeri, abdomenul sfîșiat în așa hal, încît intestinele s-au revărsat în afară, iar capul și coapsele zdrobite” etc. Buletinul industrial întocmit de inspectorii

de fabrică este mai impresionant, mai înfiorător decît orice buletin asupra luptelor din Crimeea. Pe lista celor răniți și uciși, femeile și copiii figurează regulat în număr mare. Moartea și rănile nu sînt un fenomen mai puțin obișnuit decît cicatricele pe care bicîlul plantatorului le lasă pe trupul negrului. Aproape toate accidentele se datoresc nesocotirii prevederilor legii de a se amenaja la mașini *dispozitive* de protecție. Toată lumea își amintește că fabricanții din Manchester — această metropolă a partidului păcii cu orice preț — au asaltat guvernul cu delegații, protestînd împotriva legilor care prevedeau anumite măsuri de protecție la folosirea mașinilor. Întrucît fabricanții nu au putut obține imediat abrogarea legii, ei au căutat prin diferite intrigi să-l înlăture pe inspectorul de fabrică L. Horner și să-l înlocuiască cu un păzitor mai docil al legii, dar pînă acum fără succes. Fabricanții susțineau că introducerea dispozitivelor de protecție le va înghiți profitul. Totuși, Horner dovedește că în districtul său doar puține fabrici ar trebui să cheltuiască mai mult de 10 l. st. pentru instalațiile de protecție. Numărul total al accidentelor provocate de mașini în ultimele 6 luni, de care este vorba în raport, se ridică la 1 788 de cazuri, printre care 18 *mortale*. Suma totală a amenzilor aplicate fabricanților și a despăgubirilor plătite de ei în aceeași perioadă se ridică la 298 l. st. În această sumă intră și amenzile pentru „munca peste orele legale”, pentru „folosirea muncii copiilor sub 8 ani” etc., așa că amenzile aplicate pentru cele 18 cazuri mortale și 1 770 de mutilări sînt departe de a atinge suma de 298 l. st. 298 l. st. ! Mai puțin decît prețul unui cal de curse de categoria a treia !

Comisia Roebuck și oligarhia britanică ! Comisia Scholefield și clasa comercială britanică ! Raportul inspectorilor de fabrică și fabricanții britanici ! Aceste trei rubrici ilustrează în mod sugestiv fiziologia actualelor clase dominante din Marea Britanie.

Scris de K. Marx la 23 iulie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 343 din 26 iulie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

KARL MARX

Lordul John Russell²¹²

Scris de K. Marx
între 25 iulie și 12 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 347, 359, 363, 365, 369 și 377
din 28 iulie, 4, 7, 8, 10
și 15 august 1855, precum și în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 479 din 28 august 1855

Se tipărește după textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”, confruntat
cu textul apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”

Tradus din limba germană

I

Londra, 25 iulie. Lordului *John Russell* îi plăcea să citeze un vechi aforism whig potrivit căruia „partidele sînt aidoma melcilor, la care capul este pus în mişcare de coadă”. El nu-şi putea imagina că, pentru a se salva, coada va reteza capul. Şi lordul Russell, chiar dacă nu a fost capul „*ultimului guvern whig*”, a fost, incontestabil, capul *partidului whig*. Burke a spus cîndva :

„Numărul domeniilor, moşiilor, castelelor, pădurilor etc. răpite de *Russelli* poporului englez este pur şi simplu de *neînchipuit* (quite incredible)”²¹³.

Şi mai greu de închipuit ar fi faima lordului *John Russell* şi rolul de seamă pe care a avut îndrăzneala să-l joace mai bine de un sfert de veac, dacă „numărul domeniilor” uzurpate de familia sa nu ne-ar da dezlegarea acestei enigme.

Se pare că lordul *John Russell* n-a făcut toată viaţa altceva decît să vîneze *posturi*, şi după ce le obţinea se crampona de ele cu atîta înverşunare, încît pierdea orice pretenţie la *putere*. Aşa s-a întîmplat între 1836 şi 1841, cînd a ajuns lider al Camerei comunelor. La fel între 1846 şi 1852, cînd a fost prim-ministru. Nimbul puterii de care era înconjurat în calitatea sa de lider al unei opoziţii care ataca visteria statului se risipea de fiecare dată în momentul cînd el venea la putere. De îndată ce Russell se transforma dintr-un om care se află Out * într-unul care se află In**, el se reducea *la zero*. La nici un alt bărbat de stat englez puterea nu s-a transformat în aşa măsură în neputinţă. Dar nici un altul nu s-a priceput să transforme cu atîta abilitate neputinţa în putere.

* — în opoziţie. — *Nota trad.*

** — în guvern. — *Nota trad.*

În afară de influența familiei ducale de Bedford, al cărei descendent era lordul John, puterea fictivă pe care o deținea în mod periodic se baza pe lipsa tuturor acelor calități care de obicei îl fac pe un om în stare să stăpânească asupra celorlalți oameni. Felul său îngust de a vedea lucrurile se transmitea ca o molimă și celorlalți, creînd în rîndul auditoriului său mai multă confuzie de idei decît cea mai rafinată denaturare a adevărului. Adevăratul său talent constă în priceperea de a reduce la propriile sale dimensiuni pigmeice toate problemele care i se ivesc în cale, de a reduce întreaga lume înconjurătoare la proporții infinitezimale și de a o transforma într-un microcosm vulgar, creație a propriei sale fantezii. Talentul său înnăscut de a diminua tot ce-i măreț, nu este întrecut decît de măiestria sa de a prezenta ceea ce-i neînsemnat drept ceva măreț.

Întreaga viață a lordului John Russell a fost o viață întemeiată pe false pretexte. Un fals pretext a fost pentru el reforma parlamentară, un fals pretext — libertatea conștiinței, un fals pretext — libertatea comerțului. Atît de nestrămătată era credința sa în forța falselor pretexte, încît socotea că e absolut posibil ca, sub false pretexte, să devină nu numai bărbat de stat englez, dar chiar poet, gînditor și istoric. Numai astfel se explică apariția unor neghiobii ca tragedia „Don Carlos sau prigoana”, sau „Elemente de istorie a guvernării și constituției engleze de la domnia lui Henric al VII-lea pînă-n zilele noastre”, sau „Memorii asupra situației din Europa după pacea de la Utrecht”²¹⁴, scrise de el. Obtuzitatea sa egoistă îl face pe Russell să nu vadă în fiecare lucru nimic altceva decît o tabula rasa * pe care e liber să-și înscrie propriul său nume. Părerile sale nu au niciodată la bază fapte reale, ci, dimpotrivă, pentru el, faptele au la bază ordinea în care le dispune el atunci cînd vorbește. Ca orator, de la el n-a rămas nici o idee originală demnă de a fi amintită, nici o maximă profundă, nici o observație remarcabilă, nici o descriere plastică, nici un gînd frumos, nici o aluzie sugestivă, nici o notă de umor, nici un sentiment sincer. „*Cea mai jalnică mediocritate*”, după cum îl apreciază Roebuck în a sa istorie a guvernului reformelor²¹⁵, iată ce a izbit pe auditoriul lui chiar atunci cînd el a înfăptuit cel mai mare act din viața sa publică, cînd a prezentat în Camera comunelor așa-numitul său bill cu privire

* — tablă goală. — Nota trad.

la reformă. El are o manieră personală de a face o expunere seacă, dezlinată, monotonă, asemenea celui care adjudecă la o licitație, ilustrînd-o cu exemple școlărești din istorie și folosind un anumit galimatias solemn despre „frumusețile constituției”, „libertățile țării în general”, „civilizație” și „progres”. Numai atunci cînd se simte lezat sau cînd este silit de adversarii săi să renunțe la poza arogantă și plină de mulțumire de sine adoptată cu fățărnicie, el se înflăcărează cu adevărat, manifestînd toate simptomele unei slăbiciuni care-și pierde controlul. În Anglia se obișnuiește să se pună nenumăratele sale eșecuri pe seama unei impulsivități innăscute. În realitate, această impulsivitate nu este decît un fals pretext. Ea se explică prin conflictul inevitabil dintre tertipurile și expedientele la care recurge pentru a ieși momentan din impas și concursul nefavorabil de împrejurări din momentul următor. Russell nu acționează din sentiment, ci din calcul, dar calculul său este tot atît de mărunț ca el însuși, fiind întotdeauna doar un subterfugiu de moment. De aici permanentele oscilări și manevre, avînturile bruște, retragerile rușinoase, cuvintele provocatoare, retractate apoi cu prudență, angajamentele răsunătoare, niciodată respectate, și cînd toate acestea nu-i mai ajută, lacrimile și suspinele menite să înduioșeze lumea. Iată de ce întreaga sa viață poate fi considerată fie ca o sham * sistematică, fie ca o gafă permanentă.

Poate să pară uimitor faptul că o persoană oficială a putut să supraviețuiască unui asemenea noian de măsuri — născute moarte —, de proiecte eșuate și planuri avortate. Asemenea unui polip căruia îi priește amputarea, lordul John Russell prosperă în urma acestor avortoni. Majoritatea planurilor sale au fost prezentate numai cu scopul de a domoli nemulțumirea aliaților săi, așa-zișii radicali, în timp ce o înțelegere cu adversarii săi, conservatorii, îi garanta „*torpilarea*” acestor planuri. Cine ar putea pretinde că din timpul reformei parlamentare el ar fi legat soarta guvernului său de soarta vreuneia din „largile și liberalele” sale măsuri, a vreuneia din „ratele plătite în contul mării reforme”? Dimpotrivă, ceea ce a contribuit, mai mult decît orice, la menținerea și prelungirea existenței guvernului său au fost măsurile propuse pentru a da satisfacție liberalilor și retrase pentru a da satisfacție conservatorilor. Au fost perioade în viața lui

* — înșelăciune. — Nota trad.

Russell cînd Peel l-a lăsat cu bună știință la cîrma țării, pentru a nu fi silit să facă lucruri despre care știa că Russell nu va face altceva decît să *flecărească*. În asemenea perioade de înțelegere secretă cu adversarul oficial, Russell avea o atitudine insolentă față de aliații săi oficiali. El devenea vi-teaz sub un fals pretext.

Să aruncăm o privire retrospectivă asupra activității sale din 1830 pînă în zilele noastre. *Geniul mediocrității* o merită pe deplin.

II

Londra, 1 august

„Dacă aş fi pictor — spunea Cobbett —, aş zugrăvi constituţia engleză sub forma unui stejar bătrîn cu rădăcinile putrede şi virful uscat, cu trunchiul găunos, zgîlţit şi clătinat de fiecare rafală de vînt, şi în copac l-aş aşeza pe lordul John Russell în chip de pitulice, preocupată să facă rînduială, ciocnînd pe una din ramurile cele mai de jos ale stejarului scoarţa muceţită în căutare de insecte. Unii bănuiesc chiar că, sub pretextul de a curăţa scoarţa copacului de insectele dăunătoare, el ciuguleşte şi mugurii”.

La fel de neînsemnate au fost şi încercările de reformă ale lui Russell în perioada antediluviană, între 1813 şi 1830, a carierei sale. Ele au fost nu numai neînsemnate, dar şi lipsite de sinceritate. Russell n-a ezitat nici un moment să renunţe la ele de îndată ce adulmeca posibilitatea de a căpăta un post de ministru.

Din 1807 whigii au tinjît zadarnic să se înfrupte din caş-cavalul statului, cînd, în 1827, formarea guvernului Canning, cu care, chipurile, aveau vederi comune în problema comerţului şi a politicii externe, părea să le ofere mult aşteptatul prilej. Russell tocmai înscrisese pe ordinea de zi unul dintre proiectele sale de lege „de pitulice” cu privire la reforma parlamentară, cînd deodată Canning şi-a exprimat hotărîrea fermă de a se opune pînă la sfîrşitul zilelor sale oricărei reforme parlamentare. Atunci lordul John a cerut cuvîntul pentru a-şi retrage moţiunea.

„Reforma parlamentară — a spus el — este o problemă asupra căreia există păreri foarte diferite în rîndul apărătorilor ei, şi liderii whigilor n-au fost niciodată de acord ca ea să fie considerată ca o problemă de partid. El ridică acum pentru *ultima oară* această problemă”.

Russell şi-a încheiat discursul declarînd cu neruşinare: „Poporul nu mai vrea o reformă parlamentară”. El, care s-a fălit întotdeauna cu opoziţia sa zgomotoasă împotriva fai-

moaselor 6 legi excepționale ale lui Castlereagh din 1819²¹⁶, s-a abținut acum să voteze propunerea lui Hume de a se abroga una dintre aceste legi, care surghiunea pe viață pe autorul oricărei tipărituri în care ar fi existat chiar și numai *tendința* de a leza una din Camerele parlamentului.

Astfel îl găsim pe lordul John Russell spre sfârșitul primei perioade a vieții sale parlamentare decizându-se de declarațiile sale — făcute timp de peste zece ani — în favoarea reformei parlamentare și cu totul de acord cu cele spuse de Horace Walpole — acest prototip al whigilor contemporani — în Conway :

„Proiectele de legi democratice nu sînt niciodată propuse în mod serios, fiind un simplu instrument în mîna partidelor, și nu o chezășie a înfăptuirii unor asemenea idei extravagante”.

N-a fost, așadar, nicidecum vina lui Russell dacă, în loc să prezinte pentru *ultima oară* în mai 1827 moțiunea cu privire la reforma parlamentară, el a fost nevoit s-o repete peste 4 ani, la 1 martie 1831, sub forma faimosului bill cu privire la reformă. Acest bill, pe care el își mai întemeiază și astăzi pretențiile sale de a fi admirat de întreaga lume, în general, și de Anglia, în special, nu este de loc creația sa. Principalele puncte ale acestui bill — desființarea majorității burgurilor putrede, sporirea numărului reprezentanților comitatelor, acordarea dreptului de vot copyholders-ilor și leaseholders-ilor²¹⁷ și unui număr de 24 dintre cele mai importante orașe comerciale și industriale din Anglia — făceau din el o copie a bill-ului prezentat Camerei comunelor în 1797 de contele Grey (șeful guvernului reformei, constituit în 1830), care era atunci în opoziție, bill pe care a fost însă destul de deștept să-l dea uitării în 1806, cînd a intrat în guvern. Este același bill ușor modificat. Izgonirea lui Wellington din guvern pentru că era împotriva reformei parlamentare, revoluția din iulie de la Paris, caracterul amenințător al marilor organizații politice ale burgheziei și ale proletariatului de la Birmingham, Manchester, Londra etc., războiul țărănesc din comitatele agricole, cocoșul roșu, ale cărui flăcări cuprindeau cele mai fertile districte din Anglia²¹⁸, — toate aceste împrejurări i-au silit pe whigi să propună un bill oarecare cu privire la reforma parlamentară. Vrînd-nevrînd, whigii au cedat, dar nu dintr-o dată, ci după repetate încercări zadarnice de a-și asigura posturile printr-un compromis cu toryi. Au fost împiedicați să facă acest lucru atît de atitudinea amenințătoare a maselor populare cît

și de neînduplecarea încăpățînată a torylor. Dar, de îndată ce bill-ul cu privire la reforma parlamentară a devenit lege și a intrat în vigoare, poporul, după expresia lui Bright (la 6 iunie 1849), „și-a dat seama că a fost tras pe sfoară”.

Poate că niciodată o mișcare populară atît de puternică și, după toate aparențele, încununată de succes nu a avut rezultate atît de neînsemnate și de iluzorii. Nu numai că clasa muncitoare a fost în continuare exclusă de la orice influență politică, dar însăși burghezia și-a dat curînd seama că n-a fost o simplă figură retorică cînd lordul Althorp — sufletul guvernului reformelor — a declarat adversarilor săi din tabăra torylor :

„Bill-ul cu privire la reforma parlamentară este cea mai aristocratică dintre măsurile propuse vreodată națiunii”.

Numărul de voturi acordate în plus localităților rurale depășea cu mult numărul crescut de voturi acordat orașelor. Dreptul de vot acordat arendașilor * a făcut și mai mult din comitate o unealtă a aristocrației. Faptul că locul celor care plăteau impozite și taxe vamale a fost luat de proprietarii de imobile cu o valoare locativă de 10 l. st. anual a lipsit o mare parte din populația de la orașe de dreptul de vot. Acordarea și retragerea dreptului de vot n-a urmărit, în general, creșterea influenței burgheziei, ci subminarea influenței torylor și întărirea influenței whigilor. Printr-un șir de manevre, șiretlicuri și înșelăciuni dintre cele mai neverosimile a fost menținută inegalitatea circumscripțiilor electorale și restabilită neconcordanța flagrantă dintre numărul reprezentanților, pe de o parte, și numărul populației și importanța circumscripțiilor electorale, pe de altă parte. Dacă au fost desființate aproximativ 56 de burguri putrede, fiecare doar cu o mîină de locuitori, comitate întregi și orașe cu o populație deasă au fost transformate în burguri putrede. Însuși John Russell recunoaște într-o scrisoare către alegătorii săi din Stroud, „Despre principiile bill-ului cu privire la reformă” (1839), că „dreptul de vot de 10 l. st. este îngădit prin tot felul de stipulații, iar înregistrarea anuală a celor care se bucură de dreptul de vot a devenit un izvor de șicane și de cheltuieli inutile”. Acolo unde nu se mai putea recurge la intimidarea și la influența tradițională, s-a recurs la corupție, care, după adoptarea bill-ului cu privire la reforma parlamentară, a devenit piatra unghiulară a constituției engleze. Acesta a fost bill-ul cu privire la reforma

* În articolul lui K. Marx apărut în „New York Daily Tribune” mai departe urmează : „care plătesc o arendă anuală de 50 l. st.” — *Nota red.*

parlamentară, al cărui crainic s-a făcut Russell, fără a fi autorul lui. Singurele articole a căror paternitate îi poate fi incontestabil atribuită lui sînt: articolul care prevede ca toți *freeholders-ii* ²¹⁹, cu excepția clericilor, să fie în posesiunea loturilor lor de pămînt de cel puțin un an de zile, și alt articol potrivit căruia Tavistock, „burgul putred” al familiei Russell, își păstra neatînse privilegiile.

Russell nu era decît o figură secundară în guvernul reformei (din 1830 pînă în noiembrie 1834), și anume casier general al armatei, fără vot în guvern. El era, poate, cel mai neînsemnat dintre colegii săi, dar era, în schimb, fiul cel mai mic al influentului duce de Bedford. De aceea s-a convenit să i se acorde cinstea de a prezenta în Camera comunelor bill-ul cu privire la reformă. O piedică stătea în calea acestui aranjament de familie. În timpul mișcării pentru reformă, înainte de 1830, Russell a figurat mereu ca „Henry Brougham's Little man” (trepădușul lui Henry Brougham). Russell nu putea fi însărcinat cu prezentarea bill-ului cu privire la reforma parlamentară atîta timp cît Brougham stătea alături de el în Camera comunelor. Această piedică a fost înlăturată, și vanitosul plebeu a fost aruncat în Camera lorzilor pe sacul de lînă ²²⁰. Întrucît cei mai importanți membri ai inițialului guvern al reformei fie că au trecut curînd în Camera lorzilor (bunăoară Althorp în 1834), fie că au decedat, fie că au trecut în partidul tory, Russell nu numai că a devenit unicul moștenitor al acestui guvern, dar curînd a fost luat drept tatăl copilului pe care doar îl botezase. El s-a acoperit de glorie sub falsul pretext de a fi autorul unei reforme care nu era ea însăși decît un fals și o manevră abilă. În rest, în perioada 1830—1834, singurul lucru care merită a fi remarcat în legătură cu el este felul ursuz în care s-a împotrivit oricărei revizuirii a listei pensiilor.

III

Londra, 3 august. Să ne întoarcem la caracterizarea lui Russell. Ne vom opri mai pe îndelete asupra ei, în primul rând, pentru că Russell este *reprezentantul clasic al whigismului contemporan* și, în al doilea rând, pentru că istoria sa, cel puțin într-o anumită privință, reprezintă *istoria* pînă în zilele noastre a *parlamentului reformat*.

Pledînd în favoarea bill-ului său cu privire la reformă, Russell a făcut, referindu-se la *Ballot* (votul secret) și la *parlamentele alese pe termen scurt* — se știe că în 1694 whigii au transformat parlamentul englez ales pe un an într-unul ales pe trei ani, iar în 1717 într-un parlament ales pe șapte ani —, următoarea declarație :

„Nu încapă nici o îndoială că *Ballot*-ul prezintă multe avantaje. Argumentele aduse în sprijinul acestuia nu sînt mai puțin ingenioase și convingătoare decît orice alte argumente aduse vreodată în sprijinul unei probleme litigioase. Cu toate acestea, Camera nu trebuie să ia vreo hotărîre pripită... Problema *parlamentelor alese pe termen scurt* este de cea mai mare importanță. Las în seama altui membru al Camerei să ridice pe viitor această problemă, deoarece nu pot încărca cu amănunte marele meu proiect”.

La 7 iunie 1833, Russell a declarat că

„s-a abținut să facă aceste două *propuneri* pentru a evita un conflict cu Camera lorzilor, în pofida *convingerilor* (!) adînc înrădăcinate în sufletul său. El este convins că aceste măsuri sînt de o importanță esențială pentru fericirea, bunăstarea și propășirea țării”. (Iată o mostră a retoricii sale.)

Ca o consecință a acestei „convingeri adînc înrădăcinate”, el s-a dovedit a fi în decursul întregii sale cariere ministeriale dușmanul permanent și neînduplecat al votului secret și al parlamentelor alese pe termen scurt. Atunci cînd a făcut aceste declarații, ele nu au fost decît un subterfugiu care urmărea un

dublu scop. Pe de o parte, ele i-au liniștit pe democrații suspicioși din Camera comunelor și, pe de altă parte, i-au intimidat pe aristocrații recalitranti din Camera lorzilor. Dar, de îndată ce Russell și-a asigurat sprijinul noii curți a reginei Victoria (vezi răspunsul lui *Brougham* la scrisoarea din 1839 a lui Russell către alegătorii săi din Stroud) și și-a închipuit că este posesorul unui post pe viață, a venit în noiembrie 1837 cu o declarație în care a justificat „extrema târăgănare a bill-ului cu privire la reformă” prin aceea că această reformă atinge limita extremă la care se poate ajunge.

„Reforma avea drept scop — a spus el — să *sporească preponderanța proprietarilor funciari* și trebuia să *soluționeze definitiv o mare problemă constituțională*”.

Pe scurt, tocmai această declarație cu privire la limita extremă i-a adus porecla de „Finality John” *. Totuși, el n-a luat mai în serios „Finality”, hotărîrea de a sta în loc, decît hotărîrea sa anterioară de a merge înainte. Într-adevăr, el s-a opus în 1848 moțiunii lui Hume cu privire la reforma parlamentară. Sprijinindu-se pe forța unită a whigilor, torylor și peelistilor, el l-a învins din nou pe Hume, cu o majoritate de 268 de voturi contra 82, cînd acesta a prezentat în 1849 o moțiune asemănătoare. Încurajat de sprijinul conservatorilor, el a declarat pe un ton provocator :

„Cînd am elaborat și am propus bill-ul cu privire la reformă, am năzuit să *punem de acord* reprezentanța acestei Camere cu celelalte organe ale puterii de stat și să stabilim o concordanță deplină între aceasta și constituție. D-l Bright și tovarășii săi de idei *sînt atît de limitați*, capacitatea lor de a judeca și a înțelege este atît de redusă, încît este absolut imposibil să-i faci să priceapă mărețele principii pe care predecesorii noștri le-au pus la baza constituției țării și pe care noi, urmașii lor, le admirăm smeriți și le luăm ca exemplu. În cei 17 ani care s-au scurs de la reforma parlamentară, Camera comunelor a îndreptățit toate speranțele puse, pe bună dreptate, în ea. Actualul sistem, deși se abate într-o oarecare măsură de la regulament, acționează bine tocmai în virtutea acestor abateri”.

Totuși, cînd în 1851 Russell a suferit o înfrîngere cu prilejul moțiunii lui Locke King de a se extinde în comitate dreptul de vot asupra posesorilor de loturi cu un venit anual de 10 l. st. și s-a văzut silit să-și dea demisia pentru cîteva zile, „orizontul său larg” l-a făcut dintr-o dată să vadă necesitatea unui *nou bill cu privire la reformă*. El s-a obligat în fața Camerei comu-

* — „John limită extremă”. — *Nota trad.*

nelor să vină cu un asemenea bill. Despre esența noii sale „măsură” Russell nu a suflat nici o vorbă, dar prin această măsură a semnat o poliță plătită la sesiunea următoare a parlamentului.

„Pretențiile actualului guvern la locul pe care-l ocupă — a declarat atunci „Westminster Review”, organul de presă al așa-zișilor radicali, aliați cu Russell — au devenit obiectul batjocurii și reproșurilor unanime, și în cele din urmă, cind căderea guvernului și distrugerea partidului său păreau inevitabile, lordul John a venit cu promisiunea că va prezenta un nou bill cu privire la reformă în 1852. Rezistați pînă atunci, exclamă el, și eu voi potoli setea voastră printr-o reformă largă și liberală”.

În 1852 el a prezentat, într-adevăr, un nou bill cu privire la reformă, de astă dată de fabricație proprie, dar de proporții atît de minuscule, încît conservatorii nici n-au considerat necesar să-l atace, iar liberalii să-l apere. În orice caz, acest avorton de reformă a dat micului John, silit în cele din urmă să se despartă de fotoliul lui ministerial, prilejul ca să trimită, luînd-o la fugă, o săgeată scitică victoriosului său succesori, contele Derby. El s-a retras amenințînd cu emfază că „*va insista asupra extinderii dreptului de vot*”. Extinderea dreptului de vot devenise acum „problema care-i era la inimă”. Abia izgonit din guvern, acest erou al expedientelor, poreclit acum de propriii săi adepți „Foul weather Jack” („Jack vreme rea”), a invitat la reședința sa particulară din Chesham-place diferitele fracțiuni, din alianța cărora a ieșit monstrul fără vlagă al coaliției. N-a uitat să-i poftască nici pe „atît de limitații” Bright și Cobden, să se scuze în fața lor, în cadrul acestei adunări solemne, pentru orizontul său larg și să le semneze o nouă poliță pentru o reformă „mai măreață”. Ca membru al guvernului de coaliție din 1854, Russell a amuzat Camera comunelor cu un nou proiect de reformă electorală, predestinat să devină o nouă Ifigenie adusă de el, noul Agamemnon, jertfă în vederea succesului unui nou război troian. El a oficiat această jertfă în stilul melodramatic al lui Metastasio, cu ochii plini de lacrimi, care au secat însă de îndată ce postul „neretribuit” pe care-l ocupa în guvern s-a schimbat — în urma unor intrigi meschine împotriva d-lui Strutt, unul dintre membrii propriului lui partid — într-un post de președinte al Consiliului privat, retribuit cu 2 000 l. st.

Al doilea proiect de reformă urma să întărească guvernul său, care era pe punctul de a cădea, al treilea trebuia să ducă

la căderea guvernului tory. Al doilea proiect a fost un subterfugiu, al treilea — o uneltire. Al doilea proiect el l-a prezentat în așa fel, încît nimeni n-a vrut să-l adopte, pe cel de-al treilea — într-un moment cînd nimeni nu l-a putut adopta. În ambele cazuri el a dovedit că, deși soarta l-a făcut ministru, natura l-a destinat să fie cîrpaci căldărar aidoma lui Cristofer Sly. Chiar în primul și unicul proiect de reformă realizat, el a sesizat numai trucul oligarhiei, dar, nu și sensul lui istoric.

IV

Londra, 4 august. O dată cu izbucnirea războiului antiaacăbin, influența whigilor în *Anglia* a început să slăbească din ce în ce mai mult. De aceea ei și-au întors privirile spre *Irlanda*, hotărînd s-o arunce pe talerul balanței, și au înscris pe stindardul partidului lor : *emanciparea Irlandei*. Venind, în 1806, pentru scurt timp la putere, ei au prezentat, într-adevăr, în Camera comunelor un bill cu privire la o neînsemnată emancipare a Irlandei, l-au trecut prin a doua citire, iar apoi l-au retras din proprie inițiativă pentru a măguli idiotismul bigot al lui George al III-lea. În 1812 whigii au făcut o încercare nereușită de a i se băga pe gît prințului-regent (mai târziu George al IV-lea), sub pretextul că sînt singurii mijlocitori ai unei împăcări cu *Irlanda*. Atît înainte cît și în timpul mișcării pentru reformă, ei s-au gudurat în fel și chip în fața lui O'Connell, „speranțele Irlandei” servindu-le ca o armă puternică. Cu toate acestea, primul act al guvernului reformei în timpul primei sesiuni a parlamentului reformat a fost o declarație de război împotriva Irlandei, sub forma unei măsuri „barbare și sîngeroase” ca „legea excepțională”, care introducea în *Irlanda* curțile marțiale*. Whigii s-au ținut de vechile lor promisiuni „de a recurge la foc, închisoare, deportare și chiar la pedeapsa cu moartea”. O'Connell a fost pus sub urmărire și condamnat pentru rebeliune. Whigii însă au prezentat și au trecut prin parlament legea excepțională împotriva Irlandei cu obligația expresă de a propune un alt bill, și anume bill-ul cu privire la *biserica de stat engleză în Irlanda*. Acest bill — așa și-au luat obligația

* În „*New York Daily Tribune*”, sfîrșitul acestei fraze sună astfel : „...ca legea excepțională împotriva Irlandei — «bill-ul cu privire la tribunalele tunicilor roșii», potrivit căruia în *Irlanda* în locul tribunalelor ordinare și al curților cu juri au fost instituite curțile marțiale”. — *Nota red.*

whigii — trebuia să cuprindă un articol potrivit căruia anumite *excedente* din veniturile obținute în Irlanda de biserica de stat erau puse la dispoziția parlamentului. La rîndul său, parlamentul trebuia să dispună de aceste sume în interesul Irlandei. Importanța acestui articol consta în recunoașterea principiului că parlamentul are dreptul să exproprieze biserica de stat, principiu a cărui justețe trebuia să-i pară lordului John Russell cu atît mai evidentă, cu cît toate întinsele domenii ale familiei sale sînt formate din foste pămînturi bisericesti. Whigii au promis să impună acest bill sau să-și dea demisia. Dar, de îndată ce legea excepțională a fost adoptată, whigii, sub pretextul că vor să evite un conflict cu Camera lorzilor, au retras articolul sus-menționat, singurul care dădea un sens bill-ului lor cu privire la biserică. Ei au votat împotriva propriei lor propuneri, compromițînd-o. Aceasta s-a întîmplat în 1834. Dar către sfîrșitul aceluiași an, ca zguduite de un curent electric, simpatiile whigilor pentru Irlanda au reînviat. Aceasta s-a întîmplat în toamna anului 1834, cînd ei au fost nevoiți să-i cedeze guvernului Robert Peel fotoliile ministeriale, pomenindu-se din nou pe băncile opoziției. Imediat îl vedem pe John Russell al nostru desfășurînd o activitate febrilă în vederea împăcării Irlandei. În ianuarie 1835 el a fost agentul principal în tratativele duse în vederea *acordului de la Lichfieldhouse* ²²¹. Potrivit acestui acord, whigii au lăsat lui O'Connell patronage-ul (dreptul de a împărți funcții etc.) în Irlanda. La rîndul său, O'Connell le garanta voturile irlandezilor înăuntrul și în afara parlamentului. Era însă nevoie de un *pretext* pentru a-i alunga pe tory din Downing-street. Cu „sfiiciunea” care-l caracterizează, Russell a ales drept cîmp de luptă *veniturile bisericilor* din Irlanda, și drept lozincă de luptă *acel articol* care și-a cîștigat o faimă proastă sub denumirea de „*articol cu privire la apropiere*”, de care el și colegii săi din guvernul reformei s-au dezis *ei înșiși* cu puțin înainte, retrăgîndu-l. Guvernul Peel a fost într-adevăr înfrînt sub lozincă „articolului cu privire la apropiere”. A fost format guvernul Melbourne, și lordul John Russell s-a instalat ca ministru de interne și lider al Camerei comunelor. Ajuns aici, a început să se autotămîieze, pe de o parte, pentru tăria sa sufletească de a nu abdica de la *convîngerile* lui în ceea ce privește „articolul cu privire la apropiere”, cu toate că este la putere; pe de altă parte, pentru cumpătarea sa morală, deoarece se abține să *acționeze* în conformitate cu aceste convîngeri. Convîngerile au rămas întotdeauna vorbe, el nu le-a tradus niciodată

în fapte. În 1846, cînd a ajuns prim-ministru, cumpătarea sa morală a reperat o victorie atît de mare asupra tăriei sale sufletești, încît s-a dezis pînă și de „convîngeri”. Russell a declarat că el nu cunoaște măsuri mai nefaste decît cele care amenință bazele materiale ale bisericii de stat — veniturile ei.

În februarie 1833, John Russell s-a ridicat cu vehemență, în numele guvernului reformei, împotriva *mişcării* irlandeze pentru *Repeal* *.

„Adevăratul scop al acestei mișcări — a exclamat el în Camera comunelor — este năzuința fățișă de a răsturna parlamentul unit și de a pune în locul regelui, al Camerei lorzilor și al Camerei comunelor din Regatul Unit un parlament al cărui lider și conducător să fie O'Connell”.

În februarie 1834, mișcarea pentru *Repeal* a fost din nou atacată în mesajul tronului, iar guvernul reformei a propus într-o adresă de răspuns

„să se declare în modul cel mai solemn că parlamentul este ferm hotărît să mențină neștirbită și nealterată uniunea organelor legislative ale celor trei regate”.

Dar, de îndată ce John Russell s-a trezit din nou pe băncile opoziției, el a declarat :

„În ceea ce privește *Repeal-ul uniunii*, această problemă constituie în aceeași măsură obiectul unor amendamente și interpelări ca orice alt act al organelor legislative”.

prin urmare, nici mai mult nici mai puțin ca orice bill cu privire la bere.

În martie 1846, John Russell a răsturnat guvernul Peel, făcînd o coaliție cu toryi, care ardeau de dorința de a-l pedepsi pe liderul lor pentru că s-a dezis de legile cerealelor. Drept pretext a servit „*bill-ul cu privire la arme*” pentru Irlanda al lui Peel, împotriva căruia Russell, plin de indignare, a protestat categoric. Ajuns prim-ministru, primul pas al lui Russell a fost să prezinte în parlament același „*bill cu privire la arme*”. Dar prin aceasta el n-a făcut decît să se compromită fără nici un folos. Tocmai atunci, O'Connell reușise să organizeze mitinguri grandioase împotriva acestui bill al lui Peel și să strîngă 50 000 de semnături pe o petiție ; el se afla la Dublin, de unde conducea întreaga mișcare. King Dan (regele Dan, cum îi zicea poporul lui Daniel O'Connell) și-ar fi pierdut regatul și veniturile dacă în acest moment ar fi fost socotit complice al lui

* — revocare (a uniunii). — *Nota trad.*

Russell. De aceea l-a avertizat pe un ton amenințător pe micul John să-și retragă imediat bill-ul cu privire la arme. Russell l-a retras. În pofida jocului său secret cu whigii, O'Connell, abil ca întotdeauna, a știut nu numai să-i înfringă, dar și să-i umilească. Ca să nu existe nici o îndoială din *al cui ordin* a fost dat semnalul de retragere a bill-ului, el a adus la cunoștința adeptilor mișcării pentru revocarea uniunii, întruniți la Conciliations-Hall din Dublin, că bill-ul cu privire la arme a fost retras la 17 august, adică în aceeași zi în care John Russell a comunicat acest lucru în Camera comunelor. În 1844 Russell l-a acuzat pe sir Robert Peel „că a înșesat Irlanda cu trupe și că nu guvernează țara, ci o ocupă cu ajutorul armatei”. În 1848 Russell a ocupat Irlanda cu ajutorul armatei, a introdus acolo legea cu privire la înalta trădare, a abrogat Habeas Corpus Act²²² și s-a fălit cu „măsurile energice” ale lui Clarendon. Dar și această energie n-a fost decît un fals pretext. În Irlanda existau două tabere: pe de o parte, adeptii lui O'Connell și popii, care încheiaseră o înțelegere secretă cu whigii, iar pe de altă parte Smith O'Brien și acoliții săi. Aceștia din urmă nu erau decît niște dures*, care luau în serios jocul cu revocarea uniunii, și de aceea au sfîrșit printr-o farsă. Prin urmare, „măsurile energice” luate de guvernul Russell și brutalitățile comise nu au fost de loc dictate de împrejurări. Scopul lor nu a fost consolidarea dominației engleze în Irlanda, ci prelungirea guvernării whigilor în Anglia.

* — victime ale înșelăciunii, naivi. — Nota trad.

V

Londra, 6 august. *Legile cerealelor* au fost introduse în Anglia în 1815, deoarece toryi și whigii căzuseră de acord să-și sporească renta funciară împovărind națiunea cu un impozit. Scopul acesta a fost atins nu numai prin aceea că legile cerealelor — legile împotriva importului de cereale din străinătate — au urcat în mod artificial în anumiți ani prețul cerealelor. Analizînd perioada 1815—1846, vedem că poate și mai importantă a fost iluzia fermierilor-arendași că legile cerealelor sînt în stare să mențină, indiferent de împrejurări, prețurile cerealelor la un nivel stabilit apriori. Această iluzie influența contractele de arendă. Pentru a menține mereu trează această iluzie, parlamentul, după cum vedem, se ocupă în permanență cu revizuirea și îmbunătățirea legii cerealelor din 1815. Cînd, în pofida prevederilor legilor cerealelor, prețurile scădeau cu încăpăținare, se creau comisii parlamentare însărcinate să cerceteze cauzele care au dus la „agricultural distress” („situația dezastruoasă din districtele agricole”), „Agricultural distress”, în măsura în care era un obiect al cercetărilor întreprinse de parlament, se reducea, de fapt, la neconcordanța dintre prețurile pe care arendașul le plătea pentru pămînt proprietarului funciar și prețurile la care el vindea produsele agricole consumatorului, cu alte cuvinte la *neconcordanța dintre renta funciară și prețurile cerealelor*. Această neconcordanță putea fi deci ușor înlăturată prin reducerea rentei funciare — sursa de venituri a aristocrației funciare. În loc de aceasta, aristocrația funciară a preferat, firește, „să reducă” prețul cerealelor pe cale legislativă ; o lege a cerealelor era înlocuită de alta, puțin modificată ; inutilitatea lor era explicată de fiecare dată prin amănunte neesențiale, care se considera că pot fi îndreptate printr-un nou act parlamentar. Dacă, în felul acesta, prețurile cerealelor erau menținute numai în anumite împrejurări

la un nivel nefiresc de ridicat, *renta funciară* era menținută la un nivel nefiresc de ridicat în toate împrejurările. Întrucât era vorba de „cele mai sacre interese” ale aristocrației funciare, de veniturile ei în bani peșin, ambele ei fracțiuni — toryi și whigii — recunoșteau fără nici o rezervă că legile cerealelor sînt stele fixe, mai *presus* de lupta dintre partidele lor. Whigii au rezistat chiar ispitei de a proclama „concepții liberale” în această problemă, cu atît mai mult cu cît pe atunci le părea foarte îndepărtată perspectiva de a acoperi un eventual deficit în ceea ce privește *renta funciară* prin *renta* pe care o primeau de pe urma dreptului ereditar asupra posturilor guvernamentale. Pentru a-și asigura sprijinul aristocrației financiare, ambele fracțiuni au votat legea bancară din 1819, potrivit căreia dobînda la datoriile de stat, contractate în bani devalorizați, trebuia plătită în bani stabiliizați. Pentru un împrumut de, să zicem, 50 l. st., națiunea trebuia să plătească 100. În felul acesta a fost cumpărat asentimentul aristocrației financiare pentru legile cerealelor. Urcarea frauduloasă a rentei de stat în schimbul urcării frauduloase a rentei funciare — acesta era sensul tranzacției dintre aristocrația financiară și aristocrația funciară. De aceea nu este de mirare că în timpul alegerilor parlamentare din 1835 și 1837 lordul *John Russell* a declarat orice *reformă a legilor cerealelor* dăunătoare, absurdă, nepractică și inutilă. De la începutul carierei sale ministeriale, el a respins orice propunere în acest sens, mai întîi cu o distincție rezervată, apoi cu patimă. El l-a întrecut cu mult pe sir Robert Peel în ceea ce privește apărarea taxelor vamale mari la cereale. Perspectiva foametei în anii 1838 și 1839 nu l-a putut clinti nici pe el și nici pe ceilalți membri ai guvernului Melbourne. Dar ceea ce n-a reușit să facă situația dezastruoasă a națiunii a reușit să facă situația dezastruoasă a guvernului. Un deficit de 7500 000 l. st. în vistieria statului și politica externă a lui Palmerston, care amenința să ducă la un război cu Franța, au determinat Camera comunelor să dea, la propunerea lui Peel, un vot de neîncredere guvernului Melbourne. Aceasta s-a întîmplat la 4 iunie 1841. Whigii, care alergau în permanență cu limba scoasă după posturi și care nu erau în stare să le facă față, dar nici nu erau dispuși să renunțe la ele, au încercat în zadar să scape prin dizolvarea parlamentului de soarta care-i păștea. Atunci, în fundul sufletului lui John Russell a încolțit gîndul de a paraliza mișcarea împotriva legilor cerealelor, tot așa cum cu ajutorul lui fusese paralizată mișcarea pentru re-

formă. Iată de ce s-a pronunțat subit pentru o „taxă vamală moderată fixă” în locul unei scări mobile a taxelor vamale, căci el a fost întotdeauna adeptul pudorii politice „moderate” și al reformelor „moderate”. El nu s-a sfiit să meargă pe străzile Londrei în procesiune cu candidații guvernului în alegeri, însoțit de stegari, care înfipseseră în vârful steagurilor lor două pîini izbitor de diferite — o pîine de două „pence” cu inscripția „pîinea lui Peel”, cealaltă — de un șiling cu inscripția „pîinea lui Russell”. Dar de data aceasta poporul nu s-a lăsat înșelat. El știa din experiență că whigii promis pîine, dar plătesc cu pietre. În ciuda ridicolului cortegiu de carnaval organizat de Russell, în noile alegeri guvernul whigilor a fost pus în minoritate, obținînd doar 76 de locuri în parlament. În cele din urmă, el s-a văzut nevoit să părăsească fotoliile ministeriale. Russell s-a răzbunat pentru prostul serviciu pe care i l-a făcut în 1841 taxa vamală moderată fixă, lăsînd impertertabil în 1842 ca „scara mobilă” a lui Peel să devină lege. El disprețuia acum „taxa vamală moderată fixă”; îi întorcea spatele; o lăsa să cadă fără să sufle un cuvînt.

Între 1841 și 1845, *Liga împotriva legilor cerealelor* a atins proporții colosale. Vechea tranzacție dintre aristocrația funciară și aristocrația financiară nu mai prezenta o garanție pentru menținerea legilor cerealelor, deoarece burghezia industrială, înlăturînd aristocrația financiară, își aroga tot mai mult rolul conducător. Pentru burghezia industrială însă, abrogarea legilor cerealelor era o problemă de o importanță vitală. Reducerea cheltuielilor de producție, extinderea comerțului exterior, creșterea profiturilor, reducerea principalei surse de venituri a aristocrației funciare și, prin urmare, slăbirea puterii ei, consolidarea puterii politice a burgheziei industriale, — iată ce însemna pentru aceasta abrogarea legilor cerealelor. În toamna anului 1845, burghezia industrială și-a găsit niște aliați cumpliti în boala cartofului, care a bîntuit în Irlanda, în creșterea prețurilor cerealelor în Anglia și în recolta proastă din cea mai mare parte a Europei. Alarmat de conjunctura amenințătoare, sir Robert Peel a ținut, pe la sfîrșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie 1845, o serie de ședințe cu consiliul de miniștri în cadrul cărora a propus abrogarea temporară a legilor cerealelor și a făcut chiar aluzie la necesitatea abrogării lor definitive. Hotărîrea cabinetului a fost amînată din pricina împotrivirii înverșunate a unuia dintre membrii lui, Stanley (actualmente lordul Derby).

John Russell, care a folosit vacanța parlamentară pentru o călătorie de plăcere la Edinburg, a aflat cele petrecute în guvernul Peel. El a hotărît să folosească amînarea pricinuită de Stanley pentru a i-o lua înainte lui Peel și a se situa el cel dintîi pe o poziție care trebuia să-i aducă popularitate, dîndu-se drept inspiratorul lui Peel și lipsind astfel hotărîrea prezumtivă a acestuia de orice valoare morală. De aceea, sub pretextul că miniștrii tărăgănează prea mult luarea unei hotărîri în legătură cu situația dezastruoasă a Irlandei, el a trimis la 22 noiembrie 1845 de la Edinburg o scrisoare alegătoare din City, plină de aluzii răutăcioase și veninoase la adresa lui Peel. Foametea periodică care a bîntuit în 1831, 1835, 1837 și 1839 în Irlanda n-a reușit să zdruncine nici un moment încrederea lui Russell și a colegilor lui în legile cerealelor. Dar acum acesta s-a aprins subit. Pînă și o calamitate atît de înfiorătoare ca foametea a două popoare a fost folosită de micul John doar ca un prilej de a întinde o cursă rivalului său care ocupa „un fotoliu ministerial”. În scrisoarea sa, el a încercat să ascundă adevăratul motiv al convertirii sale subite la libertatea comerțului sub următoarea spovedanie a unui păcătos cuprins de căință :

„Recunosc că în decurs de 20 de ani convingerile mele în această problemă au suferit mari schimbări. Am considerat, de obicei, că cerealele constituie o excepție de la regulile generale ale economiei politice, dar observația și experiența m-au convins că trebuie să ne abținem de la orice amestec în problema importului de produse alimentare”.

În aceeași scrisoare el îi reproșează lui Peel că *nu* s-a amestecat pînă în prezent în problema importului de produse alimentare în Irlanda. Peel l-a prins pe micul John în propria sa cursă. El și-a dat demisia, adresînd însă reginei o scrisoare în care promitea că-l va sprijini pe Russell dacă acesta se angajează să abroge legile cerealelor. Regina l-a chemat pe Russell și i-a propus să formeze un nou guvern. El a venit, a văzut... și a declarat că *nu e în stare* să facă acest lucru nici măcar cu sprijinul rivalului său. El nu și-a închipuit că lucrurile se vor desfășura astfel. Pentru el, toate acestea n-au fost decît un *fals pretext*, și acum se vedea pus în situația de a-și respecta cuvîntul ! Atunci a venit din nou la putere Peel și a abrogat legile cerealelor. Prin acest act al său, partidul tory a fost zdrobit și dezorganizat. Russell s-a aliat cu el pentru a-l răsturna pe Peel. Iată pe ce se întemeiază pretențiile lui la titlul de „ministru al libertății comerțului”, cu care s-a mai împăunat acum cîteva zile în parlament.

VI

Londra, 12 august. Ne întoarcem încă o dată la *lordul John Russell*, pentru a-i completa caracterizarea. La începutul carierei sale el și-a câștigat o oarecare faimă sub pretextul toleranței, iar la sfârșitul carierei sale — sub pretextul bigotismului ; prima oară — prin moțiunea sa cu privire la „Repeal of Test-and Corporation-Acts”²²³, a doua oară — prin al său „Ecclesiastical Titles Bill” („bill-ul cu privire la titlurile clericale”) ²²⁴. „Test- and Corporation-Acts” i-a lipsit pe dissenterii de posibilitatea de a ocupa funcții de stat. Ele deveniseră de mult literă moartă, când, în 1828, Russell a venit cu faimoasa sa moțiune prin care cerea abrogarea acestora. În sprijinul moțiunii sale el a adus argumentul că este convins că „abrogarea acestor acte va consolida biserica de stat”. Un contemporan scria : „Nimeni n-a fost mai uimit de succesul acestei moțiuni decît însuși autorul ei”. Enigma nu este greu de dezlegat dacă ne amintim că, după un an (1829), *guvernul tory* a propus el însuși bill-ul cu privire la emanciparea catolicilor, și, firește, nu putea să fie decît bucuros să scape în prealabil de „Test- and Corporation-Acts”. De altfel, dissenterii n-au căpătat de la lordul John nimic altceva decît promisiuni date ori de cîte ori acesta se afla în opoziție. Dar atunci cînd se afla la putere, se împotriva pînă și abrogării dărilor bisericesti (church rates).

Dar ceea ce caracterizează și mai pregnant superficialitatea acestui om și meschinăria motivelor invocate de el este *campania sa împotriva papei* *. Am văzut că în 1848 și 1849, determinîndu-i pe whigi să se unească cu toryi și peeliștii, el a făcut să eșueze propunerile cu privire la reformă făcute de propriii săi aliați. Fiind atît de dependent de

* — Pius al IX-lea. — *Nota red.*

opoziția conservatoare, guvernul lui ajunsese foarte slab și șovăielnic în 1850, când bula papală cu privire la instituirea unei ierarhii a clerului romano-catolic din Anglia și la numirea cardinalului Wisemen ca arhiepiscop de Westminster a stîrnit o oarecare agitație printre englezii cei mai ipocriți și mai mărginiți. În orice caz, pentru Russell acțiunile papei nu au constituit o surpriză. Socrul său, lordul Minto, se afla la Londra când „Gazzetta di Roma” a comunicat în 1848 numirea lui Wisemen. Din „Scrisoarea către poporul englez” a cardinalului Wisemen aflăm că încă în 1848 papa i-a făcut cunoscută lordului Minto bula cu privire la instituirea ierarhiei bisericești în Anglia. Russell însuși a făcut cîțiva pași preliminari, cerînd lui Clarendon și Grey să recunoască oficial titlurile clerului catolic în Irlanda și în colonii. Acum însă, avînd în vedere slăbiciunea guvernului său, neliniștit la amintirea faptului istoric petrecut în 1807, când campania împotriva papei a răsturnat guvernul whig, temîndu-se ca nu cumva Stanley să-l imite pe Perceval și pe el însuși, luîndu-i-o înainte în timpul vacanței parlamentare, la fel cum a încercat el să i-o ia înainte lui sir Robert Peel în problema abrogării legilor cerealelor, urmărit de toate aceste presimțiri și vedenii, micul John printr-un salto mortale a făcut o mare pasiune protestantă. La 4 noiembrie 1850 el a publicat faimoasa „Scrisoare către episcopul de Durham”, în care îl încredința pe episcop :

„Sînt cu totul de acord cu dv. în a califica actualul atac al papei împotriva protestantismului nostru drept o insolență și o perfidie, și de aceea sînt tot atît de indignat ca și dv. de această acțiune”.

El a vorbit despre „încercările insistente făcute în prezent în vederea îngrădirii spiritului și înrobirii sufletului”. El a calificat ritualul catolic drept o „mascaradă a superstițiilor la care marea masă a națiunii se uită cu dispreț”, și, în încheiere, i-a promis episcopului să propună noi legi împotriva acțiunilor uzurpatoare ale papei dacă vechile legi se vor dovedi insuficiente. În 1845 același lord John, pe atunci, e drept, în opoziție, declarase :

„Cred că putem anula acele articole care împiedică pe episcopii romano-catolici să poarte aceleași titluri ca cele pe care le au episcopii bisericii de stat. Nimic mai absurd și mai naiv decît menținerea unor asemenea diferențieri”.

În 1851 el a prezentat în parlament bill-ul său cu privire la titlurile clericale în care sprijinea aceste „diferențieri absurde

și naive". În cursul acestui an, cu prilejul discutării moțiunii lui Locke King în legătură cu extinderea dreptului de vot, fiind însă înfrînt de o coaliție a brigăzii irlandeze cu peeliștii, manchesterienii și alții, zelul său protestant s-a volatilizat, și el a promis să modifice acest bill, care, de fapt, fusese născut mort.

Un fals pretext n-a fost numai campania lui Russell împotriva papei, ci și zelul cu care a susținut emanciparea evreilor. Oricine știe că al său Jewish Disabilities Bill * nu este decît o farsă anuală, o momeală pentru alegătorii de ale căror voturi dispune în City baronul austriac Rotschild. Un fals pretext au fost și declarațiile lui Russell împotriva sclaviei.

„Opoziția dv. — îi scria lordul Brougham — față de toate moțiunile în favoarea negrilor și îndirjirea pe care ați manifestat-o chiar și față de simpla încercare de a se stăvili comerțul cu sclavi reintrodus de curînd au adîncit prăpastia dintre dv. și țară. Cine ar crede că dv., în 1838 adversari ai tuturor legilor împotriva sclaviei, dușmani ai oricărui amestec în activitatea adunărilor coloniale ale proprietarilor de sclavi, ați fost cuprinși deodată de o asemenea dragoste pentru negri, încît în 1839 ați introdus un bill în apărarea lor, riscîndu-vă posturile — acela ar da dovadă de o ciudată înclinație spre autoamăgire”.

Pentru Russell a fost un fals pretext și reforma sa *judiciară*. Cînd în 1841 parlamentul a dat un vot de neîncredere guvernului whig, și iminenta dizolvare a Camerei comunelor nu promitea să reprezinte un succes prea mare, Russell a încercat să treacă în grabă prin Cameră Chancery Bill ** pentru

„a înlătura una din racilele cele mai cumplite ale sistemului nostru — tărăgănelile de la courts of equity — prin crearea a două noi funcții de judges of equity” (judecători care să nu se conducă după normele de drept, ci după echitate).

Russell a denumit acest bill al său „un mare acout asupra reformei judiciare”. Adevăratul său scop era de a strecura pe furis doi prieteni whigi în posturile noi create înainte de formarea aproape sigură a unui guvern tory. Sir Edward Sugden (acum baron St. Leonards), care-l dibuise pe Russell, a propus un amendament potrivit căruia bill-ul trebuia să intre în vi-goare abia la 10 octombrie (adică după convocarea parlamentului nou ales). Deși fondul acestui bill, pe care Russell îl considera atît de „stringent”, n-a suferit nici cea mai mică modi-

* — bill-ul cu privire la abolirea îngrădirii drepturilor evreilor. — *Nota trad.*

** — bill-ul cu privire la tribunalul lordului cancelar. — *Nota trad.*

ficare, el l-a retras de îndată ce a fost adoptat amendamentul. Bill-ul devenise „searbăd” și-și pierduse sarea.

Pentru lordul John Russell reformele coloniale, proiectele din domeniul învățămîntului public, „libertățile cetățenești”, libertatea presei și a întrunirilor, entuziasmul războinic și setea de pace — toate acestea nu erau decît false pretexte. El însuși nu era decît un fals pretext, întreaga sa viață o minciună, toată activitatea sa un lanț neîntrerupt de intrigi meschine pentru atingerea unor scopuri murdare, pentru delapidarea fondurilor publice și uzurparea unei simple aparențe de putere. Nimeni n-a confirmat mai grăitor decît Russell maxima biblică că omul nu poate adăuga un cot la statul său. Așezat prin naștere, relații și hazardul conjuncturii sociale pe un piedestal uriaș, el a rămas mereu același homunculus — un pitic dansînd în vîrfurile unei piramide. Poate că niciodată istoria n-a produs un alt om atît de mare în nimicnicia sa.

Karl Marx

Conferința de la Birmingham
 în legătură cu problema succesiunii
 la tronul Danemarckii
 și cu cele patru garanții ²²⁵

I

Londra, 27 iulie. În opoziție cu „Asociația pentru reforma administrativă”, la Londra a luat ființă „Asociația pentru reforma de stat” ²²⁶. Ea a invitat pe Ernest Jones și pe alți câțiva lideri cartiști să facă parte din comitetul ei. Principalul țel al asociației, proclamat alaltăieri în cadrul unui miting public, este reforma parlamentară pe baza votului universal.

Conferința de la Birmingham și-a încheiat lucrările la 23 iulie. La conferință au participat delegați din Huddersfield, New Castle-pe-Tyne, Londra, Halifax, Sheffield, Leeds, Derby, Bradford, Nottingham și Birmingham, întruniți la Birmingham pentru a discuta politica externă a claselor dominante și a reprezentanților lor în guvern și parlament. După cum remarcă „Birmingham Daily Press”, cartiștii

„s-au abținut de câțiva ani să participe la orice mișcare organizată de alții; nu însă și de astă dată. Ei au luat parte cu mare însuflețire la această mișcare, deoarece au simțit că ea nu urmărește nici un fel de interese ostile sau străine lor și, în general, nici un fel de interese de clasă”.

Șederea lui Urquhart în districtele industriale a dat, incontestabil, impulsul pentru convocarea acestei remarcabile conferințe, la ale cărei ședințe el a participat tot timpul. Deoarece, din lipsă de timp, n-am putut da curs invitației de a participa la Conferința de la Birmingham, avem abia acum posibilitatea să publicăm extrase din unele documente interesante cuprinse în darea de seamă, tipărită, asupra lucrărilor ei, care ne-a fost trimisă ²²⁷. Presa londoneză venală fie că trece sub tăcere această conferință, fie că denaturează faptele. Între contele

Malmesbury și secretarul comitetului ales de conferință a avut loc următorul schimb de scrisori * :

„Sir! Am avut onoarea să primesc de la dv. invitația de a participa la Conferința de la Birmingham. Nu pot da curs acestei invitații. Mă grăbesc totuși să vă dau lămuririle care vă interesează în legătură cu *tratatul danez* din 8 mai 1852. Vă înșelați în privința scopurilor acestui tratat. Nu este adevărat că «tratatul asigură Rusiei succesiunea la tronul Danemaricii și a Schleswig-Holstein-ului». Rusiei nu i s-au acordat, nici pentru prezent și nici pentru viitor, nici un fel de drepturi pe care să nu le fi avut înainte de încheierea tratatului. În prezent sînt în viață 4 moștenitori de sex bărbătesc în drept să pretindă coroana Danemaricii. Tratatul prevede că, în caz de deces al tuturor moștenitorilor, înaltele părți contractante, și anume: Austria, Prusia, Rusia, Anglia, Franța și Suedia, se obligă să ia în considerație orice propunere făcută de regele Danemaricii în vederea asigurării succesiunii la tron potrivit principiului integrității monarhiei daneze. În cazul cînd evenimentul amintit mai șus se va întîmpla, puterile contractante se vor întruni pentru a reglementa succesiunea la tronul Danemaricii, și judecați dv. singuri dacă în acest caz cele 5 puteri care au semnat cu Rusia tratatul din 8 mai vor fi dispuse să-i acorde ei, în calitate de cap al casei Holstein-Gottory, dreptul de a anexa la posesiunile ei întreaga monarhie daneză».

Acesta este conținutul scrisorii lordului Malmesbury, la care secretarul conferinței a răspuns după cum urmează :

* În articolul lui K. Marx din „New York Daily Tribune”, în locul alineatelor de mai sus, a apărut :

„Ar fi o mare greșeală să apreciem mișcarea din Anglia după dările de seamă din presa londoneză. Să luăm, de pildă, ultima Conferință de la Birmingham. Cea mai mare parte din ziarele londoneze nici n-au amintit de ea, celelalte s-au limitat să anunțe că ea a avut loc. Dar ce a reprezentat această conferință? Un congres deschis al delegaților din Birmingham, Londra, Huddersfield, Newcastle, Halifax, Sheffield, Leeds, Derby, Bradford, Nottingham și din alte localități, care s-au întrunit pentru a smulge din mâinile parlamentului incapabil și în plin declin cercetarea celei mai importante probleme din acel moment — politica externă a Angliei.

Desigur că la această mișcare au contribuit mitingurile convocate de d-l Urquhart în toate districtele industriale, iar caracteristic pentru Conferința de la Birmingham este faptul că la lucrările ei au participat, alături de reprezentanți ai burgheziei, și reprezentanți ai clasei muncitoare. Conferința s-a împărțit într-o serie de comitete, care trebuiau să prezinte rapoarte asupra celor mai importante probleme de politică externă a Angliei. Am reușit să obțin o dare de seamă amănunțită cu privire la ședințele conferinței, precum și documente în legătură cu aceasta. Voi face cunoscute cititorilor ziarului «Tribune» cele mai caracteristice pasaje din ele. În primul rînd, corespondența dintre secretarul conferinței și lordul Malmesbury, ministru de externe în guvernul lordului Derby, în legătură cu tratatul din 8 mai 1852 cu privire la succesiunea la tronul Danemaricii. Lordul Malmesbury scrie :”. — *Nota red.*

„Mylord! Conferința de la Birmingham m-a însărcinat să vă exprim mulțumirile noastre pentru cele comunicate în legătură cu tratatul danez. Din comunicările dv. am dedus că în caz de deces al celor 4 moștenitori legali Anglia și Rusia vor fi obligate să intervină în relațiile dintre regele Danemaricii, pe de o parte, și diferite state — Danemarca, Schleswig și Holstein — pe de altă parte. Nu înțelegem ce anume le dă dreptul la o asemenea intervenție și sintem convinși că războiul împotriva Rusiei trebuia folosit pentru a ne face să renunțăm la o acțiune atât de imorală și de nelegală. Ne dați a înțelege că, după părerea dv., însăși componența celor 6 puteri este o garanție împotriva admiterii Rusiei ca moștenitoare. Pentru noi ar fi foarte interesant să aflăm de la dv., mylord, *cui*, dacă nu Rusiei, ar trebui să-i revină întreaga monarhie. Dacă Anglia n-a avut de gând să recunoască Rusia ca moștenitoare universală, de ce n-a cerut ca o condiție a tratatului să fie renunțarea Rusiei la drepturile casei Holstein-Gottory? Întrucât dv., mylord, ați semnat tratatul respectiv, este de presupus că la aceste întrebări fie că în general nu se poate răspunde, fie că dv. sînțeti cel mai în măsură să răspundeți. De aceea am fost însărcinat să vă rog pe dv., mylord, să răspundeți la aceste întrebări, scutindu-ne astfel de o mare neliniște”.

Aici, firește, corespondența se întrerupe, deși mylord ar putea declara că participarea domniei-sale a fost pur formală. Între timp, Palmerston semnase deja împreună cu baronul Brunnov *protocolul* care preciza paragrafele și principiul viitorului tratat*.

Conferința a instituit o serie de comitete însărcinate să cerceteze diferite probleme și să întocmească rapoarte asupra lor. Cel mai mare interes îl prezintă, incontestabil, *raportul comitetului cu privire la cele 4 puncte*, din care reproducem pasajele cele mai importante:

„Analizînd sensul celor 4 puncte ca bază pentru încheierea păcii, comitetul a urmărit felul în care au fost dezvoltate aceste 4 puncte la Conferința de la Viena; sprijinul acordat sau obiecțiile ridicate de puterile respective împotriva fiecărei propuneri menite să dezvolte aceste puncte; cînd și în ce formă au fost formulate aceste puncte pentru prima oară de guvernele Franței și Angliei; sursa de unde au pornit ele inițial, și în ce măsură corespund ele scopului recunoscut al războiului — independența și integritatea Imperiului otoman. Găsim sursa inițială a celor 4 puncte în următoarea propunere formulată în *depeșa contelui Nesselrode* din 29 iunie 1854 și intitulată *«Asigurarea drepturilor creștinilor în Tur-*

* În „New York Daily Tribune”, în locul acestui alineat, a apărut:

„Aici corespondența se întrerupe, — lordul Malmesbury n-a fost dispus s-o continue. Faptul că domnia-sa n-a putut răspunde la întrebările care i s-au pus este oarecum justificat: toate punctele referitoare la succesiunea la tronul Danemaricii au fost atât de precis formulate de lordul Palmerston în *protocolul* din 8 iulie 1850, încît nobilului lord nu i-a rămas nimic altceva de făcut decît să-și pună semnătura pe tratat”. — *Nota red.*

cia : «Pornind de la ideea că drepturile civile care trebuie garantate tuturor supușilor creștini ai Porții sînt inseparabile de drepturile lor religioase, noi am mai declarat că, dacă se recunoaște acest lucru, revendicările țarului față de Poartă ar fi satisfăcute, problema litigioasă ar fi aplanată și maiestatea sa ar fi gata să-și dea concursul la *garanția europeană a acestor privilegii*».

Această propunere, adică propunerea cu privire la amestecul permanent nu al unei puteri, ci la amestecul a 5 puteri în treburile interne ale Turciei, a fost adoptată de Anglia și Franța sub forma punctului 4 și formulată în felul următor de Drouyn de Lhuys în depeșa sa de răspuns din 22 iulie 1854 adresată contelui Nesselrode : «Nici o putere nu trebuie să pretindă dreptul de a exercita vreun protectorat oficial asupra supușilor Porții, indiferent de religia lor ; dimpotrivă, Franța, Austria, Marea Britanie, Prusia și Rusia își vor uni eforturile pentru a obține din partea guvernului otoman proclamarea și respectarea privilegiilor religioase ale diferitelor comunități creștine și pentru a cîștiga înalta bunăvoință a maiestății-sale sultanul pentru creștinii de diferite confesiuni, fără a știrbi prin aceasta demnitatea și independența coroanei sale».

Adoptarea punctului 4 ar fi dus inevitabil la pierderea independenței Imperiului otoman, iar scopul recunoscut al războiului este tocmai apărarea acestei independențe ; dar ilegalitatea punctului respectiv constă în faptul că Franța și Anglia au propus această *capitulare* fără asentimentul Turciei și că, în pofida împotrivirii Turciei, Anglia și Franța au insistat să se discute punctul 4 la Conferința de la Viena. Ca să folosim cuvintele lui *Sidney Herbert* : «*Chestiunea se complică prin aceea că sîntem de acord cu dușmanul nostru, și nu cu aliatul nostru*».

Dacă în războiul împotriva Rusiei am fi înfrinți și siliți să cerem pace, nu am avea dreptul să venim cu o asemenea propunere în numele unei a treia puteri. Pentru a înlătura această ilegalitate, Anglia și Franța ar trebui mai întii să treacă pe față de partea Rusiei și să declare război Turciei. După cum punctul 4 înseamnă renunțarea la independența Turciei, tot așa punctul 1 înseamnă renunțarea la integritatea ei ; aici, ca și în punctul 4, capitularea a fost propusă fără asentimentul părții interesate, deoarece împuternicitul Turciei s-a abținut categoric să-și dea consimțămîntul pentru discutarea punctului 1.

Asigurările că Moldova, Valahia și Serbia urmează să rămînă sub suzeranitatea Turciei camuflează, după părerea noastră, ruperea lor de Turcia. Fraza : «Nici un protectorat exclusiv asupra acestor provincii să nu fie admis pe viitor» este dezvoltată în cinci paragrafe, care atribuie celor 5 puteri rolul deținut de Poartă — rolul de suzerani care-și exercită în comun puterea. Această frază este desăvîrșită în propunerea făcută de Franța și Anglia la cea de-a șasea ședință a Conferinței de la Viena cu privire la unirea Valahiei cu Moldova într-un singur stat, sub conducerea unui domnitor ereditar, ales dintre membrii uneia din familiile domnitoare din Europa. *Infamia* acțiunilor Angliei, care a renunțat atît la scopurile ei mărturisite cît și la recunoașterea drepturilor aliatului nostru, Turcia, este agravată de faptul că toate acestea s-au petrecut într-un moment cînd trupele rusești au fost nevoite să părăsească teritoriul aparținînd Turciei fără ca aceasta să fi primit nici cel mai mic ajutor militar din partea Franței și Angliei. Întrucît *renunțarea la integritatea și independența Imperiului otoman a avut loc înainte de expediția la Sevastopol*,

concluzia firească este că această expediție a fost întreprinsă pentru a obține cu forța această renunțare, a o impune atît Turciei, exploatînd epuizarea resurselor ei, cît și Angliei, oferindu-i aparența unei victorii asupra Rusiei."

II

Londra, 28 iulie. În legătură cu punctul 2 din documentul de la Birmingham se spune :

„Punctul 2 prevedea libertatea navigației pe Dunăre. Suspendarea libertății navigației pe Dunăre datează de la pacea de la Adrianopol din 1829, cînd Turcia a fost obligată să cedeze Rusiei gurile Dunării. Cedarea gurilor Dunării era în contradicție cu tratatul de la Londra din 6 iulie 1827, prin care se interzicea Rusiei să-și însușească vreun teritoriu aparținînd Turciei. Faptul că la început Anglia a consimțit în mod tacit la această însușire ilegală, iar apoi a sprijinit-o și a recunoscut-o a însemnat o permanentă violare a dreptului internațional. Aceasta s-a făcut sub pretextul menținerii păcii, pretext care, dată fiind starea de război de acum, firește, cade de la sine. A retroceda gurile Dunării Turciei era o revendicare esențială în orice război adevărat al Angliei împotriva Rusiei. Totuși, în timp ce în propunerile engleze făcute Rusiei nu există nici o referire la gurile Dunării, Anglia a folosit această problemă pentru a leza Austria, care, în afară de Turcia, era cea mai interesată în libertatea navigației pe Dunăre. În cea de-a patra ședință, la 21 martie 1855, a Conferinței de la Viena, baronul Prokesch, imputernicitul Austriei, a propus ca Rusia să consimtă la neutralitatea gurilor Dunării. Imputernicitul Rusiei a răspuns că «el nu-și va da asentimentul pentru o convenție care are caracterul unei exproprieri indirecte». Lordul John Russell nu a sprijinit propunerea foarte moderată a Austriei, și la 23 martie problema a fost rezolvată în favoarea Rusiei, care rămînea în continuare în posesiunea gurilor Dunării. După ce Russell a lăsat ca Rusia să aibă în întregime cîștig de cauză în acest punct, el i-a scris, la 12 aprilie, lordului Clarendon : «Contele Buol mi-a spus că el n-a insistat asupra neutralității insulelor de la gurile Dunării, fiind încredințat că în acest caz Rusia ar fi torpilat conferința». La 16 aprilie lordul John Russell i-a telegrafiat lordului Clarendon că «Austria nu are de gînd să sprijine nici un fel de revendicări care prevăd cedări de teritorii». După ce mai întîi n-a găsit cu cale să sprijine jumătatea de măsură propusă de Austria cu privire la neutralitatea gurilor Dunării, după ce s-a convins atunci că Austria nu va sprijini întreaga măsură, anume cedarea gurilor Dunării către Turcia, măsură care a căzut de la sine din pricina atitudinii docile față de Rusia de care lordul John a dat dovadă la 23 martie, — Russell îi propune acum lordului Clarendon «să ceară să fie retrocedate Turciei insulele de la gurile Dunării pe care ea le-a pierdut prin tratatul de la Adrianopol».

Punctul 3 prevede că tratatul din iulie 1841 trebuie revizuit de părțile contractante în interesul echilibrului european și în spiritul limitării puterii Rusiei pe Marea Neagră ! Dacă la baza acestui punct ar fi stat intenții sincere, el ar fi trebuit să prevadă : în primul rînd — limitarea puterii Rusiei, în al doilea rînd — restabilirea drepturilor Turciei asupra Dardanelor și Bosforului. Pentru restabilirea dreptului de control exclu-

siv al sultanului asupra strimtorilor nu era nevoie de o clauză specială. Acest drept revine sultanului o dată cu anularea, ca urmare a războiului, a tratatelor în virtutea cărora acest drept a fost vremelnic suspendat. Acest aspect simplu al problemei nici n-a fost măcar pomenit la Conferința de la Viena.

În ceea ce privește limitarea puterii Rusiei, contele Buol, în scrisoarea sa din 20 mai 1855, a remarcat pe bună dreptate: «După părerea noastră, eforturile comune ale aliaților ar trebui să urmărească o asemenea limitare a puterii politice a Rusiei care să-i facă dacă nu imposibil, cel puțin extrem de dificil să abuzeze de resursele ei materiale. Reducerea, ba chiar distrugerea totală a flotei ruse în Marea Neagră ar fi în sine insuficiente pentru a lipsi Rusia de avantajele pe care le are față de Turcia datorită poziției ei geografice».

Dintre toate mijloacele cu ajutorul cărora guvernul englez a căutat să inducă în eroare parlamentul, unul singur a dat greș, și anume propunerea cu privire la limitarea puterii maritime a Rusiei în Marea Neagră. Dacă războiul ar fi avut într-adevăr țelul pentru care se pretindea că este dus, atunci s-ar fi garantat din capul locului integritatea teritorială a Imperiului otoman, și în acest caz condițiile de pace ar fi fost următoarele: 1) gurile Dunării să fie retrocedate Turciei, în posesiunea căreia ele se mai află de jure*, 2) obligația pentru Rusia de a acoperi cheltuielile de război*.

După alte câteva considerații, documentul se încheie cu următoarele cuvinte:

„Comitetul consideră că nu toți membrii guvernului au fost în aceeași măsură conștienți de vina lor. Comitetul nu poate trece cu vederea rolul deosebit jucat de cei 4 miniștri de externe — Clarendon, Russell, Aberdeen și în primul rând Palmerston. Palmerston a garantat recunoașterea păcii de la Adrianopol, a plătit Rusiei, chiar în timp de război, o datorie de mult prescrisă, a elaborat sau a ratificat tratatele de la Unkiar-Skelessi și Dardanele și convenția de la Balta-Liman, precum și protocolul danez din 1850; perfidia lui Palmerston față de Polonia, Sicilia, Lombardia, nu mai puțin decât trădarea lui față de Franța, Persia, Spania și Danemarca îl înfățișează drept un dușman înverșunat nu numai al Turciei, ci al tuturor țărilor din Europa. Subordonându-și toți membrii guvernului englez, Palmerston a reușit să-i facă mai întîi complici la crimele sale, pe care aceștia nu erau în stare să le sesizeze, pentru a-i subordona apoi cu totul voinței sale. Numai pedeapsa pe care legea engleză o prevede pentru înaltă trădare poate izbăvi poporul de complotiștii care l-au trădat în interesul unei puteri străine».

Scris de K. Marx
la 27 și 28 iulie 1855

Publicat în
„Neue Oder-Zeitung” nr. 349 și 351
din 30 și 31 iulie 1855 și în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4 464
din 10 august 1855

Se tipărește după textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”, confruntat
cu textul apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”
Tradus din limba germană

* — de drept. — Nota trad.

FRIEDRICH ENGELS

Armatele din Europa²²⁸

Scris de F. Engels
de la sfârșitul lunii iunie
până în septembrie 1855

Publicat în revista
„Putnam's Monthly” nr. 32, 33 și 36
din august, septembrie
și decembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Articolul întâi

Războiul care face de doi ani ravagii pe coastele Mării Negre a atras în mod deosebit atenția asupra celor două milioane de soldați pe care Europa îi întreține chiar și în timp de pace și al căror număr va fi poate foarte curînd dublat. Dacă însă războiul va continua, ceea ce este aproape sigur, ne putem aștepta să vedem aceste patru milioane de soldați angajați în operații militare active pe un teatru de acțiuni militare care se va întinde de la o mare la alta, de-a lungul întregului continent european.

Este deci firesc ca pe cititorii noștri să-i intereseze caracterizarea nu numai a armatelor angajate în conflictul din Orient, ci și a celorlalte armate mai importante din Europa, cu atît mai mult cu cît de partea aceasta a Oceanului Atlantic nu există încă, din fericire, armate care, în ceea ce privește efectivul lor, să se poată compara măcar pe departe cu armatele de rangul al doilea din Europa, ceea ce face ca în America organizarea unor astfel de armate să nu fie decît foarte vag cunoscută celor care nu sînt de specialitate.

Suspiciunea și rivalitatea care făceau în trecut ca armata fiecărei țări să se înconjure de cel mai strict secret nu mai există astăzi. Oricît ar părea de ciudat, chiar și în țările în care publicitatea este cel mai puțin stimulată, în care toate departamentele civile au rămas învăluite pînă astăzi în misterul propriu absolutismului, organizarea armatei este foarte bine cunoscută unor cercuri largi. Se publică informații oficiale despre armată, în care se indică nu numai împărțirea forțelor armate pe corpuri, divizii, brigăzi, regimente, batalioane și escadroane, ci și dispunerea lor, precum și numărul și numele ofițerilor care le comandă. Ori de cîte ori au loc mari parăzi militare, prezența ofițerilor străini este nu numai permisă, ci chiar binevenită; ei sînt solicitați să facă obser-

vații critice, să-și comunice impresiile, au loc discuții serioase în legătură cu deosebirile existente în organizarea diferitelor armate și cu invențiile ce se adoptă; astfel se stabilește o publicitate care contrastează în chipul cel mai izbitor cu celelalte aspecte ale guvernării respective. Secretele pe care ministerele de război din Europa le mai pot păstra se referă numai la unele rețete de compoziții chimice, la anumite rachete sau focoaase de proiectile, dar și aceste secrete sînt foarte curînd descoperite sau depășite de noi invenții; așa, de pildă, racheta engleză Congreve a fost înlocuită cu racheta de război a domnului Hale, care a fost folosită în armata Statelor Unite, iar acum este adoptată și în cea engleză.

Această publicitate face ca, în timp de pace, diferitele ministere de război ale lumii civilizate să formeze un fel de mare comitet militar, al cărui scop este de a discuta avantajele tuturor inovațiilor propuse și de a da posibilitate fiecăruia dintre membrii săi să folosească experiența tuturor celorlalți. În consecință, structura, organizarea și conducerea generală sînt aproximativ aceleași în aproape toate armatele din Europa și, în acest sens, se poate spune că o armată seamănă cu cealaltă. Totuși, caracterul național, tradițiile istorice și mai ales nivelul diferit de civilizație generează numeroase deosebiri și imprimă fiecărei armate caracteristici pozitive și negative. Francezul și unгурul, englezul și italianul, rusul și germanul pot fi în anumite condiții soldați la fel de buni și de destoinici; dar, cu toate că sistemul de instruire este același și pare să niveleze orice deosebiri, fiecare dintre acești soldați va fi bun în felul său, în virtutea unor calități care-l deosebesc de adversarii săi.

Aceasta ne pune în față o problemă frecvent discutată de patrioții militari ai diferitelor națiuni: care soldați sînt cei mai buni? Desigur, fiecare popor ține cu strășnicie la gloria sa; și, după părerea marelui public, hrănit cu povestiri care, deși inexacte și lipsite de spirit critic, sînt pătrunse de un profund sentiment patriotic, un regiment al unei țări poate „face una cu pămîntul” două sau trei regimente ale oricărei alte țări. Istoria militară, știință în care aprecierea corectă a faptelor constituie singurul principiu călăuzitor, este încă foarte tînără și deocamdată nu se poate făli cu o literatură prea vastă. Ea este, totuși, un domeniu bine definit al științei și, pe zi ce trece, înlătură ca pe un adaus inutil lăudăroșenia nerușinată și stupidă, care vreme îndelungată a caracterizat

lucrările ce se intitulau istorice numai pe motiv că denaturau orice fapt relatat. A trecut timpul cînd, scriind istoria unui război, autorii puteau să-l continue, ca să spunem așa, cu mijloace proprii, bombardînd nestînjedit cu invective pe fostul inamic, după ce încheierea păcii nu le mai permitea să-l bombardeze cu metal. Dar, cu toate că în istoria militară mai rămîn să fie rezolvate multe probleme de importanță secundară, nu încape îndoială că fiecare națiune civilizată se poate mîndri că a dat, într-o perioadă sau alta, pe cei mai buni soldați ai timpului. *Mercenarii* germani la sfîrșitul evului mediu, soldații elvețieni în secolul al XVI-lea au fost, într-o anumită perioadă, la fel de invincibili ca și admirabilii soldați spanioli, care le-au luat locul ca „cea mai bună infanterie din lume” ; francezii lui Ludovic al XIV-lea și austriecii prințului Eugen și-au disputat o vreme acest titlu de glorie, pînă cînd prusienii lui Frederic cel Mare au pus capăt disputei, învingîndu-i și pe unii și pe ceilalți ; aceștia, la rîndul lor, și-au pierdut gloria în urma loviturii primite la Iena, și francezii au fost din nou recunoscuți de toată lumea ca cei mai buni soldați din Europa. Aceasta nu i-a împiedicat însă pe englezi — în Spania — să-și dovedească în anumite împrejurări și în anumite momente ale luptei superioritatea față de francezi. Fără îndoială că legiunile pe care le-a condus Napoleon în 1805 din tabăra de la Boulogne pînă la Austerlitz²²⁹ au fost cele mai bune trupe ale vremii ; fără îndoială că Wellington știa ce spune cînd, după terminarea războiului din Peninsula iberică²³⁰, și-a numit soldații „o armată cu care se poate duce oriunde și poate înfăptui orice” ; și totuși floarea acestei armate engleze care a luptat în Pirinei a fost înfrîntă la New Orleans²³¹ de către milițieni și voluntari care nu erau nici instruiți, nici organizați.

Experiența tuturor campaniilor din trecut ne duce la una și aceeași concluzie ; și orice soldat încercat, orice soldat cu bun simț și lipsit de prejudecăți va confirma faptul că, de pildă, calități militare cum sînt curajul și capacitatea de luptă sînt în general distribuite destul de uniform între diferitele națiuni din lume ; că soldații diferitelor națiuni se deosebesc nu atît prin gradul de pregătire cît prin specificul ei ; și, în sfîrșit, că, în condițiile publicității existente astăzi în problemele militare, numai o aplicare perseverentă a ideilor, perfecționărilor și invențiilor în domeniul militar și în folosirea resurselor de stat, precum și dezvoltarea calităților

militare prin care se caracterizează o națiune — numai toate acestea pot face ca o armată să se situeze, pentru un timp, pe primul loc printre rivalii ei. Astfel vedem imediat ce avantaje obține din punct de vedere militar, în comparație cu vecinii ei mai puțin avansați, o țară cu un nivel de civilizație mai ridicat. Ca exemplu putem da armata rusă, care, deși înzestrată cu admirabile calități militare, n-a putut niciodată să-și câștige superioritatea asupra vreuneia dintre armatele Europei civilizate. În condiții egale, cu oricâtă înverșunare au luptat rușii, ei au fost întotdeauna învinși, cel puțin pînă la actualul război, indiferent dacă adversarii lor erau francezii, prusienii, polonezii sau englezii.

Înainte de a trece la examinarea fiecărei armate în parte, este necesar să facem cîteva observații de ordin general, care se referă la toate armatele.

O armată, și în special una mare, numărînd 300 000 pînă la 500 000 de oameni și chiar mai mult, cu toate subdiviziunile ei necesare, cu diferitele ei feluri de trupe, cu cîrîțele ei în oameni și materiale, cu organizarea ei, reprezintă un organism atît de complicat, încît simplificarea lui la maximum devine indispensabilă. În armată există atîtea diviziuni inevitabile, încît nu este verosimil ca numărul lor să fie sporit prin fărîmițări artificiale și lipsite de sens. Totuși, tradiția, nevoia de fast și spiritul de paradă, de care sînt îmbibate toate vechile armate, au complicat lucrurile la extrem în aproape toate armatele europene.

Diferențele de statură, forță și temperament, care se observă atît la oameni cît și la cai în fiecare țară, necesită o diviziune în infanterie și cavalerie ușoară și infanterie și cavalerie grea. Încercarea de a renunța complet la această diviziune ar însemna să fie reuniți într-una și aceeași unitate oameni cu calități militare opuse prin natura lor, ceea ce ar duce la o neutralizare a acestor calități, slăbind astfel capacitatea de luptă a unității în ansamblu. Așadar, fiecare fel de trupe este în mod firesc împărțit în două grupuri distincte: unul format din oameni (și cai) mai greoi și mai neîndemnatnici, destinat mai ales pentru atacurile mari, hotărîtoare, și luptele în formații compacte, iar al doilea din oameni mai ușori și mai sprinteni, special pregătiți pentru lupte în formații rărîte, pentru executarea serviciului de siguranță și de avangardă, pentru manevre rapide etc. Această diviziune este

între totul legitimă. Dar, în afară de această împărțire firească, aproape în fiecare armată fiecare subdiviziune este împărțită în grupuri care nu diferă decît prin diversitatea extravagantă a îmbrăcămînții, și a căror creare este motivată prin subtile considerente teoretice, infirmate în permanență de practică și experiență.

Astfel, în fiecare armată europeană există un fel de trupe numite gardă, care se pretind elita armatei, dar care în realitate sînt formate pur și simplu din oamenii cei mai înalți și mai zdraveni din cîți sînt recrutați. Garda rusă și cea engleză se disting în mod special în această privință, deși nu există nici o dovadă că ele ar întrece în bravură și în ceea ce privește capacitatea de luptă celelalte regimente din genul de trupe corespunzător. Vechea gardă a lui Napoleon era o instituție de cu totul altă factură; ea reprezenta, într-adevăr, elita armatei, și dimensiunile corporale nu jucau nici un rol în alcătuirea ei. Dar chiar și această gardă a slăbit restul armatei, înghițind cele mai bune elemente ale ei. Considerația acordată gărzii, cel mai bun dintre corpurile sale, l-a făcut uneori pe Napoleon să comită greșeli; astfel, la Borodino²³², el n-a împins înainte garda în momentul decisiv, pierzînd în felul acesta prilejul de a împiedica trupele rușesti să se retragă în deplină ordine. Francezii au, în afară de garda imperială, un fel de elită în fiecare batalion; formată din două companii — una de grenadier și alta de voltijori —, ea complică în mod inutil acțiunile tactice ale batalionului. Celelalte națiuni au și ele trupe de acest gen. Toate aceste trupe de elită, pe lîngă modul de formare și îmbrăcămîntea deosebită, primesc și solde mai mari. Se spune că acest sistem este menit să stimuleze ambiția soldatului de rînd, mai ales la popoarele care se înflăcărează ușor, cum sînt francezii și italienii, dar același scop ar putea fi atins, și chiar cu mai mult succes, dacă soldații care merită o asemenea distincție ar rămîne în companiile lor și n-ar fi folosiți ca pretext pentru slăbirea unității tactice și a coordonării acțiunilor batalionului.

O absurditate și mai flagrantă se observă la cavalerie. Aici diferența dintre un cal greu și unul ușor creează pretextul pentru subdiviziuni de tot felul: cuirasieri, dragoni, carabinieri, ulani, vînători, husari și așa mai departe. Toate aceste subdiviziuni sînt nu numai inutile, ci pur și simplu

lipsite de sens prin complicațiile pe care le provoacă. Husarii și ulanii sînt copiați de la unguri și de la polonezi ; dar în Ungaria și în Polonia aceste feluri de cavalerie au un sens — ele au fost trupele lor naționale, și uniforma acestor trupe făcea parte din portul național al țării. A transplanta astfel de particularități în alte țări, unde lipsește spiritul național care le-a creat, este pur și simplu stupid. În 1814, un husar ungar a răspuns, pe bună dreptate, unui husar rus care-l salutase zicîndu-i „camarade” : „Noi nu camarad, eu husar, tu măscărici !” („Nix Kamarad, ich Husar, du Hanswurst !”) O altă instituție la fel de ridicolă, existentă în aproape toate armatele, o constituie cuirasierii ; acești cavaleriști sînt incapabili de luptă, ca, de altfel, și caii lor, datorită greutății cuirasei (o cuirasă franceză cîntărește 22 de livre), iar cuirasa nu-i apără nici măcar de efectul unui glonte tras de la o distanță de 150 de iarzi ! La cuirasă se renunțase în aproape toate armatele europene, dar slăbiciunea lui Napoleon pentru pompă și pentru tradițiile monarhice au re-introdus-o în Franța, și exemplul lui a fost curînd urmat de toate statele europene.

Exceptînd mica armată americană, armata sardă este unica dintre armatele țărilor civilizate în care cavaleria se subdivide numai în cavalerie ușoară și cavalerie grea, fără alte împărțiri, și în care s-a renunțat cu desăvîrșire la cuirasă.

În artileria de cîmp a tuturor armatelor, diversitatea calibrelor creează mari complicații. Teoretic, la englezi, această diversitate este deosebit de mare — 8 calibre și 12 modele diferite de tunuri —, dar în practică enormele lor rezerve de materiale de artilerie le îngăduie să-și simplifice simțitor artileria. În Crimeea, de pildă, ei au întrebuițat aproape exclusiv obuzierele de 9 și 24 de livre. În decursul ultimilor cîțiva ani, francezii și-au simplificat la maximum artileria, înlocuind patru calibre diferite printr-unul singur, tunul ușor de 12 livre, despre care vom vorbi la locul cuvenit. În majoritatea celorlalte armate mai există încă 3—4 calibre, fără să socotim varietățile de afete, chesoane și altele.

Unitățile tehnice din cadrul diferitelor armate, geniștii și așa mai departe, la care putem adăuga și statul-major, sînt organizate aproape identic în toate armatele, cu excepția armatei engleze, în care — în detrimentul ei — statul-major nu reprezintă un organism de sine stătător. Alte deosebiri, de mai mică importanță, vor fi menționate la locul respectiv.

Vom începe cu acea armată care, prin felul cum a fost organizată în timpul revoluției și sub Napoleon, a servit într-o anumită măsură ca model pentru toate armatele europene de la începutul acestui secol.

I. Armata franceză

În momentul izbucnirii actualului război, Franța dispunea de 100 de regimente de infanterie de linie (regimentele 76—100 erau denumite pînă de curînd „infanterie ușoară”, fără a se deosebi cîtuși de puțin de celelalte regimente de linie prin instrucție sau prin organizare). Fiecare regiment se compune din 3 batalioane: două de cîmp și un batalion depozit. În timp de război însă al treilea batalion poate fi transformat foarte rapid în batalion combatant, și atunci din companiile depozit suplimentare ale celor 3 batalioane se formează batalionul patru depozit. Așa s-a procedat în timpul războaielor napoleoniene, cînd s-a format chiar batalionul cinci și, în anumite împrejurări, batalionul șase. Totuși, acum fiecare regiment este format numai din 3 batalioane. Fiecare batalion are 8 companii de front (una de grenadieri, una de voltijori și 6 companii de bază); în timp de război, fiecare companie este formată din 3 ofițeri și 115 subofițeri și soldați. Așadar, un batalion francez de linie totalizează, în timp de război, aproximativ 960 de oameni, dintre care a opta parte (compania de voltijori) este destinată special pentru executarea serviciului în calitate de infanterie ușoară.

Trupele speciale destinate pentru infanterie ușoară se compun din *chasseurs-à-pied** și unitățile africane. Înainte de război erau în total numai 10 batalioane de vînători, dar în 1853 numărul lor a fost ridicat la 20, astfel încît aproape fiecare divizie de infanterie (4 regimente) poate primi la formarea ei un batalion de vînători. În fiecare din aceste batalioane sînt cîte 10 companii, adică aproape 1 300 de oameni. Trupele special destinate pentru serviciul în Africa se compun din 3 regimente, adică 9 batalioane de zuavi, două regimente, adică 6 batalioane din legiunea străină, 6 batalioane de infanterie ușoară (dintre care 3 batalioane de vi-

* — vînători pedestri. — *Nota trad.*

nători indigeni), în total 21 de batalioane, sau aproximativ 22 000 de oameni.

Cavaleria este împărțită în patru categorii distincte :

1. Cavalerie grea sau de rezervă — 12 regimente : două regimente de carabinieri (trăgători, protejați de cuirasă) și 10 regimente de cuirasieri = 72 de escadroane.
2. Cavalerie de linie — 20 de regimente : 12 de dragoni și 8 de ulani = 120 de escadroane.
3. Cavalerie ușoară — 21 de regimente : 12 regimente de trăgători călări și 9 de husari = 126 de escadroane.
4. Cavalerie ușoară africană — 7 regimente : 4 chasseurs d'Afrique* și 3 de spahii = 42 de escadroane.

Potrivit statelor din timp de război, fiecare escadron are 190 de oameni în cavaleria de rezervă și de linie și 200 de oameni în cavaleria ușoară. În timp de pace există doar 4 escadroane a 120 de oameni dotați complet cu echipament și armament, astfel încît la fiecare mobilizare a armatei trebuie să fie chemați din concediu un mare număr de oameni și să li se găsească cai, ceea ce într-o țară atît de săracă în cai cum este Franța nu se poate realiza decît printr-un import masiv din străinătate.

Artileria, în urma recentei ei reorganizări, este formată din 17 regimente : 5 regimente de artilerie pedestră, destinată pentru serviciu de garnizoană și de asediu, 7 regimente de linie (pentru serviciu în diviziile de infanterie), 4 regimente de artilerie călăreață și 1 regiment de pontonieri. După cît se pare, artileria pedestră este folosită numai în cazuri excepționale pentru acțiuni de cîmp. Artileria de linie are afetele de tun și antetrenurile astfel construite, încît artiștii pot sta pe ele în timpul deplasărilor rapide. Artileria călăreață este organizată la fel ca și celelalte categorii de artilerie. Artileria de linie și artileria călăreață numără 137 de baterii, fiecare a câte 6 tunuri, la care se mai poate adăuga ca rezervă 60 de baterii de artilerie pedestră, în total 1 182 de piese de artilerie. În afară de cele de mai sus, artileria cuprinde și 13 companii de muncitori.

Din serviciile speciale ale armatei fac parte : un stat-major general avînd 560 de ofițeri ; statele-majore ale fortărețelor, trupelor de artilerie și de geniu, în total aproximativ 1 200

* — vînători africani. — *Nota trad.*

de ofițeri ; 3 regimente de pionieri și plantatori de mine, 5 escadroane de bagaje, 5 escadroane de tren, 1 187 de ofițeri din serviciul medical etc. Efectivul total al armatei este următorul :

Infanteria

De linie, 300 de batalioane și 300 de companii depozit....	335 000	de oameni
Vânători, 20 de batalioane....	26 000	" "
Trupe africane, 21 de batali- oane	22 000	" "
Total.....	383 000	de oameni

Cavaleria

De rezervă, 72 de escadroane și 12 escadroane depozit....	16 300	de oameni
De linie, 120 de escadroane și 20 de escadroane depozit ..	28 400	" "
Ușoară, 126 de escadroane și 21 de escadroane depozit ..	31 300	" "
Africană, 42 de escadroane ..	10 000	" "
Total.....	86 000	de oameni

Artileria și trupele special

1 200 de piese de artilerie....	70 000	de oameni
Total general 1 200 de piese de artilerie și	539 000	de oameni

La acestea trebuie să se adauge garda nou formată, compusă dintr-o divizie de infanterie (două regimente de grenadierii și două de voltijori), o brigadă de cavalerie (un regiment de cuirasieri și unul de ghizi), un batalion de vânători și 4 sau 5 baterii de artilerie, precum și 25 000 de jandarmi, dintre care 14 000 călări. În afară de acestea, recent au mai fost formate două regimente de infanterie — 101 și 102 — și este în curs de formare o nouă brigadă a legiunii străine (elvețieni). Așadar, armata franceză, în actuala ei organizare, are un efectiv de aproximativ 600 000 de oameni, iar aceasta este o evaluare destul de exactă a forțelor ei actuale.

Armata este recrutată prin tragere la sorți din rîndul tinerilor care au împlinit vîrsta de 20 de ani. Se presupune că armata are anual la dispoziție aproximativ 140 000 de oameni, din care însă în timp de pace sînt luați pentru serviciul militar numai 60 000—80 000 de oameni. Ceilalți pot

fi chemați oricînd în decursul următorilor 8 ani de la tragerea la sorți. În afară de aceasta, în timp de pace un mare număr de soldați se află în concedii de lungă durată, astfel încît durata serviciului militar propriu-zis nu depășește, nici pentru cei chemați sub arme, 4—5 ani. Deși asigură un înalt nivel de pregătire trupelor care prestează serviciul militar, acest sistem nu asigură instruirea nici unui fel de rezerve pentru cazuri de forță majoră. În eventualitatea unui mare război continental, cînd Franța ar trebui să intre în acțiune cu două-trei armate mari, ea ar trebui, chiar în a doua campanie, să completeze armata activă cu un mare număr de recruți slab instruiți, iar în cea de-a treia campanie s-ar produce o înrăutățire simțitoare a situației armatei. Fără îndoială că francezii își însușesc cu ușurință meseria armelor, dar în cazul acesta de ce s-ar menține o durată atît de lungă a serviciului militar, care lipsește o mare parte a tineretului de posibilitatea de a primi o pregătire militară?

Peste tot unde serviciul militar este obligatoriu și de lungă durată, societatea europeană a considerat necesar să introducă pentru clasele avute privilegiul de a se răscumpara cu bani, sub o formă sau alta, de obligația de a presta personal acest serviciu. Astfel, în Franța, sistemul înlocuirii în armată a fost sancționat prin lege și în armata franceză fac serviciu în mod permanent aproximativ 80 000 de înlocuitori. Aceștia sînt recrutați, de regulă, din rîndurile așa-ziselor „pături periculoase ale societății”; ei sînt destul de greu țineți în frîu, dar, odată supuși, devin soldați admirabili. Este nevoie de o disciplină foarte severă pentru a-i constrînge să aibă o comportare bună, întrucît concepția lor despre ordine și supunere este uneori destul de ciudată. Cînd un regiment cuprinde mulți înlocuitori, este sigur că aceștia vor crea greutatea în executarea serviciului de garnizoană. De aceea se consideră că cel mai bun loc pentru ei este în fața inamicului. Din rîndurile lor se recrutează îndeosebi trupele ușoare africane; de pildă zuavii, care, în majoritate, au fost recrutați ca „remplaçants” *. Campania din Crimeea a arătat cu prisosință că zuavii nu-și schimbă nicăieri obiceiurile africane — predilecția pentru jaf și samavolnicii în momentele critice. Probabil că acest lucru l-a avut în vedere defunctul mareșal Saint-Arnaud, care le era apropiat ca spirit, cînd a scris în comunicatul lui despre bătălia de la Alma: „Zuavii sînt, într-adevăr, cei mai buni soldați din lume!”

* — „inlocuitori”. — *Nota trad.*

Armamentul și echipamentul armatei franceze sînt, în general, de cea mai bună calitate. Armele sînt bine construite, și în special sabia de cavalerie este un model excelent, deși, poate, puțin prea lungă. Infanteria este echipată conform noului sistem introdus concomitent în Franța și în Prusia; potrivit acestui sistem, au fost desființate curelele încrucișate pentru cartușiere și sabie sau baionetă; acestea se poartă pe o curea în jurul taliei, susținută de două curele de piele peste umeri, iar ranița atîrnă liber pe spate, susținută de două chingi, fără demodată chingă de legătură de-a curmezișul pieptului. Astfel pieptul rămîne complet liber, iar soldatul nu mai seamănă întru nimic cu nefericita făptură legată în curele, ca într-un fel de cuirasă de piele, în care îl încătușa vechiul sistem. Îmbrăcămintea este simplă, însă confecționată cu gust; trebuie să recunoaștem că, în moda militară, ca și în cea civilă, francezii au dat, într-adevăr, dovadă de mai mult gust decît oricare alt popor. O tunică albastră, un fel de jachetă lungă pînă la genunchi, cu un guler nu prea înalt, deschisă în față, pantaloni roșii nu prea largi, un chipiu ușor — cel mai potrivit din cîte s-au inventat vreodată —, ghete, ghetre și o pelerină cenușie ușoară alcătuiesc echipamentul cel mai simplu și mai comod pe care l-a cunoscut vreodată o armată europeană. În Africa, o glugă albă flanelată apără capul soldatului de razele soarelui; trupele primesc, de asemenea, lenjerie flanelată. În Crimeea s-au purtat în cursul iernii trecute pelerine cu glugi confecționate din stofă groasă, care acopereau capul, gîtul și umerii. Vînătorii pedestri au întreaga îmbrăcămintă de culoare cenușie cu garnituri verzi; zuavii poartă un fel de costum turcesc bizar, care pare a fi cît se poate de adecvat pentru clima și pentru serviciul pe care îl au de îndeplinit. Vînătorii și unele batalioane africane sînt înarmați cu pușca Mînié, iar restul infanteriei cu muschete simple cu percuție. Se pare, totuși, că există intenția de a se mări proporția de trupe înarmate cu puști ghintuite.

Cavaleria se compune din oameni bine făcuți, mai ușori în greutate decît cei din celelalte arme, dar cu nimic mai prejos din punct de vedere al calității față de ceilalți soldați. În timp de pace, cavaleria este, în general, satisfăcător înzestrată cu cai, fie aduși de peste graniță, fie procurați de la crescătoriile statului și din regiunile în care s-a realizat o îmbunătățire a rasei locale, considerată pînă nu de mult ca foarte slabă. Dar, în timp de război, cînd numărul cailor tre-

buie dublat dintr-o dată, resursele țării se dovedesc cu totul insuficiente, și este necesar să se cumpere din străinătate mii de cai, dintre care mulți sînt foarte puțin potriviți pentru serviciul de cavalerie. Așadar, în orice război de lungă durată, cavaleria franceză își va pierde repede calitățile militare dacă guvernul nu va ști să pună mîna pe resursele țărilor bogate în cai, așa cum a făcut în 1805, 1806 și 1807.

Artileria este acum în întregime înzestrată cu noul tun ușor de 12 livre, așa-zisa invenție a lui Ludovic-Napoleon. Dar, întrucît tunul ușor de 12 livre, adaptat la o încărcătură egală cu un sfert din greutatea ghiulelei, exista deja în armata engleză și în cea olandeză, iar belgienii renunțaseră la camera de la obuzierele lor și atît prusienii cît și austriecii sînt deprinși, în anumite cazuri, să execute foc cu grenade din tunurile lor obișnuite de 12 și 24 de livre, pretinsa invenție se reduce la adaptarea acestui tun ușor de 12 livre la obișnuitul afet al tunului francez de 8 livre. Deși prin această modificare artileria franceză a cîștigat în mod evident în simplitate și eficacitate, rămîne de văzut dacă mobilitatea ei n-a avut de suferit; de asemenea, dacă tunul de 12 livre va fi suficient de indicat pentru proiectile tubulare. În orice caz, avem informații în sensul că s-a recunoscut necesitatea de a se trimite armatei din Orient obuziere de calibru mai mare.

Regulamentele tactice ale armatei franceze reprezintă un straniu amestec de simț militar și tradiții învechite. Deși nici o limbă nu e poate atît de potrivită ca limba franceză pentru comanda militară laconică, precisă, imperativă, totuși comanda se dă de obicei folosindu-se un vocabular prolix: ofițerul trebuie să rostească o frază întregă, ba chiar și două acolo unde ar fi suficiente două-trei cuvinte. Manevrelle sînt complicate, iar pregătirea de luptă conține o mulțime de absurdități învechite, absolut incompatibile cu actualul nivel al tacticii. Soldații își formează deprinderea de a acționa în formații rărîte, care pare a fi înăscută la francezi, printr-o instrucție de o pedanterie care, probabil, nu este întrecută nici în Rusia. Același lucru este valabil și pentru unele laturi ale instrucției privind manevra cavaleriei și artileriei. Dar, de îndată ce francezii trebuie să lupte, necesitatea momentului îi face să renunțe foarte curînd la toate aceste manevre învechite și pline de pedanterie, și nimeni nu-și însușește și nu introduce noile procedee tactice potrivite noilor condiții mai repede decît ei.

În general se poate spune că trupele ușoare constituie punctul tare al armatei franceze. Ele sînt literalmente cele mai ușoare trupe din Europa. Media de înălțime a soldaților nu este nicăieri atît de scăzută ca în Franța. În 1836, din circa 80 000 de soldați francezi, numai 743 măsurau 5 picioare și 8 țoli sau mai mult și numai 7 ajungeau la înălțimea de 6 picioare, în timp ce 38 000 de oameni măsurau de la 4 picioare și 10 țoli și jumătate pînă la 5 picioare și 2 țoli. Și, totuși, acești oameni mici de stat nu numai că luptă excelent, dar rezistă la cele mai grele eforturi și întrec în agilitate pe soldații din aproape toate celelalte armate. Generalul Napier susține că soldatul englez este un animal de luptă, purtînd o încărcătură mai grea decît oricare alt soldat din lume. El n-a văzut însă niciodată pe soldații francezi care au participat la campaniile din Africa cărînd în spinare, în afară de arme și bagaj personal, corturi, lemne, provizii, încărcături care se ridicau cu mult deasupra chipielor lor, și mărșăluind astfel cîte 30 sau 40 de mile pe zi sub soarele tropical. Și acum comparați pe soldatul englez, înalt și greoi, a cărui statură se ridică în armata din timp de pace la cel puțin 5 picioare și 6 țoli, cu francezul mărunț, cu picioare scurte, ușor, măsurînd 4 picioare și 10 țoli ! Și, totuși, francezul cel scund, în ciuda încărcăturii pe care o poartă, rămîne un infanterist ușor de mîna întîi ; el acționează în formații rărîte, aleargă, execută, face salturi repezi, se trîntește la pămînt, se ridică cît ai clipi din ochi, încărcîndu-și în același timp arma, trăgînd, înaintînd, retrăgîndu-se, dispersîndu-se, concentrîndu-se și regrupîndu-se din nou ; el este nu numai de o agilitate, dar și de o istețime de două ori mai mare decît a ciolanosului său rival de pe insula „roastbeef”-ului. Serviciul de infanterie ușoară a fost desăvîrșit în cele 20 de batalioane de chasseurs à pied. Trupele acestea minunate — incomparabile în domeniul serviciului lor special — sînt instruite pentru a executa fiecare mișcare, atunci cînd au în față pe inamic, cu un pas specific, ușor, numit pas gymnastique*, putînd face între 160 și 180 de pași pe minut. Ei nu numai că pot alerga, cu mici întreruperi, o jumătate de oră și chiar mai mult, dar știu tot atît de bine să se tîrască, să sară, să se cațere, să înoate, cu alte cuvinte să facă orice mișcare în orice mod le-ar fi impus ; ei sînt în același timp trăgători de prim rang și pușini sînt aceia care, în condiții egale, pot rezista în lupte

* — pas de gimnastică. — Nota trad.

de hărțuială acestor țintași fără greș, care se pot adăposti înapoia celei mai mici ridicături de teren.

În ceea ce privește acțiunile infanteriei franceze în formație compactă, prin caracterul înflăcărat al francezilor, acestea le oferă nu numai mari avantaje, ci și mari dezavantaje. De obicei, primul ei atac se distinge prin precizie, rapiditate, hotărîre, dacă nu chiar furie. În caz de succes, nimeni nu le poate sta în cale. În caz de înfrîngere, ei se regrupează repede și pot fi din nou trimiși în luptă; totuși, într-o campanie care se soldează printr-un eșec sau ale cărei rezultate sînt schim-bătoare, infanteria franceză își pierde curînd fermitatea. Succesul este un element necesar tuturor armatelor, dar în special celor ale popoarelor romano-celtice. În această privință, popoarele teutone le sînt net superioare. Francezii, după ce Napoleon le-a trasat drumul, au fost în stare, timp de 15 ani, să învingă toate obstacolele, pînă cînd insuccesele le-au frînt rezistența morală; trupele franceze n-ar fi putut niciodată cîștiga un război ca războiul de șapte ani²³³, în decursul căruia Frederic cel Mare s-a aflat nu o dată în pragul pieirii, a suferit dese înfrîngeri, dar a ieșit în cele din urmă victorios. Drept exemplu concludent în acest sens poate servi războiul din Spania din 1809—1814.

Pe vremea lui Napoleon, cavaleria franceză, spre deosebire de infanterie, era mult mai vestită prin acțiunile ei în formații compacte decît prin acțiunile desfășurate în calitate de trupe ușoare. Ea era considerată invincibilă și pînă și Napier recunoaște superioritatea ei față de cavaleria engleză din acea epocă. Pînă la un anumit punct, Wellington era și el de aceeași părere. Și, lucru ciudat, această cavalerie invincibilă era formată din călăreți atît de slab pregătiți, încît toate șarjele le-a executat în trap sau, în cazurile extreme, în galop ușor! Dar ea înainta în formație compactă și nu începea atacul decît după ce artileria îi pregătea terenul printr-un foc puternic, și chiar atunci înainta numai în mase mari. Bravura și dorința arzătoare de victorie făceau restul. Cavaleriștii francezi de astăzi, în special cei din regimentele algeriene, sînt foarte buni soldați, în general buni călăreți și mai buni mînuitori de spadă, deși în arta călăriei ei sînt încă inferiori cavaleriștilor englezi, prusieni și, în special, celor austrieci. Dar, cum în timpul războiului armata este nevoită să-și dubleze cavaleria, calitatea ei va avea, fără îndoială, de suferit; totuși, este îndeobște cunoscut că francezul posedă în cel mai înalt grad acea calitate esențială a unui cavalerist numită *impetuozitate*

[dash], care compensează multe defecte. Pe de altă parte, nici un soldat nu-și îngrijește atât de prost calul ca soldatul francez.

Artileria franceză a fost întotdeauna la un nivel înalt. Aproape toate perfecționările aduse în domeniul artileriei în ultimele 3—4 secole au pornit de la francezi. În special în timpul războaielor napoleoniene, artileria franceză a fost deosebit de redevabilă prin marea ei pricepere de a alege pozițiile pentru piesele de artilerie, artă pe care celelalte armate din acel timp o posedau în foarte mică măsură. Toate mărturiile atestă că nimeni nu egala pe francezi în amplasarea tunurilor în așa fel încît terenul din fața acestora să le protejeze față de focul inamic și, în același timp, să favorizeze eficacitatea propriului lor foc. Teoria tragerilor artileriei a fost, de asemenea, în permanență știința preferată a francezilor, fapt la care contribuie structura matematică a gândirii lor; precizia limbajului, metoda științifică, concepția solidă prin care se caracterizează literatura lor artileristică arată în ce mare măsură corespunde această ramură a științei spiritului lor național.

Despre trupele speciale — unitățile de geniu, statele-majore, serviciile sanitare și de transport — se poate spune numai că sînt foarte capabile. Școlile militare sînt un model de instituții de acest gen. Ofițerului francez nu i se cere să posede acea pregătire generală care în Prusia este considerată necesară; dar școlile prin care trece îi dau o pregătire profesională de prim rang, inclusiv cunoștințe serioase în domeniul științelor auxiliare și o bună cunoaștere a cel puțin uneia dintre limbile moderne. În armata franceză există încă o categorie de ofițeri, și anume cei selecționați dintre vechii subofițeri. Aceștia din urmă depășesc rareori gradul de căpitan; de aceea francezii au adesea generali tineri și căpitani bătrîni, sistemul dînd rezultate foarte bune.

În ansamblu, armata franceză, cu toate trăsăturile ei caracteristice, face dovada că aparține unei națiuni viteze și înzestrate cu spirit ostășesc, care se mîndrește cu apărătorii ei. Faptul că această armată, datorită disciplinei și capacității sale de luptă, a reușit să biruie ispitele cu care o momea Ludovic Bonaparte și că pretorienii din decembrie 1851 s-au putut transforma atât de repede în eroi ai Crimeii, — toate acestea pledează fără doar și poate în favoarea ei. Nici o armată n-a fost vreodată mai măgulită, mai curtată de un guvern, mai fățiș îndemnată la tot felul de excese cum a fost

armata franceză în toamna anului 1851; niciodată nu s-au acordat unei armate atâtea concesii ca în timpul războiului civil din decembrie; și, totuși, ea s-a reîncadrat foarte bine în disciplină și își îndeplinește datoria cum se cuvine. Este adevărat că elementul pretorian s-a făcut simțit în câteva rânduri în Crimeea, dar Canrobert a reușit de fiecare dată să-l potolească.

II. Armata engleză

Armata engleză este cu totul opusă armatei franceze. Ele nu au nici măcar două trăsături comune. Acolo unde francezii sînt tari, englezii sînt slabi, și viceversa. După cum însăși bătrîna Anglie este o îngrămădire de silnicii, tot așa organizarea armatei ei este putredă de sus pînă jos. Totul pare a fi organizat în așa fel încît să împiedice orice posibilitate ca scopul urmărit să fie vreodată atins. Printr-o întîmplare inexplicabilă, perfecționările cele mai îndrăznețe — ce-i drept, puține la număr — își găsesc locul printre nenumărate absurdități perimate, și, totuși, cînd această mașină greoaie, care scîrțieie din toate încheieturile, este pusă în funcțiune, ea reușește, într-un fel sau altul, să-și facă datoria.

Organizarea armatei engleze poate fi ușor descrisă. Infanteria se compune din 3 regimente de gardă, 85 de regimente de linie, 13 regimente de infanterie ușoară și două de trăgători. În războiul actual, regimentele de gardă, de trăgători și alte cîteva sînt compuse din 3 batalioane; restul din cîte două, fiecare batalion avînd și o companie depozit. Totuși, recrutările înlocuiesc cu greu pierderile pricinuite de război, astfel încît nu se poate spune că ar exista în mod sigur un batalion doi. În momentul de față, efectivul total al infanteriei nu depășește în nici un caz 120 000 de oameni.

În afara trupelor regulate, din infanterie face parte și miliția, constituind un fel de rezervă sau pepinieră pentru completarea armatei. În conformitate cu actul parlamentar, efectivul ei poate atinge 80 000 de oameni, însă în momentul de față ea nu numără mai mult de 60 000, deși numai în Lancashire au fost chemate sub arme 6 batalioane. Potrivit legii actualmente în vigoare, miliția poate servi în mod voluntar în colonii, dar ea nu poate fi trimisă pe teatre de acțiuni militare din afara granițelor imperiului. De aceea ea poate fi folosită numai pentru îndeplinirea serviciului de

garnizoană la Corfu, Malta și Gibraltar, eventual și în colonii mai depărtate, făcînd astfel disponibile trupele de linie.

Cavaleria se compune din 3 regimente de gardă (cui-rasieri), 6 regimente de dragoni de gardă (grele), 4 regimente grele de dragoni, 4 regimente ușoare de dragoni, 5 de husari și 4 de ulani. Efectivul fiecărui regiment trebuie să ajungă în timp de război la 1 000 de săbii (4 escadroane cu cîte 250 de oameni, în afară de escadronul depozit). Cîteva regimente avînd acest efectiv au fost trimise în Crimeea, dar, în urma calamităților pe care le-au avut de îndurat în timpul iernii, a atacului lipsit de sens de la Balaklava și a completării insuficiente cu recruți, efectivul s-a micșorat, ajungînd în ansamblu la cel din timp de pace. Nu credem ca, în momentul de față, efectivul tuturor celor 26 de regimente să atingă 10 000 de săbii, sau, în medie, 400 de săbii de regiment.

Artileria se compune dintr-un regiment de artilerie pedestră (12 batalioane cu 96 de baterii) și dintr-o brigadă de artilerie călăreață (7 baterii și o baterie de rachete). Fiecare baterie are 5 tunuri și un obuzier; calibrele tunurilor sînt de 3, 6, 9, 12 și 18 livre; acelea ale obuzierelor — de 4 și două cincimi, 4 și jumătate, 5 și jumătate și 8 inci. De asemenea, în fiecare baterie sînt două categorii de tunuri, grele și ușoare, de aproape toate calibrele. În practică, totuși, calibrele artileriei de cîmp sînt tunurile ușoare de 9 și 12 livre, precum și obuzierele cu calibrul de 4 inci și jumătate și 5 inci și jumătate; în general, se poate spune că acum în artileria engleză tunul de 9 livre este introdus pretutindeni, împreună cu obuzierul (de 12 livre), cu calibrul de 4 inci și jumătate, ca armă auxiliară. În afară de acestea, sînt întrebuițate tunuri rachete de 6 și 12 livre.

Dat fiind că în timp de pace armata engleză formează doar cadre pentru perioada de război și că ea se recrutează în exclusivitate pe bază de înrolări voluntare, efectivul ei real într-un moment dat este imposibil de stabilit în mod exact. Totuși credem că nu greșim cînd apreciem actualul ei efectiv la următoarele cifre aproximative: 120 000 de infanteriști, 10 000 de cavaleriști, 12 000 de artileriști cu circa 600 de tunuri (dintre care cel mult o cincime sînt trase de cai). Dintre acești 142 000 de oameni, aproximativ 32 000 se află în Crimeea, aproximativ 50 000 în India și în colonii, iar restul de 60 000 (dintre care jumătate sînt recruți neinstruiți, iar cealaltă jumătate sînt instructorii acestora) — în Anglia. La aceștia se adaugă aproximativ 60 000 de oameni

din miliție. N-am inclus în calculul nostru pe pensionari, pe soldații din cavaleria teritorială și alte categorii inutilizabile pentru serviciu în afara granițelor țării.

Sistemul de recrutare prin înrolări voluntare face să fie foarte dificilă menținerea în timp de război a capacității de luptă a armatei la nivelul cerut, și acum englezii se lovesc iarăși de această dificultate. Vedem din nou, ca și în timpul lui Wellington, că englezii pot concentra și păstra timp îndelungat, pe un anumit teatru de acțiuni militare, o armată de 30 000 sau 40 000 de oameni; și, deoarece aliații englezilor nu sînt acum spaniolii, ci francezii, „micul detașament eroid” de englezi aproape că se pierde în masa trupelor aliate.

În armata engleză există o instituție absolut suficientă pentru a caracteriza păturile sociale din care sînt recrutați soldații englezi. Este vorba de pedeapsa cu bătaia. Pedepsele corporale nu există nici în armata franceză, nici în cea prusiană și nici în alte armate mai mici. Chiar și în Austria, unde cei mai mulți recruți sînt semibarbari, există intenția vădită de a se desființa pedepsele corporale; astfel, de curînd a fost suprimată din regulamentul armatei austriece pedeapsa la stroi. În Anglia, dimpotrivă, „pisica cu nouă cozi”, instrument de tortură asemănător cu cnutul rusesc din perioada lui de înflorire, continuă să se aplice. Este ciudat că, ori de cîte ori a fost ridicată în parlament problema unei reforme a legislației militare, bătrînii pedanți în ceea ce privește disciplina militară au apărut cu încăpăținare „pisica”, și nimeni n-a făcut-o cu mai mult zel decît însuși bătrînul Wellington. În ochii lor un soldat nebiciuit era ceva cu totul de neconceput. Pentru ei vitejia, disciplina și invincibilitatea erau calități proprii numai soldaților care aveau pe spinarea lor cicatricele a cel puțin cincizeci de lovituri.

Nu trebuie uitat că „pisica” nu este numai un instrument menit să pricinuiască suferință; ea lasă niște cicatrice pe care omul le poartă toată viața, stigmatizîndu-l. Astăzi chiar și în armata engleză o astfel de pedeapsă corporală înseamnă un stigmat pentru totdeauna. Soldatul biciuit rămîne dezonorat în ochii camarazilor săi de arme. Totuși, potrivit regulamentului armatei engleze, pedepsele aplicate soldaților care se află în fața inamicului se reduc aproape exclusiv la bătaie; consecința este că pedeapsa considerată de apărătorii ei drept cel mai bun mijloc de menținere a disciplinei în momentele hotărîtoare duce de fapt la slăbirea disciplinei,

întrucît îi demoralizează pe soldați, lezîndu-le le point d'honneur*.

Aceasta explică două fapte foarte ciudate: în primul rînd, marele număr de dezertori englezi la Sevastopol. În timpul iernii, cînd soldații englezi trebuiau să depună eforturi supraomenești pentru a face de planton în tranșee, cei care nu puteau rămîne trei 48—60 de ore în șir erau biciuiți! Închipuiți-vă! Să biciuiești niște eroi cum s-au dovedit a fi soldații englezi în tranșeele de la Sevastopol, niște soldați care au repurtat victoria de la Inkerman în pofida generalilor lor! Dar paragrafele referitoare la disciplină ale regulamentului militar sînt categorice. Cei mai buni soldați erau biciuiți cînd îi doboră oboseala și, dezonozați, dezertau la ruși. Nimic nu condamnă mai aspru sistemul bătăii decît această dezertare. În nici un alt război nu s-a întîmplat ca soldații vreunei națiuni să dezerteze în număr atît de mare la ruși; ei știau că acolo vor fi tratați mai rău decît la ei acasă. Armatei engleze i-a revenit cîntea să dea primul contingent masiv de asemenea dezertori și, după înseși mărturiile englezilor, ceea ce i-a făcut să dezerteze a fost bătăia. Al doilea fapt este eșecul total al încercării de a se crea o legiune străină pe baza prevederilor codului militar britanic. Străinii se dovedesc a fi foarte delicați cînd este vorba de spinarea lor. Perspectiva de a fi biciuit a învins ispita unor prime mari și a unor solde frumoase. Pînă la sfîrșitul lunii iunie nu s-au înrolat în legiunea străină mai mult de 1 000 de oameni, atunci cînd era nevoie de 15 000; și un lucru este sigur: dacă autoritățile vor încerca să introducă bătăia pentru această mie de renegați, vor avea de întîmpinat o furtună de indignare care-i va sili fie să cedeze, fie să dizolve imediat legiunea străină.

Uniformele și echipamentul soldaților englezi sînt un model de ceea ce n-ar trebui să fie. Pînă astăzi, uniforma adoptată în general este cea care era purtată în armată încă în 1815. Nu s-au introdus nici un fel de îmbunătățiri. Vechea tunică cu coadă de rîndunică la spate, urîțită de garnituri fără sens, mai deosebește și astăzi pe soldatul englez de oricare alt soldat. Pantalonii sînt înguști și incomozi. Vechiul sistem de curele încrucișate pentru a fixa teaca baionetei, cartuşiera și ranița domnește nestingherit în aproape toate regimentele. Cavaleria are o uniformă mai potrivită decît

* — onoarea. — Nota trad.

infanteria și de calitate mult mai bună ; totuși, și această uniformă este mult prea strîmtă și incomodă. În afară de aceasta, englezii sînt singura națiune care a menținut în armata sa tunică roșie, „mîndra tunică roșie”, cum o numește Napier. Se zice că această tunică, care-i face pe soldații englezi să arate ca niște maimuțe împopoșonate, înspăimîntă pe inamic prin strălucirea ei. Dar, vai ! Oricine a văzut pe infanteriștii englezi îmbrăcați în roșu cărămiziu trebuie să mărturisească că tunicile lor, după patru săptămîni de purtare, nu mai au de loc un aspect înfricoșător, ci jalnic, și că pentru înspăimîntarea inamicului s-ar fi putut alege oricare altă culoare decît aceasta, atît de puțin rezistentă la praf, murdărie și umezeală. Soldații din Danemarca și Hanovra, care purtau și ei înainte tunici roșii, au renunțat foarte repede la ele. Prima campanie în Schleswig a dovedit danezilor ce minunată țintă reprezintă pentru inamic o tunică roșie și un centiron alb.

Noul regulament privind uniformele a stabilit o tunică roșie croită după modelul tunicii prusiene. Infanteria poartă chivăr austriac sau chipiu ; cavaleria — cască prusiană. Cu-relele încruciate, culoarea roșie, pantalonii înguști sînt menținuți într-o măsură mai mare sau mai mică. Așadar, îmbunătățirea se reduce la mărunțișuri, și soldatul englez va face o figură tot atît de ciudată ca și pînă acum în mijlocul soldaților altor armate europene, care sînt îmbrăcați și echipați cu ceva mai mult bun simț.

Cu toate acestea, în armata engleză s-a introdus o îmbunătățire care întrece cu mult tot ce s-a făcut în alte țări. Anume, înzestrarea întregii infanterii cu pușca Minié, perfecționată de Pritchett. Este greu de închipuit cum bătrînii din conducerea armatei, oameni în general atît de încăpățînați în prejudecățile lor, au putut lua o hotărîre atît de îndrăzneată ; totuși ei au luat-o, dublînd astfel eficiența infanteriei lor. Fără îndoială că la Inkerman pușca Minié, prin excepționala ei precizie de tragere și marea ei forță de percuție, a hotărît lupta în favoarea englezilor. Ori de cîte ori o linie de infanterie engleză deschide focul, efectul ei este superior oricărui inamic înzestrat cu arma obișnuită, pentru că pușca Minié a englezului se încarcă tot atît de repede ca oricare armă cu țeva lisă.

În cadrul cavaleriei sînt soldați excelenți, cu cai buni, dotați cu săbii de un model foarte bun ; ei au arătat la Balaklava de ce sînt în stare. Dar, în general, cavaleriștii sînt

prea grei pentru caii lor și, de aceea, câteva luni de campanie activă vor reduce cavaleria britanică la zero. Crimeea a adus noi dovezi în această privință. Dacă înălțimea medie a soldatului din cavaleria grea ar fi redusă pînă la 5 picioare și 6 țoli, iar din cavaleria ușoară pînă la 5 picioare și 4 sau chiar 2 țoli, așa cum, după cîte știm, s-a făcut la infanterie, s-*ar* crea trupe mult mai potrivite pentru actualele lor acțiuni de cîmp. Dar, în condițiile de astăzi, caii sînt prea încărcați și se istovesc înainte de a putea fi folosiți în mod eficient împotriva dușmanului.

Și în artilerie servesc oameni mai înalți decît ar trebui. În mod normal, statura unui artilerist trebuie să-i dea posibilitatea să scoată de pe antetren tunul de 12 livre, și pentru aceasta înălțimea de la 5 picioare și 2 țoli pînă la 5 picioare și 6 țoli este absolut suficientă — știm acest lucru din observații și dintr-o bogată experiență personală. Într-adevăr, oameni cu o statură de circa 5 picioare și 5 sau 6 țoli, dacă au o constituție robustă, sînt, în general, cei mai buni servanți la tunuri. Dar englezii țin la aspectul exterior, și de aceea, deși soldații lor sînt înalți și arătoși, le lipsește vigoarea atît de necesară unui artilerist cu adevărat util. Materialul lor de artilerie este de prima calitate. Piesele de artilerie sînt cele mai bune din Europa, praful de pușcă este recunoscut ca cel mai puternic din lume, ghiulelele și obuzele se disting printr-o netezime cu totul excepțională a suprafeței. Cu toate acestea, nici un tun din lume nu are o abatere atît de mare a proiectilului față de obiectiv, și aceasta arată ce fel de oameni îl deservește. Este greu de găsit în Europa o artilerie care să aibă cadre de ofițeri cu o pregătire profesională atît de defectuoasă ca artileria engleză. Cunoștințele teoretice ale unui ofițer de artilerie englez depășesc foarte rar noțiunile elementare ale științei artileriei, iar în practică el știe să minuiască doar piesele de artilerie de cîmp, și nici pe acestea la perfecție. Două calități disting totuși pe artileriștii englezi, atît pe ofițeri cît și pe soldați : ei știu să aprecieze deosebit de bine distanța din ochi și dovedesc un calm excepțional în luptă.

În general, calitățile de luptă ale armatei engleze sînt simțitor slăbite din cauza ignoranței cadrelor ofițerești, atît din punct de vedere teoretic cît și practic. Examenul pe care-l dau acum ofițerii este pur și simplu ridicol : unui căpitan i se cere să cunoască primele trei cărți ale lui Euclid ²³⁴ ! Cum

armata engleză este menită, în primul rînd, să plaseze în posturi onorabile pe tinerele odrasle ale aristocrației și ale micii nobilimi, nivelul de pregătire al ofițerilor ei trebuie măsurat nu după cerințele serviciului, ci după modestul bagaj de cunoștințe pe care-l posedă de obicei un „gentleman” englez. Cunoștințele militare practice ale ofițerului sînt și ele insuficiente. Ofițerul englez crede că are o singură datorie de îndeplinit : să-și conducă oamenii, în timpul luptei, drept împotriva inamicului și să le dea exemplu de bravură. Lui nu i se cere pricepere în conducerea trupelor, în sesizarea împrejurărilor favorabile și altele de acest fel ; cît despre grija pentru soldați și nevoile lor, astfel de preocupări nici nu-i trec prin minte. Jumătate din eșecurile englezilor în Crimeea se datoresc acestei incapacități a întregului corp ofițeresc. Ei au, totuși, o calitate care îi ajută în îndeplinirea serviciului lor : majoritatea fiind vînători pasionați, posedă capacitatea de a aprecia instinctiv și rapid avantajele terenului, calitate pe care o dezvoltă vînătoarea.

Incompetența ofițerilor nu creează nicăieri atîtea prejudicii ca în statul-major. Întrucît nu există o pregătire sistematică a ofițerilor de stat-major, fiecare general își organizează propriul său stat-major din ofițeri din regimente, care sînt cu desăvîrșire ignoranți în materie. Decît așa stat-major, mai bine lipsă. În special recunoașterea se efectuează întotdeauna neglijent, lucru inevitabil cînd ea este făcută de oameni care își dau prea puțin seama de ceea ce li se cere.

Pregătirea celorlalte trupe speciale este ceva mai bună, totuși la un nivel cu mult mai scăzut decît în armatele altor țări ; în general, un ofițer englez ar trece drept un ignorant printre ofițerii din oricare altă țară. Literatura militară a englezilor stă mărturie în această privință. Aproape fiecare lucrare abundă în greșeli grosolane, care n-ar fi iertate în alte țări nici unui candidat la gradul de locotenent ; faptele sînt expuse cu lipsă de scrupulozitate și de seriozitate, într-un limbaj neostășesc, fără a se acorda atenție punctelor esențiale ; se vede cît de colo că autorul este un nepriceput. În consecință, se dă lesne crezare celor mai absurde afirmații din cărțile străine *. Trebuie, totuși, să spunem că există

* Drept exemplu poate servi lucrarea despre armele de foc²³⁵ a colonelului Chesney, care este considerat unul dintre cei mai buni ofițeri de artilerie din Marea Britanie.

unele excepții onorabile, printre care lucrările „Războiul din Pirinei” a lui W. Napier și „Artileria navală” a lui Howard Douglas ocupă un loc de seamă ²³⁶.

Serviciul administrativ, sanitar, de intendență, de transport și celelalte servicii auxiliare sînt într-o stare de plîns, iar cînd au fost puse la încercare în Crimeea, au dat un faliment total. Se fac eforturi în vederea îmbunătățirii lor, ca și în vederea centralizării conducerii, dar nu se pot aștepta cine știe ce rezultate atîta timp cît administrația civilă și, de fapt, întreaga putere de stat rămîn în ansamblu neschimbate.

În ciuda tuturor acestor mari deficiențe, armata engleză reușește să ducă într-un fel sau altul la capăt fiecare campanie, fără să repurteze succese deosebite, dar și fără să se acopere de rușine. Pierderile în oameni suferite de armata engleză, conducerea proastă, mulțimea de greșeli ne uimesc dacă le comparăm cu starea de lucruri din alte armate în împrejurări analoge; totuși, ea nu-și pierde onoarea militară, se retrage rareori și nu suferă aproape niciodată o înfringere totală. Acesta este rezultatul mării bravuri personale și al tenacității soldaților, al disciplinei și supunerii lor fără rezerve. Soldatul englez, așa stîngaci, lipsit de istețime, neajutorat cum arată el atunci cînd este nevoit să acționeze independent, sau cînd trebuie să facă serviciul în trupele ușoare, este de neîntrecut într-o bătălie regulată, în care acționează în formații compacte. Punctul lui tare este acțiunea în formații liniare. Datorită dispozitivului de luptă liniar, infanteria engleză este în stare de lucruri la care cu greu s-ar putea încumeta vreo altă infanterie — să întîmpine cavaleria atacatoare *în formație în linie*, să țină armele încărcate pînă în ultimul moment și să deschidă focul atunci cînd inamicul se află la 30 de iarzi, repurtînd aproape de fiecare dată un succes deplin. Focul infanteriei engleze este deschis cu atîta calm, chiar și în momentele cele mai critice, încît întrece în eficacitate focul oricăror altor trupe. Astfel, acționînd *în formație în linie*, scoțienii au respins la Balaklava atacul caveriei ruse. Nicăieri tenacitatea de neînfrînt a acestei infanterii nu s-a manifestat mai evident decît în bătălia de la Inkerman; în împrejurări asemănătoare, francezii ar fi fost cu siguranță înfrinți; dar, pe de altă parte, francezii nu s-ar fi lăsat niciodată luați prin surprindere într-o astfel de poziție. Fermitatea și tenacitatea în atac și în apărare reprezintă

marile calități ale armatei britanice ; ele au fost singurele care au salvat-o nu o dată de la înfrîngeri binemeritate și parcă pregătite cu tot dinadinsul de incapacitatea ofițerilor ei, de absurditatea conducerii ei și de stîngăcia mișcărilor ei.

III. Armata austriacă

Austria s-a folosit de primele momente de răgaz după grelele încercări prin care a trecut în 1848 și 1849 pentru a-și reorganiza armata pe baze moderne. Aproape întreaga armată a fost supusă unei reorganizări radicale, și acum ea este mult mai puternică decît înainte.

Să vorbim, în primul rînd, despre infanterie. Ea se compune din 62 de regimente de linie, un regiment și 25 de batalioane de trăgători, 14 regimente și un batalion de infanterie grănicerească. Acestea din urmă, împreună cu trăgătorii, formează infanteria ușoară.

Regimentul de infanterie de linie este compus din 5 batalioane de cîmp și un batalion depozit — în total 32 de companii —, dintre care companiile de cîmp numără cîte 220 de oameni, iar companiile depozit cîte 130 de oameni. Astfel batalionul de cîmp numără circa 1 300 de oameni, iar întregul regiment aproximativ 6 000, adică efectivul lui este egal cu al unei divizii engleze. În consecință, întreaga infanterie de linie numără vreo 370 000 de oameni în timp de război.

În infanteria grănicerească, fiecare regiment are două batalioane de cîmp și un batalion depozit, în total 16 companii, cuprinzînd 3 850 de oameni ; efectivul întregii infanterii grănicerești este de 55 000 de oameni.

Vînătorii sau trăgătorii alcătuiesc în total 32 de batalioane, fiecare avînd aproximativ 1 000 de oameni, în total 32 000 de oameni.

Cavaleria grea dispune de 8 regimente de cuirasieri și 8 regimente de dragoni ; cavaleria ușoară — de 12 de husari și 12 de ulani (dintre care 7 regimente, mai înainte regimentele ușoare de dragoni sau chevaux-légers, au fost transformate în ulani).

Regimentele grele numără 6 escadroane, în afară de escadronul depozit, iar cele ușoare — 8 escadroane și un escadron depozit. Regimentele grele au 1 200 de oameni, cele ușoare — 1 600. Efectivul întregii cavalerii se ridică în timp de război la aproximativ 67 000 de oameni.

Artileria se compune din 12 regimente de artilerie de câmp, fiecare avînd în timp de război 4 baterii pedestre de 6 livre și 3 de 12 livre, 6 baterii călărețe, una de obuziere, în total 1 344 de piese de artilerie; un regiment de artilerie de coastă și unul de artilerie rachetă : 20 de baterii cu 160 de guri de foc. În total : 1 500 de piese de artilerie și țevi de rachetă și 53 000 de oameni.

Efectivul total al armatei active în timp de război se ridică la 522 000 de soldați combatanți. Aceștia trebuie să li se mai adauge aproximativ 16 000 de pionieri, plantatori de mine și pontonieri, 20 000 de jandarmi, personalul serviciului de transport etc., ajungîndu-se la un total de aproximativ 590 000 de oameni.

Prin chemarea sub arme a rezervelor, efectivul armatei poate fi sporit cu 100 000 pînă la 120 000 de oameni ; folosind resursele trupelor de grăniceri pînă la limita extremă, austriecii pot dispune de încă 100 000 pînă la 120 000 de oameni. Cum însă aceste forțe nu pot fi adunate într-un anumit moment, ci vor sosi treptat, ele vor servi în special la înlocuirea pierderilor suferite. Austria ar putea cu greu avea în același timp sub arme mai mult de 650 000 de oameni.

Armata se împarte în două părți complet distincte — armata regulată și trupele de grăniceri. Durata serviciului în armata regulată este de 8 ani, după care soldații rămîn încă 2 ani în rezervă. Totuși, ca și în Franța, se acordă concedii de lungă durată, și timpul propriu-zis în care oamenii sînt ținuți sub drapel poate fi evaluat la 5 ani.

Trupele de grăniceri sînt organizate după un principiu cu totul diferit. Ele sînt formate din urmașii coloniștilor slavi de sud (croați și sîrbi), valahi și, în parte, germani, care dețin pămînturi cu obligația de a presta serviciu militar pentru coroană, fiind folosiți în trecut pentru a apăra granița din Dalmația și pînă în Transilvania împotriva năvălirilor turcești. Astăzi acest serviciu a ajuns o simplă formalitate, dar guvernul austriac nu se arată cituși de puțin dispus să renunțe la o atît de bogată sursă de soldați. Tocmai această organizare a trupelor de grăniceri a salvat armata lui Radetzky în Italia în 1848 și a făcut posibilă prima invazie în Ungaria, sub comanda lui Windischgrätz, în 1849. Franț-Iosif își datorează tronul nu numai Rusiei, ci și regimentelor de grăniceri ale slavilor de sud. În regiunea de graniță, ocupată de ei, toți arendașii pămîntului coroanei (adică aproape fiecare locuitor) în vîrstă de 20 pînă la 50 de ani sînt obligați

să presteze serviciul militar atunci cînd sînt chemați. Forța acestor regimente o constituie, firește, tineretul ; cei mai în vîrstă își fac, în general, serviciul prin rotație, ca gărzi grănicerești, dacă nu sînt chemați sub arme în caz de război. Astfel se explică cum o populație de circa 1 500 000 pînă la 2 000 000 de oameni poate forma, în caz de nevoie, un contingent de 150 000—170 000 de oameni, sau 10—12% din numărul ei total.

Armata austriacă are multe trăsături comune cu armata engleză. Ambele aceste armate reprezintă un amestec de multe naționalități, cu toate că, în general, fiecare regiment aparține numai unei singure naționalități. Celtul scoțian, locuitorul din Țara Galilor, irlandezul și englezul nu se deosebesc mai mult unul de celălalt decît germanul, italianul, croatul și maghiarul. Atît într-o armată cît și în cealaltă servesc ofițeri de diferite naționalități, printre care un mare număr de străini. În ambele, pregătirea teoretică a ofițerilor este extrem de defectuoasă. Dispozitivele tactice au păstrat mult din vechea formație în linie și au adoptat numai într-o măsură limitată folosirea coloanelor și a formațiilor articulate. Uniforma este de o culoare neobișnuită ; la englezi, ea este roșie, la austrieci — albă. Dar, din punctul de vedere al calității organizării, al experienței practice și al competenței ofițerilor și din punctul de vedere al mobilității tactice, austriecii întrec cu mult pe englezi.

Uniforma soldatului, făcînd abstracție de absurda culoare albă a tunicii infanteristului, este croită după sistemul modern. O tunică scurtă ca cea a prusienilor, pantaloni albaștri-azurii, o manta cenușie, un chipiu ușor, asemănător celui francez, alcătuiesc o uniformă foarte bună și potrivită condițiilor serviciului militar, cu excepția pantalonilor înguști la regimentele ungare și croate, pantaloni care fac parte din portul național al acestor popoare, dar sînt foarte incomozi. Echipamentul nu este așa cum ar trebui să fie ; sistemul curelelor încrucișate este menținut. Trupele de grăniceri și de artilerie poartă tunici cafenii ; cele de cavalerie — albe, cafenii sau albastre. Puștile sînt destul de greoaie, iar cele cu care sînt dotați atît vînătorii cît și o parte dintre soldații fiecărei companii sînt de un model destul de vechi și de o calitate mult inferioară puștii Minié. Arma obișnuită este vechea pușcă cu cremene, transformată defectuos într-o pușcă cu percuție, care deseori nu ia foc.

Infanteria se distinge mai mult prin acțiunile ei în formații compacte decît prin mobilitate în executarea serviciului în calitate de infanterie ușoară, asemănîndu-se în această privință cu infanteria engleză. Trebuie, totuși, să menționăm ca excepții trupele de grăniceri și cele de vînători. Primele sînt în majoritate foarte iscusite în schimburile de focuri, în special cele sîrbești, a căror metodă de luptă favorită este aceea a ambuscadelor. Vînătorii, aproape toți tirolezi, sînt excelenți ochitori. Infanteria germană și cea ungară se impun, în general, prin tenacitatea lor și, în timpul războaielor napoleoniene, au dovedit deseori că în această privință merită să fie puse alături de cea engleză. De asemenea, ele au înfruntat nu o dată cavaleria în formații în linie, fără să mai considere necesar să se grupeze în careu; și, oriunde s-au grupat în careu, cavaleria inamicului rareori a izbutit să le străpungă; Aspernul stă măturie în această privință.

Cavaleria este excelentă. Cavaleria grea, sau „germană”, alcătuită din germani și cehi, are cai buni, este bine dotată și acționează întotdeauna cu succes. Cavaleria ușoară a pierdut poate prin amestecul de chevaux-légers germani și ulani polonezi; totuși, husarii unguri vor rămîne întotdeauna un model de cavalerie ușoară.

Artileria, ai cărei soldați se recrutează mai ales din provinciile germane, a fost întotdeauna la un înalt nivel, nu atît pentru că a introdus îmbunătățiri la timp și în mod judicios, cît datorită pregătirii practice a efectivului său. Subofițerii, în special, sînt educați cu multă grijă și sînt superiori subofițerilor din oricare altă armată. În ceea ce-i privește pe ofițeri, pregătirea teoretică este foarte adesea lăsată la latitudinea lor, și totuși Austria a dat unii dintre cei mai buni autori în acest domeniu. În Austria, studiul este o regulă generală, cel puțin la ofițerii inferiori, în timp ce în Anglia un ofițer care studiază în specialitatea lui este considerat o pată pentru regiment. Unitățile speciale, statele-majore și trupele de geniu sînt excelente, așa cum o dovedesc admirabilele hărți făcute pe baza ridicărilor lor topografice, în special harta Lombardiei. Harta comandamentului artileriei britanice, deși bună, nu se poate compara cu aceasta.

Componența multinațională a armatei constituie o serioasă racilă. În armata engleză, cel puțin, toată lumea vorbește englezește, în timp ce în armata austriacă, pînă și subofițerii regimentelor negermane vorbesc cu greu limba germană. Aceasta creează, bineînțeles, multe confuzii, dificultăți și ne-

cesitatea unor interpreți chiar între ofițeri și soldați. Răul acesta este parțial remediat prin faptul că schimbarea frecventă a locurilor de încartiruire îi silește pe ofițeri să învețe cîte ceva din fiecare limbă care se vorbește în Austria. Totuși, acest inconvenient n-a fost înlăturat.

Disciplina severă impusă soldaților prin aplicarea frecventă a nuielii de alun pe spinare și durata lungă a serviciului împiedică apariția de conflicte serioase între diferitele naționalități din armată, cel puțin în timp de pace. Dar anul 1848 a arătat cît de slabă este coeziunea acestei armate. La Viena, trupele germane au refuzat să lupte împotriva revoluției. În Italia și în Ungaria, trupele naționale au trecut de partea insurgenților fără a opune aproape nici o rezistență. Aici este punctul slab al acestei armate. Nimeni nu poate spune în ce măsură și cît timp își va păstra ea unitatea sau cîte regimente o vor părăsi în anumite momente pentru a lupta împotriva foștilor lor tovarăși de arme. În această armată sînt reprezentate șase națiuni diferite și două-trei religii; în ceea ce privește spiritul de înțelegere care o cimentează, el va fi înlocuit, într-o vreme ca aceea prin care trecem, prin ciocniri inevitabile între popoarele care tinjesc după libertatea de a se folosi de propriile lor forțe. În cazul unui război cu Rusia, sîrbii greco-ortodocși, aflați sub influența agitației panslaviste, vor lupta oare împotriva rușilor, frații lor de sînge și întru credință? În cazul unui război revoluționar, și-ar părăsi oare italienii și ungurii propria lor patrie spre a lupta pentru împăratul care le este străin prin limbă și naționalitate? E greu de crezut așa ceva. De aceea, oricît de puternică ar fi armata austriacă, sînt necesare condiții cu totul speciale pentru ca ea să-și pună întreaga forță în acțiune.

Articolul al doilea

I. Armata prusiană

Armata prusiană merită o atenție deosebită, datorită organizării ei specifice. În timp ce în oricare altă armată baza întregii organizări militare o constituie efectivul din timp de pace și nu se pregătesc cadre pentru formații noi care ar fi imediat necesare în cazul unui război mare, în Prusia, după cum ni se spune, totul, pînă în cele mai mici amănunte, este pregătit pentru trecerea la efectivul din timp de război. Așadar, sistemul de organizare militară în timp de pace reprezintă un fel de școală în care populația este instruită pentru mînuirea armelor și pentru manevre. Acest sistem, care pretinde că, în caz de război, ar cuprinde în rîndurile armatei pe toți bărbații apți pentru serviciul militar, s-ar părea că ferește țara care-l adoptă împotriva oricărui atac ; totuși, lucrurile nu stau de loc așa. Ceea ce se realizează este că țara respectivă dispune de forțe cu 50% mai mari decît în cazul sistemului de recrutare francez sau austriac ; datorită acestui fapt, o țară agricolă cu aproximativ 17 000 000 de locuitori, ocupînd un teritoriu mic, neavînd flotă proprie și nefăcînd un comerț maritim direct, o țară cu o industrie relativ slab dezvoltată, are posibilitatea de a-și menține, în anumite privințe, poziția de mare putere europeană.

Armata prusiană se împarte în două părți mari : trupele de linie, alcătuite din soldați în curs de instruire, și Landwehrul, cuprinzînd soldați instruiți despre care se poate spune că au fost lăsați la vatră pe un termen nelimitat.

Serviciul în trupele de linie durează 5 ani, de la vîrsta de 20 la 25 de ani pentru oricare bărbat ; dar 3 ani de serviciu activ sînt considerați suficienți, iar apoi soldatul este trimis acasă și face parte, în cursul următorilor 2 ani, din așa-numita rezervă de război. În decursul acestei perioade, el

continuă să figureze pe listele de rezervă ale batalionului sau escadronului său și poate fi oricînd chemat la unitate.

După un stagiul de 2 ani în rezerva de război, soldatul intră în prima recrutare a Landwehrului (erstes Aufgebot der Landwehr), unde rămîne pînă la vîrsta de 32 de ani. În decursul acestei perioade, el poate fi chemat la 2 ani o dată la exercițiile Landwehrului, care se desfășoară pe o scară destul de largă și se fac în comun cu acelea ale trupelor de linie. Manevrelor durează de obicei o lună și foarte adesea sînt concentrați în acest scop 50 000—60 000 de oameni. Prima recrutare a Landwehrului este destinată acțiunilor de cîmp împreună cu trupele de linie. Se formează regimente, batalioane și escadroane separate, la fel ca și la trupele de linie, și ele poartă aceleași numere de regiment. Artileria rămîne, totuși, afectată regimentelor respective ale unităților de linie.

De la vîrsta de 32 pînă la 39 de ani inclusiv, soldatul rămîne în cea de-a doua recrutare a Landwehrului (zweites Aufgebot), timp în care nu mai este chemat în serviciul activ, afară de cazul în care izbucnește un război; în acest din urmă caz, Landwehrul din cea de-a doua recrutare trebuie să facă serviciu de garnizoană în fortărețe, făcînd astfel posibilă folosirea tuturor trupelor de linie și a Landwehrului din prima recrutare pentru acțiuni de cîmp.

De la vîrsta de 40 de ani în sus, soldatul nu mai este susceptibil de a fi chemat sub arme, afară de cazurile în care este chemată organizația misterioasă denumită *Landsturm*, sau recrutare en masse*. *Landsturm*ul cuprinde toți bărbații de la 16 la 60 de ani care nu se află în serviciu activ și nici nu intră în componerea Landwehrului format în urma celor două recrutări, precum și pe toți cei scutiți de serviciul militar din cauza staturii scunde, a sănătății șubrede sau din alte motive. Dar despre acest *Landsturm* nu se poate spune că ar exista măcar pe hîrtie, pentru că nu este pregătită nici organizarea lui, și nu sînt prevăzute nici armele și echipamentul de care are nevoie; dacă ar reuși vreodată să fie constituit, în afară de îndeplinirea serviciului polițienesc în interiorul țării și de consumul enorm de băuturi spirtoase, el n-ar fi bun la nimic.

Cum în Prusia fiecare cetățean între 20 și 40 de ani este, conform legii, un soldat, s-ar părea că o populație de 17 000 000 de oameni poate furniza un contingent de cel puțin 1 500 000 de oameni. În realitate însă nu poate fi adunat nici măcar jumătate din acest număr. Fapt este că instruirea unei astfel de

* — generală. — *Nota trad.*

mase de oameni în cursul unui serviciu de 3 ani în regimente ar presupune ca efectivul din timp de pace să ajungă la cel puțin 300 000 de oameni, în timp ce Prusia dispune numai de aproximativ 130 000 de oameni. Se folosesc astfel diferite mijloace pentru scutirea unui anumit număr de oameni care sînt de fapt apți pentru serviciul militar : oameni întru totul indicați pentru serviciu sînt declarați prea slabi, deoarece comisia medicală fie că alege numai pe cei mai buni dintre cei chemați sub arme, fie că se lasă mituită cînd e vorba de alegerea celor considerați apți pentru serviciul militar etc. În trecut, micșorarea efectivului în timp de pace pînă la 100 000 sau 110 000 de oameni se obținea prin reducerea termenului serviciului activ pentru infanterie pînă la 2 ani ; totuși, după revoluție, cînd guvernul s-a convins cît de mult contribuie un an de serviciu în plus pentru a-i face pe soldați supuși față de ofițerii lor și oameni siguri în caz de insurecție, a fost reintrodus serviciul de 3 ani.

Armata permanentă sau de linie este compusă din 9 corpuri de armată — unul de gardă și 8 de linie. Trecem la analiza specificului organizării lor. Ele cuprind în total 36 de regimente de infanterie (trupe de gardă și de linie) a 3 batalioane fiecare ; 8 regimente de rezervă, avînd două batalioane fiecare ; 8 batalioane de rezervă mixte și 10 batalioane de vînători (Jäger), în total 142 de batalioane de infanterie, sau 150 000 de oameni.

Cavaleria este compusă din 10 regimente de cuirasieri, 5 de dragoni, 10 de ulani și 13 de husari a cîte 4 escadroane, sau 800 de oameni fiecare, în total 30 000 de oameni.

Artileria se compune din 9 regimente, fiecare avînd în timp de război 4 baterii de artilerie pedestră de 6 livre, 3 de 12 livre și una de obuziere și 3 baterii de artilerie călărească cu o companie depozit, care poate fi transformată într-o a douăsprezecea baterie ; în afară de acestea, există 4 companii de artilerie de fortificații și o companie de muncitori. Dar, cum pentru deservirea acestor tunuri și completarea companiilor este nevoie de întreaga rezervă de război și de Landwehrul (artileriștii) din prima recrutare, se poate considera că artileria de linie se compune din 9 regimente cu aproximativ 2 500 de oameni și circa 30 de tunuri în fiecare regiment, complet înzestrate cu cai și echipament.

Astfel, totalul general al trupelor prusiene de linie se ridică la aproximativ 200 000 de oameni ; totuși, din acest număr

se pot scădea fără nici un dubiu 60 000—70 000 de oameni din rezerva de război, lăsați la vatră după un serviciu de 3 ani.

Landwehrul din prima recrutare poate constitui cîte un regiment pentru fiecare regiment de gardă și de linie, cu excepția celor 8 regimente de rezervă ; în afară de aceasta, el are încă 8 batalioane depozit, formînd un total de 116 batalioane, sau aproximativ 100 000 de oameni. Cavaleria are două regimente de gardă, 32 de regimente de linie și 8 escadroane depozit, în total 136 de escadroane, sau aproximativ 20 000 de oameni. Așa cum s-a arătat mai sus, artileria este afectată regimentelor de linie.

Landwehrul din a doua recrutare numără, de asemenea, 116 batalioane, 167 de escadroane (cuprinzînd diverse escadroane depozit și de instrucție, ale căror îndatoriri sînt similare cu cele ale Landwehrului din a doua recrutare) și o oarecare artilerie de fortificații, în total aproximativ 150 000 de oameni.

Împreună cu 9 batalioane de pionieri, cîteva trupe auxiliare, aproximativ 30 000 de pensionari și un convoi militar ridicîndu-se în timp de război la nu mai puțin de 450 000 de oameni, efectivul întregii armate prusiene atinge aproximativ 580 000 de oameni. Dintre aceștia, 300 000 sînt destinați pentru serviciul de cîmp, 54 000 pentru unitățile depozit și de instrucție, 170 000 pentru garnizoane și, ca rezerve, aproximativ 60 000 de necombatanți. Numărul pieselor de artilerie de cîmp de care dispune această armată este evaluat la 800—850, repartizate în proporție de cîte 8 piese pentru fiecare baterie (6 tunuri și 2 obuziere).

Toate aceste trupe sînt asigurate nu numai cu cadre corespunzător pregătite, ci și cu armament și echipament, astfel încît în cazul unei *mobilizări* a armatei rămîn de găsit numai cai ; dar, cum Prusia este bogată în cai, iar animalele, ca și oamenii, pot fi supuse rechiziției imediate, acest lucru nu reprezintă o mare dificultate. Așa stau lucrurile conform regulamentului, dar cum stau ele în realitate s-a văzut cu prilejul mobilizării armatei din 1850. Landwehrul din prima recrutare a fost echipat, nu fără mari dificultăți ; dar pentru cel din a doua recrutare n-a fost nimic pregătit, nici echipament și nici armament, astfel încît el a avut un aspect cît se poate de ridicol. Oameni competenți care serviseră ei înșiși în armata prusiană au prezis cu mult înainte că astfel vor decurge lucrurile ; ei au arătat că, de fapt, Prusia, în caz de necesitate, nu poate conta decît pe trupele de linie și pe o parte din

Landwehru din prima recrutare. Previziunile lor au fost întru totul confirmate de evenimente. Fără îndoială că echiparea oamenilor din cea de-a doua recrutare a fost între timp asigurată și, dacă aceștia ar fi chemați acum, ar putea forma în decurs de o lună sau șase săptămîni trupe pe deplin satisfăcătoare pentru serviciul de garnizoană și chiar de cîmp. Dar, întrucît în timp de război o instrucție de trei luni este considerată absolut suficientă pentru a pregăti pe recruta pentru serviciul de cîmp, sistemul greoi adoptat de Prusia nu asigură de loc enormele avantaje care i se atribuie. În afară de aceasta, în cîțiva ani, materialul rezervat pentru Landwehru din a doua recrutare va dispărea la fel ca cel care a existat, desigur, cîndva, dar care în 1850, cînd era nevoie de el, n-a putut fi găsit.

Stabilind principiul că fiecare cetățean trebuie să fie un soldat, Prusia s-a oprit, totuși, la jumătatea drumului, deformînd acest principiu și, prin aceasta, și întreaga ei organizare militară. Întrucît sistemul recrutărilor a fost înlocuit cu serviciul militar general obligatoriu, armata permanentă, ca atare, ar fi trebuit să fie desființată. Ar fi trebuit să se păstreze numai cadrele de ofițeri și subofițeri, care să instruiască tinerețelul, iar perioada de instrucție să nu dureze mai mult decît este necesar în acest scop. Dacă așa ar fi stat lucrurile, durata serviciului militar în timp de pace ar fi fost redusă la un an, cel puțin pentru întreaga infanterie. Dar aceasta nu era nici pe placul guvernului, și nici al militarilor pedanți de școală veche. Guvernul dorea să aibă o armată supusă și de nădejde, care să poată fi folosită, la nevoie, pentru reprimarea tulburărilor din interiorul țării; militarii pedanți doreau să aibă o armată care, prin muștru, prin aspectul exterior și prin tenacitate, să poată rivaliza cu celelalte armate ale Europei, alcătuite din soldați mai vîrstnici. Trupele tinere, care ar fi prestat serviciul numai timp de un an, n-ar fi corespuns nici uneia din aceste cerințe. În consecință, s-a adoptat linia de mijloc a serviciului de 3 ani, și de aici decurg toate lipsurile și slăbiciunile armatei prusiene.

După cum am văzut, cel puțin jumătate din cetățenii apti pentru serviciul militar nu sînt primiți în armată. Ei sînt înscrși imediat în listele celei de-a doua recrutări a Landwehruului, care nominal ajunge la dimensiuni enorme, dar, de fapt, pierde orice capacitate de luptă, deoarece este năpădit de o masă de oameni care n-au ținut niciodată o armă în mîină și nu sînt altceva decît niște recruți neinstruiți. Această re-

ducere a forței militare active a țării cu cel puțin jumătate este prima consecință negativă a prelungirii stagiului militar.

Dar de pe urma acestui sistem au de suferit înseși trupele de linie și Landwehrul din prima recrutare. În fiecare regiment, o treime din soldați servește mai puțin de 3 ani, o treime mai puțin de 2 ani, iar restul mai puțin de un an. Nu ne putem aștepta ca o armată cu o astfel de componență să posede calități militare cum sînt disciplina severă, esprit de corps *, prin care se disting vechii soldați ai armatei engleze, austriece, ruse și chiar franceze. Englezii, care sînt competenți în materie, întrucît soldații lor trec printr-un serviciu militar de lungă durată, consideră că este nevoie de 3 ani încheiați pentru a forma din toate punctele de vedere pe un recrut **. Cum în timp de pace armata prusiană este alcătuită din soldați dintre care nici unul n-a făcut serviciu timp de 3 ani încheiați, este cît se poate de firesc ca aceste calități militare de vechi soldat, sau cel puțin o aparență a lor, să fie băgate în capul tînărului prusian printr-un muștru insuportabil. Ofițerii inferiori și sergenții prusieni, datorită imposibilității de a-și îndeplini sarcinile ce le sînt impuse, ajung să-și trateze subalternii cu o asprime și o brutalitate de două ori mai respingătoare din cauza pedanteriei de care sînt însoțite; această pedanterie devine și mai ridicolă în măsura în care se află în totală contradicție cu sistemul de instrucție simplu și rezonabil în vigoare în Prusia și face apel în permanență la tradițiile lui Frederic cel Mare, care a avut de instruit niște soldați de cu totul alt tip, după o tactică cu totul diferită. Astfel, adevărata capacitate de luptă a trupelor este sacrificată spiritului de paradă, și trupele prusiene de linie pot fi considerate în general inferioare vechilor batalioane și escadroane care le pot fi opuse, la începutul războiului, de către oricare mare putere europeană.

Așa stau lucrurile cu armata prusiană, în ciuda unor avantaje pe care nici o altă armată nu le posedă. Prusianul, ca și germanul în general, reprezintă un admirabil material ostășesc. O țară care are cîmpii întinse, alternînd cu mari masive muntoase, dă un bogat material uman pentru orice fel de trupe. Majoritatea germanilor posedă, de asemenea, însușiri fizice atît pentru infanteria ușoară cît și pentru cea de linie, incomparabile cu însușirile altor națiuni. Țara este bogată în cai și poate furniza numeroși cavaleriști, care știu să se

* — camaraderie, solidaritate. — *Nota trad.*

** Vezi sir W. Napier : „Războiul din Pirinei”.

țină în șa încă din copilărie. Fermitatea neclintită a germanilor îi face deosebit de apți pentru artilerie. În afară de aceasta, fiind unul dintre cele mai războinice popoare din lume, germanii găsesc satisfacție în războiul în sine ; adeseori, cînd n-au război la ei acasă, se duc să-l caute peste graniță. De la *mercenarii germani* ai evului mediu pînă la actualele legiuni străine ale Franței și Angliei, germanii au dat întotdeauna un mare număr de mercenari care au luptat de dragul luptei. Dacă francezii întrec pe germani prin agilitate și spirit activ în atacuri, dacă englezii le sînt superiori prin puterea de rezistență, germanii întrec fără îndoială toate celelalte popoare europene prin aptitudinea lor pentru serviciul militar în general, ceea ce îi face buni soldați în orice împrejurări.

Ofițerii prusieni sînt reprezentanții cei mai bine instruiți ai acestei pătri din întreaga lume. Probele de la disciplinele de pregătire generală la care sînt supuși dovedesc exigențe cu mult mai mari decît în orice altă armată. În brigăzi și în divizii există școli pentru completarea învățămîntului teoretic al ofițerilor ; în numeroasele instituții de învățămînt militar, ofițerii capătă cunoștințe mai profunde și mai specializate. Literatura militară prusiană se distinge printr-un nivel deosebit de înalt ; lucrările scrise în cursul ultimilor 25 de ani dovedesc în suficientă măsură că autorii lor nu numai că-și cunosc meseria la perfecție, dar pot rivaliza cu ofițerii oricărei armate în ceea ce privește vastitatea cunoștințelor lor științifice. Este drept că în unele lucrări găsești destulă metafizică superficială, dar asta nu e de mirare, deoarece la Berlin, Breslau sau Königsberg poți vedea ofițeri audiind cursurile universitare alături de studenți. Clausewitz este în domeniul său o autoritate tot atît de recunoscută în întreaga lume ca și Jomini, iar lucrările inginerului Aster au făcut epocă în știința fortificațiilor. Totuși, titulatura de „locotenent prusian“ a devenit proverbială în întreaga Germanie ; acest fapt se explică prin esprit-ul de corps dus pînă la caricatură, prin pedanteria și tonul impertinent pe care le-au adoptat ei datorită atmosferei generale care domnește în armată ; în același timp, nicăieri nu există printre ofițerii superiori și printre generali atîția bătrîni pedanți îndărătnici ca în Prusia ; aceștia sînt, de altfel, în majoritate relicve ale anilor 1813 și 1815. Din toate cele expuse rezultă că încercarea absurdă de a transforma trupele prusiene de linie în ceea ce nu vor putea deveni niciodată — într-o armată de vechi soldați — scade calitatea ofițerului în

aceeași măsură ca și pe cea a soldatului, dacă nu chiar mai mult.

Regulamentele de instrucție ale armatei prusiene sînt, fără îndoială, cele mai bune din lume. Simple, consecvente, bazate pe cîteva principii pline de bun simț, ele lasă foarte puțin de dorit. Ele se datoresc geniului lui Scharnhorst, care a fost poate cel mai mare organizator militar de la Moritz von Nassau încoace. Regulamentele pentru marile unități sînt, de asemenea, bune. Totuși, manualele științifice pentru serviciul de artilerie care se recomandă în mod oficial ofițerilor sînt anacronice și nu corespund cîtuși de puțin cerințelor actuale; această critică se referă însă numai la lucrările cu caracter mai mult sau mai puțin oficial și nu privesc literatura prusiană din domeniul artileriei în ansamblu.

Trupele de geniu se bucură, și pe bună dreptate, de o foarte bună reputație. Din rîndurile lor a ieșit Aster, cel mai bun inginer militar de la Montalembert încoace. Geniștii prusieni au construit o serie de fortărețe, începînd cu Königsbergul și Poznanul și terminînd cu Colonia și Koblenzul, care și-au atras admirația întregii Europe.

Echipamentul armatei prusiene după modificările introduse în 1843 și 1844 nu este prea arătos, dar e foarte potrivit pentru soldați. Casca asigură o bună protecție împotriva soarelui și a ploii, îmbrăcămintea este ușoară și comodă, întregul echipament este mai bine pus la punct decît cel adoptat în Franța. Batalioanele de gardă și cele ușoare (unul de fiecare regiment) sînt dotate cu pușca cu țeavă ghintuită, restul trupelor de linie au puști obișnuite, transformate printr-un procedeu simplu în puști Minié de bună calitate; în ceea ce privește Landwehrul, el va obține, de asemenea, pînă în 2—3 ani pușca Minié, dar deocamdată este dotat cu puști cu percuție. Sabia de cavalerie este prea lată și îndoită — majoritatea loviturilor ei sînt puțin eficace. Materialul de artilerie — tunurile, afetele și harnașamentele — lasă de dorit în multe privințe.

În general, armata prusiană, adică trupele de linie și Landwehrul din prima recrutare, reprezintă o forță considerabilă, dar în nici un caz de proporțiile care îi sînt atribuite de lăudăroșenia autorilor prusaci patriotarzi. Trupele de linie, o dată ajunse pe cîmpul de luptă, se vor debarasa curînd de înfățișarea rigidă de paradă și după cîteva lupte se vor putea măsura de la egal la egal cu adversarii lor. Landwehrul din prima recrutare, de îndată ce se va trezi în el spiritul de ostaș vechi, și dacă războiul va fi popular, nu se va dovedi mai prejos de

cele mai bune trupe vechi din Europa. Prusia trebuie să se teamă doar de un adversar activ în prima perioadă a războiului, cînd vor fi trimise împotriva ei trupe cu o organizare superioară și mai încercate în lupte ; dar, dacă războiul se prelungește, Prusia va avea în armata ei un număr mai mare de soldați vechi decît oricare alt stat european. La începutul unei campanii, trupele de linie vor alcătui nucleul armatei, dar Landwehrul din prima recrutare le va lăsa foarte curînd în umbră prin forța fizică superioară și prin calitățile militare mai înalte ale soldaților săi. Ei, și nu tinerii imberbi din trupele de linie, sînt adevărații soldați vechi ai Prusiei. Despre Landwehrul din a doua recrutare nu mai vorbim, el trebuie să arate de-abia de aici înainte ce este în stare să facă.

II. Armata rusă

În Rusia s-au luat, de asemenea, anumite măsuri în vederea creării de cadre pentru timp de război printr-un sistem de rezerve asemănător în unele privințe cu sistemul Landwehrului prusian. Dar, în general, rezervele rusești cuprind un număr atît de limitat de oameni și dificultatea de a-i aduna din toate punctele acestui vast imperiu este atît de mare, încît la 6 luni de la declararea războiului de către anglo-francezi și înainte ca în Crimeea să se fi tras un singur foc de armă a apărut necesitatea abolirii acestui sistem și a formării unor noi mari unități, urmate apoi de altele. Așadar, în Rusia trebuie să facem o distincție între efectivul armatei în momentul începerii războiului și efectivul ei actual.

În timp de pace, armata rusă se împarte în modul următor : 1) armata activă — 6 corpuri de linie (nr. 1—6) ; 2) armata de rezervă — 1 corp de gardă, unul de grenadierii, două corpuri de cavalerie de rezervă ; 3) corpurile speciale — corpul din Caucaz, cel din Finlanda, cel din Orenburg și cel din Siberia ; 4) trupele pentru serviciul din interior — veterani, gărzi interne, invalizi și așa mai departe ; 5) trupele neregulate. Acestora trebuie să li se adauge trupele de rezervă, formate din soldați aflați în concediu nelimitat.

În compunerea fiecăruia dintre cele 6 corpuri de linie intră : 3 divizii de infanterie, fiecare avînd cîte o brigadă de linie și o brigadă de infanterie ușoară, fiecare brigadă avînd cîte două regimente, iar fiecare regiment cîte 4 batalioane de linie ; în total 6 brigăzi sau 12 regimente, cuprinzînd 48 de ba-

talioane, un batalion de trăgători și unul de pionieri ; în total 50 de batalioane. Există, de asemenea, o divizie de cavalerie ușoară, compusă dintr-o brigadă de ulani și o brigadă de husari, fiecare cu câte două regimente sau 16 escadroane ; în total 32 de escadroane. Artileria se compune dintr-o divizie, în care intră 3 brigăzi pedestre și una călăreață ; în total : 14 baterii sau 112 piese de artilerie ; total pe corp de armată — 50 de batalioane, 32 de escadroane, 112 piese de artilerie ; total general : 300 de batalioane, 192 de escadroane, 672 de piese de artilerie.

Garda este compusă din 3 divizii sau 6 brigăzi, totalizînd 12 regimente (9 de grenadieri și 3 de carabinieri sau infanterie ușoară) ; în total 36 de batalioane, întrucît regimentele de gardă și de grenadieri au doar cîte 3 batalioane de linie. Aici se mai adaugă un batalion de trăgători și unul de pionieri și plantatori de mine, 3 divizii de cavalerie (de cuirasieri, ulani și husari), formînd 6 brigăzi sau 12 regimente, totalizînd 72 de escadroane de cavalerie. Există o divizie de artilerie compusă din 5 brigăzi și 15 baterii (9 pedestre, 5 călărețe, una de rachete) ; în total 135 de piese de artilerie. Corpul de grenadieri se compune din 3 divizii sau 6 brigăzi, totalizînd 12 regimente sau 36 de batalioane de infanterie, un batalion de trăgători și unul de pionieri și plantatori de mine. Acest corp are de asemenea o divizie de cavalerie în care intră două brigăzi (una de ulani și una de husari) cu cîte 4 regimente sau 32 de escadroane. Artileria se compune din 3 brigăzi pedestre și una călăreață cu 14 baterii ; în total 112 piese de artilerie.

Cavaleria de rezervă este organizată după cum urmează : primul corp : 3 divizii (două de cuirasieri și una de ulani), cuprinzînd 6 brigăzi sau 12 regimente ; în total 80 de escadroane (48 de escadroane de cuirasieri, 32 de ulani). Există și o divizie de artilerie călăreață, formată din 3 brigăzi cu 6 baterii ; în total 48 de piese de artilerie. Al doilea corp : 3 divizii (una de ulani, două de dragoni) sau 6 brigăzi, cuprinzînd 12 regimente sau 112 escadroane (32 de escadroane de ulani, 80 de dragoni). Există de asemenea două escadroane de pionieri călări și pontonieri și 6 baterii de artilerie călăreață cu 48 de piese de artilerie.

Corpul din Caucaz este compus dintr-o brigadă de grenadieri de rezervă, avînd două regimente sau 6 batalioane, 3 divizii de infanterie, cu 12 regimente sau 48 de batalioane, un batalion de trăgători, unul de pionieri, 47 de batalioane de linie din Caucaz (miliție), în total 103 batalioane. Cavaleria se

compune dintr-un regiment de dragoni a 10 escadroane. Artileria are o divizie cu 10 baterii obișnuite și 6 de munte ; în total 180 de piese de artilerie.

Corpul din Finlanda are o singură divizie, compusă din două brigăzi sau 12 batalioane de infanterie ; corpul din Orenburg — o divizie, formată de asemenea din două brigăzi, numărând doar 10 batalioane ; corpul din Siberia — o divizie compusă din 3 brigăzi, totalizând 15 batalioane.

Totalul general al trupelor regulate aflate sub arme în timp de pace se prezintă astfel :

	Batalioane	Escadroane	Piese de artilerie
6 corpuri de linie	300	192	672
Garda	38	72	135
Grenadierii.....	38	32	112
Cavaleria de rezervă ..	—	194	96
Corpul din Caucaz ..	103	10	180
Corpul din Finlanda ..	12	—	—
Corpul din Orenburg ..	10	—	—
Corpul din Siberia....	15	—	—
Total....	516	500	1 195

Trupele pentru serviciul din interior se compun din 52 de batalioane de pază internă, 800 de companii de veterani și invalizi, 11,5 escadroane de jandarmi și 98 de companii de artilerie. Aceste trupe pot fi cu greu socotite ca făcând parte din forțele active de luptă ale țării.

Trupele neregulate, în special cavaleria, se împart astfel :

1. Cazacii de la Don : 56 de regimente, fiecare cu 6 sotnii ; în total 336 de sotnii, 13 baterii.

2. Cazacii de la Marea Neagră : 72 de sotnii, 9 batalioane, 3 baterii.

3. Cazacii liniei caucaziene (pe Kuban și Terek) : 120 de sotnii și 3 baterii.

4. Cazacii din Astrahan : 18 sotnii, o baterie.

5. Cazacii din Orenburg : 60 de sotnii, 3 baterii.

6. Cazacii din Ural : 60 de sotnii.

7. Trupele bașchire : 85 de sotnii (formate aproape exclusiv din bașchiri și calmuci).

8. Cazacii din Siberia : 24 de batalioane, 84 de sotnii, 3 baterii, formate în parte din tunguși, buriiați etc.

9. Cazacii de la Azov, care execută serviciul militar în marină,

10. Cazacii de la Dunăre din Basarabia : 12 sotnii.

11. Cazacii de la lacul Baikal, trupe recent formate ; organizarea și efectivul lor sînt necunoscute.

Totalul se ridică la aproximativ 847 de sotnii (escadroane de cîte 100 de oameni, — de la cuvîntul „sto” — sută), 32 de batalioane, 26 de baterii. Acestea totalizează aproximativ 90 000 de cavaleriști și 30 000 de infanteriști. Pentru actualele acțiuni militare de la granița apuseană vor putea fi folosiți, probabil, 40 000 sau 50 000 de cavaleriști, cîteva baterii, dar nici o unitate de infanterie.

Astfel, armata rusă din timp de pace (în afară de trupele pentru serviciul din interior) se compune din 360 000 de infanteriști, 70 000 de cavaleriști și 90 000 de artileriști ; în total 500 000 de oameni, în afară de cazaci, al căror efectiv variază după împrejurări. Dar dintre acești 500 000 de oameni, corpurile de armată locale, corpul din Caucaz, corpul din Orenburg și corpul din Siberia nu pot fi folosite în nici un război la granița apuseană a imperiului ; astfel, Rusia nu poate folosi împotriva Europei occidentale mai mult de 260 000 de infanteriști, 70 000 de cavaleriști, 50 000 de artileriști, cu aproximativ 1 000 de piese de artilerie și aproximativ 30 000 de cazaci.

Acesta este efectivul armatei în timp de pace. Pentru eventualitatea unui război au fost luate următoarele măsuri : întreaga durată a serviciului era fixată la 20, 22 sau 25 de ani, potrivit împrejurărilor. Dar după 10 sau 15 ani soldații erau trimiși în concediu nelimitat și trecuți în rezervă. Organizarea acestei rezerve varia foarte mult, dar, după cîte se știe acum, soldații aflați în concediu făceau parte timp de 5 ani dintr-un batalion de rezervă (batalionul patru în regimentele de gardă și grenadieri, batalionul cinci în cele de linie), dintr-un escadron de rezervă sau dintr-o baterie de rezervă, potrivit armei la care serviseră. După această perioadă de 5 ani, ei treceau în subunitățile depozit — în batalionul cinci sau respectiv șase al regimentului lor — sau în escadronul depozit ori în bateria depozit. Astfel, prin chemarea sub arme a rezervei, forțele active ale infanteriei și artileriei creșteau aproape cu 50%, iar ale cavaleriei cu 20%. Aceste rezerve urmau să fie comandate de ofițeri în retragere, care, dacă nu erau întru totul pregătiți, aveau totuși anumite cunoștințe.

Dar o dată cu izbucnirea războiului, totul s-a schimbat. Două divizii din armata activă, care erau destinate pentru acțiuni militare la granița apuseană, au trebuit să fie trimise în Caucaz.

Înainte ca trupele anglo-franceze să se imbarce pentru Orient, 3 corpuri ale armatei active (corpul 3, 4 și 5) au fost angajate în campania împotriva turcilor. În acest timp avea loc concentrarea rezervelor, dar pentru a aduna oamenii din toate colțurile imperiului în punctele stabilite era nevoie de un timp îndelungat. Prezența trupelor și flotei aliate în Marea Baltică și Marea Neagră, precum și politica oscilantă a Austriei reclamau luarea unor măsuri mai hotărâte; recrutările au fost dublate și triplate, și masa pestriță de recruți adunați în felul acesta, împreună cu rezervele, au format batalioane patru, cinci, șase, șapte și opt în toate regimentele de infanterie; o sporire similară a efectivului a avut loc și la cavalerie. Astfel, cele 8 corpuri de gardă, de grenadier și de linie, în loc de 376 de batalioane, numără acum aproximativ 800, iar la fiecare două escadroane și două baterii din timp de pace s-au adăugat cel puțin un escadron și o baterie de rezervă. Dar toate aceste cifre par formidabile mai mult pe hirtie decât în realitate; din cauza corupției funcționarilor ruși, a proastei conduceri a armatei și a marșurilor enorm de lungi pe care le făceau recruții de la casele lor pînă la punctele de adunare, de la punctele de adunare la locurile de dizlocare ale corpurilor de armată și de la acestea pînă la locul acțiunilor de luptă, o mare parte dintre soldați fie că pierceau, fie că deveneau inapți de luptă încă înainte de a fi întilnit pe inamic. În afară de aceasta, ravagiile făcute de boli și pierderile suferite în lupte în cursul ultimelor două campanii au fost atît de serioase, încît nu credem că cele 1 000 de batalioane, 800 de escadroane și 200 de baterii ale armatei ruse numără în prezent mai mult de 600 000 de oameni.

Dar guvernul nu s-a mulțumit cu atît. Cu o promptitudine care demonstrează că și-a dat pe deplin seama de dificultatea de a aduna mase enorme de oameni din diferitele părți ale vastului imperiu, el a decretat recrutarea miliției de îndată ce s-a isprăvit formarea batalioanelor șapte și opt. Această miliție, sau *opolcenie* *, trebuia să fie organizată în *drujini* ** (batalioane) a cîte 1 000 de oameni fiecare, proporțional cu populația fiecărei gubernii; 23 de oameni la fiecare mie de bărbați, sau aproape 0,25% din întreaga populație, trebuiau să se înroleze în armată. Deocamdată miliția a fost chemată

* Cuvîntul „opolcenie” a fost scris de Engels în limba rusă cu litere latine. — *Nota red.*

** Cuvîntul „drujini” a fost scris de Engels în limba rusă cu litere latine. — *Nota red.*

numai în guberniile apusene. Această recrutare efectuată în rândurile unei populații de 18 000 000 de oameni, din care bărbații alcătuiesc aproape jumătate, trebuie să fi dat circa 120 000 de soldați, cifră care coincide cu dările de seamă oficiale ale rușilor. Deși miliția se va dovedi, fără îndoială, inferioară în toate privințele chiar și unităților de rezervă recent formate, în orice caz ea constituie o sporire prețioasă a forțelor militare ale Rusiei și, dacă va fi folosită pentru serviciul de garnizoană în Polonia, va putea face disponibil pentru acțiuni militare un număr însemnat de regimente de linie.

Pe de altă parte, la granița apuseană au sosit nu numai mulți cazaci, ci și un mare număr de unități formate din bașchiri, calmuci, chirghizi, tunguși și alte popoare mongole. Acest fapt dovedește că ordinul de dirijare a acestor trupe spre apus a fost dat de mult, căci o bună parte dintre ele au fost nevoite să facă un marș de mai bine de un an pentru a putea ajunge la Petersburg sau pe Vistula.

Astfel, deși Rusia a mobilizat pînă la limită resursele ei militare, după 2 ani de război, în timpul cărora n-a pierdut nici o bătălie decisivă, ea nu are sub arme mai mult de 600 000 sau 650 000 de oameni din trupele regulate, 100 000 de milițieni și poate 50 000 de soldați din cavaleria neregulată. Nu vrem să spunem prin aceasta că resursele ei ar fi epuizate, dar nu încapă nici o îndoială că astăzi, după 2 ani de război, ea n-ar putea face ceea ce a făcut Franța după 20 de ani de război și după pierderea totală a celei mai bune armate a ei în 1812, și anume să arunce în luptă trupe noi cu un efectiv de 300 000 de oameni și să oprească, cel puțin pentru un timp, asaltul inamicului. Iată cît de uriașă este deosebirea în ceea ce privește forța militară între o țară cu populație densă și una cu populație rară. Dacă Franța s-ar fi învecinat cu Rusia, cei 66 000 000 de locuitori ai Rusiei ar fi fost mai slabi decît cei 38 000 000 de francezi. Fără îndoială că și cei 44 000 000 de germani reprezintă o forță mai mare decît cei 66 000 000 de supuși ai țarului pravoslavnic.

Armata rusă se recrutează pe diverse căi. Majoritatea armatei se formează prin recrutări regulate, care au loc anual — într-un an în guberniile apusene, în celălalt în guberniile răsăritene ale Rusiei europene. Procentul obișnuit este de 4 sau 5 recruți la fiecare mie de „suflete” (bărbați), întrucît în Rusia în listele de recensămînt este trecută numai populația de sex masculin, deoarece, potrivit tradițiilor de castă ale religiei ortodoxe, femeile nu sînt „suflete”. Soldații din partea de apus

a imperiului fac serviciul militar 20 de ani, cei din partea de răsărit 25 de ani. Soldații din trupele de gardă fac serviciul militar 22 de ani ; tinerii din coloniile militare — 20 de ani. În afară de aceste recrutări, fiii soldaților constituie o sursă bogată de recruți. Fiecare băiat născut în timp ce tatăl său prestează serviciul militar este obligat să servească și el în armată ; această regulă merge atît de departe, încît copiii născuți de soțiile soldaților sînt revendicați de stat, chiar dacă soții lor se aflau de 5 sau 10 ani la celălalt capăt al imperiului. Acești copii ai soldaților se numesc *cantonisti*, iar majoritatea lor sînt crescuți pe cheltuiala statului ; cei mai mulți dintre ei devin subofițeri. În sfîrșit, vagabonzii, delincvenții și alți indivizi fără căpătii sînt condamnați prin lege să presteze serviciul militar. Nobilul are dreptul de a trimite în armată un iobag care să nu aibă nici un defect fizic ; fiecare părinte poate face același lucru cu fiul său atunci cînd este nemulțumit de purtarea lui. „S'bogom idi pod krasnuiu șapku !” „Du-te cu dumnezeu și-ți pune chipiul roșu !”, adică du-te la armată, asta-i tot ce obișnuiește să spună țaranul rus fiului său neascultător.

După cum am arătat, subofițerii sînt recrutați, în majoritatea lor, dintre fiii soldaților educați în așezăminte de stat. Îmbibați încă din fragedă copilărie cu spiritul disciplinei militare, acești tineri n-au nimic comun cu soldații pe care urmează să-i instruiască și să-i comande. Ei formează o categorie izolată de oameni, ruptă de popor. Ei aparțin statului și nu pot exista fără el : lăsați în voia lor, nu sînt buni de nimic. Să continue să trăiască sub ocrotirea statului, iată unicul lor scop în viață. Acești oameni reprezintă în armată ceea ce reprezintă în administrația rusă clasa micilor funcționari recrutați dintre fiii de funcționari : o categorie de oameni vicleni, reduși, înguști la minte și egoiști, care joacă rolul de subalterni, cu o brumă de cunoștințe, care-i face și mai respingători ; vaniți și dornici de îmbogățire, vînduți cu trup și suflet statului, ei încearcă totuși, zi de zi, ceas de ceas să-l desfacă cu bucata atunci cînd aceasta le aduce vreun profit. Un exemplar cît se poate de reușit de acest gen este Feldjäger-ul sau curierul care l-a însoțit pe d-l de Custine în cursul călătoriei sale prin Rusia și pe care acesta l-a descris admirabil în însemnările sale de călătorie ²³⁷. Datorită acestei categorii de oameni, atît pe tărîm civil cît și militar înflorește o imensă corupție, care pătrunde în toate verigile aparatului de stat din Rusia. Totuși, este neîndoielnic că, dacă Rusia ar renunța la acest sistem de adop-

tare totală a copiilor de către stat, ea nu ar fi în stare să găsească numărul necesar de mici funcționari pentru administrație și de subofițeri pentru armată.

Cu ofițerii lucrurile stau încă și mai prost. Instrucția viitorului caporal sau sergent-major este relativ puțin costisitoare, în timp ce pregătirea de ofițeri pentru o armată de 1 000 000 de oameni (acesta este numărul pentru care, conform datelor oficiale, trebuie pregătite cadre în Rusia) este un lucru cât se poate de costisitor. Instituțiile particulare fac foarte puțin sau nimic în această privință, astfel încît aici statul trebuie să facă totul. Or, este evident că el nu este în măsură să instruiască o astfel de masă de tineri necesari în acest scop. De aceea fiii de nobili sînt constrînși printr-o obligație morală directă să servească în armată sau în administrație cel puțin timp de 5 sau 10 ani ; familia în care trei generații consecutive „n-au servit” își pierde privilegiile nobiliare și în special dreptul de a avea iobagi, drept fără de care marea proprietate funciară nu are în Rusia absolut nici o valoare. Astfel intră în armată cu gradul de sublocotenent sau locotenent un mare număr de tineri, a căror întregă pregătire constă, în cel mai bun caz, într-o anumită ușurință de a conversa în limba franceză pe teme cele mai uzuale și în anumite noțiuni de matematici elementare, geografie și istorie, care le sînt băgate în cap numai ca să pară oameni culți. Pentru ei serviciul este o necesitate apăsătoare, pe care o acceptă cu un vădit dezgust, ca pe un tratament medical de lungă durată ; de îndată ce termenul prescris s-a scurs, sau au obținut gradul de maior, ei trec în retragere și sînt înscrși pe listele batalioanelor de rezervă. În ceea ce-i privește pe elevii școlilor militare, ei sînt de asemenea îndopați cu cunoștințe mai ales pentru a-și putea trece examenele ; de aceea chiar în domeniul cunoștințelor profesionale, ei rămîn mult în urma tinerilor din școlile militare austriece, prusiene sau franceze. Pe de altă parte, tinerii talentați, sîrguincioși, pasionați de specialitatea lor sînt atît de rari în Rusia, încît atunci cînd apar asemenea tineri, fie ei străini sau ruși, sînt susținuți pe toate căile. Statul le acordă cu generozitate mijloace pentru a-și completa studiile și îi promovează rapid în funcții. Acești oameni sînt de obicei înfățișați Europei ca un produs al civilizației ruse. Dacă vădese înclinații literare, ei primesc tot sprijinul atîta timp cît nu depășesc limitele impuse de guvernul rus ; ei sînt aceia care au dat puținele opere de valoare din literatura militară rusă. Astăzi încă, rușii, indiferent de clasa socială din

care fac parte, sînt prea barbari pentru a găsi satisfacții în preocupări științifice sau într-o activitate intelectuală (excepțînd intrigile), și de aceea aproape toți oamenii eminenți din armata rusă sînt fie străini, fie „ostzeiski” *, germani din guberniile baltice, ceea ce înseamnă aproape același lucru. Cel mai recent și mai distins reprezentant al acestei din urmă categorii a fost generalul Totleben, comandantul trupelor de geniu de la Sevastopol, care a murit în iulie anul acesta în urma unei răni ²³⁸. Dintre toți participanții la asediu, atît din tabăra rușilor cît și din tabăra aliaților, el a fost, indiscutabil, omul cel mai competent în specialitatea sa ; dar el era german din ținutul baltic, prusian de origine.

Așadar, armata rusă numără în rîndurile ei atît ofițeri dintre cei mai buni cît și dintre cei mai proști, numai că primii sînt într-o proporție înfinit mai mică față de ceilalți. Părerea pe care o are guvernul rus despre ofițerii săi rezultă în mod clar și fără nici un dubiu din propriile lui regulamente tactice. Aceste regulamente stabilesc nu numai principiile generale de constituire a dispozitivului de luptă al unei brigăzi, unei divizii sau unui corp de armată, așa-numita „dispoziție normală”, pe care comandantul o poate schimba în funcție de condițiile locale și de alte împrejurări, ci prevăd diferite dispoziții pentru toate cazurile posibile, nelăsînd generalului nici o alegere și punîndu-l în așa măsură în imposibilitatea de a acționa încît să i se ia de pe umeri orice răspundere. De pildă, conform regulamentului, un corp de armată poate fi dispus pentru luptă în cinci feluri diferite ; într-adevăr, la Alma, rușii și-au constituit dispozitivul potrivit unuia dintre ele, și anume cel de-al treilea, și, bineînțeles, au fost bătute. Această manie de a prescrie dinainte reguli abstracte pentru toate cazurile posibile lasă atît de puțină libertate de acțiune comandantului și îl împiedică într-o măsură atît de mare să folosească avantajele terenului, încît un general prusian, criticînd acest sistem, spunea :

„Un astfel de sistem de prescripții poate fi suportat numai într-o armată în care majoritatea generalilor sînt atît de reduși, încît guvernul nu poate să le încredințeze cu toată siguranța o comandă necondiționată sau să-i lase să acționeze după propria lor judecată”.

Soldatul rus este unul dintre cei mai viteji soldați din Europa. Tenacitatea lui egalează aproape pe cea a englezilor și a unora dintre batalioanele austriece. Ca și lăudărosul John

* Cuvîntul „ostzeiski” a fost scris de Engels în limba rusă cu litere latine. — *Nota red.*

Bull, soldatul rus pretinde că nu știe ce-i înfrîngerea. Ca-reurile infanteriei ruse au rezistat, luptînd corp la corp, mult timp după ce cavaleria năvălise peste ele ; și întotdeauna s-a considerat că este mai ușor să-i împuști pe ruși decît să-i faci să dea înapoi. Sir George Cathcart, care a avut prilejul să-i cunoască în 1813 și 1814²³⁹ ca aliați, iar în 1854, în Crimeea, ca inamici, mărturisește cu respect că „panica le este cu totul străină”. În afară de aceasta, soldatul rus este bine făcut, sănătos, rezistent la marșuri, nepretențios, poate mîncă și bea orice și este mai supus față de ofițerii săi decît orice alt soldat din lume. Și totuși rușii nu au prea multe motive să se mîndrească cu armata lor. De cînd există Rusia, rușii n-au cîștigat măcar o singură bătălie împotriva germanilor, francezilor, polonezilor sau englezilor fără a avea o mare superioritate numerică. În condiții egale, ei au fost întotdeauna bătuți de alte armate, cu excepția turcilor și prusienilor, iar la Cetate și Silistra²⁴⁰ turcii i-au învins, deși le erau inferiori numeric.

Rușii sînt, înainte de toate, cei mai greoi soldați din lume. Ei nu sînt potriviți nici pentru serviciul în infanteria ușoară, nici în cavaleria ușoară. Pe cazaci, care în anumite privințe constituie o excelentă cavalerie ușoară, în general nu te poți bizui, așa încît, în fața inamicului, înapoia avanposturilor cazace se așază întotdeauna o a doua linie de avanposturi. În afară de aceasta, cazacii sînt cu totul inapți pentru executări de atacuri. În ceea ce privește trupele regulate de infanterie și cavalerie, ele sînt incapabile de acțiuni în formații rărîte. Rusul, imitator în toate, execută tot ceea ce i se ordonă sau tot ceea ce este nevoit să facă, dar nu e în stare să facă nimic atunci cînd trebuie să acționeze pe propria sa răspundere. Într-adevăr, este greu să ceri așa ceva unor oameni care n-au știut niciodată ce este răspunderea și care merg la moarte cu aceeași supunere pasivă cu care execută ordinul de a pompa apă sau de a-și biciui camaradul. Ar fi inutil să te aștepti de la soldatul rus ca, acționînd în avanposturi sau în formații rărîte, să dea dovadă de orientarea rapidă a francezului, sau măcar de bunul simț al germanului. Ceea ce îi trebuie lui este o comandă clară, precisă, iar, dacă nu o primește, poate că nu dă înapoi, dar în mod precis nici nu înaintează și nici nu-și pune mintea la contribuție.

Cavaleria, deși i se acordă numeroase mijloace și multă atenție, n-a fost niciodată la înălțime. Ea nu s-a distins nici în războaiele împotriva francezilor, nici în campaniile împo-

triva polonezilor. Supunerea pasivă, răbdătoare, umilă a rușilor nu este ceea ce se cere cavaleriei. Prima calitate a cavaleristului este tocmai ceea ce-i lipsește mai mult rusului : „*impetuozitatea*“. Astfel, cînd cei 600 de dragoni englezi s-au năpustit la Balaklava cu toată îndrăzneala și însuflețirea unor adevărați cavaleriști asupra rușilor cu mult superiori numericește, ei au dat peste cap artileria rusă, pe cazaci, pe husari și pe ulani pînă cînd au ajuns la coloanele dese ale infanteriei, după care au fost nevoiți să se întoarcă ; dar nu se știe încă cine anume merită să fie socotit învingător în acest atac de cavalerie. Dacă un astfel de atac nechibzuit ar fi fost întreprins împotriva oricărei alte armate, nici un om nu s-ar mai fi întors, deoarece inamicul i-ar fi învăluit pe atacatori dinspre flancuri și din spate, nimicindu-i pur și simplu. Dar cavaleriștii ruși au stat nemișcați în așteptarea inamicului și au fost doborîți înainte de a apuca să-și pună caii în mișcare ! Într-adevăr, nu există vreun fapt care să pledeze împotriva cavaleriei regulate ruse în mai mare măsură decît acesta.

Artileria este înzestrată cu material de calitate inegală, dar acolo unde are piese bune își face datoria cum se cuvine. Artileriștii dau dovadă de multă vitejie în luptă, dar le lipsește întotdeauna perspicacitatea. O baterie rusă care și-a pierdut ofițerii nu mai este bună de nimic ; dar chiar atunci cînd ofițerii sînt în viață, ea este nevoită să ocupe pozițiile indicate de regulamente, deși adeseori acestea sînt absurde. Cînd este asediată într-o fortăreață, cînd trebuie să dea dovadă de răbdare, tenacitate și este în permanență expusă pericolului, artileria rusă se distinge nu atît prin precizia focului, cît prin abnegația cu care-și îndeplinește datoria și prin neclintire sub focul inamic. Întregul asediu al Sevastopolului dovedește acest lucru.

Totuși, în trupele de artilerie și de geniu se găsesc acei ofițeri de înaltă calificare cu care Rusia se mîndrește în fața Europei și care sînt într-adevăr încurajați să-și folosească talentele pe deplin. În timp ce în Prusia, de pildă, oamenii cei mai capabili, dacă nu au grade superioare, se lovesc în permanență de opoziția șefilor lor, iar toate perfecționările propuse de ei sînt judecate ca încercări de inovație prezumțioase, astfel încît mulți dintre ei sînt nevoiți să caute să servească în Turcia, unde au creat una dintre cele mai bune artilerii regulate din Europa, — în Rusia asemenea oameni sînt întotdeauna încurajați și, dacă se disting în vreun fel oarecare, fac o carieră rapidă și strălucită. Dibici și Paskevici au

devenit generali — unul la vârsta de 29 de ani, celălalt la 30, iar Tottleben, la Sevastopol, a avansat în mai puțin de opt luni de la gradul de căpitan la cel de general-maior.

Marea mândrie a rușilor este infanteria. Ea se distinge printr-o deosebită putere de rezistență și, folosită în formații în linie sau în coloane sau aflându-se înapoia parapetelor, dă întotdeauna de furcă inamicului. Dar însușirile ei pozitive se epuizează aici. Ea nu este aproape de loc potrivită pentru serviciul de infanterie ușoară (așa-numiții vinători sînt infanterie ușoară numai cu numele, iar singurele care îndeplinesc de fapt serviciul de infanterie ușoară sînt cele 8 batalioane de trăgători afectate corpurilor de infanterie ușoară); infanteriștii ruși într-adevăr nu sînt trăgători buni, merg bine, dar încet; coloanele lor sînt în general atît de rău constituite, încît pot fi întotdeauna zdrobite de focul artileriei înainte de a porni la atac. „Dispozițiile normale”, de la care generalii nu cutează să se abată, contribuie în mare măsură la aceasta. La Alma, de pildă, artileria engleză a făcut prăpăd printre coloanele ruse, cu mult înainte ca linia engleză, tot atît de greoaie, să se fi format, să se fi traversat rîul și să se fi regrupat pentru atac. Dar chiar despre excepționala rezistență a infanteriei, cu care rușii se mîndresc atît de mult, se poate vorbi cu oarecare rezerve, deoarece la Inkerman 8 000 de infanteriști englezi, luați prin surprindere pe o poziție incomplet ocupată și imperfect organizată, au rezistat timp de mai mult de patru ore într-o luptă corp la corp cu cei 15 000 de ruși care au năvălit asupra lor, respingînd atacurile repetate ale acestora. Această luptă trebuie să fi arătat rușilor că și pe acest teren propice lor au rivali care le sînt superiori. Eșecurile tuturor încercărilor rusești se explică prin vitejia soldaților englezi, prin perspicacitatea și prezența de spirit atît a subofițerilor cît și a soldaților înșiși; judecînd după această luptă, putem considera justificată pretenția englezilor la titlul de cea mai bună infanterie de linie din lume.

Uniforma armatei ruse imită destul de fidel pe cea a prusienilor. Echipamentul lor este foarte prost ajustat; nu numai curelele pentru baionetă și cartușieră se încrucișează pe piept, ci și acelea care țin ranița. Este drept că recent s-au făcut unele schimbări, dar nu știm dacă ele privesc echipamentul. Puștile sînt cît se poate de greoaie, abia de curînd au început să se introducă puștile cu percuție; pușca rusească este cea mai grea și cea mai incomodă din cîte există. Săbiile cavaleriei sînt de un model imperfect și prost călite. Despre

noile tunuri introduse în Crimeea se spune că sînt foarte bune și acționează perfect ; dar este îndoielnic că toată artileria este înzestrată cu astfel de tunuri.

În sfîrșit, armata rusă mai poartă încă amprenta unei instituții care a luat-o înaintea stadiului general de civilizație al țării, avînd toate dezavantajele și lipsurile inerente unor astfel de produse de seră. Într-un război de proporții reduse, cazacii sînt singura forță de temut, fiind foarte activi și neobosiți ; dar înclinarea lor spre beție și jaf face pe comandanții lor să nu se poată bizui pe ei. Într-un război de mari proporții, încetineala cu care se deplasează rușii face ca manevrele lor strategice să nu fie periculoase, afară de cazul în care au de-a face cu un adversar atît de indolent cum s-au dovedit englezii în toamna trecută. Într-o luptă regulată, rușii vor fi adversari dîrzi pentru soldați, dar nepericuloși pentru generalii care conduc atacul. În majoritatea cazurilor, dispunerea trupelor rusești este foarte simplă, bazată pe obișnuitele lor reguli prescise și ușor de ghicit ; în același timp lipsa de competență atît a generalilor cît și a ofițerilor de cîmp, ca și stîngăcia trupelor fac ca orice manevre importante pe cîmpul de luptă să fie extrem de riscante pentru ei.

III. Armate de mai mică importanță ale statelor germane

Bavaria are două corpuri de armată, cu cîte două divizii fiecare. O divizie se compune din două brigăzi de infanterie (patru regimente de infanterie și un batalion de trăgători), o brigadă de cavalerie cu două regimente și 3 baterii pedestre și una călăreață. În afară de aceasta, fiecare corp de armată are o rezervă de artilerie — 6 baterii pedestre și un detașament de pionieri și plantatori de mine. Astfel întreaga armată numără : 16 regimente de infanterie cu cîte 3 batalioane fiecare, ceea ce, împreună cu 6 batalioane de trăgători, dă un total de 54 de batalioane ; două regimente de cuirasieri și 6 de draconi ușori, în total 48 de escadroane ; două regimente de artilerie pedestră (fiecare cu cîte 6 baterii de 6 livre și 6 de 12 livre) ; un regiment de artilerie călăreață (4 baterii de 6 livre), în total 28 de baterii, cu cîte 8 piese de artilerie fiecare, ceea ce se ridică la 224 de piese de artilerie, nemaisocotînd cele 6 companii de artilerie de fortificații și cele 12 companii de trupe de convoi ; există de asemenea un regiment de geniu cu 8 companii și două companii sanitare. Întreaga armată

numără în timp de război 72 000 de oameni, în afară de rezervă și Landwehr, care însă în momentul de față sînt lipsite de cadre.

În armata Confederației germane²⁴¹, Austria furnizează corpul 1, 2 și 3, Prusia — corpul 4, 5 și 6, Bavaria — corpul 7. Corpul 8 este furnizat de Württemberg, Baden și Hessen-Darmstadt.

Württembergul are 8 regimente (16 batalioane) de infanterie, 4 regimente de cavalerie (16 escadroane), un regiment de artilerie (4 baterii pedestre și 3 călărețe, cu 48 de piese de artilerie); total, aproximativ 19 000 de oameni în timp de război.

Badenul are 4 regimente (8 batalioane), două batalioane de pușcași, un batalion de trăgători; în total 10 batalioane de infanterie, 3 regimente sau 12 escadroane de cavalerie, 4 baterii pedestre și 5 călărețe, dispunînd împreună de 40 de tunuri; total, în timp de război, 15 000 de oameni.

Hessen-Darmstadt are 4 regimente sau 8 batalioane de infanterie, un regiment sau 6 escadroane de cavalerie ușoară și 3 baterii de artilerie (una călăreață), cu 18 piese de artilerie. În total 10 000 de oameni.

Singura particularitate a corpurilor 7 și 8 armată este adoptarea pentru artilerie a afetului de tun francez. Corpul 9 armată al Confederației germane este pus la dispoziție de regatul Saxoniei, care dă o divizie, și de electoratele Hessen și Nassau, care dau a doua divizie.

Cota Saxoniei este de 4 brigăzi de infanterie, cu cîte 4 batalioane fiecare, și o brigadă de trăgători compusă din 4 batalioane; în afară de aceasta, 4 batalioane de linie și unul de trăgători ca rezervă încă neorganizat; 4 regimente de cavalerie ușoară cu cîte 5 escadroane fiecare; un regiment de artilerie compus din 6 baterii pedestre și două călărețe. În total 20 de batalioane de infanterie, 20 de escadroane de cavalerie și 50 de piese de artilerie, sau 24 500 de oameni în timp de război. În electoratul Hessen sînt 4 regimente sau 8 batalioane, un batalion de pușcași și unul de trăgători, două escadroane de cuirasieri și 7 escadroane de husari, 3 baterii, dintre care una de artilerie călăreață. În total 10 batalioane, 9 escadroane, 19 piese de artilerie și 12 000 de oameni în timp de război. Nassau dispune de 7 batalioane, două baterii sau 7 000 de oameni și 12 piese de artilerie în timp de război.

Corpul 10 armată este format din trupele Hanovrei și Braunschweigului, care constituie prima divizie, și ale

Mecklenburgului, Holsteinului, Oldenburgului și orașelor hanseatice, care dau divizia a doua. Hanovra dă 8 regimente sau 16 batalioane și 4 batalioane de infanterie ușoară, 6 regimente sau 24 de escadroane de cavalerie, 4 baterii pedestre și 2 baterii călărețe. În total 22 000 de oameni și 36 de piese de artilerie. Artileria este organizată după modelul englez. Braunschweigul dă 5 batalioane, 4 escadroane și 12 piese de artilerie, în total 5 300 de oameni. Nu e cazul să menționăm statele mici care dau cea de-a doua divizie.

În sfârșit, cele mai mărunte dintre micile state germane formează o divizie de rezervă ; împreună cu ea, întregul efectiv al Confederației germane în timp de război poate fi înfățișat conform tabelului de mai jos :

	I. Contingente				II. Contingente de rezervă			
	Infanterie	Cavalerie	Nr. pieselor de artilerie	Total	Infanterie	Cavalerie	Nr. pieselor de artilerie	Total
Austria	73 501	13 546	192	94 822	36 750	6 773	96	47 411
Prusia	61 629	11 355	160	79 484	30 834	5 660	80	39 742
Bavaria	27 566	5 086	72	35 600	13 793	2 543	36	17 800
Corpul 8	23 369	4 308	0	30 150	11 685	2 154	32	15 075
Corpul 9	19 294	2 887	50	24 254	9 702	1 446	25	12 136
Corpul 10	22 246	3 572	58	28 067	11 107	1 788	29	14 019
Divizia de rezervă	11 116	—	—	11 116	5 584	—	—	5 584
Total	238 721	40 754	592	303 493	119 455	20 364	298	153 767

Aceasta, bineînțeles, nu reprezintă forțele armate reale ale Confederației germane, dat fiind că, în caz de nevoie, Prusia, Austria și Bavaria ar putea furniza mult mai mult decât contingentele de mai sus. Trupele corpului 10 și divizia de rezervă și, eventual, și trupele corpului 9 ar putea forma garnizoane pentru a nu împiedica, prin diversitatea organizării și prin particularitățile lor, rapiditatea acțiunilor de cîmp. Calitățile militare ale soldaților acestor armate sînt mai mult sau mai puțin la același nivel cu acelea ale soldaților austrieci și prusieni, dar, firește, aceste armate mici nu creează condiții favorabile dezvoltării talentelor militare, iar în organizarea lor actuală există multe lucruri perimate.

În al III-lea și ultimul articol vom vorbi despre armata spaniolă, sardă, turcă și alte armate din Europa.

Articolul al treilea

I. Armata turcă

La începutul actualului război armata turcă ajunsese la cel mai înalt stadiu pe care l-a atins vreodată în ceea ce privește capacitatea de luptă. Diferitele încercări de reorganizare și transformare a ei după urcarea pe tron a lui Mahmud, după masacrarea ienicerilor²⁴² și în special după pacea de la Adrianopol au fost concentrate și sistematizate. Primul și cel mai mare impediment — poziția independentă a pașalelor care comandă în provinciile îndepărtate — a fost în mare măsură înlăturat; în general, ei s-au încadrat într-o disciplină oarecum apropiată de aceea a comandanților de districte din Europa. Totuși ignoranța, insolența și rapacitatea lor se fac simțite din plin ca în zilele bune ale cîrmuirii satrapilor asiatici; și dacă, în cursul ultimilor 20 de ani, am avut rareori prilejul să auzim de răscoalele pașalelor, am auzit însă destule despre provincii răsculate împotriva guvernatorilor lor hrăpăreți. Acești guvernatori — la început robii de casă cei mai umili și oameni „buni la toate” — au profitat de noua lor situație pentru a acumula averi prin biruri grele, luări de mită, delapidări masive din fondurile statului. Firește că într-o asemenea stare de lucruri organizarea armatei există în mare măsură doar pe hîrtie.

Armata turcă se compune din armata activă regulată (nizam), rezerva (redif), trupele neregulate și corpurile de armată auxiliare ale statelor vasale.

Nizamul este compus din 6 corpuri de armată (ordu), fiecare fiind recrutat din districtul pe care îl ocupă, la fel ca și corpurile de armată din Prusia, unde fiecare corp este dispus în provincia din care se recrutează. În general, după cum vom vedea, organizarea nizamului și redifului turc este copiată după modelul prusian. Statele-majore ale celor 6 corpuri se află la Constantinopol, Șumla, Toli-Monastir, Erzerum, Bagdad

și Alep. Fiecare dintre ele trebuie să aibă la conducere un mușir (mareșal) și să fie alcătuite din două divizii sau 6 brigăzi, cuprinzînd 6 regimente de infanterie, 4 de cavalerie și unul de artilerie.

Infanteria și cavaleria sînt organizate după sistemul francez, artileria după cel prusian.

Un regiment de infanterie este compus din 4 batalioane, cu cîte 8 companii fiecare, și trebuie să numere în alcătuirea lui completă 3 250 de oameni, inclusiv ofițerii și statul-major, sau 800 de oameni de fiecare batalion; totuși, înainte de război, un batalion cuprindea rareori mai mult de 700 de oameni, iar în Asia aproape de regulă mult mai puțin.

Un regiment de cavalerie este format din 4 escadroane de ulani și două de vînători; fiecare escadron trebuie să numere 151 de oameni, dar de obicei efectivul este aici și mai redus decît în infanterie.

Fiecare regiment de artilerie se compune din 6 baterii călărețe și 9 pedestre, cu cîte 4 piese de artilerie fiecare, în total 60 de piese de artilerie pe regiment.

Astfel, fiecare corp trebuie să cuprindă 19 500 de infanteriști, 3 700 de cavaleriști și 60 de piese de artilerie. În realitate însă efectivul total n-a depășit niciodată 20 000—21 000 de oameni.

În afară de cele 6 corpuri, există 4 regimente de artilerie (unul de rezervă și 3 de artilerie de fortificații), două regimente de pionieri și de plantatori de mine și 3 detașamente speciale de infanterie trimise în Creta, Tunis și Tripoli, cu un efectiv total de 16 000 de oameni.

Astfel, înainte de război efectivul total al nizamului sau al armatei regulate permanente trebuie să fi fost următorul:

36 de regimente de infanterie cu 2 500 de oameni în medie ..	90 000 de oameni
24 de regimente de cavalerie cu 660-670 de oameni în medie..	16 000 „ „
7 regimente de artilerie de cîmp	9 000 „ „
3 regimente de artilerie de for- tificații	3 400 „ „
2 regimente de pionieri și plan- tatori de mine	1 600 „ „
Detașamente diferite.....	16 000 „ „
Total	136 000 de oameni

După ce au servit 5 ani în nizam, soldații sînt trimiși în concediu și formează în următorii 7 ani o parte din redif sau rezervă. Această rezervă se împarte în tot atîtea corpuri, di-

vizii, brigăzi, regimente etc. ca și armata permanentă; de fapt, față de nizam, ea reprezintă același lucru ca și Landwehrul din prima recrutare din Prusia față de trupele de linie, cu singura deosebire că în Prusia, în formațiile mai mari decât brigăzile, trupele de linie și Landwehrul sînt întotdeauna amestecate, în timp ce în armata turcă ele sînt separate. Ofițerii și subofițerii redifului sînt în permanență pe lângă unitățile de rezervă, și o dată pe an rediful este convocat pentru exerciții, iar atunci primește aceeași soldă și aceleași rații ca și trupele de linie. Dar o astfel de organizare, care presupune o administrație civilă bine pusă la punct și un nivel de civilizație de care Turcia este încă departe, există în mare măsură doar pe hîrtie; de aceea, dacă socotim că rediful este egal în număr cu nizamul, îl vom aprecia, desigur, în cifre maxime.

Contingentele auxiliare se recrutează din :

1. Principatele dunărene.....	6 000	de oameni
2. Serbia	20 000	" "
3. Bosnia și Herțegovina.....	30 000	" "
4. Albania de nord	10 000	" "
5. Egiptul	40 000	" "
6. Tunis și Tripoli	10 000	" "

Total..... 116 000 de oameni

Acestor trupe trebuie să li se adauge voluntarii-bașbuzuci, pe care Asia Mică, Kurdistanul și Siria îi pot furniza în număr mare. Ei sînt ultimele rămășițe ale acelor hoarde formate din trupe neregulate, în special unități de cavalerie, care, în veacurile trecute, au invadat Ungaria și s-au apropiat de două ori de Viena²⁴³; inferioritatea lor, chiar față de cele mai slab înzestrate cavalerii din Europa, a fost dovedită de înfrîngerile permanente pe care le-au suferit în cursul ultimelor două secole. Ei și-au pierdut încrederea în sine și acum nu fac altceva decât să roiască în jurul armatei, consumînd și risipind resursele necesare întreținerii trupelor regulate. Înclinarea lor spre jaf și neîncrederea pe care o inspiră temperamentul lor îi fac nepotriviți chiar pentru serviciul în avangarduri, pe care rușii îl încredințează cazacilor lor; atunci cînd e mai mare nevoie de ei, bașbuzucii nu sînt de găsit. De aceea, în războiul actual, s-a considerat utilă reducerea numărului acestor trupe, și nu credem ca din rîndurile lor să se fi strîns mai mult de 50 000 de oameni.

Astfel forța numerică a armatei turce la începutul războiului poate fi apreciată după cum urmează :

Nizam	136 000	de oameni
Redif	136 000	„ „
Trupe auxiliare regulate din Egipt și Tunis.....	50 000	„ „
Trupe auxiliare neregulate din Bosnia și Albania	40 000	„ „
Başbuzuci	50 000	„ „
Total.....	412 000	de oameni

Dar din acest total trebuie să facem unele scăderi. E aproape sigur că trupele staționate în Europa se aflau într-o stare relativ bună și cu un efectiv complet pe cât este cu putință în Turcia ; în Asia însă, în provinciile îndepărtate, unde predomină populația musulmană, soldații, chiar dacă erau pregătiți, nu primeau arme, echipament, stocuri de muniții. Armata de la Dunăre era formată în primul rînd din cele trei corpuri europene. Ele alcătuiau nucleul în jurul căruia se adunaseră rediful european, corpul sirian, sau cel puțin cea mai mare parte a lui, detașamentele de arnăuți²⁴⁴, bosnieci și başbuzuci. Totuși prudența excesivă a lui Omer-pașa — refuzul său îndrîjit de pînă acum de a-și expune trupele pe cîmpul de luptă — constituie cea mai bună dovadă a lipsei sale de încredere în capacitatea acestei unice armate regulate bune pe care a avut-o vreodată Turcia. Dar în Asia, unde vechiul sistem turcesc de jaf și trîndăvie este încă în floare, cele două corpuri ale nizamului, tot rediful și întreaga masă a trupelor neregulate n-au putut rezista armatei ruse, mult inferioară numericeste ; ei au fost înfrinți bătălie după bătălie, iar la sfîrșitul campaniei din 1854 armata asiatică a Turciei încetase aproape să existe. De aici rezultă clar nu numai lipsa unei organizări a armatei în toate detaliile ei, dar și faptul că o mare parte a trupelor înseși nu există în realitate. Ofițerii și corespondenții de ziare străini de la Kars și Erzerum se plîngeau în permanență de lipsa de armament, de echipament, de muniții și provizii, afirmînd cu toții că indolența, incapacitatea și rapacitatea pașalelor constituie cauza acestor lipsuri. Ei își însușeau sumele care li se trimiteau în mod regulat, folosindu-le în scopuri personale.

Echipamentul soldatului armatei regulate turcești este în general copiat după cel al armatelor apusene, singura deosebire fiind fesul roșu, care este cel mai prost acoperămint al capului cu putință pentru clima respectivă și care provoacă

frecvente insolații în timpul verilor toride. Materialele sînt de proastă calitate, iar echipamentul nu se schimbă la intervalul convenit, deoarece ofițerii își însușesc, de regulă, sumele destinate înlocuirii lui. Armele sînt de un tip imperfect atît la infanterie cît și la cavalerie ; numai artileria este înzestrată cu tunuri de cîmp excelente, turnate la Constantinopol, sub supravegherea ofițerilor și inginerilor civili europeni.

Turcul, în sine, este un soldat destul de bun. El este viteaz, foarte dîrz și răbdător din fire, iar în anumite împrejurări supus. Ofițerii europeni care au reușit să-și cîștige încrederea soldatului turc se pot bizui pe el ; o dovadă în acest sens o constituie Grach și Butler la Silistra și Iskander-bey (Ilinski) în Valahia. Dar acestea sînt excepții. În general, ura înnăscută a turcilor față de „ghiauri” este atît de puternică, obiceiurile și mentalitatea lor sînt atît de diferite de cele ale europenilor, încît, atîta timp cît turcii vor rămîne națiunea dominantă în țară, ei nu se vor supune unor oameni pe care, în sinea lor, îi disprețuiesc profund, considerîndu-i cu totul inferiori lor. Această repulsie s-a extins pînă și în organizarea armatei, de cînd ea s-a europenizat. Turcul de rînd urăște instituțiile ghiaurilor tot atît de tare pe cît îi urăște pe ghiaurii înșiși. În afară de aceasta, cerințele unei armate moderne : disciplina strictă, activitatea neînteruptă și atenția încordată în permanență sînt lucruri pe care turcul leneș, contemplativ și fatalist le detestă profund. Chiar ofițerii acceptă mai degrabă ca armata să fie înfrîntă decît să manifeste inițiativă și să-și pună capul la contribuție. Aceasta este una din cele mai mari racile ale armatei turcești, suficientă pentru a o face nepotrivity pentru orice campanie ofensivă.

Soldații și subofițerii sînt recrutați prin înscrieri voluntare și prin tragere la sorți ; printre ofițerii inferiori se întîlnesc uneori oameni promovați dintre soldații de rînd, de obicei dintre soldații necombatanți și ordonanțe, așa-numiții ciubuccii și cafegii ai ofițerilor superiori. Școlile militare de la Constantinopol, departe de a se situa la nivelul cerut, nu pot pregăti un număr suficient de tineri pentru completarea locurilor vacante. În ceea ce privește gradele superioare, există aici un sistem de favoritism pe care occidentalii nici nu și-l pot imagina măcar. Majoritatea generalilor sînt foști robi cerkezi, care în tinerețe au fost mignons* ai vreunei înalte personalități. Ignoranța totală, incapacitatea și înfumurarea domnesc peste tot locul, iar intriga de la curte este prin-

* — favoriți. — *Nota trad.*

cipalul mijloc de avansare în grad. Pușinii generali europeni (renegați) care se află în armata turcă n-ar fi fost acceptați dacă n-ar fi fost absolut necesari pentru a împiedica prăbușirea întregii mașini de război. Dar în aceste condiții au fost acceptați fără alegere atît oameni cu adevărat destoinici cît și simpli aventurieri.

În prezent, după trei campanii, se poate spune că armata turcă nu mai există, cu excepția celor 80 000 de oameni din armata inițială a lui Omer-pașa, dintre care o parte se află la Dunăre, iar o parte în Crimeea. Armata din Asia, numărînd aproximativ 25 000 de oameni, este alcătuită dintr-o adunătură; ea este nepotrivită pentru acțiuni de cîmp și demoralizată de pe urma înfrîngerilor. Unde au dispărut ceilalți 400 000 de oameni nu știe nimeni; o parte a căzut pe cîmpul de luptă, alții au pierit de boli, au devenit invalizi și au fost liberați ori s-au făcut țilhari. Foarte probabil ca aceasta să fie ultima armată a turcilor, deoarece e greu de presupus că Turcia își va putea reveni după lovitura primită datorită alianței ei cu Anglia și Franța.

A trecut vremea cînd luptele de la Oltenița²⁴⁵ și Cetate au stîrnit un entuziasm exagerat față de vitejia turcilor. Inactivitatea îndărătnică a lui Omer-pașa a fost suficientă pentru a da naștere la îndoieli în privința celorlalte calități militare ale trupelor turcești; aceste îndoieli n-au putut fi risipite nici măcar de strălucita apărare a Silistrei. Înfrîngerile din Asia, fuga de la Balaklava, poziția strict defensivă a turcilor la Eupatoria și completa lor inactivitate în tabăra de la Sevastopol au permis o apreciere mai justă a calităților lor militare. Armata turcă era astfel constituită, încît o apreciere generală a calităților ei era absolut imposibilă pînă acum. Fără îndoială că unele dintre regimentele ei se distingeau prin vitejie, erau bine conduse și capabile de orice fel de serviciu, dar numărul lor era foarte mic. Marea masă a infanteriei era lipsită de coeziune, ceea ce o făcea nepotrivită pentru acțiunile de cîmp, deși se dovedea bună în luptele de tranșee. Cavaleria regulată era, fără îndoială, inferioară caveriei oricărei puteri europene. Artileria se afla la un nivel mai înalt decît celelalte arme, regimentele ei de cîmp erau excelente; soldații păreau născuți pentru serviciul lor, cu toate că ofițerii lăsau, firește, mult de dorit. În redif exista, pe cît se pare, o lipsă totală de organizare, deși soldații erau gata să facă tot ce le sta în putință. Dintre trupele neregulate, arnăuții și bosniecii erau admirabili numai în luptele

de guerillă, fiind folosiți cel mai adesea pentru apărarea fortificațiilor. În schimb, bașbuzucii s-au dovedit cu totul inutili și chiar mai rău decît atît. Contingentul egiptean părea să se afle cam la același nivel cu nizamul turcesc, iar trupele tunisiene nu erau bune aproape la nimic. De aceea nu este de mirare că o armată atît de pestriță, cu un corp ofițeresc atît de slab și o conducere atît de incapabilă a fost complet nimicită după trei campanii.

II. Armata sardă

Această armată este compusă din 10 brigăzi de infanterie, 10 batalioane de trăgători, 4 brigăzi de cavalerie, 3 regimente de artilerie, 1 regiment de pionieri și plantatori de mine, 1 detașament de carabinieri (trupe polițienești) și din cavaleria ușoară de pe insula Sardinia.

În compunerea celor 10 brigăzi de infanterie intră o brigadă de gardă, 4 batalioane de grenadieri, două batalioane de vînători și 9 brigăzi de linie, totalizînd 18 regimente cu cîte 3 batalioane fiecare. Aceștia li se adaugă 10 batalioane de trăgători (bersaglieri *), cîte unul în fiecare brigadă, astfel încît numărul infanteriei ușoare instruite în mod efectiv în armata sardă este cu mult mai mare decît în oricare altă armată.

În afară de aceasta, există cîte un batalion depozit pe lîngă fiecare regiment. După 1849 efectivul batalioanelor a fost mult redus din motive financiare. În timp de război batalionul trebuia să numere aproximativ 1 000 de oameni, dar în timp de pace el nu are mai mult de 400; ceilalți sînt trimiși în concediu pe timp nelimitat.

Cavaleria are în compunerea sa 4 regimente de cavalerie grea și 5 de cavalerie ușoară. Fiecare regiment este compus din 4 escadroane de cîmp și unul depozit. În timp de război cele 4 escadroane de cîmp ale regimentului trebuie să numere aproximativ 800 de oameni, iar în timp de pace acest număr este abia de 600.

Cele 3 regimente de artilerie constau dintr-un regiment de muncitori și tehnicieni, un regiment de artilerie de fortificații (12 companii) și unul de artilerie de cîmp (6 baterii pedestre, două călărețe, două baterii grele cu cîte 8 piese de artilerie fiecare). Bateriile ușoare au tunuri de 8 livre și

* — trăgători italieni. — *Nota trad.*

obuziere de 24 de livre ; bateriile grele au tunuri de 16 livre ; în total există 80 de piese de artilerie.

Regimentul de pionieri și plantatori de mine are 10 companii sau aproximativ 1 100 de oameni. Carabinierii (călări și pedestri) sînt foarte numeroși pentru acest mic regat, totalizînd aproximativ 3 200 de oameni. Cavaleria ușoară, îndeplinind serviciul de poliție în insula Sardinia, are în componerea sa aproximativ 1 100 de oameni.

În 1848, în perioada primei campanii împotriva Austriei, efectivul armatei sarde atingea 70 000 de oameni. În 1849 el a ajuns pînă la aproape 130 000. Apoi armata a fost redusă la aproximativ 45 000 de oameni. Forțele ei actuale sînt greu de apreciat, dar fără îndoială că, după încheierea tratatului cu Anglia și Franța ²⁴⁶, efectivul armatei a fost din nou sporit.

Această mare elasticitate a armatei piemonteze, care îi permite să mărească sau să reducă numărul de trupe aflate sub arme, se explică prin sistemul de recrutare, foarte asemănător celui prusian ; și, într-adevăr, Sardinia poate fi considerată în multe privințe Prusia Italiei. În statele Sardiniei există aceeași obligativitate a fiecărui cetățean de a servi în armată, deși, spre deosebire de Prusia, sînt admiși înlocuitori ; durata acestei obligativități se împarte, ca și în Prusia, într-o perioadă de serviciu activ și o perioadă cînd soldatul, liberat din armată, continuă să rămînă în rezervă și poate fi din nou chemat în caz de război. Acest sistem reprezintă o medie între metoda Prusiei și metoda aplicată în Belgia și în statele germane mai mici. Astfel, cu ajutorul chemării sub arme a rezervelor, efectivul infanteriei poate fi sporit aproximativ de la 30 000 la 80 000 de oameni și chiar mai mult. Efectivul cavaleriei și artileriei de cîmp poate prezenta doar o sporire neînsemnată, dat fiind că soldații acestor arme sînt de obicei obligați să rămînă în regimente în cursul întregului lor stagiul militar.

Armata piemonteză se poate compara cu orice armată din Europa, atît în ceea ce privește aspectul ei exterior, cît și calitățile militare ale soldaților. Ca și francezii, piemontezii sînt mici de stat, în special infanteriștii ; statura soldaților din gardă nu atinge în medie nici măcar cinci picioare și patru inci ; dar, datorită uniformei lor confecționate cu mult gust, ținutei militare, staturii zvelte și sprintene și frumoaselor trăsături italienești ale feței, ei sînt mai chipeși decît mulți alți soldați mai înalți. Uniforma și echipamentul infanteriei de linie și ale gărzii sînt, în general, confecționate după

modelele franceze, cu unele detalii împrumutate de la austrieci. Bersaglierii poartă o uniformă specială, o beretă marinărească, avînd înfipt un mănunchi de pene de cocoș, și o tunică cafenie. Cavaleria poartă scurte cafenii, care de-abia acoperă șoldurile. Infanteria este în general înzestrată cu puști cu percuție, bersaglierii cu carabine tiroleze scurte, arme bune și utile, dar inferioare în toate privințele puștii Minié. Cavaleriștii din primul rînd sînt înzestrați în mod obișnuit cu sulițe; nu știm dacă această regulă se aplică și la cavaleria ușoară. Calibrul de 8 livre la bateriile călărețe și bateriile pedestre ușoare le oferă același avantaj față de celelalte armate europene pe care l-au avut francezii cît timp au menținut acest calibru. Dar bateriile grele, cu tunuri de 16 livre, fac din artileria lor cea mai grea artilerie de cîmp de pe continent. Că tunurile lor, odată amplasate, pot acționa excelent s-a dovedit în bătălia de pe râul Cernaia, unde tirul lor precis a contribuit în mare măsură la succesul aliaților, stîrnind admirația tuturor.

Dintre toate statele italiene, Piemontul are poziția cea mai favorabilă pentru crearea unei armate bune. Cîmpia Padului și a afluenților lui furnizează cai minunați și soldați chipeși și înalți, cei mai înalți dintre toți italienii, perfect potriviți pentru serviciul de cavalerie și artilerie grea. Măsi-vele muntoase care înconjură aceste cîmpii din trei părți, dinspre nord, vest și sud, sînt locuite de oameni curajoși, nu prea înalți, dar puternici și activi, harnici și inteligenți, ca toți muntenii. Ei formează baza infanteriei, în special a unităților de bersaglieri, care prin pregătirea lor aproape că egalează pe chasseurs de Vincennes*, fiindu-le însă net superiori în ceea ce privește forța fizică și rezistența.

Școlile militare ale Piemontului sînt în general foarte bune, și de aceea ofițerii au un înalt nivel de pregătire. Pînă în 1846 aristocrația și clerul aveau o mare influență în avansările în grad ale ofițerilor. Pînă în acel moment Carol Albert recunoștea doar două forțe cu ajutorul cărora guverna: clerul și armata; într-adevăr, în Italia auzai peste tot că în Piemont din trei trecători pe care-i întilnești pe stradă, primul este neapărat un soldat, al doilea un călugăr și abia al treilea un civil. În prezent, desigur, nu mai există o asemenea situație; clerul și-a pierdut orice influență și, deși nobilimea și-a păstrat multe dintre funcțiile militare, războaiele din 1848 și 1849 și-au pus pecetea pe armată, imprimînd

* — trăgătorii din Vincennes. — *Nota trad.*

du-i un anumit caracter democratic, iar acest democratism nu poate fi desființat atît de ușor. Unii corespondenți ai ziarelor engleze aflați în Crimeea afirmă că aproape toți ofițerii piemontezi sînt „de viță nobilă”; dar lucrurile nu stau de loc așa; cunoaștem personal mai mulți ofițeri piemontezi ieșiți din rîndurile soldaților și putem afirma cu toată siguranța că astăzi majoritatea căpitanilor și locotenenților sînt oameni care ori și-au cucerit epoleții prin fapte de vitejie în lupta împotriva austriecilor, ori, cel puțin, n-au nici o legătură cu aristocrația.

Credem că cel mai mare compliment care se poate face armatei piemonteze este opinia exprimată de unul dintre foștii ei inamici, generalul Schönhals, șeful serviciului de încartiruire al armatei austriece în 1848 și 1849. În lucrarea sa „Amintiri din campaniile din Italia”, acest general, unul dintre cei mai buni ofițeri ai armatei austriece, care s-a opus cu îndîrjire, prin toate mijloacele, acordării independenței Italiei, vorbește tot timpul cu cel mai mare respect despre armata piemonteză :

„Artileria ei — declară el — este formată din oameni bine selecționați; ea este comandată de ofițeri destoinici și bine pregătiți; materialul este bun, iar calibrul este mai bun decît al nostru”. „Cavaleria nu poate fi trecută cu vederea, cavaleriștii din primul rînd sînt înzestrați cu sulițe, dar cum această armă nu poate fi minuită decît de călăreții cei mai îndemînateci, n-am putea spune că această inovație reprezintă o îmbunătățire. Totuși, școala ei de echitație este la un înalt nivel”. „La Santa Lucia ambele părți au luptat cu o vitejie uimitoare. Piemontezii au atacat foarte energic și impetuos; atît piemontezii cît și austriecii au cîștigat multe victorii, dînd dovadă de mare vitejie personală”. „Armata piemonteză n-are de ce roși cînd este vorba de bătălia de la Novara” — și așa mai departe ²⁴⁷.

Tot așa generalul prusian Willisen, care a participat la campania din 1848 și care nu este un partizan al independenței Italiei, vorbește în mod elogios despre armata piemonteză.

De la 1848 încoace unele cercuri din Italia vād în regele Sardiniei pe viitorul cîrmuitor al întregii peninsule. Departe de a împărtăși această părere, credem totuși că atunci cînd Italia va trebui să-și recîștige prin luptă libertatea, trupele piemonteze vor fi forța militară principală în atingerea acestui scop și ele vor forma în același timp nucleul viitoarei armate italiene. Înainte ca acest lucru să se înfăptuiască,

armata piemonteză va trece, probabil, printr-o serie de schimbări revoluționare interne, dar excelențele ei elemente militare vor rezista tuturor încercărilor și ea va câștiga chiar prin includerea ei într-o armată cu adevărat națională.

III. Armatele italiene mai mici

Armata papală există, pe cît se pare, numai pe hîrtie. Batalioanele și escadroanele nu sînt niciodată pe deplin completate și ele alcătuiesc doar o divizie slabă. În afară de aceasta există un regiment de gardă elvețian — singura unitate militară pe care guvernul se poate bizui într-o oarecare măsură. Armatele Toscanei, Parmei și Modenei sînt prea neînsemnate pentru a fi menționate aici; este suficient să spunem că ele sînt în general organizate după modelul austriac. În afară de aceasta mai există și o armată napolitană, dar nici despre ea nu sînt multe de spus. Ea nu s-a evidențiat niciodată în fața inamicului; fie că a luptat pentru rege, ca în 1799, fie pentru constituție, ca în 1821, ea s-a remarcat de fiecare dată luînd-o la fugă²⁴⁸. Chiar în 1848 și 1849 trupele locale ale armatei napolitane au fost pretutindeni înfrînte de insurgenți, și, de n-ar fi fost trupele elvețiene, regele-bombă nu s-ar afla astăzi pe tron. În timpul asediului Romei, Garibaldi a pornit cu o mînă de oameni împotriva diviziei napolitane, învingînd-o de două ori²⁴⁹. Efectivul armatei napolitane se cifrează în timp de pace la 26 000—27 000 de oameni, dar în 1848 ea număra, după cum se afirmă, 49 000 de oameni, iar efectivul ei total atingea, se pare, 64 000 de oameni. Dintre toate aceste trupe merită a fi menționați doar elvețienii. Ei formează 4 regimente, cu cîte două batalioane fiecare; un batalion complet ar trebui să cuprindă 600 de oameni, ceea ce ar însemna 4 800 de oameni pentru cele 4 regimente. Dar în prezent numărul cadrelor a crescut în așa măsură, încît fiecare batalion are aproximativ 1 000 de oameni (numai Regimentul 4, din Berna, numără 2 150 de oameni). Efectivul total al trupelor elvețiene poate fi apreciat la aproape 9 000 de oameni. Ele sînt într-adevăr trupe de prim-rang, comandate de ofițeri din propria lor țară și independente față de guvernul napolitan în ceea ce privește organizarea internă și conducerea. Inițial ele au fost angajate ca trupe de mercenari, în 1824 sau 1825, cînd regele

a socotit necesar să se înconjure de o gardă personală puternică, nemaiavind încredere în armata sa, care nu de mult se răsculase. Au fost încheiate tratate sau „capitulații“, cum li se spunea, pe 30 de ani cu diferitele cantoane; trupele elvețiene își păstrau regulamentul disciplinar și organizarea militară și primeau solde de 3 ori mai mari decât ale soldaților napolitani locali; trupele erau recrutate dintre voluntari în fiecare canton, unde se creaseră oficii de recrutare. Ofițerilor în retragere, veteranilor și răniților li se asigurau pensii. Dacă, după 30 de ani, capitulația nu era reînnoită, regimentele se dizolvau. Întrucît actuala constituție elvețiană interzice recrutarea pentru serviciul militar în străinătate, după 1848 capitulațiile au fost anulate; recrutarea a fost oprită, cel puțin oficial, în Elveția, dar la Chiasso și în alte localități ale Lombardiei s-au creat puncte de adunare, și mulți agenți de recrutare și-au continuat în secret activitatea pe teritoriul elvețian. Guvernul napolitan avea o nevoie atât de imperioasă de recruți, încît n-a refuzat să accepte pînă și pe emigranții politici aflați în Elveția. În aceste împrejurări, regele Neapolului a întărit privilegiile acordate soldaților elvețieni prin capitulații, iar în august anul trecut, cînd cei 30 de ani stabiliți prin tratat expiraseră, a prelungit printr-un decret special privilegiile pe tot timpul cît elvețienii vor rămîne în serviciul său.

IV. Armata elvețiană

În Elveția nu există o armată națională permanentă. Orice elvețian apt fizicește este obligat să servească în miliție. Miliția se împarte, după vîrstă, în trei categorii (Auszug, erstes und zweites Aufgebot *). În timpul primilor ani de serviciu, tinerii sînt chemați în mod special pentru instrucție și adunați din cînd în cînd în tabere; dar oricine a văzut ținuta stîngace și aspectul neîngrijit al soldaților elvețieni sau a auzit glumele pe care le schimbă cu sergentul care-i instruieste și-a dat îndată seama de calitățile lor militare foarte slab dezvoltate. Pentru a putea aprecia capacitatea militară a acestei miliții este suficient un singur exemplu, și anume al războiului Sonderbundului din 1847²⁵⁰, campanie

* — contingentele din prima categorie, din a doua categorie și din a treia categorie. — *Nota trad.*

care s-a remarcat prin numărul extrem de mic al pierderilor în proporție cu forțele angajate. Organizarea miliției este aproape în întregime în mîinile diferitelor guverne cantonale, și, cu toate că structura ei generală este fixată prin legile federale și că în frunte se află un stat-major federal, acest sistem nu poate să nu creeze confuzie și lipsă de uniformitate. În același timp, acest sistem împiedică în mod inevitabil formarea rezervelor necesare, introducerea de perfecționări și consolidarea sistematică a punctelor importante în special acolo unde Elveția este vulnerabilă — la granița ei cu Germania.

Ca toți oamenii de la munte, elvețienii sînt soldați excelenți atunci cînd sînt bine instruiți; oriunde au servit ca trupe regulate sub stindarde străine, ei au luptat foarte bine. Totuși, nefiind ageri la minte, ei au nevoie de mult mai multă instrucție decît francezii sau germanii din nord pentru a căpăta încredere în forțele lor și simțul coeziunii. În cazul cînd Elveția ar fi atacată de vreun stat străin, avîntul patriotic ar suplini poate aceste lipsuri, dar asta e cît se poate de îndoielnic. O armată regulată de 80 000 de oameni și chiar mai mică ar izbuti să înfrîngă cu siguranță pe cei peste 160 000 de oameni pe care elvețienii afirmă că-i pot scoate pe cîmpul de luptă. În 1798 francezii au reperțat o victorie asupra lor²⁵¹ numai cu cîteva regimente.

Elvețienii se fălesc peste măsură cu excelenții lor țintași. Fără îndoială că în Elveția sînt mai mulți țintași buni decît în oricare altă țară din Europa, cu excepția posesiunilor alpine ale Austriei. Dar cînd vezi că aproape toți acești țintași fără greș, odată chemați sub arme, sînt înzestrați cu puști cu percuție obișnuite, greoaie, considerația pentru excelenții țintași elvețieni scade simțitor. Chiar dacă puținele batalioane de trăgători sînt alcătuite din țintași buni, armele lor scurte și grele (Stutzen) sînt învechite și cu totul lipsite de valoare în comparație cu puștile Minié, iar procedeul incomod și încet de încărcare prin turnarea prafului de pușcă din corn nu le asigură succesul împotriva unor trupe înzestrate cu arme mai perfecționate.

Armamentul, echipamentul, organizarea, sistemul de instrucție din armata elvețiană, toate la un loc sînt învechite și, pe cît se pare, așa vor rămîne atîta timp cît guvernele cantonale nu vor acționa în această direcție.

V. Armatele scandinave

Armatele suedează și norvegiană, deși unite sub stindardul unui singur suveran, sînt tot atît de independente una de alta ca și țările cărora le aparțin. Spre deosebire de Elveția, aceste țări muntoase întretin armate permanente. Peninsula scandinavă se aseamănă atît de mult cu Elveția prin condițiile ei naturale aspre și deci și prin populația ei rară, încît pînă și în organizarea militară a ambelor țări predomină același sistem — sistemul miliției.

Suedia are trei categorii de trupe — regimente formate prin înrolare voluntară (vårfvade truppar), regimente provinciale (indelta truppar) și trupe de rezervă. Vårfvade se compune din trei regimente de infanterie, avînd 6 batalioane, două regimente de cavalerie și 3 de artilerie, cu 13 baterii pedestre și 4 călărețe, avînd în total 96 de tunuri de 6 livre, 24 de 12 livre și 16 de 24 de livre. În total 7 700 de oameni și 136 de piese de artilerie. Aceste trupe includ întreaga artilerie a armatei suedeze.

Indelta este formată din 20 de regimente provinciale a cîte două batalioane fiecare, 5 batalioane independente de infanterie și 6 regimente de cavalerie cu un număr de escadroane variînd între unul și opt. Efectivul acestor trupe este apreciat la 33 000 de oameni.

Trupele de rezervă formează masa principală a armatei și, în caz de chemare sub arme, vor atinge cifra de 95 000.

Pe lîngă acestea, există în insula Gotland un fel de miliție permanent sub arme, numărînd 7 850 de oameni, avînd 21 de companii, cu 16 piese de artilerie. Astfel, în total, armata suedează numără aproximativ 140 000 de oameni și 150 de piese de artilerie de cîmp.

Durata serviciului voluntarilor în regimentele din prima categorie este de obicei de 14 ani, dar legea permite și angajări pe 3 ani. Indelta este un fel de miliție, ai cărei soldați trăiesc, după instruire, în ferme, care le sînt repartizate lor și familiilor lor; o dată pe an sînt chemați pentru instrucție timp de 4 săptămîni. Drept plată ei primesc venitul fermelor lor, iar cînd sînt chemați sub arme capătă o indemnizație specială. Ofițerilor li se dau, de asemenea, în folosință temporară loturi din pămînturile coroanei în diferitele provincii ale țării. Rezerva este formată din toți suedezi apti pentru serviciu între 20 și 25 de ani; ei trec printr-o pregătire militară de scurtă durată, după care sînt chemați anual cîte

2 săptămîni. Astfel, cu excepția categoriei puțin numeroase a vârfvadeului și a trupelor din Gotland, întreaga masă a armatei suedeze — indelta și rezerva — reprezintă, în fond, o miliție.

În istoria militară, suedezi ocupă un loc care nu cores-punde de loc numărului redus al populației din care s-au recrutat vestitele lor armate. În timpul războiului de treizeci de ani²⁵², Gustav Adolf a marcat, prin reformele sale, o eră nouă în tactică. Carol al XII-lea, al cărui spirit de aventură a dăunat marelui său talent militar, i-a făcut pe suedezi să săvîrșească adevărate minuni, de pildă să cucerească fortificații prin atacuri de cavalerie. În ultimele războaie împotriva Rusiei, ei s-au comportat admirabil: în 1813 Bernadotte a expus trupele suedeze la cît mai puține riscuri cu putință, și suedezi aproape că n-au fost în foc decît, poate, din greșeală, cu excepția luptei de la Leipzig, în care ei alcătuiau doar o mică parte din trupele aliate. Fără îndoială, vârfvadeul și chiar indelta vor păstra întotdeauna gloria armatei suedeze; dar rezerva, dacă nu va fi chemată și instruită o perioadă de timp mai îndelungată înainte de a intra în acțiune, poate figura doar ca o armată de recruți.

Norvegia are 5 brigăzi de infanterie, compuse din 22 de batalioane, sau 12 000 de oameni; o brigadă de cavalerie compusă din 3 divizii de vînători, sau 1 070 de oameni, și un regiment de artilerie cu aproximativ 1 300 de oameni; în plus, ea are o rezervă asemănătoare miliției, numărînd 9 000 de oameni; efectivul total al armatei norvegiene este de aproximativ 24 000 de oameni. Caracterul acestei armate nu diferă mult de acela al armatei suedeze; singura ei caracteristică distinctă este că posedă cîteva companii de vînători echipate cu schiuri, pe care soldații, cu ajutorul unor bețe lungi, se deplasează foarte repede pe zăpadă, după sistemul laponilor.

Armata daneză este compusă din 23 de batalioane de infanterie (unul de gardă, 12 de linie, 5 ușoare, 5 de trăgători), întrunite în 4 brigăzi, fiecare batalion numărînd aproximativ 700 de oameni în timp de pace; 3 brigăzi de cavalerie (3 escadroane de gardă, 6 regimente de dragoni, avînd fiecare 4 escadroane, escadronul numărînd 140 de oameni în timp de pace); o brigadă de artilerie (două regimente, cu 12 baterii, avînd 80 de tunuri de 6 livre și 16 tunuri de 12 livre) și 3 companii de pionieri. În total, 16 630 de infan-

teriști, 2 900 de cavaleriști, 2 900 de artileriști și pionieri, cu 96 de piese de artilerie.

Potrivit statului din timp de război, efectivul fiecărei companii se mărește pînă la 200 de oameni, al batalionului pînă la 800 de oameni și al escadronului pînă la 180 de oameni, în total trupele de linie ajung pînă la 25 500 de oameni. În afară de acestea pot fi chemate sub arme, din rezervă, 32 de batalioane, 24 de escadroane și 6 baterii, reprezentînd un efectiv de 31 500 de oameni și ridicînd totalul forțelor armate la aproximativ 56 000 sau 57 000 de oameni. Acest număr poate fi sporit și el în caz de nevoie; de exemplu, în ultimul război, Danemarca singură, fără Holstein și Schleswig, a putut da între 50 000 și 60 000 de oameni, iar în ducatele menționate, ea are acum din nou dreptul să facă recrutări.

Armata este recrutată prin tragere la sorți, din rîndul tinerilor de la 22 de ani în sus. Durata serviciului este de 8 ani, dar de fapt artileriștii rămîn în regimente 6 ani, iar soldații trupelor de linie numai 4 ani, în restul de timp ei aparțin rezervei. De la vîrsta de 30 pînă la 38 de ani danezii fac parte din miliția primei recrutări, iar pînă la vîrsta de 45 de ani din miliția celei de-a doua recrutări. Totul este foarte bine organizat, dar, în caz de război împotriva Germaniei, aproape jumătate din trupele daneze — acelea din ducate — se vor destrăma, întorcînd armele împotriva actualilor lor camarazi de arme. Tocmai faptul că populația din Schleswig-Holstein este atît de amestecată constituie latura slabă a armatei daneze și, într-adevăr, o face aproape nepuțincoasă în ciocnirile cu vecinul ei mai puternic.

De la reorganizarea din 1848—1849, armata daneză este bine echipată și înzestrată, avînd o bază solidă din toate punctele de vedere. Danezul, originar chiar din Danemarca, este un bun soldat, care s-a comportat excelent aproape în toate luptele din războiul de trei ani; dar soldatul provenit din Schleswig-Holstein i s-a dovedit net superior. În general, corpul ofițeresc este bun, însă în rîndurile lui sînt prea mulți ofițeri proveniți din aristocrație și avînd prea puțină pregătire teoretică. Rapoartele ofițerilor sînt întocmite tot atît de neglijent ca și acelea ale ofițerilor englezi; de altfel, trupele daneze se aseamănă cu cele engleze și prin lipsa lor de mobilitate, fără să fi dovedit însă rezistența de neclintit a învingătorilor de la Inkerman. Soldații din Schleswig-Holstein sînt, fără îndoială, printre cei mai buni din Europa.

Ei sînt artileriști excelenți, păstrîndu-și același calm în luptă ca și englezii, cu care se înrudesc. Deși locuitori de șes, ei sînt foarte buni pentru serviciul de infanterie ușoară; în 1850 primul lor batalion de trăgători putea rivaliza cu orice unitate din același gen de trupe.

VI. Armata olandeză

Armata olandeză numără 36 de batalioane de infanterie, întrunite în 9 regimente, avînd în total 44 000 de oameni; 4 regimente de dragoni, compuse din 20 de escadroane, două escadroane de vînători călări și două escadroane de jandarmi; toate cele 24 de escadroane de cavalerie numără 4 400 de oameni; două regimente de artilerie de cîmp (5 baterii pedestre de 6 livre și 6 de 12 livre, două baterii călărețe de 6 livre și două de 12 livre, în total 120 de piese de artilerie) și un batalion de pionieri; efectivul total este de 58 000 de oameni, fără a socoti diferitele regimente din colonii. Dar pe timp de pace această armată nu există întotdeauna în mod efectiv. Sub arme rămîne un nucleu alcătuit din ofițeri, subofițeri și un mic număr de soldați voluntari. Marea masă a soldaților, deși obligată să servească 5 ani, este de fapt instruită timp de cîteva luni, după care este trimisă la vatră pentru a fi chemată o dată pe an numai pe cîteva săptămîni. În plus există un fel de rezervă care se împarte în trei recrutări, cuprinzînd pe toți cetățenii între 20 și 35 de ani, apți pentru serviciul militar. Prima recrutare formează circa 53 de batalioane, iar a doua — 29 de batalioane de infanterie și artilerie. Dar aceste unități sînt cu totul neorganizate și cu greu pot fi socotite măcar o miliție.

VII. Armata belgiană

Armata belgiană se compune din 16 regimente de infanterie, cuprinzînd 49 de batalioane, în afară de batalionul depozit de pe lîngă fiecare regiment; efectivul general al infanteriei este de 46 000 de oameni. Cavaleria se compune din două regimente de trăgători, două de ulani, unul de ghizi, două de cuirasieri, totalizînd 38 de escadroane, în afară de 7 escadroane depozit; cavaleria numără în total 5 800 de oameni. Artileria se compune din 4 regimente (4 baterii călă-

rețe, 15 pedestre, 4 depozit, 24 de companii de artilerie de fortificații), avînd 152 de tunuri de 6 și 12 livre; un regiment de pionieri și plantatori de mine, numărînd 1 700 de oameni. Totalul, fără rezerve, este de 62 000 de oameni; împreună cu rezerva, după cum a arătat ultima recrutare, el poate să crească pînă la 100 000 de oameni. Armata se recrutează prin tragere la sorți; durata serviciului este de 8 ani, dar aproape jumătate din acest timp este petrecut în concediu. Prin urmare, în timp de pace forțele reale ale Belgiei abia ating 30 000 de oameni.

VIII. Armata portugheză

Armata portugheză avea în 1850 în compunerea ei următoarele trupe:

	În timp de pace	În timp de război
Infanterie	18 738	40 401
Cavalerie	3 508	4 676
Artilerie.....	2 707	4 098
Trupele de geniu și statul major	728	495
	<hr/> 25 681	<hr/> 49 670

Artileria se compune dintr-un regiment de cîmp, cu o baterie călăreață și 7 pedestre, 3 regimente de artilerie de poziție și de fortificații și 3 batalioane independente în insule. Calibrul tunurilor este de 6 și 12 livre.

IX. Armata spaniolă

Dintre toate armatele europene, armata spaniolă prezintă un interes deosebit pentru Statele Unite datorită unor împrejurări speciale. De aceea, încheind trecerea în revistă a forțelor militare ale Europei, acordăm armatei spaniole o atenție mai mare decît s-ar părea că merită după importanța ei în comparație cu armatele vecinilor ei de dincolo de Oceanul Atlantic.

Forța militară a Spaniei este formată din armata aflată în interiorul țării și din armatele din colonii.

În armata din interior intră un regiment de grenadieri, 45 de regimente de linie cu 3 batalioane fiecare, două regi-

mente cu cîte două batalioane dislocate la Ceuta și 18 batalioane de cazadores — trăgători. Toate aceste 160 de batalioane alcătuiau în 1852 o armată activă de 72 670 de oameni, care costau statul 82 692 651 de reali sau 10 336 581 de dolari anual. Cavaleria era compusă în 1851 din 16 regimente de carabinieri, dragoni și ulani, avînd fiecare cîte 4 escadroane, și 11 escadroane de cazadores sau cavalerie ușoară, în total 12 000 de oameni, costînd statul 17 549 562 de reali sau 2 193 695 de dolari.

Artileria numără 5 regimente de artilerie pedestră a cîte 3 brigăzi fiecare, revenind cîte un regiment pentru fiecare regiune a regatului, 5 brigăzi de artilerie grea, 3 călărețe și 3 de munte, în total 26 de brigăzi sau batalioane, cum se numesc acum. Într-un batalion de artilerie călăreață sînt două baterii, într-un batalion pedestru și de munte — 4. Cele 92 de baterii pedestre și 6 călărețe au în total 588 de piese de artilerie de cîmp.

Pionierii și plantatorii de mine formează un regiment cu 1 240 de oameni.

Rezerva se compune dintr-un batalion (nr. 4) pentru fiecare regiment de infanterie și un escadron depozit pentru fiecare regiment de cavalerie.

Efectivul total al forțelor armate se ridică — pe hîrtie — în 1851 la 103 000 de oameni; în 1843, după răsturnarea lui Espartero, el era numai de 50 000 de oameni, dar la un moment dat Narvaez a ridicat acest efectiv pînă la 100 000 de oameni. În medie, se poate socoti că se află sub arme cel mult 90 000 de oameni.

Compunerea armatelor din colonii este următoarea :

1. Armata Cubei se compune din 16 regimente de infanterie de veterani, 4 companii de voluntari, două regimente de cavalerie, două batalioane de artilerie pedestră cu cîte 4 baterii fiecare și 1 batalion de artilerie de munte cu 4 baterii, 1 batalion de artilerie călăreață cu două baterii, 1 batalion de pionieri și plantatori de mine. În afară de aceste trupe de linie, mai există o milicia disciplinada *, formată din 4 batalioane și 4 escadroane, și o milicia urbana **, formată din 8 escadroane, în total 37 de batalioane, 20 de escadroane și 84 de piese de artilerie. În ultimii ani armata permanentă a Cubei a fost completată cu numeroase trupe din Spania, și,

* — miliție disciplinară (alcătuită din corpuri de pedepsire). — *Nota trad.*

** — miliție orășenească. — *Nota trad.*

dacă admitem că efectivul ei inițial a fost de 16 000—18 000 de oameni, acum există probabil în Cuba între 25 000 și 28 000 de oameni. Dar aceste cifre sînt doar aproximative.

2. Armata din Puerto-Rico se compune din 3 batalioane de infanterie de veterani, 7 batalioane de miliție disciplinară, două batalioane de voluntari locali, un escadron de voluntari locali și 4 baterii de artilerie pedestră. Starea de părăsire în care este lăsată majoritatea coloniilor spaniole nu permite o apreciere precisă a efectivului acestei armate.

3. Armata insulelor Filipine se compune din cinci regiamente de infanterie, cu cîte 8 companii fiecare ; un regiment de trăgători din Luzon ; 9 baterii pedestre, una călăreață și una de munte. 9 detașamente cu cîte 5 batalioane de infanterie locală și alte detașamente provinciale existente mai înainte au fost dizolvate în 1851.

Armata se recrutează prin tragere la sorți, fiind permisă trimiterea de înlocuitori. Recrutările dau anual un contingent de 25 000 de oameni ; totuși, în 1848 au fost chemate sub arme 3 contingente sau 75 000 de oameni.

Armata spaniolă datorează actuala ei organizare în special lui Narvaez, deși la baza ei se mai află încă regulamentele introduse de Carol al III-lea în 1768. Narvaez a luat regimentelor vechile lor steaguri provinciale — fiecare regiment avea un steag propriu — și le-a înlocuit prin steagul spaniol în întreaga armată. Tot astfel el a desființat organizarea pe provincii și a centralizat armata, restabilind unitatea ei. Știind perfect de bine din proprie experiență că banii sînt motorul principal într-o armată care nu fusese aproape niciodată plătită și rareori bine echipată și întreținută, el a încercat de asemenea să introducă mai multă ordine în plata soldaților și în administrarea financiară a armatei. Nu se știe dacă Narvaez a reușit sau nu să-și realizeze pe deplin intențiile, dar toate îmbunătățirile introduse de el în acest domeniu au dispărut repede în timpul conducerii lui Sartorius și a succesorilor săi. Situația obișnuită — „nici plată, nici hrană, nici îmbrăcăminte” — a fost întru totul restabilă ; în timp ce generalii și ofițerii superiori pășesc țăntoși în tunicile lor cu fireturi strălucitoare de aur și argint sau poartă chiar uniforme fanteziste, neprevăzute în nici un regulament, soldații umblă zdrențăroși și desculți. Iată cum descrie un ofițer englez starea armatei spaniole de acum 10 sau 12 ani²⁵³ :

„Aspectul trupelor spaniole este cit se poate de neostășesc. Santinela se plimbă în post încoace și încolo, cu chipiul căzut pe ceafă, cu arma atârnată de umăr și cu aerul cel mai nepăsător din lume, cîntînd în gura mare o veselă seguidillă *. Adeseori îi lipsește cîte o parte din uniformă sau tunica și pantalonii sînt atît de zdrențuiți, încît chiar pe arșița verii el poartă mantaua cenușie pentru a-și ascunde mizeria ; într-un caz din trei, el poartă o încălțăminte complet distrusă, din care îi ies degetele — iată minunata vida militar ** din Spania !”

Un ordin dat de Serrano la 9 septembrie 1843 glăsuiește :

„Toți ofițerii și gradele superioare din armată sînt obligați de aici înainte să se prezinte în public în uniforma regimentului lor și cu sabia reglementară atunci cînd nu apar în civil ; toți ofițerii sînt de asemenea obligați să poarte numai semnele distinctiv, precis stabilite ale gradului lor, și nu altele ; podoabele fanteziste și ridicole, cu care unii dintre ei găsesc de cuviință să se împoțoneze, sînt strict interzise”.

Acestea în ceea ce-i privește pe ofițeri. Dar iată ce se poate citi referitor la soldați :

„Generalul de brigadă Cordoba s-a pus la Cadiz în fruntea unei liste de subscripție, pe care a deschis-o pentru a procura fondurile necesare cumpărării unei perechi de pantaloni de pînză pentru fiecare soldat vi-teaz al regimentului din Asturia”.

Faptul că din 1808 armata spaniolă se află într-o stare de rebeliune aproape permanentă, se explică prin această dezordine financiară. Dar adevăratele cauze sînt mult mai adînci. Înelungatul război cu Napoleon, în care diferitele armate și conducătorii lor au dobîndit o influență politică reală, a dat pentru prima dată armatei spaniole un caracter pretorian. Mulți oameni energici au rămas în armată încă din timpurile revoluționare ; includerea luptătorilor de guerillă în compunerea trupelor regulate a întărit acest element. Astfel, dacă ofițerii superiori și-au menținut pretențiile pretoriene, soldații și ofițerii inferiori mai sînt încă însuflețiți de tradiții revoluționare. Toate acestea au pregătit treptat răscoala din 1819—1823, iar mai tîrziu, în 1833—1843 ²⁵⁴, războiul civil a adus din nou pe primul plan armata și pe conducătorii ei. Folosită drept instrument de toate partidele, nu este de mirare că armata spaniolă a luat pentru un timp în mîinile ei frînele conducerii.

„Spaniolii sînt un popor războinic, dar nu milităros” — a spus abatele de Pradt ²⁵⁵. Dintre toate popoarele europene,

* — cîntec popular spaniol. — *Nota trad.*

** — viață de soldat. — *Nota trad.*

spaniolii nutresc, fără îndoială, cea mai mare antipatie pentru disciplina militară. Totuși nu este exclusă posibilitatea ca acest popor, care timp de o sută de ani și mai bine a fost renumit prin infanteria sa, să creeze din nou o armată cu care să se poată mândri. Pentru atingerea acestui scop este necesară o schimbare nu numai a sistemului militar, ci în și mai mare măsură a întregii vieți civile.

Karl Marx

Demisia generalului Simpson. —
Din viața parlamentară

Londra, 3 august. Acum două zile, ziarul „Morning Post” anunța publicul englez într-o formă care trăda vădit dezorientarea lui că generalul Simpson, sub pretextul sănătății sale subrede, își va da în curînd demisia din postul de comandant suprem al armatei engleze și că *nu va fi* numit altcineva în locul lui. Cu alte cuvinte: *armata engleză va fi subordonată comandamentului francez*. Prin urmare, guvernul are de gînd să-și decline orice răspundere în ceea ce privește ducerea războiului, trecîndu-o pe umerii „marelui și gloriosului nostru aliat”. Parlamentului i se ia în felul acesta ultima aparență de control. S-a găsit astfel un mijloc sigur pentru a transforma alianța dintre Anglia și Franța într-o crîncenă vrăjmășie între aceste două națiuni. În toate acestea recunoaștem mîna maestrului sub a cărui presiune brutală a fost distrusă în 1839 entente cordiale ²⁵⁶.

Parlamentul își încheie sesiunea în mod demn — cu scandaluri. *Primul scandal*: respingerea bill-ului cu privire la răspunderea limitată a societăților comerciale *particulare* (nu a societăților pe acțiuni), la cererea *marilor* capitaliști, a căror încruntare din sprîncene îl bagă în sperieți chiar și pe olimpiantul Palmerston. *Al doilea scandal*: amînarea pe un termen nelimitat a dezbaterii bill-ului cu privire la reglementarea relațiilor de arendă în Irlanda, bill care de 4 ani face naveta între cele două Camere ale parlamentului; amînarea este un compromis laș, care permite Camerei comunelor să se dezică de propria ei creație, guvernului — să-și calce cuvîntul, iar „cartierului irlandez” — să lase problema deschisă, pentru a o folosi ca atu în timpul hustings-urilor*. *Ultimul scandal*: moțiunea maiorului Reed, care obligă gu-

* — adunări electorale. — *Nota trad.*

vernul să convoace parlamentul în cazul că pacea va fi încheiată în timpul vacanței parlamentului. Reed este un șarlatan care, după cum se știe, se află în solda lui Palmerston. El a prezentat o „moțiune de neîncredere” pentru ca prin viclenie să determine Camera să dea guvernului un *voț de încredere*. Dar Camera a ridiculizat moțiunea lui Reed, l-a ridiculizat pe Palmerston și s-a ridiculizat pe ea însăși. Ea a ajuns la situația când proscrisului nu-i mai rămîne altceva decît să „ridiculizeze”, proscriindu-se singur.

Scris de K. Marx la 3 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 361 din 6 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Comentarii pe marginea dezbaterilor din parlament

Londra, 8 august. Dezbaterile cu privire la India, care au avut loc în ședința de ieri a Camerei comunelor, au fost provocate de raportul financiar al lui Vernon Smith (în prezent Mare Mogol și Manu, în una și aceeași persoană) asupra treburilor Imperiului britanic în Asia, precum și de propunerea lui Bright ca pe viitor această importantă problemă să fie discutată de Camera comunelor într-un „moment prielnic pentru dezbateri”; deocamdată nu ne vom ocupa de aceste dezbateri, deoarece avem de gând ca în timpul vacanței parlamentului să facem o cronică amănunțită a situației din Indiile orientale.

În situația critică în care se găsește, lordul *John Russell* n-a putut renunța la încercarea de a folosi apropiata încheiere a sesiunii parlamentului pentru a se alege cu un capital politic. El *nu mai* este în guvern și *încă nu* este în opoziție — iată situația critică în care se găsește. În opoziția tory, locul de lider este ocupat, și Russell n-are, prin urmare, ce face acolo. În opoziția liberală, conducerea tinde s-o ia Gladstone. În ultimul său discurs, după părerea sa desăvârșit, ținut cu prilejul împrumutului turc, Gladstone a pledat, cu cuvinte meșteșugite, în favoarea păcii cu Rusia, demonstrând că războiul este dus pe socoteala Turciei și a naționalităților care luptă, în special a Italiei. Russell presimte eșecuri teribile în timpul vacanței parlamentului și revendicări de pace la redeschiderea parlamentului. El presimte că pacea va trebui revendicată invocându-se pretexte liberale, cu atât mai mult cu cât toryi s-au pomenit în situația de partid al războiului par excellence*. Italia — iată un pretext pentru încheierea păcii cu Rusia! Russell îl invidiază pe Gladstone

* — prin excelență. — *Nota trad.*

pentru că a fost primul care a avut această idee, și deoarece nu i-o mai poate *lua înainte* ca să ocupe o poziție atât de avantajoasă, s-a hotărît să și-o *însușească*, schimbînd stilul distins al lui Gladstone într-unul vulgar. Prin faptul că Russell nu mai este în guvern, ca Palmerston, și încă nu este în opoziție, ca Gladstone, acest plagiat promite să devină rentabil. De aceea, aseară, Russell a luat cuvîntul și și-a început discursul cu asigurarea că el „nu are intenția nici să diminueze și nici să exagereze răspunderea guvernului”. Totuși, această răspundere este mare. Numai în cursul acestui an au fost alocate pentru război 45 000 000 l. st. și se apropie momentul cînd va trebui să se dea socoteală pentru această sumă colosală. În Marea Baltică flota n-a făcut și, probabil, nici nu va face vreo ispravă. În Marea Neagră perspectivele nu sînt mai bune. Schimbarea politicii Austriei permite Rusiei să-și mute trupele din Polonia și din alte locuri în Crimeea. Pe coasta asiatică armata turcă se află în pragul unei catastrofe. Nu mai există nici o perspectivă de a se trimite acolo ca întărire o legiune străină de 20 000—30 000 de oameni. Russell regretă că depeșele sale de la Viena nu au fost prezentate parlamentului. Ambasadorul Turciei a fost întru totul de acord cu el în ceea ce privește posibilitatea încheierii păcii pe baza ultimelor propuneri ale Austriei. Dacă războiul va continua, împotriva voinței Turciei, atunci pe viitor nu va mai fi vorba de garantarea de împrumuturi, ci de subsidii. Piemontul s-a alăturat puterilor occidentale, dar cere, pe bună dreptate, ca o compensație, schimbarea situației din Italia. Roma este ocupată de francezi, Statul papal — de austrieci; această ocupație sprijină despotismul atât aici cît și în Regatul celor două Sicilii și împiedică poporul italian să urmeze exemplul Spaniei. Ocuparea de către Rusia a Principatelor dunărene a servit drept pretext pentru actualul război. Cum se împacă cu aceasta ocuparea Italiei de către trupele franceze și austriece? Independența papei și, implicit, echilibrul european sînt amenințate. Nu s-ar putea cădea la o înțelegere cu Austria și Franța în legătură cu unele schimbări în forma de guvernare a Statului papal, ceea ce ar face posibil ca trupele străine să fie evacuate de acolo? Și, în sfîrșit, sfatul care nu spune nimic: miniștrii să nu încheie o pace nedemnă, dar nici să nu scape prilejul de a duce tratative de pace.

Palmerston a răspuns că el nu este omul care să-și asume marea răspundere de a declara un război pentru ca pe urmă să dea înapoi în fața răspunderii de a-l duce. El nu este un astfel de om. (Palmerston știe, într-adevăr, ce înseamnă „răspundere“.) Condițiile de pace, a declarat Palmerston, depind de rezultatele războiului, iar rezultatele războiului — de diferite împrejurări, adică de întâmplare. (Prin urmare, întâmplarea poartă răspunderea pentru rezultatele războiului, iar rezultatele războiului — răspunderea pentru condițiile de pace.) După câte știe el (Palmerston), Turcia împărtășește cu totul vederile Franței și Angliei. Și chiar dacă n-ar fi așa, trebuie amintit că Turcia nu-i *decît un mijloc*, iar nu un scop în lupta împotriva Rusiei. „Luminatele“ puteri occidentale trebuie să știe mai bine decît decrepita putere orientală ce este avantajos și ce nu. (Ce comentariu excelent la declarația de război împotriva Rusiei, în care războiul era prezentat ca un simplu „război defensiv“ în favoarea Turciei, la faimoasa notă de la Viena, pe care „luminatele“ puteri occidentale voiau s-o impună Turciei etc.) În ceea ce privește Italia, aceasta ar fi, cică, o problemă delicată. La Neapole situația este îngrozitoare, dar de ce? Pentru că Neapolul este aliatul Rusiei, aliatul unui stat *despotic*. În ceea ce privește situația Italiei ocupate de Austria și Franța (state nedespotice?), „deși forma de guvernare de acolo nu corespunde sentimentelor poporului“, prezența trupelor de ocupație este totuși necesară pentru menținerea „ordinii“. De altfel, Franța și-a redus numărul trupelor de la Roma, iar Austria și-a retras complet trupele din Toscana. Palmerston și-a încheiat discursul slăvind alianța cu Franța, care, după spusele lui, a devenit acum atât de strînsă, încît de o parte și de alta a Canalului Mîneicii guvernează, de fapt, „*un singur guvern*“. Și doar cu puțin înainte Palmerston a condamnat Neapolul pentru alianța acestuia cu un stat despotic! Iar acum el felicită Anglia pentru o asemenea alianță! Toată nostimada în discursul lui Palmerston o constituie faptul că a reușit să încheie cu tirade războinice o sesiune pe care a știut s-o țină atât de departe de problemele războiului.

Russell, firește, nu s-a sfiit să folosească acum Italia drept un fals pretext pentru încheierea păcii, tot așa cum, după întoarcerea sa de la Viena, a folosit Polonia și Ungaria drept un fals pretext pentru continuarea războiului. Russell nu s-a sfiit să uite că în anii 1847—1852, fiind prim-ministru, i-a

permis lui Palmerston să contribuie mai întâi la agitarea spiritelor în Italia prin promisiuni false, pentru ca apoi s-o dea pe mâna lui Bonaparte și a regelui Ferdinand, a papei și a împăratului. Acest lucru l-a interesat prea puțin pe Russell. Ceea ce l-a interesat era cum să-i smulgă lui Gladstone „pretextul italian” și să și-l însușească.

Scris de K. Marx la 8 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 371 din 11 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Forțele armate trimise împotriva Rusiei

Londra, 11 august. Forțele armate pe care în momentul de față aliații se pregătesc să le trimită împotriva Rusiei se reduc, în afară de propriile lor trupe, la :

1) Un mic corp auxiliar piemontez de 15 000 de oameni, smuls Piemontului prin amenințările comune ale Angliei, Franței și Austriei. Acest tribut impus Piemontului a fost una dintre condițiile puse de Austria ca preț al aderării ei la „tratatul din 2 decembrie”²⁵⁷.

2) O *legiune străină* cu un efectiv de numai câteva mii de oameni — o olla podrida* de mercenari din Occident atrași din țările lor de baștină unul câte unul, pe ascuns și contravenind dispozițiilor polițienești.

3) O *legiune italiană*, în curs de organizare, numărând 4 000—5 000 de oameni.

4) O *legiune poloneză* care există numai în stadiu de proiect.

5) În sfârșit, se prevede, pentru un viitor îndepărtat, formarea unui corp auxiliar *spaniol*, care să reprezinte „crunta jenă financiară”.

Această listă pestriță de detașamente de voluntari și de armate în miniatură reprezintă harta acelei Europe care se află în prezent la remorca Angliei și Franței. Poate exista o caricatură mai desăvârșită a armatei formate din multe po-poare trimise împotriva Rusiei de Napoleon I?

Scris de K. Marx la 11 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 375 din 14 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — o amestecătură. — Nota trad.

Karl Marx

Mitingul consacrat Poloniei

Londra, 13 august. Repetatele atacuri vehemente ale ziarelor guvernamentale împotriva grandiosului miting consacrat Poloniei, care a avut loc miercurea trecută la St. Martin's-Hall²⁵⁸, ne dau prilejul să-l comentăm pe scurt. Inițiativa mitingului aparține, fără îndoială, însuși guvernului. Drept paravan a servit „Asociația literară a prietenilor Poloniei”²⁵⁹, asociație formată, pe de o parte, din adepții lui Czartoryski și, pe de altă parte, din aristocrați englezi filopolonezi. De la înființarea ei, această asociație a fost o unealtă oarbă în minile lui Palmerston, care o dirija și o controla prin intermediul lordului Dudley Stuart, mort de curînd. Adresele și delegațiile în favoarea Poloniei pe care această asociație le trimitea în fiecare an la Palmerston erau unul dintre principalele mijloace pentru a menține reputația „antirusă” a acestuia. La rîndul lor, adepții lui Czartoryski trăgeau mari foloase din această legătură: ea le dădea posibilitatea să figureze drept singurii reprezentanți onorabili, ca să spunem așa „oficiali”, ai emigrației poloneze, să înlăture partidul democrat al emigrației poloneze și, în sfîrșit, să folosească considerabilele fonduri de ajutorare ale emigranților de care dispunea asociația pentru recrutarea de membri în propriul lor partid. Între „Asociația literară” și „Centralizarea”²⁶⁰, Asociația democrată poloneză, se duce de mult timp o luptă aprigă. În 1839 „Centralizarea” a ținut la Londra un mare miting public, în cadrul căruia a demascat intrigile asociației „literare”, a dezvăluit trecutul istoric al adepților lui Czartoryski (aceasta a făcut-o Ostrowski, autorul unei istorii a Poloniei scrise în limba engleză²⁶¹) și a declarat sus și tare că între ea și „restauratorii” diplomatico-aristocrați ai Poloniei este o prăpastie de netrecut. Din acest moment, poziția uzurpată de asociația „literară” a fost zdruncinată. În treacăt

mai trebuie să menționăm că evenimentele din anii 1846 și 1848—1849²⁰² au adăugat emigrației poloneze un al treilea element, o fracțiune socialistă, care, totuși, împreună cu Asociația democrată îi combate pe adepții lui Czartoryski.

Guvernul, inițiind acest miting, urmărea un triplu scop : în primul rînd, crearea unei legiuni poloneze pe care s-o trimită în Crimeea și astfel să se descotorosească de o parte din „emigrația poloneză”, în al doilea rînd, împospătarea popularității lui Palmerston și, în sfîrșit predarea în mîinile lui și ale lui Bonaparte a oricărei mișcări a polonezilor. Ziarele guvernamentale afirmă că o conspirație organizată în mare taină de agenți ruși a zădărnicit scopul acestui miting. Nimic mai ridicol decît această afirmație. Majoritatea participanților la mitingul din St. Martin's-Hall era formată din cartiști londonezi. Amendamentul * îndreptat împotriva guvernului a fost prezentat de un urquhartist și sprijinit de un alt urquhartist, anume Collet și Hart. Manifestele împărțite în sală aveau următorul conținut :

„Mitingul a fost convocat de aristocrații englezi, care nu caută altceva decît să mențină vechiul sistem guvernamental britanic” etc., „Polonia condamnă orice alianță cu actualii potențați ai Europei, ea nu dorește să fie restaurată de nici unul dintre actualele guverne și nici să fie redusă la rolul de unealtă pentru intrigile diplomatice” etc.

Aceste manifeste erau semnate de președintele și secretarul „Comitetului democrat polonez”. Dacă ținem seama de faptul că între cartiști, urquhartiști și emigrația poloneză propriu-zis „democrată” de la Londra relațiile nu sînt de loc amicale, orice bănuială de „conspirație” cade. Scenele furtunoase din timpul mitingului au fost provocate exclusiv de comportarea președintelui, lordul Harrington, care a refuzat în modul cel mai neparlamentar să dea citire amendamentului lui Collet și să-l pună la vot. Indignarea a sporit din cauză că colonelul *Szulszewski*, secretarul „Asociației literare a prietenilor Poloniei”, a avut ideea de a chema un consta-

* Textul literal al amendamentului lui Collet adoptat de miting este următorul: „Acest miting, care dorește sincer restaurarea națiunii poloneze, nu poate uita că nimicirea acestei națiuni este, în primul rînd, o armare a atitudinii perfide a lui Palmerston în perioada 1830—1846, și de aceea, atîta timp cît Palmerston rămîne în slujba coroanei, orice propunere de restaurare a Poloniei nu poate fi decît o capcană și o înșelătorie. Cît de adevărată este această afirmație reiese și din faptul că Palmerston duce în așa fel războiul, încît să prejudicieze cît mai puțin Rusia, iar condițiile de pace propuse de el sînt menite să reducă definitiv la zero integritatea și independența Turciei”.

bler care să-l aresteze pe Collet. Tumultul a ajuns, firește, la culme atunci cînd lordul Harrington, sir Robert Peel și prietenii lor au fugit de la tribună, părăsind încăperea. După ce George Thompson a fost numit președinte în locul lui Harrington, ordinea a fost imediat restabilită.

Reprezentanții clasei conducătoare din Anglia care au strălucit la acest miting consacrat Poloniei nu erau nicidecum în măsură să trezească un respect deosebit pentru patriciat. Conte *Harrington* este, poate, un om foarte bun, dar, fără îndoială, un orator foarte prost. Nu se poate imagina un spectacol mai penibil. Doar cu mare greutate nobilul lord a putut să îngiime cîteva cuvinte coerente. Pînă la urmă, toate frazele discursului său au rămas neterminate, aceasta rămî-nînd pe seama stenografului. Nobilul lord este militar și, incontestabil, un militar viteaz, dar, dacă stăm să judecăm după felul în care a condus mitingul consacrat Poloniei, el este potrivit pentru orice funcție, numai pentru aceea de conducător nu. Ca orator, lordul *Ebrington*, moașa bill-ului cu privire la respectarea repausului duminical, nu-l întrece cu mult pe contele *Harrington*. Fața sa exprimă încăpăținare, forma capului său amintește de un berbec. El are un merit incontestabil: nu poate fi învins cu argumente. Napoleon a spus cîndva că englezii, cînd sînt învinși, nu-și dau niciodată seama de acest lucru. Din acest punct de vedere, *Ebrington* este un englez tipic.

După lorzi au luat cuvîntul baroneții. Lordul *Ebrington* a dat citire propunerii guvernului cu privire la restaurarea Poloniei. După dînsul a urmat sir Robert Peel, care a sprijinit această propunere. În multe privințe este greu de imaginat un contrast mai mare decît cel dintre „deputatul de Tamworth” (Peel) și „deputatul de Marielebone” (*Ebrington*). Primul este un fanfaron innăscut și cu tupeu, al doilea — un puritan fricos și afectat. Primul te amuză, al doilea te dezgustă. Sir Robert Peel face impresia unui comis-voiajor de la o firmă de vinuri ridicat la rangul de nobil, lordul *Ebrington* — a unui inchișitor convertit la protestantism. Numai prin contopirea lui Tony Lumpkins cu frumosul *Brummel* în una și aceeași persoană ar putea rezulta o asemenea discordanță ca cea dintre persoana, îmbrăcămintea și manierele lui Peel. El este un amestec ciudat de clown și dandy. *Palmerston* are o mare slăbiciune pentru această ciudățenie din Tamworth, considerînd-o utilă. Cînd vrea să știe dincotro bate vîntul, care este starea de spirit a poporului, el îl folosește în chip

de morișcă pe sir Robert Peel. Când a vrut să se convingă dacă opinia publică din Anglia va aproba expulzarea din țară a lui Victor Hugo și a altora, l-a însărcinat pe sir Robert Peel să ia cuvîntul și să-i atace violent pe emigranți, ridicîndu-l în slăvi pe Bonaparte ²⁶⁸. La fel procedează acum în cazul Poloniei. Palmerston îl folosește ca „tentacul”. Peel este cît se poate de potrivit pentru acest rol nu prea onorabil. El este ceea ce englezii numesc „a chartered libertine”, un bezmetic patentat, un excentric privilegiat, de ale cărui trăsneli și izbucniri, maniere, vorbe și fapte nu poate fi făcut răspunzător nici un guvern și nici un partid. La mitingul consacrat Poloniei, sir Robert a venit dichisit și, după cum se spune, sulemenit ca pe scenă. Parcă strîns în corset, cu o floare roșie la butonieră, parfumat ca o modistă, el învîrtea în mîna dreaptă o umbrelă uriașă cu care își bătea tactul în timp ce vorbea. Amuzant a fost faptul că imediat după lorzi și baroneți a luat cuvîntul d-l Tite, fost vicepreședinte al Asociației pentru reforma administrativă. De cînd, datorită influenței acestei asociații, Tite a fost proclamat Solon-ul din Bath, el, după cum se știe, și-a început cariera parlamentară votînd *împotriva* moțiunii lui Scully cu privire la o reformă administrativă parțială și *pentru* împrumutul turc, propus de Palmerston, în timp ce la votarea moțiunii lui Roebuck s-a *abținut* cu multă prudență. Lorzii și baroneții chicoteau, parcă arătînd spre el: „Iată cine trebuie să ne ia locul!” Pe d-l Tite nu este nevoie să-l caracterizăm mai amănunțit. Aceasta a făcut-o Shakespeare cînd l-a creat pe nemuritorul Shallow, asemuit de Falstaff cu una din acele figuri pe care le tai după desert din coji de brînză *.

În opoziție cu toți acești domni, *Hart*, un tînăr plebeu necunoscut, a făcut de la primele cuvinte impresia unui om chemat să atragă masele și să le ducă după sine. Se înțelege acum de ce guvernul este nemulțumit de mitingul consacrat Poloniei. Mitingul s-a transformat într-o înfrîngere nu numai pentru Palmerston, ci, într-o mai mare măsură, pentru clasa al cărei reprezentant este.

Scris de K. Marx la 13 august 1855
Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 379 din 16 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

* Vezi Shakespeare. „Henric al IV-lea”, partea a II-a, actul III, scena a 2-a. — *Nota red.*

Karl Marx

Cu privire la critica poziției Austriei în războiul Crimeii

Londra, 15 august. Recent, Brătianu a trimis ziarului „Daily News” o scrisoare în care descrie suferințele îndurate de locuitorii Principatelor dunărene sub călcăiul armatei austriece de ocupație, face aluzie la duplicitatea consulilor Franței și Angliei și pune apoi întrebarea :

„Joacă oare Austria rolul de aliat sau cel puțin de *stat neutru* atunci când are în Principatele dunărene o armată de 80 000 de oameni, cu ajutorul căreia, cum reiese din depeșele oficiale, ea împiedică intrarea turcilor în Basarabia și crearea unei armate române, cu toate că aceasta din urmă ar fi luat parte activă la război, și atunci când Austria retrage din Galiția 200 000 de oameni, dînd astfel posibilitate Rusiei să trimită tot atîtea trupe în Crimeea ?”

Atitudinea de duplicitate a Austriei a început din clipa cînd ea, care nu era nici neutră și nici aliată, s-a erijat în *mediatoare*. Faptul că la aceasta a împins-o în parte *Anglia* se pare că-l dovedește următorul extras dintr-o depeșă adresată de lordul Clarendon, la 14 iunie 1853, guvernului de la Viena :

„Dacă armata rusă ar trece prin Principate și ar invadea alte provincii ale Turciei, atunci, de bună seamă, toată populația creștină s-ar ridica, dar nu în favoarea Rusiei și nici pentru a-l sprijini pe sultan, ci pentru propria ei independență ; este de prisos să mai adăugăm că o asemenea răzmeriță ar cuprinde curînd și provinciile *austriece* de la Dunăre. Este însă treaba guvernului austriac să aprecieze efectul pe care asemenea evenimente l-ar avea în Ungaria și în Italia și cum îi vor însufleși ele pe răzvrătiții din Europa, de care Austria are toate motivele să se teamă, și care, pare-se, consideră că tocmai acum se apropie momentul pentru realizarea planurilor lor. Acestea sînt considerentele care îndeamnă guvernul maiestății-sale să se unească cu Austria în vederea unui țel comun, care corespunde atît de mult intereselor societății, și să caute împreună mijloacele care să împace pretențiile îndreptățite ale Rusiei cu drepturile suverane ale sultanului”.

O altă problemă, și anume cea cu privire la politica Austriei, a rămas pînă la sfîrșitul sesiunii parlamentului tot atît de puțin elucidată ca la începutul sesiunii. Care a fost poziția Austriei față de *expediția din Crimeea*? La 23 iulie a. c., Disraeli l-a întrebât pe lordul John Russell pe ce își întemeiază declarația sa că „*una dintre principalele cauze ale expediției din Crimeea a fost refuzul Austriei de a trece Prutul*”.

Lordul John Russell nu și-a putut aminti, mai exact a spus că „declarația sa se întemeiază pe o amintire vagă, o amintire cu caracter general”. Atunci Disraeli a pus aceeași întrebare lui Palmerston, care

„nu a vrut să răspundă la o întrebare de *felul acesta*, care se referă la anumite momente rupte dintr-un lung șir de tratative duse de guvernul maiestății-sale cu guvernul unui monarh care într-o anumită măsură este aliatul maiestății-sale”.

După cum se vede, cu acest răspuns evaziv Palmerston a confirmat cele declarate de Russell, dar numai îndirect, ascunzîndu-se îndărătul unor fraze delicate la adresa „aliatului într-o anumită măsură”. Să trecem acum de la Camera comunelor la Camera lorzilor. La 26 iunie a.c., lordul Lyndhurst a rostit o filipică împotriva Austriei :

„La începutul lunii iunie” (1854) „Austria a hotărît să ceară Rusiei să evacueze Principatele dunărene. Această cerere a fost formulată în termeni foarte drastici, cuprinzînd o amenințare voalată că ea va recurge la forța armelor dacă cererea nu va fi satisfăcută”.

După unele observații cu caracter istoric, Lyndhurst a continuat :

„A atacat oare Austria atunci într-adevăr Rusia? A încercat ea să trimită trupe în Principatele dunărene? Nicidecum. Timp de cîteva săptămîni ea s-a abținut de la orice acțiuni, și abia în momentul cînd a fost ridicat asediul Silistrei, cînd armata rusă a început să se retragă și însăși Rusia a declarat că are intenția să evacueze în curînd Principatele și să-și retragă trupele dincolo de Prut — abia atunci Austria și-a amintit de obligațiile ei”.

Ca răspuns la această cuvîntare, lordul Clarendon a declarat :

„Cînd Austria și-a asumat, rînd pe rînd, o serie de obligații față de Anglia și Franța și a început să facă mari și costisitoare pregătiri de război, cînd a propus apoi în mod insistent ca Franța și Anglia să trimită emisari militari la cartierul general al generalului Hess, fără îndoială că Austria intenționa să intre în război și conta pe acesta. Dar ea conta, de asemenea, pe faptul că, încă cu mult înainte de sosirea anotimpului fa-

vorabil pentru începerea acțiunilor militare, armatele aliate vor obține victorii decisive în Crimeea, că ele își vor face disponibile forțele și vor putea întreprinde alte acțiuni în cooperare cu propriile ei trupe. Din păcate, aceasta nu s-a întâmplat, și dacă, la cererea noastră, Austria ar fi declarat război, după toate probabilitățile ea ar fi trebuit să-l ducă singură”.

Și mai uimitoare este declarația făcută ceva mai târziu de *Ellenborough* în Camera lorzilor, declarație pe care pînă în prezent nu a înfirmat-o nici un ministru :

„*Inainte* de a fi trimisă expediția militară, Austria a propus să discute cu puterile aliate problema viitoarelor acțiuni militare. Totuși, aliații, acționînd potrivit unor hotărîri luate anterior, au trimis expediția, și *atunci* Austria a declarat imediat că ea nu poate lupta de una singură împotriva rușilor și că *expediția din Crimeea o silește să-și schimbe modul de acțiune*. Mai târziu, chiar la începutul lucrărilor Conferinței de la Viena, cînd era deosebit de important ca Austria să acționeze împreună cu noi, în acel timp voi, încă preocupați exclusiv de gîndul cum să asigurați succesul acțiunilor voastre militare din Crimeea, ați retras de pe teritoriul din imediata vecinătate a Austriei 50 000 de soldați turci apti de luptă, lipsind astfel Austria de singurul sprijin pe care ar fi putut conta în cazul unei campanii militare împotriva Rusiei. Din toate acestea, ca și din recente declarații ale contelui Clarendon, reiese limpede, mylorzi, că nechibzuita noastră expediție din Crimeea a paralizat politica Austriei, punînd-o în situația dificilă în care se află acum. Eu am avertizat guvernul încă *inainte* ca expediția să fi fost trimisă în Crimeea. Am arătat guvernului ce influență va avea această expediție asupra politicii Austriei”.

Iată ce contradicție flagrantă există între declarația ministrului de externe Clarendon, declarația lordului John Russell și cea a lordului *Ellenborough*. Russell spune : expediția din Crimeea a fost trimisă deoarece Austria a refuzat să treacă Prutul, adică să pornească împotriva Rusiei cu arma în mînă. Nu, spune Clarendon, Austria nu a putut porni împotriva Rusiei deoarece expediția din Crimeea nu a avut rezultatele scontate. În sfîrșit, lordul *Ellenborough* declară : expediția din Crimeea a fost întreprinsă împotriva voinței Austriei, silind-o pe aceasta să renunțe la un război împotriva Rusiei. Aceste contradicții, oricum ar fi ele interpretate, dovedesc, în orice caz, că nu numai politica Austriei se caracterizează prin duplicitate.

Scris de K. Marx la 15 august 1855

Publicat în „*Neue Oder-Zeitung*”
nr. 383 din 18 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

Războiul anglo-francez împotriva Rusiei ²⁶¹

I

Londra, 17 august. Războiul anglo-francez împotriva Rusiei va fi înscris în mod indiscutabil în istoria militară ca un „război de neînțeles”. Discursuri grandilocvente alături de o activitate neînsemnată; pregătiri gigantice și rezultate jalnice; o prudență învecinată cu nehotărîrea, alternînd cu un curaj temerar, izvorît dintr-o totală ignoranță; neobișnuita mediocritate a generalilor alături de neobișnuita vitejie a trupelor; înfrîngeri, parcă premeditate, alternînd cu victorii raportate din greșeală; armate care pier din cauza indolenței și sînt salvate printr-o întîmplare uimitoare — un întreg ghem de contradicții și inconsecvențe. Și toate acestea sînt la fel de caracteristice pentru ruși cît și pentru inamicii lor. Dacă englezii au nimicît o armată model din pricina proastei administrații a funcționarilor civili și a incapacității ofițerilor, dacă francezii s-au expus unor primejdii inutile și au suferit pierderi uriașe numai pentru că Ludovic Bonaparte a avut pretenția să conducă războiul stînd la Paris, rușii au suferit pierderi asemănătoare din pricina proastei administrații și a ordinelor stupide, dar categorice venite de la Petersburg. Talentul militar de care țarul Nicolaie a dat dovadă în timpul războiului turc din 1828—1829 a fost în mod sistematic „trecut sub tăcere” chiar și de cei mai slugarnici apologeți ai săi. Dacă rușii îl au pe Tottleben, care, în treacăt fie zis, *nu este rus*, pe de altă parte ei îl au pe Gorceakov și alții în *ov*, care prin incapacitatea lor nu sînt cu nimic mai prejos decît Saint-Arnaud și Raglan.

S-ar părea că cel puțin acum, cînd atîtea minți se preocupă de elaborarea a tot felul de planuri posibile de atac și apărare, cînd pe zi ce trece crește efectivul trupelor și stocul de materiale, trebuie să se nască o idee care să aducă victoria. Totuși nimic de felul acesta nu s-a întîmplat. Războiul se

tărăgănează, iar continuarea lui nu face decît să favorizeze extinderea teatrului de acțiuni militare. Cu cît teatrele de acțiuni militare se extind mai mult, cu atît acțiunile care se desfășoară pe fiecare din ele sînt mai puține. În prezent avem 6 teatre de acțiuni militare : *Marea Albă*, *Marea Baltică*, *Dunărea*, *Crimeea*, *Caucazul* și *Armenia*. Dar relatarea tuturor faptelor petrecute pe această întindere nemărginită poate încăpea într-o singură coloană de ziar.

Despre ceea ce se petrece în *Marea Albă* anglo-francezii au prudența să nu pomenească, în general, nimic. Aici aliații pot urmări doar două scopuri militare : să împiedice navigația de cabotaj și orice altă navigație comercială a rușilor în aceste ape și să ia Arhanghelskul, dacă condițiile vor fi prielnice. Prima misiune ei au încercat s-o ducă la îndeplinire, dar numai parțial. Ca și în trecut, escadrele aliate au apărut și în acest an prea tîrziu și s-au înapoiat prea devreme. Cît privește cea de-a doua misiune — luarea Arhanghelskului —, ei nici măcar n-au încercat s-o ducă la îndeplinire. În loc să încerce îndeplinirea acestei misiuni fundamentale, escadra aliaților, care bloca litoralul, a atacat în mod dezorganizat satele ruse și lapone și a distrus puținul avut al unor sărmani pescari. Corespondenții englezi justifică aceste acțiuni rușinoase prin ciuda și iritarea de care a fost cuprinsă escadra văzînd că nu este în stare să întreprindă nimic serios ! Nu există însă nici o justificare !

Pe *Dunăre* nu se întîmplă nimic. Gurile acestui fluviu nu sînt curățate nici măcar de pirați, din care cauză ei fac ca navigația în aceste locuri să fie nesigură. Austria deține aici cheia porților spre Rusia și, după cît se pare, este hotărîtă să nu scape din mînă această cheie.

În *Caucaz* domnește o acalmie totală. Cumpliții cerchezi, ca toți muntenii sălbatici și independenți, par să fie întru totul mulțumiți de retragerea coloanelor ruse de infanterie din văile lor și nu manifestă nici o dorință de a coborî la șes decît pentru a jefui. Ei știu să lupte numai pe propriul lor pămînt, și, în afară de aceasta, perspectiva alipirii la Turcia se pare că nu-i încîntă de loc.

În *Asia*, Turcia se prezintă așa cum este în realitate : armata ei din Asia reflectă perfect starea de descompunere a întregului imperiu. S-a dovedit că e nevoie să cheme în ajutor pe ghiaurul franc ; dar francii * n-au putut face aici nimic în

* — denumirea curentă în Orientul apropiat pentru locuitorii Europei occidentale. — *Nota trad.*

afară de fortificații de campanie. Toate încercările lor de a impune trupelor metode civilizate de ducere a războiului n-au avut nici un rezultat. Rușii au asediat Karsul și se pare că sînt gata să-l ia cu asalt potrivit unui plan bine stabilit. Cu greu se va găsi vreo posibilitate de a veni în ajutorul orașului, în afară de cazul că Omer-pașa va debarca la Batumi cu o armată de 20 000 de oameni și îi va lovi pe ruși în flanc. Este cu totul de neînțeles și de loc măgulitor pentru ruși faptul că ei, dispunînd de o armată de 20 000—30 000 de soldați destoinici, au acționat atît de încet și cu atîta nehotărîre împotriva unui dușman atît de puțin disciplinat. Oricîte succese ar avea rușii pe acest teatru de acțiuni militare, maximum ce ar putea obține ar fi luarea Karsului și a Erzerumului, căci posibilitatea unei campanii împotriva Constantinopolului prin Asia Mică este absolut exclusă. De aceea războiul din Asia are deocamdată o importanță mai mult locală, și, deoarece de la distanță și cu hărți defectuoase cu greu se poate face o apreciere justă a situației tactice și strategice, nu vom aborda în mod amănunțit această temă. Rămîn două teatre principale de acțiuni militare : Crimeea și Marea Baltică.

II

Londra, 18 august. În *Crimeea*, asediul înaintează cu o încetineală de melc. În tot cursul lunii iulie, francezii și englezii au fost ocupați să facă noi lucrări de asediu tot mai aproape de Redan și Malahov, și, deși am auzit tot timpul că au ajuns „în imediata apropiere” a fortificațiilor ruse, aflăm acum că la 4 august capul tranșeei se află la o distanță de 115 m, ba, poate, chiar mai mare de șanțul principal al rușilor. Firește, e bine cel puțin că aprigul Pellissier a fost nevoit să admită că „sistemul său de asalturi” a suferit un eșec și că numai niște lucrări de asediu făcute potrivit unui plan pot deschide drum armatelor sale. Cu toate acestea, este un mod extrem de original de ducere a războiului ca 200 000 de oameni să fie lăsați cu nepăsare să zacă în corturile lor și să moară de holeră și friguri așteptînd ca tranșeele să fie terminate. Dacă, după cum afirmă presa pariziană, Cernaia nu poate fi forțată, dat fiind caracterul inaccesibil al pozițiilor ruse de pe celălalt mal al râului, o expediție pe mare spre Eupatoria și încercarea de a-i sili din această parte pe ruși să iasă în cîmp deschis pentru a cunoaște forța lor reală și

mijloacele auxiliare de care dispun ar putea avea unele rezultate pozitive. În actuala stare de lucruri, trupele turce, sarde și jumătate din cele franceze și engleze sînt reduse la rolul unor simpli spectatori. O mare parte din aceste trupe ar putea fi folosite pentru diferite diversiuni. Dar singurele diversiuni de care auzim sînt cele de la circul „Astley” și de pe scenele teatrelor „Surray și Cremorne Gardens”, unde, în fiecare seară, în aplauzele furtunoase ale patrioților cockney*, rușii suferă înfrîngeri teribile.

În prezent rușii, probabil, au și primit toate întăririle, așa că în curînd trupele lor vor ajunge să aibă efectivul maxim. Englezii vor mai trimite cîteva regimente, francezii au trimis 10 000—15 000 de oameni și urmează să trimită încă și mai mulți; în total, aliații vor primi în Crimeea întăriri proaspete în număr de 50 000—60 000 de oameni. În plus, guvernul francez a înregistrat sau a achiziționat un mare număr de vase fluviale (numărul lor variind, după diferite versiuni, între 50 și 60), care se presupune că vor fi folosite pentru o expediție în Marea Neagră. Rămîne de văzut dacă ele sînt destinate pentru Marea de Azov sau pentru intrarea pe Nipru și Bug, unde obiectivele de atac ar fi Oceakov, Kinburn, Herson și Nikolaev. Am arătat deja că pe la mijlocul lunii august se va ajunge la ciocniri sîngeroase, întrucît atunci rușii, primind întăriri, vor avea din nou *inițiativa***. Și într-adevăr rușii, sub comanda generalului Liprandi, au atacat trupele franceze și sarde de la Cernaia, dar au fost respinși, suferind pierderi mari. Pierderile aliaților nu au fost arătate, ceea ce înseamnă că sînt foarte mari. Pentru a comenta mai amănunțit acest fapt nu sînt suficiente știrile telegrafice.

În *Marea Baltică*, în sfîrșit, s-a dat „o lovitură serioasă” : „A great blow has been struck”. Vezi presa engleză : Bombardarea Sveaborgului ! Distrugerea Sveaborgului ! Atît fortificațiile de pămînt cît și celelalte sînt o ruină ! Sveaborgul a încetat efectiv să mai existe ! Victoria strălucită a aliaților ! Flota e cuprinsă de un entuziasm de nedescris ! Și acum să vedem care e realitatea. Flotele aliaților, compuse din 6 vase de linie, 4 sau 5 fregate mari (blockships) și aproximativ 30 de canoniere și vase prevăzute cu mortiere s-au îndreptat la 7 august de la Revel spre Sveaborg. La 8 august ele și-au

* — londonezul de rînd. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 402—403. — *Nota red.*

ocupat pozițiile. Vasele cu pescaj mic au trecut peste bancurile de nisip și stîncile de la vest de fortăreață, pe unde vasele mari nu pot trece, și se pare că s-au oprit la o distanță mai mare de o bătaie de tun de insulele pe care se află Sveaborgul. Vasele mari au rămas în larg și, după cît putem aprecia noi, în afara razei de acțiune a tunurilor fortăreței. Atunci canonierele și vasele cu mortiere au deschis focul. Se pare că nu s-a recurs la trageri prin ochire directă, ci doar la un bombardament în care s-a folosit unghiul maxim de tragere verticală permis de tunuri. Bombardamentul a durat 45 de ore. Au fost pricinuite unele pagube, care nu pot fi însă evaluate din lipsă de date amănunțite din ambele părți. Arsenalul și diferite pulberării (se pare că neînsemnate) au fost distruse. „Orașul” Sveaborg (după cîte știm, compus din cîteva case locuite de oameni care fac serviciul în flotă sau la fortificații) a fost prefăcut în cenușă. Distrugerile pricinuite propriu-zis fortificațiilor se pare că sînt neînsemnate, deoarece flota, după cum declară cei doi amirali, nu are *nici un mort* și nici un fel de pierderi de material, ci doar cîteva răniți. Aceasta este cea mai bună dovadă că escadrele au rămas la o distanță care le ferea de orice primejdie și care le permitea să bombardeze, dar fără să poată folosi tragerea prin ochire directă, singura în stare să distrugă fortificațiile. Dundas, a cărui depeșă este mult mai decentă și rezervată decît cea a amiralului francez (cel puțin, judecînd după textul apărut în „Moniteur”, probabil, înfrumusețat la Paris), recunoaște că din cele 7 insule pe care este așezat Sveaborgul au avut de suferit numai 3, situate la vest de principala intrare în golful Helsingfors. După cît se pare, nici nu s-a încercat un atac împotriva intrării principale. Vasele mari au jucat rolul unor simpli spectatori, iar la o debarcare a trupelor în scopul cuceririi și distrugerii fortificațiilor — acțiune hotărîtoare într-un asemenea atac — nu s-a gîndit nimeni. De aceea au fost distruse numai provizii și depozite, adică lucruri ușor recuperabile. Dacă rușii nu vor precupeți timpul și mijloacele, în 3 săptămîni situația la Sveaborg va fi tot atît de bună ca și înainte. Din punct de vedere militar, Sveaborgul n-a avut de loc de suferit; toată povestea se reduce la o operație ale cărei rezultate materiale abia dacă justifică cheltuielile făcute și care a fost întreprinsă în parte pentru că flota aliaților din Marea Baltică trebuia să facă ceva

înainte de a se întoarce acasă, în parte pentru că Palmerston voia să încheie sesiunea parlamentară cu un foc de artificii. Din păcate, pentru scopul acesta, evenimentul a întârziat cu 24 de ore. Iată la ce se reduce glorioasa distrugere a Sveaborgului de către flota aliaților. Vom reveni asupra acestui subiect de îndată ce vom primi știri amănunțite.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 17 și 18 august 1855

Publicat ca articol de fond în
„Neue Oder-Zeitung” nr. 385 și 387
din 20 și 21 august 1855 și în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4483 din 1 septembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în „Neue Oder-Zeitung”,
confruntat cu textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”
Tradus din limba germană

Karl Marx

Despre evenimentele de pe teatrul de acțiuni militare

Londra, 22 august. Rapoartele amiralilor Penaud și Dundas confirmă aprecierea noastră cu privire la „glorioasa distrugere a Sveaborgului, acest Gibraltar al Nordului” (cum îl numește „Times”). Și chiar într-un ziar londonez citim astăzi următoarele :

„Despre caracterul marelui bombardament asupra Sveaborgului nu se poate spune decît că, dată fiind amploarea incendiului, de bună seamă că inamicul a suferit pierderi considerabile. Totuși avem impresia că nu am cîștigat mare lucru. Succesul repurtat n-a fost nici strălucit și nici durabil. În Marea Baltică situația nu s-a schimbat cu nimic”.

Ce-i drept, „Times”, care în timpul șederii în Franța a reginei Angliei are nevoie de un cer senin și de vești bune și care de cîteva zile zugrăvește totul doar în couleur de rose * și simulează accese de optimism, nu vrea să renunțe de loc la iluzia că „orașul” Sveaborg a fost distrus.

În ceea ce privește bătălia de pe Cernaia, pentru a face o apreciere asupra ei, este nevoie de știri mai amănunțite. Toată problema este de a ști dacă lupta s-a dat pentru vadrile pe unde putea fi trecută Cernaia și în ce măsură adîncimea riului a constituit o piedică reală. Dacă această bătălie a avut loc fără ca în fața frontului francezilor să fi existat o asemenea piedică, atunci ea îi pune pe ruși într-o lumină foarte proastă. Și, dimpotrivă, dacă era vorba de cucerirea defileurilor, care nu puteau fi ocolite, atunci marile pierderi suferite de ruși se explică întru totul, și bătălia poate fi socotită onorabilă pentru ambele părți. Totuși un lucru nu este clar, și anume : de ce, la rîndul lor, rușii nu au încercat să ocolească prin valea Baidarului. Cert este însă că, dacă aliații nu vor pleca de bunăvoie, rușii, cum au dovedit-o

* — culori trandafirii. — *Nota trad.*

acum, nu vor fi în stare să-i scoată de pe platou și de pe aliniamentul râului Cernaia. Astfel reîncepe vechea poveste.

Ne putem aștepta de la o zi la alta la un asalt asupra gorganului Malahov. Dacă asaltul nu va reuși, aliații se vor pomeni într-o situație grea. Dacă va reuși, ceea ce ar fi posibil, deși ar implica pierderi uriașe, aceasta încă nu va însemna că rușii vor pierde Cartierul de sud, în afară de cazul că vor fi nevoiți să-l evacueze din lipsă de alimente. În orice caz, aliații ar avea perspectiva să-i alunge de acolo pe ruși înainte de venirea iernii. Știrile cu privire la starea sănătății soldaților englezi din Crimeea sînt contradictorii. După unul din rapoarte, în fiecare lună 1 000 de soldați englezi din tranșee devin inapți pentru luptă. Cert este că numai din regimentul 10 husari, cu un efectiv de 676 de oameni, 161 sînt bolnavi. Într-una din scrisorile sale către contele Shaftesbury, doctorul Sutherland, șeful comisiei sanitare trimise de guvern în Crimeea, comunică printre altele :

„Situația săptămînală la 7 iulie : efectivul armatei engleze — 41 593 de oameni ; numărul total al cazurilor mortale — 150, morți de holeră — 71, de friguri — 17, de diaree — 19, de dizenterie — 2. Situația săptămînală la 14 iulie : efectivul armatei — 42 513 oameni ; numărul total al cazurilor mortale — 123, morți de holeră — 55, de friguri — 18, de diaree — 10, de dizenterie — 5. Din pricina rănilor au murit în prima săptămîină — 44, în cea de-a doua — 30, în total 74”.

Astfel, în primele două săptămîni ale lunii iulie, raportul dintre cazurile de deces survenite din cauza bolilor și cazurile de deces survenite în urma rănilor este de 4 : 1. Doctorul Sutherland face următoarea comparație între starea sănătății soldaților în iarna trecută și în vara aceasta :

„În timpul iernii, mortalitatea are un caracter cu totul diferit decît în timpul verii. Acum aproape că nu mai există nici una din cauzele de astă-iarnă : hrana proastă, lipsa de somn, extenuarea, lipsa de îmbrăcăminte și de adăpost, lipsa oricărei posibilități de a lupta împotriva factorilor care au provocat scorbutul aproape în întreaga armată. Atunci toate cazurile de boală erau de natură scorbutică, ceea ce explică îngrozitoarea mortalitate înregistrată în spitalele din Skutari ; ea poate fi comparată numai cu mortalitatea din timpul foametei din Irlanda” (1847) ; „acum însă bîntuie frigurile și holera, a căror virulență a fost, fără îndoială, atenuată în tabăra noastră datorită grijii deosebite față de soldați”.

Fără doar și poate că în prezent starea sănătății armatei asediate este mai proastă decît a armatei asediatoare. Doctorul Sutherland nu poate avea totuși pretenția să se dea crezare spuselor sale, deoarece, după cum o dovedește un

caz recent, în tabăra engleză critica este pedepsită. Acum vreo 6 săptămîni, „Times” a publicat o scrisoare anonimă în care era dezvăluită atitudinea condamnabilă față de cei răniți în măcelul din 18 iunie. Departamentul de război a cerut ziarului „Times” să-i comunice numele corespondentului. Ziarul a refuzat să facă acest lucru, afară doar dacă d-l Frederick Peel va promite solemn că corespondentul nu va avea nimic de suferit de pe urma celor dezvăluite. Peel nu a admis această condiție și a înfierat în parlament refuzul lui „Times”. În acest timp, d-l Bakewell (chirurg-asistent), autorul scrisorii menționate, fiind bolnav, se afla în concediu la Skutari. Aceasta se întîmpla pe la mijlocul lunii iulie. Autoritățile din tabără, printr-un mijloc sau altul, au descoperit că el este autorul scrisorii. Fără știrea lui Bakewell și în timpul absenței sale a fost constituită, din personalul medical superior, compus în cea mai mare parte tocmai din persoanele compromise în scrisoarea lui Bakewell, o comisie de anchetă, care l-a găsit vinovat, fără a-i da posibilitatea nici să se apere și nici să aducă dovezi în sprijinul celor susținute de el. La 3 august, într-un ordin de zi pe armată, s-a adus la cunoștință destituirea lui Bakewell. Cazul relatat ne edifică în ce măsură sînt demne de încredere rapoartele engleze oficiale și semioficiale cu privire la starea sănătății soldaților, felul cum sînt îngrijiți răniții etc.

Scris de K. Marx la 22 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 395 din 25 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

O scrisoare a lui Napier

Londra, 24 august. Sir Charles Napier publică în ziarele de astăzi o scrisoare ²⁶⁵ *în care este confirmată în fond părerea noastră în legătură cu bombardarea Sveaborgului. Dăm următoarele extrase din această scrisoare :*

„Din ceea ce am scris eu însumi, precum și din raportul amiralului Dundas reiese că, dacă planul meu ar fi fost urmat întocmai, Sveaborgul ar fi fost de mult distrus. S-a stabilit că aliații au avut în total 43 de canoniere și vase cu mortiere și că multe vase cu mortiere au fost avariate. De fapt ei ar fi trebuit să aibă cel puțin 100. Într-o scrisoare adresată mie” (1854), „sir James Graham aprecia că este nevoie de 200 asemenea vase. Dacă în realitate ar fi existat atâtea vase, bombardamentul ar fi putut fi continuat, schimbând oamenii, așa cum se face în tranșee. Mortierele ar fi avut timp să se răcească, și bombardamentul n-ar fi încetat pînă n-ar mai fi rămas piatră pe piatră și nu s-ar fi realizat o breșă prin care să pătrundă vasele de linie, cu ajutorul cărora lucrurile să fie duse pînă la capăt. Se pare totuși că amiralitatea nu s-a gândit că vasele cu mortiere nu pot sta la infinit pe loc, deși din rapoartele asupra situației de la Sevastopol ar fi trebuit să învețe cîte ceva. Astfel o operație care părea concepută cu mult discernămint nu s-a soldat decît cu un succes parțial, și amiralul Dundas recunoaște în raportul său că fortificațiile maritime ruse aproape că n-au avut de suferit. Dacă amiralul Dundas ar fi dispus de mai multe mijloace, el ar fi putut continua bombardamentul atîta timp cît vremea se menținea frumoasă, iar escadrele, în loc să se întoarcă la Nargen, ar fi putut ancora la Sveaborg.

În primul an de război, toate acestea au mai putut fi trecute cu vederea amiralității, dată fiind lipsa de mijloace, în al doilea an însă — în nici un caz. În loc de canoniere și vase cu mortiere, amiralitatea a construit baterii plutitoare de metal care abia se țineau pe apă și, chiar dacă ar fi putut pluti, ar fi devenit inutile, deoarece la o distanță de 400 de iarzi de Sveaborg ar fi fost mai mult ca sigur distruse, iar la o distanță de peste 400 de iarzi n-ar fi putut provoca nici un fel de pagube.

Primul experiment de folosire a metalului a costat țara 1 000 000, și unde este acest milion? Cel de-al doilea experiment a costat nu mai puțin de o jumătate de milion, dar bateriile plutitoare de metal nu au părăsit încă porturile noastre și, probabil, nu le vor părăsi niciodată. La acest rezultat se ajunge cînd la conducere se află oameni incapabili. Miniștrii au fost nevoiți să reorganizeze departamentul de război. Cînd se

vor gândi oare la o reorganizare a amiralității? Atîta timp cît nu fac acest lucru, banii poporului sînt aruncați în vînt. Se pare că amiralitatea nu cunoaște efectul unui bombardament, deși cu mai bine de un an în urmă i-am prezis ce se va întîmpla; și dacă amiralii ar fi citit istoria, ar fi știut că Martinica, unde existau tot atît de puține cazemate pentru întreaga garnizoană ca și la Sveaborg, a fost luată cu ajutorul vaselor cu mortiere. Amiralul Dundas afirmă că în planul său nu figura nici o încercare de atac general al vaselor de linie asupra fortificațiilor de apărare și că operațiile sale s-au limitat, prin urmare, la distrugerea fortăreții și a arsenalelor în măsura în care acest lucru era posibil cu ajutorul mortierelor.

Dacă amiralul Dundas ar fi dispus de mijloace suficiente, el ar fi prevăzut în planul său un atac împotriva fortificațiilor de apărare și și-ar fi concentrat întreaga flotă pentru a fi gata în orice moment să profite de spaima și zăpăceala provocată de canoniere și vasele cu mortiere. Chiar și numai dogoarea incendiilor provocate ar fi împiedicat garnizoana să folosească tunurile, iar flota s-ar fi putut apropia de Sveaborg și ar fi ras de pe fața pămîntului lucrările de fortificații, insulele etc.; în loc de aceasta au fost distruse numai clădiri de lemn și arsenale, misiunea principală fiind din nou amînată pentru anul viitor”.

Napier își încheie scrisoarea cu următoarele cuvinte:

„Sir James Graham a fost unul dintre miniștrii care au trimis armata britanică tîrziu, în septembrie, la Sevastopol, fără mijloace de transport, fără hrană, fără corturi, îmbrăcăminte și spitale, pentru a petrece o iarnă îngrozitoare și a pieri acolo. Este același ministru care a insistat să pornesc cu o flotă engleză la sfîrșitul lunii octombrie pentru a o lăsa să piară sub stîncile Sveaborgului. El a reușit să găsească doi ofițeri de marină care, spre rușinea lor, au semnat o scrisoare injurioasă adresată mie de Graham; acești indivizi se mai află și azi în rîndurile amiralității. Iată metodele de conducere a marinei acestei țări. Cele două veri de operații desfășurate în Marea Baltică vor servi amiralității noastre drept lecție. Amiralitatea este în posesiunea planurilor mele de atac asupra Kronstadtului și, probabil, și a planurilor amiralului Dundas. De aceea se prea poate ca sir James Graham și cei doi complici ai săi să pornească ei înșiși la drum vara viitoare pentru înfăptuirea acestor planuri”.

Scris de K. Marx la 24 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 397 din 27 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Austria și războiul

Pe altă pagină publicăm relatările unui ofițer austriac în legătură cu călătoria făcută recent de împăratul Franț Iosif pentru a inspecta armata din Galiția. Evenimentele descrise de autor în legătură cu această călătorie și observațiile lui cu privire la dislocarea trupelor imperiale confirmă părerea noastră exprimată cu alt prilej că, făcînd anul trecut pregătiri de război, Austria n-a jucat de loc teatru pentru a induce în eroare puterile apusene. Fără îndoială că ea n-a putut face asemenea sacrificii numai pentru a arunca praf în ochii lumii ²⁶⁶.

Adevărul este că numai nevoia extremă a împins Austria să se înarmeze împotriva Rusiei; și atîta timp cît s-au putut tărăgăna lucrurile, ea s-a cramponat pînă și de cea mai slabă perspectivă de menținere a păcii, cu care o momea diplomația rusă. În cele din urmă însă Austria și-a pierdut răbdarea, și Petersburgul a aflat cu o uimire învecinată cu spaima că trupele austriece sînt concentrate la granița Galiției. Aceasta s-a întîmplat într-un moment cînd rușii nici măcar nu întrevedeau posibilitatea unor asemenea măsuri militare din partea Austriei și cînd era absolut exclusă concentrarea tot atît de rapidă a unei armate cu un efectiv corespunzător la granița Galiției. De aceea a trebuit să se recurgă din nou la arta diplomației. Cum și cu ce rezultat s-a făcut aceasta nu este nevoie să repetăm. Uriașa armată austriacă, concentrată nu de mult la granița Galiției, a fost brusc desființată ²⁶⁷, și temerile Rusiei în ceea ce privește acest sector s-au risipit în parte. Spunem în parte, deoarece concentrarea armatei austriece a fost însoțită de două împrejurări importante, care n-au dispărut o dată cu desființarea ei. Este vorba de fortificațiile și căile ferate construite, reparate sau prelungite în timpul staționării armatei în Galiția.

În timp ce în toate celelalte părți ale imperiului guvernul încredința, de regulă, construirea de căi ferate unor întreprinzători particulari, iar calea ferată spre apus, care trebuia să lege Viena de München, era în general neglijată în mod izbitor, baronul Hess, comandantul suprem al trupelor din Galiția, folosea mii de soldați pentru construirea unei linii ferate care, oricât de mare ar fi fost importanța ei strategică, are, cel puțin acum, o valoare foarte îndoielnică din punct de vedere comercial. În alte condiții, proiectul de construire a acestei linii ar fi zăcut, probabil, încă vreo 30 de ani în sertarele inginerilor societăților particulare. Rusiei nu-i convine de loc construirea acestor căi ferate, cu ajutorul cărora Austria poate concentra acum din nou armata abia desființată într-un interval de timp de 5 ori mai scurt decât îi trebuie Rusiei pentru concentrarea unei armate similare. Oricine își va da osteneala să cerceteze datele statistice referitoare la transportul feroviar al Austriei și va compara ceea ce s-a făcut în răsărit în scopuri pur politice, cu minimum de atenție acordat intereselor comerciale în apus, se va îndoi, desigur, că aceste căi ferate din Galiția au fost construite cu atîta grabă numai pentru a induce lumea în eroare. Este absolut evident că pentru atingerea acestui scop ar fi fost mult mai indicată terminarea rapidă a construirii căilor ferate din apus, care leagă Austria de Bavaria.

Păreră noastră este confirmată în și mai mare măsură de recente perfecționări ale vechilor fortificații și de construirea altora noi în provinciile din răsăritul Austriei. Dacă construirea de căi ferate poate fi explicată nu numai prin considerente strategice, construirea și perfecționarea unui sistem de fortificații și cheltuielile neproductive reclamate de aceste lucrări pot fi explicate doar prin scopurile cărora le servesc în mod nemijlocit. Cele spuse de noi în legătură cu raportul dintre extinderea construirii de căi ferate în răsăritul și apusul Austriei se aplică în și mai mare măsură la construirea de fortificații. Din cele 36 de fortărețe ale Imperiului austriac, 7 fac parte direct și 9 indirect din linia de apărare din răsărit, iar celei mai mari părți dintre ele, ca, de pildă, Cracovia, Przemyśl și Zalescic, li s-au adus abia de curînd îmbunătățirile necesare. Primele două împreună cu Lembergul, care din cauza poziției lui nu poate fi transformat într-o fortăreață puternică, domină drumul care duce spre Varșovia; Zalescic este așezat la extremitatea de răsărit a Galiției, în fața importantei fortărețe ruse Hotin. Cracovia a

fost transformată într-o fortăreață de prim-rang, și toate fortificațiile ei, ca și celelalte fortificații din Galiția, sînt complet pregătite pentru război. Cîndva în armata austriacă exista obiceiul de a se încredința comanda fortărețelor unor generali bătrîni, ramoliți, aceasta fiind considerată un fel de retragere onorabilă, iar serviciul în asemenea fortărețe era socotit un fel de exil pentru ofițerii căzuți în dizgrație la curte. Dar acum comanda fortărețelor din est și nord-est a fost încredințată pretutindeni unor oameni realmente capabili, unor generali meritoși și unor eminenți ofițeri de stat-major. Cracovia se află sub comanda generalului Wolter, Przemyśl — a generalului-maior Ebner, Zalescic — a generalului-maior Gläser, Karlsburg *, în Transilvania, se află sub comanda generalului Sedlmayer, iar Olmütz, pe flancul de nord-vest, sub comanda generalului von Böhm. În schimb, în apus situația se prezintă cu totul altfel; acolo oamenii și lucrările nu sînt decît niște ruine, a căror stare de descompunere n-o oprește nimeni. Dar cum s-ar mai schimba acest tablou dacă puterile occidentale ar putea pune la îndoială, fie măcar în vorbe, sinceritatea politicii Austriei! Cum s-ar mai rezezi autoritățile austriece să restaureze Linzul cu cele 40 de turnuri maximiliene, Linzul care acum nici nu este considerat fortăreață, și Salzburgul, pe vremuri o fortăreață de prim-rang! Dar ce vedem în schimb? O inactivitate totală și nici un fel de pregătiri de război. Chiar și soldații care se întorc din răsărit, unde sperau să cucerească laurii victoriei, pe măsură ce se apropie de granița bavareză, își pierd spiritul războinic.

Acestea fiind fapte care vorbesc de la sine, nu rămîne de lămurit decît o singură problemă, și anume: din a cui vină a ajuns politica Austriei într-un impas și țara împovărată de o uriașă datorie națională suplimentară, fără să aibă vreun avantaj direct nici ea și nici așa-ziii ei aliați? Știm că la Viena este răspîndită părerea, împărtășită de toți în Germania, că Austria ar fi renunțat să participe la război, temîndu-se să nu-și facă din Prusia un al doilea inamic și știind că un război întreprins fără ajutorul Germaniei n-ar oferi nici o garanție că ar lua repede sfîrșit, așa cum o cere situația specială a imperiului. Noi susținem totuși categoric un punct de vedere opus. Considerăm că, dacă Austria ar fi atacat cu îndrăzneală armata rusă, Prusia și restul Germaniei

* *Karlsburg* — denumirea germană a orașului românesc Alba Iulia. — *Nota trad.*

ar fi fost nevoite s-o urmeze, chiar dacă ar fi făcut-o cu greu și fără entuziasm.

Cine trebuie deci socotit răspunzător de actuala politică a Austriei? Anglia, condusă de faimosul ipocrit, flecar și lăudăros, lordul Palmerston. Pentru a dovedi justetea acestei afirmații, trebuie să părăsim tabăra militară și să pătrundem în labirintul diplomației. La 23 iulie, d-l Disraeli l-a întrebat pe lordul John Russell pe ce își întemeiază declarația sa că „una din principalele cauze ale expediției din Crimeea a fost refuzul Austriei de a trece Prutul”. Lordul John nu și-a putut aminti, mai exact a spus că „declarația sa se întemeiază pe o amintire cu caracter general”. Atunci d-l Disraeli a pus aceeași întrebare lordului Palmerston, care

„nu a vrut să răspundă la o întrebare de felul acesta, care se referă la anumite momente rupte dintr-un lung șir de tratative duse de guvernul maiestății-sale cu guvernul unui monarh care într-o anumită măsură este aliatul maiestății-sale. În ceea ce-l privește, nu poate spune decât că a considerat întotdeauna Crimeea drept locul unde dominația Rusiei pe Marea Neagră poate primi cea mai eficace lovitură; și chiar dacă n-ar exista alte cauze, acest considerent ar fi, după părerea lui, absolut suficient pentru a justifica expediția”. „Eu consider — a declarat el — că expediția din Crimeea este cel mai nimerit pas care se putea face”.

Astfel am aflat de la lordul Palmerston că ideea campaniei din Crimeea nu aparține Austriei, nici lui Bonaparte, ci lui însuși. La 26 iunie lordul Lyndhurst, atacînd violent Austria, a declarat că

„la începutul lunii iunie Austria a hotărît să ceară Rusiei să evacueze Principatele dunărene. Această cerere a fost formulată în termeni foarte drastici cuprinzînd o aluzie vagă că, dacă cererea nu va fi satisfăcută, Austria va recurge la forța armelor”.

După unele observații cu caracter istoric, nobilul lord a continuat :

„A atacat oare Austria atunci într-adevăr Rusia? A încercat ea să trimită trupe în Principatele dunărene? Nicidecum. Timp de cîteva săptămîni ea s-a abținut de la orice acțiuni pînă în momentul cînd a fost ridicat asediul Silistrei, cînd armata rusă a început să se retragă și însăși Rusia a declarat că are intenția să evacueze în curînd Principatele și să-și retragă trupele dincolo de Prut”.

Prin urmare, lordul Lyndhurst reproșează Austriei că una spune și alta face. După el a luat cuvîntul lordul Clarendon. Din discursul său putem deduce într-o oarecare măsură

cauzele care au transformat Austria din mai și iunie în Austria din iulie și august. El spune că

„atunci cînd Austria și-a asumat, rînd pe rînd, o serie de obligații față de Anglia și Franța și a început să facă mari și costisitoare pregătiri de război, cînd a propus apoi în mod insistent ca Franța și Anglia să trimită emisari militari la cartierul general al generalului Hess, fără îndoială că Austria intenționa să intre în război și conta pe el. Dar ea conta, de asemenea, pe faptul că, încă cu mult înainte de sosirea anotimpului favorabil pentru începerea acțiunilor militare, armatele aliate vor obține victorii decisive în Crimeea, că ele își vor face disponibile forțele și vor putea întreprinde alte acțiuni în cooperare cu propriile ei trupe. Din păcate, aceasta nu s-a întîmplat, și dacă, la cererea noastră, Austria ar fi declarat război, după toate probabilitățile ea ar fi trebuit să-l ducă singură”.

Prin urmare, explicația lordului John Russell este în directă contradicție cu declarația lordului Clarendon. Potrivit afirmației lordului John, expediția a fost trimisă în Crimeea, deoarece Austria a refuzat să treacă Prutul, adică să pornească împotriva Rusiei. Iar lordul Clarendon spune că Austria nu a putut porni împotriva Rusiei din pricina expediției din Crimeea.

Va fi de asemenea util să ne oprim și asupra declarației lordului Ellenborough, pe care nimeni n-a infirmat-o :

„Înainte de a fi trimisă expediția în Crimeea, Austria a propus să discute cu puterile aliate problema viitoarelor acțiuni militare. Totuși, aliații, acționînd potrivit unor hotărîri luate anterior, au trimis expediția, și atunci Austria a declarat imediat că ea nu poate lupta de una singură împotriva rușilor și că expediția din Crimeea o silește să-și schimbe modul de acțiune. Mai tîrziu, chiar la începutul lucrărilor Conferinței de la Viena, cînd era deosebit de important ca Austria să acționeze împreună cu noi, în acel timp voi, încă preocupați exclusiv de gîndul cum să asigurați succesul acțiunilor voastre militare din Crimeea, ați retras de pe teritoriul din imediata vecinătate a Austriei 50 000 de soldați turci apti de luptă, lipsind astfel Austria de singurul sprijin pe care putea conta în cazul unei campanii militare împotriva Rusiei. Din toate acestea, ca și din declarațiile contelui, reiese limpede, mylorzi, că nechibzuita noastră expediție din Crimeea a paralizat politica Austriei, punînd-o într-o situație atît de dificilă, încît a fost nevoită să renunțe la o linie de conduită care să-i asigure onoarea, demnitatea și interesele. Încă înainte de a fi trimisă expediția în Crimeea mi-am permis să atrag atenția guvernului asupra consecințelor inevitabile ale acestui pas. Am arătat guvernului ce influență va avea această expediție asupra politicii Austriei”.

Sfatul lordului Ellenborough n-a fost luat în seamă. Palmerston a trimis expediția la Sevastopol exact în momentul cînd devenise clar că ea va sili Austria să renunțe

la orice acțiuni militare împotriva Rusiei. S-ar zice că Palmerston și-a propus să dea ajutor celui mai înrăit dușman al Angliei, că a pus intenționat Austria în situația echivocă pe care o are în Principatele dunărene, a dat-o pe mâna diplomației ruse și a împins-o spre prăpastia în care trebuie să se prăbușească în cele din urmă. În acest caz, ca și în multe alte cazuri din îndelungata sa carieră lipsită de glorie, Palmerston, fie că a vrut sau nu, a făcut în mod strălucit doar jocul Rusiei.

Scris de K. Marx
la sfârșitul lunii august 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 493 din 13 septembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Pedepsirea soldaților englezi

Londra, 28 august. În armata britanică există o instituție absolut suficientă pentru a caracteriza păturile sociale din care sînt recrutați soldații britanici. Ne referim la *pedeapsa cu bătaia*. Pedepsele corporale au fost desființate și în armata franceză, și în cea prusiană, și în alte armate mai mici. Chiar și în Austria, unde cei mai mulți recruți sînt semibarbari, există intenția vădită de a se desființa pedepsele corporale; astfel, de curînd a fost suprimată din regulamentul armatei austriece pedeapsa la stroi. În Anglia, dimpotrivă, „cat-o'-nine-tails” („pisica cu nouă cozi”), instrument de tortură asemănător cu cnutul rusesc, continuă să se aplice. Ori de cîte ori a fost ridicată în parlament problema unei reforme a legislației militare, toți generalii bătrîni, și mai ales bătrînul Wellington, au apărut cu mult zel „cat”-ul. În ochii lor un soldat nebiciuit era ceva de neconceput. Pentru ei vitejia, disciplina și invincibilitatea erau calități proprii numai soldaților care aveau pe spinarea lor cicatricele a cel puțin 50 de lovituri, la fel cum înainte vreme oamenii din suitele nobililor purtau pe scuturile lor blazonul.

Unica reformă a fost limitarea numărului de lovituri la 50. Eficacitatea acestei reforme s-a văzut acum aproape o săptămînă la Aldershott, cînd un soldat și-a dat duhul după ce a primit 30 de lovituri de bici. În cazul de mai sus s-a aplicat metoda preferată — de a muia „cat-o'-nine-tails” în urină. Aplicarea urinei pe carnea sfirtecată și sîngerîndă a celui biciuit este mijlocul cel mai sigur de a-l duce la nebunie. „Pisica cu nouă cozi”, în afară de faptul că este un instrument de tortură, lasă și niște cicatrice care nu dispar niciodată, stigmatizînd omul pe viață. Chiar și în armata britanică aceasta înseamnă un stigmat pentru totdeauna. Soldatul biciuit rămîne dezonorat în ochii camarazilor săi. Totuși, potri-

vit regulamentului armatei britanice, pedeapsa aplicată soldaților care se află în fața inamicului se reduce aproape exclusiv la bătaie; în felul acesta pedeapsa considerată de apărătorii ei drept singurul mijloc de menținere a disciplinei în momentele hotărîtoare devine de fapt cel mai sigur mijloc de slăbire a disciplinei, întrucît îi demoralizează pe soldați, lezîndu-le le point d'honneur *. Aceasta explică două fapte ciudate: în primul rînd, *marele număr de dezertori englezi la Sevastopol*. În timpul iernii, cînd soldații britanici trebuiau să depună eforturi supraomenești pentru a face de planton în tranșee, cei care nu puteau rămîne trei 48—60 de ore în șir erau biciuiți. Inchipuiți-vă! Să biciuiești niște eroi cum s-au dovedit a fi soldații britanici în tranșeele de la Sevastopol și în bătălia de la Inkerman! Dar paragrafele referitoare la disciplină ale regulamentului militar sînt categorice. Cei mai buni soldați erau biciuiți cînd îi doboră oboseala și, dezono-rați, dezertau la ruși. Nimic nu condamnă mai aspru sistemul bătăii decît aceste fapte. În nici un alt război nu s-a întîmplat ca soldații vreunei națiuni să dezerteze în număr atît de mare la ruși. Ei știau că acolo vor fi tratați mai rău decît în rîndurile propriiei lor armate. Armatei britanice i-a revenit cîntea să dea primul contingent masiv de asemenea dezertori, și, după înșeși mărturisirile englezilor, „cat-o'-nine-tails” i-a furnizat armatei ruse acești dezertori.

Al doilea fapt este dificultatea de care se lovește Anglia ori de cîte ori încearcă să formeze o legiune străină. Încă în timpul războiului antiacobin, în legiunile străine a trebuit să fie efectiv desființată pedeapsa cu bătaia, deși oficial regulamentul armatei britanice era considerat valabil și pentru aceste unități. La începutul secolului al XIX-lea, cîțiva generali englezi contaminați de erezie, printre care și sir Robert Wilson, au publicat pamflete care criticau sistemul pedepse-lor corporale aplicate soldaților. Mai bine de zece ani sir Francis Burdett a tunat și a fulgerat în parlament împotriva lui „cat-o'-nine-tails” și a spus despre națiunea engleză că este „a flogged nation” (o națiune biciuită). El a găsit în Camera comunelor un sprijin energic din partea lordului Folkestone și a celebrului lord Cochrane (actualmente amiral, conte Dundonald). În presă, Cobbett a dus o campanie furibundă împotriva „cat-ului”, pentru care fapt a fost condamnat la doi ani închisoare. În ultimul an de război împotriva lui Napoleon a existat un moment cînd indignarea poporului și a armatei au

* — onoarea. — *Nota trad.*

atins un asemenea grad, încît însuși ducele de York, renumit în egală măsură prin fanatismul său pentru muștruliuia soldaților, prin felul în care a luat-o la fugă în fața francezilor, ca și prin legăturile sale galante cu madame Clarke, a fost nevoit să dea un ordin de zi în care se aducea la cunoștința tuturor ofițerilor că înaintarea lor în grad va fi împiedicată dacă în unitățile lor cazurile de bătaie vor fi prea frecvente.

Cum se explică atunci că timp de o jumătate de secol „cat-o'-nine-tails” a ținut piept cu succes acestui foc concentric ? Foarte simplu. Acest „cat” este instrumentul cu ajutorul căruia se păstrează caracterul aristocratic al armatei engleze, instrumentul cu ajutorul căruia toate gradele ofițerești, începînd de la sublocotenent, sînt apanajul fiilor mai tineri ai aristocrației și ai gentry-ei *. Desființarea lui „cat-o'-nine-tails” ar duce la dispariția distanței enorme care-l separă acum pe soldat de ofițer și care împarte parcă armata în două rase diferite. Totodată, în rîndurile armatei ar intra și elemente din păturile mai de sus ale poporului decît cele din care era recrutată pînă acum. Aceasta ar însemna sfîrșitul vechiului sistem de organizare a armatei engleze. Ea ar fi revoluționată pînă în temelii. „Pisica cu nouă cozi” este cerberul care păzește comoara aristocrației.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 28 august 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 405 din 31 august 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — micii nobilimi. — *Nota trad.*

Friedrich Engels

Bătălia de pe Cernaia ²⁶⁸

În pofida așteptărilor noastre, poșta sosită la miezul nopții cu vaporul „Africa” n-a adus raportul prințului Gorceakov cu privire la bătălia de pe Cernaia care a avut loc la 16 august. Totuși comunicatele franceze și engleze pe care le-am publicat ieri cuprind suficiente date care fac posibilă o apreciere mai mult sau mai puțin justă asupra acestei bătălii. Ceea ce te uimește în comunicatul francez este lipsa fanfaronadei, atât de proprie spadasinilor francezi și atât de supărătoare în primele buletine ale lui Pelissier. De data aceasta bătrînul general relatează neobișnuit de limpede, concret și concis cele petrecute pe Cernaia ; el recunoaște chiar și vitejia de care au dat dovadă rușii cu acest prilej. Raportul său contrastează izbitor cu calculele ridicole ale generalului Simpson privind numărul trupelor care au participat la luptă ; potrivit acestor date, reiese că 15 000 de francezi și sarzi au înfrînt fără mari eforturi 60 000 de ruși. De fapt lucrurile s-au petrecut, pare-se, astfel :

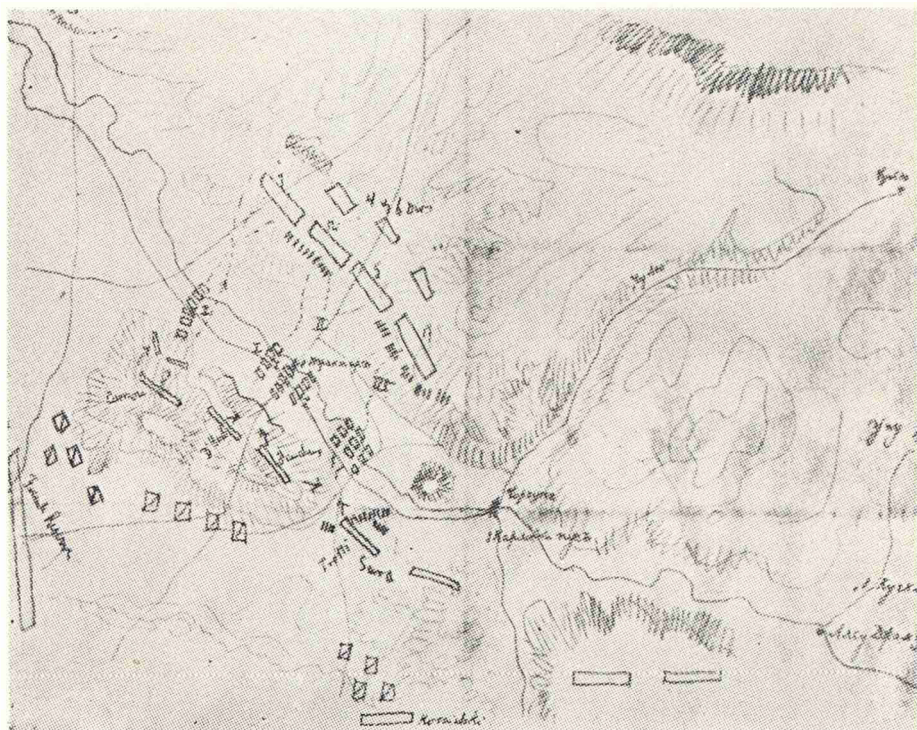
În dimineața zilei de 16 august, înainte de răsăritul soarelui, rușii au coborît de pe piscurile Mackenzie și au ocupat o poziție la poalele colinelor care coboară spre Cernaia. Armatele ruse erau comandate de generalul Gorceakov în persoană. În subordinea lui se aflau generalul Read, care comanda flancul drept (diviziile a 7-a și a 12-a), Liprandi, care ocupa cu divizia a 5-a centrul și divizia a 17-a, care constituia flancul stîng al rușilor. Se mai aflau acolo, pare-se ca rezerve, și unități din diviziile a 4-a și a 6-a. Divizia a 5-a împreună cu trupe din diviziile a 4-a și a 6-a formează o parte din corpul 2 (corpul lui Paniutin), sosit de curînd în Crimeea ; restul sînt vechi trupe din Crimeea, care, pare-se, au acționat cu un efectiv foarte redus.

De cealaltă parte a râului Cernaia terenul este aproape neaccidentat, fiind o prelungire a cîmpiei Balaklavei, care se întinde pînă la rîu ; în imediată apropiere a râului însă această cîmpie este întreruptă de două grupe de coline, care în partea dinspre Balaklava urcă în trepte, dar spre Cernaia coboară brusc, formînd astfel o minunată poziție de apărare împotriva inamicului care ar vrea să forțeze rîul. Între aceste două grupuri de coline se află valea în care a avut loc celebra șarjă a cavaleriei ușoare engleze în timpul bătăliei de la Balaklava. Grupul de coline din est, care forma flancul drept al poziției, era ocupat de cele două divizii sarde ale generalului La Marmora ; celălalt grup, din nord-vest — de trei divizii franceze, care formau centrul și flancul stîng al poziției. Francezii erau comandați de generalul d'Herbillon, care a dispus divizia Camou în stînga, propria sa divizie în centru și divizia Faucheux — în dreapta, unde pozițiile ei se învecinau cu pozițiile diviziei sarde a lui Trotti. Două obstacole aflate chiar în fața poziției au făcut să sporească capacitatea ei de apărare : primul obstacol — rîul Cernaia, care atunci putea fi ușor trecut cu piciorul, i-a silit totuși pe ruși să-l traverseze doar în anumite puncte și în coloane înguste ; al doilea — apeductul, construit în cea mai mare parte în stîncă, în așa fel încît, chiar după ce-l treceai, trebuia să te cațeri pe un perete stîncos abrupt. Pe culmile colinelor francezii și piemontezii construiseră parapete joase, atît doar cît să le adăpostească tunurile. Cele două grupuri de coline formau, ca să zicem așa, cîteva bastioane, care se acopereau unul pe altul cu ajutorul artileriei lor. De cealaltă parte a râului Cernaia peste care fuseseră construite poduri la Ciorgun, la extremitatea flancului drept al sarzilor și la Tractir (în romînește — han), în fața poziției centrale a francezilor, piemontezii au trimis ca siguranță de luptă două companii, iar podul de la Tractir era acoperit de lucrări neînsemnate, ocupate de francezi. Mai departe, în spatele lor, se aflau avanposturile franceze.

În dimineața de 16 august, după ce și-au amplasat artileria pe înălțimile de la est de Cernaia, rușii au trimis în vale unitățile înaintate. Era încă înainte de revărsatul zorilor, și ceața deasă înlesnea un atac prin surprindere ca la Inkerman. Unitățile înaintate ale aliaților au fost respinse într-un timp scurt, și în zori întăriturile din fața podului și tot malul de est al râului erau în mîinile rușilor, care au continuat să lupte cu două regimente franceze pentru a pune mîna pe poduri. După

aceea diviziile a 7-a și a 12-a ruse, dispuse tocmai în fața diviziilor franceze Camou și d'Herbillon, au coborât în vale în două coloane compacte ; aici s-au regrupat în coloane de atac și au înaintat în două grupări separate : divizia a 7-a, care a trecut râul și apeductul, atît prin vad cît și pe poduri mobile construite în timp scurt, a pornit împotriva diviziei Camou ; divizia a 12-a, din care o parte rămăsese în urmă, ca rezervă, a pornit împotriva diviziei d'Herbillon pe podul de la Tractir, ai cărui apărători au fost respinși rapid de forțele copleșitoare ale rușilor. Rușii au trecut peste apeduct și au urcat coasta dealului cu o rapiditate și o însuflețire nemaiîntîlnită. Divizia a 7-a rusă aproape că ajunsese în vîrfurile dealului, cînd trupele lui Camou, desfășurate în linie, au tras o salvă împotriva lor și i-au atacat din flanc și din spate cu atîta vigoare, încît rușii s-au retras în fugă, trecînd înapoi râul sub un foc ucigător. Dacă e să-i dăm crezare lui Pelissier, divizia a 7-a nu și-a mai făcut apariția pe cîmpul de luptă în timpul acestei bătălii. În centru, divizia a 12-a a reușit să urce pe înălțimi și să pătrundă în pozițiile cîtorva regimente franceze. Pentru un moment soarta bătăliei părea nehotărîtă, dar atunci d'Herbillon a dat ordin unei brigăzi din divizia Faucheux să atace flancul stîng al rușilor, și, după o scurtă încăierare, rușii au fost împinși în jos pe povîrniș, urmăriți de francezi, care pentru scurt timp au ocupat podul.

Gorceakov totuși a pregătit un nou atac. O parte din divizia a 12-a și o parte din divizia a 5-a au coborât în vale, unde, sub acoperirea lor, trupele puse pe fugă s-au regrupat, după care diviziile a 12-a și a 5-a au pornit la un al doilea atac. Ele au trecut râul pe pod și prin vad în dreapta și în stînga lui și s-au năpustit asupra pozițiilor centrale ale aliaților (diviziile d'Herbillon și Faucheux). Între timp însă francezii își amplasaseră toată artileria ; ea a tras frontal în coloanele ruse, în timp ce artileria sardă a deschis focul asupra lor din flanc. În pofida acestui foc ucigător, rușii au înaintat fără să se oprească o clipă și au ajuns din nou pe înălțimi. Aici i-au întîmpinat francezii, desfășurați în linie dincolo de creasta dealului. De îndată ce capetele coloanelor au ajuns pe creastă, francezii au tras o salvă împotriva lor și i-au atacat cu baionetele frontal și din flanc. Încăierarea a fost tot atît de scurtă ca și prima oară. Rușii s-au retras în dezordine peste râu, urmăriți de focul de muschetă și de artilerie al aliaților. Această a doua înfrîngere a rușilor a hotărît de fapt rezulta-

Schema bătăliei de pe riul Cernaia din 16 (4) august 1855,
întocmită de F. Engels

tul bătăliei. La atac au luat parte trei cincimi din infanteria rușilor, dar ei nu puteau spera să primească noi întăriri pe câmpul de luptă ; aliații au angajat în luptă tot trei divizii din cinci, dar le-au venit în ajutor în mare grabă întăriri din tabăra de la Sevastopol. Pelissier chemase încă două divizii de linie și o divizie de gardă, și ele se aflau în drum. Era în jurul orei 8 dimineața.

Fără a ține seama de această inegalitate de forțe, Gorceakov a hotărît să pornească un al treilea atac. Divizia a 17-a a fost desemnată să formeze nucleul acelor părți din trupele înfrînte care mai puteau fi aruncate împotriva dușmanului. Direcția de atac a fost din nou mutată spre stînga ; de astă dată rușii au atacat divizia Faucheux. Dar fără rezultat. Focul încrucișat al artileriei franceze și sarde le-a pricinuit pierderi însemnate încă înainte ca ei să reușească să ajungă pe creastă ; și din nou trupele franceze au împrăștiat coloanele rușilor, împingîndu-i de cealaltă parte a rîului, în timp ce piemontezii (divizia lui Trotti) îi atacau din flanc, desăvîrșind victoria. Rămăseseră intacte doar unități din diviziile a 4-a și a 6-a, totalizînd aproximativ o divizie. A le arunca și pe acestea în luptă era inutil. Înfrîngerea era inevitabilă, și rușii, împingînd înainte artileria, au început să se retragă. Pozițiile propriu-zise ale rușilor erau atît de puternice, încît Pelissier și-a dat bine scama că un atac împotriva lor era imposibil ; de aceea s-a limitat să deschidă împotriva lor un foc de artilerie și de muschetă. În comparație cu aliații, rușii au suferit în această bătălie pierderi uriașe. Numărul morților, răniților și prizonierilor ruși este de cel puțin 5 000, în timp ce al aliaților este de cel mult 1 500. Aceasta se explică prin faptul că rușii au fost siliți să-și desfășoare toate atacurile sub focul ucigător al artileriei aliaților, în special al piemontezilor ; tunurile de 16 livre ale piemontezilor sînt greu de deplasat, dar, o dată instalate pe poziții, focul lor este de cea mai mare eficacitate.

În cazul de față, rușii au întreprins doar un atac frontal. Ei aveau la dispoziție două căi pentru a-i învâlui pe francezi. A-i învâlui pe francezi din stînga, pe la Inkerman, părea imposibil prin faptul că bateriile franceze amplasate pe crestele din fața Inkermanului dominau toată regiunea. Pentru a-i învâlui pe aliați din dreapta, forțele principale ale rușilor ar fi trebuit să coboare în valea Baidarului, unde relieful era prea

accidentat pentru trupe atît de greoaie. De aceea ruşilor nu le-a rămas decît atacul frontal, pe care au încercat să-l dea, așa cum scrie la carte, luîndu-l pe inamic prin surprindere. Factorul surprindere a dus la un succes parțial, dar n-a fost exploatat cu destulă energie. Ocupînd trecerile peste Cernaia, ruşii ar fi trebuit să folosească toate forțele de care dispuneau pentru a-și consolida succesul înainte ca francezii să-și poată reveni de pe urma primei lovituri. În loc să procedeze astfel, ei au dat dușmanului răgaz să-și pregătească trupele și artileria, și efectul factorului surprindere, datorită căruia înălțimile ocupate de francezi ar fi putut trece în mîinile ruşilor, a fost aproape ratat cînd ruşii abia atinseseră Cernaia. Aceasta dovedește încă o dată cît de greu pot fi manevrate trupele ruse cînd împrejurările reclamă acțiuni rapide și cînd comandanții de grade inferioare trebuie să ia ei singuri hotărîri.

Se știe dintotdeauna că francezii n-au acordat atenția cuvenită posturilor de pază înaintate. Chiar atunci cînd ocupau pozițiile cele mai bune, un inamic activ putea lua noaptea prin surprindere posturile lor de pază și le putea ataca fără nici un risc tabăra. De astă dată procedeul francezilor a arătat că aceasta le poate reuși și domolilor ruși. Poziția principală a francezilor se afla atît de aproape de Cernaia, încît detașamentele lor înaintate trebuiau ori să fie împinse mai înainte, ori, dacă condițiile locale nu permiteau acest lucru, să primească suficiente întăriri ca să poată rezista pînă cînd tabăra va fi pregătită de luptă. Dar francezii nu au asigurat taberei lor o avangardă suficient de mare, și de aceea ruşii s-au putut apropia de poziția principală fără să le lase timpul necesar să-și pună în acțiune toate forțele pentru a opune rezistență. Un adversar mai activ decît ruşii și-ar fi aruncat forțele superioare numericește cu o asemenea repeziciune, încît ar fi ocupat înălțimile aflate în mîinile francezilor înainte ca aceștia din urmă să poată opune o rezistență realmente organizată. Dar ruşii s-au temut să riște 1—2 divizii din armatele lor luptînd pe întuneric și astfel au pierdut toate avantajele dobîndite în urma atacului prin surprindere.

Succesele hotărîtoare obținute de francezi atît de ușor cînd au respins atacul coloanelor ruse, care se și cățaraseră pe înălțimi, se datoresc folosirii unei tactici urmate de ei foarte rar. Se pare că francezii au învățat acest mod de luptă de la englezi, maeștri ai genului. La apărarea unui lanț de

dealuri este foarte avantajos ca trupele să fie plasate chiar după creste, unde, complet acoperite și desfășurate în linie, să aștepte apariția coloanelor inamice. De îndată ce capul coloanei apare pe creastă, el este întâmpinat cu o salvă, la care poate răspunde doar cu focuri izolate și apoi atacat cu baioneta frontal și din flancuri. Englezii au aplicat această tactică, și întotdeauna cu succes, la Bussaco, Pamplona, Waterloo ²⁶⁹ și în alte bătălii. În armatele Europei continentale însă s-a dat, pare-se, cu totul uitării acest mod foarte sigur de apărare a înălțimilor. În manualele de tactică aceste procedee figurează încă, dar în practică ele au fost înlăturate de pasiunea generală pentru coloanele acoperite de lanțurile de trăgători. Francezii merită toată lauda că au preluat de la foștii lor adversari această manevră simplă și eficace. Dacă ei și-ar fi dispus forțele în coloane, rușii, fără îndoială, că ar fi fost avantajăți și, probabil, ar fi câștigat bătălia. Dar în situația creată, focul infanteriei desfășurate în linie împotriva unui inamic dezorganizat de tirul ucigător al artileriei și obosit de urcușul pe un munte abrupt s-a dovedit nimicitor, iar un atac energetic la baionetă a fost suficient pentru a arunca înapoi coloanele al căror spirit de luptă fusese înfrînt încă înainte ca asupra lor să se năpustească oțelul sclipitor al baionetelor.

Aceasta este a treia bătălie regulată din războiul Crimeii și, la fel ca bătăliile de pe Alma și de la Inkerman, ea se caracterizează printr-o oarecare lipsă de continuitate. Bătăliilor din timpul războaielor napoleoniene le era caracteristică o perioadă îndelungată de ciocniri preliminare; fiecare parte căuta să se edifice asupra forțelor inamicului înainte de a porni la luptă împotriva lui în punctele decisive și cu participarea masei principale a trupelor; lovitura hotărîtoare se dădea numai după ce forțele principale ale trupelor ambelor părți erau angajate în luptă. Aici vedem cu totul alt tablou: nici un fel de târăgănare, nici o sleire treptată a forțelor inamicului; lovitura se dă dintr-o dată, iar soarta bătăliei depinde de rezultatul unui atac sau două. Acest mod de ducere a războiului pare mai îndrăzneț decît cel napoleonean; chiar dacă o armată de două ori mai mare, așa cum au avut-o aliații și la Alma, precum și binecunoscuta încetineală cu care se mișcau rușii s-ar părea că justifică asemenea acțiuni directe, acestea dovedesc totuși că ambelor părți le-a lipsit o conducere militară competentă; și ori de cîte ori spadasinilor,

adepti ai acestui principiu, li se opune un general care știe bine cum să lupte împotriva armatelor lor, ce curse să le întindă și cum să-i împingă în ele, ei se pomenesc foarte curînd într-o situație extrem de dificilă.

În sfîrșit, repetăm ceea ce am mai spus adesea : vitejia soldaților și mediocritatea generalilor sînt trăsături caracteristice pentru ambele părți participante la acest război.

Scris de F. Engels
la aproximativ 31 august 1855

Publicat ca articol de fond în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 494 din 14 septembrie 1855
și în „Neue Oder-Zeitung” nr. 409
și 411 din 3 și 4 septembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul
apărut în „Neue Oder-Zeitung”
Tradus din limba engleză

Karl Marx

Noi demascări în Anglia

Abstracție făcînd de hîrtille postume ale lui sir A. Burnes, publicate de tatăl său pentru ca asupra memoriei fiului său să nu mai planeze învinuirea falsă pe care i-a adus-o lordul Palmerston că ar fi inițiatorul rușinosului și nenorocitului război afgan și pentru a face dovada evidentă că faimoasele depeșe ale lui sir A. Burnes, prezentate în parlament de Palmerston, au fost nu numai în așa măsură răstălmăcite încît s-a denaturat cu totul sensul lor inițial, dar chiar falsificate, intercalîndu-se pasaje fabricate special pentru a induce în eroare opinia publică²⁷⁰, — abstracție făcînd de aceste hîrtii, poate că nici una din seriile de documente date publicității pînă acum n-a compromis mai mult reputația guvernului englez și a castei care se bucură de dreptul ereditar asupra funcțiilor de stat din Anglia decît corespondența dintre sir James Graham și sir Charles Napier, publicată recent de bătrînul amiral pentru a se reabilita²⁷¹.

În această controversă, sir James Graham are față de adversarul său un mare avantaj, și anume că nici un fel de demascare nu-i poate păta mai mult reputația în ochii lumii. El este omul care s-a lăudat în gura mare că a fost complice la asasinarea fraților Bandiera ; omul acuzat că deschidea în mod regulat la poșta din Londra scrisori particulare, folosindu-le în interesul Sfintei Alianțe²⁷² ; omul care a sărutat cu servilism mîna împăratului Nicolaie cînd acesta a debarcat pe coasta Angliei ; omul care a înăspriț și mai mult noua lege engleză pentru asistența săracilor, și așa destul de crudă, prin modul sui generis în care a aplicat-o ; în sfîrșit, omul care, doar cu cîteva luni în urmă, a încercat zadarnic, în fața întregului parlament, să pună în spinarea d-lui Layard injuriile aduse de el însuși bietului căpitan Christie. Pe bună dreptate, în ceea ce privește reputația, un asemenea om nu mai are

nimic de pierdut. În cariera sa politică există un mister. El nu are nici talentele deosebite care permit lordului Palmerston să nu aparțină nici unui partid, nici influența ereditară în cadrul partidului, care dă lordului John Russell posibilitatea s-o scoată la capăt fără talente deosebite; totuși, el a reușit să ocupe un loc de seamă printre oamenii de stat englezi. Cheia acestui mister nu trebuie căutată în analele istoriei universale, ci în paginile revistei „Punch”. În fiecare an, în această revistă instructivă apare o caricatură făcută după natură și cu inscripția laconică: „Trepădușul lui sir Robert Peel”. Sir Robert Peel, fără să fie un om mare, a fost totuși cinstit, însă în primul rînd a fost un om de stat englez, liderul unui partid, silit de situația sa să se ocupe cu treburi murdare, pe care le îndeplinea cu destulă neplăcere. Iată de ce sir James s-a dovedit a fi pentru el o adevărată comoară, iată de ce sir James a devenit un om indispensabil și, pe deasupra, un om mare.

Sir Charles Napier aparține unei familii care se distinge în egală măsură atît prin talentele cît și prin excentricitățile sale. Printre oamenii blînzi de astăzi, Napierii lasă impresia unui trib primitiv, ale căror daruri innăscute le-au permis să-și însușească cuceririle civilizației, dar nu să se încline în fața convenționalismelor ei, să-i respecte eticheta și să se supună disciplinei ei. Dacă Napierii au servit întotdeauna cu credință poporul englez, cu guvernul lor au fost într-o permanentă controversă, revoltîndu-se împotriva lui. Dacă posedă calitățile eroilor lui Homer, le este proprie, într-o anumită măsură, și lăudăroșenia acestora.

Să luăm, de pildă, pe răposatul general sir Charles Napier. Acesta a fost, fără îndoială, cel mai talentat soldat pe care l-a avut Anglia de la Marlborough încoace, pe cît de celebru pentru cucerirea Sindului²⁷³, pe atît de celebru pentru disputa avută cu Compania Indiilor orientale, dispută continuată de familia sa și după încetarea lui din viață. Sau generalul sir W. Napier, autor englez de mîna întîi de scrieri militare, dar nu mai puțin vestit pentru veșnicele sale certuri cu departamentul de război englez; el a ținut atît de puțin seama de prejudecățile înguste ale compatrioților săi, încît faimoasa sa istorie a războiului din Peninsula iberică²⁷⁴ a fost unanim apreciată de critica engleză ca „cea mai bună dare de seamă franceză apărută vreodată cu privire la acest război”. De asemenea, și adversarul lui sir James Graham, bătrînul amiral Napier, s-a acoperit de glorie prin faptul că anula ordinele

șefilor săi. Cît privește pe acest ultim vlăstar voinic al Napierilor, sir James Graham și-a închipuit că l-a încolăcit strîns ca un șarpe boa, dar pînă la urmă strînsoarea s-a dovedit o simplă pînză de păianjen.

Sir James Graham, în calitate de prim lord al amiralității, l-a scos pe sir Charles Napier din postul de comandant la înapoierea acestuia în Anglia. În Camera comunelor el l-a prezentat pe Napier ca persoana răspunzătoare de eșecul din Marea Baltică, citind în sprijinul acestei afirmații cîteva pasaje din scrisorile particulare ale lui Napier. Graham l-a învinuit pe Napier că a refuzat să execute ordinele îndrăznețe primite din partea amiralității. El și-a exprimat speranța că pe viitor nici unul dintre lorzii amiralității nu va fi atît de imprudent încît să ridice steagul lui sir Charles Napier; Graham l-a ridiculizat pe Napier în ziarele în care el se bucura de influență, numindu-l „luptătorul Charley”, care, ca și legendarul rege al Franței, „s-a urcat pe o colină cu 20 000 de soldați pentru ca apoi să facă cale întoarsă”. Sir Charles, potrivit propriilor lui cuvinte,

„a cerut anchetarea acțiunilor sale, ceea ce i s-a refuzat; el a făcut apel la consiliul de miniștri, dar n-a primit nici un răspuns; în cele din urmă, s-a adresat Camerei comunelor. Cererea i-a fost refuzată sub pretextul că discutarea documentelor respective ar putea aduce prejudicii flotei maiestății-sale”.

După bombardarea Sveaborgului, acest pretext, firește, a căzut.

Sir James nu s-a îndoit că planul său va reuși, deoarece, din precauție, a pus mențiunea „personal” [„private”] pe toate scrisorile care, într-o măsură sau alta, îl puteau compromite pe el și reabilita victima sa. În ceea ce privește sensul cuvîntului sacramental „personal”, sir James însuși a afirmat, atunci cînd și-a făcut depozitia în fața Comisiei de la Sevastopol, că un prim lord al amiralității britanice obișnuiește să pună mențiunea „personal” pe instrucțiunile oficiale ori de cîte ori are motive întemeiate să le ascundă nu numai publicului, ci și parlamentului. Unui om ca sir James, care consideră că are dreptul să dea publicității o corespondență personală, i se pare absolut firesc să transforme documente oficiale în proprietate personală. De astă dată însă și-a greșit socotelile. Sir Charles Napier, rupînd cu îndrăzneală sigiliile „instrucțiunilor personale”, s-a expus, poate, pericolului de a fi șters din matricolele ofițerilor flotei militare engleze și, probabil, nu va mai avea posibilitatea să-și ridice vreodată stea-

gul ; totodată însă nu numai că i-a barat lui sir James calea spre amiralitate, dar a și arătat poporului englez că are o flotă tot atît de putredă ca și armata. Cînd campania din Crimeea a răpit armatei britanice gloria ei de odinioară, apologetii lui ancien régime * au refuzat să se recunoască vinovați, sub pretextul plauzibil că Anglia n-a pretins niciodată că este o putere militară de mîna întîii. Totuși, ei nu vor îndrăzni să afirme că Marea Britanie n-a susținut niciodată că este prima putere navală din lume. Războiul pune națiunea la încercare — astfel își ispășește el păcatele. După cum mumiile se descompun de îndată ce sînt supuse acțiunii atmosferei, tot așa și războiul condamnă fără apel instituțiile sociale care și-au pierdut viabilitatea.

Corespondența dintre sir James Graham și amiralul Napier, care cuprinde perioada 24 februarie — 6 noiembrie 1854 și care nu poate fi reprodusă în întregime în coloanele ziarului nostru pentru simplul motiv că este prea voluminoasă, poate fi rezumată în cîteva cuvinte. Pînă la sfîrșitul lunii august, cînd, după cum se știe, se încheie perioada de navigație pe Marea Baltică, totul a mers strună, deși încă de la începutul expediției sir Charles Napier și-a exprimat față de sir James părerea că

„fondurile alocate de amiralitate pentru echiparea și completarea flotei din Marea Nordului sînt insuficiente pentru scopul propus și nu creează condiții favorabile pentru o întîlnire cu rușii”.

În tot acest timp, sir James nu încetează să-și exprime în scrisorile sale bunăvoința față de „scumpul sir Charles”. La 12 martie el îl „felicită” pentru „ordinea” în care flota a părăsit coastele Angliei ; la 5 aprilie el este „mulțumit de felul cum înaintează” acesta ; la 10 aprilie este „pe deplin mulțumit de acțiunile lui” ; la 20 iunie îl numește pe Napier „comandant neîntrecut al flotei” ; la 4 iulie el „este încredințat că sir Charles va face tot ceea ce îi stă în putință unui om” ; la 22 august „îl felicită sincer pentru succesul operațiilor de la Bomarsund”, iar la 25 august, cuprins de un fel de entuziasm poetic, îi scrie :

„Sînt mai mult decît satisfăcut de acțiunile dv., sînt încîntat de prudența și chibzuința de care ați dat dovadă”.

În tot timpul acesta, pe sir James l-a neliniștit doar gîndul ca nu cumva sir Charles,

* — vechiului regim. — *Nota trad.*

„În dorința arzătoare de a săvârși o mare faptă de arme și de a satisface ardoarea nestăvilă a mulțimii nerăbdătoare, să se lase minat de un imbold necugetat și să uite de îndeplinirea uneia dintre cele mai nobile îndatoriri — curajul moral de a face ceea ce consideră just cu riscul de a i se reproșa că a procedat nejust”.

Încă la 1 mai 1854 el i-a scris lui sir Charles :

„Consider că atât Sveaborgul cât și Kronstadtul sînt aproape inexpugnabile dinspre mare, mai ales Sveaborgul, și numai o mare armată ar putea acționa cu succes dinspre uscat împotriva forțelor pe care Rusia le poate concentra cu ușurință în imediata apropiere a capitalei”.

Cînd sir Charles i-a scris la 12 iunie că,

„după o matură chibzuință, el a ajuns la concluzia, împărtășită și de amiralul Chads, că singurul mod eficient de a cuceri Sveaborgul este echiparea unui mare număr de canoniere”.

sir James i-a răspuns la 11 iulie :

„Cu 50 000 de oameni și 200 de canoniere ați putea obține încă înainte de sfîrșitul lunii septembrie succese însemnate și decisive”.

Dar, o dată cu venirea iernii, cînd armata și flota franceză au plecat și puternicele furtuni ale echinoxului au început să bîntuie Marea Baltică, sir Charles a raportat :

„Cablurile de la ancorele vaselor noastre au început să se rupă ; «Dragonul» a rămas cu o singură ancoră, «Imperieuse» și «Basillisk» au pierdut cite o ancoră noaptea trecută ; «Magicienne» a fost nevoită să arunce ancora pe vreme de ceață și, ridicînd noaptea ancora la Nargen, a fost silită s-o arunce din nou, nu departe de farul de la Renskar, deoarece vîntul o împinsese spre stînci ; «Euryalus» s-a izbit de stînci, dar, din fericire, n-a eșuat”.

Atunci sir James a descoperit deodată că „un război nu poate fi dus fără riscuri și primejdii”, și, de aceea, Sveaborgul trebuie luat fără nici un soldat, fără nici o canonică și fără nici un vas cu mortiere ! Într-adevăr, nu putem decît să repetăm cuvintele bătrînului amiral : „dacă împăratul Rusiei ar fi fost primul lord al amiralității, ar fi scris absolut la fel”.

După cum reiese limpede din această corespondență, în cadrul amiralității domnește aceeași anarhie ca și în cadrul ministerului de război. Sir James a aprobat trecerea lui Napier prin Belt, în timp ce ministerul n-a fost de acord cu acest lucru. În august sir James i-a scris lui Napier să se pregătească din timp pentru a se retrage din Marea Baltică, pe cînd ministerul îi trimitea telegrame cu dispoziții contrare. Sir Ja-

mes vede într-un fel raportul generalului Niel, ministerul în alt fel. Dar cel mai interesant lucru în această corespondență constă, poate, în aceea că ea pune într-o lumină nouă alianța anglo-franceză. Amiralul francez i-a arătat lui sir Charles ordinul din 13 august de rechemare a forțelor armate franceze. Armata franceză a pornit în larg la 4 septembrie, iar restul flotei franceze a plecat la 19 septembrie. Între timp sir James Graham i-a comunicat lui sir Charles că a aflat de plecarea francezilor abia la 25 septembrie. De aceea sir James a considerat, în mod greșit, „că această hotărâre a fost luată pe loc, cu consimțământul lui Napier”, dar, după cum subliniază el, „fără să fie consultat guvernul englez”. Pe de altă parte, se pare că Niel, generalul francez al trupelor de geniu și prieten intim al lui Ludovic Bonaparte, a fost de părere „să se distrugă Sveaborgul în două ore cu vase de linie”. De aici se vede că el a vrut să determine flota engleză să întreprindă un atac nehibzuit, în care englezii ar fi mers la o moarte sigură din pricina stincilor submarine și a fortificațiilor de apărare ale rușilor.

Scris de K. Marx
la aproximativ 8 septembrie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 502 din 24 septembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

În legătură cu luarea Sevastopolului ²⁷⁵

Londra, 11 septembrie. Ieri, la orele 9 seara, tunurile din parcul St. James și din *Tower* ²⁷⁶ au vestit Londrei luarea Cartierului de sud al Sevastopolului. Spre satisfacția directorilor teatrelor „Lyceum”, „Haymarket” și „Adolphi”, strigătele de „ura” și intonarea imnurilor „God save the Queen” și „Partant pour la Syrie” * au fost, în sfârșit, provocate nu de știri false, ca pînă acum, ci de depeșe oficiale.

În campania din Crimeea s-a produs, în sfârșit, o cotitură. În cursul săptămîinii, rușii au fost nevoiți să comunice în telegramele lor că focul aliaților a pricinuit avarii considerabile fortificațiilor Sevastopolului și că aceste avarii au fost reparate „pe cît posibil”, adică nu în întregime. Ieri am aflat apoi că, în după-amiaza zilei de sîmbătă 8 septembrie, aliații au asaltat patru bastioane : la unul din bastioane au fost înfrinți, două le-au cucerit, dar pe unul dintre acestea au fost apoi nevoiți să-l cedeze și, în sfârșit, în cel de-al patrulea, cel mai important (bastionul Kornilov), situat pe gorganul Malahov, au reușit să se consolideze. Tocmai pierderea acestui bastion i-a silit pe ruși să distrugă și să părăsească Cartierul de sud **.

Sosirea, după bătălia de pe Cernaia, a unor importante întăriri a făcut ca generalii aliați să nu se mai teamă de armata rusă de la Inkerman ; chiar în cazul că la această armată s-ar

* — „Doamne, păzește-o pe regină”, „Plecînd spre Siria”. — *Nota trad.*

** În articolul scris de F. Engels pentru „New York Daily Tribune”, în locul acestei fraze figurează următorul text : „Pierderea acestui punct i-a silit pe ruși să-și retragă la 9 septembrie trupele din Cartierul de sud în Cartierul de nord, și astfel să părăsească orașul Sevastopol. Înainte de a pleca, ei au aruncat în aer depozitele și clădirile, au distrus lucrările de apărare, aruncîndu-le în aer cu ajutorul minelor, și, ca să folosim cuvintele generalului Pelissier, au transformat întregul sector într-o mare de flăcări ; rușii și-au incendiat și vapoarele, au scufundat restul vaselor de război și, în cele din urmă, au distrus podul de lingă bateria Pavlovskaja”. — *Nota red.*

fi adăugat ceea ce mai rămăsese din diviziile a 4-a și a 6-a, precum și două divizii de grenadieri, aliații ar fi fost totuși în stare să reziste cu succes oricărui număr de trupe pe care rușii le-ar fi putut arunca peste Cernaia și, totodată, să detașeze suficiente forțe militare pentru a continua asediul și chiar pentru a întreprinde un asalt. Trebuie să recunoaștem că, de data aceasta, guvernul francez a dovedit o neobișnuită promptitudine în trimiterea de trupe, care trebuiau să fie întrebuințate împotriva întăririlor rușilor care erau deja în drum, venind din Polonia și Volinia. Efectivul trupelor franceze trimise de la începutul lunii iulie în răsărit se ridica la nu mai puțin de 50 000 de oameni. În aceste condiții, datorită eficacității acțiunii bateriilor de mortiere împinse înainte ale englezilor și francezilor, tranșeele au fost săpate pînă în apropierea șanțului, sub acoperirea unui puternic foc de artilerie. Pînă unde au fost săpate aceste tranșee și dacă glaciul a fost încercuit secundum artem *, nu știm încă. Focul deschis împotriva orașului a luat din ce în ce mai mult caracterul unui bombardament regulat; s-a folosit cu succes tragerea indirectă, pentru a face imposibilă dispunerea de mari unități militare pe teritoriul bombardat. În sfîrșit, s-a dat ordin de asalt.

În primăvara aceasta rușii au construit pe Mamelon o serie de lucrări detașate, cu parapete și blindaje, care nu puteau fi nici incendiate, nici distruse cu proiectile. Aceste lucrări constituiau pentru ruși un minunat adăpost împotriva focului inamicului, dar în timpul asaltului a reieșit că nu se prevăzuse suficient spațiu pentru concentrarea numărului necesar de trupe pentru apărarea lor. Rînd pe rînd, toate sectoarele fortificațiilor, apărute doar de mici grupuri de soldați, au căzut în mîinile francezilor, care și-au dispus imediat trupele lor. Pare-se că aceeași greșeală s-a făcut și la construirea lucrărilor de apărare de pe gorganul Malahov. Rușii au construit aceste lucrări cu un zel deosebit, dar, de îndată ce francezii au pus stăpînire pe înălțimile dominante ale gorganului, lucrările rușilor le-au servit drept mijloc de apărare chiar împotriva focului celor care le construiseră. Întrucît Marele Redan (bastionul nr. 3) și redanul din golful Korabelnaia (bastionul nr. 1 al rușilor) erau situate pe un teren mai neted, aici nu puteau fi construite fortificații complicate, dispuse în terase, ca pe gorganul Malahov. Se vede că aici, în interiorul

* — după toate regulile artei. — *Nota trad.*

bastionului, a fost făcută o simplă adîncitură a cărei linie despărțea ieșindul în formă de unghi al bastionului, expunînd astfel partea interioară a ieșindului unui foc intensiv. Prin urmare, trupele care apărau bastionul puteau fi concentrate cu mai multă siguranță mai în spate, iar interiorul fortificației putea fi apărat prin incursiuni făcute din adîncitură. Datorită acestui fel de construire a fortificațiilor, frecvente în asemenea cazuri, trupele engleze care atacau în formație în linie și coloanele franceze trimise să ia cu asalt aceste poziții au putut trece ușor linia, aproape cu totul părăsită, a valului exterior, dar la adîncitură, sub ploaia de gloanțe, au fost nevoite să se retragă și să renunțe la asalt.

Imediat după luarea gorganului Malahov, generalul de Salles, care a acționat la flancul stîng al dispozitivului de atac al francezilor, a încercat să se consolideze în Bastionul central (nr. 5, între bastionul Catargului și bastionul Karantinnii), dar a fost respins. Nu știm dacă acest atac a fost întreprins din propria lui inițiativă sau a fost prevăzut în planul general. De asemenea, nu știm dacă tranșeele francezilor au fost împinse destul de aproape de bastion ca să justifice o asemenea încercare temerară.

Luarea gorganului Malahov a constituit o cotitură în merul asediului *. Gorganul Malahov domină în întregime Cartierul Korabelnaia și versantul de răsărit al dealului pe care este așezat orașul Sevastopol. El amenință din spate forturile de pe coasta de sud a Golfului mare și nu permite vaselor de război ruse să apere tot portul interior și cea mai mare parte a portului exterior. În urma cuceririi gorganului Malahov, linia de apărare a Sevastopolului a fost străpunsă tocmai în punctul de care depindea stabilitatea apărării în ansamblu. De aceea, căderea gorganului Malahov înseamnă cucerirea Cartierului Korabelnaia, distrugerea orașului prin bombardament, cucerirea din flanc și din spate a bastionului Catargului și pierderea ultimelor șanse de apărare a Sevastopolului. Pînă în prezent, Sevastopolul a servit, ca toate marile fortărețe moderne, drept tabără fortificată pentru o mare armată. Prin luarea gorganului Malahov, el a ajuns să joace rolul unei

* În „New York Daily Tribune” urmează în continuare: „Judecînd după evenimentele care au precedat acest asediu remarcabil, există toate temeiurile să presupunem că, în general, pe francezi nu i-a amenințat primejdia de a fi alungați din noua lor poziție, cu condiția să-și îndeplinească misiunea așa cum se cuvenea”. — *Nota red.*

simple lucrări întărite în fața podului pentru garnizoana rusă din Cartierul de nord, dar fără să existe pod *. Cîteva vase rusești aflate în port au fost deja incendiate de proiectilele bateriilor aliaților. Amplasarea de tunuri franceze pe gorganul Malahov ar fi făcut imposibilă orice ancorare sigură a vaselor rusești rămase neavariate, în afară de locul din imediata apropiere a bateriilor Nikolaevskaia și Aleksandrovskaia, unde poate staționa doar un număr foarte mic de vase. Astfel se explică faptul că rușii și-au scufundat și incendiat navele de linie și vapoarele de război. De îndată ce aliații vor pune stăpînire pe Cartierul Korabelnaia, ei vor putea începe acțiuni de cîmp. Deși nu vor putea amplasa un număr mare de baterii și aduce forțe puternice în această parte a orașului, ea fiind expusă tragerilor din Cartierul de nord, aliații, în comparație cu situația dinainte de 8 septembrie, au reușit totuși să cucerească de la ruși cel puțin jumătate din teritoriul Sevastopolului, în mîinile acestora rămînînd doar fortăreața, în care pot menține numai un număr limitat de trupe. Nu numai că forța ofensivă a garnizoanei a fost complet înfrîntă, dar a fost simțitor slăbită și capacitatea ei de apărare. Pentru continuarea asediului va fi nevoie de mult mai puțini oameni, și unitățile devenite astfel disponibile, împreună cu trupele aflate în prezent pe drum, precum și în tabăra de la Maslak, vor putea fi folosite pentru o expediție la Eupatoria. Cu cît analizăm mai mult pozițiile aliaților și ale rușilor pe Cernaia, cu atît ne convingem mai mult că în prezent nici una dintre părți nu este în stare s-o alunge pe cealaltă de pe aceste poziții fără a-și crea în prealabil o mare superioritate de forțe și fără mari pierderi. De aceea, în tabăra aliaților cîștigă tot mai mult teren părerea că trebuie să se trimită la Eupatoria 60 000—70 000 de oameni pentru a se porni de aici ofensiva împotriva comunicațiilor rusești de lîngă Simferopol. Acest lucru îi va sili pe ruși să primească lupta în cîmp des-

* În „New York Daily Tribune” urmează în continuare: „De aceea părăsirea orașului a fost o hotărîre justă. Este drept, am auzit în repetate rînduri că au fost construite noi fortificații pe versantul opus al gorganului Malahov, în vederea continuării apărării Cartierului Korabelnaia în cazul că ar fi cucerit gorganul. Se pare însă că aceste fortificații nu i s-au părut destul de trainice prințului Gorceakov pentru a-l determina să continue apărarea. Probabil că în curînd vom afla ce reprezintă ele în realitate”. — *Nota red.*

chis, și, în condițiile existente, victoria în această luptă o vor repurta, fără îndoială, aliații. Acum însă totul depinde de rapiditatea și de energia cu care aliații vor ști să folosească momentul dat*.

Scris de F. Engels
la aproximativ 11 septembrie 1855

Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung” nr. 429
din 14 septembrie 1855 și în
ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4506 din 28 septembrie 1855

Se tipărește după textul apărut în
„Neue Oder-Zeitung”, confruntat
cu textul apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”

Tradus din limba germană

* În „New York Daily Tribune”, în locul ultimelor două fraze figurează următorul text: „În ipoteza că rușii au în Crimeea 200 000 de oameni (ceea ce, firește, este imposibil), atunci pentru apărarea forturilor din Cartierul de nord ar fi nevoie de 80 000 de oameni, pentru apărarea pozițiilor de pe Cernaia — de 60 000 și pentru acțiunile împotriva armatei aliaților de la Eupatoria — de 60 000. Ținând seama de actuala stare de spirit a trupelor aliaților, se poate afirma cu certitudine că, cu un efectiv egal și poziții tot atât de avantajoase, ei îi vor înfringe pe ruși; pare-se că într-un asemenea pas nu este nimic riscant, deoarece aliații, tăind liniile de comunicație ale rușilor, îi vor putea sili să primească lupta. Mai mult încă, este foarte probabil că rușii nu vor putea opune acestei armate expediționare decât cel mult 60 000 de oameni. Cu cât această manevră va fi executată mai curînd, cu atât va fi mai bine pentru aliați, și, dacă vor acționa cu hotărîre, ei vor putea obține rezultate considerabile. În momentul de față ei au și superioritatea morală și cea numerică și nu ne îndoim că se vor folosi de ele înainte ca încă o iarnă petrecută pe platou să le reducă numărul și să le slăbească spiritul de luptă.

Și, într-adevăr, ultimele comunicate arată că încă aproximativ la 13 septembrie au fost trimiși la Eupatoria 25 000 de oameni și, fără îndoială, vom afla curînd că au fost urmași de un contingent și mai mare.

Disponem deocamdată doar de comunicate telegrafice foarte scurte cu privire la aceste evenimente. Cînd vor sosi știri mai complete și amănunțite, vom reveni asupra acestui subiect”. (Ultimele două paragrafe sînt adăugate de redacția ziarului „Tribune”) — *Nota red.*

Karl Marx

Funeraliile lui O'Connor

Londra, 11 septembrie. Ieri după-amiază au avut loc funeraliile liderului cartist O'Connor. Cortegiul funerar, la care au luat parte aproximativ 20 000 de persoane, aproape exclusiv muncitori, s-a îndreptat de la Finsbury-square și Smithfield spre Notting-hill, de unde a fost ridicat sicriul, pe care l-au condus apoi la cimitirul Kensall-Green (unul dintre cele mai frumoase cimitire din Londra).

În fruntea cortegiului mergeau carele mortuare, trase fiecare de patru cai împodobiți, după obiceiul englez, cu panașe uriașe. Urmau apoi stegarii. Pe steagurile negre era scris cu litere albe: „He lived and died for us” („El a trăit și a murit pentru noi”). Pe un uriaș steag roșu se putea vedea inscripția „Alliance des peuples” *. În vârful stindardului din capul coloanei era înfiptă boneta roșie a libertății²⁷⁷. După oficierea slujbei religioase, în frumoasa capelă cu colonade a cimitirului, William Jones a rostit un discurs funebru consacrat memoriei defunctului. Ceremonia funebră s-a încheiat cu un imn. Existau toate condițiile pentru o demonstrație grandioasă; lipsea doar elementul principal, deoarece Ernest Jones, a cărei soție era grav bolnavă, n-a putut participa și rosti un discurs. Când participanții la înmormântare s-au înapoiat în oraș, pe la cinci și jumătate seara, s-au înfilnit cu cinci detașamente de constableri; cu o satisfacție ironică, mulțimea i-a întâmpinat cu cuvintele „too late” („prea târziu”). Întrucât O'Connor a murit sărac în adevăratul înțeles al cuvîntului, cheltuielile de înmormântare au fost suportate de clasa muncitoare din Londra.

Scris de K. Marx la 11 septembrie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 430 din 15 septembrie 1855Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — Unirea popoarelor. — Nota trad.

Friedrich Engels

Perspectivile războiului Crimeii

Cu excepția unei liste incomplete a ofițerilor englezi morți și răniți, ziarele sosite aici cu vaporul „America” — pe care le-am parcurs cu toată atenția — nu adaugă aproape nimic nou la împrejurările cunoscute de noi, care au dus la cucerirea Cartierului de sud al Sevastopolului. În ziare sînt expuse, ce-i drept, destule considerente referitoare atît la cauzele cît și la consecințele posibile ale retragerii neașteptate a lui Gorceakov de pe o poziție care a fost apărată de ruși vreme atît de îndelungată și cu atîta îndîrjire; dintre toate aceste considerente, o deosebită atenție merită părerile expuse de corespondenții noștri de la Londra și Paris. Există însă păreri și considerente cărora nici unul dintre ei, deși s-au situat pe poziții opuse, nu le-a acordat suficientă atenție și nici nu le-a dat importanța cuvenită ²⁷⁸.

Întorsătura pe care o vor lua acum evenimentele din Crimeea depinde în mare măsură de cauzele care au silit pe ruși să părăsească Cartierul de sud. Este cît se poate de evident că această hotărîre subită n-a fost luată din considerente pur strategice sau tactice. Dacă Gorceakov ar fi considerat că Cartierul de sud sau chiar Korabelnaia nu mai pot fi menținute după căderea gorganului Malahov, n-ar fi construit în această suburbie atîtea fortificații interioare de apărare. Deși se poate considera că ocuparea acestei înălțimi dominante a asigurat succesul definitiv al asediului, totuși ar fi fost posibil ca, printr-o apărare dîrză, la început a fortificațiilor interioare de apărare ale suburbiei, iar apoi a orașului propriu-zis, căderea să mai fie amînată cu o lună — o lună și jumătate. Judecînd după cele mai bune hărți, planuri și scheme, n-a existat nici o necesitate de ordin pur tactic sau strategic ca poziții apărate cu atîta dîrzenie pînă acum să fie părăsite cu atîta grabă. Un asemenea pas nu poate fi explicat prin consi-

derente pur militare, după cum el nu poate fi explicat nici prin teama și dezorientarea provocate de o înfrângere mare și neașteptată. Se pare că împrejurări de altă natură l-au împins pe Gorceakov la o măsură care i-a subminat atât de serios situația în armată și întreaga sa carieră.

Nu sînt posibile decît două explicații. Ori *spiritul de luptă* al soldaților ruși era atât de scăzut, încît a instaura chiar și un simulacru de ordine și a continua lupta pentru menținerea liniilor de apărare interioare era absolut imposibil, ori lipsa de provizii începuse să se facă simțită nu numai la Sevastopol, ci și în tabăra din afara orașului. Șirul aproape neîntrerupt al înfrîngerilor suferite de armata rusă, începînd de la Oltenița și Cetate pînă la bătălia de pe Cernaia și asaltul de la 8 septembrie, nu puteau să nu înfrîngă spiritul de luptă al apărătorilor Sevastopolului, cu atât mai mult cu cît aceștia erau în cea mai mare parte aceleași trupe care fuseseră înfrînte pe Dunăre, iar mai tîrziu la Inkerman. Rușii nu sînt prea impresionabili și pot suporta vreme mai îndelungată înfrîngerii decît majoritatea celorlalte armate, dar nici o armată din lume nu poate rezista la infinit atunci cînd e bătută de un inamic după altul și cînd nu poate opune unui șir lung de înfrîngerii nimic altceva în afară de o realizare negativă ca rezistența îndirjită și îndelungată și în afară de unicul exemplu de apărare activă victorioasă din timpul bătăliei de la 18 iunie. Dar o asemenea rezistență opusă în interiorul unei fortărețe asediate ajunge să aibă prin ea însăși un efect demoralizant. Ea e legată de încercări grele, de odihnă insuficientă, boli și de existența nu a unui pericol grav, care călește, ci a unui cronic, care în cele din urmă slăbește în mod inevitabil spiritul de luptă. Înfrîngerile de pe Cernaia și de la gorganul Malahov, care s-au succedat rapid, au desăvîrșit procesul de demoralizare și e mai mult decît probabil că trupele lui Gorceakov, care se aflau în oraș, nu mai erau în stare să ducă o luptă activă cu inamicul. Dar, cum gorganul Malahov domina podul care duce în partea cealaltă și cum tunurile franceze ar fi putut să-l arunce în aer în orice moment, un ajutor din afară era imposibil, în timp ce o retragere ar fi putut salva cel puțin trupele. Nu e de loc de mirare că demoralizarea a cuprins în cele din urmă garnizoana; e de mirare că acest lucru nu s-a întîmplat mai devreme.

Există, de asemenea, indicii că una dintre principalele cauze ale retragerii neașteptate a prințului Gorceakov a fost

lipsa de provizii pentru armată în ansamblul ei. Sistarea navigației rușilor pe Marea de Azov, deși nu s-a făcut simțită dintr-o dată, așa cum se aștepta presa engleză și franceză, care avea mare nevoie de comunicate care să anunțe succese, le-a creat în cele din urmă numeroase dificultăți, deoarece nu le-a rămas decît o singură cale de comunicație, ceea ce a dus la reducerea aprovizionării. Și dificultățile în ceea ce privește transportul de alimente, muniții și furaje de la Herson prin stepa puțin populată, care și așa erau mari, au sporit și mai mult după ce acesta rămăsese singurul drum pe care se putea face aprovizionarea armatei. Mijloacele de transport, obținute prin rechiziții din Ucraina și din regiunea Oastei de la Don, s-au deteriorat cu timpul; un mare număr de cai și de boi s-au prăpădit de istovire și din cauza lipsei de nutreț, iar pe măsură ce guberniile cele mai apropiate erau secătuite, procurarea proviziilor necesare devenea o problemă tot mai dificilă. Desele întreruperi în aprovizionare s-au făcut, fără îndoială, simțite mai întîi nu atît la Sevastopol (unde, firește, fuseseră create rezerve pentru eventualitatea că orașul ar fi fost blocat și dinspre Cartierul de nord), cît în tabăra de la Inkerman, la Bahcisarai și în punctele prin care treceau întăririle. Această stare de fapt, asupra căreia s-a atras nu o dată atenția în comunicatele comandamentului aliat, a fost confirmată și de alte împrejurări. Numai prin imposibilitatea de a asigura aprovizionarea măcar a armatelor aflate în prezent în Crimeea poate fi explicat faptul că două divizii de grenadieri, care se află de multă vreme pe drum și care, după cum se spune, ar fi ajuns acum la Perekop, n-au primit permisiunea de a înainta și de a lua parte la bătălia de pe Cernaia; prin aceasta se explică și faptul că, deși cea mai mare parte a trupelor trimise în ajutorul Sevastopolului n-au sosit, rușii s-au hotărît totuși să dea această bătălie, dispunînd de o armată cu totul insuficientă pentru îndeplinirea misiunii ce-i fusese pusă în față.

Așadar, toate acestea confirmă presupunerea că demoralizarea unei mari părți a trupelor rusești și lipsa de provizii pentru armata de cîmp l-au determinat pe Gorceakov să nu-și pună prea mari speranțe într-o scurtă amîinare a cedării fortăreței, care nu mai putea fi apărată. Gorceakov a folosit ultima posibilitate de a salva garnizoana și se pare că a procedat just. Altfel, judecînd după toate împrejurările, el ar fi trebuit să lase garnizoana în voia soartei, să-și adune armata

de cîmp și să se retragă cu ea în adîncul Crimeii, dacă nu chiar pînă la Perekop. În acest caz, garnizoana din Cartierul de sud ar fi fost silită în scurtă vreme ori să se îndrepte în ascuns spre Cartierul de nord, ori să capituleze; iar garnizoana din Cartierul de nord, pierzînd orice nădejde de a mai fi înlocuită vreodată și avînd trupe demoralizate, ar fi fost silită să se predea din cauza foamei.

Atîta timp cît rușii mai nutreau încă speranța nu numai că vor menține efectivul armatei lor din Crimeea aproximativ la nivelul efectivului armatei aliaților, ci că vor primi și întăriri, care le vor da o puternică superioritate numerică, Cartierul de nord al Sevastopolului reprezenta o poziție de mare însemnătate. Menținerea Cartierului de nord cu forțele garnizoanei într-o vreme cînd armata de cîmp ocupa pozițiile pe care le cunoaștem din ultimele comunicate însemna să-i oblige pe aliați să-și dispună armata pe platoul Chersonesului Heraclian. Aceasta însemna, de asemenea, să împiedice intrarea vaselor lor în golful Sevastopolului și să-i lipsească pe aliați de posibilitatea de a-și construi o bază maritimă de operații avantajoasă mai aproape decît în Bosfor, deoarece nici Kamișul, nici Balaklava nu puteau fi folosite în acest scop. Atîta timp cît rușii au putut întreprinde acțiuni de cîmp în Crimeea, Cartierul de nord era cheia întregii Crimei și determina importanța militară și maritimă a acesteia, în aceeași măsură în care gorganul Malahov era cheia Cartierului de sud. Dar, în măsura în care rușii nu mai sînt în stare să execute acțiuni de cîmp, Cartierul de nord nu mai prezintă importanță. Aceasta este, desigur, o poziție fortificată destul de puternică, dar, dacă împotriva ei se va duce un asediu în toată regula, cu un număr suficient de trupe, ea va fi cedată în mod inevitabil, deoarece nu are de unde aștepta ajutor.

O asemenea părere poate părea ciudată dacă ne amintim cîtă importanță se atribuia, și pe bună dreptate, Cartierului de nord. Ea este însă cu totul întemeiată. Actualul război face în ansamblu impresia unui război de fortificații și asediu, care, în ochii unui observator superficial, pare să reducă la zero succesele înregistrate de arta militară prin manevrele rapide ale lui Napoleon și s-o întoarcă pe aceasta la nivelul din timpul războiului de șapte ani. În realitate însă, lucrurile stau cu totul altfel. În zilele noastre, fortărețele și grupurile de fortărețe au importanță numai ca puncte fixe, pe care armata de cîmp se sprijină în timpul manevrelor sale. Astfel, tabăra de la Calafat era un cap de pod fortificat care a permis

lui Omer-paşa să ameninţe pe ruşi din flanc ; Silistra, Rusciucul, Varna şi Şumla erau, ca să zicem așa, cele patru unghiuri ale unei vaste tabere fortificate în care Omer-paşa se putea retrage oricînd şi unde nu putea fi urmărit de inamic atîta timp cît nu erau ocupate sau cel puţin neutralizate două din aceste unghiuri. Astfel, Sevastopolul servea drept punct de sprijin al armatei ruse din Crimeea, şi, ori de cîte ori această armată era inferioară sub raport numeric armatei inamicului sau era ameninţată din alte puncte de vedere, Sevastopolul i-a dat posibilitatea unui răgaz pînă la sosirea de noi întăriri. Pentru aliaţi, Sevastopolul era o bază a flotei militare ruse care trebuia distrusă, o bază de operaţii maritimă care trebuia cucerită ; pentru ruşi, el însemna stăpînirea Crimeii, deoarece era singura poziţie care, în aşteptarea întăririlor, putea fi menţinută cu forţe mult mai mici decît cele ale inamicului. Astfel, rezultatul final a depins întotdeauna de armatele de cîmp, importanţa fortăreţelor fiind determinată nu de forţa lor naturală sau creată în mod artificial, adică de valoarea lor propriu-zisă, ci de apărarea şi sprijinul (appui) pe care le puteau oferi armatei de cîmp. Valoarea lor a devenit relativă. Ele nu mai sînt factori de sine stătători în război, ci numai poziţii avantajoase, pe care uneori e util să le aperi prin toate mijloacele disponibile şi pînă la ultima posibilitate, iar alteori — nu. Campania de la Sevastopol dovedeşte, mai bine decît oricare altă campanie, acest lucru. Sevastopolul, ca şi toate fortăreţele cu adevărat moderne, joacă rolul unei tabere apărate de fortificaţii permanente. Atîta timp cît forţele disponibile sînt suficiente pentru apărarea unei asemenea tabere, cît nu se fac simţite lipsuri în aprovizionare şi legătura cu baza principală de operaţii este trainică, în special atîta timp cît o asemenea tabără, apărată de o garnizoană puternică, nu permite inamicului să se apropie fără a se expune pericolului, atîta timp ea are o importanţă primordială şi poate dejuca planurile inamicului în tot cursul campaniei. Dar, cînd toate aceste condiţii nu mai există, cînd apărătorii suferă un eşec după altul, cînd proviziile sînt pe cale de a se epuiza şi ei riscă să fie ruşi de baza lor şi să împărtăşească soarta pe care au avut-o austriecii la Ulm în 1805 ²⁷⁹, atunci, fără îndoială, trebuie să prefere în locul valorii abstracte a poziţiei securitatea armatei şi retragerea cît mai grabnică pe o altă poziţie, mai avantajoasă.

Se pare că tocmai într-o asemenea situaţie se află acum ruşii. Partea cea mai mare a efectivului iniţial al armatei lor

de operații — 14 divizii din 24 — a fost aruncată în luptă și decimată în parte în Crimeea, iar rezervele de care dispun, miliția și celelalte formații noi nici nu se pot compara cu trupele pe care le-au pierdut. Rușii vor proceda just dacă nu vor mai trimite armate în această peninsulă primejdioasă și o vor părăsi cît mai curînd. Aliații sînt cu mult superiori rușilor atît sub raport numeric cît și ca spirit de luptă. A te angaja într-o luptă în afara fortăreței cu forțele de care dispune acum Gorceakov înseamnă a merge la o înfrîngere sigură. Gorceakov poate fi învăluit ori pe țărmul de sud al Crimeii și prin valea Salghir, ori pe la Eupatoria. Și într-un caz și în celălalt, comunicațiile lui cu Cartierul de nord ar fi tăiate fără vreo speranță de restabilire, căci superioritatea numerică a aliaților crește din zi în zi. Se pare că cel mai bun lucru pe care îl poate face Gorceakov acum este ca, pe cît posibil, să mențină ferm frontul cît timp durează pregătirile în vederea aruncării în aer a fortificațiilor din nord și s-o ia înainte inamicului cu o etapă — două. Cu cît va ajunge mai repede la Perekop, cu atît va fi mai bine. Și aceasta în special în cazul în care se vor confirma știrile primite de noi de la Paris potrivit cărora aliații, îndată după cucerirea Sevastopolului, au început să trimită trupe la Eupatoria. Dacă aliații vor acționa cu suficientă energie, fie în această direcție, fie pe țărmul de sud și în trecătorile muntoase Ciatir-Dag, campania va lua sfîrșit foarte curînd și Crimeea va rămîne în mîinile lor. După cît putem aprecia noi, singurele greșeli care pot fi săvîrșite acum sînt un atac frontal serios asupra pozițiilor rusești de la Inkerman sau o atitudine pasivă în decurs de o săptămînă. Vaporul următor, care trebuie să sosească aici mîine seară, va aduce, după toate probabilitățile, știri exacte cu privire la planurile viitoare ale aliaților.

Scris de F. Engels
la aproximativ 14 septembrie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 508 din 1 octombrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Pe marginea evenimentelor din Crimeea

Londra, 14 septembrie. „Dangăt de clopote și bubuit de tunuri” — iată atmosfera pe care o trăiește azi întreaga Anglie. Exaltare pretutindeni, pe fiecare clădire mai arătoasă, fie publică, fie particulară, flutură steagurile englez și francez. La Manchester, în pofida „școlii manchesteriene”, același tablou ca și la Londra; la Edinburg, în pofida filozofiei scoțiene, același lucru ca și la Manchester. Nimic nu poate pune capăt extazului general de pe urma succesului, nici măcar uriașa listă de morți transmisă telegrafic la Londra. Înfrîngerea englezilor la Redan și cucerirea punctului hotărîtor, gorganul Malahov, de către francezi — numai acest contrast temperează entuziasmul stîrnit de victorie și înfrînează întrucîtva autoelogierile. Cel ce împărtășește vechea prejudecată după care industria și comerțul ar distruge caracterul războinic al unui popor, prejudecată apărută din confundarea necritică a rînduielilor sociale actuale cu cele antice, cît și din multe alte confuzii, se poate convinge acum de contrarul în Anglia, și chiar în metropola ei industrială, Manchesterul. Lucrurile sînt cît se poate de clare. În lumea contemporană, dacă nu avutul individual, în orice caz avuția națională crește pe măsură ce *se muncește* mai mult, în timp ce în lumea antică ea creștea o dată cu creșterea *trîndăviei* națiunii. Economistul scoțian *Steuart*, care și-a publicat remarcabila sa lucrare cu 10 ani *înaintea* lui Adam Smith, a descoperit și a dezvoltat această teză²⁸⁰.

Între timp entuziasmul publicului caută în zadar surse de alimentare în noile comunicate telegrafice. Acestea sînt pe atît de sărace, pe cît de bogate erau primele. Pelissier scrie că la Sevastopol a căzut în mîinile aliaților un „matériel

immense" *. Noi presupunem că în mîinile lor a căzut mult fier vechi, al cărui preț va scădea în curînd.

Întorsătura pe care o vor lua acum evenimentele depinde în mare măsură de cauzele care au silit pe ruși să părăsească atît de neașteptat Cartierul de sud. Este cît se poate de evident că această hotărîre n-a fost luată din considerente strategice sau tactice. Dacă Gorceakov ar fi considerat că după căderea gorganului Malahov va urma în mod inevitabil predarea Cartierului Korabelnaia și a întregului oraș, s-ar mai fi apucat el să ridice în această suburbie atîtea fortificații interioare de apărare? Deși gorganul Malahov ocupă o poziție dominantă, printr-o apărare îndîrjită, mai întii a fortificațiilor interioare de apărare din suburbie, iar apoi a orașului însuși, predarea ar mai fi putut fi amînată cu 5—6 săptămîni. Judecînd după cele mai bune hărți, planuri și scheme, n-a existat nici o necesitate de ordin pur tactic sau strategic ca poziții apărate cu atîta dîrzenie pînă acum să fie părăsite cu atîta grabă. Nu sînt posibile decît două explicații: ori spiritul de luptă al armatei ruse fusese înfrînt în așa măsură încît n-ar mai fi fost indicat să se opună o nouă rezistență în spatele fortificațiilor interioare ale orașului, ori lipsa de provizii începuse să se facă simțită nu numai în oraș, ci și în tabără; în sfîrșit, se prea poate să fi acționat amîndoi acești factori.

Șirul aproape neînterupt al înfrîngerilor suferite de armata rusă, începînd de la Oltenița și Cetate pînă la bătălia de pe Cernaia și asaltul de la 8 septembrie, nu se putea să nu aibă un efect demoralizant asupra celor asediați, cu atît mai mult cu cît o mare parte dintre ei au fost martorii înfrîngerilor de pe Dunăre și de la Inkerman. E drept că rușii nu sînt prea impresionabili și de aceea pot suporta mai multe înfrîngeri decît alte armate. Dar totul are o limită. O rezistență prea îndelungată într-o fortăreață asediată are în ea însăși un element demoralizant. Ea presupune grele încercări, dificultăți, odihnă insuficientă, boli și existența nu a unui pericol grav, care călește, ci a unuia cronic, care slăbește spiritul de luptă. Înfrîngerea de pe Cernaia, unde a acționat jumătate din armata venită în ajutorul garnizoanei, adică tocmai întăririle care trebuiau să salveze Cartierul de sud, și luarea gorganului Malahov, poziție-cheie — aceste două înfrîngeri au venit să desăvîrșească procesul de demoralizare.

* — „multe bunuri”. — *Nota trad.*

Cum gorganul Malahov domina podul care ducea în partea cealaltă și francezii ar fi putut să-l arunce în aer în orice moment, sosirea de întăriri devenea tot mai problematică, și retragerea rămânea singurul mijloc prin care trupele puteau fi salvate. În ceea ce privește lipsa de provizii, există toate indiciile că ea începuse să se facă simțită. În urma tăierii navigației rușilor pe Marea de Azov, acestora nu le-a mai rămas la dispoziție decât o singură cale de comunicație, ceea ce a dus la reducerea aprovizionării. Și fără asta marile dificultăți în ceea ce privește transportul de alimente, muniții etc. prin stepele puțin populate ar fi sporit, bineînțeles, după ce singurul drum accesibil rămăsese cel dinspre Herson. Mijloacele de transport obținute prin rechiziții din Ucraina și din regiunea Oastei de la Don s-au deteriorat cu timpul, iar pentru guberniile mai apropiate, care fuseseră secătuite, înlocuirea acestor mijloace devenea o problemă din ce în ce mai grea. Întreruperile în aprovizionare s-au făcut, fără îndoială, simțite mai întâi nu atât la Sevastopol, unde fuseseră făcute mari rezerve, ci în tabăra de la Inkerman, în Bahcisarai și în punctele prin care treceau întăririle. Numai așa se poate explica faptul că două divizii de grenadieri, care se află de multă vreme pe drum și care au ajuns acum la Perekop, n-au înaintat și n-au luat parte la bătălia de pe Cernaia, precum și faptul că, deși cea mai mare parte a armatelor care trebuiau să vină în ajutor nu sosise, rușii s-au hotărât la această bătălie dispunând de o armată cu totul insuficientă pentru îndeplinirea misiunii ce-i fusese pusă în față. Dacă aceste considerații sînt juste, înseamnă că lui Gorceakov nu-i mai rămînea, într-adevăr, nimic altceva de făcut decât să folosească luarea gorganului Malahov drept un pretext binevenit pentru salvarea garnizoanei sale.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 14 septembrie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 435 din 18 septembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Situația comercială și financiară

Londra, 24 septembrie. Situația comercială și financiară nu numai a Marii Britanii, ci în special a Franței, preocupă în momentul de față, aproape în aceeași măsură ca și războiul Crimeii, opinia publică. Banca Franței a majorat, după cum se știe, taxa de scont la 5% la obligațiile de tezaur și la alte asemenea hirtii de valoare garantate, în timp ce cambiile comerciale sînt scontate cu 4%. Directorii Băncii Franței, speriați de scurgerea metalului nobil din subsolurile ei, se și hotărîseră să majoreze la 5% taxa de scont și la cambiile comerciale; a intervenit însă ministrul de finanțe și le-a interzis să efectueze această operație. Guvernul, firește, caută să păstreze cît mai mult timp aparența unei piețe de bani ieftine și a unei abundențe de credit și să le mențină dughen-
giilor buna dispoziție.

„În ultimii doi ani — scrie „Manchester Examiner”²⁸¹ — avuția Franței a fost suprasolicitată. În doi ani guvernul lui Ludovic-Napoleon a cheltuit 200 000 000 l. st.; municipalitatea Parisului a folosit mari sume de bani, luați cu împrumut, pentru înfrumusețarea capitalei; din inițiativa și sub patronajul guvernului s-au elaborat proiecte a căror înfăptuire necesită cheltuirea unor mijloace uriașe. Ajunge să amintim de Crédit Mobilier²⁸², care a creat o jumătate de duzină de mari companii, fiecare dintre ele reușind să-și urce cursul acțiunilor cu mult peste cel nominal; capitalul acestor companii urmează abia să fie vărsat și un număr imens de acțiuni trece dintr-o mină într-alta fără să se țină seama de ziua cînd vor trebui să fie achitate. Situația financiară a guvernului, faptul că cea mai mare parte dintre aceste întreprinderi au un caracter pur speculativ, actuala stare a pieței de bani din Franța, urmările grave, pentru masele populare, a două recolte slabe consecutive și influența pe care o au asupra bursei, — toate acestea sînt indiciile unor calamități care pot să pericliteze atît mersul războiului din Orient cît și liniștea internă și bunăstarea Franței”.

În legătură cu piața de cereale, sus-menționatul ziar re-marcă, între altele, următoarele :

„Nu încapă nici o îndoială că ambele țări, Franța și Anglia, vor deveni mari importatoare de cereale. Comenzile care au și fost făcute în țările dunărene vor determina Statele Unite să trimită în Europa cereale în loc de aur. Deși recolta din anul trecut a fost cea mai bună pe care a avut-o Anglia vreodată, din august 1854 pînă în august 1855 noi am importat 3335000 de cuarteri de grâu și 1558892 de chintale de făină, iar prețul mediu în tot cursul anului a fost de peste 70 de șilingi. Anul acesta va trebui să importăm cantități mult mai mari, pentru a preîntîmpina o și mai mare creștere a prețurilor. De unde să le importăm dacă nu din America de Nord? În nordul Germaniei recolta este, de asemenea, sub nivelul mediu și Statele Unite trimit făină în regiunea Mării Baltice, de unde noi, în perioade de lipsă, importăm de obicei mari cantități de cereale. În Austria, după cum comunică guvernul ei, recolta este mijlocie; ne îndoim, totuși, că ea va dispune de surplusuri pentru export, iar în tot sudul Italiei există o lipsă serioasă de cereale, care nu poate fi acoperită, ca pînă acum, printr-un import de cereale din porturile de la Marea Neagră. Prin urmare, la cumpărarea cerealelor, Franța va fi concurată nu numai de Anglia, ci și de o mare parte a țărilor de pe continentul european. Cît de neplăcută este această situație pentru guvernul Franței reiese cel mai bine din articolul pe jumătate consolator, pe jumătate instructiv din «Moniteur».

În ceea ce privește numeroasele noi societăți pe acțiuni din Franța, menționate de „Manchester Examiner”, cartea „Operații de bursă”²⁸³, apărută de curînd la Paris, arată că într-o singură ramură — băncile pe acțiuni — numai la Paris numărul lor a crescut de la revoluția din februarie de 6 ori. Înainte de 1848, la Paris au existat doar două bănci pe acțiuni, după revoluție au fost create 12 asemenea bănci, și anume: Banque de France, Caisse Commerciale, Comptoir d'Escompte, bancă sub forma unei societăți în comandită aparținînd firmei Leyde & Co., Crédit Foncier de France, Banque de Martinique, Banque de Guadeloupe, Banque de l'île de la Réunion, Banque d'Alger, Crédit Mobilier, Société Générale du Crédit maritime, Caisse et journal des chemins de fer, Comptoir central, Crédit Industriel și Banque de Sénégal. Capitalul vărsat al acestor bănci însumează numai 151 230 000 de franci, iar capitalul lor bancar total este doar de 252 480 000 de franci, sau aproximativ 10 000 000 l. st., un capital mai mic decît posedă Banca Angliei singură.

„Uriașul eșafodaj — scrie ziarul guvernamental londonez „Economist” — pe care creditul l-a înălțat pe baza îngustă a acestui capital stîrnește de-a dreptul neliniște. Banca Franței, bunăoară, posedînd un capital de 91 250 000 de franci, emite bancnote în valoare de 542 589 300 de franci, adică o sumă de 6 ori mai mare. Crédit Mobilier are dreptul

să emită obligații a căror valoare depășește de 10 ori capitalul său. Crédit Foncier de France, al cărui capital nominal este de numai 30 000 000 de franci, a emis obligații în valoare de 200 000 000 de franci. De aceea se poate prevedea că panica sau deprecierea acestei uriașe cantități de obligații va provoca serioase calamități la Paris și în Franța.

Scris de K. Marx la 24 septembrie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 453 din 28 septembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Forțele de rezistență ale Rusiei ²⁸⁴

Călătoria țarului Rusiei la Odesa, plecarea soției sale de la Petersburg la Moscova, inima sfintei Rusii, trecerea temporară a conducerii în mâinile lui Constantin, cel mai belicos dintre frații țarului, — toate acestea constituie suficiente dovezi că Rusia este hotărâtă să opună o rezistență înverșunată. Nikolaevul și Hersonul, punctele cele mai puternic fortificate din sudul Rusiei, reprezintă acum centrul de concentrare al armatei de rezervă, care se formează în momentul de față în guberniile Taurida și Herson. Pe lângă rezervele de armată formate din batalioanele cinci, șase, șapte și opt, al căror efectiv nu poate fi precizat, trebuie să fi fost concentrați la Nikolaev 40 000 de milițieni, în timp ce la Odesa se află încă de pe acum aproximativ 25 000 de oameni. Exactitatea acestor date nu poate fi verificată. Un lucru este limpede: în sudul Rusiei se concentrează forțe armate considerabile.

Planul strategic al Rusiei prevede nu numai posibilitatea pierderii Crimeii, ci și o invazie a inamicului în sudul Rusiei. Iată de ce ca linie principală de apărare a fost aleasă linia Niprului, avînd Hersonul și Nikolaevul ca primă bază de operații, iar Ecaterinoslavul ca a doua bază. Întrucît Hersonul și Nikolaevul se află în raza de acțiune nu numai a canonicierelor, ci și a corvetelor, este necesară existența unei baze în interiorul țării. Ecaterinoslavul este o asemenea bază. Așezat într-un punct în care un cot al Niprului formează un unghi de aproximativ 75°, el este un centru excepțional pentru o armată care se retrage spre interior și intenționează să-și găsească un adăpost mai întîi în regiunea cursului inferior (în direcția nord-est — sud-vest), iar apoi în regiunea cursului mijlociu (în direcția nord-vest — sud-est) al acestui rîu. O armată care ar înainta de la Perekop spre interiorul Rusiei ar trebui mai întîi să forțeze Niprul la Herson și apoi să

înaintez spre Ecaterinoslav, trecînd din nou fluviul în apropierea acestui oraş. Orice detaşament care ar înainta pe malul stîng al Niprului ar putea uşor staţiona la cîteva mile la sud de Ecaterinoslav, pe linia Volciei, la vărsarea acesteia în Nipru. La aceste avantaje se mai adaugă şi altele : întreaga regiune de la sud de Ecaterinoslav este o vastă stepă care se întinde pe 200 de mile, unde este deopotrivă de greu să disloci sau să aprovizionezi o armată, în timp ce oraşul, aşezat la extremitatea de nord a stepei, în apropierea guberniilor Kiev şi Poltava, gubernii bogate şi avînd o populaţie relativ densă, poate primi fără greutate cantităţile necesare de provizii. În sfîrşit, Ecaterinoslavul asigură comunicaţiile cu armata din sectorul central de pe lîngă Kiev şi barează drumul spre Moscova. Iată de ce Ecaterinoslavul este fortificat şi asigurat cu toate cele necesare pentru aprovizionarea armatei din sud. Aici sînt concentrate numeroase depozite de alimente, îmbrăcăminte şi muniţii. Dacă, pe de o parte, acest lucru pledează în favoarea perspicacităţii strategice a ruşilor — pe care nu în zadar bătrînul general şi dezertor Jomini i-a instruit atîta vreme —, pe de altă parte, el dovedeşte, în aceeaşi măsură, că ruşii îşi dau seama că în decursul unei perioade îndelungate nu vor mai putea obţine succese. Dacă aliaţii ar fi înaintat în interiorul Rusiei (de la Perekop), ei ar fi trebuit, fără îndoială, să cucerească Ecaterinoslavul. Dar, în condiţiile în care se desfăşoară campania din acest an, nici nu poate fi vorba de o asemenea ofensivă şi nu se ştie dacă ea va fi posibilă în 1856. Mai întii trebuie să se obţină ca Rusia să evacueze Crimeea, întreaga Transcaucazie şi Caucazul pînă la rîurile Terek şi Kuban, să fie incendiată Odesa, să fie distrusă rada portului Nikolaev şi să fie curăţită Dunărea pînă la Galaţi. Cu alte cuvinte, pînă nu sînt smulse toate aceste puncte extreme ale Rusiei, aliaţii nici nu se pot măcar gîndi să întreprindă o campanie în interiorul Rusiei. Aşadar, planul strategic plin de perspicacitate al ruşilor pare a fi de mauvais augure *.

Trupele aliaţilor se îndreaptă spre valea cursului superior al rîului Cernaia pentru a învîlui flancul de extremă dreaptă al ruşilor la Aitodor sau pe cursul superior al rîului Belbek. În acest sens ne informează în egală măsură rapoartele lui Gorceakov şi Pelissier. Noi credem că această manevră a aliaţilor are un caracter prea demonstrativ pentru a urmări cu adevărat acest ţel.

* — rău augur. — *Nota trad.*

Misiunea aliaților constă acum, în mod evident, în a alunga armatele ruse de pe pozițiile fortificate pe piscurile Mackenzie. Dacă ei vor reuși să facă acest lucru, rușii vor trebui să părăsească fortificațiile din nord și, implicit, Crimeea. Între piscurile Mackenzie și Simferopol nu există nici o poziție care să poată fi învăluită, iar de cealaltă parte a orașului Simferopol se întind stepe care nu sînt propice pentru acțiunile unor armate mari, deoarece nu oferă nici un fel de poziții. Menținerea de către ruși a Crimeii depinde de capacitatea lor de a-și menține pozițiile lor actuale, și în special pe cele de pe piscurile Mackenzie.

Scris de F. Engels
la 25 septembrie 1855

Publicat ca articol de fond
în „Neue Oder-Zeitung” nr. 455
din 29 septembrie 1855
și în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 522 din 17 octombrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în „Neue Oder-Zeitung”,
confruntat cu textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”
Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

* Rapoartele generalilor. —
Tribunalele engleze. —
Știri din Franța

Londra, 27 septembrie. Rapoartele generalilor Simpson, Pelissier și Niel și, în special, scrisorile corespondenților de presă englezi din Crimeea reprezintă un material vast și bogat, pentru a cărui studiere critică este nevoie de timp. De aceea, asupra evenimentelor de la 7 și 8 septembrie ne vom putea opri mai amănunțit abia în corespondența noastră ulterioară²⁶⁵. Deocamdată trebuie totuși menționat că presa engleză condamnă aproape în unanimitate, și pe bună dreptate, pe generalul Simpson și pe ofițerii superiori englezi de sub comanda lui. În timpul asaltului asupra Redanului s-a confirmat întru totul justetea butadei care circulă în armata rusă : „L'armée anglaise est une armée des lions, commandée par des ânes” („armata engleză este o armată de lei, comandată de măgari”). Un ziar londonez cere să se instituie o nouă comisie pentru cercetarea celor petrecute la Sevastopol, uitînd că jalnica conducere a armatei engleze este urmarea inevitabilă a dominației unei oligarhii perimate. Toate pregătirile au fost din capul locului defectuoase. Tranșeele engleze se mai aflau încă atît de departe (250 de iarzi) de șanțul Redanului, încît trupele au fost nevoite să străbată în fugă un cîmp deschis, mai bine de un sfert de oră, sub focul inamicului, ajungînd la destinație complet epuizate. Geniștii francezi au atras la timp atenția englezilor asupra acestui neajuns, li s-a răspuns însă că,

„dacă am împinge tranșeele cu încă cîțiva iarzi înainte, trupele noastre ar fi nevoite să înainteze sub un asemenea unghi, încît ar nimeri sub focul de anfiladă al bastionului Catargului și ar suferi pierderi mari”.

În primul rînd, această primejdie de a suferi pierderi era incontestabil mult mai mică decît aceea la care erau expuse trupele în timpul asaltului. În afară de aceasta, eficacitatea

focului de anfiladă putea fi atenuată în parte prin construirea de parapete și de tranșee în zigzag, în parte prin amplasarea unor baterii care să execute trageri împotriva bateriilor rusești. Toate obiectiile francezilor s-au izbit însă de încăpăținarea de catir a lui Simpson. În plus, pe cînd tranșeele francezilor erau largi, încăpătoare și puteau nu numai să adăpostească, ci să și ascundă un mare număr de trupe, tranșeele englezilor erau înguste și descoperite, astfel încît orice englez de statură mai înaltă atrăgea imediat asupra sa atenția comandamentului rus. Deoarece trupele engleze erau nevoite să parcurgă o distanță mare, după ce ajungeau la obiectivul atacului, în loc să-l atace imediat pe inamic, încercau mai întii să se adăpostească și deschideau focul, lăsîndu-le astfel rușilor timp să-și adune forțele. Cît de mizerabile au fost toate pregătirile de luptă rezultă și din faptul că, punînd stăpînire pe val, trupele engleze nici măcar nu s-au gîndit să înfunde dispozitivele de aprindere ale tunurilor rusești aflate acolo. Printre atacatori nu se găseau nici muncitori cu instrumentele necesare și nici artileriști care să facă acest lucru fără instrumente speciale. La toate le-au pus însă vîrf dispozițiile tactice ale generalului Simpson date înaintea și în timpul asaltului. (În timpul asaltului, cum aflăm dintr-o corespondență apărută în „Daily News“, Simpson, guturăit, stătea învelit într-o pelerină largă cu glugă, într-un fotoliu moale în bateria de pe Mamelon.) El a trimis împotriva teribilului Redan, unde au fost respinse timp de 6 luni toate atacurile englezilor, un detașament de asalt format din 200 de oameni, un detașament de acoperire format din 320 de oameni și un detașament principal format din nu mai mult de 1 000 de oameni. După ce englezii au pus stăpînire pe ieșindul în formă de unghi al Redanului, s-au pomenit sub focul ucigător al redutei transformate într-un reduit * și al cazematelor dispuse pe flancuri, în spatele acesteia. Dacă numărul atacatorilor ar fi fost destul de mare, englezii ar fi putut învâlui reduta, ceea ce ar fi hotărît repede soarta luptei. Dar nu au primit nici un fel de întăriri, deși colonelul Windham ceruse de trei ori să-i fie trimise de urgență și, în cele din urmă, s-a văzut nevoit să se ducă personal după ele. Din această cauză trupele au rămas timp de trei ore sub focul ucigător pe parapet; de două ori au pătruns în fortificație și, văzînd că sînt treptat decimate în mod inutil, în cele din urmă s-au retras în mare

* — întăritură situată în alta mai mare. — *Nota trad.*

dezordine. Faptul că Simpson a pornit asaltul cu un număr mic de trupe, aruncînd la început în luptă mai puțin de a 20-a parte din forțele pe care le avea la dispoziția lui, că a ținut deoparte rezervele necesare, că i-a sacrificat în mod absurd și arbitrar pe vitejii luptători — toate acestea constituie unul dintre cele mai mari scandaluri din istoria militară modernă. Dacă aceasta s-ar fi întimplat în timpul lui Napoleon I, cu siguranță că Simpson ar fi fost deferit curții marțiale.

Pe continent a fost criticat mult, și pe bună dreptate, arbitrarul *jurisdicției patrimoniale*. *Magistratura engleză nesalarizată*²⁸⁶ nu este de fapt altceva decît o jurisdicție patrimonială modernizată, cu o spoială constituțională. Ajunge să reproducem următorul pasaj dintr-un ziar englez de provincie :

„Marțea trecută, Nathaniel Williams, un bătrîn muncitor agricol, a compărut în fața judecătorului de pace din Worcester, care l-a condamnat la o amendă de 5 șilingi și 13 șilingi cheltuieli de judecată pentru că în ziua de duminică 26 august a secerat o mică cantitate de griu de pe un lot care-i aparținea. Williams a arătat că a fost nevoit să facă acest lucru, că, dacă ar fi aminorat secerișul, griul s-ar fi strîșcat și că în timpul săptămînii, din zori și pînă-n noapte, trebuia să muncească pentru moșierul de la care luase în arendă pămîntul. Dar nimic nu i-a ajutat. Curtea formată în bună parte din reverends (preacuvioși), a rămas neînduplecată”.

Ca în cazul de față preotul, tot așa și fabricantul, squire-ul și alți reprezentanți ai stărilor sociale privilegiate din care se compune magistratura nesalarizată sînt judecătorii propriei lor cauze.

Reproducem următorul pasaj dintr-o scrisoare particulară a unui englez (whig) aflat la Paris :

„Articolul belicos publicat azi” (adică 24 septembrie) „în ziarul «Constitutionnel» se pare că a descurajat foarte mult burghezia pariziană, și în trei cartiere diferite, importante din punct de vedere comercial, am auzit aceleași remarci formulate aproape la fel : Ei, vedeți ! timp de aproape un an ni s-a tot spus că, de îndată ce Sevastopolul va fi cucerit, vor putea începe tratativele de pace. Și acum, cînd Sevastopolul a căzut, ni se spune că acesta este un succes pur militar și că, atîta timp cît nu va fi cucerită întreaga Crimee, nici nu poate fi vorba de pace. Dacă lucrurile vor continua tot așa, numai Dumnezeu știe cînd vom avea pace. Toate acestea erau spuse cu un ton care exprima cea mai mare deprimare. Ca să fim dreți, trebuie să recunoaștem că, abstracție făcînd de problema prestigiului național, actualul război nu-i convine Franței din multe motive. Comunicatele din toamna aceasta sînt de la o săptămînă la alta mai proaste decît te-ai fi așteptat în săptămîna precedentă. De pildă, în momentul de față, o pîine de 4 pfunzi costă la

Rouen 26 de sous, iar la Paris 3 franci sau 60 de sous. La Bordeaux, Consiliul municipal s-a și văzut nevoit să aloce o sumă mare de bani pentru ajutorarea populației în cazul că prețul piinii de 4 pfunți s-ar urca la 1 franc, ceea ce în Gironde este considerat un preț din vremuri de foamete. Această situație se observă, treptat, pe tot întinsul țării. Situația internă a Franței este deci extrem de îngrijorătoare, numărul adepților revoluției, răspândiți în toată țara, este înspăimântător, și, dacă mizeria va ajunge de nesuportat, ei vor putea strânge sub steagurile lor mii de oameni. Noua organizare a Consiliilor generale din departamente și a Consiliilor municipale a fost o greșeală enormă: acest sistem se dovedește a fi nefast. În multe departamente nu există în momentul de față nici un Consiliu general, iar primarii numiți de guvern sînt acum siliți adeseori să-și dizolve Consiliile municipale. Aproape în fiecare zi se poate citi comunicatul oficial că primarul cutărui oraș a dizolvat Consiliul municipal sau că prefectul N.N. a dizolvat Consiliul general. Motivele nu sînt date publicității, dar faptul în sine, deși nu este permis să fie comentat în mod public, frămîntă totuși spiritele în departamentul în care are loc. Toate acestea fac ca în multe puncte să fie de dorit prezența unor soldați de nădejde și cu mai multă experiență”.

Scris de K. Marx și F. Engels
la 27 septembrie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 457 din 1 octombrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Evenimentul hotărîtor al războiului ²⁸⁷

Din rapoartele oficiale ale comandanților trupelor aliate și din relatările apărute în presa europeană, dintre care cele mai importante au și fost publicate în coloanele ziarului nostru, cunoaștem acum întru totul amănunțele asaltului general întreprins la 8 septembrie asupra Sevastopolului și încununat de succes. Fără îndoială că aceste relatări interesante au fost citite de toată lumea și nu este necesar să repetăm faptele expuse în ele. De aceea ne propunem doar să dăm cititorilor noștri posibilitatea de a-și face o imagine clară asupra condițiilor în care a avut loc asaltul și să le explicăm de ce în timpul acestui asalt rezultatele atacurilor aliaților în diferitele sectoare au fost atît de diferite*.

Potrivit raportului generalului Niel, în toate sectoarele francezii și-au împins tranșeele destul de aproape de fortificațiile rușilor. În fața Micului Redan de la golful Kilen (bastionul nr. 1) și a gorganului Malahov (bastionul nr. 2), capătul tranșeei se afla nu mai departe de 25 de iarzi de șanțul rușilor. La bastionul Catargului (bastionul nr. 4), distanța era de 30 de iarzi, la Bastionul central (bastionul nr. 5) — de 40 de iarzi. Așadar, în toate aceste puncte, coloanele de asalt se aflau foarte aproape de fortificațiile care trebuiau luate cu asalt. Englezii au oprit însă săpăturile cînd au ajuns la o distanță de 240 de iarzi de Marele Redan (bastionul nr. 3). Aceasta se explică prin conservatorismul care mai domnește încă în armata engleză. De îndată ce

* În articolul publicat în „Neue Oder-Zeitung”, în locul paragrafului de mai sus a apărut: „La 8 septembrie au intrat în acțiune cinci divizii franceze și subunitățile a două divizii engleze. Din totalul general de aproximativ 45 000 de oameni, aliații au pierdut, după cum recunosc ei înșiși, 10 000 de oameni, adică aproape un sfert din efectiv. Pierderile rușilor nu pot fi stabilite”. — *Nota red.*

englezii și-au împins tranșeele pînă la această distanță, ei au descoperit că, dacă ar mai înainta, rușii ar putea deschide împotriva lor un foc de anfiladă din bastionul Catargului, mult mai ieșit în afară decît celelalte fortificații ale rușilor. Or, în teoria asediilor există o regulă generală potrivit căreia tranșeele nu trebuie împinse atît de departe încît să treacă dincolo de linia ocupată de inamic, ceea ce le-ar expune unui foc de anfiladă.

Firește că ar fi bine ca tranșeele să nu fie greșit trasate. Dar, în cazul de față, cînd focul de anfiladă nu putea fi evitat (planul general de asediu și specificul terenului nu permiteau să fie luat în prealabil bastionul Catargului), era, evident, preferabil să se construiască asemenea tranșee decît să nu se construiască de nici un fel. Teoria prevede, de fapt, numeroase modalități de remediere a acestui rău inevitabil. În asemenea cazuri se recomandă construirea de parapete și de tranșee complicate. Se spune că geniștii francezi au demonstrat camarazilor lor englezi că, deși riscă să piardă mulți oameni construind tranșee în asemenea condiții nefavorabile, este totuși preferabil ca aceste pierderi să se producă în timpul efectuării unor lucrări care asigură succesul asaltului decît în cursul unui asalt al cărui rezultat va fi foarte îndoielnic din lipsă de aproșe acoperite. Geniștii englezi au rămas însă la părerea lor. Rezultatele asaltului arată că n-au avut de loc dreptate.

Generalul francez și-a repartizat forțele în felul următor : divizia lui Mac-Mahon era așezată în fața poziției-cheie — gorganul Malahov ; la dreapta ei, în fața curtinei care leagă gorganul Malahov de bastionul nr. 1, se afla divizia lui La Motterouge ; la extremitatea flancului drept, chiar în fața bastionului nr. 1, divizia lui Dulac. Deoarece gorganul Malahov era unica fortificație care, în cazul unei rezistențe serioase, trebuia luată cu orice preț, Mac-Mahon avea ca rezervă o divizie de gardă, sub comanda lui Mellinet. Acestea erau forțele francezilor destinate pentru asaltul asupra Cartierului Korabelnaia. Dinspre Cartierul Gorodskaia, bastionul Catargului, care forma un fel de citadelă înaintată, puternic întărită și avea fortificații interioare destul de puternice, nu putea fi supus imediat unui atac frontal. Divizia lui Levailant trebuia însă să ia cu asalt Bastionul central, iar în caz de succes, ar fi fost urmată de divizia lui d'Autemarre ; aceasta

primise ordin să învăluie gîtul * bastionului Catargului, care trebuia să fie concomitent asaltat frontal de brigada piemonteză a lui Cialdini, concentrată în tranșee. Poziția dintre gorganul Malahov și bastionul Catargului era ocupată de englezi. Ei trebuiau să atace Redanul.

În primul rînd trebuia luat cu asalt gorganul Malahov, urmînd ca, după aceea, celelalte coloane să pornească la atac împotriva obiectivelor lor. Gorganul Malahov era o mare redută, situată pe vîrfurile unui deal cu același nume, care domină regiunea. Reduta era închisă din toate părțile, dar avea în spate deschizături largi, prin care putea primi întariri. În dreapta și în stînga era legată prin cortine de Marele Redan și de Micul Redan, care de asemenea erau niște redute închise din toate părțile, cu fortificații de dimensiuni mai mici, servind drept redute; cît despre laturile din spate, ale căror ambrazuri conduceau în interiorul redutelor, ele formau adîncituri. Gîturile acestor adîncituri erau, la rîndul lor, legate cu gorganul Malahov printr-o a doua cortină interioară, formînd o a doua linie de apărare. În partea interioară a Marelui Redan și a Micului Redan aproape că nu existau nici un fel de obstacole și, de aceea, artileria din adîncituri și redute putea trage în voie. Gorganul Malahov însă, asupra căruia după luarea Mamelonului inamicul și-a concentrat focul, avea de-a lungul valurilor numeroase parapete, care-i fereau de obuze pe servanții tunurilor și pe soldații din tranșee; partea interioară a bastionului era plină cu cazemate puternice, cu acoperișuri rezistente la obuze; cazematele serveau drept cazărmi și nu erau de loc adecvate pentru apărare. Cînd au sosit primele știri cu privire la luarea gorganului Malahov, am spus că rușii au comis, probabil, aceeași greșală ca și la construirea lunetei Kamciatski de pe Mamelon, și anume: pentru a se apăra de focul inamicului, evident că ei au împărțit partea interioară a bastionului în mici compartimente²⁸⁸, făcînd-o astfel nepotrivită pentru respingerea unui asalt. Justețea părerii noastre se confirmă acum pe deplin. Labirintul gorganului Malahov, ca și cel al Mamelonului, s-a dovedit cu totul nepotrivit pentru apărare; el a fost cucerit în zece minute și n-a mai putut fi luat înapoi.

În vederea asaltului asupra gorganului Malahov, francezii s-au pregătit excelent. Totul a fost prevăzut și asigurat. Pentru trecerea șanțului au fost folosite poduri de un tip

* — intrarea în bastion, prin care se făcea legătura cu fortificațiile din spate. — *Nota trad.*

nou, a căror descriere nu o avem încă ; ele puteau fi instalate în mai puțin de un minut. De îndată ce a început asaltul, pionierii au făcut rapid o săpătură de la tranșee spre șanț, au realizat locuri largi de trecere în parapetele rușilor, au astupat șanțul următor și au croit un drum practicabil în interiorul redutei de pe gorganul Malahov, pe care puteau veni întăriri, rezerve și puteau fi transportate chiar tunuri de câmp. Imediat după luarea întregii redute au fost repede astupate trecerile care duceau la gîturile adînciturilor, s-au creat ambrazuri, au fost aduse tunuri de câmp și, în cîteva ore, înainte ca rușii să poată face o încercare serioasă de a recuceri fortăreața, ea a fost complet întoarsă împotriva lor, astfel încît acțiunile rușilor s-au dovedit tardive. Tunarii erau gata pregătiți ca la nevoie să înfunde dispozitivele de aprindere ale tunurilor, iar infanteriștii purtau la centiron unelte ușoare de săpat.

Atacul a fost efectuat sub conducerea directă a mareșalului Pelissier și a generalului Niel. Nu știm dacă și celelalte atacuri au fost tot atît de bine pregătite ; majoritatea lor însă, în special ofensiva asupra Bastionului central, nu au fost încununuate de succes. Se pare că generalul de Salles a întreprins asaltul asupra Bastionului central cu forțe insuficiente, deoarece, francezii, de îndată ce s-au apropiat de parapetul rușilor, s-au văzut nevoiți să caute adăpost în spațele lui ; asaltul s-a redus la un schimb de focuri, fiind, bineînțeles, respins. Ai zice că, la asaltul asupra Redanului, generalul Simpson n-a urmărit altceva decît să ilustreze la ce duc asemenea acțiuni. Atacul împotriva Micului Redan a fost deosebit de sîngeros ; rușii au apărat admirabil poziția și numai în acest sector au nimicit 5 brigăzi franceze.

În unele articole anterioare am mai arătat că în armata britanică se practică sistemul absurd de a se forma coloane de asalt atît de slabe, încît, în cazul unei împotriviri cît de cît serioase, ele pot fi dinainte considerate pierdute. Această greșeală a fost izbitoare în planul asaltului de la 18 iunie elaborat de lordul Raglan, și se pare că generalul Simpson s-a hotărît chiar să-l întrecă pe răposatul său șef *. Ieșindul

* În „Neue Oder-Zeitung”, în locul acestei fraze a apărut : „Această rutină se explică prin faptul că fortărețele cu care englezii, inclusiv Wellington în Spania, au avut în special de furcă erau construite după vechiul sistem italo-spaniol și de aceea arareori puteau adăposti mai mult de 500 de oameni. Cum la englezi totul devine tradițional, și sistemul lor de asalt a intrat în tradiție, chiar dacă condițiile respective

în formă de unghi al Redanului a avut de suferit de pe urma focului artileriei engleze și s-a hotărît ca lovitura să fie îndreptată împotriva acestui punct de îndată ce gorganul Malahov va fi ocupat în întregime de francezi. În consecință, generalul Simpson a detașat grupuri de asalt din divizia a 2-a și din cea ușoară, în total aproximativ 1 800 de oameni, adică jumătate din efectivul a două brigăzi ! Celelalte două brigăzi ale acestor divizii trebuiau să acționeze ca întăriri, iar diviziile a 3-a și a 4-a să formeze rezerva ; în plus se mai aflau acolo o divizie de gardă și una scoțiană, în total 25 000 de oameni. Și din aceste trupe, la asalt au fost trimiși în realitate aproximativ 1 800 de oameni, întăriți mai târziu cu alți 2 000 de oameni ! Dar, spre deosebire de francezi, care din tranșeele lor puteau sări în șanțul rușilor, acești 1 800 de soldați trebuiau să parcurgă 250 de iarzi în câmp deschis, sub focul de flanc al curtinelor Redanului. Englezii au pierit în număr mare, dar n-au dat înapoi, au escaladat șanțul, au pătruns în ieșindul în formă de unghi, unde s-au pomenit sub focul ucigător de mitralii și al puștilor, tras din întăriturile și reductele din spatele Redanului. De aceea s-au împrăștiat, căutînd să se adăpostească după parapete, și au început, la fel ca francezii la Bastionul central, un schimb de focuri cu rușii. Aceasta n-ar fi prezentat nici un inconvenient dacă întăririle și rezervele ar fi venit la timp și, printr-un atac dat la un scurt interval, ar fi consolidat succesul obținut. Au sosit însă numai întăriri neînsemnate, dar și acestea în grupe mici și în mod neregulat. Windham, comandantul brigăzii, care conducea coloanele de asalt, a trimis de trei ori ofițeri pentru a cere întăriri în dispozitive de luptă regulamentare, însă în zadar. Traversînd cîmpul, cei trei ofițeri au fost cu toții răniți. În cele din urmă, Windham s-a dus personal și l-a convins pe generalul Codrington să-i trimită încă un regiment, dar între timp trupele engleze s-au retras pe neașteptate, părăsind Redanul. Întăririle primite de ruși au curățat Redanul de trupele inamice. Atunci, bătrînul Simpson, care mai avea încă o rezervă de 20 000 de oameni, a hotărît să repete asaltul în dimineața următoare !

au dispărut de mult. Lordul Raglan, de pildă, a imitat la 18 iunie vechea manieră a lui Wellington, și știm cu toții cu ce rezultat. În loc să tragă învățăminte din eșecul lui Raglan, Simpson a considerat necesar nu numai să-l imite, dar chiar să-l depășească". — *Nota red.*

Jalnicul atac al englezilor împotriva Redanului arată completă incapacitate a generalilor lor din Crimeea. Se pare că au o tendință înăscută de a se întrece unul pe altul în greșelile comise. Balaklava și Inkerman reprezintă exemple grăitoare în acest sens. Dar asalturile de la 18 iunie și 8 septembrie le depășesc cu mult. Asaltul a fost organizat cu atîta neglijență, încît englezii, care dețineau ieșindul Redanului, nici măcar n-au înfundat dispozitivele de aprindere ale tunurilor găsite acolo, încît atunci cînd englezii s-au retras aceste tunuri au deschis împotriva lor un foc tot atît de intens ca și atunci cînd au atacat. Dacă englezii au încercat sau nu să ocupe o poziție mai potrivită, nu se știe ; nici Simpson, nici corespondenții de presă nu pomenesc nimic în legătură cu aceasta. Într-adevăr, se pare că au fost neglijate cele mai elementare măsuri de precauție.

E drept că atacurile împotriva Redanului, Bastionului central și Micului Redan au fost pînă la un anumit punct simple demonstrații. Totuși, atacul împotriva Marelui Redan a avut și o anumită importanță în sine. O dată cu stăpînirea acestei poziții se desăvîrșea cucerirea gorganului Malahov, căci, dacă acesta, datorită înălțimii lui, domină Redanul, acesta din urmă, la rîndul lui, domină drumurile care duc spre gorganul Malahov, și luarea Redanului ar însemna învăluirea din flanc a tuturor coloanelor rusești care se îndreptau spre gorgan pentru a-l recuceri. Cucerirea gorganului Malahov i-a silit pe ruși să părăsească întregul Cartier de sud ; cucerirea Redanului i-ar fi silit să părăsească în grabă cel puțin Cartierul Korabelnaia, fără ca măcar să fi putut organiza un sistem de distrugere prin foc și explozii bine pus la punct, care să le asigure retragerea. Așadar, într-un punct foarte important, englezii n-au fost în stare să facă ceea ce aliații erau în drept să aștepte de la ei. Și nu numai generalii n-au fost la înălțime, dar nici soldații nu s-au comportat ca de obicei. În marea lor majoritate băieți tineri, sosiți de curînd în Crimeea, ei căutau să se pună la adăpost, preferînd un schimb de focuri luptei la baionetă. Le lipsea disciplina și ordinea ; diferitele regimente s-au amestecat, ofițerii au pierdut orice control și în cîteva minute întreaga mașină s-a defectat. Trebuie, totuși, să se recunoască că, deși n-au primit întăriri, englezii au ținut Redanul aproape

două ore, dînd dovadă de o rezistență pasivă dîră; nu sîntem însă obișnuiți să vedem infanteria engleză coborînd la nivelul rușilor și căutîndu-și glorie numai într-o bravură pasivă.

Laurii au revenit în această zi generalilor Bosquet și Mac-Mahon. Bosquet a comandat tot flancul drept de atac al francezilor, iar Mac-Mahon divizia care a luat și a păstrat gorganul Malahov. A fost una dintre rarele zile cînd francezii i-au întrecut într-adevăr pe englezi în vitejie. În toate celelalte privințe, ei își dovediseră încă de mult superioritatea asupra englezilor. Trebuie oare să tragem de aici concluzia că armata britanică a decăzut, că infanteria ei nu se mai poate lăuda cu faptul că, în formație compactă, este cea mai bună infanterie din lume? O asemenea concluzie ar fi prematură. Fără îndoială însă că generalii englezi din Crimeea se pricep, mai mult ca oricine, să submineze condiția fizică și moralul armatei; pe de altă parte, recruții veniți de cîtva timp în armată sînt mult inferiori celor dinainte. Două înfrîngeri în trei luni constituie un fenomen fără precedent în istoria militară a Angliei și trebuie să dea de gîndit poporului englez.

Despre ruși putem spune doar că au luptat cu obișnuita lor vitejie pasivă și că în atacul pentru recucerirea gorganului Malahov au dat dovadă chiar de mult curaj activ. Înainte ca rușii să-și publice rapoartele nu avem posibilitatea să apreciem măsurile lor tactice. Cert este că gorganul Malahov a fost luat prin surprindere. Întreaga garnizoană se afla la masă și numai artileriștii de la tunuri erau gata să înfrunte un eventual atac.

Dacă vom analiza ce s-a făcut după luarea Cartierului de sud, din rapoartele lui Gorceakov vom vedea că trupele aliaților, numărînd 20 000 de oameni (nu se menționează cărei națiuni aparțineau), s-au îndreptat spre Eupatoria și că, în același timp, puternice detașamente de recunoaștere au fost aruncate împotriva flancului stîng al rușilor prin valea Baidarului, de unde unitățile lor înaintate fuseseră nevoite să se retragă spre Urkusta, în direcția văii cursului superior al Ciulinului, unul dintre afluenții rîului Cernaia. Corpul de armată numărînd 30 000 de oameni, care se află în prezent la Eupatoria, este destul de slab și nu se poate aventura la o

mare distanță de oraș. Dar pot sosi întăriri. În orice caz, operațiile de cîmp au început și viitoarele două săptămîni vor arăta dacă rușii vor fi în stare să-și păstreze pozițiile, sau se vor vedea nevoiți să lase întreaga Crimee în mîinile aliaților.

Scris de F. Engels
la 28 septembrie 1855
Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 519 din 13 octombrie 1855
și în „Neue Oder-Zeitung” nr. 463
din 4 octombrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”,
confruntat cu textul
apărut în „Neue Oder-Zeitung”
Tradus din limba engleză

Karl Marx

Raportul financiar oficial

Londra, 2 octombrie. Avem acum la dispoziție raportul oficial asupra veniturilor statului pe anul trecut, pe un semestru și pe un trimestru (potrivit inovațiilor lui Gladstone, anul financiar, atît la capitolul cheltuieli cît și la capitolul venituri, se încheie în Anglia la 30 septembrie). Din raport reiese, pe de o parte, elasticitatea surselor suplimentare ale bugetului englez, iar, pe de altă parte, faptul că calculele întemeiate pe teoria probabilității nu reprezintă punctul tare al financiarilor englezi. Încasările reprezintă o creștere netă de 8 344 781 l.st. față de anul financiar anterior, de 2 929 699 l.st. față de semestrul anterior și de 1 924 124 l.st. față de trimestrul anterior. Sensul acestor cifre se schimbă dintr-o dată dacă ținem seama, pe de o parte, de creșterea impozitelor care a avut loc în timpul lui Gladstone și Lewis, iar, pe de altă parte, de discordanța dintre creșterea prevăzută a încasărilor și cea reală. Acest lucru reiese limpede din studierea a diferite capitole. Veniturile provenite din taxele vamale au crescut în decursul anului cu 1 290 787 l.st., cu 608 444 l.st. într-un semestru și cu 364 423 l.st. într-un trimestru. Această creștere se datorește exclusiv noilor taxe la ceai, zahăr și cafea. A fost nevoie de optimismul burghez al lui „Daily News” pentru a trage din aceste date statistice concluzia că bunăstarea claselor muncitoare crește. După cum se știe, Gladstone a suspendat reducerea taxelor la ceai și zahăr, reducere pe care, la propunerea lui, Camera comunelor trebuia s-o înlăptuiască în 1854. Succesorul lui Gladstone, Lewis, a adăugat 3 șilingi la chintalul de zahăr, ceea ce, după socoteala sa, trebuia să aducă un venit suplimentar de 1 200 000 l.st.; 3 pence la livra de ceai trebuia să sporească, după socotelile sale, cu 750 000 l.st. încasările provenite din taxele vamale; în sfîrșit, 1 pence la livra de

cafea, ceea ce trebuia să aducă un surplus de 150 000 l.st. Totuși, creșterea totală a încasărilor provenite din taxele vamale a fost în ultimul trimestru de numai 364 423 l.st., neatingînd, prin urmare, nici jumătate din ceea ce se aștepta să se obțină numai de la sporirea taxei la zahăr. Din listele de încasări provenite din taxele vamale reiese că la cafea consumul a scăzut cu circa 2% față de 1853. Încasările provenite din taxele la vin și tutun au scăzut considerabil.

Veniturile provenite din accize sînt considerate în Anglia un indice de comforts* al claselor de jos ale societății. Chiar și în cel mai bun trimestru încasările provenite din accize au scăzut cu 266 006 l.st. Cu toate acestea, noul impozit pus de sir G. C. Lewis pe băuturile spirtoase în Scoția și în Irlanda a acționat din plin. Lewis conta pe faptul că impozitul său suplimentar va duce la o creștere de 1 000 000 l.st. Rezultatul a fost însă că el a pierdut într-un singur trimestru 266 006 l.st. În ceea ce privește taxa de timbru, ea a crescut în decurs de un an cu 100 472 l.st., pe un semestru însă a scăzut cu 48 402 l.st., iar pe ultimul trimestru — cu 103 344 l.st., fapt cu atît mai semnificativ dacă ținem seama de faptul că impozitul pe succesiuni, introdus pentru prima oară de Gladstone, acționează din plin. Veniturile poștei, care fac parte din aceeași categorie (cu taxa de timbru), arată un deficit de 206 819 l.st. pe tot anul: 175 976 l.st. pe un semestru și 81 243 l.st. pe ultimul trimestru. Încasările provenite din impozitul funciar au crescut cu 6 484 147 l.st. pe tot anul, cu 2 195 124 l.st. pe un semestru și cu 1 993 590 l.st. pe un trimestru. Să nu uităm însă că Gladstone a dublat cota anterioară a impozitului, așteptîndu-se, de pe urma acestei dublări, la noi încasări care să se ridice la 6 500 000 l.st., iar sir G. C. Lewis a aplicat, pe lîngă acest spor, o impunere suplimentară de 2 pence de fiecare liră sterlină, scontînd să obțină o creștere a impozitelor de 4 000 000 l.st. Prin urmare, nici în ceea ce privește veniturile provenite din impozitul pe proprietatea funciară, creșterea încasărilor nu a corespuns nicidecum cu sporirea cotei impozitului.

Aici lumea continuă să se intereseze de escrocheriile și de soarta lui Crédit Foncier, Crédit Mobilier, precum și a altor creaturi bancare bonapartiste sau creaturi condamnate la faliment. Nu strică să ne amintim cu acest prilej că Emil Péreire și alți directori ai acestor instituții sînt vechi

* — bunăstare, confort. — *Nota trad.*

saint-simoniști. Acești domni au văzut întotdeauna în *bănci*, și poate chiar și în *falimente*, salvarea lumii. În orice caz, ei și-au găsit aici *propria lor salvare*. Saint-simonismul s-a desprins de mărețele idei generale ale întemeietorilor lui și s-a realizat în singura lui formă posibilă sub Bonaparte. Ce se mai poate aștepta? Péreire este principalul șarlatan bonapartist în domeniul finanțelor, iar d-l Michel Chevalier — unul dintre redactorii principali și economist principal la „Journal des Débats”²⁹⁰. Habent sua fata libelli*. Dar și marile idei își au „fata” ** lor.

Scris de K. Marx la 2 octombrie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”

nr. 467 din 6 octombrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — Cărțile își au soarta lor. — *Nota trad*

** — „soarta”. — *Nota trad.*

Karl Marx

Banca Franței. —
 Întăriri pentru Crimeea. —
 Noi feldmareșali

Londra, 4 octombrie. Banca Angliei a ridicat din nou taxa de scont de la 5% la 5 $\frac{1}{2}$ %. Această măsură este îndreptată în primul rînd împotriva lui Banque de France, care în cursul ultimelor 6 săptămîni a scos din Anglia și a transferat în Franța — cu ajutorul unor polițe trase asupra Londrei și scontate acolo — aur în valoare de 4 600 000 l.st. La bursa de aici circulă cele mai alarmante zvonuri în legătură cu situația financiară a lui Banque de France. După părerea unora, se așteaptă o suspendare a tuturor plăților în numerar, iar, după părerea altora, bancnotele emise de Banque de France trebuie să aibă, „pentru o mai mare siguranță“, o garanție a stabilității. O asemenea garanție ar duce în mod inevitabil la un „run“ * asupra băncii și la deprecierea imediată a bancnotelor ei. În sfîrșit, se afirmă că Banque de France va încerca să-și dubleze capitalul printr-o nouă emisiune de acțiuni prin subscripție. Oricît de imprecise ar părea să fie aceste zvonuri în ceea ce privește amănunțele, toate vădesc însă că Banque de France se află într-o situație critică și că această instituție, care de la fondarea ei, sub Napoleon I, era socotită deosebit de solidă, sub Napoleon al III-lea nu mai este decît una din piramidele de credit răsturnate, care trebuie privite ca monumente caracteristice erei cîrmuirii acestuia. Acea parte a societății franceze care cerea în primul rînd *aparența* unei abundențe de credit și a unei „prospérité toujours croissante“ ** nu se va putea plînge atunci cînd va veni vremea să plătească pentru această înșelăciune plăcută. În orice caz, operațiile financiare, mașinațiile de bursă și speculațiile bancare, care în ultimii ani de domnie ai lui Ludovic-Filip au produs o ade-

* — „năvală“. — *Nota trad.*

** — „prosperitate în continuă creștere“. — *Nota trad.*

vărată senzație și au dat naștere unei bogate literaturi de polemică de genul pamfletelor „Cămătarii — regii vremurilor noastre”, „Dinastia Rothschildilor”²⁹¹ și altele, par niște bagatele în comparație cu ceea ce s-a făcut în acest domeniu începînd din 1852 și pînă în prezent.

În momentul de față aproximativ 6 000 de oameni, dintre care 800 artileriști, 900 cavaleriști și restul infanteriști, așteaptă ordinul de a se îmbarca pentru Crimeea. În plus, pe teatrul de acțiuni militare urmează să fie trimiși aproximativ 4 000 de infanteriști din Gibraltar, Malta, Insulele Ionice și Pireu. Aceste întăriri — chiar adăugînd legiunile străine — nu sînt nici pe departe suficiente pentru a ridica armata engleză activă măcar la nivelul efectivului ei inițial. În legătură cu aceasta, *Bright* a declarat ieri în cadrul unui miting care a avut loc la Rochdale :

„Dacă aș fi un adept al războiului, aș urma o cu totul altă politică în ceea ce privește instituțiile noastre militare interne. Aș introduce serviciul militar obligatoriu în proporții suficient de mari, ca în Rusia, Austria și Franța, silind astfel oameni din toate clasele să participe în mod corespunzător la ceea ce se cheamă o cauză națională”.

Ridicarea unor lorzi și conți împovărați de ani, ca Combermere, Strafford și Hardinge la gradul de feldmareșali drept răsplată pentru înfrîngerea generalului Simpson (care, în treacăt fie zis, se zvonește că a fost rechemat) la Redan, este una din numeroasele glume proaste și farse ușurate cu care Palmerston obișnuiește să se amuze în amurgul vieții sale. Primii doi generali pot fi considerați *răposași*, astfel încît ridicarea lor în grad are mai mult caracterul unei canonicizări. Ei au fost trecuți în rîndul sfinților militari după ce existența lor pămîntească s-a încheiat de mult. Lordul Hardinge ocupă funcția antediluviană de Commandeur en chef al armatei engleze, și prin permanenta și neobosita sa slugărnicie față de feldmareșalul prinț Albert a meritat din plin bastonul de mareșal. Ceea ce aduce o notă de picanterie în plus este faptul că o victorie, repurtată alături de francezi asupra rușilor, este sărbătorită prin ridicarea în grad a unor ofițeri de mult dați uitării și care au luptat odinioară alături de ruși împotriva francezilor. Așa, de pildă, meritul lordului Strafford constă în aceea că la Waterloo a comandat o bri-

gadă de gardă, că în timpul marșului asupra Parisului a comandat un detașament de avangardă al armatei engleze și a cucerit Parisul ocupînd înălțimile de la Belleville și Montmartre.

Scris de K. Marx la 4 octombrie 1855

Publicat în „Neue Oder-Zeitung”
nr. 469 din 8 octombrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Desfășurarea acțiunilor militare

De pe teatrul de acțiuni militare sosesc numeroase știri. În completarea raportului lui Gorceakov, pe care l-am comentat în alt articol, au sosit simbătă cu vaporul știri oficiale cu privire la acțiunile cavaleriei la Kurulu, lângă Eupatoria, despre care am mai vorbit. De asemenea au sosit știri despre un asalt eșuat al rușilor asupra Karsului, despre distrugerea de către aliați a Tamanului și a fortăreței Fanagoria și despre debarcarea de trupe aliate în peninsula Kinburn²⁹².

La acțiunile de la Eupatoria ale cavaleriei au luat parte 12 escadroane franceze (Regimentele 4 husari, 6 și 7 draconi). Potrivit raportului clar și amănunțit al generalului d'Allonville, francezii și turcii au întreprins o largă acțiune de cercetare în interiorul teritoriului pe trei drumuri diferite — unul spre sud și două spre nord de lacul Sasik. Ultimele două coloane s-au întâlnit în satul Dolșak, unde au observat că se apropie cavaleria rusă. Aici rapoartele încep să se contrazică. Generalul d'Allonville relatează că 18 escadroane ruse, profitând de faptul că francezii descălecase și-și hrăneau caii, au încercat să-i învăluie dinspre sud și să le taie retragerea spre Eupatoria; atunci d'Allonville le-a ordonat cavaleriștilor săi să încalce, s-a năpustit asupra flancului rușilor, i-a pus pe fugă și i-a urmărit două leghe. Gorceakov susține că rușii aveau un singur regiment (18 ulani) sau 8 escadroane; că tocmai descălecase pentru a desperechea tunurile unei baterii de artilerie de la antrenuri când au fost atacați prin surprindere de francezi și siliți să se salveze prin fugă. El îl face pe generalul Korf responsabil de această greșală. De ce însă un regiment întreg de ulani a trebuit deodată să descălece și să ajute ca opt tunuri ale unei baterii să fie desperecheate de la antrenuri și unde erau servanții care trebuiau să facă acest lucru

— rămîne să ghicim noi singuri ; tot raportul lui Gorceakov este atît de confuz, are un caracter atît de puțin militar, din el reiese atît de evident intenția de a justifica această primă înfrîngere a cavaleriei, încît este imposibil să-l consideri drept o expunere serioasă a faptelor. Totodată vedem că de această înfrîngere este făcut răspunzător generalul Korf, după cum de înfrîngerea de la Silistra a fost făcut răspunzător Selvan, de cea de la Inkerman — Soimonov, de cea de pe Cernaia — Read. Gorceakov, deși este înfrînt în fiecare luptă, rămîne întotdeauna invincibil. Nici gînd să fie el cel înfrînt ; de fiecare dată se găsește cite un nefericit subaltern, care răstoarnă planurile înțelepte ale generalului prin vreo greșală grosolană și care, ca pedeapsă, pierde de obicei în luptă. De data aceasta însă vinovatul, din nefericire, a rămas în viață. Poate că mai tîrziu va avea ceva de spus în privința raportului lui Gorceakov. Pînă atunci el are satisfacția că inamicul îl prezintă într-o lumină mult mai bună decît pe infailibilul lui comandant suprem. După această luptă, o divizie engleză de cavalerie ușoară a fost trimisă la Eupatoria pentru a întări trupele franceze.

Alte două expediții au fost întreprinse la extremitatea flancurilor teatrului de acțiuni militare din Crimeea. Una din aceste expediții a fost trimisă din Kerçi și Ienikale, pe coasta opusă a strîmtorii. Au fost distruse două fortărețe — Taman și Fanagoria — și capturate aproximativ 100 de tunuri ; astfel aliații au pus stăpînire în întregime pe intrarea în Marea de Azov. Această operație a fost mai curînd o măsură de precauție, și rezultatele ei imediate nu pot avea consecințe serioase.

A doua expediție prezintă mai multă importanță. Flotele aliaților, avînd la bord aproximativ 10 000 de oameni, au făcut mai întîi o demonstrație la Odesa, unde totuși nu s-a tras nici un foc, după care s-au îndreptat spre Kinburn. Acest punct se află nu departe de extremitatea unei limbi de pămînt care mărginește la sud limanul format de Nipru și Bug. Aici limanul are o lărgime de aproximativ 3 mile și intrarea în el o barează un banc de nisip, unde adîncimea apei nu este mai mare de 15 picioare (conform celor mai bune hărți maritime). În partea de nord a intrării în liman se află fortăreața Oeakov, iar în partea de sud fortăreața Kinburn. Ambele fortărețe au devenit cunoscute pentru prima oară în timpul campaniei ruso-turce din 1787, cînd Bugul forma granița între cele două imperii și deci Oeako-

vul aparținea turcilor, iar Kinburnul rușilor. Pe atunci Suvorov comanda aripa stîngă a armatei ruse (comandant suprem fiind Potemkin) și se afla la Kinburn. Turcii, care erau în vremea aceea stăpîni pe Marea Neagră, au traversat limanul, venind de la Oceakov. Urmărind să distragă atenția lui Suvorov, turcii au debarcat la început la sud-est de orașul Kinburn, dar, dîndu-și seama că nu au reușit să-l inducă în eroare pe Suvorov prin această falsă manevră, și-au debarcat principalele forțe la extremitatea de nord-vest a limbii de pămînt chiar în fața Oceakovului. Aici și-au săpat tranșee și au atacat fortăreața ; Suvorov însă, cu forțe mult mai puțin numeroase decît ale turcilor, a făcut o incursiune, angajînd o luptă și, cu ajutorul întăririlor primite, i-a aruncat pe turci în mare. Pierderile acestora au fost uriașe. Și Suvorov a fost rănit în această luptă, urmată după un an, în 1788, de asaltul asupra Oceakovului.

De astă dată aliații au debarcat nu mai jos, ci aproximativ la 4 mile mai sus de orașul Kinburn, pentru a tăia comunicațiile pe uscat cu Hersonul și cu interiorul Rusiei. Probabil că foarte curînd canonierele lor vor tăia și comunicațiile pe apă. Limba de pămînt de la Kinburn, la 6 mile mai sus de oraș, este foarte îngustă ; ca și cea de la Arabat, ea este atît de joasă și nisipoasă, încît, dacă se sapă doar pînă la o adîncime de cîteva picioare, se dă de apă. Prin urmare, fortificații puternice, cu șanțuri adînci nu pot fi construite acolo în grabă ; fortificațiile construite de turci în 1787 erau fie palisade, fie baterii înconjurate de saci de nisip. Din același motiv nici fortificațiile de la Kinburn nu pot fi prea puternice, întrucît nu se poate construi un fundament solid pentru escarpe de piatră ; dar de la războiul cu turcii încoace s-au săpat acolo, fără îndoială, șanțuri largi, umplute cu apă. Cu toate acestea credem că, dacă Kinburnul va fi supus unui atac energic, el nu va putea rezista mult timp aliaților. Cînd Kinburnul va fi în mîinile lor, acestea le va deschide perspectiva unor operații importante în direcția Hersonului și Nikolaevului, adică în direcția bazei de operații a armatei ruse din Crimeea. Acest desant s-ar putea deci dovedi foarte important dacă va fi urmat de operațiile corespunzătoare. Pînă la plecarea vaporului n-au mai sosit nici un fel de știri despre vreo acțiune decisivă, ceea ce ne face să tragem concluzia că aliații vor efectua și această expediție cu obișnuita lor încetineală.

Infrângerea rușilor la Kars va fi, după toate probabilitățile, evenimentul care va încununa campania din Armenia. Turcii, prost organizați și lipsiți de orice material de război, au jucat un rol jalnic pe acest teatru de acțiuni militare. Nefiind în stare să ducă un război de câmp, ei s-au limitat să ocupe Karsul, Erzerumul și regiunea care ținea de aceste fortărețe. Generalul Williams, care intrase în armata turcă, comanda garnizoana de la Kars și conducea construirea fortificațiilor de apărare respective. Aproape în tot cursul verii acțiunile de luptă s-au limitat de ambele părți la schimburi de focuri, la mici incursiuni și expediții în munți după furaje. Principalul rezultat a fost că rușii, înaintînd treptat, au putut să încercuiască Karsul și chiar să-i taie comunicația cu Erzerumul. Karsul este situat în valea unui afluent al Araxului superior; Erzerumul — la izvoarele Eufratului; Batumul — la gura râului Cioroh (Batis), cursul superior al afluenților căruia trece în apropiere de Kars și de Erzerum, și de aceea unul din drumurile care leagă aceste două orașe merge de-a lungul bazinului râului Cioroh pînă la orașul Oltù, unde coțeste prin munți spre Kars. Oltù era punctul central al turcilor, dat fiind că drumul de la Batum se întîlnește acolo cu cel pomenit mai sus, iar Batum era punctul cel mai apropiat de unde se puteau aștepta întăriri masive. Dacă rușii ar fi reușit să cucerească Karsul, în primul rînd ei s-ar fi întărit la Oltù, tăind astfel Erzerumul; cea mai scurtă și cea mai bună linie de comunicație cu Marea Neagră și Constantinopol. Turcii erau însă atît de demoralizați, încît s-au retras pînă la Erzerum, păstrîndu-și doar o trecere prin munți între cursul superior al Eufratului și izvoarele Araxului, în timp ce Oltù a fost lăsat fără nici o apărare.

În cele din urmă, cînd cleștele asediului s-a strîns în jurul Karsului, turcii au încercat să organizeze un transport de provizii de la Oltù și, sub o pază puternică, să pătrundă în Kars. O parte din cavaleria de la Kars, primind ordin să plece, deoarece era inutilă acolo, a fost nevoită să-și croiască drum cu arma în mînă pînă la Oltù; curînd după aceea din Oltù s-a trimis un transport de provizii. De astă dată însă rușii au fost cu ochii în patru. Turcii au fost complet înfrînți, și transportul lor capturat de ruși. Între timp, la Kars a început să se simtă lipsa de provizii. Omer-pașa a fost trimis în Asia pentru a prelua comanda și a organiza la Batum o armată în stare să întreprindă acțiuni de câmp. Crearea unei noi armate necesită însă mult timp, iar un marș

prin Oltù pentru a elibera Karsul nu era lucrul cel mai potrivit pe care-l putea face Omer-paşa, deoarece Karsul se putea vedea în orice moment silit să se predea, din lipsă de provizii, înainte de a primi ajutoare.

În această situație grea se aflau turcii la sfîrșitul lunii septembrie. În realitate Karsul era considerat pierdut, și rușii nu se îndoiau că o simplă blocadă va fi suficientă pentru a sili orașul înfometat să se predea. Totuși nu se părea că rușii aveau de gînd să aștepte pînă cînd în Kars va fi consumat ultimul rest de făină și va fi mîncat ultimul cal. Fie de teama iernii care se apropia, sau din pricina stării drumurilor și a lipsei de provizii, fie din pricina ordinelor de sus sau de teama trupelor lui Omer-paşa, ei s-au hotărît deodată să acționeze energic. Din Aleksandropol, o fortăreață situată la graniță, la cîteva leghe de Kars, au fost aduse tunuri de asediu și, după cîteva zile în care s-au săpat aproșe și au avut loc schimburi de focuri, principalele forțe ale armatei ruse de sub comanda lui Muraviev au pornit asaltul asupra Karsului. Lupta a fost înverșunată și a durat 8 ore. Bașbuzucii și trupele pedestre neregulate, care adesea în luptele de cîmp au fugit din fața rușilor, aici au luptat pe un teren mai avantajos. Deși forțele atacatorilor erau pare-se de 4—6 ori mai numeroase decît cele ale garnizoanei, toate încercările lor de a pătrunde în oraș au rămas zadarnice. În această bătălie, turcii au dat, în sfîrșit, dovadă de vechea lor vitejie și perspicacitate. Deși rușii au izbutit în cîteva rînduri să pună mîna pe bateriile turcilor (probabil lunete deschise la gît și expuse focului celei de-a doua linii de apărare), ei nu s-au putut întări nicăieri. Se spune că au avut pierderi uriașe — 4 000 de morți au fost îngropați de turci. Dar înainte de a da crezare acestor știri trebuie să dispunem de informații mai amănunțite și mai precise.

În ceea ce privește operațiile pe care le putea întreprinde Omer-paşa, el se afla în fața alternativei : fie de a porni de-a lungul rîului Cioroh, prin Oltù, pentru a elibera Karsul, riscînd să ajungă prea tîrziu pentru atingerea acestui scop, întrucît armata sa trebuia să treacă podișul Armeniei, unde rușii sînt apărați împotriva unui atac frontal efectiv de o puternică linie de fortărețe și unde Omer-paşa nu avea posibilitatea să-i lovească în flancuri, fie de a porni de-a lungul rîului Rion pînă la Kutais și de acolo, prin munți, în valea rîului Kura, în direcția Tiflis. Acolo el n-ar fi întîlnit puncte cît de cît fortificate și totodată ar fi putut amenința centrul

dominației ruse în sudul Caucazului. Acesta era cel mai bun mijloc de a-l face pe Muraviev să părăsească Armenia ; și, după cum își amintesc, probabil, cititorii noștri, noi am arătat în repetate rânduri că numai orientînd astfel acțiunile militare se va putea da o serioasă lovitură puterii rușilor în Asia. O bază de operații potrivită pentru efectuarea acestui marș poate fi Redut-Kale, dar, întrucît acolo nu există un port sigur, Omer-pașa a ales Suhum-Kale, care are un port adecvat și un drum mai comod de-a lungul coastei. Vom afla în curînd dacă anotimpul nu este prea înaintat pentru a se începe acolo operații serioase.

Scris de F. Engels
la aproximativ 19 octombrie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 538 din 5 noiembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Armata rusă

Cînd între puterile apusene și Rusia a fost declarat războiul, presa anglo-franceză și-a exprimat părerea că Rusia nu va duce lipsă de soldați, dar că foarte curînd se va face simțită lipsa de bani. Se conta pe faptul că dificultățile financiare vor slăbi armata și vor împiedica punerea în mișcare a milioanele de soldați pe care Rusia, după cum se spunea, îi putea opune în orice moment dușmanilor ei. Și ce s-a întîmplat în realitate? Deși formal exclusă din toate marile burse ale Europei, Rusia a contractat fără nici o greutate un împrumut²⁹³; banii ei de hîrtie, în pofida repetatelor noi emisiuni, nu s-au devalorizat; în timpul campaniei, trupele ei primesc alimente și mijloace de transport din partea populației, așa cum este posibil numai într-o țară agricolă. În pofida blocadei la care fuseseră supuse porturile ei, ea a reușit pînă acum să ocolească toate piedicile financiare care, potrivit convingerii ferme a înțelepților londonezi, trebuiau s-o distrugă. În ceea ce privește rezervele inepuizabile de oameni, în realitate lucrurile stau cu totul altfel. În timp ce Anglia a reușit ca, prin înrolări de voluntari în țară și în afara granițelor, să-și sporească treptat efectivul armatei ei din Crimeea la aproximativ 40 000 de oameni, iar Franța numai în cursul acestui an a chemat sub arme 140 000 de oameni în loc de 80 000 și a reușit să trimită în răsărit o armată chiar prea numeroasă față de misiunile pe care i le poate încredința Pelissier, — ce a realizat Rusia? Pe întregul teritoriu unde se fac recrutări s-au declarat două recrutări generale, socotindu-se în medie 10 recruți la fiecare 1 000 de bărbați, apoi o înrolare generală pentru miliție, socotindu-se 23 de milițieni la fiecare 1 000 de bărbați, și recent s-a dat un ucaz cu privire la o nouă recrutare generală pentru trupele de linie, socotindu-se cîte 10 recruți la

fiecare 1 000 de bărbați. În timp de pace, media de recrutare este de aproximativ 5 recruți la 1 000 de bărbați pentru jumătate din imperiu, cealaltă jumătate furnizînd recruți în anul următor. Așadar, media anuală a recrutărilor pe întregul imperiu (bineînțeles cu excepția guberniilor unde nu se fac recrutări) este de $2\frac{1}{2}$ recruți la 1 000 de bărbați. Doi ani de război au reclamat totuși recrutări care se cifrează la 53 de recruți la 1 000 de bărbați, sau aproximativ $2\frac{1}{2}\%$ din întreaga populație de ambele sexe. Prin urmare, în cursul ultimilor 2 ani, recrutările anuale au depășit de 10 ori numărul obișnuit din timp de pace al celor chemați sub arme. Admițînd că Franța a chemat sub arme în cei 2 ani de război în total 300 000 de oameni, ceea ce, fără îndoială, că depășește proporția obișnuită, aceasta înseamnă la o populație de 36 000 000 $\frac{5}{6}\%$ în 2 ani, sau $\frac{5}{12}\%$ într-un an, adică tocmai a șasea parte din numărul pe care a fost nevoită să-l recruteze Rusia. E drept, în timp de pace, în Rusia se încorporează în fiecare an aproximativ $\frac{1}{9}\%$, iar în Franța aproximativ $\frac{2}{9}\%$ din întreaga populație. Cum însă în Rusia durata serviciului activ depășește cu mai bine de două ori durata serviciului în Franța, rezultatul este absolut același.

Pretutindeni se vorbește că Rusia începe să se resimtă de pe urma acestor continue recrutări, în timp ce în Franța acest lucru nu se simte aproape de loc. Sîntem informați că în special în Polonia se simte lipsa de mîină de lucru pentru munca cîmpului; o altă dovadă o constituie nemulțumirea crescîndă a nobilimii, care se vede lipsită de cei mai buni iobagi ai ei. Numirea lui Lanskoi, un aristocrat sută în sută, ca ministru de interne și circulara pe care el a adresat-o nobilimii, aducîndu-i la cunoștință că împăratul Alexandru i-a garantat printr-un ucuz special toate drepturile și privilegiile ²⁹⁴, arată cît de alarmată este curtea de aceste simptome de nemulțumire în rîndurile stăpînitorilor de iobagi.

Ciudățenia acestor recrutări dese o constituie, totuși, faptul că în realitate ele duc la o creștere neînsemnată a efectivului armatei. Dacă socotim că numărul total al bărbaților care puteau fi recrutați era de 22 000 000 — cifră, fără îndoială, mai mică decît cea reală —, înseamnă că în 2 ani au fost înrolați nu mai puțin de 660 000 de oameni în trupele de linie și 560 000 în miliție. Este drept că miliția a fost mobilizată doar parțial, numărînd astfel vreo 200 000 de oameni; de aceea populația masculină aptă de muncă a fost efectiv lipsită de aproximativ 860 000 de oameni. În plus, aici mai

pot fi adăugați soldații din rezervă, cărora li s-au dat permisiile în ultimii 5 sau 10 ani de serviciu militar și care au fost rechemati înainte de începerea războiului; dar, întrucît cei mai mulți dintre ei au fost rechemati încă în 1853, nu-i vom pune aici la socoteală.

În pofida acestor rezerve, care formează batalioanele cinci și șase din fiecare regiment de infanterie, în pofida celor 660 000 de recruți, încorporați, în parte, în primele 4 batalioane de linie ale fiecărui regiment, în parte, în cea de-a doua serie de batalioanele depozit nou formate (șapte și opt) ale acestor regimente, multe unități nu ating nici pe departe efectivul după stat. Cea mai ciudată dovadă în acest sens este ordinul dat la Nikolaev de comandantul armatei de sud, generalul Liders. El anunță că, dintr-un ordin al împăratului, 23 de drujine * din miliție (23 000 de oameni) aparținînd armatei de sud urmează să fie incluse în trupele de linie și vărsate în batalioanele trei și patru ale fiecărui regiment. Această măsură nu poate însemna altceva decît că regimentele care formaseră armata de sud s-au redus atît de mult din punct de vedere numeric, încît masa soldaților din batalioanele trei și patru trebuie vărsată în batalioanele unu și doi, locurile lor urmînd să fie completate cu soldați din miliție. Cu alte cuvinte, pînă la completarea lor cu soldați din miliție, 4 batalioane ale acestor regimente abia dacă erau egale cu 2 batalioane cu efectivul complet. Dacă acestea sînt pierderile suferite de o armată din care cea mai mare parte încă n-a dat ochi cu inamicul și din care nici o unitate nu a acționat de la Silistra încoace, cît de mari trebuie să fie pierderile suferite în Crimeea și în Asia! În fața noastră apare deodată tabloul real al situației armatei ruse. Aceasta ne permite să facem unele presupuneri cu privire la pierderile pe care le suferă, ceea ce ne explică de ce cei 750 000 de soldați vărsați în armată nu au sporit simțitor efectivul ei.

Dar ce a provocat aceste pierderi uriașe, disproporționate? În primul rînd, marșurile interminabile pe care recruții trebuiau să le facă de la locul lor de baștină pînă la principalele orașe guberniale, apoi pînă la punctele de repartizare și, în sfîrșit, pînă la regimentele lor, fără a pune la socoteală marșurile pe care le aveau de făcut după aceea cu regimentele lor. Nu este de loc un fleac pentru un recrutar să mărșăluiească de la Perm la Moscova, de la Moscova la

* Cuvîntul „drujine” a fost scris de Engels în limba rusă cu litere latine. — *Nota red.*

Vilno și, în sfârșit, de la Vilno la Odesa sau la Nikolaev. Și, dacă asemenea marșuri forțate interminabile sînt făcute din ordinul suprem al unui om ca Nicolaie, care fixează cu precizie ora de sosire, ca și ora de plecare, și pedepsește orice abatere de la ordinul său; dacă brigăzile, diviziile, corpurile de armată gonesc în cea mai mare grabă de la un capăt al imperiului la celălalt, fără să se țină seama de cîți oameni rămîn în urmă din pricina bolilor și a extenuării; dacă un marș de la Moscova la Perekop trebuie făcut în ritmul unui marș forțat obișnuit, care în nici o altă țară nu durează vreodată mai mult de două zile, — atunci pierderile uriașe sînt explicabile. La această încordare excesivă a forțelor fizice ale soldaților trebuie să se mai adauge dezordinea, care apare în mod inevitabil în urma proastei administrații, îndeobște cunoscută, a tuturor veștilor departamentului rus de război, în special a intendenței. Trebuie să se ia în considerație, de asemenea, și sistemul după care sînt hrăniți soldații în timpul marșului, pe cît posibil pe seama locuitorilor din regiunile prin care trec trupele. În condițiile unei bune organizări, acest sistem este foarte util într-o țară agricolă, dar nu poate duce la rezultatele scontate și dă loc la mari neajunsuri acolo unde, așa cum se întîmplă în Rusia, intendența și comandanții fac afaceri, însușindu-și o parte din proviziile luate de la țărani. Și, în sfârșit, trebuie să se țină seama de enormele greșeli de calcul care se săvîrșesc în mod inevitabil acolo unde armatele, împrăștiate pe un teritoriu atît de întins, trebuie să se deplaseze conform ordinelor primite de la un centru unic, cerîndu-li-se să execute aceste ordine cu precizie de ceasornic, în timp ce toate premisele pe care sînt bazate dispozițiile primite sînt greșite și nefondate. Nu sabia și glonțul inamicului, nu bolile — inevitabile în multe părți ale Rusiei de sud —, nici măcar marșurile lungi absolut necesare, care decimează în așa măsură rîndurile armatei ruse, ci condițiile speciale în care soldatul rus este înrolat, muștruluit, supus la marșuri, instruit, hrănit, îmbrăcat, cartiruit, comandat de șefi și trimis la luptă au dus la îngrozitorul fapt că aproape întreaga armată rusă care mai exista în 1853 a dispărut de pe fața pămîntului, fără a-l sili pe inamic să piardă măcar a treia parte din pierderile suferite de ea însăși.

Ultimul ordin al generalului Liders merită atenție și din alt punct de vedere. Acest ordin recunoaște deschis că milițienii nu sînt de loc pregătiți să dea piept cu inamicul. El îi

îndeamnă pe soldații vechi să nu ridă de soldații tineri și să nu-i disprețuiască pentru neîndeminarea lor în front; ordinul recunoaște că recruții nu sînt aproape de loc instruiți și introduce în regulamentul de front schimbări care se pare că sînt întru totul aprobate de împărat. Soldații nu trebuie „dezgustați” printr-un muștru de paradă inutil; ei trebuie să învețe numai mișcările strict necesare: mînuirea armelor, încărcarea lor, tragerea cu ele, tragerea la țintă, mișcarea în coloane și în formații rărîte, restul fiind declarat muștru de paradă inutil. Așadar, un general rus, cu asentimentul direct al împăratului, consideră două treimi din întregul regulament rusesc de front drept o prostie inutilă, în stare să provoace soldatului doar dezgust față de îndatoririle lui; și acest regulament este tocmai realizarea cu care defunctul împărat Nicolaie se mîndrea atît de mult!

„Tinerii soldați”, la care fiecare gest și fiecare pas stîrneau, după cît se vede, hohotele de rîs ale camarazilor lor, nu ar fi considerați recruți în nici o altă țară. Ei se aflau sub arme de 6—10 luni și rămăseseră atît de stîngaci, ca și cum atunci ar fi venit de la plug. Nu se poate presupune că marșurile lungi nu le lăsau timp pentru instrucție. În ultimele sale campanii, Napoleon a inclus recruți în batalioanele respective după o instrucție de două săptămîni, trimițîndu-i apoi în Spania, în Italia, în Polonia; aceștia erau instruiți în decursul campaniei, atît în timpul marșului cît și în timpul staționării; și cînd, după șase sau opt săptămîni de marș, erau vărsați în armată, se considera că sînt apți pentru serviciul activ. Napoleon nu acorda niciodată recruților săi mai mult de trei luni pentru a deveni soldați; chiar în 1813, cînd a fost nevoit să creeze o armată nouă, cadre noi de ofițeri și toate celelalte, el și-a dus recruții pe cîmpul de luptă din Saxonia după trei luni de la sosirea lor la punctele de repartizare; și adversarii lui au aflat cîrînd ce a fost el în stare să realizeze cu acești „recruți neciopliți”. Ce deosebire între capacitatea de a se adapta rapid a francezilor și felul neîndemînic și greoi de a se mișca al rușilor! Ce certificat de incapacitate dat ofițerilor acestei miliții ruse! Și, în plus, Lidere afirmă că aproape toți acești ofițeri au servit în front și mulți dintre ei au mirosit praful de pușcă.

Limitarea instrucției la mișcările strict necesare mai arată ce anume așteaptă Lidere de la noile sale întăriri. Formație rărîtă și mișcare în coloane —, iată tot ce învață soldații; nici o formație desfășurată, nici o regrupare în coloane din for-

mație desfășurată. Soldatul rus este, într-adevăr, cel mai puțin potrivit pentru a executa mișcarea în formație de linie, ca și pentru acțiunile în formație rărită. Punctul lui tare este lupta în coloane compacte, formație în care greșelile grosolane ale comandanților provoacă minimum de dezordine și nu influențează prea mult mersul general al bătăliei, iar instinctul de coeziune al unei mase curajoase, dar pasive, poate compensa aceste greșeli. Soldații ruși, aidoma cailor sălbatici de stepă fugăriți de lupi, se strâng laolaltă într-o masă informă, imobilă, care nu se lasă condusă, dar care se menține cu dîrzenie pe poziție ; este nevoie de o încordare uriașă a tuturor forțelor inamicului pentru ca această masă să poată fi zdrobită. Dar, oricum, formațiile în linie sînt în multe împrejurări necesare și chiar rușii recurg la ele, deși nu prea des. Ce se poate însă aștepta de la o armată care, în general, nu este în stare să treacă la formație desfășurată sau, după ce a desfășurat-o cu mari eforturi, nu se poate regrupa în coloane fără să provoace o derută generală ?

Scris de F. Engels
la aproximativ 2 noiembrie 1855
Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 548 din 16 noiembrie 1855

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

Karl Marx

Politica tradițională engleză

În legătură cu politica externă a whigilor este larg răspîdită o părere foarte greșită, și anume că ei au fost întotdeauna dușmani de neîmpăcat ai Rusiei. Istoria ne arată în mod limpede că lucrurile stau cu totul altfel. În „Jurnalul și corespondența lui James Harris, prim-conte de Malmesbury” — care a fost mai mulți ani în șir, atît în perioada de guvernare a whigilor cît și în cea a torylor, ambasadorul Angliei la curtea din Petersburg —, precum și în „Memoriile și corespondența lui Charles James Fox”²⁹⁵, publicate de lordul John Russell, găsim dezvăluiri uluitoare asupra politicii whigilor, al cărei inspirator și inițiator a fost Fox, marele preot politic al whigilor; într-adevăr, whigii îl venerază tot atît de mult ca și turcii pe Mahomed. De aceea, pentru a înțelege cît de servilă a fost întotdeauna Anglia față de Rusia, vom aminti pe scurt evenimentele care au precedat intrarea lui Fox în guvern.

În jurnalul contelui de Malmesbury aflăm cu cită nerăbdare s-a grăbit Anglia să facă presiuni diplomatice asupra Rusiei în timpul războiului pentru independență din America²⁹⁶. Ambasadorul Angliei a primit instrucțiuni să încheie cu orice preț o alianță ofensivă și defensivă cu Rusia. Răspunsul țarinei a fost la început evaziv; cuvîntul „ofensivă” în sine îi era odios Ecaterinei; ea considera că trebuie să se aștepte desfășurarea evenimentelor. În cele din urmă diplomatul englez a înțeles că piedica o constituia dorința Rusiei de a-și asigura sprijinul Angliei în planurile ei împotriva Turciei; Harris a dat guvernului său sfatul să ațîțe apetitul Rusiei dacă vrea să-și asigure ajutorul ei împotriva coloniilor americane.

În anul următor sir James Harris vine cu o propunere mult mai moderată; el nu mai preconizează o alianță cu Rusia. Anglia s-ar mulțumi cu un protest al Rusiei, care, sprijinit de

forțe navale militare, ar ține Franța și Spania în șah. Împărăteasa răspunde că nu are suficiente motive pentru a întreprinde un asemenea pas. Lingușitor și servil, ambasadorul Angliei obiectează :

„Așa ar fi putut vorbi un suveran rus din secolul al XVII-lea, de atunci însă Rusia a devenit o mare putere în Europa, și interesele Europei sînt și interesele ei. Dacă Petru cel Mare ar putea vedea flota rusă aliată cu cea engleză, nu s-ar mai considera primul dintre suveranii ruși”

— și așa mai departe pe același ton.

Împărăteasa s-a arătat măgulită de această lingușire, dar a respins propunerile ambasadorului. După două luni, la 5 noiembrie 1779, regele George a scris cu propria sa mîină o scrisoare „augusteii sale surori”, țarina, într-o limbă franceză demodată. El nu mai insistă asupra unui protest oficial, ci era gata să se mulțumească doar cu o demonstrație.

„Simpla apariție a unei părți a flotei imperiale — scria regele — ar fi de ajuns pentru a restabili și menține pacea în Europa; alianța îndreptată împotriva Angliei ar dispărea imediat”.

S-a mai întîmplat vreodată ca o mare putere să ceară ajutor cu atîta umilință ?

Toate aceste cuvinte lingușitoare ale Angliei nu și-au atins însă scopul, și în 1780 s-a proclamat neutralitatea armată. Anglia a înghițit hapul cu resemnare. Pentru ca acesta să i se pară mai dulce, guvernul englez a anunțat dinainte că vasele comerciale rusești nu vor fi oprite sau reținute de crucișătoarele engleze. În felul acesta, fără a fi silită, Anglia a renunțat la dreptul de control asupra vaselor străine. La scurt timp după aceea diplomatul englez a asigurat guvernul din Petersburg că vasele de război britanice nu vor stînjeni îndeletnicirile comerciale ale supușilor împărătesei; iar în 1781, sir James Harris a văzut un merit în faptul că amiralitatea engleză închidea ochii ori de cîte ori vase rusești transportau materiale navale destinate dușmanilor Angliei, precum și în faptul că, de fiecare dată cînd asemenea vase erau sechestrate sau reținute din greșeală, amiralitatea plătea pentru această reținere o compensație generoasă. Guvernul englez folosea toate mijloacele pentru a convinge Rusia să renunțe la neutralitate. Iată ce scrie, de pildă, lordul Stormont ambasadorului Angliei la Petersburg :

„Nu există oare vreun mijloc de a satisface ambiția împărătesei, vreo concesie esențială, avantajoasă pentru flota și comerțul ei care s-o determine să ne ajute împotriva coloniilor noastre rebele?”

Harris răspunde că o asemenea momeală ar putea fi cedarea insulei Minorca. În 1781 Minorca a fost într-adevăr oferită Ecaterinei, dar împărăteasa nu a acceptat acest dar.

În martie 1782 Fox a intrat în guvern și imediat ambasadorului Rusiei la Londra i s-a adus la cunoștință că Anglia este gata să înceapă tratative cu Olanda, căreia guvernul anterior îi declarase război pe baza tratatului din 1674²⁹⁷, prin care se recunoștea libertatea navigației și a comerțului; totodată, ambasadorul Rusiei a fost anunțat că Anglia intenționează să încheie imediat un armistițiu. Fox i-a dat instrucțiuni lui Harris să prezinte acest pas ca o dovadă a atenției deosebite pe care o acordă regele dorințelor și părerilor împărătesei. Dar Fox nu s-a limitat la aceasta. Consiliul de miniștri a recomandat regelui să-i dea a înțelege ambasadorului Rusiei, a cărui reședință se afla nu departe de curtea regală, că maiestatea-sa dorește să cunoască mai îndeaproape intențiile împărătesei și să stabilească cele mai strânse relații cu curtea de la Petersburg, făcînd din declarația de neutralitate baza înțelegerii dintre cele două țări.

Scurt timp după aceasta, Fox a demisionat. Succesorul său, lordul Grantham, a confirmat că atitudinea relativ favorabilă a Petersburgului față de Londra este rodul politicii lui Fox; și cînd Fox a reintrat în guvern, el a formulat ideea că politica oricărui englez luminat trebuie să fie alianța cu puterile nordice, și că această politică trebuie urmată și de aici înainte. Într-una din scrisorile sale către Harris, el îi amintește că prietenia cu curtea de la Petersburg este de cea mai mare importanță pentru Marea Britanie și că în scurta perioadă cînd el a făcut pentru prima oară parte din guvern a urmărit nobilul scop de a-i dovedi împărătesei cu cîtă sinceritate caută guvernul englez să-i urmeze sfaturile și să-i cîștige încrederea. Fox a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a obține o alianță cu Rusia. El l-a sfătuit pe rege să scrie împărătesei, rugînd-o să acorde problemelor Angliei atenția ei binevoitoare.

În 1791, Fox, pe atunci în opoziție, a declarat în parlament:

„este ceva cu totul nou să auzi în Camera engleză vorbindu-se de puterea crescîndă a Rusiei ca de un factor îngrijorător. Cu 20 de ani în urmă, Anglia a dat acces vaselor rusești în Marea Mediterană. El (Fox)

a sfătuit pe rege să nu împiedice Rusia să anexeze Crimeea. Anglia a sprijinit planul Rusiei de a-și întemeia măreția pe ruinele Turciei. Ar fi o nebunie să invidiem puterea crescândă a Rusiei în Marea Neagră”.

În cursul acestor dezbateri, Burke, pe atunci whig, a remarcat :

„E într-adevăr ciudat ca Imperiul turc să fie socotit o parte componentă a echilibrului european”.

Burke, considerat de toate partidele din Anglia tipul desăvârșit al omului de stat englez, a exprimat aceste vederi din ce în ce mai frecvent și mai energic, pînă la sfîrșitul carierii sale politice ; ele au fost după aceea preluate de faimosul lider al whigilor, care i-a urmat la conducerea partidului.

În perioada 1831—1832, cînd s-a aflat în fruntea guvernului, lordul Grey, cu prilejul unor dezbateri de politică externă, și-a exprimat convingerea că, dacă Imperiul rus ar înghiți Turcia, aceasta ar fi în avantajul Turciei și spre fericirea Europei. — Și oare Rusia de atunci era mai puțin barbară decît ne este zugrăvită Rusia de astăzi ? Era ea oare atunci în mai mică măsură țara aceluia despotism hidos pe care whigii contemporani îl descriu în culori atît de sumbre ? Cu toate acestea, oamenii de stat liberali englezi nu numai că se ploneau în fața Rusiei, cerșindu-i alianța, dar chiar o încurajau în înfăptuirea aceluiași planuri pentru care astăzi o înfierează cu atîta vehemență.

Scris de K. Marx
la aproximativ 28 decembrie 1855

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr 4 597 din 12 ianuarie 1856

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Războiul din Asia

Treptat aflăm o seamă de amănunte în legătură cu căderea Karsului²⁹⁸ și deocamdată ele confirmă în întregime tot ceea ce am spus în repetate rînduri despre situația armatei turce din Asia Mică. Acum nu se mai poate contesta nicidecum că această armată a fost sistematic distrusă de nepăsarea guvernului turc și de indolența, fatalismul și obtuzitatea care domnesc pretutindeni în Turcia. Mai mult decît atît : faptele care au ieșit acum la iveală dovedesc cu prisosință că la căderea Karsului a contribuit în mare măsură chiar trădarea fățișă — lucru destul de obișnuit în Turcia.

Încă de la începutul campaniei din anul trecut am avut prilejul să înfățișăm cititorilor noștri situația disperată a armatei turce la Erzerum și Kars și să le vorbim despre marile fraude care au dus la această situație. Pentru apărarea podișului Armeniei au fost concentrate două corpuri de armată — cel din Asia Mică și cel din Mesopotamia — și o parte din corpul de armată sirian. Aceste corpuri de armată au fost întărite cu redife, adică batalioane de rezervă, și au constituit nucleul a numeroase trupe neregulate curde și beduine. Totuși, cele patru sau cinci bătălii nereușite din anii 1853 și 1854, începînd cu bătălia de la Ahalțihe și sfîrșind cu cea de la Baiazid, au slăbit coeziunea și spiritul de luptă al acestei armate, iar lipsa de îmbrăcăminte și de hrană în lunile de iarnă a măcinat-o definitiv. Un grup pestriț de emigranți unguri și polonezi, format atît din aventurieri cît și din oameni foarte destoinici, s-a aciuat, fără a ocupa nici un fel de posturi oficiale, la statul-major al armatei. În ochii pașilor turci, ignoranți, invidioși și intriganți, aventurierii puteau să treacă drept niște specialiști de prim rang, în timp ce pe oamenii într-adevăr folositori din rîndurile acestor emigranți îi tratau ca pe niște aventurieri ; urmarea a fost o adevărată dezlănțuire a vanității și intrigilor, care i-a discreditat pe toți emi-

granții, distrugînd aproape orice urmă de influență a acestora. Apoi și-au făcut apariția ofițerii englezi, care au fost primiți cu profund respect, așa cum cereau regulile de curtoazie față de un guvern aliat și cum era și firesc, dată fiind totala neputință a comandanților turci. Dar nici încercările acestor ofițeri de a ridica cît de cît spiritul de luptă al armatei din Armenia n-au fost încununete de succes. Prin eforturile lor, ei reușeau uneori să trezească pentru o clipă pe cutare sau cutare pașă din starea lui de apatie totală, să obțină construirea celor mai indispensabile fortificații la Kars, să preîntîmpine uneori o delapidare flagrantă sau chiar o înțelegere secretă cu inamicul, dar atîta tot. Cînd, în primăvara trecută, generalul Williams s-a luptat din răzputeri să obțină alimentele cele mai necesare pentru aprovizionarea Karsului, el s-a lovit tot timpul de nenumărate piedici. Intendența turcă nu a întrevăzut eventualitatea unui asediu și nu s-a îngrijit să aibă cai pentru transportul proviziilor. Cînd s-a constatat că există un număr suficient de măgari, ea a considerat jignitor pentru demnitatea sultanului să-și transporte proviziile cu ajutorul măgarilor; în consecință, Karsul, acest bastion al Armeniei, situat la o distanță de numai două zile de marș de fortăreața rusă Ghiumri, a rămas efectiv fără alimente și a trebuit să și le procure singur din împrejurimi. La fel au stat lucrurile și cu munițiile. După atacul dat de ruși la 29 septembrie, artileria a rămas cu muniții numai pe vreo trei zile, deși trebuie să menționăm că nici n-a fost vorba de un asediu propriu-zis; la 29 septembrie s-a dat singura bătălie din tot timpul blocadei. Lăzile cu instrumente medicale trimise pentru armată conțineau tot felul de vechituri, iar chirurgii, pentru raclarea rănilor și amputarea extremităților, primeau de la Constantinopol instrumente obstetricale!

Aceasta era situația la Kars. Faptul că o garnizoană alcătuită din trupe demoralizate din Anatolia a putut să opună, cu mijloace atît de modeste, o rezistență atît de înverșunată la 29 septembrie și, după aceea, să reziste atîta timp, în pofida foametei, constituie în istoria Turciei una dintre compensațiile în care abundă actualul război. Fatalismul care duce la pasivitatea și apatia vîrfurilor dă naștere rezistenței dîrze a maselor. Asemenea fapte de eroism sînt ultimele rămășițe ale spiritului războinic care a dus odinioară steagul islamului de la Mecca pînă în Spania, fiind oprit abia la Poitiers²⁹⁹. Forța lui ofensivă a dispărut, dar urme ale capacității lui de apărare s-au păstrat. Rezistența îndîrjită opusă de după zidurile cetă-

ților și de după metereze este tipică pentru turci ; ar fi o eroare grosolană să se explice această dîrzenie prin prezența ofițerilor europeni. Chiar dacă aceștia au fost la Kars și la Silistra în 1854 și 1855, în schimb n-au fost la Varna, la Brăila sau la Silistra în 1829, cînd s-au săvîrșit aceleași minuni de vitejie³⁰⁰. În asemenea condiții, ofițerii europeni nu puteau decît să îndrepte greșelile, să întărească redutele, să unifice sistemul de apărare, să preîntîmpine o trădare fățișă. Soldații au dat însă întotdeauna dovadă de aceeași vitejie, indiferent de prezența sau absența europenilor. Această vitejie a fost prezentă la Kars pînă și în rîndurile trupelor dezorganizate ale armatei din Anatolia, aproape complet descompusă.

Aici trebuie să menționăm meritele ofițerilor englezi, care au jucat un rol de seamă în apărarea Karsului și care sînt acum prizonieri la Tiflis. Nu încapе îndoială că ei au făcut foarte mult pentru pregătirea mijloacelor de rezistență, că lor le revine pe de-a-ntregul meritul de a fi fortificat orașul și de a-l fi aprovizionat cu tot ce a fost posibil, că ei au smuls pe pașii turci din letargica lor indolență și au condus apărarea la 29 septembrie. A le atribui însă întreaga onoare a victoriei din 29 septembrie și a apărării în general și a-i prezenta ca pe o mină de eroi părăsiți în clipa primejdiei de turcii lași, de dragul cărora s-au jertfit, așa cum face în prezent presa engleză, ar fi o absurditate. Nici prin gînd nu ne trece să negăm că în timpul asaltului ei s-au aflat în primele rînduri ale luptătorilor. Englezul este de felul lui atît de belicos, încît greșala cea mai mare și cea mai frecventă pe care o face ofițerul englez constă tocmai în faptul că în luptă el își uită de îndatoririle sale de comandant și se bate ca un simplu soldat. El procedează astfel incredințat fiind că-și asigură elogiile entuziaste ale compatrioților săi, în timp ce în orice altă armată ar risca să fie degradat pentru lipsă de orientare. Pe de altă parte însă, soldatul turc este atît de obișnuit să-i vadă pe propriii săi ofițeri dînd bir cu fugiții în fața primejdiei, încît în înflăcărarea de care este cuprins în toila luptei el nu se gîndește cîtuși de puțin la nici un ofițer sau ordin, ci luptă acolo unde se găsește ; în orice caz, nu este el omul să bage de seamă și cu atît mai puțin să se entuziasmeze de faptul că alături de el cîțiva englezi caută să-și arate vitejia. Noi am arătat pe larg, chiar a doua zi după ce s-a primit știrea cu privire la asaltul de la 29 septembrie, că planurile fortificațiilor Karsului au fost greșit concepute, și părerea emisă de noi atunci a fost întru totul confirmată de planul oficial al

acestor fortificații, publicat de guvernul britanic. Prin urmare, meritele ofițerilor englezi la Kars trebuie apreciate potrivit proverbului francez : „Au royaume des aveugles, les borgnes sont rois” *. Mulți dintre cei care nu sînt în stare să-și însușească cunoștințele necesare pentru a da examenul de sublocotenent în Franța ar putea deveni mari generali în Indochina ; și, dacă în propria lor țară ofițerii englezi sînt renumiți pentru totala lor incompetență profesională, este puțin probabil că, făcînd serviciu în Turcia, ei vor străluci deodată prin cunoștințele și talentele lor militare. În ce ne privește, considerăm că Kmety are aceleași merite ca oricare dintre participanții la apărarea Karsului.

Dacă așa stăteau lucrurile la Kars, ce se întîmpla în acest timp la Erzerum ? O seamă de pași bătrîni își petreceau timpul trăgînd din narghilele, fără să se sinchisească cîtuși de puțin că au și ei o răspundere, că este amenințat Karsul și că inamicul se află de partea cealaltă a dealurilor Deve-Boiiun, la cîteva zile de marș. Trupe regulate cu un efectiv de cîteva mii de soldați, secondate de cîteva unități neregulate, se deplasau de colo pînă colo, fără a risca vreodată un atac împotriva inamicului, și se retrăgeau de îndată ce dădeau de avanposturile lui. Nu existau nici forțele, nici curajul pentru a da un ajutor Karsului, și de aceea orașul flămînzea, iar armata de la Erzerum nu se încumeta să întreprindă nici măcar acțiuni demonstrative pentru a-l sprijini. De bună seamă, generalul Williams știa că nu poate conta pe vreun ajutor din această parte. Dacă a primit rapoarte în legătură cu succesele înaintării lui Omer-pașa și ce anume i s-a promis, nu știm. Circulau zvonuri că Williams avea de gînd ca la nevoie să-și croiască drum cu garnizoana printre rîndurile armatei ruse ; ne îndoim însă că un asemenea plan ar putea fi conceput în mod serios. Regiunea muntoasă, cu foarte puține trecători prin care se putea ajunge la Erzerum, oferea rușilor toate avantajele. Dacă rușii ar fi ocupat cîteva din aceste defileuri, planul s-ar fi dovedit irealizabil. Pe lîngă aceasta, într-o regiune situată la 5 000—8 000 de picioare deasupra nivelului mării, unde iarna începe foarte devreme și ține 6 pînă la 9 luni, spre sfîrșitul lunii octombrie deplasarea trupelor devine imposibilă. Dacă orașul Kars ar fi putut să reziste pînă la venirea iernii, pierderea unei garnizoane de 6 000 de oameni din trupele regulate n-ar fi însemnat nimic în comparație cu

* — „În țara orbilor, chioru-i împărat”. — *Nota trad.*

timpul câștigat datorită unei apărări prelungite. Erzerum, unde se aflau principalele depozite militare turcești din Armenia, era aproape cu totul lipsit de fortificații, iar timpul câștigat i-ar fi asigurat securitatea pînă în mai 1856; totodată, avantajul efectiv pe care l-ar fi obținut rușii s-ar fi redus propriu-zis la stăpînirea satelor situate pe râul Kars-Ciai și pe cursul superior al Araxului, dintre care nici unul nu le puteau fi disputate, chiar dacă garnizoana din Kars ar fi reușit să răzbată pînă la Erzerum. Acesta din urmă aproape că nu avea de loc fortificații, și, dacă garnizoana din Kars ar fi reușit să ajungă la Erzerum pe la mijlocul lunii octombrie, tot n-ar fi fost destule forțe pentru a-l apăra. Ca oraș deschis putea fi apărat numai la Deve-Boiiun, dîndu-se o bătălie în fața orașului, în defileu. Așadar, Erzerumul a fost salvat datorită rezistenței garnizoanei din Kars.

Din nou se pune întrebarea dacă Omer-pașa ar fi putut salva Karsul, și aproape fiecare corespondent european în Orient răspunde în felul său la această întrebare. Acum se încearcă chiar să se arunce întreaga vină pentru căderea Karsului asupra lui Omer-pașa; și aceste încercări le fac tocmai cercurile care nu de mult îl ridicau în slăvi. În primul rînd trebuie spus că, de fapt, Omer-pașa a fost reținut în Crimeea împotriva voinței sale, pînă cînd s-a dovedit că era prea tîrziu să se mai întreprindă înainte de venirea iernii operații de mare amploare. Cînd, după aceea, s-a dus la Constantinopol pentru a-și stabili planul său de acțiuni militare, el a fost nevoit să-și cheltuiască timpul luptînd împotriva a tot felul de intrigi. Cînd, în sfîrșit, totul a fost pus la punct, vasele de transport promise de englezi încă nu sosiseră, și cînd armata turcă a fost concentrată lîngă Batum, iar mai tîrziu în apropiere de Suhum-Kale, ea a rămas fără alimente, fără muniții și fără mijloace de transport. Este greu de imaginat cum în aceste condiții se putea conta pe faptul că Omer-pașa va porni direct în ajutorul Karsului. Am văzut că, în timpul expediției sale în Mingrelia, el nu a riscat niciodată să se depărteze de coastă mai mult decît la o distanță de 2—3 zile de drum, deși pe atunci mergea pe șosele rusești militare bune. Dar, pentru a merge la Kars fie prin Erzerum, fie prin Ardahan, el ar fi trebuit să se depărteze de țarm la o distanță de 20 sau 12 zile de drum, străbătînd albiile rîurilor și poteci de munte, unde singurul mijloc de transport utilizabil este calul de samar. Caravanele care pleacă de la Trebizonda la Erzerum nu pot merge pe alte drumuri, și faptul că ele nu se folosesc niciodată

de căruțe dovedește cel mai bine prin ce regiune trebuie să se treacă. Acesta este, în general, singurul drum folosit; în ceea ce privește așa-zisele drumuri care duc de la Batum în interiorul țării, ele sînt încă și mai problematice, întrucît pe acolo traficul este foarte redus. Înțelepții critici militari care îi reproșează lui Omer-pașa că n-a pornit direct spre Kars ar trebui mai întîi să cunoască relatările persoanelor care au călătorit pe aceste meleaguri, bunăoară descrierile lui Curzon sau Bodenstedt³⁰¹. În ceea ce privește afirmația ziarului londonez „Times” că generalul Williams i-ar fi indicat lui Omer-pașa Batumul ca punct de plecare al unui marș direct spre Kars, nu putem spune decît că Williams cunoaște prea bine Armenia, unde a trăit ani de-a rîndul, pentru a da asemenea sfaturi.

În condițiile existente, cel mai bun lucru pe care-l putea face Omer-pașa era să amenințe linia de comunicație a rușilor în fața Karsului. Succesul acestei acțiuni depindea de mobilitatea propriei sale armate și de efectivul forțelor ruse care i se opuneau. Lăsînd la o parte prima problemă, întrucît ea nu poate fi apreciată decît pe baza faptelor, am spus din capul locului că, după toate probabilitățile, rușii se vor dovedi o forță mult prea mare pentru această armată atacantă. Prima noastră evaluare, care s-a dovedit absolut justă, a forțelor lui Bebutov a arătat că și la Kutais rușii ar putea, cu mici regrupări, să opună turcilor forțe superioare. Așa au și făcut. Chiar dacă ar fi avut deplină libertate de acțiune, Omer-pașa cu armata de care dispunea n-ar fi putut forța Rionul. Pe lîngă aceasta, încetineala și modul neregulat în care se făcea aprovizionarea au îngreuiat de la bun început toate acțiunile lui. După fiecare două-trei etape de marș el trebuia să se oprească aproape o săptămîină pentru a-și face proviziile cele mai necesare, și cînd a ajuns, în sfîrșit, la o distanță de trei zile de drum de Redut-Kale, în interiorul țării, s-a văzut complet paralizat. Totodată, Omer-pașa s-a pomenit în fața unei armate mult mai puternice, așa că nu i-a rămas altceva de făcut decît să se retragă spre țarm, în timp ce rușii îl urmăreau, hărțuindu-i serios ariergarda. În prezent, armata turcă, care a suferit cumplit atît de pe urma ciocnirilor cu inamicul cît și de pe urma bolilor, staționează în bivuac pe coastă și urmează să se îndrepte spre Batum, Trebizonda și alte localități. Mingrelia, cu excepția forturilor de pe țarm, se află din nou în mîinile rușilor.

Cu aceasta se încheie cea de-a treia campanie încununată de succes a rușilor în Asia : Karsul și pașalicul lui sînt cucerite ; Mingrelia este eliberată de sub ocupația inamicului ; ultimele rămășițe ale armatei turce active — armata lui Omer-pașa — sînt considerabil slăbite atît din punct de vedere numeric cît și din punct de vedere moral. Acestea nu sînt rezultate de disprețuit într-o regiune cum e Caucazul de sud-vest, unde toate operațiile sînt inevitabil încetinite din pricina terenului accidentat și a drumurilor insuficiente. Și, dacă comparăm aceste succese și cuceriri cu faptul că aliații au ocupat Cartierul de sud al Sevastopolului, Kerciul, Kinburnul, Eupatoria și cîteva forturi de pe coasta caucaziană, reiese limpede că realizările aliaților sînt departe de a fi atît de mari încît să îndreptățescă fanfaronada presei engleze. Este foarte semnificativ că ziarul parizian „Constitutionnel”, într-un articol inspirat de curtea franceză, îl numește de-a dreptul pe lordul Redcliffe principalul vinovat de insuccesele din Asia, acuzîndu-l nu numai că a împiedicat Poarta să primească fondurile alocate de aliați, dar a și îndemnat-o să întîrzie cît mai mult trimiterea întăririlor destinate acestui teatru de acțiuni militare.

Scris de F. Engels

În aproximativ 11 ianuarie 1856

Publicat ca articol de fond

în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 608 din 25 ianuarie 1856

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Războiul european

Sistemul de ducere a războiului pe care puterile occidentale l-au aplicat în lupta împotriva Rusiei a suferit un eșec total. Campania din anul acesta — dacă o asemenea campanie va avea loc — nu va putea fi dusă potrivit planului aplicat pînă în prezent. A concentra toate forțele Franței, Angliei, Turciei și Sardiniei împotriva unui anumit punct din Crimeea, punct care putea fi cucerit oricum, pe o cale ocolită ; a lupta pentru acest punct 11 luni în șir și a cuceri în cele din urmă numai jumătate din el ; a nesocoti pînă într-atît toate celelalte posibilități de a da inamicului lovituri hotărîtoare, încît Rusia să poată cuceri Karsul, compensînd astfel pierderea Cartierului de sud al Sevastopolului, — toate acestea au fost posibile doar într-o campanie, două ale unui război în care punctele cele mai vulnerabile ale părților beligerante erau apărate de neutralitatea Europei centrale. Dar lucrurile nu mai pot continua astfel. Consiliul de război care a avut loc recent la Paris constituie cea mai bună dovadă că de acum încolo războiul va deveni serios, dacă în general va continua ³⁰².

Războiul, așa cum a fost dus pînă acum, a însemnat o stare de ostilitate oficială, îndulcită de o politețe neobișnuită. Nu ne referim aici la politețea indispensabilă între parlamentarii care fac schimb de steaguri, ci la politețea pe care o manifestă față de inamic înseși consiliile de război ale părților beligerante. Războiul n-a izbucnit decît dintr-un calcul greșit al împăratului Nicolaie. El nu s-a așteptat de loc ca Franța și Anglia să se unească pentru a se opune planurilor sale cu privire la Turcia ; el conta pe un mic război liniștit, dus numai între el și sultan, pe un război care ar fi putut duce pentru a doua oară trupele sale sub zidurile Constantinopolului ³⁰³ și care, alarmînd prea tîrziu diplomația europeană, ar fi dat, în cele din urmă, diplomaților săi posibilitatea să obțină, ca de obi-

cei, la conferințe și congrese, de două ori mai mult decît ar fi cîștigat trupele sale cu ajutorul armelor. Urmarea a fost că, din nefericire, pe neașteptate și împotriva voinței lor, Rusia și puterile occidentale, pînă să se dumirească, s-au pomenit antrenate într-un război ; ele au trebuit să lupte, deși nici una n-a dorit acest lucru. Fiecare dintre părți avea în perspectivă un mod de ducere a războiului care, după presupunerile ei, trebuia să determine cealaltă parte să nu folosească mijloace extreme. Se aștepta ca războiul să fie un război de principii, cu un caracter mai mult sau mai puțin revoluționar, la care să participe Germania și țările dependente de ea — Ungaria, Polonia, Italia. Ultima ratio * al Occidentului era declanșarea luptei naționalităților asupra — Ungaria, Polonia, Italia și, într-o anumită măsură, chiar Germania. Ultima ratio al Rusiei consta în a face apel la panslavism, în a realiza visele făurite în ultimii 50 de ani de entuziaștii din rîndurile populației slave din Europa.

Dar nici guvernul rus, nici guvernul lui Ludovic Bonaparte (fără să mai vorbim de Palmerston) nu voiau să recurgă la asemenea mijloace decît în caz extrem, și, în consecință, războiul era dus cu o îngăduință reciprocă și o politeță puțin obișnuită în relațiile dintre monarhii legitimi ai vechilor dinastii, și cu atît mai puțin obișnuită între asemenea parveniți și uzurpatori ca Romanovii, reprezentanții casei de Hanovra și pseudo-Bonapartii. Coasta baltică a Rusiei aproape că n-a fost atinsă de război ; aliații nu au făcut nici o încercare de a se instala temeinic pe această coastă. Aici, ca și pe Marea Albă, proprietatea particulară a fost primejduită mai mult decît cea de stat ; în special pe coasta finlandeză, flota britanică părea că nu are alt scop decît să-i împace pe finlandezi cu stăpînirea rusă. La fel au procedat aliații și pe Marea Neagră. Se părea că trupele aliate au fost trimise acolo doar pentru a-i face pe turci să dorească o invazie a rușilor ; aceasta este singura concluzie care se poate trage din felul cum s-au comportat aliații din 1854 pînă astăzi. Perioada cea mai inofensivă a șederii aliaților în Turcia a fost cea de la Varna, cînd, incapabili de a face ceva util, cel puțin n-au pricinuit nici un rău nimănui, în afară de lor înșile. Cînd, în sfîrșit, au pornit spre Crimeea, ei au reușit să ducă războiul în așa fel, încît guvernul rus a avut toate temeiurile să fie foarte mulțumit de ei. De curînd, ducele de Cambridge a înmînat o mulțime de me-

* — mijlocul extrem, ultimul argument. — *Nota trad.*

dalii soldaților francezi întorși din Crimeea ; dar nici un fel de medalii, cruci, mari cruci, stele și panglici pe care le-ar acorda guvernul rus n-ar putea exprima recunoștința pe care o datorează conducătorilor campaniei din 1854—1855. Într-adevăr, cînd garnizoana rusă a părăsit Cartierul de sud al Sevastopolului, aliații pierduseră 250 000 de oameni, morți și răniți, și avuseseră cheltuieli de milioane. Rușii, de fiecare dată înfrînți în lupta deschisă, i-au învins pe dușmani prin hotărîrea, energia și iscusința comandantului trupelor de geniu *. Dacă Inkerman a fost o pată de neșters pentru ruși, faptul că rușii au putut construi redutele de pe Muntele Sapun și Mamelon chiar sub nasul inamicului a fost o pată de neșters pentru englezi și francezi. Și, în afară de aceasta, este limpede că Sevastopolul a epuizat în mai mare măsură forțele aliaților decît ale rușilor, întrucît nu i-a împiedicat pe aceștia să ia Karsul.

Căderea Karsului este, într-adevăr, evenimentul cel mai rușinos pentru aliați. Deși au dispus de uriașe forțe navale și, începînd din iunie 1855, de o armată superioară numericeste armatei ruse active, ei n-au atacat niciodată punctele cele mai slabe ale Rusiei — ținuturile transcaucaziene. Mai mult încă, ei le-au permis rușilor să organizeze acolo o bază de operații independentă, un fel de regiune condusă de un guvernator, în stare să reziste cîtva timp ofensivei unor forțe superioare, chiar dacă comunicațiile cu Rusia vor fi întrerupte. Fără să se limiteze la aceasta și fără să țină seama de experiența amară a înfrîngerilor sistematice suferite de armata turcă în Asia în 1853—1854, ei au reținut armata lui Omer-pașa în Crimeea, împiedicînd-o să îmbunătățească situația din Asia, iar în Crimeea i-au permis doar să taie lemne și să care apă pentru trupele lor. Astfel, după ce pe întreaga coastă, de la strîmtoarea Kerçi pînă la Batum, au fost complet lichidate toate punctele de sprijin ale rușilor, adică după ce a fost ocupată o linie pe care se puteau găsi 10—15 puncte care să servească drept baze de operații împotriva Caucazului și a Transcaucaziei — punctul cel mai slab al Rusiei, după cum am arătat în repetate rînduri —, nu s-a întreprins nimic pînă cînd nu s-a văzut că Karsul se află într-o situație grea și că armata de la Erzerum nu este în stare să facă nimic. Atunci i s-a îngăduit lui Omer-pașa să întreprindă nefericita sa expediție în Mingrelia, dar era prea tîrziu pentru a mai îndrepta lucrurile.

* — Tottleben. — *Nota red.*

Încăpăținarea cu care aliații au concentrat toate forțele militare pe o peninsulă nu mai mare decât Long Island i-a ajutat, desigur, să evite toate problemele neplăcute. Pe scenă n-au apărut nici naționalități, nici panslavism, nici dificultăți cu Europa centrală, nici necesitatea de a cuceri teritorii; de asemenea nu au fost obținute nici rezultate importante și hotărâtoare, care să fi putut îngreua negocierile ulterioare, impunând uneia dintre părți să consimtă la sacrificii mari. Dar pentru participanții direcți la campanie toate acestea nu erau nici pe departe o plăcere. Pentru ei, cel puțin de la sergent-major în jos, războiul era o realitate crudă, neîndurătoare. De când există războaie, încă niciodată o vitejie atât de strălucită n-a fost cheltuită pentru rezultate atât de neînsemnate ca în această campanie din Crimeea. Niciodată pînă acum un număr atât de mare de soldați excelenți n-au fost sacrificați într-un timp atât de scurt și pentru rezultate atât de îndoielnice. Este limpede că armatele nu mai pot fi silite să îndure asemenea suferințe. Este nevoie de rezultate mai palpabile decât simpla „glorie”. Un război nu poate fi continuat dîndu-se două bătălii mari și patru sau cinci asalturi generale într-un an și, totuși, să se rămînă în același loc. Nici o armată nu va suporta așa ceva multă vreme. Nici o flotă nu va suporta o a treia campanie tot atât de inutilă ca și cele două precedente de pe Marea Baltică și Marea Neagră. Dacă războiul va continua, atunci, după cum se aude, vor fi invadate Finlanda, Estonia și Basarabia; ni s-a promis ajutor din partea Suediei și o demonstrație din partea Austriei. Totodată, se știe că Rusia a acceptat propunerile austriece ca bază pentru tratative³⁰⁴, și, deși aceasta nu rezolvă nici pe departe problema păcii, oferă totuși posibilitatea terminării războiului.

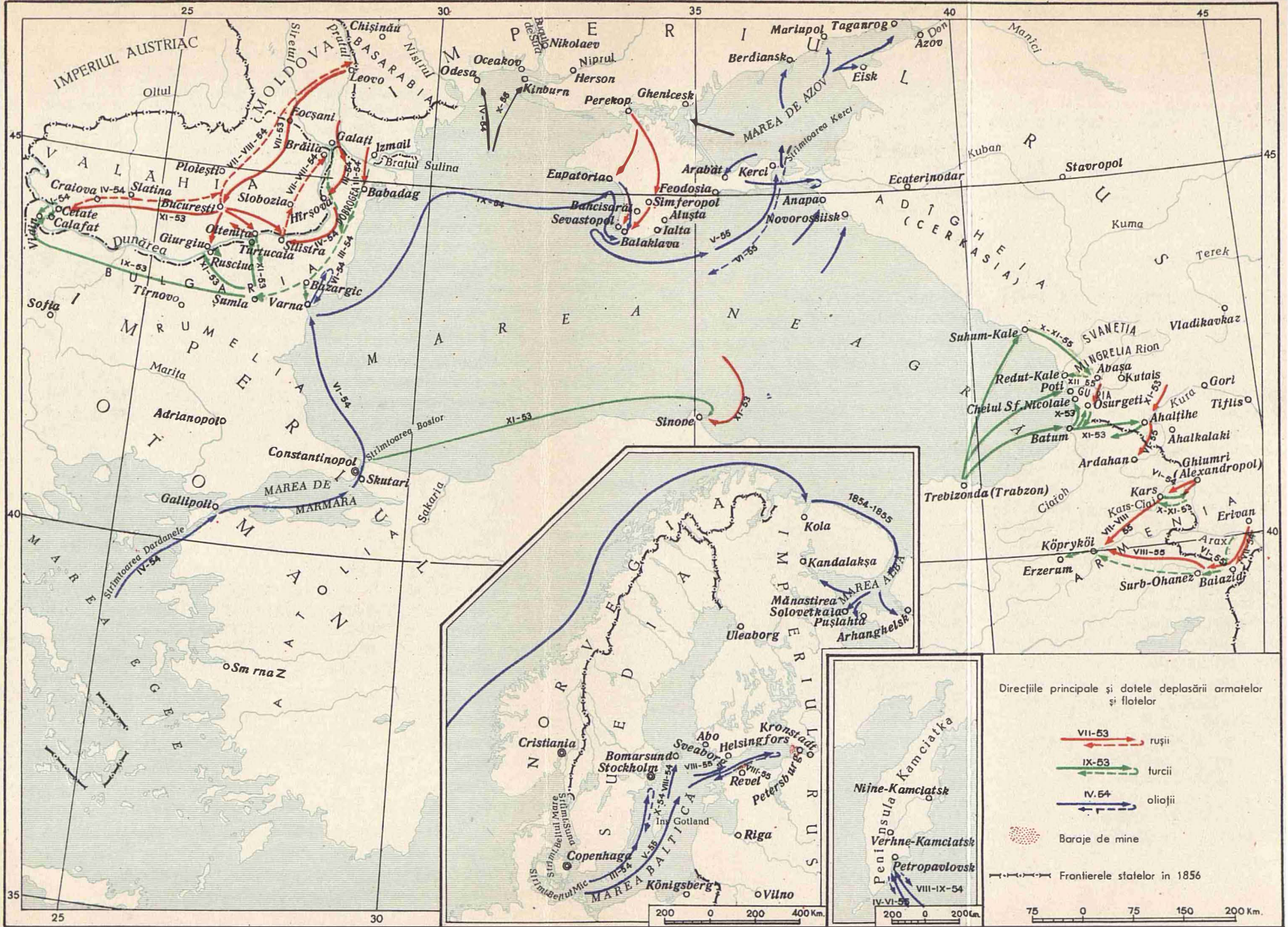
Se prea poate deci să nu mai urmeze o nouă campanie; dar, dacă va urma, este de presupus că ea va fi dusă pe o scară mult mai largă și cu mai mult succes decât pînă acum.

Scris de F. Engels
aproximativ la 18 ianuarie 1856

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4616 din 4 februarie 1856

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Conflictul anglo-american. —
Situția din Franța ³⁰⁵

Londra, vineri, 8 februarie 1856

În Anglia, nimeni în afară de domnii corupți din presa guvernamentală nu crede, după cât se pare, în seriozitatea conflictului anglo-american ³⁰⁶. Unii îl consideră drept o manevră întreprinsă cu scopul de a distra atenția de la tratativele de pace. Alții pretind că Palmerston va insista pentru rechemarea reciprocă a ambasadorilor, după care se va retrage din guvern, așa cum a făcut și Pitt înainte de încheierea păcii de la Amiens ³⁰⁷, pentru a reveni atunci când va fi iar nevoie de un adevărat ministru englez. Judecînd după felul în care se desfășoară polemica, unii oameni foarte perspicaci consideră toate acestea drept o obișnuită manevră electorală a președintelui *. Presa democrată vede aici un joc de culise al lui Bonaparte, care își găsește o adevărată satisfacție în a provoca războaie intestinale între anglo-saxonii de pe ambele părți ale oceanului. Dar toată lumea este cât se poate de convinsă că, oricît de tăios ar fi limbajul oficial, nu există nici cel mai mic pericol de izbucnire a unui conflict armat. După cât se vede, această părere este împărtășită și de ziarul guvernamental francez „Le Constitutionnel”, care propune pe stăpînul său drept conciliator între Lumea veche și Lumea nouă.

Un fapt important, care nu trebuie omis în aprecierea actualului conflict, este că entente cordiale dintre Anglia și Franța s-a stins aproape cu totul, după cum recunoaște mai mult sau mai puțin deschis presa engleză. Să luăm drept exemplu ziarul londonez „Times”, care declara nu de mult că actualul Bonaparte este un om cu mult mai mare decît a fost adevăratul Napoleon și cerea expulzarea tuturor oamenilor rău intenționați care nu recunosc această dogmă. Acum însă el sugerează într-un articol de fond ideea că singura piedică

* — Pierce. — *Nota red.*

în calea încheierii păcii este excesul de zel manifestat de Bonaparte în această chestiune. Acest articol a fost urmat de un altul, în care se insinua că „alesul providenței” nu este, la urma urmelor, decît un „pis aller” *, la care societatea franceză a recurs numai pentru că „nu s-a găsit nici un om căruia națiunea să-i poată acorda stimă și încredere”. Într-un al treilea articol, „Times” defăimează întregul lui stat-major de generali, miniștri, funcționari etc., denumindu-i o bandă pestriță de rechini de bursă. Limbajul presei provinciale engleze este încă mai puțin rezervat. Pe de altă parte, observați tonul schimbat al ziarelor franceze — lingușitor și servil pînă la dezgust față de Rusia —, contrastînd izbitor cu antipatia lor reținută față de Anglia. Observați, de asemenea, pericolul cît se poate de evident de creare a unei coaliții continentale unice, în favoarea căreia se pronunță ziarele austriece, belgiene și prusiene. În sfîrșit, luați presa rusă, care în predicile ei pacifiste se adresează în mod ostentativ numai Franței, fără să pomenească aproape nimic de Anglia.

„Curcubeul păcii se arată la orizont — scrie „Severnaia pcela” —, și este salutat cu bucurie de toți prietenii civilizației... În acești doi ani de război purtat împotriva a patru puteri, poporul rus și-a dovedit din plin caracterul său mare și nobil, cîștigîndu-și pînă și respectul inamicilor săi... În ceea ce privește Franța, se poate afirma cu toată convingerea că întregul popor francez iubește și respectă pe ruși, le admiră curajul și abnegația, arătîndu-și cu orice prilej simpatia față de ei, așa cum s-a întîmplat atunci cînd a intervenit o scurtă întrerupere a ostilităților în Crimeea și la trecerea prizonierilor ruși prin Franța. La rîndul lor, rușii au tratat pe prizonierii francezi ca pe frați”³⁰⁸.

Ziarul „Le Nord” din Bruxelles insinuează pur și simplu că Bonaparte a încurajat de la bun început mediația Austriei, cu intenția ca la primul prilej favorabil să se debaraseze de alianța cu Anglia.

Așadar, întrucît alianța cu Franța este gata să se transforme într-o ruptură cu această țară, evident că Anglia, care se află încă în stare de război cu Rusia, nu intenționează să se angajeze într-un război cu America, și de aceea nu trebuie să acordăm actualelor divergențe dintre cele două guverne o altă semnificație decît cea arătată de noi.

Pacea în Europa însăși nu este de loc sigură. În ceea ce privește condițiile prezentate Rusiei de către aliați, accep-

* — „soluția cea mai proastă”. — *Nota trad.*

tarea lor cu greu poate fi considerată ca o concesie din partea Rusiei. Cedarea unei fișii de pământ neștiute de nimeni în Basarabia, delimitată printr-un lanț de munți misterios, care nu poate fi găsit pe nici o hartă, este mai mult decât compensată de tăcerea insistentă în ceea ce privește cucerirea Karsului de către ruși, care apoi este declarat în mod suspect de un ziar din Petersburg provincie rusă. Folosindu-se de avantajele armistițiului și de alte posibilități care pot apărea în acest timp, Rusia, concentrându-și forțele armate în toate punctele importante, s-ar putea să dorească continuarea războiului. Totuși, faptul că pentru Bonaparte a devenit absolut necesar să încheie pace cu orice preț este o cheazăsigură a păcii. Pe de o parte, el nu dispune de suficiente mijloace pentru a continua războiul; pe de altă parte, apare necesitatea acută de a repeta expediția din Crimeea „chiar în interiorul Franței”, după cum s-a exprimat Montalambert în legătură cu expediția împotriva Romei³⁰⁹.

Cu puțin înainte ca Rusia să fi acceptat condițiile preliminare de pace, circula la Paris părerea că Bonaparte intenționează să lanseze un împrumut forțat, la care contribuabilii urmau să subscrie proporțional cu suma impozitelor directe. Starea armatei franceze din Crimeea demonstrează în mod evident faptul că vistieria sa este goală. Corespondenții au arătat nu de mult situația jalnică a trupelor lui Pelissier. Descrierea veridică pe care o reproducem mai jos aparține unui subofițer englez, care a trimis la „Birmingham Journal” o scrisoare din Sevastopol cu data de 5 ianuarie.

„Astăzi de dimineață timpul a fost foarte frumos. Pe la orele 3 a început să sufle un vânt puternic dinspre nord, urmat de un ger năpraznic, așa că a trebuit să ne încotoșmănăm bine. Soldații noștri nu suferă de frig, dar bieții francezi își inspiră milă. Ei tirăsc tot timpul după ei combustibil de la Sevastopol, sînt mizerabil îmbrăcați și cred că se hrănesc mai prost decît noi. Oricînd poți vedea pe cite unul dintre ei rătăcind în căutare de pesmeți. Soldaților noștri li se face milă și sînt buni cu ei. Santinelele noastre au ordin să nu-i lase să intre în tabără, deoarece unii dintre ei obișnuiau să vîndă coniac, ceea ce a provocat cazuri de beție printre soldații noștri. Uneori bieții francezi reușesc însă să ocolească santinelele și să pătrundă la bono Inglis*. Soldații noștri știu, firește, de ce au nevoie și nu-i lasă niciodată să plece cu mînă goală. Bieții de ei n-au nici măcar mănuși să-și apere minile de frig. Singurul lucru pe care vād că l-au căpătat, în afară de ce aveau astă-vară, este cite o glugă la manta și cite o pereche de jămbiere grosolane de postav, care se fixează sub genunchi cu citeva

* — bunii englezi. — *Nota trad.*

curelușe. Ciorapi nu poartă, iar cizme *au avut* cîndva. Francezii sînt într-adevăr întruchiparea mizeriei, și ei simt asta mai ales atunci cînd văd pe soldații englezi cu căciulile lor călduroase din blană de focă, în mantalele de postav îmblănite, cu șaluri mari la gît și în jurul mijlocului și cu cizme bune și solide din piele de box, înalte pînă la genunchi”.

După cum se vede, situația finanțelor lui Napoleon este deplorabilă, dacă își lasă armata, care reprezintă totul pentru el, în starea descrisă mai sus. În același timp, din faptul că acești doi ani de război au costat mai scump decît toate campaniile unchiului său din 1800 pînă în 1815 se poate trage o concluzie cu privire la administrarea acestor finanțe. Se spune că înșiși generalii bonapartiști întorși din Crimeea și-au exprimat indignarea față de nerușinata îmbogățire a lui Morny & Co. pe socoteala armatei. Aceste proteste au fost publicate într-un ziar semioficial, în care se spunea :

„Dacă se va încheia pacea, împăratul își va concentra întreaga atenție asupra problemelor financiare și în special asupra anumitor abuzuri atît de răspîndite în condițiile febrei speculative, cum sînt cumulurile de funcții incompatibile și unele averi acumulate cam prea repede”.

Totodată, în rîndurile tineretului universitar, ale clasei muncitoare, ale unei anumite părți a burgheziei și, ceea ce este cel mai rău pentru Bonaparte, în rîndurile armatei apar simptomele unei stări de spirit revoluționare.

În legătură cu afacerea de la École Polytechnique³¹⁰ sîntem informați că Bonaparte se gîndea la început la un compromis cu această școală, deși tăcerea îndărătnică a studenților la 29 decembrie, cînd el a jucat rolul senatului roman față de armată (după cum îi place să joace rolul de împărat roman față de senatul său), îl înfuriase peste măsură. Studenților li s-a dat de înțeles că împăratul ar fi dispus să mențină această instituție dacă ei consimt ca la primul prilej ce li se oferă să-și manifeste simpatia față de dinastie. La aceasta, École Polytechnique a răspuns prin delegații săi că studenții nu numai că nu vor striga „Vive l'Empereur !” *, dar vor izgoni din școală pe orice coleg al lor care ar cuteza să rostească aceste cuvinte. Un asemenea răspuns a fost urmat de închiderea acestei instituții anarhice. Jumătate din studenții destinați serviciului în armată vor fi transferați la Vincennes,

* — „Trăiască împăratul !” — Nota trad.

unde vor forma o simplă școală de artilerie. Cealaltă jumătate, destinată serviciului civil, va fi trecută la École Normale³¹¹. Clădirea însăși va fi transformată în cazarmă. Iată care este sfârșitul acestei instituții favorite a lui Napoleon cel Mare.

Inchisoarea de la Mazas geme de studenți ai Universității din Paris și de alți tineri care, la funeraliile sculptorului David, au strigat „Vive la liberté!” * Deosebit de neplăcută pentru Bonaparte a fost o împrejurare legată de demonstrația împotriva lui Nisard. După raziile polițienești, în cursul cărora au fost arestați o serie de studenți care fluieraseră pe Nisard pentru că a făcut apologia lui Tiberiu, înfățișându-l ca salvator al societății romane, studenții rămași liberi s-au încolonat și, străbătând întreg Parisul, s-au dus la locuința lui Nisard din strada Courcelles, somându-l să obțină punerea în libertate a colegilor lor. Un detașament de infanterie, trimis pe urmele studenților, a ajuns la fața locului aproape în același timp cu ei. Primiți cu strigăte de: „Vive la ligne!” **, soldații au luat imediat poziție de „repaus”, refuzând să acționeze. Pentru a se pune capăt fraternizării, ei au fost imediat îndepărtați și înlocuiți cu „sergents de ville” ***. Studenții s-au îndreptat spre Odéon, unde au invadat parterul, cîntînd fără încetare „Sire de Franc Boissy” **** și cupletele cele mai jignitoare chiar în fața lui Bonaparte și a Eugeniei, care se aflau în loja lor.

Presa bonapartistă mărturisește că numărul arestărilor efectuate în departamente se ridică la 5 000 ; cifra de 15 000 indicată de alte surse corespunde, probabil, adevărului. După cum rezultă acum, această conspirație a muncitorilor³¹² a avut ramificații în armată. A fost necesară desființarea totală a școlii de subofițeri din La Flèche și mutarea tuturor garnizoanelor din centrul Franței. Pentru a reprima spiritul de rebeliune din armată, Bonaparte repetă cel mai riscant experiment din epoca Restaurației, instituind în armată un sistem atocuprinzător de spionaj. Crearea acestei noi legiuni de onoare a provocat vii altercații între mareșalul Magnan și unii ofițeri superiori care au considerat că asta nu va fi pe placul trupelor.

* — „Trăiască libertatea!” — *Nota trad.*

** — „Trăiască infanteria!” — *Nota trad.*

*** — „polițiști”. — *Nota trad.*

**** — „Seniorul de Franc Boissy”. — *Nota trad.*

Ca întotdeauna în ajunul unei crize, mișcarea muncitorilor din Paris se face remarcată prin quod libet-urile * sale, dintre care cel mai îndrăgît este următorul :

„Voilà qu'il part, voilà qu'il part
Le petit marchand de moutarde,
Voilà qu'il part pour son pays,
Avec tous ses outils" etc. **

Spre a nu lăsa nici o îndoială asupra persoanei vizate prin „micul negustor de muștar”, poliția a interzis acest cîntec.

De cît respect se bucură instituțiile bonapartistice se poate vedea dintr-o anecdotă relatată de ziarul „Le Nord”. Cîțiva senatori au aprobat fără ezitare gestul d-lui Drouyn de Lhuys, care a renunțat la titlul de senator, avînd însă grijă să nu-l imite. Fiind întreat dacă e probabil ca unii dintre ei să urmeze acest exemplu, Morny a răspuns că are motive serioase să presupună contrarul. „Care sînt aceste motive ?” — l-a întreat interlocutorul său. „Am treizeci de mii de motive serioase, de un franc bucata” — a răspuns netulburat Morny.

Trebuie să menționăm încă o împrejurare, deosebit de importantă în actuala situație a poporului francez. Nu e cazul să revenim asupra speculanților de bursă, cărora atît pacea cît și războiul le sînt tot atît de favorabile. Pentru prima oară în istoria sa, poporul francez a dovedit în masă indiferență față de vechea lui pasiune — „la gloire”. Această funestă consecință a revoluției din 1848 dovedește fără putință de tăgadă că epoca de înflorire a bonapartismului a luat sfîrșit.

Scris de K. Marx la 8 februarie 1856
Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 4 634 din 25 februarie 1856

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

* — cîntec comic. — *Nota trad.*

** — „Uite-l că pleacă, își mută șatra
Micul negustor de muștar,
Pleacă să-și vadă țara și vatra,
Pleacă și nu vine iar” etc. — *Nota trad.*

Karl Marx

Franța lui Bonaparte cel Mic ³¹³

Franța lui Bonaparte cel Mic, benchetuind la nașterea fiului lui Montijo, irosind bogățiile națiunii pe o paradă ridicolă, Franța, „suflată toată în aur ca idolii păgîni” *, această Franță se află într-un înspăimîntător contrast cu Franța care e torturată la Cayenne, care se chinuie la Lambèse, se sfîrșește în fortăreața de la Belle-Île ³¹⁴ și putrezește în ocnă, cu Franța care moare de foame în Crimeea, cu Franța din Franța însăși, care se află în pragul falimentului.

În scrisoarea cetățeanului Tassilier, tradusă cuvînt cu cuvînt din original ³¹⁵, cititorul va găsi o relatare veridică și zguduitoare cu privire la soarta cetățenilor francezi deportați la Cayenne. Este drept că presa pătrunsă de servilismul autentic englez trîmbițează în auzul lumii somnolente, în fraze umflate și hiperbolice, marea veste despre generozitatea fără seamăn și clemența supraomenească de care dă dovadă eroul cîrnatului din cîmpia de la Satory ³¹⁶, proclamînd o amnistie generală și acoperind primul țipăt al capriciosului său prunc cu aclamațiile a mii de francezi care și-au recăpătat libertatea și s-au reîntors în sînul familiilor lor.

Dar să lăsăm la o parte entuziasmul plătit al lingușitorilor și să dăm ascultare limbajului necorupt al faptelor. Boustrapa ³¹⁷ promite oamenilor pe care i-a torturat timp de patru ani să-i scoată din lanțuri, cu condiția ca ei să accepte să se acopere de rușine și să treacă prin furcae Caudinae ³¹⁸ ale imperiului epocii de decadență. Dacă se declară *supuși loiali* ai imperiului, adică aprobă le coup d'état ** și reneagă republica, dacă sînt gata să-și vîndă sufletele, Boustrapa este dispus să le vîndă în schimb propriile lor vieți.

* Shakespeare. „Henric al VIII-lea”, actul I, scena I. — *Nota red.*

** — lovitura de stat. — *Nota trad.*

„Acest apel generos a fost făcut încă de la proclamarea imperiului” — scrie „Moniteur”. Așadar, însuși „Moniteur” recunoaște deschis că amnistia generală trîmbiată acum ca o noutate uluitoare nu este decît repetarea unei farse răsuflete, jucată acum patru ani. Neîntrecutul maestru într-ale corupției se mîngie cu speranța că victimele sale au fost silite acum să coboare la propriul său nivel, că ele au fost îngenuncheate în așa măsură încît să accepte în 1856 ca pe o favoare ceea ce în 1852 au respins cu indignare ca pe o ofensă.

„Moniteur” își acoperă „apelul generos” la josnicie prin falsuri și contrafaceri întocmite cu abilitate. Ziarul pretinde că din cele 11 000 de persoane condamnate după evenimentele din iunie 1848 la deportare la Alger, datorită clemenței președintelui, n-au rămas în Africa decît 306 oameni. Acum afirmăm, luînd drept sursă același „Moniteur”, că din cei 11 000 de arestați din iunie 1848, în luna noiembrie a aceluiași an, cînd Assemblée Constituante a dezbătut punerea în aplicare a decretului de deportare, rămăseseră numai 1 700 ; că 1 500 dintre ei au fost trimiși la fortăreața Belle-Ile, iar la 8 martie 1849, sub guvernul O. Barrot, 700 din acești 1 500 de deținuți au fost trimiși la Bône, în Africa. Prin urmare, redusă la 306 prin grația lui Boustrapa a fost această ultimă cifră de 700, iar nu enorma cifră de 11 000, după cum susține mincinosul ziar „Moniteur”, și chiar această neînsemnată favoare n-a fost decît o manevră îndreptată împotriva Adunării. Totuși se cuvine să mulțumim ziarului „Moniteur” pentru că a amintit Franței odioasele atrocități comise de Cavaignac și de republica burgheză.

În ceea ce privește victimele lui Decembrie — deportați și exilați —, același „Moniteur” stabilește numărul lor la 11 201 persoane și afirmă că acest număr a fost redus acum la 1 058. Dar lovitura de stat a făcut peste 11 000 de victime numai în departamentele Basses-Alpes, Herault, Var și Nièvre, și chiar în momentul de față mai sînt cel puțin 12 000 de persoane pe care le așteaptă exilul sau deportarea. Este bine știut că de pe urma lui coup d'état au avut de suferit peste 50 000 de persoane. Mai trebuie să menționăm că „apelul generos” al ziarului „Moniteur” se adresează exclusiv celor deportați la Alger și în alte posesiuni de peste mări, evitîndu-se orice referire la condamnații de la Angers, la cei închiși pentru participare la societățile secrete, la cei azvîrlîți în ocnă de către consiliile de război mobile din 1851, la deținuții de la Belle-Ile, la studenții arestați pentru că au fluierat

pe apologeții plătiți ai lui Boustrapa etc. „Moniteur” anunță în schimb, ca o compensație, amnistierea totală și necondiționată a braconierilor, contrabandiștilor, falsificatorilor de monede, hoților, dezertorilor, a celor condamnați la muncă silnică și id genus omne*. Este cu totul în conformitate cu caracterul imperiului epocii de decadență și cu antecedentele falsului Bonaparte ca nașterea unui fiu să fie o sărbătoare pentru rudele întru ticăloșii ale tatălui.

Să trecem acum de la victimele loviturii de stat la uneltele ei, de la oamenii care i s-au împotrivit la sclavii care au executat-o, de la soldații libertății la armata din Crimeea. Faptul că Bonaparte, îmbătat de recente iluzii ale unei dinastii proaspăt fabricate și de mărețul triumf al intrării sale în atmosfera îmbălsămată a putredelor dinastii legitime, simte totuși nevoia de a fi recunoscut de către nefericitele sale victime, cărora le cere în mod ipocrit împăcarea cu imperiul, este un simptom istoric remarcabil. Un exemplu nu mai puțin remarcabil de ironie a istoriei este faptul că, în timp ce șeful Societății lui 10 decembrie³¹⁹ și membrii ei sărbătoresc la Paris succesul loviturii de stat prin ospete somptuoase și îmbelșugate, armata care a impus Franței această odioasă cîrmuire își ispășește vina în Crimeea, îndurînd lipsuri și foamete și zbătîndu-se în cele mai cumplite chinuri ale agoniei și ale morții.

În prima perioadă a campaniei din Orient, din noiembrie 1854 pînă în martie 1855, parvenitul din decembrie era prea-mărit ca o a doua providență, iar admirabila conducere militară a preaslăvitului imperiu era elogiată pe toate tonurile și prezentată în opoziție cu rușinoasele suferințe pe care le avea de îndurat armata engleză din pricina trădării premeditate din interiorul țării și ca o consecință firească a unui sistem învechit. Dar și aici, ca și în toate celelalte acțiuni ale imperiului epocii de decadență, ceea ce era luat drept realitate s-a dovedit doar o fantasmagorie teatrală, care sconta pe un efect scenic imediat. Timp de doi ani Bonaparte s-a ocupat în mod exclusiv de pregătirea războiului. El a făcut ca marele stat centralizat să-și încordeze toate puterile pentru a asigura primele succese ale armatei sale**. Într-adevăr, nu este de

* — a celor de teapa lor. — *Nota trad.*

** În articolul lui Karl Marx din „New York Daily Tribune”, aici urmează cuvintele: „care în acel moment era reazemul principal al puterii uzurpate de el și care nu arătase încă de ce este în stare”. — *Nota red.*

mirare că nici măcar jalnicul aventurier de la Strasburg și Boulogne n-a reușit în primii doi ani ai proastei sale cîrmuiri să distrugă admirabila organizare a armatei franceze, lăsată moștenire de prima revoluție. Este de mirare că el a reușit să facă acest lucru în primii doi ani ai actualului război. După ce a irosit pe *Batrachomyomachia*³²⁰ sa mai multe mijloace decît a cheltuit Napoleon cel Mare în cei cincisprezece ani ai Iliadei sale, el a descoperit, la începutul celui de-al treilea an, că resursele Franței sînt epuizate, conducerea ei militară e la pămînt, iar armata ei piere din cauza lipsurilor. Cancerul care roade armata franceză, — furturile și delapidările — constituie un principiu organic al imperiului epocii de decadență; n-a fost nevoie decît de doi ani pentru ca această acțiune distructivă să apară la suprafață.

Starea jalnică a armatei franceze a fost tăinuită cu grijă nu numai de presa franceză, ci și de cea engleză. Astăzi acest secret este destăinuit în gura mare pe la toate colțurile. El a devenit un adevăr de necontestat, după ce chiar ziarul lui Bonaparte, „*Moniteur*”, l-a dezmințit în mod categoric. Va fi suficient să cităm în articolul de față un fragment din ultima scrisoare a corespondentului de la Sevastopol al ziarului „*Times*” :

„Armata franceză, oricît de numeroasă ar fi pe hîrtie, piere văzînd cu ochii; scorbutul și frigurile fac ravagii în rîndurile ei. Recent apreciam pierderile ei zilnice la 170 de oameni... Acum și francezii recunosc că mortalitatea zilnică în armata lor este de 120 de oameni, iar în unele zile cifra este cu mult mai mare. Cel mai mult suferă flancul drept al armatei, situat în valea Baidarului... O dată cu încălzirea vremii se așteaptă o creștere și mai mare a bolilor... Listele de bolnavi ale francezilor vor fi înspăimîntătoare... Armata franceză piere aproape tot atît de repede ca și în perioada cea mai grea a asediului, cînd era secerată de gloanțe și obuze”.

Lipsa de adăposturi și de îmbrăcăminte, hrana sărăcăcioasă sînt date drept principalele cauze ale suferințelor îndurate de francezi. Descriînd gerul năpraznic, din cauza căruia „în barăci apa a înghețat în butoaie pînă la o adîncime de trei inci”, și viscolul neîncetat, în timpul căruia „în puține barăci n-au pătruns mari cantități de zăpadă”, corespondentul se întreabă cît va fi avut de suferit armata franceză adăpostită nu în barăci bine înzestrate cu toate cele necesare, ci în corturi, și nici măcar în corturi duble, bine apărute de șanțuri, ci în corturi simple și neapărate. El încheie arătînd că „priveliștea convoaielor de bolnavi ai francezilor este într-adevăr dureroasă” și că mareșalul Pelissier se străduiește mai mult

să ascundă acestea de armata engleză decît să ușureze suferințele bolnavilor.

Adăugăm încă un extras din „Morning Advertiser”, ziarul care și-a disputat cu „Morning Post” înjositorul privilegiu de a fi salutat în 1851 venirea la putere a lui Bonaparte și care continuă să-l proslăvească pe lordul Palmerston drept un adevărat ministru englez :

„În tabăra franceză de pe malul riului Cernaia sînt 3 000 de bolnavi, spitalele de campanie sînt arhipline, personalul medical este istovit și secerat de boli, serviciul de intendență este complet dezorganizat și nu mai poate face față aprovizionării trupelor, oamenii cerșesc pur și simplu pesmeți de la soldații din avanposturi, lipsa de legume și de carne au provocat scorbutul și tifosul, care bintuie cu nestăvilă furie ; contrastul dintre cele două armate constituie sursa nemulțumirii fățișe a soldaților francezi. Mijloacele pentru transportarea bolnavilor la Constantinopol sînt insuficiente, — iar în spitalele de acolo zac peste 12 000 de bolnavi —, epidemiile sînt o adevărată catastrofă și mortalitatea este înspăimîntătoare ; la Marsilia sosesc din Orient transporturi întregi de bolnavi de friguri, iar vapoarele cu bolnavi de tifos sînt consemnate în carantina de la Frioul”.

Ce-i de făcut cu această armată care e pe cale de a pieri ? * S-o încînți istorisindu-i povestea, desprinsă parcă din „1 001 de nopți”, a „nașterii” regelui Algerului³²¹ sau descriindu-i uniformele împodobite cu fireturi de aur ale răsfățatei gârzi a prudentului erou ? Trebuie să amintim că soldații francezi nu înghit batjocura ca soldații englezi. Dovadă, dacă mai este nevoie de vreo dovadă, este faptul că în armata franceză au avut loc repetate încercări de a împușca pe la spate pe generalul Pelissier, fapt relatat în „Gazzetta di Milano”, un fel de „Moniteur” al lui Radetzky. De asemenea să nu ne închipuim că regimentele de linie din Franța rămîn niște spectatori pasivi ai tragediei din Crimeea. Poliția din Paris a început să efectueze razii în cazărmi. Zuavii, chemați la Paris pentru a încălzi cu înfățișarea lor entuziasmul public, au fost îndepărtați din capitală, deoarece au devenit nesiguri. Alte două regimente înapoiate din Crimeea au fost trimise și ele în provincie. Antagonismul dintre gardă și regimentele de linie devine din zi în zi mai acut, întrucît Bonaparte este ocupat în momentul de față cu crearea unor noi regimente de gardă suficient de numeroase pentru ca acest corp privilegiat să poată

* În articolul lui Karl Marx din „New York Daily Tribune”, în locul acestei fraze figurează textul următor : „Ce-i de făcut cu aceste legiuni nemulțumite, care pier din pricina incapacității intendenței, a neglijenței scandaloză și a hoției nerușinate ?” — *Nota red.*

face serviciu de garnizoană la Paris fără unitățile de linie. După ce a corupt armata, creînd astfel un antagonism între ea și țară, el încearcă acum să corupă o armată în cadrul armatei, ceea ce constituie un experiment destul de periculos.

O descriere completă a situației *finanțelor* — pe care nu le-am numit călcîiul acestui neobișnuit Ahile, deoarece ar fi un călcîi prea mare — necesită un articol special. Deocamdată este suficient să spunem că, întrucît hîrțiile de valoare au scăzut în ultimul timp, era de așteptat ca ele să se ridice în urma declarației cu privire la încheierea păcii și a nașterii unui nou Bonaparte. Realizarea acestui lucru n-a fost lăsată pe seama întîmplării. Nu numai că guvernul a dat ordin să se folosească în mod liber fondurile statului disponibile pentru răscumpărarea hîrțiilor de valoare ale statului, dar și Crédit Mobilier, și instituțiile similare de credit bonapartist, apărute ca ciupercile după ploaie, s-au ocupat în mod intens două zile în șir cu cumpărarea de hîrtii de valoare. În ciuda tuturor acestor manevre, chiar în momentul anunțării „nașterii”, cursul hîrțiilor, în loc să se ridice, a scăzut și continuă să scadă. Furios, Bonaparte a interzis vînzarea la bursă a oricăror hîrtii de valoare, cu excepția celor cotate la curs oficial, și apoi a ordonat chemarea principalilor agenți de bursă la prefectura poliției.

Cînd statuia zeiței Pallas Atena s-a prăbușit în Partenon, această întîmplare, după cum se spune, a fost o prevestire funestă pentru Republica Atenei. Faptul că bustul lui Bonaparte se clatină pe pedestalul său din sinagogă, unde se stabilește prețul de piață al guvernelor și se scontează istoria popoarelor, prevestește căderea imperiului speculațiilor de bursă.

Scris de K. Marx
la aproximativ 1 aprilie 1856

Publicat în „The People's Paper”
nr. 205 din 5 aprilie 1856,
sub semnătura K.M.,
și ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 676 din 14 aprilie 1856

Se tipărește după textul
apărut în „The People's Paper”,
confruntat cu textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”
Tradus din limba engleză

KARL MARX

Căderea Karsului³²²

Scris de K. Marx la sfârșitul
lunii martie-aprilie 1856

Publicat în ziarul „The People's Paper”
nr. 205, 206, 207 și 208
din 5, 12, 19 și 26 aprilie 1856

Semnat: *Karl Marx*;

publicat de asemenea în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 4671
din 8 aprilie 1856

Se tipărește după textul
apărut în „The People's Paper”,
confruntat cu textul
apărut în ziarul
„New York Daily Tribune”

Tradus din limba engleză

I

Căderea Karsului este punctul de cotitură în istoria pseudorăzboiului împotriva Rusiei. Fără căderea Karsului n-ar fi existat nici cele 5 puncte³²³, nici conferințele, nici tratatul de la Paris³²⁴, într-un cuvânt n-ar fi existat nici o pseudopace. Dacă am reuși să demonstrăm pe baza Cărții albastre³²⁵ a guvernului — deși ea a fost ticluită cu grijă, mutilată prin prescurtări, denaturată prin omisiuni, aranjată și peticită cu falsuri —, dacă am reuși să demonstrăm pe baza ei că guvernul lordului Palmerston a prevăzut de la bun început căderea Karsului și s-a pregătit sistematic în acest scop, atunci vălul ar cădea, și drama războiului din Orient, cu toate evenimentele lui zguduitoare, ar ieși la lumină din întunericul în care a fost ținută pînă acum de diplomație.

Spre sfîrșitul lunii mai 1855 generalul Williams a raportat lordului Redcliffe, iar acesta lordului Clarendon că

„rușii au concentrat în apropiere de Ghiumri forțe masive, alcătuite din 28 000 de infanteriști, 7 500 de cavaleriști și 64 de piese de artilerie, și că mușurul a fost informat de intenția inamicului de a porni un atac asupra Karsului. În această tabără fortificată avem 13 900 de infanteriști, 1 500 de cavaleriști, 1 500 de artileriști și 42 de piese de artilerie de cîmp”.

Peste 7 zile, la 3 iunie, Williams i-a comunicat lui Clarendon :

„În momentul de față, garnizoana Karsului dispune de provizii pentru patru luni, și sper că guvernul central și aliații vor dovedi curînd acestei rămășițe de armată că n-a fost cu totul dată uitării”.

Acest raport (vezi documentele cu privire la Kars nr. 231) a fost primit la Downing-street în ziua de 25 iunie. Astfel, în această zi guvernul a luat cunoștință de faptul că la 3 octombrie Karsul va cădea dacă nu va primi ajutoare ; prin urmare,

toate acțiunile ulterioare ale guvernului se bazau pe cunoașterea acestui fapt.

La 11 iulie, lordul Clarendon a primit de la generalul Williams trei rapoarte datate 15, 17 și 19 iunie, în care acesta îi comunică în mod succesiv că au avut loc ciocniri de avanposturi, că la 16 iunie un atac regulat al rușilor asupra taberei fortificate a fost respins cu vitejie de turci și, în sfârșit, că inamicul a efectuat un marș de flanc spre tabăra fortificată, oprindu-se cu forțe mari (30 000 de oameni) la o distanță de o oră de marș de punctul cel mai slab al poziției turcilor. Williams își încheie ultimul raport cu următoarele cuvinte :

„Din nefericire, nu avem cavalerie neregulată... Inamicul a tăiat de pe acum parțial comunicațiile noastre cu Erzerumul”.

Cînd aceleași știri au fost primite și la Constantinopol, lordul Redcliffe a fost invitat la Bosfor la un consiliu la palatul marelui vizir. Miniștrii turci au propus să se dea ajutor Karsului printr-o expediție care să pornească de la Redut-Kale, prin Kutais, în Gruzia și care să aibă următorul efectiv :

Contingentul generalului Vivian	20 000
„ generalului Beatson	3 000
Din garnizoana Batum	12 000
Albanezi	2 000
Din Bulgaria	5 000
Cavalerie regulată egipteană	800
Cavalerie tunisiană	600

Total 43 400

Poarta și-a dat consimțămîntul ca să se încredințeze conducerea acestei expediții unui comandant englez și ca generalul Vivian să fie numit comandantul ei. Această propunere a fost adusă la cunoștința lordului Clarendon la 11 iulie. La 12 iulie lordul Redcliffe i-a transmis prin telegraf informații suplimentare :

„Pregătirile pentru o eventuală expediție sînt în curs. S-ar putea economisi mult timp prețios în cazul că mi-ați comunica imediat, prin telegraf, dacă guvernul este gata să aprobe o puternică acțiune de diversion prin Redut-Kale și Kutais în Gruzia”.

În perioada de la 25 iunie la 12 iulie, guvernul englez, fiind informat asupra pericolului ce amenința Karsul, n-a mișcat nici măcar un deget pentru a veni în ajutorul fortăreței : el n-a recurs niciodată la telegraf. Dar din ziua în care a apărut posibilitatea de a se zădărnici orice plan al turcilor de a ajuta Karsul, guvernul a început dintr-o dată să desfășoare

o activitate febrilă. La 13 iulie (vezi documentele cu privire la Kars nr. 248), Clarendon i-a trimis lui Redcliffe o depeșă cu următorul conținut :

„Guvernul maiestății-sale consideră că ar fi mai înțelept să se trimită întăriri în spatele armatei turcești în loc să se trimită o expediție în spatele armatei rusești. Întăririle ar putea să se îndrepte spre Trebizonda, iar de acolo la Erzerum. Distanța de la Trebizonda la Erzerum este mai mică decît cea de la Redut-Kale la Tiflis, și drumul trece pe teritoriul unei țări prietene, și nu al unei țări dușmane. La Erzerum, armata va întîlni prieteni gata să-i vină în ajutor, și nu dușmani care să i se opună ; acolo o așteaptă provizii, iar nu foamete. Dacă armata de la Kars nu-și poate menține această poziție în lupta împotriva rușilor, ea ar trebui să se retragă la Erzerum ; toate forțele turcești ar trebui concentrate acolo. Dacă rușii trebuie să fie înfrinți, aceasta se poate face mai ușor cu forțele unei armate unite decît cu forțele dispartate ale acestei armate. Iar o înfrîngere a rușilor ar fi cu atît mai decisivă, cu cît s-ar produce mai adînc în interiorul granițelor turcești”.

A doua zi după primirea telegramei lui Redcliffe, Clarendon deveni și mai larg de mină, adăugînd și Erzerumul pe lista punctelor în care ar trebui efectuată retragerea.

Prin telegraf

Contele de Clarendon către lordul Stratford de Redcliffe.

Ministerul de externe, 14 iulie 1855

Planul de întărire a armatei de la Kars, cuprins în depeșele dv. de la 30 iunie și 1 iulie (trebuia 12 iulie), n-a fost aprobat. Argumentele împotriva folosirii contingentului turc înainte ca el să fie pregătit pentru acțiuni de luptă vă vor fi aduse la cunoștință astăzi printr-un curier. Baza de operații trebuie să fie Trebizonda, și dacă armata turca de la Kars și Erzerum nu va fi în stare să reziste rușilor în acest din urmă punct, ea s-ar putea retrage spre Trebizonda, unde ar obține ușor întăriri.

Dacă Karsul este cheia spre Erzerum, Erzerumul este cheia spre Constantinopol și centrul în care se întretaie căile strategice și comerciale ale Anatolici. De îndată ce Karsul și Erzerumul vor cădea în mâinile Rusiei, comerțul pe uscat al Angliei via Trebizonda—Persia va fi întrerupt. Guvernul englez, căruia toate aceste împrejurări îi sînt bine cunoscute, sfătuiește cu sînge rece Poarta să predea cheile de la intrarea casei ei din Asia atunci cînd nici unul din aceste puncte nu este amenințat și invită armata asediată la Kars să se retragă spre întăririle cărora li s-a interzis să-i vină în ajutor. „Dacă — spune înălțimea-sa — rușii trebuie să fie înfrinți” (este oare necesar ? pare să se întrebe el), atunci, după părerea sa, înfrîngerea ar fi cu atît mai decisivă și mai ușor de

obținut, cu cât s-ar produce mai adînc în interiorul granițelor turcești, adică cu cât vor fi cedate rușilor mai multe fortărețe și teritorii și cu cât aceștia vor fi de fapt mai aproape de Constantinopol.

Aceste depeșe ale lordului Clarendon sînt întărite în mod sentențios de următoarea depeșă a lordului „Take care of Dowb”³²⁶ Panmure, Carnotul englez, către generalul-locotenent Vivian :

Lordul Panmure către generalul-locotenent Vivian

Departamentul de război, 14 iulie 1855

Sir,

Vă trimit alăturat, spre luare de cunoștință, copia depeșei trimise de contele de Clarendon pe aceeași cale ambasadei maiestății-sale de la Constantinopol în legătură cu planul propus de Poartă în vederea ajutorării armatei turce de la Kars. Trebuie să vă fac cunoscut că sînt întru totul de acord cu toate afirmațiile referitoare la caracterul inacceptabil al planului propus de Poartă cuprinse în această depeșă. Mă bîzui în așa măsură pe experiența dv. militară, încît n-am nici o teamă că ați putea întreprinde o expediție atît de nechibzuită și de riscantă cum e cea proiectată de Poartă. Desigur că datoria dv., nu numai de comandant al contingentului, dar și de ofițer englez care se bucură de încrederea guvernului maiestății-sale, este de a da orice ajutor posibil aliaților noștri, turcii, — dar totodată trebuie să fiți suficient de precaut spre a nu risca onoarea numelui britanic și propria dv. reputație întreprinzînd operații militare pentru care n-a fost încă pregătită baza corespunzătoare, n-au fost asigurate comunicațiile, n-au fost create rezerve, n-au fost pregătite mijloacele necesare de transport. Un coup de main* printr-o debarcare fulgerătoare a armatei pe coastă pentru a amenința o fortăreață a inamicului sau chiar a o ataca este una, și cu totul altceva este o expediție dinainte pregătită în scopul invadării unei țări dușmane și ducerii războiului pe teritoriul inamic. În primul caz se poate risca într-o anumită măsură, în timp ce în cazul al doilea acțiunea trebuie să fie precedată de o pregătire multilaterală. Mai mult decît atît, după toate informațiile care mi-au parvenit, am toate motivele să cred că armata de la Batum se află într-o stare deplorabilă. Știu că contingentul nu este suficient de organizat, că nu dispuneți de nici un fel de date în ceea ce privește trupele bulgare, iar cavaleria lui Beatson presupun că este tot atît de greu de disciplinat și de adus la ordine ca și propriile dv. trupe. Într-un cuvînt, sînt convins că încercarea de a veni pe această cale în ajutorul generalului de brigadă Williams ar fi o nebulie. Acum este prea tîrziu pentru a regreta politica care a pus într-o situație atît de dificilă pe acest brav ofițer și armata sa; dar a duce la îndeplinire planurile propuse în vederea ajutorării lui ar însemna să se meargă pe calea unor noi eșecuri. După cum, probabil, vă dați dv. înșivă bine seama, trebuie ca, fără a pierde timp, să vă pregătiți trupele pentru acțiunile de luptă pe care cu siguranță le veți întreprinde într-un loc sau altul de îndată ce veți fi pregătiți pentru ele; organizarea este tot atît de necesară unei armate ca și rezistența și vitejia, iar fără această primă calitate, celelalte două sînt cu totul ineficiente.

* — lovitură îndrăzneată. — *Nota trad.*

Ministrul de război al lordului Palmerston apare în această depeșă ca un adevărat bufon, bun numai să-și înveselească stăpînul. A amenința fortăreața de la Sevastopol „sau chiar” a întreprinde un atac asupra Sevastopolului, unde Rusia a efectuat timp de 20 de ani intense lucrări de apărare, i se pare un lucru foarte rațional, pentru că înseamnă un coup de main nechibzuit al aliaților; în schimb, o „invație dinainte pregătită” a Porții în țara dușmană, cu scopul de a o înfrînge, i se pare lui „Dowb” ceva nemaiauzit! El se declară întru totul de acord cu Clarendon că adevărata esență a strategiei constă în consolidarea spatelui armatei proprii, în loc de a acționa în spatele inamicului — problemă pe care-l lăsăm s-o dezbată cu Napoleon I, cu Jomini și cu toți ceilalți mari strategii. El este de asemenea de acord cu amicul său că, în timp de război, o armată nu trebuie să treacă niciodată prin țări dușmane, ci numai prin țări prietene — „provizii, iar nu foamete” —, iată o adevărată filozofie de mîncău. Dar întrezărim prin prostia suficientă a bufonului intenția aceluia care se află în spatele lui. Doar nu era să descopere bietul „Dowb” că Gruzia este o țară dușmană, și nu prietenă, — Gruzia, care e Polonia Rusiei în Caucaz.

Propunerea turcilor, pe care „Dowb” a caracterizat-o drept nechibzuită și riscantă, era, prin concepția ei generală, îndrăzneată, justă și, după părerea noastră, singura idee strategică ivită în cursul actualului război. Propunerea consta în ocuparea unei poziții excentrice față de armata asedia-toare, în amenințarea Tiflisului, acest centru al dominației ruse în Asia, și în a-l pune pe Muraviev în fața pericolului de a fi despărțit de baza sa de operații și de linia de comunicații, silindu-l astfel să se retragă de la Kars. O astfel de expediție în Mingrelia ar echivala cu posibilitatea nu numai de a ajuta Karsul, ci și de a trece la acțiuni ofensive în toate sectoarele și de a obține astfel cel mai mare avantaj posibil în război, și anume acela de a sili pe inamic să treacă la apărare. Dar cum pericolul era iminent, pentru ca planul să fie încununat de succes, trebuia să se acționeze rapid, energic, cu suficiente forțe, asigurîndu-se mijloacele de transport și proviziile necesare. Avînd ca primă bază de operații, imediat în spate, Ghiumriul, fortăreața special destinată pentru apărarea împotriva turcilor, Muraviev putea să-și mențină pozițiile pînă cînd s-ar fi convins că înaintarea inamicului spre Tiflis îi creează într-adevăr o situație periculoasă. Pentru a efectua acest plan era necesar să se debarce pe coasta Cerka-

siei cel puțin 55 000 de oameni, să fie ocupat Kutaisul și să se pătrundă prin trecătoarea Gori. Omer-pașa, care a întreprins ulterior o astfel de expediție în fruntea a 36 000 de oameni, când a ajuns la Rion dispunea de un efectiv nu mai mare de 18 000—20 000 de oameni.

Fără îndoială că o armată de 20 000 de oameni la Erzerum ar fi fost de mai mult folos decât una de 40 000 de oameni în Mingrelia. Pe de altă parte, nu trebuie uitat faptul că, în perioada în care Poarta și-a prezentat propunerea, numărul rușilor aflați la Tiflis, chiar după datele Cărții albastre, nu trecea de 15 000 de oameni, iar Bebutov nu sosise încă cu întăririle sale. În afară de aceasta, înaintarea de la Trebizonda spre Erzerum și apoi spre Kars a unei armate suficient de mari pentru a-și putea duce la îndeplinire misiunea, asigurată cu proviziile, munițiile și materialul de război necesar, ar fi durat, potrivit asigurărilor lui Omer-pașa, 4 luni încheiate. În sfârșit, dacă Poarta a propus un plan just fără a dispune de mijloace suficiente, datoria aliaților ei era să-i asigure mijloacele necesare, și nu să propună un plan greșit. În același timp, 60 000 de turci se aflau izolați în Crimeea, în inactivitate, iar acestea erau singurele trupe capabile de luptă ale Turciei.

„La Batum, Suhum-Kale și în alte puncte de coastă învecinate — scrie lordul Redcliffe la 28 iunie — ar fi extrem de greu să se adune mai mult de 11 000 de oameni... Celelalte părți ale imperiului (cu excepția Bulgariei) nu vor putea da rezerve suplimentare, în afară de Bosnia, de unde s-ar mai putea lua câteva mii de oameni; vorbesc de trupele regulate; ar mai putea fi aduși bașbuzuci, dar excelența voastră știe cât de puțin se poate conta pe aceste hoarde nedisciplinate... Mă îndoiesc că în Bulgaria sînt mai mult de 50 000 de soldați, incluzînd și garnizoanele. Este drept că Austria a declarat că va considera trecerea Dunării de către ruși drept casus belli* și și-a asumat obligația de a nu permite pătrunderea rușilor în Principatele dunărene. Este puțin probabil că Poarta va lua hotărîrea să se călăuzească în acțiunile ei după aceste asigurări, neținînd seama de faptul că părăsirea unei poziții atît de importante fără o apărare suficientă ar fi inoportună, deși o astfel de hotărîre ar fi lăudabilă”.

Ce trupe mai rămîneau deci la dispoziția Porții în afară de contingentul anglo-turc? Iar acest contingent, după cum reiese din depeșele lui Clarendon și Panmure, era doar un pretext menit să lipsească Poarta de ultimele ei forțe disponibile.

* — motiv de război. — *Nota trad.*

Dar guvernul englez a opus planului turcilor un plan propriu? Oare nu intenționa el să trimită contingentul anglo-turc la Trebizonda, iar de acolo la Erzerum sau Kars? În depeșă sa din 14 iulie Clarendon se declară „împotriva folosirii contingentului turc înainte ca el să fie pregătit pentru acțiuni de luptă”. Dar, dacă contingentul nu era pregătit pentru acțiuni de luptă, el era tot atât de puțin pregătit pentru o expediție la Erzerum ca și pentru o expediție în Mingrelia. Bufonul de Panmure, în depeșă sa trimisă în aceeași zi, îi scrie lui Vivian, comandantul contingentului :

„Trebuie ca, fără a pierde timp, să vă pregătiți trupele pentru acțiunile de luptă pe care cu siguranță le veți întreprinde *într-un loc sau altul* de îndată ce veți fi pregătiți pentru ele”.

El îi ordonă lui Vivian să fie gata nu pentru acțiuni imediate, nu pentru Erzerum, ci pentru acțiuni *într-un loc sau altul*, adică *nicăieri*. Încă la 7 septembrie (vezi documente nr. 302), Clarendon consideră contingentul anglo-turc foarte slab pregătit și incapabil să ocupe pozițiile fortificate din fața Sevastopolului. Este deci evident că guvernul englez propune varianta Erzerum nu pentru a fi înlăptuită, ci pentru a zădărnici o expediție a Porții în Mingrelia. El nu era împotriva unui anumit plan, ci împotriva oricărui plan de ajutorare a Karsului.

„Inercarea de a veni în ajutorul armatei generalului de brigadă Williams ar fi o nebulie... Este prea târziu pentru a regreta politica” (politica lui Palmerston) „care a pus într-o situație atât de dificilă pe acest brav ofițer și armata sa” — îi scrie Panmure lui Vivian.

Este prea târziu ca să se mai întreprindă altceva decât să se cedeze rușilor Karsul și, pe deasupra, Erzerumul, îi spune Clarendon lui Redcliffe. Acest plan nu numai că a fost adoptat de către guvernul Palmerston încă de la 13 iulie, dar a fost consemnat și în Cartea albastră, iar guvernul, după cum vom vedea, nu s-a abătut niciodată de la el.

Din toate depeșele trimise de Redcliffe în cursul lunii iulie, incluse în documentele cu privire la Kars sub nr. 254—277, rezultă că Poarta se pregătea intens în vederea expediției lui Vivian în Mingrelia. Cum a fost posibil acest lucru?

La 12 iulie 1855, după cum ne amintim, lordul Redcliffe îi telegrafia contelui de Clarendon că pregătirile pentru expediția în Mingrelia sub comanda generalului Vivian sînt în toi și că, „pentru a economisi timp prețios”, el cere guvernului

să-i trimită instrucțiuni prin telegraf. De aceea Clarendon trimite prin telegraf protestul său împotriva proiectului turcilor, dar, cu toate că acest mesaj poartă data de 14 iulie, el ajunge la Constantinopol abia la 30 iulie, cînd, după cum vedem, lordul Redcliffe îi scrie din nou lui Clarendon :

„Avizul nefavorabil dat de guvernul maiestății-sale planurilor cu privire la acordarea unui ajutor armatei sultanului aflate la Kars, puse nu de mult în discuție, a mărit, bineînțeles, deruta Porții. Era de datoria mea să fac cunoscută această apreciere miniștrilor turci nu numai sub forma unei opinii, ci sub forma unui veto în ceea ce privește folosirea contingentului generalului Vivian. Imediat după aceasta a apărut o dilemă serioasă. Guvernul maiestății-sale nu numai că s-a declarat împotriva folosirii contingentului, dar a găsit de cuviință să propună un alt plan — acela de a trimite întăriri la Erzerum prin Trebizonda. Această opinie este respinsă aici atît de Poartă cit și de absolut toate persoanele oficiale și particulare, Seraschierul*, Omer-pașa, generalul Guyon și propriii noștri ofițeri se declară de acord cu Poarta și cu ambasada franceză că trebuie preferată o diversiune în direcția Redut-Kale, deoarece oferă mai multe șanse de succes, bineînțeles presupunînd că vor fi asigurate în măsura convenită mijloacele de transport necesare, proviziile și celelalte lucruri indispensabile... Știrile care sosesc de la Kars nu sînt liniștitoare și în mod inevitabil se irosește un timp prețios din cauza îndoielilor și șovăielilor*.

Cum drumul de la Constantinopol la Londra nu este de loc mai lung decît acela de la Londra la Constantinopol, pare foarte ciudat faptul că depeșa lui Redcliffe, expediată din Constantinopol la 12 iulie, a ajuns la 14 iulie la Londra, în timp ce depeșa lordului Clarendon, expediată din Londra la 14 iulie, a fost primită la Constantinopol abia la 30 iulie sau în jurul acestei date. În depeșa sa din 19 iulie, Redcliffe se plînge de tăcerea guvernului, pe lîngă care stăruise „să-și facă neîntîrziat cunoscută opinia“. Dintr-o altă depeșă purtînd data de 23 iulie aflăm că nici pînă la acea dată nu primise răspuns. De fapt, primirea răspunsului nu a fost confirmată, după cum am spus, înainte de 30 iulie. Așadar, nu poate încăpea nici o îndoială că data depeșei expediată de Clarendon din Londra este *falsă* și că de fapt ea n-a fost expediată decît la cîteva săptămîni după data indicată în Cartea albastră. Acest fals trădează scopul întîrzierii. Intenția era să se piardă un timp prețios, să se dea naștere la îndoieli și șovăieli și, mai presus de toate, era necesar ca Poarta să piardă întreaga lună iulie cu pregătirile în vederea expediției lui Vivian, care, conform hotărîrii guvernului britanic, nu trebuia să aibă loc.

* — Rușdi-pașa (seraschier — ministru de război). — *Nota red.*

II

Întrucît șovăielile de ordin strategic ale guvernului britanic nu i-au permis, timp de trei luni, să-și exprime în mod clar punctul de vedere asupra vastelor operații pe care intenționa să le întreprindă Poarta, cel mai bun lucru ar fi fost să fi trimis de urgență în acest răstimp, pe propria sa răspundere, un mic detașament, via Erzerum, pentru restabilirea comunicațiilor dintre acest oraș și Kars. Aliații erau stăpîni pe Marea Neagră, iar guvernul englez avea la dispoziția sa pe cei 4 000 de bașbuzuci de sub comanda generalului Beatson, singurul detașament capabil de luptă al cavaleriei neregulate turcești. O dată debarcat la Trebizonda, acest detașament ar fi putut să ajungă în 10 zile la Erzerum, escortînd convoaiele de provizii pentru Kars și permițînd astfel fortăreței să-și prelungească rezistența cu o lună, o lună și jumătate, pînă la începutul asprei ierni armenesti, care ar fi silit pe asediatori să înceteze acțiunile ofensive. La 7 iulie generalul Beatson i-a scris lui Redcliffe, cerîndu-i ca trupele lui să fie folosite în acțiuni militare active.

Cererea lui n-a fost luată în considerare. La 14 august trupele înseși au înaintat o petiție prin care cereau să nu mai fie ținute în inactivitate, ci să fie trimise în Asia. Petiția a rămas fără nici un răspuns. La 12 septembrie Beatson și-a permis să-și expună pentru a treia oară considerațiile. Guvernul englez, sătul de insistența sîcîitoare a inoportunului petiționar, a recurs la o serie de intrigi diplomatic-militare, în urma cărora Beatson a fost demis din armată. Întrucît Beatson a fost scos din armată, întreaga sa corespondență cu guvernul a fost scoasă și ea din Cartea albastră.

Am văzut cu cită îndărătnicie insista guvernul englez asupra unei expediții la Erzerum via Trebizonda. La primirea știrii că rușii au ocupat marele drum carosabil dintre Erzerum-

Kars, ceea ce a făcut imposibil să se aducă o parte din proviziile destinate armatei Karsului, s-a încercat din proprie inițiativă, fără știrea ambasadei engleze, să se trimită ajutoare imediate de la Trebizonda. La raportul lui Redcliffe din 16 iulie 1855 este anexată o scrisoare a viceconsulului Stevens, avînd următorul conținut :

Trebizonda, 9 iulie 1855

Excelență,

Am onoarea a vă informa că Hafiz-pașa s-a îndreptat ieri spre Erzerum cu 300 de artileriști și 20 de piese de artilerie de cîmp. În momentul de față se formează un detașament important de trupe neregulate, al căror efectiv va fi eventual de 10 000 de oameni; detașamentul va porni astăzi în aceeași direcție.

(Semnat : Stevens)

După cum îl obliga funcția, Redcliffe a cerut imediat explicații seraschierului în legătură cu tăcerea acestuia în ceea ce privește concentrarea a 10 000 de soldați din trupele neregulate la Trebizonda și înaintarea lui Hafiz-pașa spre Erzerum.

„Tot ceea ce am aflat de la excelența-sa în această chestiune — se plînge el — este că Tusum-pașa a primit ordin să plece la Trebizonda, iar de acolo eventual la Sivas, unde trebuie să adune 4 000 de oameni din trupele neregulate și să pornească cu ei spre teatrul de acțiuni militare”.

Dacă am uni printr-o linie Trebizonda cu Sivasul și cu Erzerumul, am vedea că ele formează un triunghi isoscel, a cărui bază, și anume linia care unește Trebizonda cu Erzerumul, este mai scurtă cu aproximativ o treime decît celelalte două laturi. Prin urmare, a trimite întăriri direct de la Trebizonda la Erzerum, în loc de a-l trimite pe Tusum-pașa de la Constantinopol la Trebizonda, iar de acolo „eventual” la Sivas, unde ar pierde timp cu adunarea de trupe neregulate, cu care să se îndrepte eventual spre Erzerum, ar fi însemnat o precipitare a evenimentelor, pe care ambasadorul englez nu putea să n-o reproșeze turcilor. Necutezînd să spună seraschierului că ajutorarea unui oraș asediat depinde de o încetineală bine calculată, lordul Redcliffe îi pune întrebarea :

„Vă mai îndoiiți oare că un detașament atît de mare de bașbuzuci adunați în pripă și la întimplare poate folosi numai dușmanului ?”

Cînd la aceasta seraschierul a obiectat, pe bună dreptate, că el

„a cerut insistent fondurile necesare pentru plata soldelor bașbuzucilor, aceasta fiind condiția esențială a supunerii lor, și a amenințat chiar cu demisia dacă cererea lui nu va fi satisfăcută”, lordul Redcliffe a devenit dintr-o dată tare de ureche.

Dacă trecem la cel de-al doilea plan de operații propus de Poartă și zădărnicit de aliații ei, nimerim într-un labirint întortocheat, în care e greu să găsești o ieșire.

Din raportul trimis la 15 iulie de locotenent-colonelul Simmons, reprezentantul britanic în tabăra lui Omer-pașa, lordului Clarendon și din memorandumul lui Omer-pașa anexat la acest raport se pot stabili următoarele fapte. La 23 iunie, Omer-pașa a primit de la generalul Williams o scrisoare în care acesta îl informa că au fost întrerupte comunicațiile cu Erzerumul și cerea în termenii cei mai insistenți să se trimită neîntirziat întăriri la Kars, sau să se întreprindă o vastă acțiune de diversiune dinspre Redut-Kale. La 7 iulie, Omer-pașa a trimis un memorandum comandanților forțelor aliate — Simpson și Pellissier —, cerându-le insistent convocarea unui consiliu al comandanților armatelor și flotei aliate, pentru a se lua o hotărâre imediată. În memorandumul său, el propune ca

„el însuși cu o parte din armata sa care staționează aici” (la Balaklava) „și la Kerci — 25 000 de infanteriști, 3 000 de cavaleriști de la Eupatoria și artileria respectivă — să fie deplasat într-un punct oarecare de pe coasta Cerkasiei; amenințând de acolo comunicațiile rușilor, el i-ar sili să ridice asediul Karsului”.

Omer-pașa își argumentează propunerea arătând că armata turcă din Asia, cu un efectiv de 10 000 de oameni, asediată în tabăra fortificată de la Kars de forțe rusești superioare, se află într-o situație în care, din lipsă de provizii, va fi probabil nevoită să capituleze; garnizoana Karsului este de fapt armata turcă din Asia; dacă garnizoana Karsului s-ar preda, ar cădea în mâinile inamicului Erzerumul, oraș care, datorită poziției sale geografice, este foarte greu de fortificat, și inamicul ar pune stăpânire pe căile de comunicație atât cu Persia cât și cu o mare parte din Asia Mică; acceptând propunerea lui, aliații vor putea beneficia de marele avantaj pe care-l oferă transportul pe mare și de unica armată turcă capabilă de luptă și pregătită pentru campanie, adică de armata lui Omer-pașa. La acest memorandum, mareșalul Pellissier și generalul Simpson au răspuns că, „din lipsă de in-

formații suplimentare, consideră prematură convocarea unui astfel de consiliu". În pofida acestui răspuns, la 12 iulie, Omer-pașa le trimite un nou mesaj, în care-i informează că

„Între timp a primit din partea guvernului său o depeșă potrivit căreia întreaga Turcie asiatică este descoperită pînă la porțile Constantinopolului și, întrucît fiecare oră este prețioasă, guvernul îl imploră să găsească și să folosească imediat mijloacele și resursele necesare pentru preîntîmpinarea mării primejdii care amenință guvernul turc, prin urmare și cauza aliaților". „În aceste împrejurări — adaugă el —, avînd 60 000 de soldați turci, în majoritate originari din Asia, care sînt amenințați să-și vadă familiile și avutul nimicite de inamic, și ținînd seama că această armată stă inactivă în Crimeea, pe cit se vede, fără vreo perspectivă apropiată de a fi folosită în acțiuni active, consider că e o îndatorire față de suveranul meu și e în interesul cauzei comune să repet propunerea mea anterioară".

În consecință, el roagă pe generalii aliați să convoace o consfătuire la cartierul general englez. O dată cu acest mesaj adresat generalilor aliați, el l-a convins pe locotenent-colonelul Simmons să adreseze o scrisoare confidențială generalului Simpson și amiralului Lyons, din care cităm următorul pasaj :

„Poarta a propus generalului Vivian să pornească în fruntea contingentului turc spre Redut-Kale... Totuși, Omer-pașa consideră foarte riscant să trimită acolo aceste trupe, dat fiind că soldații nu s-au deprins încă cu ofițerii lor, iar ofițerii nu vorbesc limba lor, astfel încît nu-i vor putea comanda pe cîmpul de luptă; contingentul, deși capabil să facă serviciu de garnizoană, nu este încă în stare să se îndrepte spre interiorul țării. În afară de aceasta, contingentul este mult prea slab numericește pentru a îndeplini acțiunea de luptă proiectată. Apoi, Omer-pașa mai este de părere că, deoarece se bucură de încrederea turcilor și este bine cunoscut în Asia, unde a condus cîteva campanii, îi va fi mai ușor să cîștige simpatia populației și să obțină cu ajutorul ei proviziile și informațiile necesare decît unor străini care nu cunosc nici limba, nici țara".

La 14 iulie a avut loc consfătuirea, la care au participat Omer-pașa, locotenent-colonelul Simmons, generalii Simpson, Pelissier, Martimprey și amiralii Lyons, Bruat și Stewart. Omer-pașa a prezentat un raport amănunțit referitor la forțele militare ruse din Asia și la acțiunile lor de luptă în împrejurimile Karsului. El a dezvoltat ample argumentele citate mai sus, insistînd cu fermitate asupra ideii că

„trebuie să se întreprindă fără întîrziere o campanie pentru a stăvilî înaintarea rușilor în Asia".

Totuși, după cum raportează locotenent-colonelul Simmons lui Clarendon,

„generalii și amiralii, neprimind din partea ambasadorilor respectivi de la Constantinopol informații care să-i determine să creadă că situația din Asia este atât de primejdioasă cum o înfățișează Omer-pașa pe baza informațiilor ce le deține de la guvernul său”, au hotărât ca, „în lipsa unor astfel de informații, să nu-și exprime nici o părere în această problemă”.

Așadar, în cazul de față, generalii aliați au refuzat să-și exprime părerea în această problemă deoarece nu primiseră informații din partea guvernelor lor. Mai târziu, guvernele aliate au refuzat să dea dispozițiile necesare fiindcă generalii lor nu-și exprimaseră părerea. Uluit de atitudinea indiferentă a comandanților aliați, de ciudata lor manieră de a considera neîncrederea în fapte drept motiv pentru a nu-și exprima părerea în legătură cu ele și de lipsa de tact cu care au acuzat guvernul turc de minciună, Omer-pașa, unicul om direct interesat în această chestiune, s-a ridicat imediat, declarând categoric că,

„în aceste împrejurări, consideră de datoria sa să plece pentru câteva zile la Constantinopol pentru a se sfătui cu guvernul său”.

Într-adevăr, peste două zile, la 16 iulie, el a plecat la Constantinopol, luînd cu el pe locotenent-colonelul Simmons ; el a fost însoțit și de un oarecare locotenent-colonel Suleau, „care întreprindea această călătorie sub pretextul că-și îngrijește sănătatea” (vezi documentele cu privire la Kars nr. 270, anexa 1), dar, în realitate, promise de la Pelissier și Simpson misiunea de a dejuca planul lui Omer-pașa. Acest Suleau, ofițer din statul-major al generalului Simpson, a adus lui Redcliffe o scrisoare din partea bietului Simpson, cel mai nenorocos războinic din lume, cum îl numește generalul Evans ; în această scrisoare Simpson îl informează pe ambasador nu despre faptul că el și colegii săi nu dau crezare afirmațiilor lui Omer-pașa, ci că „ei protestează categoric împotriva retragerii oricăror trupe din Crimeea în momentul de față” ; nu despre faptul că ei au considerat necesar să-și ascundă părerea față de Omer-pașa, ci că el, Simpson,

„roagă insistent pe excelența-sa să se folosească de marea influență de care se bucură la Poartă pentru ca părerea lor să aibă mai multă greutate decît părerea înălțimii-sale”, deoarece „sînt în joc importante interese de stat”, și „un succes al lui Omer-pașa ar putea atrage după sine consecințe grave”.

Asta era ! Un eventual succes al lui Omer-pașa nu-l lăsa să doarmă pe generalul Pelissier, care pînă acum nu se putea

lăuda cu nimic altceva în afară de rușinoasa bătălie de la 18 iunie. Bietul Simpson, războinic fără noroc, pe care generalul Evans îl descrie ca pe un om mărginit de felul lui, era totuși suficient de isteț pentru a se folosi de situația dificilă în care se afla colegul său și a urzi în spatele lui Omer-pașa o intrigă — unica manevră, se poate spune, pe care a efectuat-o în decursul întregii campanii din Crimeea.

În depeșa cu data de 19 iulie, Redcliffe îi scrie lui Clarendon că

„a rămas uimit aflînd alaltăieri noaptea” (17 iulie) „că Omer-pașa a sosit pe neașteptate din Crimeea și s-a dus de-a dreptul la seraschier”.

El jubilează la auzul zvonului răspîdit de fanariotul ³²⁷ Pisani că

„sosirea generalisimului fără aprobarea guvernului a provocat oarecari nemulțumiri” și declară că „are convingerea fermă că Omer-pașa ar servi cel mai bine interesele aliaților dacă s-ar întoarce neîntîrziat la comanda trupelor sale din Crimeea”.

Deși Redcliffe a fost ferm convins de necesitatea întoarcerii lui Omer-pașa, șederea acestuia la Constantinopol s-a prelungit de la 17 iulie pînă la începutul lunii septembrie. Vom vedea mai departe ce anume a provocat această pierdere de timp.

Redcliffe comunică la 23 iulie lui Clarendon că

„Omer-pașa a propus Porții să i se încredințeze efectuarea unei invazii în Gruzia, avînd ca punct de plecare Redut-Kale și folosind în acest scop Kutaisul”.

Această propunere fusese dezbătută cu o noapte în urmă (la 22 iulie) în cadrul unui consiliu la reședința marelui vizir și, ca urmare a dezbaterilor, se hotărîse ca

„trupele destinate să execute misiunea menționată mai sus, sub comanda lui Omer-pașa, să fie alcătuite din 20 000 de oameni luați de la Eupatoria și 5 000 din Bulgaria, iar golul format la Eupatoria să fie umplut de un contingent care să fie completat cu noi forțe. În eventualitatea că planul de mai sus ar întîmpina obiecții, s-a propus ca el să fie modificat, luîndu-se din Crimeea numai 10 000 de oameni, iar din Bulgaria 15 000, incluzînd aici și pe cei care trebuiau să completeze contingentul”.

Această depeșă, pe care, după cum se spune, Clarendon a primit-o la 1 august și de a cărei primire s-a folosit imediat pentru a telegrafia lordului Cowley, ambasadorul Angliei la

Paris, este în mod evident și premeditat denaturată în partea ei care are o importanță hotărîtoare. Este vorba de pasajul în care se spune că Poarta a propus să fie retrași de la Eupatoria 20 000 de oameni, care să fie trecuți sub comanda lui Omer-pașa și înlocuiți la Eupatoria cu un contingent turcesc. Tocmai la acest pasaj se referă Clarendon în telegrama adresată lordului Cowley, declarînd totodată că „guvernul maiestății-sale privește în mod favorabil acest plan și își exprimă speranța că guvernul imperial își va da și el consimțămîntul”.

În acest pasaj al depeșei este pus în mod intenționat Eupatoria în loc de Balaklava. Din raportul locotenent-colonelului Simmons purtînd data de 15 iulie și primit de Clarendon la 30 iulie reiese că Omer-pașa a insistat atît în memorandumul adresat de el generalilor aliați cît și în consiliul de război să ia cu sine acea parte din armata sa care se află aici (la Balaklava); această parte a armatei, deplasată de el de la Eupatoria, este, după părerea lui, singura indicată pentru campania în Asia. Și-a schimbat oare Omer-pașa părerea la sosirea în Constantinopol? Din raportul din 2 august rezultă tocmai contrarul; în acest raport Simmons comunică :

„Excelența-sa Omer-pașa m-a informat că, pentru completarea contingentului, el ar pune bucuros la dispoziție oricare parte a trupelor turcești de sub comanda sa, cu excepția diviziei care se află actualmente în tabăra de la Sevastopol; această divizie este alcătuită din trupele sale cele mai bune și, se înțelege, că dorește s-o aibă la dispoziția sa în cazul în care ar întreprinde campania proiectată în Asia”.

Există oare vreo dovadă că în consiliul care a avut loc în noaptea de 22 iulie Poarta a ajuns la o hotărîre contrară propunerii lui Omer-pașa? În aceeași depeșă din 23 iulie în care Redcliffe comunică despre hotărîrea luată de Poartă, el declară lui Clarendon că

„Omer-pașa a fost foarte bine primit de sultan și răsplătit cu destulă generozitate”, și adaugă : „Este de prisos să mai amintesc că el se află în cele mai bune relații cu miniștrii maiestății-sale, și în special cu seraschier-pașa”.

De aceea nici nu poate fi vorba de vreo divergență între Poartă și comandantul ei suprem. Atît Poarta cît și Omer-pașa au fost la fel de uimiți cînd au primit din Londra dispoziția de a trece trupele de la Eupatoria sub comanda lui Omer-pașa și de a-i lua acestuia comanda trupelor de la Sevastopol și Kerçi. Ce scop urmărea guvernul englez conștient cînd pasajul de mai sus al depeșei? Guvernul englez a în-

cercat să ascundă opiniei publice faptul că, în timp ce se străduia să pozeze în fața guvernului francez drept sprijinitor al planului lui Omer-pașa, printr-o simplă substituție de cuvinte, a transformat propunerea Porții într-o propunere diametral opusă. Astfel s-a creat un nou prilej de dispută. Lucrurile s-au încurcat din ce în ce mai rău, și lunile august și septembrie s-au pierdut cu emiterea de ordine și contraordine. Jocul necinstit al guvernului englez rezultă chiar din ordinea în care sînt inserate documentele în Cartea albastră. Pentru a dezorienta pe cititor, depeșa lui Clarendon către Cowley figurează la pagina 248 ; după ea se dă, între paginile 248 și 252, un extras din depeșa lui Redcliffe din 19 iulie, scrisoarea lui Simpson către Redcliffe din 16 iulie, scrisorile și memorandumul lui Omer-pașa, și abia după aceasta este trecut depeșa lui Redcliffe din 23 iulie, al cărei rezultat ar fi, chipurile, instrucțiunile trimise de Clarendon lui Cowley.

Este locul să ne oprim pe scurt asupra activității ministerului de externe din Downing-street și să-l observăm pe contele de Clarendon, care îndeplinește acolo cu multă rivnă rolul de înalt funcționar al marelui Palmerston. La 16 iulie, la două zile după ce-i expediase lui Redcliffe depeșa sa, Clarendon îi trimite o altă depeșă, care se încheie cu următoarele cuvinte :

„Guvernul maiestății-sale ar recomanda, ca și pînă acum, ca, indiferent ce trupe ar fi trimise pentru ajutorarea armatei de la Kars, ele să pornească spre Trebizonda. Dacă Omer-pașa, care, după cîte am aflat, intenționează să pornească spre Constantinopol, se hotărăște într-adevăr să ia cu sine la Redut-Kale o parte din armata sa împreună cu tunisienii și cu albanezii, guvernul maiestății-sale n-are nimic de obiectat”.

În timp ce depeșa lui Redcliffe trimisă de la Constantinopol la 23 iulie a ajuns la Londra la 1 august, exact în nouă zile, depeșei lui Clarendon datată 16 iulie i-au trebuit și de data aceasta mai mult de două săptămîni pentru a ajunge la Constantinopol. Ea nu ajunsese încă la Constantinopol la 30 iulie, cînd Redcliffe scria că

„guvernul maiestății-sale, insistînd asupra trimerii de întăriri via Trebizonda, pune Poarta într-o situație cît se poate de dificilă”.

Prin urmare, Redcliffe nu era încă în posesiunea depeșei lui Clarendon în care se spunea că guvernul maiestății-sale n-are nimic împotriva unei expediții la Redut-Kale în cazul cînd cel care o va întreprinde va fi însuși Omer-pașa. Carac-

teristic pentru cronologia acestei stranii drame diplomatice-militare este faptul că toate depeșele avînd drept scop provocarea de întîrzieri sosesc la destinație cu o rapiditate extraordinară, în timp ce depeșele care recomandă, chipurile, precipitarea acțiunilor ajung cu întîrzieri inexplicabile. În ultima depeșă a lui Clarendon citată de noi există însă un pasaj nu mai puțin uimitor. În timp ce lordul Redcliffe scrie la 19 iulie din Constantinopol că a fost uluit aflînd de sosirea neașteptată a lui Omer-pașa la Constantinopol, Clarendon îl informează pe Redcliffe din Londra încă la 16 iulie, adică exact în ziua în care Omer-pașa a părăsit Crimeea, că „Omer-pașa intenționează, după cîte am aflat, să plece la Constantinopol”. După cîte știm, Omer-pașa n-a luat această hotărîre decît la 14 iulie, după încheierea consiliului de război. Între 14 și 16 iulie n-a plecat nici un vas de la Sevastopol la Constantinopol și Omer-pașa a fost nevoit să ceară amiralului Lyons să-i pună la dispoziție vasul militar englez „Valorous”. Este oare de crezut că, în timp ce telegramele trimise de ministerul de externe din Londra fac 17 zile pînă la Constantinopol, telegramele pe care el le primește din Crimeea fac cunoscute evenimente care nu s-au petrecut încă? Lucrurile nu stau chiar așa. Între Sevastopol și Varna legătura se face prin cablu submarin, iar între Varna și Londra prin telegraf, așa încît Clarendon putea primi știri chiar în aceeași zi în care a avut loc consiliul de război. Dar unde este comunicatul telegrafic trimis din Sevastopol? Desigur că nu în Cartea albastră. El a fost pur și simplu sustras. Dar de ce oare? Același cablu electric prin care Clarendon a fost informat despre proiectata călătorie a lui Omer-pașa la Constantinopol trebuie să-l fi informat și de rezistența pe care a întîmpinat-o Omer-pașa din partea lui Pelissier, adică din partea guvernului francez. Astfel se pune în mod firesc întrebarea de ce Clarendon a stat liniștit de la 16 iulie pînă la 1 august, în loc să fi informat guvernul francez și să fi început cu el tratative în această problemă, de care depindea rezultatul întregii campanii? Pentru a preîntîmpina această întrebare, comunicatul telegrafic a fost subtilizat. Dar, dacă Clarendon a sustras telegrama din Crimeea, de ce a inserat propria sa depeșă, trimisă din Londra la 16 iulie? Întrucît nu se poate stabili dacă ea a ajuns vreodată la Constantinopol, lipsa ei din Cartea albastră n-ar fi constituit o mare lacună. Aici se urmărea un dublu scop. Pe de o parte, trebuia să se demonstreze că guvernul englez a fost gata să vină în ajutorul

Karsului, în opoziție cu dificultățile pe care le crea Bonaparte, și, astfel, să se arunce pe spinarea acestuia întreaga răspundere pentru tăgădare. Pe de altă parte, trebuia să se demonstreze că Clarendon dă crezare depeșei contrafăcute din 23 iulie și că, pînă a nu fi aflat de hotărîrea Porții prin care i se impunea lui Omer-pașa armata de la Eupatoria, el ar fi fost gata să pună la dispoziția acestuia orice parte a armatei sale. Este adevărat că, îndată după ce a aflat de această hotărîre, el a început să insiste asupra ei, cu toate protestele lui Omer-pașa și ale Porții. Toate acțiunile lui Clarendon — faptul că a încurajat Poarta să se ocupe în tot cursul lunii iulie de expediția lui Vivian, amînarea tratativelor cu Bonaparte pînă în august, substituirea în depeșa trimisă la Paris a propunerii făcute de Poartă printr-o propunere contrafăcută, a cărei simplă acceptare de către Bonaparte urma să devină, în mod sigur, o sursă de noi încurcături în această comedie a erorilor — toate aceste acțiuni au tins spre un singur scop : pierderea de timp.

III

La 2 august 1855 lordul Cowley telegrafiază din Paris că „contele Walewski prevede că se vor aduce obiecții la proiectul” prezentat de Clarendon în numele Porții. Așadar, depeșa din 3 august îi oferă abilului lord Clarendon prilejul de a-și demonstra zelul patriotic și de a arunca asupra guvernului francez răspunderea pentru gravele consecințe care ar decurge dintr-o eventuală cădere a Karsului și Erzerumului în mina rușilor. A doua zi, la 4 august, Clarendon primește din Paris următoarea telegramă :

Prin telegraf

Lordul Cowley către contele de Clarendon

Paris, 4 august 1855

Guvernul francez nu se va opune proiectatei expediții a lui Omer-pașa în Asia Mică cu condiția ca efectivul contingentului turc de la Sevastopol să nu fie micșorat.

Cu toată această condiționare, telegrama constituie o acceptare necondiționată a propunerii făcute la 1 august în numele Porții de Clarendon, potrivit căreia trupele aflate la Eupatoria urmau să fie trecute sub comanda lui Omer-pașa și înlocuite de contingentul generalului Vivian. În aceeași zi, Clarendon îi telegrafia lui Redcliffe :

„4 august. Omer-pașa poate porni în ajutorul Karsului cu condiția să nu micșoreze efectivul trupelor turcești de la Sevastopol și să lase intactă garnizoana de la Ienikale”.

Guvernul francez a protestat numai împotriva reducerii efectivului trupelor turcești de la Sevastopol. Guvernul englez mai pune încă o piedică, interzicând și dislocarea trupelor turcești de la Ienikale. La 8 august Clarendon a primit din partea generalului Williams, de la Kars, o scrisoare purtînd

data de 14 iulie, în care i se comunica că generalul Muraviev a efectuat la 11 și 12 iulie acțiuni de recunoaștere în apropierea fortăreței și că la 13 iulie

„a apărut cu întreaga sa armată pe înălțimile care domină Karsul la sud și care reprezintă cheia apărării noastre și prin a căror cucerire Karsul a fost luat în 1828”.

Scrisoarea se încheie cu următoarele cuvinte :

„Am aflat chiar acum că generalul rus așteaptă întăriri din Baiazid, via Ghiumri, și că trupele care alcătuiseră garnizoanele, respinse nu de mult de pe coasta Cerkasiei, înaintează și ele în interiorul Gruziei și ar putea lua parte la viitoarele acțiuni din Asia Mică” (nr. 276).

Tendința lui Clarendon de a reduce efectivul trupelor turcești a căpătat un nou impuls de îndată ce a aflat de întăririle rusești. El întocmește imediat o depeșă prin care lărgeste index militum prohibitorum * :

Prin telegraf

Contele de Clarendon către lordul Redcliffe

Ministerul de externe, 9 august 1855

Contingentul generalului Vivian să se îndrepte imediat spre Eupatoria. Trupele turcești care staționează acolo, avînd un efectiv de 10 000—12 000 de oameni, să fie trimise, sub comanda lui Omer-pașa, la Redut-Kale. Efectivul trupelor turcești de la Balaklava și Kerci să nu fie micșorat. Trupele turcești care se vor îndrepta sub comanda lui Omer-pașa spre Redut-Kale să fie completate în măsura necesară cu trupe luate din Bulgaria sau din altă parte, dar în nici un caz din Crimeea.

Iată-l deci din nou pe Clarendon lărgind sfera interdicțiilor. Amintindu-și din depeșa locotenent-colonelului Simons din 15 iulie că Omer-pașa intenționează să pornească „cu o parte din armata sa care staționează aici” (la Balaklava) „și la Kerci — 25 000 de infanteriști, 3 000 de cavaleriști de la Eupatoria și artileria respectivă”, Clarendon interzice acum Porții să se atingă de garnizoana din Kerci ; el extinde protestul lui Bonaparte împotriva dislocării de trupe turcești de la Sevastopol asupra întregii Crimee, cu excepția Eupatoriei, și chiar efectivul trupelor care urmează să fie retrase din această localitate este redus la 10 000—12 000 de oameni, în loc de 20 000, cum menționase depeșa sa de la 1 august către guvernul francez. Cu un umor de bufon el lasă Porții libertatea de a căuta trupe „în altă parte”. După ce a umplut

* — listă a trupelor care nu pot fi dislocate. — *Nota trad.*

bomba la Londra, el poate aștepta acum în liniște ca ea să explodeze la Constantinopol.

În depeșa lui Clarendon către Redcliffe din 16 iulie ne-a uimit următorul pasaj :

„Dacă Omer-pașa, care, după cite am aflat, intenționează să pornească spre Constantinopol, se hotărăște într-adevăr să ia cu sine la Redut-Kale o parte din armata sa, guvernul maiestății-sale n-are nimic de obiectat”.

Din scrisoarea lui Fuad-efendi către Redcliffe din 31 iulie, din răspunsul lui Redcliffe din 4 august și din scrisoarea lui Redcliffe din 8 august (vezi nr. 282 și anexele) rezultă că depeșa lui Clarendon din 16 iulie încă nu ajunsese la Constantinopol la 8 august. În scrisoarea sa, Fuad-pașa constată că pregătirile începute (în vederea expediției în Mingrelia) au fost sistate, „deoarece răspunsul oficial și categoric care este așteptat” (de la Londra) „nu s-a primit încă” și apără planul turcesc al expediției în Mingrelia împotriva „ideii principale din depeșele engleze”, potrivit căreia „întăririle trebuie să fie trimise prin Erzerum via Trebizonda”. În răspunsul său din 4 august, Redcliffe spune că,

„fiind nevoit nu de mult să facă cunoscută părerea guvernului său, el și-a îndeplinit cu stringere de inimă această misiune, conștient de situația dificilă în care se află Poarta”,

și, cum această situație se complică și mai mult datorită părerii pe care „a fost nevoit s-o facă cunoscută”, el adaugă :

„Deși guvernul maiestății-sale și-a declarat în mod categoric preferința pentru o acțiune mai directă prin Trebizonda și Erzerum, el ar avea, probabil, mai puține obiecții împotriva unei acțiuni de diversivitate dinspre Cerkasia dacă forțele folosite în acest scop ar fi omogene și de nădejde”.

În depeșa sa din 8 august către Clarendon, Redcliffe își exprimă nemulțumirea în legătură cu faptul că guvernul

„mai înclină să acorde Trebizondei cea mai mare importanță, considerînd-o unicul punct din care se poate acorda un ajutor real... Toate autoritățile militare se pronunță categoric pentru ea” (pentru expediția în Mingrelia) „...În ciuda numeroaselor argumente în favoarea susținerii energice a singurului plan de ajutorare realizabil, eu am comunicat deschis Porții păreriile cu totul contrare ale guvernului meu”.

Răspunsul lui Clarendon (din 20 august) la această din urmă depeșă a lui Redcliffe trebuie examinat din două puncte de vedere : în legătură cu afirmația lui Redcliffe că, după

păreră sa, guvernul s-a oșus pînă la 8 august expediției în Mingrelia și în legătură cu planul trimis de Clarendon la Paris la 1 august și prezentat drept planul propriu al Porții. Cu privire la primul punct, Clarendon declară (vezi nr. 283) :

„Diferitele mele comunicări telegrafice și depeșă mea din 4 august, pe care trebuie să le fi primit după expedierea depeșei dv., vă vor arăta că guvernul maiestății-sale și guvernul imperial al Franței au căzut de acord ca Omer-pașa să se îndrepte spre Asia pentru a efectua o acțiune de diversiune în scopul ajutorării Karsului; în legătură cu aceasta, guvernul maiestății-sale nu mai insistă asupra punctului de vedere pe care îl susținuse inițial, și anume că ajutorul trebuie acordat prin Trebizonda“.

Cu excepția depeșei din 14 iulie, în care protesta împotriva expediției în Mingrelia și pretindea ca trupele turcești să se retragă de la Erzerum și Kars, și a depeșei din 9 august, pe care Redcliffe n-a putut-o primi la 8 august, potrivit Cărții albastre, Clarendon n-a trimis nici o altă comunicare telegrafică. Afirmația cu privire la „diferitele lui comunicări telegrafice“ în care este vorba de retragerea vetoului guvernului englez la expediția în Mingrelia este deci o vădită minciună. De ce nu se referă el la depeșă sa din 16 iulie? Pentru că ea figurează numai în Cartea albastră, a fost scrisă numai pentru Cartea albastră și n-a fost niciodată expeditată din Downing-street, de la ministerul de externe. Redcliffe, ca și cînd și-ar fi dat seama că i s-a întins o cursă, scrie lui Clarendon la 13 august (nr. 286) :

„Chiar acum am luat cunoștință de conținutul comunicării dv. telegrafice trimise de excelența-voastră la 9 august. Nu mă îndoiesc că sancționarea de către guvernul maiestății-sale a acțiunii de diversiune dinspre Redut-Kale va fi primită cu cea mai mare satisfacție atît de guvernul turc cît și de Omer-pașa. Comunicarea anterioară, care părea să preconizeze exclusiv o înaintare spre Kars prin Trebizonda, a provocat o vădită decepție“.

Redcliffe nu știe nimic despre diferitele „comunicări telegrafice“ ale lui Clarendon. El știe numai despre comunicarea anterioară, care preconizează „exclusiv“ o expediție prin Trebizonda. El se referă la comunicarea din 13 iulie, întărită prin comunicarea telegrafică din 14 iulie. De existența unei depeșe din 16 iulie, el nu știe nimic. Insistăm asupra acestui fapt dintr-un motiv cît se poate de simplu. O privire fugitivă asupra documentelor cu privire la Kars este suficientă pentru a convinge pe oricine că guvernul englez s-a străduit tot timpul să zădărnicească planurile Porții. Falsurile, denatu-

rările și minciunile dezvăluite de noi dovedesc că guvernul englez era conștient de jocul său necinstit și trădează faptul că guvernul avea un plan dinainte stabilit, despre care nu cuteza să vorbească deschis.

Să analizăm acum depeșa lui Clarendon din 20 august dintr-un alt punct de vedere :

„Omer-pașa — spune Clarendon —, în calitate de comandant al trupelor sultanului, va avea libertatea deplină de a dirija mișcarea trupelor sale, folosindu-le în modul cel mai favorabil cauzei comune ; singura restrângere a libertății sale de acțiune este condiția pusă de cele două guverne ca expediția în Asia să nu atragă după sine vreo reducere numerică a forțelor turcești de la Sevastopol și Ienikale, în timp ce contingentul turc de sub comanda generalului Vivian poate fi folosit pentru înlocuirea trupelor turcești pe care Omer-pașa le va lua, probabil, cu sine de la Eupatoria”.

Potrivit depeșei trimise de Clarendon la 1 august la Paris, Poarta propunea ca trupele din Eupatoria să fie puse sub comanda lui Omer-pașa, iar armata turcă de la Sevastopol să rămână intactă. Cum poate numi el simpla acceptare a propunerii făcute de Poartă o „restrângere a libertății de acțiune a lui Omer-Pașa” ? Dar, pe de altă parte, cum ar fi putut el să procedeze altfel când chiar depeșa lui Redcliffe la care răspunde îi amintește că Omer-pașa contează pe 17 000 de oameni din Balaklava, pe 3 000 din Kerçi etc. ? Așadar, ceea ce în depeșa trimisă de el la Paris apărea drept propunerea Porții îi este acum impus acesteia ca fiind opinia aliaților ei apuseni.

Pînă la 13 august — la exact o lună de cînd Omer-pașa propusese generalilor aliați expediția sa în Mingrelia —, Poarta avea sentimentul penibil că guvernul englez se împotrivesc expediției și, în consecință, toate pregătirile sale în vederea ajutorării Karsului au fost sistate. Abia la 13 august Poarta scapă de acest coșmar și află cu satisfacție că aliații ei apuseni au acceptat hotărîrea pe care ea o luase la 22 iulie. Acum ea are, în sfîrșit, posibilitatea să-și îndrepte eforturile împotriva lui Muraviev, în loc să le îndrepte împotriva lui Clarendon. La 15 august s-a întrunit consiliul Imperiului otoman pentru a găsi cele mai eficiente mijloace de ajutorare a Karsului. Rezultatul acestor dezbateri este pe cît de uimitor, pe atît de neașteptat.

„Omer-pașa — spune Redcliffe în depeșa sa către Clarendon din 16 august (nr. 294) — se opune în modul cel mai categoric planului transmis prin telegraf de la Londra de a se disloca un contingent la

Eupatoria și nu poate să-și asume răspunderea conducerii expediției decît în cazul în care se va permite participarea la expediție a trupelor turcești de la Sevastopol”.

Vedem, așadar, că planul referitor la Eupatoria, despre care se pretinde că ar fi fost comunicat la Londra la 23 iulie, a fost transmis, după cum se afirmă acum, la 9 august de la Londra la Constantinopol.

La 16 august locotenent-colonelul Simmons trimite și el o depeșă lui Clarendon (nr. 297) :

„Trebuie să informez pe excelența-voastră că seraschierul, primind din partea lordului Stratford de Redcliffe înștiințarea că guvernul maiestății-sale a hotărît trimiterea contingentului turc la Eupatoria, a adus această hotărîre la cunoștința înălțimii-sale Omer-pașa. Considerînd că această dislocare de trupe nu va permite Porții să adune forțele necesare pentru a întreprinde campania în Asia în vederea salvării armatei de la Kars, Omer-pașa a prezentat un raport seraschierului... Deși insistă să ia cu sine trupele de la Sevastopol, Omer-pașa va detașa o parte din aceste trupe, cît și din trupele turcești de la Kerçi și le va vărsa la contingentul anglo-turc pînă la completarea efectivului acestui contingent... Propunerea pașei mi se pare a fi singura care dă speranțe în ceea ce privește salvarea armatei de la Kars, firește, cu condiția să se respecte indicația dată, după cum știe excelența-sa, de guvernul englez și de cel francez, ca expediția să nu ducă la o reducere substanțială a efectivului trupelor din Crimeea; de aceea, prima propunere făcută de Omer-pașa generalilor, despre care am raportat în depeșa din 15 iulie, nu poate fi tradusă în fapt. Pașa se îndoiește că o expediție pentru salvarea garnizoanei de la Kars ar mai putea fi utilă în clipa de față. Totuși, chiar dacă nu va reuși să ajute Karsul, expediția va împiedica în orice caz pe inamic să se consolideze în pașalicul Erzerum și să se pregătească pentru o nouă ofensivă în interiorul țării în viitoarea campanie militară”.

Memorandumul adresat de Omer-pașa seraschierului, la care se referă depeșa de mai sus a locotenent-colonelului Simmons, este anexat la scrisoarea lui Redcliffe către Clarendon din 16 august. Cităm următoarele considerații expuse de Omer-pașa în acest memorandum :

„Trupele care staționează în prezent la Eupatoria au o componență eterogenă, fiind formate din tunisieni și egipteni, și nu dispun de suficiente mijloace de transport terestre... Ele nu sînt în stare nici să pornească în campanie, nici să execute manevre... Dacă egiptenii, obișnuiți cu clima caldă, vor trebui să pornească spre Asia și să întreprindă acțiuni militare în preajma iernii care se apropie, ei nu vor putea execute manevrele necesare, iar armata, cu componența ei eterogenă, ar avea puține șanse de succes. Punerea în practică a acestui plan ar duce la destrămarea unității atît a armatei turcești cît și a armatei engleze, și nu trebuie să uităm că, în timp de război, capacitatea de luptă a armatei, dacã nu însăși existența ei, depinde în mare măsură de coeziunea rin-

durilor sale... Orice general care ia parte la război, remarcă pașa, trebuie să prevadă dinainte cele mai grele condiții în care l-ar putea pune evenimentele militare și să ia toate măsurile posibile pentru a preintîmpina înfringerile. El emite ipoteza că armata de la Kars ar putea fi decimată înaintea sosirii sale în Asia și că rușii ar putea înainta dincolo de acest punct și afirmă că, avînd o armată cu o componență eterogenă, pe care nu te poți bizui în întregime, el s-ar afla într-o situație tot atît de dificilă ca și cea în care se află acum armata din Asia...

Orice general căruia i se încredințează conducerea unei operații trebuie să fie de acord cu operația respectivă și cu metodele de realizare a ei pentru a putea fi făcut răspunzător de mersul ei. Contingentul anglo-turc care ar fi completat cu detașamente luate din Bulgaria și de la Kerci ar fi aproape egal în ceea ce privește efectivul cu diviziile aflate sub comanda sa. În ceea ce privește efectivul trupelor aliate, dacă se ține seama de părerea sa, nu este cazul ca el să fie redus. Dimpotrivă, dacă va fi pus în aplicare planul trimis de la Londra, sistemul de măsuri stabilit de seraschier pentru completarea garnizoanei de la Eupatoria va fi zădărnicit și va rezulta în mod inevitabil o întîrziere, dat fiind că va trebui să se treacă la cu totul altă organizare".

Deci, după părerea lui Omer-pașa, aplicarea planului trimis de la Londra ar avea în mod inevitabil următoarele consecințe: nimicirea ultimei armate turce capabile de luptă, destrămarea unității atît a armatei turce cît și a armatei engleze, sacrificarea cu bună știință a egiptenilor și tunisienilor, zădărnicierea sistemului de măsuri pentru completarea trupelor turcești de la Eupatoria, provocarea inevitabilă a unei întîrzieri, pierderea reputației militare a lui Omer-pașa, condamnarea armatei din Mingrelia la o soartă asemănătoare cu cea a garnizoanei Karsului. Comunicînd lui Clarendon acest protest categoric, lordul Redcliffe nici nu bănuiește măcar că el însuși a fost canalul prin care, așa cum au fost prezentate lucrurile, Poarta ar fi transmis lordului Clarendon un plan identic cu cel de la Londra.

Avem astfel o nouă și incontestabilă dovadă că propunerea Porții, așa cum este expusă în depeșa din 23 iulie, este un fals ticluit la Londra și că Clarendon, prezentînd-o guvernului francez în telegrama sa de la 1 august, comite cu bună știință un fals grosolan.

Planul lui Clarendon s-a realizat așa cum intenționase el. Informată, în sfîrșit, că guvernul englez este în linii generale de acord cu expediția turcă, Poarta află în același timp că el se opune tuturor amănuntelor necesare realizării ei. După ce pierduse o lună întreagă luptînd împotriva proiectului lui Clarendon cu privire la Erzerum, Poarta trebuie să piardă acum o lună și mai prețioasă, luna august, opunînd rezistență planului lui cu privire la Eupatoria.

La depeşa din 20 august a lui Redcliffe către Clarendon este anexat un al doilea memorandum al lui Omer-paşa, care are un conţinut asemănător celui anterior, dar în care figurează următorul adaos (vezi nr. 296) :

„Oricare general care ar încerca să întreprindă o astfel de operaţie contrar tuturor regulilor militare şi-ar sacrifica reputaţia militară şi, mai mult decât atât, ar periclita planurile aliaţilor în ansamblul lor. Nu sint de acord nici cu una, nici cu alta.

Chiar dacă mi-aşi asuma conducerea ei, aceasta n-ar aduce nici un folos cauzei”.

El caracterizează trupele de la Eupatoria ca „nedisciplinate, neomogene şi formate din soldaţi lipsiţi de experienţă”.

La 20 august (vezi nr. 298 — Simmons către Clarendon) Omer-paşa îl informează pe Simmons despre starea de lucruri de la Kars, pe baza raportului unui aghiotant al seraschierului care părăsise Karsul la 5 august, sosind la Constantinopol la 19 august :

„La plecarea sa, în depozitele oraşului Kars nu se aflau provizii destinate garnizoanei decît pentru o lună sau cel mult cinci săptămîni, iar aprovizionarea cu muniţii era şi ea insuficientă. Dar acest lucru nu prezintă prea multă importanţă, deoarece generalul Muraviev a declarat armatei sale, care, după primirea întăririlor, numără acum circa 50 000 de oameni, că vrea să cucerească oraşul Kars fără să se traga un foc de armă, silindu-l să se predea din cauza foamei... Ruşii au silit populaţia sa ducă, la o distanţă de 8 ore de mers (28 mile) de Kars, tot ceea ce putea fi considerat provizii... Garnizoana Erzerumului este formată din 6 000 de soldaţi din trupele regulate şi 12 000 din trupele neregulate, dar mulţi dintre aceştia din urmă părăsesc oraşul, îndreptîndu-se care încotro”. „Din convorbirile avute cu Omer-paşa — spune Simmons — rezultă că Poarta este profund impresionată de starca de lucruri deplorabilă din Asia şi ca perspectiva evidentă de a pierde, la sfîrşitul acestei luni sau la începutul lunii septembrie, garnizoana de la Kars — 16 000 de oameni cu aproape 200 de piese de artilerie, dintre care aproximativ 70 de cîmp, — o aduce aproape la desperare... Poarta este foarte mîhnită şi decepţionată că s-a pierdut atîta timp şi că cabinetele de la Paris şi Londra, ca şi autorităţile militare din Crimeea, n-au acordat evenimentelor importanţa pe care le-a acordat-o Poarta, împotrîvindu-se tuturor propunerilor făcute pînă în prezent în scopul ameliorării situaţiei Porţii şi prevenirii înăzii dezastrului”.

La 21 august, la o şedinţă a consiliului Porţii (nr. 239 — Simmons către Clarendon, la 23 august)

„s-a decis să se acţioneze cu toată energia şi să se folosească toate mijloacele de care dispune Poarta pentru înfăptuirea planului propus de Omer-paşa... S-a hotărît trimiterea unei note către ambasadorii Franţei şi Angliei prin care să li se aducă la cunoştinţă hotărîrea luată de Poarta şi să li se ceară ca flota guvernelor lor să contribuie la transportul

trupelor turcești, a artileriei și a echipamentului, precum și a mijloacelor de transport terestru pe coasta asiatică... Întrucît a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a organiza o campanie în vederea ajutorării armatei de la Kars și în vederea recuceririi pozițiilor sale în Asia, ea" (Poarta) „se consideră absolvită de orice răspundere pentru dezastrul care ar putea surveni în cazul în care nici unul din planurile propuse de ea nu vor fi puse în aplicare. Făcînd pregătiri în vederea deplasării trupelor, guvernul turc își trimite în momentul de față vasele la Sizopol, unde va începe îmbarcarea trupelor etc. Totuși, Poarta are, evident, unele îndoieli în privința întreprinderii unor acțiuni hotărîtoare, dat fiind că contingentul anglo-turc a primit de la Londra ordinul de a se îndrepta spre Eupatoria”.

Așadar, luna august era pe sfîrșite, iar Poarta era încă stînjinită în acțiunile ei de planul lui Clarendon cu privire la Eupatoria. Temerile ei sporesc pe măsură ce știrile sosite din Kars sînt mai alarmante, cînd, în sfîrșit, obține de la Redcliffe, care între timp se dusese la Sevastopol, următoarea comunicare telegrafică (nr. 290) :

Lordul Redcliffe către contele de Clarendon

Sevastopol, 26 august

Rog să fiu informat imediat și în mod precis aici dacă Omer-pașa poate disloca în întregime sau parțial trupele turcești de la Balaklava, cu condiția ca ele să fie înlocuite cu alte trupe, avînd același efectiv, și dacă contingentul generalului Vivian ar putea în acest caz să ocupe unele poziții la Sevastopol în loc să se îndrepte spre Eupatoria. Omer-pașa este așteptat să sosească de la o zi la alta. El își condiționează expediția de acordarea dreptului de a acționa după cum s-a arătat mai sus. El a prezentat argumente suficiente în această direcție. Dacă am putea asigura trimiterea mijloacelor de transport, atunci trupele ar debarca la Redut-Kale, după toate probabilitățile, cam peste o lună. Forțele rusești care amenințau Erzerumul s-au retras în direcția Karsului ; după cum ni se comunică, armata turcă dispunea la începutul lunii august de provizii pentru aproape două luni.

IV

Prin planul său cu privire la Eupatoria, Clarendon a reușit să zădărnicească orice acțiuni ale Porții în tot cursul lunii august. Depeșa lui Redcliffe confirma afirmația generalului Williams că „la Kars proviziile abia dacă vor ajunge pînă la începutul lunii septembrie”. Cu cît spirit de sacrificiu a continuat să reziste garnizoana turcă de la Kars peste termenul indicat de Williams se poate vedea din următorul memorandum (nr. 315, anexă) :

Kars, 1 septembrie 1855

Proviziile sînt consumate cu multă economie. Rația de piine și de carne sau de orez a soldaților a fost redusă la jumătate. Uneori li se dă cîte 100 de drahme de pesmeți în loc de piine, și nimic altceva. Bani nu avem. Cei 3000 de trăgători din rindurile populației musulmane vor muri în curînd de foame. Armenii au primit ordin să părăsească miine orașul. Nu există orz, nutrețurile lipsesc aproape cu desăvîrșire. Căii au devenit niște schelete ambulante și nu mai pot fi folosiți de garnizoană ; căii artileriei vor ajunge în curînd și ei în aceeași stare. Cum va putea deci fi pusă în mișcare artileria de cîmp?... Ce măsuri se iau pentru salvarea acestei armate ?

Semnat : *Williams*

De îndată ce Clarendon s-a convins că proviziile existente la Kars nu vor ajunge decît pînă la începutul lunii octombrie și, pe de altă parte, a primit din partea lui Redcliffe asigurări că, chiar cu ajutorul vaselor de transport ale aliaților, trupele lui Omer-pașa nu vor ajunge la Redut-Kale înainte de primele zile ale lunii octombrie, el nu mai consideră primejdios să exercite presiuni asupra guvernului francez în sensul acceptării planului turcesc. În afară de aceasta, el știa că se adresează guvernului francez tocmai într-un moment cînd se apropia asaltul Sevastopolului și, prin urmare, Pelissier avea motive serioase să nu admită nici o schimbare în efectivul trupelor de la Sevastopol. Pen-

tru a se ascunde faptul că aceste lucruri erau cunoscute, depeşa lui Redcliffe este redată sub forma unui extras care îi denaturează sensul. Cităm mai jos depeşa lui Clarendon către lordul Cowley :

Ministerul de externe, 28 august 1855

Guvernul maiestăţii-sale este încredinţat că guvernul imperial se va declara de acord cu următorul răspuns la depeşa trimisă de vicontele Stratford de Redcliffe din Balaklava la 26 august. În acest caz excelenţa-voastră va binevoi să transmită imediat acest răspuns, prin lordul Panmure, generalului Simpson, care îl va comunica vicontelui de Redcliffe, dacă acesta se mai află la Balaklava : „Omer-paşa este liber să ia cu sine în Asia de la Balaklava trupele pe care le consideră necesare ; ele trebuie să fie înlocuite cu un efectiv egal de trupe din contingentul generalului Vivian sau din trupele de la Eupatoria, după cum vor decide generalii aliaţi ; instrucţiunile privitoare la transportul trupelor sale vor fi date de acord cu amiralii”.

Semnat : *Clarendon*

Nici în această depeşă Clarendon nu se poate abţine să nu joace un renghii Porţii. Deşi ştia prea bine, din diferitele memorandumuri ale lui Omer-paşa, că înlocuirea trupelor acestuia de la Sevastopol cu trupe de la Eupatoria cere mult timp şi poate zădărnici întregul plan, el propune en passant * guvernului francez ca trupele de la Sevastopol să fie înlocuite prin contingentul lui Vivian sau prin trupe de la Eupatoria. Răspunsul sosit de la Paris este următorul :

Prin telegraf

Lordul Cowley către contele de Clarendon

Paris, 29 august 1855

Împăratul nu obiectează împotriva dislocării trupelor turceşti de la Balaklava şi înlocuirii lor cu alte trupe, cu condiţia ca şi comandanţii supremi ai aliaţilor să fie de acord cu aceasta, totuşi, în actualele împrejurări, el nu-şi ia răspunderea de a mai spune ceva mai mult. Voi trimite prin telegraf generalului Simpson raportul, adăugînd după cuvîntul „Asia” : „în cazul în care generalul Pelissier şi dv. nu aveţi nimic de obiectat”.

Dorinţa arzătoare a lordului Clarendon de a grăbi expediţia în Mingrelia în acest moment critic rezultă clar din depeşa sa din 7 septembrie, pe care o trimite locotenent-colonelului Simmons prin poştă obişnuită, astfel încît acesta n-o primeşte decît la 23 septembrie. La 5 septembrie el primeşte de la locotenent-colonelul Simmons următoarea depeşă (nr. 301) :

* — în treacăt. — *Nota trad.*

„Trebuie să vă înformez, excelență, că, după cum mi-a declarat Omer-pașa, el nu va putea părăsi Constantinopolul decît peste 5 sau 6 zile, deoarece este ocupat cu pregătirile necesare în vederea expediției în Asia, prezența lui aici fiind absolut indispensabilă în interesul terminării acestor pregătiri”. În conformitate cu măsurile adoptate de Poartă, „Omer-pașa spera să debarce în Asia, numai cu ajutorul flotei turce, 50.000 de oameni și 3.400 de cai în două etape, pentru întreaga acțiune fiind necesare 3—4 săptămîni, sau cite 10—14 zile pentru fiecare cursă... Omer-pașa ține foarte mult ca aliații să-l ajute la transportul trupelor și al materialului aflat la Sevastopol, precum și al cailor de tracțiune de la Sizopol; el consideră că această misiune ar putea fi îndeplinită în cele mai bune condiții dacă s-ar permite flotei engleze să transporte trupele de la Sevastopol în Asia după ce ea va fi transportat contingentul destinat înlocuirii trupelor de la Balaklava”.

La această depeșă Clarendon răspunde în felul următor :

Contele de Clarendon către locotenent-colonelul Simmons

Ministerul de externe, 7 septembrie 1855

Sir,

Raportul relativ la măsurile propuse de Omer-pașa pentru ajutoarea armatei care se îndreaptă spre Asia, cuprins în depeșa dv. din 26 august, este în contradicție cu comunicările primite ulterior de guvernul maiestății-sale. În depeșa dv. comunicați că Omer-pașa intenționează să ia cu sine o parte din trupele turcești de la Sevastopol și să le înlocuiască cu contingentul generalului Vivian. Or, dintr-o telegramă ulterioară a generalului Simpson reiese că, după părerea lui Omer-pașa, contingentul generalului Vivian nu va putea ocupa pozițiile de la Sevastopol înaintea primăverii viitoare. În conformitate cu această părere și ținînd seama de protestul generalului Simpson împotriva transferării contingentului în subordinea sa — protest care se întemeiază pe părerea de mai sus —, guvernul maiestății-sale a hotărît că nu este cazul să se trimită contingentul în vederea joncțiunii cu armata de la Sevastopol.

Clarendon

Atragem atenția asupra faptului că depeșa lui Simpson, nenorocosul războinic, este omisă din Cartea albastră, că „părerea” lui Omer-pașa este un fals și că „data ulterioară”, cînd Omer-pașa și-a exprimat noua părere, care vine în contradicție cu părerea sa din 26 august, se situează la începutul lunii iulie, așa cum reiese din următorul extras din depeșa trimisă de locotenent-colonelul Simmons la 23 septembrie 1855 din tabăra de la Kamari :

„În legătură cu aceasta, îmi permit să înformez pe excelența-voastră că Omer-pașa și-a exprimat părerea, într-o scrisoare adresată generalului Simpson, încă la începutul lunii iulie... înainte de a cunoaște situația critică a armatei din Asia. El își exprima încă atunci convingerea fermă că generalul Simpson nu intenționează să folosească contingentul într-o ciocnire cu inamicul în cîmp deschis (en rase campagne).. Lordul Raglan

m-a întrebat în repetate rînduri dacă consider posibilă folosirea contingentului pentru ocuparea liniilor de apărare de la Balaklava, iar atunci cînd i-am cerut părerea în această privință, Omer-pașa mi-a declarat că nu vede aici nici un inconvenient în cazul în care lordul Raglan consideră acest lucru absolut necesar”.

Dezvăluind o părere exprimată de Omer-pașa înainte de a fi fost pusă în discuție problema expediției în Mingrelia, falsificînd această părere și întemeindu-și apoi protestul pe această falsificare, Simpson, „îngust la minte” cum e el, a acționat, firește, conform instrucțiunilor secrete primite de la Londra. Bietul Simpson este una din creațiile lui Palmerston, unul din Golemii lui. Golemii, după cum spune poetul german Arnim³²⁸, sînt niște coloși de lut, cărora li s-a dat chip omenesc și cărora un vrăjitor le-a insuflat dintr-un capriciu viață artificială. Chiar presupunînd că Simpson ar fi scris așa cum se afirmă în depeșa lui Clarendon, fapt puțin probabil, dată fiind lipsa acestei depeșe din Cartea albastră, Clarendon n-ar fi putut avea nici o îndoială în ceea ce privește data, precum și în ceea ce privește fondul părerii lui Omer-pașa. Simmons îl informase încă la 15 iulie că, după părerea lui Omer-pașa, „contingentul, deși capabil să facă serviciu de garnizoană, nu este încă în stare să se îndrepte spre interiorul țării”, iar într-o depeșă ulterioară, el declară că „la Balaklava și Kerçi trupele contingentului se vor afla în interiorul liniilor fortificate”, și, prin urmare, nu „în cîmp deschis”.

Istoria expediției lui Omer-pașa în Mingrelia nu este oglindită în Cartea albastră, dar și materialul existent este suficient pentru a da în vileag piedicile puse în calea acestei expediții de guvernele aliate chiar și în perioada cînd și-au dat, mult prea tîrziu și fără nici o tragere de inimă, consimțămîntul și cînd Cartierul de sud al Sevastopolului fusese luat.

La 21 septembrie Simmons îi scrie lui Clarendon din tabăra de la Kamarî :

„La 18 septembrie generalul Pelissier a consimțit să fie trimise de aici în Asia trei batalioane turcești de vînători. Ele vor fi îmbarcate peste o zi sau două pentru Batum. Generalul Pelissier nu și-a dat pînă în prezent consimțămîntul pentru trimiterea în Asia a altor trupe turcești aflate aici”.

„Ca răspuns la întrebările pe care le-am adresat Porții — scrie Redcliffe la 26 septembrie — am primit asigurări că transportul trupelor și al proviziilor se efectuează, dar încet, dat fiind că mijloacele de transport afectate în acest scop sînt limitate. Este imposibil să nu-ți dai seama că nesfîrșitele schimbări intervenite în acest plan, necesitățile

urgente impuse de acțiunile noastre de luptă de la Sevastopol, precum și marea cerință de mijloace de transport, toate acestea luate laolaltă fac ca speranțele în salvarea Karsului să devină din ce în ce mai slabe”.

Dar nesfârșitele schimbări intervenite în plan erau opera guvernului englez ; necesitățile urgente impuse de acțiunile de luptă de la Sevastopol — un simplu pretext, deoarece, după cucerirea orașului, aliații s-au mulțumit doar să-i păzească ruinele ; în sfârșit, lipsa mijloacelor de transport necesare se datora ordinelor emise încontinuu de Downing-street pentru dislocarea inutilă a contingentului de la Varna la Ienikale, Kerçi, Eupatoria și înapoi la Bosfor.

Aceste presimțiri sumbre au fost risipite pentru o clipă de sclipirea de meteor a victoriei raportate de turci la Kars, la 29 septembrie, asupra coloanelor de asalt ale rușilor. În raportul său din aceeași dată, generalul Williams numește această zi „O zi glorioasă pentru armele turcești”. În raportul său din 3 octombrie (nr. 342), el comunică lui Clarendon :

„În cursul bătăliei, care a durat aproape șapte ore, atît infanteria cît și artileria turcă au luptat cu cea mai mare vitejie ; și dacă ne amintim că timp de aproape patru luni soldații au ridicat fortificații pe care le păzeau în timpul nopții, dacă ne gîndim că erau prost echipați și primeau mai puțin de jumătate din rația de pîine, că n-au primit soldă timp de 29 de luni, cred că veți recunoaște, excelență, că sînt demni de admirația întregii Europe și că și-au cucerit dreptul de necontestat de a se număra printre trupele ei de elită”.

La primirea acestei știri îmbucurătoare, Poarta a adresat apărătorilor Karsului un mesaj de salut (nr. 345), în care se spune :

„Sintem încredințați de rîvna și nefricarea care au însuflețit pe excelența-voastră și de nesfârșita bunătate a domnului, și ne găsim alinare în acest gînd. Pe de altă parte, noi ne-am zbătut zi și noapte pentru a găsi mijloacele care să silească pe inamic să ridice asediul. Vestea îmbucurătoare a acestei victorii ne-a insuflat o nouă viață”.

Ce surplus de forțe vitale insuflă această veste lui Clarendon ! El, care s-a zbătut zi și noapte pentru a găsi mijloace care să împiedice realizarea mijloacelor găsite de Poartă, nu va risipi, cel puțin pentru a salva aparențele, florile ieftine ale simpatiei sale retorice ? Nici pomeneală ! Dezamăgit de faptul că calculurile sale au dat greș, el își varsă veninul

asupra Porții în următoarea depeșă scurtă, provocatoare și ironică (nr. 346) :

„...Lăsată fără ajutor, garnizoana Karsului are cel puțin satisfacția să afle că suferințele ei... au tulburat tihna miniștrilor turci, care, în lipsa oricăror mijloace obișnuite de ajutorare, n-au încetat nici o clipă să se roage pentru salvarea și succesul ei”.

Clarendon, care fusese cândva amicul taciturn al lui Aberdeen, apare aici ca un jalnic purtător de cuvânt al lui Palmerston.

De la respingerea atacului rușilor de la Kars, la 29 septembrie, pînă la 24 noiembrie, ziua capitulării fortăreței, s-au scurs iarăși aproape două luni. Cum a folosit guvernul englez acest interval de timp pentru ameliorarea situației? În primul rînd, el a întîrziat trimiterea mijloacelor de transport necesare lui Omer-pașa. La 2 octombrie, d-l Oliphant, corespondentul ziarului „Times”, scrie din tabăra lui Omer-pașa :

„Armata turcă devine pe zi ce trece o forță din ce în ce mai impunătoare. Atunci cînd vor sosi cei 10 000 de soldați turci de la Balaklava, pentru trimiterea cărora generalii aliați și-au dat, în sfîrșit, fără nici o tragere de inimă, consimțămîntul, ea va ajunge la aproape 50 000 de oameni. Întîrzierea este provocată în special de încetineala de care dă dovadă comandamentul nostru din Crimeea, care nu procură mijloace de transport pentru aducerea trupelor și căruia, după cite se pare, îi e tot una dacă ele vor ajunge sau nu aici. Este, desigur, regretabil că singurul motiv serios care neliniștește pe Omer-pașa în legătură cu această expediție se trage din aceeași sursă care a provocat pînă acum atîtea nenorociri”.

Dar asta nu este încă totul. Lordul Palmerston declara încă în luna iulie, în cursul dezbaterilor parlamentare cu privire la împrumutul care urma să fie acordat turcilor, că Poarta trece printr-o serioasă criză financiară și că toate acțiunile ei viitoare depind de faptul dacă va primi sau nu bani imediat. Parlamentul a aprobat împrumutul, a cărui acordare a fost anunțată de guvernul englez în august 1855, dar, dintr-un document prezentat parlamentului, reiese că, din cele 5 000 000 l. st. acordate la 29 ianuarie 1856, se plă-tiseră Porții abia vreo 2 000 000, și chiar și acestea fuseseră trimise cu țîriita, cite 100 000 l. st.

Încă la 24 noiembrie 1855 Poarta declara (vezi nr. 353, anexa 4) :

„În concluzie, excelența-sa” (seraschierul) „mi s-a adresat, spunîndu-mi că eu cunosc tot atît de bine ca și el eforturile permanente depuse de el pentru ajutorarea garnizoanei Karsului. Omer-pașa a fost ținut în

loc din motive care, din nefericire, nu depindeau de voința lui ; această situație era determinată de aliați. De la început fusese limpede că măsurile pe care turcii le puteau lua, armata fiind reținută în Crimeea, erau insuficiente pentru atingerea țelului propus... Excelența-sa a început să-mi explice apoi cu multă insistență că turcilor le este absolut imposibil să întreprindă acțiunile necesare pentru continuarea campaniei din cauza întârzierilor intervenite în acordarea împrumutului. Cele 1 000 000 kg de cereale achiziționate de ei pentru nevoile armatei nu le-au fost livrate, fiindcă nu le-au putut plăti... El a scris marelui vizir că, în cazul în care banii proveniți din această sursă" (din împrumut) „nu vor sosi pînă într-o săptămînă, el își va da demisia" (scrisoarea generalului Mansfield către lordul Redcliffe).

Tocmai în ziua în care Karsul capitula, seraschierul explica — ciudată coincidență — în mod insistent consilierului militar englez adevăratele cauze ale acestei catastrofe : întîrzierea expediției lui Omer-pașa pentru că aliații n-au dat Porții propriile ei trupe, iar apoi sistarea oricăror acțiuni militare în cursul lunilor octombrie și noiembrie pentru că guvernul englez n-a dat Porții propriii ei bani.

La 24 noiembrie, cînd la Kars s-a hotărît capitularea,

„în fiecare zi sute de soldați mureau de foame. Ei ajunseseră niște schelete și nu erau în stare nici să lupte, nici să fugă. Femeile își aduceau copiii la reședința generalului, cerînd hrană, și-i lăseau acolo ; orașul era înțesat de morți și muribunzi" (nr. 366).

În decursul întregii perioade în care Clarendon zădărnicește în mod sistematic planurile Porții, îi paralizează forțele și reține propriii ei bani, îl vedem cum presează fără încetare Poarta, care era legată de mîini și de picioare, sfătuind-o să acționeze cu energie și muștrînd-o pentru încetineala ei. Este greu de găsit în istorie o paralelă mai tragicomică decît paralela dintre guvernul englez care, prin aventurile lui în Crimeea, în Marea Baltică și în Pacific și prin recompensele generoase acordate vinovaților de aceste eșecuri, face Anglia de rîsul Europei și același guvern englez care, adoptînd tonul necruțător al anticului Cato, reproșează Porții greșelile autorităților ei militare și civile. Guvernul Sadleirilor, indignat de corupția pașilor ; protectorii unui Codrington și ai unui Elliot insistînd pentru pedepsirea unui Selim-pașa și a unui Tahir-pașa ; improvizatorii unui Simpson, încruntîndu-se cu minie la ocrotitorii unui Omer-pașa ; Panmure — „aveți grijă de Dowb" —, făcînd morală seraschierului ; Downing-streetul cu ai săi doctori Smith, Filder, Airey și Gordon, care pînă și

în timpul ședințelor comisiei de la Sevastopol se găsesc să mustre pe un pașă de la Trebizonda pentru faptul că o încărcătură cu perii pentru curățat tunurile și cu împingătoare n-a fost ambalată și acoperită cu rogojini — iată adevăratul tablou al războiului din Orient. Și, mai presus de toate, plîngerile mișcătoare ale bravului Clarendon în legătură cu apatia Porții ! El apare ca un Thersit oficial certînd Danaidele pentru că nu reușesc să umple butoiul fără fund.

Karl Marx

Prusia ³²⁹

Freneticul agiotaj care a transformat Franța într-un tripou și a identificat imperiul napoleonean cu bursa nu se oprește nicidecum la hotarele galice. Această molimă, care nu poate fi stăvilită de frontiere politice, a trecut Pirineii, Alpii, Rinul și, oricît ar fi de uimitor, a cuprins solida Germanie, unde speculațiile de idei au cedat locul speculațiilor de bursă, *summum bonum* * — *bonusului* **, limbajul enigmatic al dialecticii — limbajului nu mai puțin enigmatic al bursei, aspirația la unitate — pasiunii pentru dividende. Prusia Renană a fost prima care s-a molipsit de această boală, datorită atît apropierii ei de Franța cît și înaltei dezvoltări a industriei și comerțului său. Bancherii din Colonia nu numai că au încheiat o alianță formală cu marii escroci din Paris, cumpărînd împreună cu ei ziarul „L'Indépendance belge” ³³⁰, pe care-l folosesc ca organ comun, și înființînd o bancă internațională la Luxemburg, nu numai că au atras întreaga Germanie de sud-vest în viltoarea lui „Crédit Mobilier”, dar și în Prusia Renană și în ducatul Westfaliei ei au prosperat în așa măsură, încît au făcut ca astăzi toate păturile societății, cu excepția muncitorilor și a micilor țărani, să fie cuprinse de mania îmbogățirii; pînă și capitalurile micii burgezii sînt scoase de pe făgașul lor obișnuit și atrase în cele mai riscante aventuri și fiecare prăvăliaș s-a transformat într-un alchimist. Că nici restul Prusiei n-a scăpat de contaminare se vede din următorul extras din ziarul guvernamental „Preussische Correspondenz” :

„Cele constatate în legătură cu situația pieței de bani confirmă presupunerea că se apropie iar una dintre îngrozitoarele crize comer-

* — bunul cel mai de preț — *Nota trad.*

** — premiu, dividend suplimentar. — *Nota trad.*

ciale care se repetă în mod periodic. Creșterea febrilă a speculei deșănțate, înregistrată la început în străinătate, se observă începând din anul trecut și în cea mai mare parte a Germaniei; în această vîltoare au fost atrase nu numai bursa de la Berlin și capitaliștii prusieni, dar și acele pături ale societății care înainte vreme se străduiau să evite participarea directă la operațiile riscante ale bursei de efecte”.

Prin această teamă de o criză financiară iminentă și-a motivat guvernul prusian refuzul de a permite înființarea societății „Crédit Mobilier”, bănuind că sub firma lui strălucitoare se ascund intenții frauduloase. Dar ceea ce este interzis sub o firmă poate fi permis sub o alta și ceea ce nu este permis la Berlin poate fi tolerat la Leipzig și Hamburg. Febra speculativă a intrat într-un nou stadiu o dată cu sfîrșitul războiului, independent de boom-ul comercial care însoțește de obicei încheierea unei păci, așa cum s-a întîmplat în 1802 și 1815. Ceea ce caracterizează situația de astăzi este că Prusia și-a exprimat formal dorința de a deschide piețele sale capitalului occidental și speculei. Este neîndoielnic că vom auzi în curînd de un mare drum de fier pînă la Irkuțk, cu ramificații pînă la Pekin, și de alte planuri tot atît de grandioase; nu este vorba de planuri care urmează într-adevăr să fie aduse la îndeplinire, ci de un material mereu nou care să poată fi folosit pentru alimentarea spiritului de speculă. Nu lipsea decît pacea pentru a grăbi crahul cel mare, de care se teme atît de mult guvernul prusian.

Această participare, fără precedent, a Prusiei la speculă pe scară europeană ar fi fost cu neputință dacă industria ei n-ar fi obținut mari succese în ultimii ani. Numai capitalul investit în căile ferate a crescut între 1840 și 1854—1855 de la 19 000 000 la 154 000 000 de taleri prusieni. Valoarea căilor ferate care se construiesc în prezent este apreciată la 54 000 000 de taleri; în afară de aceasta, guvernul a aprobat construirea de noi linii ferate în valoare de 57 000 000 de taleri. După 1849 au fost înființate 87 de societăți pe acțiuni cu un capital de 83 000 000 de taleri. Între 1854 și 1856 au fost înregistrate 9 societăți de asigurare cu un capital de 22 000 000. De asemenea, în acești 2 ani, 6 societăți pe acțiuni cu un capital de 10 500 000 au pus în funcțiune o serie de filaturi. Din „Darea de seamă cu privire la bumbac” se vede cum a variat cantitatea de bumbac intrată în diverse porturi

ale Europei între 1853 și 1856. Potrivit dării de seamă oficiale, exportul de bumbac în baloturi, în primele 7 luni ale anilor indicați mai jos, a fost următorul :

	În baloturi			
	1853	1854	1855	1856
În Anglia	1 100 000	840 000	963 000	1 131 000
În Franța	255 000	229 000	249 000	354 000
În alte porturi europene	204 000	179 000	167 000	346 000

De aici rezultă că, dacă în 1853 țările de pe continentul european importau doar circa $\frac{1}{3}$ din cantitatea totală de bumbac importat în Anglia, în 1856 importul țărilor europene a atins $\frac{5}{8}$ din importul englez. La aceasta trebuie adăugat bumbacul reexportat de Anglia în țările europene. Marele export de bumbac în Franța este doar aparent mare, cantități considerabile fiind transportate de la Le Hâvre în Elveția, la Baden, Frankfurt și Anvers. Dezvoltarea industriei europene, așa cum arată cifrele de mai sus, denotă, în primul rând, dezvoltarea industriei germane, și în special a celei prusiene. Profiturile obținute de moșieri în perioada războiului — în anii de recoltă proastă, când prețurile erau ridicate — rivalizează cu bogăția acumulată de burghezia industrială în ultimii ani. Prețul cailor, al vitelor cornute mari și al animalelor domestice în general, ca să nu mai vorbim de prețul cerealelor, s-a menținut în Germania, la un nivel atât de ridicat, încît n-a mai fost nevoie de influența piețelor externe pentru ca marii proprietari funciari să se scalde în aur. Tocmai această bogăție — această rapidă acumulare de bogății pe care cele două clase n-au mai cunoscut-o pînă acum — a creat baza actualei febre speculative care bîntuie în Prusia.

Cînd acest balon de săpun va plesni, statul prusian va trece printr-o grea încercare. Diversele faze ale contrarevoluției prin care a trecut Prusia începînd din 1849 au adus la cîrma țării clasa puțin numeroasă a nobililor-moșieri; regele Prusiei, care a făcut totul pentru a consolida dominația acestei clase, se află acum el însuși față de ea în aceeași situație în care se afla Ludovic al XVIII-lea față de Chambre introuvable³³¹. Frederic-Wilhelm nu intenționa să se mulțumească cu rigida mașină birocratică de guvernare moștenită de la tatăl său. El a visat toată viața să înfrumusețeze edificiul statului prusian cu ornamente romantice-

gotice. Totuși, pe baza experienței dobândite în legătură cu activitatea Herrenhaus-ului său, el s-a convins curînd că în realitate moșierii sau Krautjunker-ii, cum li se spune în Prusia, nu se consideră cituși de puțin fericiți să servească drept ornament medieval al birocrației; ei se străduiesc din răsputeri să coboare această birocrație la rolul de simplă unealtă a intereselor lor de clasă. Așa se și explică conflictul dintre iuncheri și guvern, dintre rege și prințul de Prusia. Pentru a arăta guvernului că nu iau lucrurile în șagă, iuncherii au refuzat recent să permită perceperea și pe viitor a impozitului suplimentar introdus în timpul războiului, lucru nemaipomenit încă în Prusia constituțională. Ei au declarat categoric și cu sînge rece că sînt și ei suverani absoluți pe domeniile lor, cum este regele peste întreaga țară. Ei se zbat din răsputeri pentru ca constituția să fie valabilă numai pentru ei, rămînînd pentru toate celelalte clase o vorbă goală. Eliberîndu-se de sub orice control din partea birocrației, ei doresc ca aceasta să apese cu o forță îndoită asupra claselor de jos.

Burgheziei, care a trădat revoluția de la 1848, în ciuda triumfului ei social obținut prin acumularea nestăvilă de capital, nu-i rămîne acum decît să contemple cum își pierde însemnătatea politică. Mai mult decît atît, Krautjunker-ii, ignorînd cele mai elementare reguli de politeță, se folosesc bucuros de orice prilej pentru a face burghezia să-și simtă situația umilă. Ori de cîte ori oratorii burgheziei încearcă să ia cuvîntul în Camera reprezentanților, iuncherii își părăsesc locurile en masse, iar cînd li se cere să asculte măcar părerile care diferă de ale lor, le rîd în nas domnilor din aripa stîngă. Cînd stînga se plînge de piedicile ce i se pun în cale în timpul alegerilor, i se răspunde că guvernul nu-și face decît datoria, ferind masele de ispită. Cînd ea arată că presa aristocratică se bucură de libertate deplină, în opoziție cu restricțiile la care e supusă presa liberală, i se amintește că într-un stat creștin libertatea înseamnă nu a face ceea ce-ți place ție, ci ceea ce-i place lui Dumnezeu și autorităților. Ba i se dă să înțeleagă că „onoarea” este monopolul aristocrației, ba este atinsă unde o doare, servindu-i-se o demonstrație concretă a teoriilor de mult uitate ale unui Haller, Bonald și De Maistre. Cetățeanul prusian, care se mîndrește cu cunoștințele sale filozofice, este profund jignit văzînd cum savanții cei mai eminenți sînt izgoniți din universități, iar învățămîntul este dat pe mîna unei bande de

obscuranțiști, cum tribunalele ecleziastice se amestecă în chestiunile sale familiale, iar pe el însuși poliția îl mină cu de-a sila duminica la biserică. Iuncherii nu s-au mulțumit să facă tot ce le-a stat în putință ca să scape de impozite; ei au înghesuit burghezia în bresle și corporații, au deformat instituțiile ei municipale, au desființat independența și inamovibilitatea judecătorilor ei, au anulat egalitatea diferitelor secte religioase și așa mai departe. În rarele cazuri când reprezentanții burgheziei, luându-și inima în dinți, dau friu liber, în Cameră, miniei care s-a adunat în ei, amenințând pe iuncheri cu o revoluție iminentă, li se răspunde sarcastic că revoluția are răfuielei tot atît de mari cu burghezia ca și cu nobilimea.

Intr-adevăr, este puțin probabil ca marea burghezie să se situeze din nou, ca în 1848, în fruntea revoluției prusiene. În partea de răsărit a Prusiei, țărănimea nu numai că a pierdut tot ce i-a adus revoluția din 1848 în ceea ce privește emanciparea, dar a rămas, ca și în trecut, sub tutela directă a nobilimii, atît din punct de vedere administrativ cît și juridic. În Prusia Renană, unde capitalul se investește mai ales în întreprinderile industriale, înrobirea țăranilor cu ajutorul ipotecilor crește cu aceeași repeziciune cu care cresc dobînzile la împrumuturi. În timp ce în Austria guvernul a luat, totuși, unele măsuri pentru a liniști țărănimea, în Prusia se face totul pentru a-i pune răbdarea la încercare. Cît despre clasa muncitoare, guvernul a supus-o unor represii din cauza grevelor și a împiedicat-o să obțină partea ei din avantajele de care beneficiază patronii, excluzînd-o, totodată, în mod sistematic de la participarea la viața politică. O dinastie dezbinată, un guvern împărțit în tabere ostile din cauza certurilor dintre birocrație și aristocrație, dintre aristocrație și burghezie, criză comercială generală și revolta crescîndă a claselor dezmoștenite împotriva tuturor păturilor de sus ale societății, — iată cum se înfățișează Prusia de astăzi.

Scris de K. Marx la 15 aprilie 1856

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 4 694 din 5 mai 1856

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Adnotări

Date din viața și activitatea lui
Karl Marx și Friedrich Engels

Indici

Adnotări

- 1 Cu acest articol începe analiza sistematică făcută de Marx în paginile lui „*Neue Oder-Zeitung*” a dezbaterilor din parlament cu privire la problemele de politică internă și externă a Angliei din 1855.

„*Neue Oder-Zeitung*” — cotidian german burghez-democrat, a apărut sub acest titlu în perioada 1849—1855 la Breslau (Wrocław).

În urma sciziunii din redacția ziarului catolic opoziționist „*Allgemeine Oder-Zeitung*”, fondat în 1846, a început să apară din martie 1849 „*Neue Oder-Zeitung*”, care a adoptat o orientare burghezodemocratică. În deceniul al 6-lea era considerat ziarul cel mai radical din Germania, din care cauză a fost obiectul unor represiuni din partea organelor de stat.

La începutul deceniului al 6-lea ziarul era condus de democrații burghezi Elsner, Temme și Stein; din septembrie 1855 redactorul principal al ziarului „*Neue Oder-Zeitung*” a fost Moritz Elsner; editorul ziarului era Max Friedländer, publicist german, vărul lui F. Lassalle. Solicitat de acesta din urmă, Marx a început să colaboreze, de la sfârșitul lunii decembrie 1854, la „*Neue Oder-Zeitung*” în calitate de corespondent la Londra, trimițând 2—3 corespondențe pe săptămână. Întrucât în anii reacțiunii presa muncitorească era aproape inexistentă, Marx și Engels au socotit deosebit de important să folosească presa burgheză-democrată pentru lupta împotriva forțelor reacționare; colaborarea la „*Neue Oder-Zeitung*” i-a dat lui Marx posibilitatea să mențină legătura cu Germania, să facă cunoscute cititorilor germani cele mai importante probleme ale politicii internaționale și interne, să-i pună la curent cu mișcarea muncitorească și democratică, cu dezvoltarea economică a țărilor capitaliste, și, în primul rând a Angliei și Franței. În legătură cu războiul Crimeii, Marx trimitea regulat lui „*Neue Oder-Zeitung*” articole cu privire la mersul acțiunilor militare; pentru analizarea evenimentelor militare, el folosea uneori în întregime cronicile militare scrise de Engels pentru „*New York Daily Tribune*”, pe care le traducea în limba germană; uneori Marx trimitea lui „*Neue Oder-Zeitung*”, într-o formă prescurtată, articolele lui Engels, iar în unele cazuri el introducea în ele o serie de schimbări și adăugiri. — 3.

- 2 Pentru a analiza dezbaterile parlamentare, Marx s-a folosit în articolele sale de notele stenografice ale ziarului „*Times*”, precum și de lucrarea

- lui Hansard „Dezbateri parlamentare” („Hansard's Parliamentary Debates”), apărută la Londra. La unele ședințe ale Camerei comunelor Marx a asistat personal. — 3.
- 3 Este vorba de bătălia de la Balaklava din 25 (13) octombrie 1854, în care armata rusă a dat lovituri serioase unităților anglo-turce, în special cavaleriei engleze. În articolul „Bătălia de la Balaklava”, Engels a făcut o descriere amplă a acestei bătălii (vezi *K. Marx și F. Engels, Opere*, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 584—592). — 3.
- 4 În anul 216 î.e.n., în timpul celui de-al doilea Război punic, Hanibal, comandant de oști cartaginez, a zdrobit complet în bătălia de la Cannae (Italia) armata romană. — 3.
- 5 „Punch” — denumirea prescurtată a săptăminalului umoristic englez, de nuanță burghezo-liberală, „Punch, or the London Charivari”, apare la Londra din 1841. — 4.
- 6 *Cele 4 puncte* — condițiile preliminare puse de puterile occidentale Rusiei în nota din 8 august 1854 în vederea începerii unor tratative de pace. Rusia trebuia să renunțe la protectoratul asupra Moldovei, Valahiei și Serbiei — care treceau sub un protectorat european comun —, trebuia să acorde libertatea navigației pe Dunăre, să consimtă la revizuirea Convenției de la Londra din 1841 cu privire la strâmtoari și să renunțe la protectoratul asupra supușilor creștini din Turcia. La început guvernul țarist a respins cele 4 puncte, totuși în noiembrie 1854 a fost silit să consimtă ca aceste puncte să fie puse la baza viitoarelor tratative de pace. — 5.
- 7 Este vorba de tratatul cu privire la alianța dintre Anglia, Franța și Austria încheiat la 2 decembrie 1854 la Viena. Potrivit acestui tratat, puterile se obligau să nu încheie nici un fel de convenție cu Rusia fără o înțelegere prealabilă între ele și să nu permită ocuparea Principatelor dunărene de către armatele ruse. Anglia și Franța se obligau ca, în cazul unui război al Austriei împotriva Rusiei, să acorde sprijin militar Austriei. Drept bază a tratatelor cu Rusia trebuiau să slujească cele 4 puncte. Tratatul prevedea că, dacă pînă la 1 ianuarie 1855 tratativele nu ar duce la încheierea păcii, cele trei puteri să cadă de acord asupra acțiunilor ce trebuiau întreprinse în continuare de comun acord. Prin acest tratat, Anglia și Franța căutau să atragă Austria într-un război împotriva Rusiei; Austria, la rîndul ei, intenționa să folosească alianța cu puterile occidentale pentru a-și întări influența în Balcani, pentru a impune Principatelor dunărene dominația ei. — 5.
- 8 „The Times” — cel mai mare cotidian englez de orientare conservatoare; a fost fondat la Londra în 1785. — 5.
- 9 *Fedavei* (textual — care se jertfește pe sine însuși) — astfel erau numiți în evul mediu în Iran membrii cei mai fanatici ai sectei secrete musulmane (șiite) a asasinilor-ismailiți, întemeiată de feodalii iranieni la sfîrșitul secolului al XI-lea în vederea luptei împotriva cruciaților și turcilor selgiucizi care dominau în Iran. — 7.

- 10 *Peeliști* — grupul adeptilor lui R. Peel (al torylor moderați), care sprijineau politica acestuia de concesiuni economice făcute burgheziei comerciale și industriale și de menținere a dominației politice a aristocrației funciare și financiare. În 1846, Peel, făcând pe placul burgheziei industriale, a obținut abrogarea legilor cerealelor, fapt care a stîrnit profunde nemulțumiri în rândurile torylor protecționisti și a dus la sciziunea partidului tory și izolarea grupului peelist. În deceniul al 6-lea ei au constituit o fracțiune neînsemnată în parlament, fără un program bine definit, fiind, după expresia lui Marx, „ofițeri fără armată”; peeliștii au intrat în guvernul de coaliție al lui Aberdeen (1852—1855), unde au deținut posturi dintre cele mai importante, printre care și posturi militare. La sfîrșitul deceniului al 6-lea — începutul deceniului al 7-lea ei au intrat în partidul liberal. — 7.
- 11 La sfîrșitul articolului lui Marx, redacția lui „*Neue Oder-Zeitung*” a adăugat, pe baza unor comunicări telegrafice primite de la Londra, următorul paragraf, omis în ediția de față: „Potrivit telegramelor din 26 și 27 ianuarie primite de la Londra, lordul John Russell, după ce a expus în fața parlamentului motivele demisiei sale, a prezentat în legătură cu aceasta, în afară de alte documente, și corespondența dintre el și lordul Aberdeen, în care insistă asupra unor schimbări în conducerea treburilor militare. După părerea sa, starea lamentabilă a armatei de la Sevastopol era de necontestat, totuși, în pofida întregii sale experiențe practice, el nu putea stabili cauzele dezastrului. Lordul Palmerston a criticat motivele demisiei lui J. Russell, dar în același timp a fost de acord că războiul trebuie dus cu cea mai mare energie. El a afirmat că toate vasele au fost folosite în modul cel mai potrivit; pentru transportarea de unități militare, de muniții și provizii în Crimeea, și a cerut să se dea guvernului un vot formal de încredere sau de neîncredere. Cuvîntarea lui Roebuck — deși nu încăpea nici o îndoială că oratorul era bolnav — a fost întreruptă în repetate rânduri de puternicele aplauze ale tuturor fracțiunilor Camerei. În Camera lorzilor, contele Aberdeen a declarat că, în pofida retragerii influentului lor coleg, miniștrii socotesc de datoria lor să se opună propunerii de a se numi o comisie de anchetă”. — 8.
- 12 Este vorba de lucrarea publicată de Russell „*Memorials and Correspondence of Charles James Fox*”. Vol. 1—3, London, 1853—1854; volumul 4 al acestei lucrări a apărut în 1857. — 10.
- 13 *Puseism* — curent în sînul bisericii anglicane între anii 1830—1870. Își trage numele de la unul dintre întemeietorii lui — teologul Pusey de la Universitatea din Oxford, care stăruia ca în biserica anglicană să fie restabilite ceremoniile catolice și unele dogme ale catolicismului. Adepții puseismului și-au expus dogmele în articole și broșuri, pe care le-au publicat sub numele comun „*Tracts for the Times*”, de unde se trage și cea de-a doua denumire a lor — tractarianți. Puseismul era reflectarea religioasă a luptei aristocrației engleze, care căuta să-și păstreze influența în țară, împotriva burgheziei industriale, care aparținea în majoritatea ei diferitelor secte protestante. — 12.
- 14 Sistemul vînzării și cumpărării brevetelor de ofițeri în armată a apărut în Anglia la sfîrșitul secolului al XVII-lea. El a dăinuit pînă în 1871, asigurînd poziția monopolistă a aristocrației engleze în armată. Despre

acest sistem se vorbește în amănunțime în articolul lui K. Marx „Traficul cu funcții. — Știri din Australia” (vezi volumul de față, pag. 114—115). — 12.

- 15 „Războiul din Europa” este unul dintre numeroasele articole în legătură cu războiul Crimei scrise de Engels la rugămintea lui Marx pentru „New York Daily Tribune”.

„New York Daily Tribune” — ziar american, care a apărut din 1841 pînă în 1924. A fost întemeiat de cunoscutul ziarist și om politic american Horace Greely. Pînă la jumătatea deceniului al 6-lea al secolului trecut ziarul a fost organul aripii de stînga a whigilor americani, iar apoi al partidului republican. În deceniile al 5-lea și al 6-lea, ziarul s-a situat pe poziții progresiste și s-a ridicat împotriva sclaviei. La acest ziar au colaborat o serie de scriitori și publiciști americani de seamă; începînd de la sfîrșitul deceniului al 5-lea, unul dintre redactorii lui a fost Charles Dana, care era influențat de ideile socialismului utopic. Marx a colaborat la „New York Daily Tribune” din august 1851 pînă în martie 1862, adică mai bine de 10 ani; un mare număr de articole pentru acest ziar au fost scrise de Engels la rugămintea lui Marx. Articolele lui Marx și Engels publicate în „New York Daily Tribune” tratau cele mai importante probleme privind politica internațională și internă, mișcarea muncitorească, dezvoltarea economică a țărilor europene, expansiunea colonială, mișcarea de eliberare națională din țările asuprite și dependente etc. În perioada de recrudescență a reacțiunii în Europa, Marx și Engels au folosit acest ziar american cu largă răspîndire pentru a demasca, pe bază de fapte concrete, racilele societății capitaliste, contradicțiile de neîmpăcat care-i sînt inerente, precum și pentru a arăta caracterul limitat al democrației burgheze.

Redacția ziarului „New York Daily Tribune” și-a permis cîteodată unele libertăți cu articolele lui Marx și Engels, publicîndu-le fără semnătura autorului ca articole de fond și admițînd uneori intervenții în textul articolelor. Aceste acte abuzive ale redacției au stîrnit în repetate rînduri protestele lui Marx. Între 1855 și 1856 articolele lui Marx și Engels au fost, de regulă, publicate în „New York Daily Tribune” ca editoriale. În perioada cuprinsă în volumul de față, numai două articole au apărut în ziar sub semnătura lui Marx.

Începînd din toamna anului 1857, ca urmare a crizei economice din S.U.A., care s-a răsfrînt și asupra situației financiare a ziarului, redacția i-a cerut lui Marx să reducă numărul corespondențelor. Colaborarea lui Marx la acest ziar a încetat definitiv la începutul războiului civil din S.U.A. La ruperea legăturilor lui Marx cu ziarul „New York Daily Tribune” au contribuit în mare măsură creșterea, în cadrul redacției, a influenței partizanilor unui compromis cu statele sclavagiste, precum și faptul că ziarul s-a abătut de la linia sa progresistă. — 14.

- 16 Vezi adnotarea 108. — 14.

- 17 Vezi adnotarea 6. — 14.

- 18 Engels se referă la articolul său „Forțele militare ale Rusiei” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 564—568). — 15

- 19 *Tratatul de la Adrianopol* — tratat de pace încheiat la 14 septembrie 1829 între Turcia și Rusia, după războiul din 1828—1829, care se soldase cu victoria Rusiei. Potrivit acestui tratat, Rusia căpăta gurile Dunării cu insulele respective, precum și o parte considerabilă din coasta estică a Mării Negre la sud de locul unde râul Kuban se varsă în mare. Turcia a trebuit să recunoască autonomia Moldovei și Munteniei, acordându-le dreptul de a-și alege domnitorii. Garantarea acestei autonomii revenea Rusiei, ceea ce echivala cu instituirea protectoratului țarului asupra principatelor. Guvernul Turciei se obliga de asemenea să recunoască independența Greciei, care nu mai era legată de Turcia decât prin obligația de a plăti sultanului un tribut anual și să respecte prevederile tuturor tratatelor anterioare în ceea ce privește autonomia Serbiei, sancționând această autonomie printr-un firman special. — 19.
- 20 *„The Morning Advertiser”* — cotidian englez, fondat la Londra în 1794; între 1850 și 1860 a fost organul de presă al burgheziei radicale. — 20.
- 21 *Tractarianți* — vezi adnotarea 13. — 21.
- 22 Este vorba de expediția flotei engleze în delta râului Escaut, întreprinsă în 1809, în timpul războiului celei de-a 5-a coaliții împotriva Franței napoleoniene. Deși au ocupat insula Walcheren, englezii n-au știut totuși s-o folosească ca bază pentru desfășurarea unor acțiuni militare și, pierzând din cauza foametei și a bolilor, aproximativ 10 000 din cei 40 000 de soldați pe care îi aveau, au fost nevoiți să evacueze insula. — 21.
- 23 Articolul „Fostul guvern englez” reprezintă unul din numeroasele exemple de colaborare creatoare dintre Marx și Engels. La 30 ianuarie 1855, Marx i-a trimis lui Engels material pentru caracterizarea guvernului de coaliție al lui Aberdeen, care demisionase, iar în scrisoarea din 31 ianuarie adresată lui Engels, el a schițat planul dezvoltat al articolului menționat. Pe baza acestui material, Engels a scris la 1 februarie articolul de față, care a fost publicat ca articol de fond în „New York Daily Tribune” din 23 februarie. Pentru „Neue Oder-Zeitung” Marx a scris articolele „Guvernul răsturnat” și „Două crize”, care tratează aceeași problemă (vezi volumul de față, pag. 44—47 și 51—54). — 25.
- 24 *Brigada irlandeză* — fracțiunea deputaților irlandezi din parlamentul Marii Britanii. Între 1830 și 1860 o mare parte dintre membrii ei erau reprezentanți ai aripii conciliatoare, de dreapta, a mișcării naționale, aripă care exprima interesele vîrfurilor burgheziei irlandeze, ale landlorzilor și ale cercurilor clericale catolice. În același timp făceau parte din rîndurile ei și unii fruntași liberali irlandezi care se sprijineau pe arendașii înstăriți. În condițiile echilibrului care se stabilise între tory și whigi, brigada irlandeză, alături de manchesterieni, avea posibilitatea să schimbe raportul de forțe în parlament, să influențeze asupra desfășurării luptei parlamentare și să decidă uneori soarta guvernului. — 25.
- 25 În 1844, fiind ministru de interne al Marii Britanii, James Graham, pentru a face pe plac guvernului austriac, a dat ordin departamentului

- poștelor din Anglia să prezinte poliției, spre perlustrare, scrisorile emigranților revoluționari italieni, inclusiv scrisorile lui Mazzini, care din 1837 se afla la Londra ca emigrant. — 26.
- 26 În cuvîntarea sa ținută în cadrul ședinței din 31 mai 1853 a Camerei comunelor, Russell a declarat că parlamentul englez nu trebuie să sancționeze sprijinul de stat acordat bisericii catolice din Irlanda, întrucît clerul catolic nu este destul de devotat coroanei și constituției engleze. — 27.
- 27 *Compania Mărilor sudului* — a fost fondată în Anglia prin 1712, sub pretextul de a înlesni comerțul cu America de Sud și cu insulele din Oceanul Pacific; adevăratul ei scop erau însă speculațiile cu titlurile de stat. Compania a obținut din partea guvernului o serie de privilegii și drepturi de monopol, printre care și pe acela de a emite hîrtii de valoare în numele statului, și a desfășurat o vastă activitate speculativă, care s-a soldat în 1720 cu falimentul ei. Ca urmare a falimentului, datoriile publice au crescut simțitor; în 1853 Gladstone a încercat să lichideze o parte din ele prin cumpărarea acțiunilor devalorizate ale acestei companii. — 28.
- 28 Este vorba de *bill-urile cu privire la landlorzii și arendașii* din Irlanda, prezentate în parlamentul englez în noiembrie 1852. Ele stipulau o oarecare ușurare a condițiilor de arendare a pămîntului în Irlanda. În 1853 aceste bill-uri au fost trecute prin Camera comunelor, unde au primit aprobarea ipocrită a guvernului de coaliție, care spera că deputații irlandezi vor sprijini politica sa, dar au întîmpinat împotrivire în Camera lorzilor. În anii următori, ele au trecut dintr-o Cameră în cealaltă și au suferit diferite modificări; în iulie 1855 examinarea lor a fost din nou aminată sine die. Marx a analizat aceste bill-uri și a făcut o serie de aprecieri asupra lor în diferite articole (vezi volumul de față, pag. 385—386 și 518—519). — 29.
- 29 *Bill-ul cu privire la deportări* (Transportation Bill), care desființa, cu unele excepții, pedeapsa cu deportarea la muncă silnică în colonii pentru anumite delictе, a fost adoptat la 12 august 1853. După terminarea detențiunii preventive, condamnații primeau bilete de voie, pe baza cărora aveau dreptul să trăiască în Anglia sub supravegherea poliției și erau folosiți ca forță de muncă ieftină la muncile publice. Marx a făcut o serie de aprecieri asupra acestui bill în articolul „Problema războiului. — Populația Angliei și date cu privire la comerț. — Activitatea parlamentară” (vezi *K. Marx și F. Engels, Opere*, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 262). — 29.
- 30 Este vorba de consfătuirea ambasadurilor Angliei, Franței, Prusiei și a reprezentantului Austriei, convocată din inițiativa guvernului austriac la 24 iulie 1853 la Viena, penru a se ajunge la o mediație între Rusia și Turcia, în urma ascutirii relațiilor ruso-turce. Consfătuirea a elaborat o notă conciliantă (așa-numita notă de la Viena), care stipula obligația sultanului de a respecta tratatele de la Kuciuk-Kainarși (1774) și de la Adrianopol (1829), și de a garanta drepturile și privilegiile bisericii pravoslavnice din Imperiul otoman. Conform hotărîrii consfătuirii, nota trebuia trimisă întîi țarului, iar apoi, în caz că acesta o accepta, sultanului. Nicolaie I a fost de acord cu conținutul notei,

păstrându-și totodată dreptul de a o interpreta în felul său, dar sultanul a condiționat aprobarea notei de introducerea unei serii de modificări și clauze, pe care guvernul țarist le-a considerat inacceptabile.

În nota semnată de ambasadorii Angliei, Franței, Austriei și Prusiei la Constantinopol la 12 decembrie 1853 și înmînată Turciei la 15 decembrie 1853, cele patru puteri au propus guvernului turc ca ele să medieze restabilirea păcii între Rusia și Turcia, propunînd ca bază pentru tratative următoarele puncte: evacuarea trupelor rusești din Principatele dunărene, reînnoirea vechilor tratate dintre Rusia și Turcia, garantarea prin firmane speciale a drepturilor creștinilor din Turcia, schimbarea sistemului administrativ al Imperiului otoman. — 29.

- 31 Este vorba de corespondența secretă dintre ambasadorul englez la Petersburg, lordul Seymour și ministrul de externe al Angliei, lordul John Russell, iar mai târziu Clarendon; ea se referă la tratativele duse la începutul anului 1853 de Seymour cu Nicolaie I în problema turcă. În legătură cu discursul provocator ținut de John Russell în Camera comunelor la 17 februarie 1854 și îndreptat împotriva Rusiei, „*Journal de Saint-Petersbourg*” (organul de presă al ministerului de externe al Rusiei, editat în limba franceză) a publicat la 2 martie (18 februarie) 1854 un articol de fond care făcea aluzie la existența unei înțelegeri în problema turcă între guvernul țarist și guvernul Angliei, referindu-se, în sprijinul celor afirmate, la corespondența lui Seymour. Guvernul englez a fost nevoit să publice această corespondență. Marx a făcut o analiză amănunțită a acestor documente și a poziției echivoce pe care s-a situat guvernul englez în cursul tratativelor cu Nicolaie I, în articolele: „Documentele în legătură cu împărțirea Turciei” și „Corespondența diplomatică secretă” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 148—159 și 160—176). — 30.
- 32 Potrivit legislației existente în Anglia din 1662, în cazul cînd pauperii își schimbau domiciliul și cereau sprijinul epitropiei săracilor dintr-o parohie oarecare, printr-o hotărîre a tribunalului, ei puteau fi trimiși la urmă. La 10 februarie 1854 în Camera comunelor a fost prezentat un bill (Settlement and Removal Bill) care prevedea interzicerea în Anglia și Wales a trimeriei la urmă a săracilor. Bill-ul n-a fost adoptat de parlament. — 31.
- 33 Potrivit unei legi în vigoare în Anglia de la începutul secolului al XVIII-lea, deputații fiecărui parlament nou ales trebuiau să depună „jurămîntul de contestare” (să jure că contestă urmașilor lui Iacob al II-lea dreptul la tron); textul jurămîntului renega catolicismul. Deputații care nu depuneau acest jurămînt erau lipsiți de dreptul de a participa activ la lucrările parlamentului. Problema schimbării textului jurămîntului a fost, în repetate rînduri, ridicată în parlament, dar numai prin actul din 1866 cuvintele referitoare la fidelitatea față de adevărata credință au fost scoase. — 31.
- 34 Marx face aici o aluzie ironică la faptul că Sidney Herbert a fondat unele fapte istorice, atribuind Directoratului, instituit în 1795, acțiuni petrecute în 1793. La 2 aprilie 1793, în perioada războiului dus de Franța revoluționară împotriva coaliției puterilor europene, la Marele Cartier General al armatei de nord, în fruntea căruia se

- afla generalul Dumouriez, au fost trimiși comisari ai Convenției însoțiți de ministrul de război Beurnonville, pentru a-i transmite lui Dumouriez ordinul să se prezinte în fața Convenției în vederea unui interogator, fiind învinuit de a fi trădat revoluția. Dumouriez a refuzat să se supună Convenției, i-a arestat pe comisari și pe ministrul de război și i-a predat austriecilor. Scurt timp după aceea Dumouriez a trecut pe față de partea Austriei. — 33.
- 35 Marx se referă, fără îndoială, la opera satirică a lui Byron „English bards and Scotch reviewers”. — 34.
- 36 Prin *minorități*, Marx înțelege diferite mici fracțiuni și grupuri din parlamentul englez, care, deși puțin numeroase, au jucat în perioada guvernului de coaliție al lui Aberdeen un rol important, influențând desfășurarea luptei din sinul parlamentului datorită faptului că în parlament lipsea o majoritate fermă. Marx a caracterizat fracțiunile și grupurile parlamentare în articolul „Partide și clici” (vezi volumul de față, pag. 48—50). — 37.
- 37 Este vorba de poziția adoptată de Palmerston în conflictul anglo-grec în legătură cu afacerea Pacifico. Acesta era un negustor de origine portugheză, dar de cetățenie engleză. Casa lui Pacifico din Atena a fost incendiată în 1847, fapt care i-a servit mai târziu drept pretext lui Palmerston, pe atunci ministru de externe, pentru a trimite flota engleză în apele grecești și a da un ultimatum guvernului grec. Într-un discurs agresiv în legătură cu acest conflict, ținut în Camera comunelor la 25 iunie 1850, Palmerston și-a justificat acțiunile prin necesitatea de a se menține prestigiul cetățenilor englezi, comparându-i cu cetățenii Romei antice. — 42.
- 38 „*The Morning Post*” — cotidian englez conservator, a apărut la Londra din 1772 până în 1937. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea a fost organul elementelor de dreapta din partidul whig, care se grupaseră în jurul lui Palmerston. — 43.
- 39 „*The Daily News*” — ziar burghez englez de orientare liberală; sub această denumire a apărut la Londra din 1846 până în 1930. — 43.
- 40 „*The Herald*” — denumirea prescurtată a cotidianului englez de orientare conservatoare „*The Morning Herald*”; a apărut la Londra între 1780 și 1869. — 43.
- 41 *Mayfairienii sau radicalii din Mayfair* — așa era supranumit grupul pseudoradicalilor (Molesworth, B. Osborne și alții); în realitate însă el reprezenta acea parte a aristocrației engleze care cocheta cu cercurile democratice. Cuvântul „*Mayfair*” provine de la denumirea unuia dintre cele mai elegante cartiere ale Londrei, cartierul Mayfair, care e locuit de aristocrați. — 44.
- 42 A. Quételet. „*Sur l'homme et le développement de ses facultés, ou Essai de physique sociale*”, vol. I—II, Paris, 1835. Marx a folosit traducerea engleză a acestei cărți, apărută la Edinburg în 1842. — 48.

- 43 Școala manchesteriană — curent economic care exprima interesele burgheziei industriale. Adepții acestui curent, liber-schimbistii, militau pentru libertatea comerțului și pentru neamestecul statului în viața economică. Centrul de agitație al liber-schimbistilor era la Manchester, unde în fruntea acestei mișcări se aflau doi fabricanți de textile, Cobden și Bright, care în 1838 au organizat Liga împotriva legilor cerealelor. În deceniile al 5-lea și al 6-lea, liber-schimbistii au format o grupare politică aparte, care a intrat mai târziu în partidul liberal din Anglia. — 49.
- 44 Vezi adnotarea 31. — 53.
- 45 Engels se referă la articolul său „Bătălia de la Alma”, în care a analizat una dintre cele mai mari bătălii dintre armatele ruse și armatele aliaților care s-a dat în timpul războiului Crimeii la 20 (8) septembrie 1854 (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 557—563). — 55.
- 46 Este vorba de asedierea de către trupele engleze de sub comanda lui Wellington, în 1811, a fortăreței Badajóz (Spania), ocupată de armatele franceze în timpul războiului din Peninsula iberică (1808—1814). Wellington a ridicat de două ori asediul pentru a se lupta cu armata franceză, care venea în sprijinul celor asediați. — 58.
- 47 Engels se referă, probabil, la articolul său „Asediul Sevastopolului” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 569—574). — 58.
- 48 După lovitura de stat a lui Bonaparte de la 2 decembrie 1851 în Franța, Palmerston, care în acea perioadă era ministru de externe al Angliei, a aprobat într-o discuție avută cu ambasadorul Franței la Londra acțiunile uzurpatoare ale lui Ludovic Bonaparte. Palmerston și-a dat asentimentul fără a se fi consultat în prealabil cu ceilalți membri ai cabinetului whig, fapt care a dus la demisia sa în decembrie 1851, deși în principiu guvernul englez împărțea punctul de vedere al lui Palmerston, și a fost primul guvern din Europa care a recunoscut regimul bonapartist din Franța. — 61.
- 49 Este vorba de articolul „Cu privire la critica asediului Sevastopolului” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 661—663). — 63.
- 50 Shakespeare „Henric al IV-lea”, partea I, actul II, scena a IV-a. — 64.
- 51 Seria de articole „Lordul Palmerston” a fost scrisă de Marx pentru „Neue Oder-Zeitung” cu prilejul formării guvernului Palmerston la 6 februarie 1855; ele reprezintă în esență un rezumat al cunoscutului pamflet „Lordul Palmerston”, scris de Marx în toamna anului 1853 pentru „New York Daily Tribune” și publicat în întregime de organul de presă cartist „The People's Paper” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 365—435). — 66.
- 52 Cu prilejul examinării în parlamentul englez în iunie 1850 a conflictului anglo-grec în legătură cu așa-zisa afacere Pacifico (vezi

adnotarea 37), politica externă a guvernului, în care Palmerston ocupa postul de ministru de externe, a fost aprobată de Camera comunelor; Camera lorzilor, dimpotrivă, s-a pronunțat cu o majoritate de 37 de voturi împotriva poziției pe care s-a situat guvernul în problema pusă în discuție. De asemenea, Franța și Rusia au lăsat să se înțeleagă, prin ambasadorii lor la Londra, că sînt nemulțumite de poziția guvernului englez: ambasadorul Franței a părăsit Londra în mod demonstrativ, iar ambasadorul Rusiei nu a luat parte la dineul oferit de Palmerston. — 67.

53 *Legile cerealelor*, prin care se urmărea îngrădirea sau interzicerea importului de cereale din străinătate, au fost introduse în Anglia, în 1815, în interesul marilor proprietari funciari — landlorzii. Burghezia industrială, care lupta împotriva legilor cerealelor sub lozincă libertății comerțului, a obținut abrogarea lor în 1846. — 68.

54 *Blocada râului Escout și a coastelor olandeze*, instituită de flota anglo-franceză în 1832, a avut drept scop să silească Olanda să pună capăt acțiunilor militare reuate de aceasta în 1831 împotriva Belgiei, care se separase de ea în 1830. Acțiunile militare au încetat în 1833. În același timp, în urma unei înțelegeri între cele 5 puteri (Anglia, Franța, Rusia, Prusia și Austria), atât Olanda cît și Belgia au fost silit să accepte condițiile de compromis ale tratatului de pace (1833) elaborate de aceste puteri.

Blocada gurilor râurilor Tajo și Duero a fost instituită de Anglia în timpul războiului civil din Portugalia (1828—1834), dus între absolutiști (partidul feudal-clerical), conduși de pretendentul la tronul Portugaliei, don Miguel, și constituționaliști (partidul burghez-liberal). Ca să-și întărească influența în Peninsula iberică și să submineze în această regiune pozițiile Austriei, care-i sprijinea pe absolutiști, guvernul englez și-a trimis în apele portugheze flota, care a blocat gurile râurilor Tajo și Duero, contribuind astfel la victoria constituționaliștilor.

Blocada Buenos-Aires-ului și a întregii coaste argentinene, instituită de flota anglo-franceză, a fost începută în 1845 cu scopul de a determina guvernul argentinian să dea acces vaselor străine pe fluviul Parana și pe alte fluvii. Anglia și Franța și-au atins acest scop în 1852, silind Argentina să semneze un tratat în acest sens. — 69.

55 Potrivit tratatului încheiat în 1816 între guvernul Angliei și guvernul Regatului celor două Sicilii (Regatul Neapolului), acesta din urmă se obliga să nu acorde celorlalte țări privilegii comerciale care să lezeze interesele Angliei. În 1838 regele Neapolului a acordat însă unei companii franceze dreptul de monopol asupra extragerii sulfului în Sicilia, fapt care a stîrnit protestele vehemente ale Angliei. Pentru a-l sili pe regele Neapolului să-și revoce hotărîrea, în 1840 guvernul Angliei a dat ordin flotei sale din Marea Mediterană să pornească acțiuni militare. Neapolul a fost silit să satisfacă pretențiile Angliei, reziliind contractul cu Compania franceză.

Despre expediția în legătură cu atacarea Pacifico vezi adnotarea 37.

Vorbind de *expediția din golful Persic* Marx face aluzie la acțiunile flotei engleze în timpul conflictului anglo-iranian din 1838—1841, care a izbucnit în urma asedierii de către armatele iraniene a fortăreței afgane Herat, un foarte important nod de căi comerciale. Campania întreprinsă de șahul Iranului, Muhamed, împotriva fortăreței Herat în 1837 a fost o urmare a ascuțirii în această regiune nu numai a antagonismelor iraniano-afgane, dar și a celor anglo-ruse. Căutînd să întărească influența Angliei în Afganistan, să slăbească influența tot mai mare a Rusiei în Iran și totodată să impună Iranului un tratat comercial dezavantajos, guvernul englez a declarat că acțiunile șahului sînt ostile Angliei și a cerut ridicarea asediului fortăreței Herat. În urma refuzului șahului de a satisface această pretenție, guvernul englez a rupt relațiile diplomatice cu Iranul și, amenințînd cu războiul, a trimis în 1838 o escadră în golful Persic. Șahul Iranului a fost nevoit să ridice asediul și să consimtă apoi la încheierea unui tratat comercial dezavantajos cu Anglia. — 69.

- 56 Este vorba de amestecul Angliei în așa-numitul război carlist din Spania (1833—1840), care s-a dat între forțele reacționare feudale-catolice, conduse de pretendentul la tron, don Carlos, și forțele taberei burgheze-liberale, care sprijineau guvernul regentei Maria Cristina. Pretexțiind că ajută guvernul spaniol, Anglia și-a trimis în Spania flota precum și o legiune britanică de voluntari care a luat parte la acțiunile militare din 1835—1837. Adevăratul scop al amestecului Angliei în treburile Spaniei era tendința de a-și întări influența în Peninsula iberică.

Războiul împotriva Chinei pentru importul de opium (așa-numit primul război „al opiumului” din 1839—1842) — război de cîmpire dus de Anglia împotriva Chinei, care a însemnat începutul transformării Chinei într-o țară semicolonială. Drept pretext pentru acest război a servit faptul că autoritățile chineze au distrus la Kanton rezervele de opium care aparțineau negustorilor străini. China a fost înfrîntă în acest război. Profitînd de înfrîngerea înapoiatei Chine feudale, colonialiștii englezi i-au impus tilhărescul tratat de la Nankin (29 august 1842), prin care se prevedea ca 5 porturi chineze să fie deschise comerțului englez (Kanton, Amoy, Fucijou, Ninbo, Șanghai), insula Honkong să treacă în „veșnică stăpînire” a Angliei și China să plătească o contribuție uriașă. Potrivit protocolului adițional din 1843, China mai trebuia să acorde străinilor dreptul de exteritorialitate. — 69.

- 57 În 1838, Anglia, care nu putuse transforma Afganistanul într-o unealtă a politicii sale, văzînd refuzul emirului afgan Dost-Muhammed de a încheia o alianță cu Anglia împotriva Iranului și Rusiei, a hotărît să-l răstoarne pe acesta printr-o intervenție armată și să așeze pe tron pe protejatul ei, șahul Sudju. Trupele engleze au invadat Afganistanul, au cîmpit și au pustiit aproape întreaga țară și l-au făcut prizonier pe Dost-Muhammed; dominația englezilor n-a fost însă de lungă durată. În urma răscoalei populare din noiembrie 1841, trupele engleze au fost zdrobite și nimicite. În 1842 englezii au mai făcut o încercare de a cuceri Afganistanul, soldată și ea cu un eșec total.

Bombardarea fortăreței siriene Saint Jean d'Acre de către flota anglo-austriacă a avut loc în timpul războiului turco-egiptean din 1839—1841. Anglia intervenise în conflict, temându-se de acțiunile separate ale Rusiei de sprijinire a sultanului Turciei și căutând totodată să izoleze Franța, care, în lupta pentru sfera de influență în Orientul apropiat, miza pe cîrmuitorul Egiptului, Mahomed-Ali, cuceritorul Siriei. Guvernul Angliei a obținut ca cele patru puteri (Anglia, Rusia, Austria și Prusia) să semneze la 15 iulie 1840 Convenția de la Londra, care prevedea un ajutor militar acordat sultanului. Pe baza acestei convenții i s-a dat lui Mahomed-Ali un ultimatum prin care i se cerea să se supună sultanului și să-i înapoieze imediat toate posesiunile, în afară de Egipt și de partea de sud a Siriei. În urma refuzului lui Mahomed-Ali, vase militare engleze și austriece au bombardat în toamna anului 1840 Beyrutul, Saint Jean d'Acre și alte fortărețe de pe coasta siriană. Mahomed-Ali a fost nevoit să cedeze și să accepte ultimatumul celor patru puteri. — 69.

58 *În legătură cu tratatul de la Adrianopol vezi adnotarea 19.*

Convenția de la Balta-Liman — acord intervenit între Rusia și Turcia la 1 mai (19 aprilie) 1849 în legătură cu staționarea trupelor lor în Moldova și Valahia, unde fuseseră trimise cu scopul de a înăbuși mișcarea revoluționară. Potrivit convenției, regimul de ocupație urma să fie menținut pînă la înlăturarea deplină a pericolului revoluționar (trupele străine au fost evacuate din Principate abia în 1851); totodată se introducea vremelnice principii de domnitorilor de către sultan, cu consimțămîntul țarului, și se prevedea o serie de măsuri din partea Rusiei și a Turciei, inclusiv o nouă ocupație militară în cazul izbucnirii unei noi revoluții. — 70.

59 *La 8 mai 1852 reprezentanții Rusiei, Austriei, Angliei, Franței, Prusiei, Suediei, împreună cu reprezentanții Danemarckii au semnat protocolul de la Londra cu privire la integritatea monarhiei daneze. La baza tratatului a stat protocolul adoptat la 4 iulie 1850 de participanții mai sus-amintiți la Conferința de la Londra (cu excepția Prusiei), protocol care stabilea principiul indivizibilității posesiunilor coroanei daneze, inclusiv ducatele Schleswig și Holstein. În protocolul de la Londra, țarul Rusiei este menționat ca unul din pretendenții legali la tronul Danemarckii (în calitate de descendent al ducelui de Holstein-Gottorp, Karl-Peter-Ulrich, care a domnit în Rusia sub numele de Petru al III-lea). Acesta din urmă renunțase însă la drepturile sale în favoarea ducelui Cristian Glücksburg, declarat urmașul regelui Frederic al VII-lea. Acest fapt a creat un precedent pentru pretențiile țarului Rusiei la tronul Danemarckii în cazul stingerii dinastiei Glücksburg. — 70.*

60 *Este vorba de convenția semnată la 19 (7) mai 1815 la Londra de reprezentanții Rusiei, Angliei și Țărilor de Jos în legătură cu despăgubirile convenite Rusiei pentru cheltuielile de război legate de izgonirea trupelor napoleoniene din provinciile olandeze și belgiene. Potrivit acestei convenții, guvernele Angliei și Țărilor de Jos se obligau să plătească drept compensație o parte din împrumutul contractat de Rusia la bancherii olandezi Gope & Co. și dobînzile la această datorie neamortizate pînă la 1 ianuarie 1816. Un articol special al convenției prevedea că plata datoriei încetează în caz că provinciile*

belgiene se vor desprinde de Țările de Jos. După revoluția din 1830 și formarea statului belgian independent, guvernul Țărilor de Jos a suspendat plățile. Cu toate acestea, la 16 (4) noiembrie 1831, Palmerston a semnat în numele guvernului englez o nouă convenție cu Rusia, care confirma vechile obligații financiare ale Angliei. — 70.

61 *Tratatul de la Unkiar-Skelessi* dintre Rusia și Turcia a fost încheiat la 8 iulie (26 iunie) 1833. Semnarea tratatului a fost precedată de debarcarea, în localitatea Unkiar-Skelessi, din zona Bosforului, a trupelor rusești trimise cu scopul de a da ajutor sultanului Turciei, a cărei capitală era amenințată de armata lui Ibrahim-pașa, fiul cîrmuitorului Egiptului, Mahomed-Ali, care se răzvrătise împotriva sultanului. În mai 1833, în urma mediației Angliei și Franței, Poarta a încheiat pace cu Mahomed-Ali, cedîndu-i Siria și Palestina. Cu toate că pericolul care-l amenințase pe sultan fusese înlăturat, diplomația țaristă a știut să profite de situația încordată și de prezența trupelor rusești în Turcia pentru a determina Poarta să încheie o alianță defensivă cu Rusia, obținînd totodată ca în tratatul de la Unkiar-Skelessi, care a dat acestei alianțe o formă juridică, să fie inclusă o clauză secretă prin care, la cererea Rusiei, Turcia se obliga să nu permită trecerea prin strîmtori a vaselor militare străine, cu excepția celor rusești. Un alt articol confirma tratatul de la Adrianopol și celelalte acorduri ruso-turce. Termenul de valabilitate a tratatului a fost fixat pentru 8 ani. — 70.

62 Prin tratatul de la Adrianopol, din 1829, Rusiei îi reveneau insulele din Delta Dunării, garantîndu-se totodată libertatea navigației pe Dunăre pentru vasele comerciale ale tuturor țărilor. Totuși, în 1836, pe baza unui ucuz al senatului cîrmuitor dat la 2 martie (19 februarie), la brațul Sulina a fost instituit un post de carantină rus, care de fapt a avut rolul unei vămi care controla traficul vaselor în această parte a fluviului. Cînd în aprilie 1836 această problemă a fost dezbătută în parlamentul englez, Palmerston a declarat că acțiunile Rusiei nu au adus prejudicii comerțului anglo-turc și de aceea el consideră că nu există temeiuri pentru un amestec diplomatic al Angliei. — 71.

63 „*Portfolio*” — denumire prescurtată a culegerii de documente și materiale diplomatice publicate de D. Urquhart la Londra. Seria „*The Portfolio ; or a Collection of State Papers*” („Portofoliul, sau Colecția de documente oficiale”) a apărut în anii 1835—1837, iar o altă serie a apărut în anii 1843—1845 sub denumirea „*The Portfolio. Diplomatic Review*” („Portofoliul. Cronică diplomatică”). — 71.

64 „*The Manchester Guardian*” — ziar burghez din Anglia, organ al adepților liber-schimbismului (*free-traders*), ulterior organ al partidului liberal ; fondat la Manchester în 1821. — 75.

65 Este vorba de broșura lui McNeill : „*Progress and present position of Russia in the East*”, Londra, 1836, publicată fără numele autorului. — 78.

- 66 „*The Morning Chronicle*” — cotidian burghez englez, care a apărut la Londra din 1770 până în 1862; organ al whigilor; la începutul deceniului al 6-lea al secolului trecut, organ al peelștilor, apoi al conservatorilor. — 81.
- 67 „*The Economist*” — revistă săptăminală engleză pentru probleme economice și politice, fondată la Londra în 1843; organ al marii burghezii industriale. — 82.
- 68 Articolul „Războiul care amenință Europa” a fost scris de Engels pentru „*New York Daily Tribune*”. Marx a reprodus acest articol cu mici prescurtări și schimbări în corespondențele pentru „*Neue Oder-Zeitung*”: „Chestiuni parlamentare și militare” (vezi volumul de față, pag. 92—94) și „Starea armatelor” („*Zustand der Armeen*”). Articolul „Starea armatelor”, publicat în „*Neue Oder-Zeitung*” din 24 februarie 1855, n-a fost inclus în ediția de față, întrucît conținutul lui a fost complet epuizat într-un articol din „*Tribune*”. — 84.
- 69 *Blue Books* (Cărțile albastre) — denumire generică dată publicațiilor care cuprind materiale ale parlamentului englez și documente diplomatice ale ministerului de externe. Cărțile albastre, numite astfel din pricina coperților lor albastre, au început să fie editate în Anglia din secolul al XVII-lea. Ele reprezintă principalul izvor oficial al istoriei economice și diplomatice a acestei țări. — 92.
- 70 Este vorba de cartea: W.F.P. Napier. „*History of the War in the Peninsula and in the South of France from the year 1807 to the year 1814*”, vol. I—VI, Londra, 1828—1840. — 94.
- 71 Este vorba de dezbaterile care au avut loc în parlamentul englez în 1845 în jurul mării subsidiilor acordate Colegiului catolic din Maynooth (Irlanda), înființat în 1795. Mărirea subsidiilor colegiului avea drept scop atragerea clerului catolic irlandez de partea claselor dominante din Anglia, slăbindu-se astfel mișcarea de eliberare națională din Irlanda. — 97.
- 72 Este vorba de reforma electorală, al cărei bill a fost adoptat de Camera comunelor din Anglia în 1831 și confirmat definitiv de Camera lorzilor în iunie 1832. Reforma era îndreptată împotriva monopolului politic al aristocrației funciare și financiare și dădea reprezentanților burgheziei industriale acces în parlament. Proletariatul și mica burghezie, care au constituit principala forță în lupta pentru reformă, au fost înșelați de burghezia liberală și n-au primit drept de vot. — 98.
- 73 *Carta poporului*, care conținea revendicările cartiștilor, a fost publicată la 8 mai 1838 sub formă de proiect de lege ce trebuia să fie prezentat în parlament. Ea cuprindea șase puncte: votul universal (pentru bărbații care au atins vârsta de 21 de ani) alegeri anuale în parlament, vot secret, egalizarea circumscripțiilor electorale, anulara censului de avere la cei care candidează pentru locuri de deputați în parlament, remunerarea deputaților. Marx arată importanța Cartei poporului și în alte articole din volumul de față (vezi pag. 150—151, 259, 288—289). — 98.

74 *Carta mică* — așa a fost intitulat proiectul de lege cu privire la reforma electorală, prezentat în repetate rânduri în parlamentul englez, în perioada 1848—1851, de către liderul radicalilor burghezi Hume, în opoziție cu Carta poporului elaborată de cartiști. Proiectul de lege al lui Hume prevedea dreptul de vot pentru toți cei care posedă o casă sau cel puțin o parte dintr-o casă (Household Suffrage), alegeri parlamentare la fiecare trei ani și votul secret. El a devenit programul Asociației naționale pentru reforma parlamentară și financiară.

Asociația națională pentru reforma parlamentară și financiară a fost înființată de radicalii burghezi în 1849, în scopul agitației pentru Carta mică a lui Hume și pentru efectuarea unei reforme fiscale. Opunînd programul lor revendicărilor cartiștilor, radicalii burghezi socoteau că, dată fiind slăbirea activității politice a clasei muncitoare după inusul suferit de demonstrația cartiștilor din 10 aprilie 1848, vor putea scinda mișcarea cartistă și supune masele muncitoare influenței lor. Agitația desfășurată de radicalii burghezi și susținută de Cobden, Bright și de elementele cartiste reformiste, în frunte cu O'Connor, n-a avut succes. Și în deceniul al 6-lea majoritatea cartiștilor au rămas fideli Cartei poporului. În 1855 Asociația națională pentru reforma parlamentară și financiară s-a dizolvat. — 98.

75 Împăratul roman Caligula l-a numit consul pe calul său favorit. — 100.

76 Europenii denumeau *Mari Mogoli* pe cîrmuitorii imperiului întemeiat în 1526 în India de nord și care în secolul al XVIII-lea a intrat în declin (aceștia erau socotiți urmași ai lui Gînghis-han, de aici și numele de „mogoli”). — 100.

77 Aluzie la numirea lui Russell, din inițiativa lui Palmerston, ca reprezentant al Angliei la Conferința de la Viena, care trebuia să se deschidă în martie 1855 (în legătură cu aceasta, vezi adnotarea 108). — 101.

78 *Emanciparea catolicilor* — abolirea în 1829 de către parlamentul englez a îngrădirilor drepturilor politice ale catolicilor. Catolicii, a căror majoritate o formau irlandezii, au obținut dreptul de a fi aleși în parlament și de a ocupa unele funcții guvernamentale; totodată censul electoral de avere a fost mărit de cinci ori. Prin această manevră, clasele conducătoare din Anglia urmăreau să atragă de partea lor virfurile burgheziei irlandeze și pe proprietarii funciari catolici, scindînd în felul acesta mișcarea națională irlandeză. — 102.

79 *Legea cu privire la săraci*, adoptată în 1834 de parlamentul englez, admitea o singură formă de ajutorare a săracilor — cazarea lor în case de muncă, cu regim de muncă obligatorie ca în închisori, denumite de popor „bastilii pentru săraci”. Legea urmărea să-i silească pe săraci să accepte condițiile grele de muncă din fabrici, sporind astfel numărul brațelor de muncă ieftine pentru burghezia industrială. — 105.

80 Este vorba de una dintre cele mai mari greve ale muncitorilor englezi din deceniul al 6-lea al secolului trecut. În august 1853 au intrat în grevă țesătorii și filatorii de la fabricile de textile din

Preston și din împrejurimi, cerind ridicarea salariilor cu 10%; ei au fost susținuți de muncitorii din alte ramuri de producție. Drept răspuns, Asociația patronilor a declarat lock-out în septembrie 1853. Din cei 30 000 de muncitori din Preston au fost în grevă aproximativ 25 000. Datorită ajutorului acordat de muncitorii din alte orașe, muncitorii din Preston au rezistat peste 36 de săptămâni. Cartiștii au participat activ la organizarea campaniei de strângere de fonduri pentru greviști. Deși lock-outul a încetat în februarie 1854, greva a continuat. Pentru a sparge greva, Asociația patronilor a început să aducă la Preston muncitori din Irlanda și din casele de muncă din Anglia. În martie 1854, conducătorii grevei au fost arestați. Pe măsură ce fondurile bănești se epuizau, muncitorii au fost siliți să se întoarcă la lucru. Greva a luat sfârșit în mai. Amănunte în legătură cu greva din Preston — vezi *K. Marx și F. Engels, Opere*, vol. 9, Editura politică, 1959, și vol. 10, Editura politică, 1961. — 106.

- 81 Într-o serie de cazuri, redacția ziarului „New York Daily Tribune” a schimbat începutul articolelor lui Marx și Engels, căutând să le dea aparența unor articole scrise în S.U.A. Redacția ziarului a operat intervenții de felul acesta și în primele rînduri ale articolului de față. — 110.
- 82 *Actul cu privire la răzvrătire (Mutiny Act)* — lege adoptată de parlament în 1689 și prelungită în fiecare an (cu completări) pînă în 1881, prin care se acorda anual coroanei dreptul de a ține un anumit contingent de trupe și de a introduce în aceste unități regulamente și rînduiele militare. — 114.
- 83 *Simonie* — sistem de vînzare și cumpărare a funcțiilor bisericești, practicat în evul mediu, împotriva căruia s-au ridicat încă din secolul al XII-lea adepții unei reforme a bisericii. — 115.
- 84 În numărul din 9 martie 1855 al lui „Neue Oder-Zeitung” a fost publicată o notă în care se afirma că celebrul medic englez Granville i-ar fi spus în 1853 lui Palmerston că țarul va muri în curînd și l-ar fi sfătuit ca, în politică față de Rusia, să țină seama de această prevestire a lui. — 119.
- 85 *Pythia* — preteasă prezicătoare din templul lui Apollon de la Delphi (Grecia antică). — 119.
- 86 „*Moniteur*” — numele prescurtat al cotidianului francez „Le Moniteur universel”, editat la Paris din 1789 pînă în 1901; din 1799 pînă în 1869 — organ oficial al guvernului. Articolul amintit de Marx a fost publicat în numărul din 17 februarie 1855 al ziarului „Moniteur”. — 121.
- 87 Marx se referă la broșura anonimă „De la conduite de la guerre d'Orient. Expédition de Crimée. Mémoire adressé au gouvernement de S. M. l'Empereur Napoléon III par un officier général”. Bruxelles, 1855. Publicarea acestei broșuri, care conținea o critică violentă la adresa comandamentului expediției din Crimeea, a stîrnit senzație și a avut un răsunset viu în presă; paternitatea acestei broșuri a fost atribuită prințului Napoleon (Jerôme Bonaparte-junior). — 121.

- 88 Este vorba de articolele antibonapartiste ale ziaristului și dramaturgului englez A. B. Richards, publicate în ziarul „Times” în perioada decembrie 1851—noiembrie 1852 (sub semnătura „Un englez”), în care era vorba de Ludovic-Napoleon și de lovitura de stat de la 2 decembrie 1851. — 121.
- 89 Marx citează cuvîntarea rostită de Jones la mitingul din St. Martin's-Hall și apărută în numărul din 3 martie 1855 al lui „The People's Paper”.
- „The People's Paper” — săptămînal cartist, fondat în mai 1852 la Londra de E. Jones, unul dintre conducătorii cartismului revoluționar, prieten al lui Marx și Engels. Din octombrie 1852 pînă în decembrie 1856, Marx și Engels au colaborat la acest săptămînal. În afară de o serie de articole scrise special pentru „The People's Paper” de Marx și Engels, ziarul a publicat și cele mai importante articole ale lor apărute în „New York Daily Tribune”. În această perioadă, „The People's Paper” a apărut în mod consecvent interesele clasei muncitoare și a propagat ideile socialismului. Trecerea lui Jones la radicalii burghezi a dus la încetarea colaborării lui Marx și Engels la „The People's Paper” și la ruperea temporară a legăturilor lor cu Jones. În iunie 1858 ziarul a trecut în miinile unor afaceriști burghezi. — 121.
- 90 Este vorba de ascuțirea contradicțiilor anglo-franceze în Orientul apropiat în perioada războiului turco-egiptean din 1839—1841. Faptul că Convenția de la Londra din 15 iulie 1840 (vezi adnotarea 57) cu privire la acordarea unui ajutor militar sultanului Turciei împotriva cirmuitoarelor Egiptului, Mahomed-Ali, a fost încheiată fără participarea Franței a dus la înrăutățirea bruscă a relațiilor dintre Anglia și Franța și a creat pericolul unui război. Temîndu-se de formarea unei coaliții antifranceze, Franța a fost nevoită să renunțe de a-mai susține pe Mahomed-Ali. — 122.
- 91 În 1846 guvernul Guizot a reușit să obțină încheierea căsătoriei fiului celui mai mic al regelui Franței, Ludovic-Filip, duce de Montpensier, cu infanta Spaniei Maria-Luiza-Fernanda și să deçoace căsătoria proiectată de Anglia dintre prințul Leopold de Coburg și regina Spaniei, Isabella a II-a. Lupta dusă în jurul acestor proiecte matrimoniale de guvernele Angliei și Franței a provocat în 1846—1847 o înăsprire simțitoare a relațiilor anglo-franceze. — 122.
- 92 *Tratatul de la Utrecht din 1713* — unul dintre tratatele de pace încheiate între Franța și Spania, de o parte, și statele care au participat la coaliția antifranceză (Anglia, Olanda, Portugalia, Prusia și Habsburgii din Austria), de altă parte, prin care se punea capăt războiului îndelungat pentru succesiunea la tronul Spaniei (început în 1701). Potrivit acestui tratat, tronul Spaniei era acordat pretenzentului francez, Filip de Bourbon, nepotul lui Ludovic al XIV-lea; în schimb, regele Franței trebuia să abandoneze planurile sale de a uni monarhia franceză cu cea spaniolă și să renunțe pentru sine și pentru urmașii săi din ramura franceză a Bourbonilor la dreptul asupra coroanei spaniole. Tratatul sancționa trecerea unui număr de

colonii franceze și spaniole din Indiile occidentale și America de Nord, precum și a Gibraltarului în posesiunea Angliei.

Invinuind în 1846 și 1847 Franța că a încălcat tratatul de la Utrecht, Palmerston se referea la intenția lui Ludovic-Filip de a crea prin căsătoria celui mai mic fiu al său cu infanta Spaniei noi perspective de unire a celor două monarhii. — 122.

- 93 Este vorba de acordul încheiat în 1835 de liderul aripii liberale a mișcării naționale irlandeze, O'Connell, și fracțiunea irlandeză din parlament cu liderii partidului whig. Întrucît tratativele au fost duse în casa lordului Litchfield din Londra, acest acord a primit denumirea de acordul Litchfield. — 129.
- 94 Este vorba de agitația pentru revocarea uniunii anglo-irlandeze din 1801. Uniunea impusă de guvernul englez Irlandei după înăbușirea răscoalei din Irlanda din 1798 suprima ultimele rămășițe de autonomie a Irlandei și desființa parlamentul irlandez. Revendicarea revocării Uniunii (Repeal of Union) a devenit, începînd din deceniul al 3-lea al secolului al XIX-lea, lozincă cea mai populară din Irlanda. Cu toate acestea, liberalii burghezi aflați în fruntea mișcării naționale (O'Connell și alții) considerau agitația în favoarea revocării uniunii doar ca un mijloc de a obține de la guvernul englez mici concesii pentru burghezia irlandeză. Încheind în 1835 o tranzacție cu whigii englezi, O'Connell a făcut ca această agitație să înceteze cu totul. Sub influența mișcării de masă, liberalii irlandezi au fost însă nevoiți să înființeze în 1840 Asociația repealerilor, pe care au încercat s-o orienteze pe calea unor compromisuri cu clasele guvernante engleze. — 129.
- 95 În 1848, în Irlanda a fost pregătită o răscoală populară pentru eliberarea națională a țării și instaurarea republicii. Principalii inițiatori ai răscoalei erau Mitchell, Lalor și alți reprezentanți ai aripii revoluționare a Confederației irlandeze, înființată în 1847, în urma scizunii Asociației repealerilor (vezi adnotarea 94). Din pricina arestării lui Mitchell și a altor capi ai mișcării, precum și din pricina tacticii conciliatoare, în fond trădătoare, a aripii liberale a Confederației conduse de Smith O'Brien, n-a fost posibilă o acțiune comună. În iulie 1848 au avut loc doar răscoale dispartate la orașe și acțiuni spontane ale țărănimii în diferite regiuni, care au fost însă înfrînte. Guvernul englez a reprimat cu cruzime pe participanții la mișcarea revoluționară din 1848 din Irlanda. — 131.
- 96 Articolul „Evenimentele din Crimeea” reprezintă o traducere a articolului „Bilanțul acțiunilor militare din Crimeea” (The Results in the Crimea”), scris de Engels pentru „New York Daily Tribune” și publicat ca articol de fond la 2 aprilie 1855. Traducînd articolul lui Engels pentru „Neue Oder-Zeitung”, Marx a mai introdus cîteva schimbări și prescurtări neînsemnate. — 132.
- 97 *Bătălia de la Eupatoria* dintre trupele rusești și trupele turcești a avut loc la 17 (5) februarie 1855. — 134.
- 98 Primele pasaje din articolul de față sînt adăugate de redacția ziarului „New York Daily Tribune”. — 136.

- 99 La 21—22 mai 1809, în regiunea *Aspern* (pe malul stîng al Dunării, nu departe de Viena), a avut loc una din cele mai mari bătălii între armatele lui Napoleon I și armata austriacă, condusă de arhiducele Karl; această bătălie s-a soldat cu victoria austrieilor. Pentru a-și salva armatele de la pieire, Napoleon I le-a retras de pe malul stîng al Dunării. — 138.
- 100 Este vorba de bătălia de la *Leipzig* din 16—19 octombrie 1813, în care coaliția statelor europene (Rusia, Prusia și Austria) împotriva Franței napoleoniene a reușit să obțină o victorie hotărîtoare asupra armatei lui Napoleon I, silindu-l pe acesta să se retragă dincolo de Rin. — 138.
- 101 Aluzie la puciul nereușit al lui Ludovic Bonaparte de la Strasburg din 30 octombrie 1836. — 138.
- 102 *Optsprezece brumar* (9 noiembrie 1799) — lovitură de stat, care a încheiat procesul contrarevoluției burgheze în Franța; ca urmare a loviturii de stat a fost instaurată dictatura militară a lui Napoleon Bonaparte.
- La 14 iunie 1800, în bătălia de la *Marengo* (nordul Italiei), armata lui Napoleon Bonaparte a reușit să obțină victoria asupra armatelor austriece. Această primă mare victorie a lui Bonaparte, după lovitură de stat, a contribuit la consolidarea puterii sale.
- Prin cea de-a doua ediție a lui *Optsprezece brumar*, Marx și Engels înțeleg lovitură de stat a lui Ludovic Bonaparte din 2 decembrie 1851. — 141.
- 103 „*The Leader*” — săptămînal burghez englez de orientare liberală fondat în 1850 la Londra. — 145.
- 104 *Asociația păcii* — organizație burgheză pacifistă, întemeiată la Londra în 1816 de secta religioasă a quakerilor. Asociația se bucura de sprijinul activ al liber-schimbistilor, care socoteau că, în condiții de pace și cu ajutorul libertății comerțului, Anglia va putea să-și valorifice mai bine superioritatea în domeniul industrial și să-și asigure dominația economică și politică. — 146.
- 105 *Legea cu privire la ziua de muncă de zece ore*, care se referea numai la adolescenți și femei, a fost adoptată de parlamentul englez la 8 iunie 1847.
- În februarie 1850 tribunalul trezoreriei (una dintre instanțele judecătorești superioare din Anglia) a pronunțat un verdict de achitare a fabricanților acuzați de încălcarea legii cu privire la ziua de muncă de zece ore. Această hotărîre, care nu însemna de fapt decât abolirea legii, a stîrnit împotrivirea muncitorilor; în legătură cu aceasta, la 5 august 1850 parlamentul a adoptat o nouă lege, care stabilea durata zilei de muncă la 10 1/2 ore pentru femei și adolescenți și fixa totodată începutul și sfîrșitul zilei de muncă.
- Engels a făcut o analiză amănunțită a legii din 1847 cu privire la ziua de muncă de zece ore în articolele „Problema zilei de muncă de zece ore” și „Legea engleză cu privire la ziua de muncă de zece ore” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 7, Editura politică, 1960 pag. 244—250 și 251—262). — 147.

- 106 O dare de seamă asupra acestui miting, la care a luat cuvîntul Ernest Jones, a fost publicată în numărul din 19 martie al ziarului „Morning Post” și în numărul din 24 martie 1855 al lui „The People’s Paper”. — 148.
- 107 *Bătălia de la Inkerman* în Crimeea dintre armata rusă și armatele anglo-franceze a avut loc la 5 noiembrie (24 octombrie) 1854. Bătălia s-a soldat cu înfringerea armatelor ruse, dar operațiile active ale armatei ruse au silit pe aliați să renunțe la luarea imediată cu asalt a Sevastopolului și să treacă la un asediu de durată al fortăreței. Această bătălie este descrisă în amănunțime în articolul lui Engels „Bătălia de la Inkerman” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1961, pag. 593—599). — 152.
- 108 *Conferința de la Viena* — conferința reprezentanților Rusiei, Angliei, Franței, Austriei și Turciei, convocată la Viena în scopul elaborării condițiilor în vederea încheierii păcii între statele beligerante în războiul Crimeii. Conferința s-a deschis la 15 martie 1855 și a durat, cu unele întreruperi, pînă la 4 iunie 1855. La baza tratativelor au fost puse așa-zisele 4 puncte (vezi adnotarea 6). Consimțind la acceptarea cu unele rezerve a punctelor 1, 2 și 4, Rusia a respins categoric punctul 3, care stipula, în interpretarea puterilor apusene, limitarea forțelor maritime militare ale Rusiei de la Marea Neagră. Reprezentanții Angliei și Franței au insistat ca Rusia să accepte fără rezerve toate punctele. Ei au respins pînă și propunerea de compromis făcută de Austria la ultima ședință a conferinței. Această propunere stipula ca Rusiei și Turciei să li se acorde dreptul de a ajunge la o înțelegere în ceea ce privește forțele lor maritime militare la Marea Neagră. Conferința și-a suspendat lucrările fără a ajunge la nici o hotărîre. — 152.
- 109 *Ceterum censeo* — primele cuvinte din expresia devenită proverbială a lui Cato cel Bătrîn, cu care își încheia de obicei toate cuvîntările sale din senatul roman: *Ceterum censeo Carthaginem esse delendam* (Eu socot că Cartagina trebuie să fie distrusă). — 153.
- 110 Un fragment din articolul lui Engels „Ultima manevră a lui Napoleon”, ca și articolul următor „Bătălia de la Sevastopol” au fost reproduse de Marx, cu anumite prescurtări, în corespondența „Ultimele evenimente din Crimeea” („Ueber die letzten Vorgänge in der Krim”), publicată în numărul din 26 martie 1855 al ziarului „Neue Oder-Zeitung”. — 159.
- 111 Prințul Napoleon a comandat în 1854 o divizie în Crimeea. Intrucît nu aproba expediția din Crimeea, nu avea aptitudini militare și nici nu se bucura de popularitate în rîndurile armatei, prințul Napoleon a încercat să pretexteze motive de boală și să se sustragă de la conducerea acțiunilor militare, iar în cele din urmă s-a întors cu de la sine putere la Paris. — 160.
- 112 În legătură cu varianta germană a articolului de față, vezi adnotarea 110. Primul paragraf a fost, evident, adăugat de redacția lui „New York Daily Tribune”. — 163.
- 113 „The Press” — săptămînal englez, organ al torylor; a apărut la Londra din 1853 pînă în 1866. — 168.

- 114 Marx se referă, probabil, la vizita făcută la Paris în martie 1853 de lordul Malmesbury, fostul ministru de externe în cabinetul tory al lui Derby. După cum comunică ziarul „Times” în numărul din 23 martie 1853, Napoleon al III-lea l-a invitat pe Malmesbury la un dineu în cursul căruia a avut cu el o discuție confidențială. După cum rezultă din memoriile lui Malmesbury însuși, la dineul oferit de împăratul Franței a fost subliniată necesitatea consolidării relațiilor de prietenie între Anglia și Franța. — 168.
- 115 É. Girardin. „La paix”. Paris, 1855. — 170.
- 116 Aluzie la cartea lui Ludovic Bonaparte „Des idées napoléoniennes”, apărută la Paris în 1839. — 170.
- 117 *Palatul St. James's* din Londra — de la sfârșitul secolului al XVII-lea reședința regilor Angliei; aici aveau loc în secolul al XIX-lea diferite ceremonii și recepții. — 171.
- 118 *Exeter Hall* — clădire din Londra, loc de adunare a diferitelor asociații religioase și filantropice. — 176.
- 119 În primul alineat al articolului de față sînt vizibile urmele intervenției redacției lui „New York Daily Tribune”. — 183.
- 120 Engels se referă la articolul său „Bilanțul acțiunilor militare din Crimeea”, a cărui variantă germană se publică în volumul de față, pag. 132—135. — 183.
- 121 Este vorba de articolul „Ultimele evenimente din Crimeea”, a căruă variantă engleză este inserată în volumul de față, pag. 163—167. — 189.
- 122 *Sistemul înlocuirii în armată* a fost multă vreme larg răspîndit în Franța și reprezenta unul din privilegiile claselor avute. Orice om cu stare chemat să-și facă stagiul militar putea să-și găsească în schimbul unei sume un înlocuitor. În perioada revoluției franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, sistemul înlocuirii a fost interzis, dar Napoleon I l-a legiferat din nou. În aprilie 1855, în sistemul înlocuirii în armată au survenit modificări: potrivit noii legi, înlocuitorii, dacă nu erau rude apropiate ale recrutilui, erau aleși de către organele de stat, iar sumele de bani depuse pentru înlocuire se vărsau la fondul special destinat „dotării armatei”. Scopul urmărit de noua lege era crearea unei armate mai stabile și devotate împăratului. În 1872 sistemul înlocuirii în armată a fost desființat în Franța — 192.
- 123 „*Fra Diavolo*” — operă comică a compozitorului francez Auber pe un libret de Scribe. — 194.
- 124 Este vorba de eroica insurecție a proletariatului parizian din 23—26 iunie 1848, reprimată cu cruzime de burghezia franceză. Înfrîngerea insurecției din iunie a constituit semnalul pentru ofensiva contra-revoluției în țările europene. — 198.

- 125 Articolul de față a fost publicat și în numărul din 30 aprilie 1855 al ziarului „New York Daily Tribune”, ca articol de fond, sub titlul „Justificarea lui Napoleon” („Napoleon’s apology”). — 200.
- 126 În legătură cu *tratatul de la Adrianopol* vezi adnotarea 19.
Tratatul de la Kuciuk-Kainargi — tratat de pace încheiat între Rusia și Turcia la 21 (10) iulie 1774 ca urmare a victoriei Rusiei în războiul ruso-turc din 1768—1774. Prin efectul acestui tratat, Rusia a căpătat o parte din litoralul nordic al Mării Negre între Bugul de sud și Nipru, împreună cu cetatea Kinburn, precum și Azovul, Kerciul și Ieni-Kale, obținând totodată recunoașterea independenței Crimeii, ceea ce a înlesnit ulterior alipirea ei la Rusia. Vasele de comerț ale Rusiei au obținut dreptul de liberă navigație prin Bosfor și Dardanele. În același timp sultanul Turciei se obliga să acorde o serie de privilegii bisericii pravoslavnice; printre altele, articolul 14 prevedea dreptul de a zidi o biserică ortodoxă la Constantinopol.
 Necrologul împăratului Nicolaie, la care se referă Engels, a fost publicat în „Moniteur” din 27 martie 1855; în el se afirma că modul tendențios în care Rusia a interpretat tratatul de la Adrianopol a servit drept pretext pentru războiul Crimeii. Or, în discuțiile purtate în ajunul războiului Crimeii, în jurul problemei „locurilor sfinte”, Rusia invocă condițiile tratatului de la Kuciuk-Kainargi, în care privilegiile bisericii pravoslavnice erau stipulate printr-un articol special. — 201.
- 127 La 20 iulie 1808, în bătălia de la *Bailen*, în perioada războiului pentru independența Spaniei (1808—1814), armatele franceze comandate de generalul Dupont au fost încercuite de spanioli și au capitulat.
 La 29—30 august 1813, la *Kulm* (Cehia), în timpul războiului coaliției statelor europene împotriva Franței napoleoniene, armatele franceze de sub comanda generalului Vandamme au fost încercuite de armatele austriece și făcute prizoniere. — 201.
- 128 *Moltke*. „Der russisch-türkische Feldzug in der europäischen Türkei 1828 und 1829”. Berlin, 1845. — 201.
- 129 Articolul „Incursiunea de la 23 martie” reprezintă traducerea articolului „Asediul Sevastopolului” („The Siege of Sevastopol”), scris de Engels pentru „New York Daily Tribune” și publicat ca articol de fond în numărul din 30 aprilie 1855 al acestui ziar. La traducerea articolului Marx a introdus câteva schimbări neînsemnate de ordin redacțional. — 205.
- 130 Articolele de față au fost scrise de Engels la cererea lui Marx pentru a fi publicate în același timp în „Neue Oder-Zeitung” și „New York Daily Tribune”. După cum rezultă din cel de-al doilea articol din „Neue Oder-Zeitung” și din scrisoarea lui Marx către Elsner din 17 aprilie 1855, Engels intenționa să continue critica teoriilor panslaviste, întrucât Marx și Engels acordau o mare importanță dezvoltării esenței reacționare a acestor teorii. Totuși, în ziare n-au mai apărut alte articole ale lui Engels pe această temă.
 Articolele lui Engels despre panslavism au fost publicate în „New York Daily Tribune” la 5 și 7 mai 1855 sub titlul „Lupta din Europa” („The European Struggle”) și „Punctul vulnerabil al Austriei” („Austria’s Waekness”) într-o formă denaturată; astfel, în cel de-al

doilea articol, redacția lui „Tribune” a intercalat un alineat întreg, în care sînt elogiate ideile panslaviste ale unuia din colaboratorii ziarului, A. Gurowski. — 210.

- 131 *Congresul slavilor* s-a întrunit la 2 iunie 1848 la Praga; la congres a ieșit la iveală lupta dintre cele două curente în mișcarea națională a popoarelor slave subjugate de imperiul habsburgic. Curentul de dreapta, liberal-moderat, în care se încadrau și conducătorii congresului (Palacký, Safarik), a încercat să rezolve problema națională prin menținerea și consolidarea monarhiei habsburgice. Curentul de stînga, democratic (Sabina, Frič, Libelt etc.) s-a ridicat cu hotărîre împotriva acestui curent și a căutat să întreprindă acțiuni comune cu mișcarea democrat-revoluționară din Germania și din Ungaria. Unii dintre delegații la congres din aripa radicală, care au participat activ la revoluția de la Praga din iunie 1848, au fost supuși unor crunte represalii. La 16 iunie reprezentanții aripii liberal-moderate rămași la Praga au amînat fără termen lucrările congresului. — 213.
- 132 În 1804 a avut loc în Serbia o răscoală a poporului care a marcat o etapă importantă în istoria luptei seculare de eliberare națională duse de poporul sîrb împotriva stăpînirii feudalilor turci. Cauza directă a răscoalei a fost masacrarea sîrbilor de către ienicerii turci. În februarie 1804 masele largi ale poporului sîrb, conduse de fostul haiduc Gheorghe Petrovici (Karagheorghe), reprezentant al burgheziei sătești, s-au ridicat la luptă împotriva ocupanților turci. Mișcarea sîrbilor a primit un sprijin important prin acțiunile încununate de succes ale armatei ruse în Balcani în timpul războiului ruso-turc din 1806—1812. Izbutind să alunge în cursul acestui război pe ocupanții turci, sîrbii și-au instaurat în 1811 o conducere politică proprie. În conformitate cu tratatul de la București din 1812, Turcia trebuia să acorde Serbiei autonomie în conducerea treburilor interne. Cînd însă armata napoleoniană a invadat Rusia, sultanul a încălcat acest tratat, organizînd în 1813 o expediție de pedepsire și instaurîndu-și temporar dominația în Serbia. În urma unei noi răscoale victorioase a sîrbilor în 1815, precum și a ajutorului diplomatic acordat de Rusia, jugul otoman a fost răsturnat, iar în urma războiului ruso-turc din 1828—1829 Turcia a fost nevoită să recunoască în 1830, printr-un firman special al sultanului, autonomia (independența de fapt) a Serbiei. — 214.
- 133 Este vorba de participarea Rusiei țariste la reprimarea revoluției din 1849 din Ungaria. — 215.
- 134 Engels se referă aici la filozoful idealist german Bruno Bauer, care, într-o serie de broșuri: „Rusia și Germania” (1853), „Rusia și Anglia” (1854) și altele, a dezvoltat în fond idei panslaviste. — 216.
- 135 În 1797 guvernul englez a promulgat un act special cu privire la restricția (limitarea) bancară, prin care se fixa un curs forțat al bancnotelor și se anula schimbarea bancnotelor pe aur. Schimbarea bancnotelor pe aur a fost reluată abia în 1821 pe baza unei legi din 1819. — 217.

- 136 A. Haxthausen. „Studien über die innern Zustände, das Volksleben und insbesondere die ländlichen Einrichtungen Russlands“. Dritter Teil, Berlin, 1852, S. 526. — 217.
- 137 *Asociația pentru reforma administrativă* a fost creată în mai 1855 la Londra din inițiativa liderilor cercurilor liberale ale burgheziei comerciale și financiare (a „cercurilor afaceriste” din City). Folosind nemulțumirea din țară, care creștea sub influența știrilor din presă și a comisiei parlamentare de anchetare a dezastrului armatei engleze din Crimeea, asociația sconta să exercite cu ajutorul unor mișcări de masă o presiune asupra parlamentului și să obțină pentru reprezentanții marii burghezii comerciale și financiare acces mai larg în funcțiile de stat, care se găseau în miinile aristocrației engleze. Încercările liderilor asociației de a ajunge la o înțelegere cu cartiștii și de a-și asigura astfel sprijinul maselor populare în lupta împotriva oligarhiei n-au fost încununate de succes. La mitingurile organizate de asociație, ca și la propriile lor mitinguri, cartiștii au cerut, în opoziție cu revendicarea burgheză moderată a unei reforme administrative, o reformă parlamentară pe baza Cartei poporului (vezi adnotarea 73). Agitația făcută de asociație pentru o reformă administrativă n-a avut succes, și în curând asociația a încetat să mai existe. Pentru amănunte în legătură cu asociația și cu atitudinea cartiștilor față de ea, vezi volumul de față, pag. 243—246, 258—260, 286—289. — 218.
- 138 Marx face aluzie la romanul satiric al scriitorului german din secolul al XVIII-lea Wieland „Die Geschichte der Abderiten”, în care se povestește cum, certându-se pentru niște fleacuri, populația orașului antic Abdera din Tracia s-a împărțit în două tabere, iar lupta dintre acestea era să ducă orașul la pieire. Prima ediție a romanului a apărut la Weimar în 1776. — 219.
- 139 *Războiul de 30 de ani 1616—1648* — război european, provocat de lupta dintre protestanți și catolici. Războiul, care a început prin răscoala din Cehia împotriva jugului monarhiei habsburgice și printr-o ofensivă a reacțiunii catolice, s-a transformat într-un război între tabăra feudalo-catolică (papa, Habsburgii din Spania și Austria, principii catolici din Germania) și țările protestante (Cehia, Danemarca, Suedia, Olanda burgheză și o serie de state germane care îmbrățișaseră Reforma), susținute de regii Franței — rivali ai Habsburgilor. Germania devenise teatrul principal al acestui război, obiectul jafului militar și al pretențiilor acaparatoare ale beligeranților. Războiul, care în prima sa etapă, a avut un caracter de împotrivire față de forțele reacționare ale Europei feudalo-absolutiste, s-a transformat, în special începând din 1635, într-o serie de invadări ale teritoriului Germaniei de către cuceritorii străini care rivalizau între ei. Războiul s-a terminat în 1648 prin încheierea Păcii westfalice, care consfințea fărâmițarea politică a Germaniei. — 219.
- 140 Marx se referă la Papa Pius al IX-lea, care în 1846 — începutul lui 1848, în condițiile creșterii mișcării revoluționare în Italia, a efectuat în Statul papal o serie de reforme liberale-moderate, în interesul nobilimii și al burgheziei comerciale și industriale, încercând să preîntâmpine în acest fel o revoluție. — 220.

- 141 Este vorba de rolul jucat de Odilon Barrot în campania banchetelor pentru reforma electorală, pornită în Franța în ajunul revoluției din februarie 1848 de reprezentanții opoziției burgheze și mic-burgheze. Grupul de deputați ai Camerei, în frunte cu Odilon Barrot (așa-numita opoziție dinastică), care se alăturase aripii drepte a opoziției burgheze, a luat parte la organizarea acestei campanii, căutând să dea întregii mișcări un caracter inofensiv pentru monarhia din iulie. Opoziția dinastică considera revendicarea unei reforme electorale moderate drept mijloc de preîntâmpinare a revoluției și de menținere a dinastiei de Orléans. — 220.
- 142 Articolul lui Engels „Din Sevastopol” a fost publicat și în „Neue Oder-Zeitung” din 11 mai 1855 sub titlul „Asediul Sevastopolului” („Die Belagerung von Sewastopol”). În limba germană, acest articol a apărut cu numeroase prescurtări. — 221.
- 143 Este vorba de suspendarea temporară a ședințelor Conferinței de la Viena, provocată de divergențele dintre participanții la tratative în privința punctului 3 al condițiilor prezentate Rusiei (vezi adnota-re 108). Rusia a respins pretențiile puterilor occidentale cu privire la reducerea forțelor ei maritime militare de la Marea Neagră, în urma cărui fapt ședințele Conferinței de la Viena au fost temporar suspendate la 26 aprilie 1855. Ultima ședință a conferinței a avut loc la 4 iunie 1855. — 221.
- 144 Despre această știre, care s-a dovedit a fi neîntemeiată, Engels scrie pe baza unor date verificate, în articolul „Războiul Crimeii” (vezi volumul de față, pag. 250—257). Întăriturile rușilor despre care este vorba au fost cucerite de către armatele aliaților abia la 7 iunie (26 mai) 1855. — 221.
- 145 Inițial, articolul a fost scris pentru „New York Daily Tribune” și a apărut, ca articol de fond, sub titlul „Noua ofensivă în Crimeea” („The new move in the Crimea”) în numărul din 29 mai 1855 al acestui ziar. În ediția de față articolul se tipărește după varianta publicată în „Neue Oder-Zeitung”, întrucât în textul englez este vizibilă intervenția redacției ziarului „Tribune”, care, între altele, indică o altă cifră a trupelor aliaților din Crimeea, pe baza comunicărilor lui Pulski, corespondentul ziarului la Londra. — 231.
- 146 *Liga împotriva legilor cerealelor* a fost întemeiată în 1838 de către fabricanții Cobden și Bright din Manchester. Militând pentru libertatea deplină a comerțului, Liga căuta să obțină abrogarea legilor cerealelor (vezi adnotarea 53) cu scopul de a face posibilă scăderea salariilor muncitorilor și de a slăbi pozițiile economice și politice ale aristocrației funciare. În lupta ei împotriva proprietarilor funciari, Liga a încercat să folosească și masele muncitorești. Dar pe vremea aceea muncitorii înaintați din Anglia porniseră pe calea organizării politice de sine stătătoare a mișcării muncitorești (cartismul). După abrogarea legilor cerealelor în 1846, Liga și-a încetat existența. Abrogarea legilor cerealelor de către guvernul tory al lui Peel, în urma campaniei duse de Ligă, a provocat sciziuni în sînul partidului tory și le-a înlesnit whigilor în 1846 venirea la putere. — 236.

- 147 Este vorba de actul parlamentar din 1716 (Septennial Act), care mărea în interesul oligarhiei whigilor legislatura parlamentară de la 3 la 7 ani. — 237.
- 148 În legătură cu casele de muncă vezi adnotarea 79. — 237.
- 149 În legătură cu expediția din Walcheren vezi adnotarea 22. — 239.
- 150 Acest articol a fost publicat în „Neue Oder-Zeitung” sub titlul „Främintările din afara parlamentului” („Die Aufregung ausserhalb des Parlaments”). — 243.
- 151 Este vorba de *Comitetul organizatoric cartist de la Londra*, înființat în februarie 1855, în urma reorganizării „Comitetului de salut și protest”. (Acesta din urmă fusese înființat în octombrie 1854, din inițiativa lui E. Jones, cu scopul de a organiza la Londra o întâlnire solemnă cu Armand Barbès, participant la revoluția din 1848 din Franța, eliberat atunci din închisoare, precum și de a pregăti o demonstrație de protest împotriva vizitei pe care Napoleon al III-lea avea de gând s-o facă atunci la Londra.) Comitetul de organizare de la Londra a acționat împreună cu Comitetul executiv central al cartiștilor și și-a pus ca sarcină renașterea mișcării cartiste de masă la Londra, precum și întărirea colaborării internaționale a forțelor democratice. Din comitet făceau parte : Jones, Harrison, Taylor și alții ; sarcina de a stabili relații pe plan internațional revenea unei comisii compuse din 7 membri aleși din sânul comitetului care, împreună cu reprezentanții emigranților francezi, germani și de altă naționalitate de la Londra, a format Comitetul internațional. La sfârșitul anului 1855, Comitetul organizatoric de la Londra și-a încetat activitatea, iar Comitetul internațional a devenit o organizație de sine stătătoare. În 1856 el și-a schimbat denumirea în Asociația internațională, fiind sub această denumire pînă în 1859. — 244.
- 152 Marx se referă la articolul de fond din numărul din 12 mai 1855 al ziarului „The People's Paper”, în care sînt demascate intrigile Asociației pentru reforma administrativă și semnificația politicii ei de cochetare cu cartiștii. — 246.
- 153 Aici și mai departe, Engels se referă la articolul său „Noua ofensivă din Crimeea”, a cărui variantă germană este inclusă în volumul de față, pag. 231—234. — 250.
- 154 *Bătălia de la Iena* dintre trupele prusiene și cele franceze de sub comanda lui Napoleon I a avut loc la 14 octombrie 1806 și s-a încheiat cu zdrobirea trupelor prusiene și capitularea Prusiei. — 254.
- 155 *Downing-Street* — stradă din centrul Londrei, unde se află sediul guvernului. — 258.
- 156 Este vorba de broșura anonimă „The City, or the Physiology of London Business ; with Sketches on Change and at the Coffee Houses”, Londra, 1845. Marx citează această carte în volumul al III-lea al „Capitalului”. — 259.

- 157 În numărul din 11 aprilie 1855 al ziarului „Moniteur” a apărut editorialul „Expediția din Orient”, în care erau reproduse instrucțiunile date de Napoleon al III-lea mareșalului Saint-Arnaud. Engels a făcut o amplă analiză a acestui editorial în articolul „Critica articolului lui Napoleon din «Moniteur»” (vezi volumul de față, pag. 200—204). — 261.
- 158 Expediția armatelor franceze de sub comanda lui Espinasse în Dobrogea, care a avut loc în iulie 1854 și în cursul căreia un mare număr de soldați au pierit secerăți de holeră și de alte boli, s-a soldat printr-un eșec. — 262.
- 159 În noaptea de 1 spre 2 decembrie 1851, unul din batalioanele regimentului comandat de Espinasse a primit ordinul de a păzi clădirea Adunării naționale; la 2 decembrie, Espinasse, care fusese cumpărat de bonapartiști, a ocupat cu armatele sale clădirea în care aveau loc ședințele Adunării, contribuind astfel la victoria loviturii de stat a lui Ludovic Bonaparte. — 262.
- 160 Este vorba de declarația făcută de Disraeli la ședința din 22 mai 1855 a Camerei comunelor că în zilele imediat următoare el va supune Camerei spre examinare proiectul unui mesaj adresat reginei, în care va fi exprimată nemulțumirea provocată de politica oscilantă a guvernului Palmerston în problema păcii și a războiului. Această moțiune a fost prezentată la 24 mai 1855, stîrnind dezbateri aprinse în parlament. Marx a analizat aceste dezbateri într-o serie de articole (vezi volumul de față, pag. 273—282, 292—294, 303—305). — 263.
- 161 Partea din acest articol care tratează ultimele evenimente din Crimeea (pînă la paragraful referitor la împrejurările care au dus la numirea lui Pelissier), reprezintă traducerea articolului „Noul comandant suprem francez” („The new French Commander”), scris de Engels și publicat ca articol de fond în „New York Daily Tribune” din 12 iunie 1855. — 265.
- 162 În clădirea bisericii Sf. Ștefan (palatul Westminster) se țin începînd din 1547 ședințele Camerei comunelor. — 271.
- 163 Fărîmițarea forțelor de clasă în Franța după revoluția din februarie 1848 și înfrîngerea insurecției din iunie a muncitorilor parizieni au dat cercurilor bonapartistice posibilitatea de a folosi votul universal pentru ca, la alegerile prezidențiale din 10 decembrie 1848, să aducă pe Ludovic Bonaparte în postul de președinte al republicii. În 1851 Ludovic Bonaparte a folosit în scopuri demagogice lozincă reintroducerii votului universal, abrogat la 31 mai 1850 de Adunarea legislativă a Franței, pentru lovitură de stat de la 2 decembrie. Marx a analizat aceste evenimente în lucrările „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850” (vezi *K. Marx și F. Engels, Opere*, vol. 7, Editura politică, 1960) și „Otsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte” (vezi *K. Marx și F. Engels, Opere*, vol. 8, Editura politică, 1960). — 288.
- 164 În 1842 cercurile radicale, ca și cele liberale liber-schimbiste ale burgheziei, au făcut o serie de încercări de a subordona mișcarea muncitorească influenței lor și de a o folosi în interesul agitației pentru abrogarea legilor cerealelor și pentru reforme burgheze. Ei au for-

- mulat revendicarea „dreptului de vot deplin”, revendicare confuză, care putea fi interpretată în fel și chip, pentru a-i distrage pe muncitori de la lupta pentru realizarea programului social și politic al cartiștilor. Sprijinindu-se pe câțiva dintre liderii cartiștilor (Lovett și alții), care adoptaseră o poziție conciliatoare, radicalii burghezi au obținut convocarea în 1842 (aprilie și decembrie) la Birmingham a două conferințe ale reprezentanților burgheziei și ai cartiștilor, la care a fost pusă problema agitației comune pentru o reformă electorală. Însă propunerea de a înlocui Carta poporului printr-un nou „bill cu privire la drepturi” și prin revendicarea „dreptului de vot deplin” a fost categoric respinsă de majoritatea cartistă a conferinței din 27 decembrie 1842. Din acest moment cartă a devenit o revendicare exclusivă a maselor largi populare. — 289.
- 165 Este vorba de editarea de către Molesworth între 1839 și 1845 a operelor lui Thomas Hobbes în limba engleză în 11 volume, iar în limba latină în 5 volume. — 293.
- 166 Marx se referă la monologul lui Hamlet (Shakespeare. „Hamlet”, actul III, scena a 2-a), în care acesta povățuiește actorii să păstreze în interpretare simțul măsurii. — 293.
- 167 Este vorba de cartea: Ch. Babbage, „On the Economy of Machinery and Manufactures”. Londra, 1832. — 293.
- 168 Aici se face aluzie la romanele lui Bulwer-Lytton „Cel din urmă baron” și „Eugène Aram”. În primul e redată figura unuia dintre principalii participanți la luptele feudale intestinale din Anglia secolului al XV-lea, contele Warwick, supranumit „făcătorul de regi”. — 293.
- 169 Primele rînduri ale alineatului unu și trei din articolul de față, în care este vorba de comunicatele primite cu vaporul „Asia” și din Halifax, au fost adăugate de redacția ziarului. — 295.
- 170 O variantă prescurtată a acestui articol al lui Engels cu neînsemnate modificări de ordin redacțional făcute de Marx a fost publicată în numărul din 15 iunie 1855 al lui „Neue Oder-Zeitung” sub titlul „Critica acțiunilor militare din Crimeea” („Kritik der Krimischen Unternehmen”). Primul alineat al articolului din „New York Daily Tribune” a fost adăugat de redacția ziarului. — 306.
- 171 Engels se referă la articolul său „Asediul Sevastopolului”, a cărui variantă germană a fost inclusă în volumul de față (vezi pag. 205—209). — 307.
- 172 „*Le Constitutionnel*” — cotidian burghez francez; a apărut la Paris din 1815 pînă în 1870; în deceniul al 5-lea organ al aripii moderate a orléaniștilor; în perioada revoluției din 1848 a exprimat vederile burgheziei contrarevoluționare regaliste, grupată în jurul lui Thiers; după lovitură de stat de la 2 decembrie 1851 — ziar bonapartist. — 312.
- 173 Este vorba de desființarea Republicii de la Roma și instaurarea puterii laice a papii în iulie 1849, ca o consecință a intervenției întreprinse în urma unei hotărâri a guvernului francez. Ca președinte al republicii franceze, Ludovic Bonaparte a fost unul dintre organizatorii intervenției. — 312.

- 174 *Pacea de la Tilsit* — tratatele de pace încheiate la 7 și 9 iulie 1807 între Franța napoleoniană și participanții la cea de-a patra coaliție antifranceză, Rusia și Prusia, care fuseseră înfrinse în război. Condițiile de pace erau extrem de grele pentru Prusia, care a pierdut o parte însemnată din teritoriul ei (inclusiv toate posesiunile situate la vest de Elba). Rusia n-a suferit nici o pierdere teritorială și a obținut chiar districtul Belostok, care aparținuse până atunci Prusiei. În schimb însă, Alexandru I a trebuit să recunoască cuceririle franceze în Germania și schimbările teritoriale făcute acolo de Napoleon, precum și suveranitatea lui Napoleon asupra insulelor Ionice; Alexandru I a trebuit să consimtă de asemenea la crearea ducatului Varșovia, care nu era decît o bază de atac franceză la granițele Rusiei, și să adere la blocada împotriva Angliei (așa-numita blocadă continentală). — 314.
- 175 Este vorba de tratatul de alianță încheiat la 20 aprilie 1854 între Austria și Prusia, potrivit căruia ambele state își asumau obligația de a acționa în comun împotriva Rusiei în caz că ea va refuza să evacueze Principatele dunărene, sau armatele ruse își vor continua înaintarea în Balcani. — 316.
- 176 Lower Empire (de la franțuzescul Bas-Empire) — denumire folosită în istoriografie pentru Imperiul bizantin; a devenit nume comun, desemnînd statele aflate în faza de declin și destrămare. — 317.
- 177 Scrisoarea lui Ch. Napier a fost publicată în ziarul „Morning Advertiser” din 15 iunie 1855. — 318.
- 178 Articolul promis de Marx n-a putut fi găsit în „Neue Oder-Zeitung”. — 319.
- 179 *Trinity-House* — Clădire din Londra, unde a fost instalată conducerea corporației maritime britanice, fondată în secolul al XVI-lea în scopul sprijinirii comerțului și navigației maritime. — 319.
- 180 „*Reynolds's Newspaper*” — săptămînal englez de orientare radicală, editat la Londra, începînd din 1850, de Reynolds; la începutul deceniului al 6-lea a susținut pe cartiști. — 325.
- 181 Pradt. „Du Congrès de Vienne”, Paris, 1815, vol. I, pag. 262. — 328.
- 182 Knesebeck. „Denkschrift betreffend die Gleichgewichtslage Europa's beim Zusammenritte des Wiener Congresses verfasst”. Berlin, 1854, pag. 11—14. — 329.
- 183 Este vorba, probabil, de cartea: A. G. Dunlop. „Cossack Rule, and Russian Influence in Europe and over Germany”. Londra, 1855. — 331.
- 184 Prima parte a articolului lui Marx (Comunicatul în legătură cu luarea Sevastopolului), din care redacția ziarului a scos anumite pasaje, a fost publicată în „Neue Oder-Zeitung” sub forma unei corespondențe de sine stătătoare. — 337.
- 185 „*Somnambula*” — operă a compozitorului italian Vincenzo Bellini. — 337.

- 186 „*God save the Queen*” („Dumnezeu s-o ocrotească pe regină”) — imnul de stat al Angliei,
 „*Rule Britannia*” („Condu, Britanie”) — imnul național al Angliei,
 „*Partant pour la Syrie*” („Plecând în Siria”) — în perioada celui de-al doilea Imperiu, imnul oficial care se executa la solemnitățile lui Napoleon al III-lea. — 337.
- 187 În timpul trecerii în revistă a trupelor care a avut loc la Boulogne la sfârșitul lunii septembrie 1854, Napoleon al III-lea a declarat, bazându-se pe unele zvonuri false, că Sevastopolul a fost luat de către aliați. — 337.
- 188 „*Russkii Invalid*” — organ al ministerului de război, a apărut din 1813 pînă în 1917 la Petersburg; începînd din 1816 a apărut zilnic.
 Comunicatul cu privire la incidentul de la Hangö (este vorba de atacul comis în mai 1855 împotriva echipajului unei ambarcații de pe o fregată engleză care debarcase pe insula Hangö și pe care garnizoana rusă o considerase ca fiind în misiune de recunoaștere), a fost publicat în numărul din 1 iunie 1855 al acestui ziar. — 338.
- 189 În lupta de la *Waterloo* (Belgia) de la 18 iunie 1815 armata lui Napoleon I a fost înfrîntă de armatele anglo-olandeze de sub comanda lui Wellington și de armata prusiană de sub comanda lui Blücher. — 341.
- 190 Marx se referă aici la expresia: „*It's Hamlet without the Prince*” („Asta-i Hamlet fără prințul”), expresie răspîdită în Anglia și care desemnează lipsa elementului esențial într-o anumită problemă. — 341.
- 191 „*The Globe*” — denumire prescurtată a ziarului de seară englez „*The Globe and Traveller*”, care apare la Londra din 1803; organ al whigilor; în perioadele cînd whigii erau la cîrma statului, ziar guvernamental; începînd din 1866, organ al conservatorilor. — 342.
- 192 Aici și la începutul acestui alineat Marx se referă la articolul „*Critica acțiunilor militare din Crimeea*”, a cărei variantă engleză este inserată în volumul de față (vezi pag. 265—268), precum și la articolul „*Prologul la comedie jucat la lordul Palmerston. Ultimele evenimente din Crimeea*” (vezi pag. 265—268). — 342.
- 193 În legătură cu *tratatul de la Unkiar-Skelessi* vezi adnotarea 61.
Tratatul cu privire la Dardanele — este vorba de *Convenția de la Londra cu privire la strîmtorile Mării Negre*, semnată la 13 iulie 1841 de Rusia, Anglia, Franța, Austria, Prusia de o parte și de Turcia de cealaltă parte. Prin această convenție se stabilea că Bosforul și Dardanelele vor fi închise în timp de pace pentru vasele de război ale tuturor statelor. Convenția nu prevedea regimul strîmtorilor în timp de război, recunoscînd totodată în mod formal dreptul Turciei de a-și rezolva în acest caz ea însăși problema accesului vaselor de război ale statelor străine. — 344.
- 194 *High-Church* — curent în sinul bisericii anglicane, care avea adepți mai ales în rîndurile aristocrației: păstra vechile ritualuri fastuoase, subliniînd astfel înrudirea sa cu catolicismul.

Low-Church — alt curent din sînul bisericii anglicane, răspîndit mai ales în rîndurile burgheziei și ale clerului inferior; în opoziție cu *High-Church* insistă asupra propovăduirii moralei burgheze-creștine.

Dissenterii — reprezentanții unor secte și curente religioase care se abăteau într-o măsură sau alta de la dogmele bisericii oficiale. — 346.

195 Potrivit procedurii adoptate de parlamentul englez, în cazul dezbaterei unor probleme foarte importante, Camera comunelor, întrunită în ședință plenară, se declară comitet al întregului parlament (Committee of the whole House); în aceste ședințe, atribuțiile de președinte (Chairman of the Committees) sînt îndeplinite de una dintre persoanele trecute pe lista de președinți, desemnată în mod special de președintele Camerei comunelor pentru a conduce ședința respectivă. — 347.

196 Este vorba de Comitetul executiv al Asociației naționale cartiste, întemeiată în iulie 1840 la Londra. Această asociație a fost primul partid muncitoresc de masă din istoria mișcării muncitorești; în anii de avînt ai mișcării cartiste număra pînă la 40000 de membri. Activitatea asociației reflecta lipsa de unitate ideologică și tactică din rîndurile ei și ideologia mic-burgheză a majorității liderilor cartismului. După ce, în 1848, cartiștii au fost înfrinți, reprezentanții înaintași ai cartismului revoluționar, care se simțeau atrași spre comunismul științific, și în primul rînd E. Jones, au încercat pe la începutul deceniului al 6-lea să reorganizeze mișcarea cartistă pe baze socialiste. Această încercare și-a găsit expresia în programul adoptat de Convenția cartistă din 1851. În 1855, în condițiile nemulțumirii generale provocate de politica oligarhiei guvernante, cartiștii revoluționari au întreprins o nouă încercare de renaștere a mișcării de masă pentru Carta poporului (vezi adnotarea 73), lansînd încă o dată lozincă reorganizării cartismului și a întăririi organizatorice a Asociației cartiste. În vara anului 1855 a avut loc alegerea unei serii de comitete cartiste locale, iar în august alegerile în Comitetul executiv al Asociației naționale cartiste, în care au intrat E. Jones, Robinson și Finlen.

În a doua jumătate a deceniului al 6-lea, întărirea tendințelor oportuniste în mișcarea muncitorească engleză, determinată de situația de monopol a Angliei pe piața mondială și de coruperea de către burghezie a virfurilor clasei muncitoare, a determinat declinul mișcării cartiste și încetarea formală a activității Asociației naționale cartiste. — 349.

197 Vezi adnotarea 33. — 356.

198 Varianta prescurtată a acestui articol al lui Engels a fost publicată în „Neue Oder-Zeitung” din 2 iulie 1855 sub titlul „Despre evenimentele din Crimeea” („Über die Ereignisse in der Krim”). În primul alineat al articolului din „New York Daily Tribune” intervenția redacției ziarului este evidentă. — 357.

199 Acea parte a articolului consacrată analizei evenimentelor de pe teatrul de război, precum și articolul următor „Despre asaltul de la 18 iu-

- nie" (vezi volumul de față, pag. 376—379) reprezintă traducerea articolului lui Engels „Ultima înfringere a aliaților” („The late repulse of the allies”), scris pentru „New York Daily Tribune” și publicat ca articol de fond în numărul din 21 iulie 1855 al acestui ziar. — 372.
- 200 *Pall-Mall* — stradă din Londra, pe care își au sediul o serie de cluburi aristocratice. — 372.
- 201 *Treadmill* — roată grea cu trepte, acționată de oameni. Deținuții din închisorile engleze trebuiau să învîrtească ca pedeapsă asemenea roți. — 373.
- 202 *Court of Chancery* (Curtea de justiție a lordului-cancelar) — una dintre instanțele judecătorești superioare din Anglia, iar după reforma judiciară din 1873 o secție a curții supreme. De competența acestei curți, condusă de lordul cancelar, erau procesele privitoare la moșteniri, obligații contractuale, societăți pe acțiuni etc. Curtea de justiție a lordului-cancelar era renumită prin chițibușăriile și procedura birocratică a instrucției. — 383.
- 203 *Committee of Supply* (Comitetul pentru alocații) — potrivit procedurii adoptate în practica parlamentară engleză, în cazul dezbaterii unor probleme importante în legătură cu acoperirea cheltuielilor statului, Camera comunelor se declară întrunită în calitate de comitet pentru alocațiile coroanei. Acesta este unul din cazurile în care Camera se declară întrunită în ședință plenară în calitate de comitet (vezi adnotarea 195). — 384.
- 204 Partea a doua a acestui articol care se referă la evenimentele din Crimeea reprezintă varianta articolului lui Engels „Marea greșală comisă în Crimeea” („The great Crimean blunder”), publicat ca articol de fond în numărul din 27 iulie 1855 al lui „New York Daily Tribune”. La publicarea articolului în „Neue Oder-Zeitung” Marx a omis unele amănunte. — 387.
- 205 Dante. „Divina comedie”, partea întâi. „Infernul”, cîntul trei. — 394.
- 206 *Chestiunea preliminară* (previous question) — procedură în practica parlamentară engleză folosită, de regulă, în cazurile în care se urmărește să se evite adoptarea unei decizii într-o problemă. În cursul dezbaterilor legate de o anumită propunere se pune la vot „Chestiunea preliminară”: dacă „problema se pune la vot imediat” („that this question be now put”). În cazul unui răspuns negativ al Camerei, examinarea fondului problemei se amîină. Dacă răspunsul este afirmativ, votarea are loc imediat, fără alte dezbateri. — 394.
- 207 *Impeachment* — deferirea de către Camera comunelor tribunalului Camerei lorzilor a unor miniștri sau membri ai parlamentului acuzați de a fi încălcat legea. În secolul al XIX-lea acest obicei, care asigura Camerei comunelor dreptul de control asupra acțiunilor miniștrilor și de care se făcea uz în mod frecvent în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, a dispărut efectiv din practica parlamentară. — 396.
- 208 La 27 iunie 1855 a fost încheiat între Anglia, Franța și Turcia un acord cu privire la garantarea de către guvernele Angliei și Franței a unui împrumut de 5 000 000 l. st. acordat Turciei. În legătură cu

- aceasta, guvernul englez a depus în iulie 1855 în Camera comunelor bill-ul cu privire la garantarea împrumutului acordat Turciei, care a întâmpinat opoziția unui mare număr de deputați. În urma discuțiilor, bill-ul a fost adoptat cu o majoritate neînsemnată de voturi, iar în august a fost sancționat de regină. — 406.
- 209 Marx a făcut ulterior critica teoriei lui Wakefield asupra colonizării în volumul I al „Capitalului”, capitolul XXV. — 407.
- 210 Marx a folosit materialele acestei comisii parlamentare în volumul I al „Capitalului” în adnotarea 51 la capitolul IV. — 408.
- 211 „Reports of the Inspectors of Factories to Her Majesty's Principal Secretary of State for the Home Department, for the Half Year ending 30th April 1855” („Rapoartele inspectorilor de fabrică către ministrul afacerilor interne al majestății-sale pentru semestrul care se încheie la 30 aprilie 1855”). Londra, 1855. Marx a folosit acest raport în adnotarea 32 la capitolul VII al volumului I al „Capitalului”. — 408.
- 212 O variantă prescurtată a pamfletului lui K. Marx „Lordul John Russell” a fost publicată sub același titlu în numărul din 28 august 1855 al lui „New York Daily Tribune”. — 411.
- 213 „A Letter from the Right Honourable Edmund Burke to a Noble Lord, on the Attacks made upon him and his Pension, in the House of Lords, by the Duke of Bedford and the Earl of Lauderdale, early in the present Sessions of Parliament”. Londra, 1796, pag. 37. — 413.
- 214 Marx enumeră cărțile lui Russell: „Don Carlos, or Persecution”. Londra, 1822. „An Essay on the History of the English Government and Constitution, from the Reign of Henry VII to the Present Time”. Londra, 1821, „Memoirs of the Affairs of Europe from the Peace of Utrecht”. Vol. 1—2, Londra, 1824—1829. — 414.
- 215 J. A. Roebuck. „History of the Whig Ministry of 1830, to the Passing of the Reform Bill”, vol. 2, Londra, 1852, pag. 67. — 414.
- 216 În 1819, la câteva luni după reprimarea sîngeroasă a muncitorilor adunați în apropiere de Manchester la un miting pentru dezbaterea petiției prin care cereau votul universal și abrogarea legilor cerealelor, parlamentul englez a adoptat la propunerea lordului Castlereagh șase legi reacționare („legile care pun călușul la gură”), prin care era desființată inviolabilitatea persoanei, libertatea presei și a întrunirilor. — 418.
- 217 *Copyholderi* — categorie de țărani în Anglia, care dețineau pămînturi pe bază de copii (extrase din registre) plătind landlorzilor o rentă funciară feudală.
- Leaseholderi* — țărani care dețineau pămînt în arendă, ale cărei termene și condiții erau stabilite printr-un contract între landlord și arendaș. — 418.

- 218 Este vorba de mișcarea spontană a argaților dintr-o serie de comitate din sudul și sud-estul Angliei, care a avut loc la sfârșitul anului 1830 — începutul anului 1831, provocată de creșterea mizeriei și a șomajului în rindurile acestora, ca urmare a crizei economice și a folosirii batozelor mecanice de către fermieri. Mișcarea a primit denumirea de „swing” (de la cuvântul englez „swing”, care desemnează partea percutantă a îmblăciului). Argații răsculați și arendașii săraci, care li s-au alăturat, au dat foc conacelor, clăilor și hambarelor landlorzilor și fermierilor, le-au distrus batozele. Aceste răskoale răzlețe ale proletariatului agricol au fost reprimare cu cruzime prin forță armată din ordinul guvernului whig al lordului Grey. — 418.
- 219 *Freeholderi* — una dintre categoriile de mici proprietari de pământ din Anglia care se trag din „deținătorii liberi” din evul mediu. — 420.
- 220 Potrivit tradiției parlamentare engleze, președintelui Camerei lorzilor — lordul cancelar — îi era destinat un loc special, un sac cu lână, care odinioară simboliza izvorul principal al bogăției naționale a Angliei. — 420.
- 221 Despre *Acordul de la Litfield-house* vezi adnotarea 93. — 426.
- 222 *Habeas Corpus Act*, lege adoptată în 1679, care a introdus în practica judiciară o procedură potrivit căreia orice persoană arestată putea să ceară emiterea unui ordin Habeas Corpus pentru aducerea sa în fața justiției în vederea verificării legalității deținerii sale sub stare de arest. După cercetarea motivelor arestării, instanța judecătorească dispunea fie punerea în libertate a arestatului, fie retrimiteră lui la închisoare, fie punerea lui în libertate cu cauțiune bănească sau morală. Habeas Corpus nu este aplicabil în cazurile de arestare sub acuzația de înaltă trădare și, de asemenea, poate fi suspendată aplicarea lui printr-o hotărâre a parlamentului. La această din urmă măsură guvernul englez a recurs adesea în Irlanda. — 428.
- 223 *Corporation-Act* (legea cu privire la corporații), adoptat în 1661 de către parlamentul englez, prevedea ca persoanele care ocupau funcții eligibile (se referea în special la organele administrative orășenești) să recunoască dogmele bisericii anglicane.
- Test-Act* (actul cu privire la jurământ), adoptat în 1673, prevedea același lucru pentru persoanele care ocupau funcții de stat.
- Îndreptate la început împotriva reacțiunii catolice, aceste legi s-au transformat mai târziu într-o armă în lupta împotriva oricărei opoziții față de biserica anglicană oficială și într-un mijloc de apărare a privilegiilor acesteia. — 433.
- 224 *Ecclesiastical Titles Bill* (bill-ul cu privire la rangurile bisericesti), care a căpătat putere de lege în august 1851, anula valabilitatea edictului papal din 1850 cu privire la numirea episcopilor și a arhiepiscopului catolic în Anglia. — 433.
- 225 Varianta engleză a articolului lui Marx a fost publicată în „New York Daily Tribune” din 10 august 1855, sub titlul „Ultima conferință de la Birmingham” (*The late Birmingham Conference*). — 437.

- 226 *Asociația pentru reforma de stat* a fost înființată în iulie 1855 de reprezentanții aripii radicale de stînga a opoziției burgheze. Spre deosebire de Asociația pentru reforma administrativă (vezi adnota-reea 137), ea cerea o reformă parlamentară pe baza votului universal. Radicalii burghezi aflați în fruntea Asociației pentru reforma de stat căutau să ajungă la o înțelegere cu cartiștii, scontînd totodată să subordoneze mișcarea muncitorească influenței lor ideologice și politice. La început, liderii cartiștilor E. Jones, Finlen și alții au intrat în comitetul executiv al acestei asociații, dar, sub presiunea majorității cartiștilor, care au sesizat pericolul subordonării organizatorice a Asociației cartiste de către radicalii burghezi, luînd poziție împotriva participării la o organizație burgheză, ei s-au retras curînd din acest comitet. Oscilările lui Jones, care se exprimau prin ignorarea pericolului pe care îl prezenta pierderea liniei independente proletare, l-au făcut ulterior să se îndepărteze de principiile revoluționare ale cartismului. — 437.
- 227 Marx a folosit în articolul de față următoarele două rapoarte cu privire la ședințele Conferinței de la Birmingham din iulie 1855: „Birmingham Conference. Report of Committee on the Proposed Bases of Pacification known as «The Four Points»”. Londra, 1855 și „Birmingham Conference. Report of Committee on the Danish Treaty”, Londra, 1855. — 437.
- 228 *Lucrarea „Armatele din Europa”* a fost scrisă de Engels la rugămin-
tea lui Marx, căruia îi fusese comandată de revista „Putnam's Monthly” prin Ch. Dana, redactorul lui „New York Daily Tribune”. Marx l-a ajutat pe Engels să scrie această lucrare, adunîndu-i de la British Museum material referitor la diferite armate din Europa, în special la armata spaniolă și napolitană. Marx a inserat un șir de fragmente referitoare la armata engleză din lucrarea lui Engels în următoarele corespondențe pentru „Neue Oder-Zeitung”: „Armata britanică” („Die britische Armee”), „Pedepsirea soldaților englezi” („Züchtigung der Soldaten”), „Uniforma și echipamentul soldatului englez” („Uniformierung und Equipierung des britischen Soldaten”), publicate în numerele din 28 august, 31 august și 1 septembrie 1855 ale acestui ziar. Din aceste articole în volumul de față a fost inclus numai cel de-al doilea, în care Marx a făcut o serie de adăugiri și care prezintă interes ca atare (vezi pag. 549—551); textul celorlalte două articole apărute în „Neue Oder-Zeitung” coincide întru totul cu textul articolelor apărute în revista new-yorkeză „Putnam's Monthly”. — 443.
- 229 *Tabăra de la Boulogne* — tabără militară creată de Napoleon I în 1803—1805 pentru a invada Anglia prin Canalul Mîneicii.
La 2 decembrie (20 noiembrie) 1805 a avut loc bătălia de la *Austerlitz* dintre armatele ruse și austriece, pe de o parte, și armatele franceze, pe de altă parte, bătălie care s-a soldat cu victoria lui Napoleon I. — 447.
- 230 Războiul din Peninsula iberică, sau războiul spaniol, denumire dată războiului dintre Anglia și Franța care a avut loc pe teritoriul Spaniei și Portugaliei în anii 1808—1814. În același timp, pe întreg teritoriul peninsulei s-a desfășurat războiul de independență dus de poporul spaniol și cel portughez împotriva ocupației franceze. — 447

- 231 Bătălia de la New Orleans (S.U.A.) dintre armata engleză și armata americană a avut loc la 8 ianuarie 1815. — 447.
- 232 Este vorba de bătălia de la Borodino (îngă Moscova), care a avut loc la 7 septembrie (26 august) 1812. Aceasta a fost cea mai mare bătălie din timpul războiului de apărare a patriei din 1812; trupele rusești au dat dovadă de înalte calități militare și au pricinuit pierderi grele armatei franceze; rezultatul acestei bătălii a făcut ca în mersul războiului să se producă o cotitură în favoarea Rusiei și a dus la înfrângerea armatei napoleoniene, cu toată evacuarea silită, dar oportună în acele condiții a Moscovei de către armata rusă. — 449.
- 233 *Războiul de șapte ani (1756—1763)* — război purtat între două coaliții de state europene: coaliția anglo-prusiană, de o parte, și cea franco-austro-rusă, de altă parte. Principalele cauze ale acestui război au fost rivalitatea colonială și comercială dintre Anglia și Franța, precum și ciocnirea dintre politica agresivă a Prusiei și interesele Austriei, Franței și Rusiei. În cursul războiului armata prusiană a lui Frederic al II-lea, care a învins în repetate rânduri armatele franceze și austriece, a suferit o serie de înfringeri serioase în luptele cu armatele ruse. Rezultatul războiului a fost întărirea imperiului colonial britanic prin acapararea unor posesiuni coloniale franceze. Austria și Prusia și-au păstrat în mare parte vechile granițe. Prestigiul militar și politic al Rusiei în Europa a crescut considerabil. — 458.
- 234 Este vorba de opera lui Euclid „Principiile” (cuprinzând 13 cărți), în care sînt expuse bazele matematicii antice. — 465.
- 235 Chesney. „Observations on Past and Present State of Fire-Arms”. Londra, 1852. — 466.
- 236 H. Douglas. „A Treatise on Naval Gunnery”. Londra, 1820. — 467.
- 237 Custine. „La Russie en 1839”, vol. 1—4, Paris, 1843. — 487.
- 238 Versiunea eronată a morții lui Totleben se baza pe o informație falsă pusă în circulație de ziarele europene. Totleben, care fusese rănit la 20 (8) iunie 1855, a fost silit să plece curînd după aceea de la Sevastopol și se afla în tratament. — 489.
- 239 Este vorba de cartea: G. Cathcart. „Commentaries on the War in Russia and Germany in 1812 and 1813”. Londra, 1850. — 490.
- 240 Engels a analizat bătălia de la Cetate din 6 ianuarie 1854 (25 decembrie 1853) și asediul *Silistrei* din mai—iunie 1854 în articolele „Ultima bătălie pe teatru de operații militare din Europa”, „Asediul Silistrei” și „Războiul de la Dunăre” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 10, Editura politică, 1960, pag. 38—41, 289—302, 333—338). — 490.
- 241 *Confederația germană* — uniunea statelor germane, creată la Congresul de la Viena din 1815; lipsa unei conduceri centrale, menținerea a trei ducini de state germane cu rînduiri feudale absolutiste au adîncit fărîmițarea politică și economică a Germaniei, împiedicînd dezvoltarea ei pe calea progresului. — 494.

- 242 Este vorba de masacrarea de către sultanul Mahmud al II-lea în 1826 a ienicerilor care se ridicaseră împotriva reformelor efectuate în armata turcă în scopul înlocuirii armatei feudale a ienicerilor cu unități regulate. — 496.
- 243 Armatele turcești au asediat Viena în două rânduri: în 1529 și în 1683, de fiecare dată fără succes. — 498.
- 244 *Arnăuși* — denumirea turcească a albanezilor. — 499.
- 245 Engels a făcut o analiză amănunțită a bătăliei de la *Oltenița* din 4 noiembrie (23 octombrie) 1853 în articolul „Războiul pe Dunăre” (vezi *K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1959, pag. 547—554*). — 501.
- 246 Este vorba de convenția militară încheiată la 26 ianuarie 1855 între Anglia și Franța, de o parte, și regatul Sardiniei (Piemontul), de altă parte. Prin această convenție, Sardinia se obliga să participe la războiul împotriva Rusiei cu un corp de armată cu un efectiv de 15 000 de oameni, iar Anglia și Franța garantau integritatea teritorială a regatului Sardiniei. Cercurile guvernante din Sardinia obțineau, cu prețul participării la războiul Crimeii, sprijinul lui Napoleon al III-lea în lupta ce o aveau de dus în viitor pentru alipirea la Piemont a teritoriilor italiene aflate sub stăpânirea Austriei. — 503.
- 247 Engels citează cartea lui K. Schönhals „Erinnerungen eines österreichischen Veteranen aus dem italienischen Kriege der Jahre 1848 und 1849”, vol. I, pag. 166, 167, 223; vol. II, pag. 239, Stuttgart și Tübingen, 1852, apărută fără semnătura autorului. — 505.
- 248 În 1799, în timpul războiului dus de Franța împotriva coaliției europene, la care a participat Neapolul (Regatul celor două Sicilii), armatele franceze au zdrobit armata lui Ferdinand al IV-lea, regele Neapolului. La 25 ianuarie 1799 Neapolul a fost ocupat de francezi.
În iulie 1820 revoluționarii burghezi — carbonarii — au organizat la Neapole cu participarea armatei o insurecție împotriva regimului absolutist și au obținut o constituție liberală moderată. În 1821, conform hotărârii Congresului de la Laibach al Sfintei Alianțe, Austria a pornit o intervenție împotriva Neapolului. Trupele austriece au înfrânt armata napolitană și la 14 martie 1821 au ocupat Neapolul. Au fost restabilite rînduielele absolutiste. — 506.
- 249 Este vorba de participarea regatului Neapolului în mai—iulie 1849 la intervenția organizată de Franța și Austria împotriva republicii de la Roma. Detașamentele republicane de sub comanda lui Garibaldi au executat două atacuri impetuoase, punind pe fugă trupele napolitane. — 506.
- 250 *Sonderbund* — alianță separată, încheiată în 1843 de șapte cantoane elvețiene catolice, economicește înapoiate, cu scopul de a împiedica înfăptuirea unor prefaceri burgheze progresiste în Elveția și de a apăra privilegiile bisericii și ale iezuiților. Hotărîrea dietei elvețiene din 20 iulie 1847 cu privire la dizolvarea *Sonderbundului* l-a determinat pe acesta să înceapă în noiembrie a aceluiași an ostilitățile împotriva

- celorlalte cantoane. La 23 noiembrie 1847 armata Sonderbundului, formată în cea mai mare parte din detașamente de Landsturm, a fost bătută de trupele guvernului federal. — 507.
- 251 Este vorba de infringerea armatei elvețiene și de ocuparea Elveției de către armatele franceze în primăvara anului 1798. — 508.
- 252 *Războiul de treizeci de ani* — vezi adnotarea 139. — 510.
- 253 Engels citează mai departe cartea lui Hughes: „Revelations of Spain in 1845. By an English resident”, Londra, 1845, vol. I., pag. 326, 329, apărută fără semnătura autorului; vezi și pag. 313—314 ale acestei cărți. — 515.
- 254 Este vorba de cea de-a doua revoluție burgheză din Spania, reprimată în 1823 de forțele armate ale Sfintei Alianțe trimise în Spania în urma hotărârii Congresului de la Verona, precum și de primul război carlist din 1833—1840 (vezi adnotarea 56), care a dus la cea de-a treia revoluție burgheză (1834—1843). — 516.
- 255 Pradt, „Mémoires historiques sur la révolution d'Espagne”, Paris, 1816, pag. 189. — 516.
- 256 „*Entente cordiale*” — expresie folosită pentru a desemna apropierea survenită între Franța și Anglia după revoluția din iulie 1830. În pofida „înțelegerii cordiale”, atât în deceniul al 4-lea al secolului trecut cât și ulterior, contradicțiile anglo-franceze s-au ascuțit în repetate rânduri într-o serie de probleme internaționale, în special în problema orientală.
- In cazul de față este vorba de poziția antifranceză a guvernului englez, și în primul rând a lui Palmerston, în conflictul turco-egiptean din 1839—1841 (vezi adnotarea 90). — 518.
- 257 În legătură cu *tratatul din 2 decembrie 1854* vezi adnotarea 7. — 524.
- 258 Mitingul din St. Martin's Hall a avut loc la 8 august 1855; o dare de seamă asupra acestui miting a fost publicată în numărul din 11 august 1855 al ziarului „People's Paper”. — 525.
- 259 *Societatea literară a prietenilor Poloniei* a fost fondată la Londra în 1832, după modelul Societății literare, înființată în același an la Paris de către aripa conservatoare, a nobililor-monarhiști, a emigrației poloneze, în frunte cu Adam Czartoryski. — 525.
- 260 *Centralizarea* — organul executiv al Asociației democratice poloneze, creat în 1836. Asociația democratică a luat ființă în 1832 în Franța, fiind organizația aripii de stînga burghezo-șleahviste a emigrației poloneze opusă aripii aristocrat-clericale. Programul asociației prevedea desființarea servituzilor feudale și a inegalității stărilor sociale, împroprietărirea țăranilor fără răscumpărare și o serie de alte măsuri cu caracter progresist. Asociația democratică a luat parte activă la pregătirea insurecției de la Cracovia din 1846 pentru eliberarea națională a Poloniei. În vara anului 1849, după interzicerea Asociației democratice

- poloneze în Franța, Centralizarea și-a mutat sediul la Londra, majoritatea membrilor asociației rămânând însă mai departe în Franța. Deceniul al 6-lea marchează o perioadă de destrămare ideologică în Asociația democrată. În 1862, în legătură cu crearea în Polonia a Comitetului central național de pregătire a insurecției, Asociația democrată a hotărât să se autodizolve. — 525.
- 261 J. B. Ostrowsky „The History of Poland”, vol. I—II, Londra, 1841. — 525.
- 262 În februarie 1846, în ținuturile poloneze se pregătea o insurecție pentru eliberarea națională a Poloniei. Principalii ei inițiatori erau democrații revoluționari polonezi. Totuși, în urma trădării comise de elementele șleahviste și a arestării conducătorilor mișcării de către poliția prusiană, insurecția generală a fost zădărnicită și nu s-au înregistrat decât unele izbucniri revoluționare răzlețe. Numai în Republica Cracovia, care din 1815 era supusă controlului comun al Austriei, Rusiei și Prusiei, insurgenții au reușit să obțină victoria la 22 februarie și să formeze un guvern național, care a lansat un manifest prin care erau desființate servituțile feudale. Totodată a avut loc și o răscoală a țăranilor ucraineni din Galiția. Insurecția de la Cracovia a fost înăbușită în martie 1846, după ce guvernul austriac a înăbușit mișcarea țăranilor galițieni. În noiembrie 1846, Austria, Prusia și Rusia au semnat un acord prin care Cracovia era anexată la Imperiul austriac.
- În 1848, în multe ținuturi poloneze, în special în Poznan, Silezia, precum și în rîndurile țăranilor ucraineni din Galiția, a izbucnit o nouă mișcare revoluționară. În 1848—1849 revoluționarii polonezi au participat activ la lupta revoluționară dintr-o serie de țări din Europa (Germania, Austria, Ungaria, Franța și Italia). — 526.
- 263 Marx se referă la discursul rostit de R. Peel în ședința Camerei comunelor din 12 decembrie 1854, în care acesta chema guvernul englez să ia măsuri represive împotriva emigranților și să pună capăt oricăror manifestări ale emigranților, și în primul rînd ale lui V. Hugo, ostile lui Bonaparte. — 528.
- 264 Varianta prescurtată a părții a doua din articolul de față a fost publicată ca articol de fond în numărul din 1 septembrie 1855 al lui „New York Daily Tribune” sub titlul „Războiul” („The War”). — 532.
- 265 Scrisoarea lui Ch. Napier a fost publicată în numărul din 24 august 1855 al ziarului „Times”. — 541.
- 266 În primul alineat al acestui articol, intervenția redacției lui „New York Daily Tribune” este evidentă. — 543.
- 267 Reducerea efectivului armatei austriece aflate la granița galițiană, începută la 24 iunie 1855 din ordinul împăratului Austriei, însemna de fapt refuzul deschis al Austriei de a intra în război de partea aliaților. — 543.
- 268 În primul alineat al articolului de față, intervenția redacției lui „New York Daily Tribune” este evidentă. Varianta acestui articol a fost publicată sub același titlu în numărul din 3 și 4 septembrie 1855 al lui „Neue Oder-Zeitung”. — 552.

- 269 Aici se dau exemple de acțiuni militare în care trupele engleze împreună cu armatele aliaților Angliei au raportat victorii asupra armatelor franceze în războaiele împotriva lui Napoleon I: bătălia de la Bussaco (Portugalia) din 27 septembrie 1810, asediul fortăreței *Pamplona* (Spania) din 1813, bătălia de la *Waterloo* (Belgia) din 18 iunie 1815. — 557.
- 270 În 1839 parlamentul englez a editat Cărțile albastre, care conțin documente diplomatice referitoare la Persia și Afganistan. Corespondența reprezentantului englez la Kabul, A. Burnes, în timpul războiului anglo-afgan (vezi adnotarea 57) inclusă în Cărțile albastre a fost selectată în mod tendențios și falsificată de ministerul de externe, cu scopul de a masca rolul provocator al Angliei în declanșarea acestui război. Puțin timp înaintea morții sale A. Burnes a trimis copia corespondenței sale la Londra, unde se afla familia sa, care a publicat partea neinclusă în Cărțile albastre. Falsul comis de guvernul englez a fost astfel dat în vileag. — 559.
- 271 Corespondența dintre Graham și Ch. Napier, cuprinzând perioada de la 24 februarie la 6 noiembrie 1854, a fost publicată în numerele din 3, 4, 6 și 8 septembrie 1855 ale ziarului „Times”. — 559.
- 272 În legătură cu perlustrarea scrisorilor emigranților revoluționari italieni efectuată din ordinul lui Graham, vezi adnotarea 25.
Printre alte scrisori au fost deschise scrisorile fraților Bandiera către Mazzini, în care aceștia își expuneau planul expediției în Calabria, în scopul de a înfăptui în Italia o răscoală împotriva Bourbonilor napolitani și a dominației austriece. În iunie 1844, în timpul expediției, participanții la această expediție au fost arestați, iar frații Bandiera au fost împușcați. — 559.
- 273 Colonialiștii englezi au cucerit Sindul, provincie din nord-vestul Indiei, învecinată cu Afganistanul, în 1843. În timpul războiului anglo-afgan din 1838—1842, compania Indiilor orientale a obținut prin amenințări și violență de la cirmuitoarii feudali ai Sindului consimțământul pentru trecerea trupelor companiei prin teritoriile aflate sub stăpânirea lor. Folosind această situație, englezii au cerut în 1843 feudalilor locali să se recunoască vasali ai companiei, iar după masacrarea triburilor răsculate de beluci (populația băștinașă a Sindului) de către trupele engleze de sub comanda lui Ch. Napier, au declarat întreaga provincie anexată la Indiile engleze. — 560.
- 274 Vezi adnotarea 70. — 560.
- 275 Articolul de față reprezintă varianta articolului lui Engles „Căderea Sevastopolului” („The Fall of Sevastopol”), publicat ca articol de fond în numărul din 28 septembrie 1855 al ziarului „New York Daily Tribune”. În volumul de față articolul se tipărește după textul apărut în „Neue Oder-Zeitung”, care prezintă mai multe garanții de autenticitate; după cum rezultă din scrisoarea sa din 11 septembrie, Marx a introdus în articolul lui Engels unele modificări pe baza ultimelor comunicate telegrafice. — 565.

- 276 *Tower* — castel din Londra, care a servit în evul mediu drept reședință regală și închisoare politică; în secolul al XIX-lea a servit drept arsenal. — 565.
- 277 *Boneta frigiană*, purtată de frigieni în antichitate, a fost adoptată de iacobini în timpul revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, devenind de atunci simbolul libertății. — 570.
- 278 Redacția lui „*New York Daily Tribune*” a făcut completări în primul și în ultimul alineat al articolului, Vorbind de corespondentul ei la Londra, redacția se referă la Pulsky. — 571.
- 279 În octombrie 1805, în timpul războiului celei de-a treia coaliții a statelor europene împotriva Franței napoleoniene, armata austriacă de sub comanda generalului Mack, înconjurată de armata franceză în regiunea Ulm, a fost silită să capituleze. — 575.
- 280 Este vorba de capitoul VII, cartea I, vol. I al lucrării lui James Stuart „*An Inquiry into the Principles of Political Economy*”, editată pentru prima oară la Londra în 1767 în două volume. — 577.
- 281 „*Manchester Examiner*” — titlul prescurtat al ziarului englez „*Manchester Daily Examiner and Times*”, fondat în 1848 prin contopirea ziarelor „*Manchester Times*” și „*Manchester Examiner*”. În deceniile al 5-lea și al 6-lea ziarul a susținut pe liber-schimbști; a apărut sub diverse denumiri pînă în 1894. — 580.
- 282 Este vorba de *Société générale du Crédit Mobilier* — mare bancă pe acțiuni, fondată în 1852 de frații Péreire. Banca întreținea strînse legături cu guvernul lui Napoleon al III-lea, sub a cărui protecție se ocupa cu operații speculative. După modelul lui *Crédit Mobilier* din Franța au fost înființate instituții asemănătoare și într-o serie de alte țări. În 1867 banca a dat faliment, iar în 1871 a fost lichidată. — 580.
- 283 Este vorba de cartea: A. Courtois, „*Des opérations de Bourse ou Manuel des fonds publics français et étrangers et des actions et obligations de sociétés françaises et étrangères négociés à Paris*”. Paris, 1855. — 581.
- 284 Varianta engleză a acestui articol a apărut ca articol de fond în numărul din 17 octombrie 1855 al ziarului „*New York Daily Tribune*” sub titlul „*Situația războiului*” („*The State of the War*”); intervenția redacției ziarului în textul englez al articolului este evidentă. — 583.
- 285 Este vorba de asaltul Sevastopolului, analizat pe larg de Engels în articolul „*Cu privire la asaltul Sevastopolului*”; varianta engleză a acestui articol se tipărește în volumul de față, pag. 590—599. — 586.
- 286 *Jurisdicția patrimonială* — jurisdicție feudală, întemeiată pe dreptul moșierului de a judeca și de a pedepsi pe țărani săi.
Prin *magistratura nesalarială* din Anglia se înțeleg judecătoriile de pace, formate din reprezentanții claselor înstărite. — 588.

- 287 Varianta germană, mai redusă a articolului a fost publicată în numărul din 4 octombrie 1855 al lui „Neue Oder-Zeitung” sub titlul „Cu privire la asaltul Sevastopolului” („Zur Erstürmung Sewastopols”). Primul alineat al articolului din „New York Daily Tribune” poartă urmele intervenției redacției ziarului. — 590.
- 288 Este vorba de articolul lui Engels „Căderea Sevastopolului”, a cărui variantă germană a fost inclusă în volumul de față, pag. 565—569. — 592.
- 289 Dăm mai jos traducerea însemnărilor cronologice ale lui Engels referitoare la principalele evenimente din cursul războiului Crimeii (în manuscris există o serie de prescurtări):

Războiul Crimeii :

1854

Septembrie

14. Debarcarea la Vechiul fort (lângă Eupatoria).
20. Bătălia de la Alma.
25. Înaintarea aliaților spre Cartierul de sud al Sevastopolului.
26. Luarea Balaklavei.
28. Blocada Cartierului de sud. (În acel moment în Cartierul de sud se aflau, în afară de marinari, numai 8 batalioane.)

Octombrie

1. În urma unei recunoașteri, s-a hotărât ca asaltul să fie precedat de un bombardament.
- 9—10. Prima paralelă la o distanță de 400—600 de stinjeni de întărituri.
17. Bombardarea Sevastopolului (superioritatea focului rușilor pe uscat. 200 de tunuri grele împotriva a 126 ale atacanților), concomitent cu canonada flotei. Artileria franceză a fost redusă la tăcere. Acum e prea târziu pentru un asalt.
25. Bătălia de la Balaklava.
26. Incursiunea a 9 batalioane rusești asupra pozițiilor englezilor.

Noiembrie

4. Superioritatea forțelor rusești asupra forțelor aliate. Ofensiva.
5. Bătălia de la Inkerman. Lucrările de asediu ale englezilor sînt acum aproape complet sistate. Se continuă numai întărirea liniei circulare pentru asigurarea împotriva unei ruperi cu scop de deblocare.

Decembrie

11. Osten-Sacken — comandantul garnizoanei. Incursiuni mai dese și cu mai mult succes.

[1855]

Ianuarie

Începutul. Englezii construiesc o a doua paralelă la o distanță de 400 de stinjeni de la întărituri. Incursiunile continuă.

27. Sosește Niel. Asaltul hotărâtor al francezilor asupra Malahovului este aminat ; englezii cedează $\frac{1}{2}$ din tranșeele lor — în total pe o întindere de 1 milă !

Februarie

22—23. Este construită reduta Selenghinski ; la 23 atacul împotriva ei este respins. 1 100 de iarzi de valul principal.

28—1 martie. Este construită reduta Volinski la 1 450 de iarzi de valul principal.

Martie

11—12. Luneta Kamceatski la 770 de iarzi ; astfel la 470 de stinjeni de fortăreață inamicul a fost obligat să construiască o tranșee de apropiere.

În fața acestor întărituri, în același scop, locașe de tragere.

22—23. Au fost respinse atacurile împotriva acestor locașe de tragere care au fost unite prin tranșee, formînd un singur sistem ; același lucru în fața bastionului 3 — cariera de piatră la 430 de iarzi de valul principal.

Aprilie

Atacuri împotriva locașelor de tragere rusești, situate la 200 de pași de bastioanele 4—6, și la

19—20 — atacul englezilor împotriva carierei, iar la

20—21 — respinși.

Mai

Aliații (francezii și sarzii) și Pélissier primesc întăriri. Ofensivă cu forțe noi.

23. Lupta pentru contraaproșele din fața bastionului nr. 5 s-a soldat în favoarea rușilor.

Iunie

7. Atacul lunetei Kamceatski, carierei de piatră și redutelor Selenghinski și Volinski.

18. Primul asalt respins.

August

16. Cernaia.

Septembrie

8. Asalt. — 597.

- 290 „*Journal des Débats*” — denumirea prescurtată a cotidianului burghez francez „*Journal des Débats politiques et littéraires*”, fondat la Paris în 1789. În perioada monarhiei din iulie a fost un ziar guvernamental, organ al burgheziei orléaniste. În timpul revoluției din 1848 a exprimat vederile burgheziei contrarevoluționare, al așa-zisului partid al ordinii. După lovitura de stat din 1851, organ al opoziției orléaniste moderate. — 602.
- 291 Marx se referă la pamfletul lui A. Toussenel „*Les juifs rois de l'époque*”. „*Histoire de la féodalité financière*”. Paris, 1845, și la pamfletele lui Georges-Maria Dairn-vaell. „*Histoire édifiante et curieuse de Rothschild I-er, roi des juifs*”. Paris, 1846, și „*Rotschild I-er, ses valets et son peuple*”. Paris, 1846. — 604.
- 292 În primul alineat al acestui articol este vizibilă intervenția redacției lui „*New York Daily Tribune*”. — 606.
- 293 În iunie 1854 Rusia a contractat prin intermediul casei bancare din Petersburg, Stieglitz & Co. un împrumut extern de 50 000 000 de ruble de argint cu o dobândă de 5%. Acest împrumut era destinat în cea mai mare parte acoperirii cheltuielilor necesitate de războiul Crimeii. — 612.
- 294 Această circulară a fost lansată la 28 august 1855. — 613.
- 295 „*Diaries and Correspondence of James Harris, first Earl of Malmesbury, containing an Account of his Missions at the Courts of Madrid, Frederick the Great, Catherine the Second, and at the Hague; and of his special Missions to Berlin, Brunswick, and the French Republic*”. Ed. a 2-a, Londra, 1845, vol. I, pag. 166, 217, 218, 228, 299, 454, 510, 515.
 În legătură cu memoriile și corespondența lui Fox vezi adnotarea 12. — 618.
- 296 Este vorba de războiul pentru independență (1775—1783) purtat de coloniile Angliei din America de Nord, care a dus la formarea Statelor Unite ale Americii. Poziția adoptată de statele europene în acest război era determinată de rivalitatea colonială și comercială dintre ele și Anglia. Căutând să slăbească puterea Angliei, Franța și Spania au luat parte la războiul împotriva ei; iar mai târziu a început războiul împotriva Olandei. Guvernul englez s-a străduit pe toate căile să obțină sprijinul Rusiei, dar aceasta a proclamat în 1780 principiul apărării armate a vaselor comerciale ale țărilor neutre, care făceau comerț cu inamicii Angliei. Politica neutralității armate, susținută de o serie de țări (Olanda, Danemarca, Austria și altele), a influențat asupra rezultatului războiului. La scurtă vreme după înfrângerea decisivă suferită de trupele engleze în 1781, Anglia a fost nevoită să încheie pace (tratatul de pace definitiv a fost semnat în 1783 la Versailles) și să recunoască independența fostelor ei colonii. — 618.

297 În decembrie 1780 Anglia a declarat război Olandei sub pretext că aceasta a încălcat tratatul de pace de la Westminster din 1674, încheiat în urma războiului din 1672—1674 dintre Anglia și Olanda. Anglia invoca un articol secret al tratatului din 1674, potrivit căruia ambele țări se obligau să nu acorde ajutor statelor dușmane uneia din ele, trecînd însă sub tăcere un alt articol al acestui tratat, care garanta libertatea comerțului și a navigației.

Declarînd în 1780 război Olandei, care făcea comerț cu Franța, Spania și coloniile din America de Nord, aflate în război cu Anglia, guvernul englez urmărea să submineze comerțul Olandei și să-i smulgă coloniile. Războiul din 1780—1784 s-a terminat cu victoria Angliei. Potrivit tratatului încheiat în mai 1784 la Paris, Olanda trebuia să cedeze Angliei portul Negapatam (în sudul Indiei) și să-i acorde libertatea navigației în apele Indiilor orientale olandeze. — 620.

298 Karsul a fost luat de trupele ruse la 28 (16) noiembrie 1855. Cucerirea acestei fortărețe transformate de turci cu ajutorul englezilor într-un cap de pod pentru invazia în Transcaucazia, a încheiat seria acțiunilor victorioase ale armatei ruse pe teatrul de acțiuni militare din Caucaz în timpul războiului Crimeii. Înfrîngerile suferite de turci în cursul anilor 1853—1854 (la Ahalîh la 26 (14) noiembrie 1853, la Baș-Kadiklar la 1 decembrie (19 noiembrie) 1853, la Ciolok la 15 (3) iunie 1854, la Baiazid la 29 (17) iulie 1854 și la Kiuruk-Dare la 5 august (24 iulie) 1854) cu prilejul repetatelor lor încercări de a invada Armenia și Gruzia au slăbit spiritul de luptă al armatei turcești. Acțiunile armatei lui Omer-pașa, care în octombrie 1855 a fost trimisă din Crimeea în Caucaz și a pornit de la Suhum-Kale o campanie în Mingrelia spre a veni în ajutorul garnizoanei turcești asediate la Kars, n-au fost încununate de succes. Cucerirea Karsului a fost ultimul eveniment de seamă din războiul Crimeii, care a grăbit considerabil sfîrșitul acestui război. — 622.

299 În anul 732 în bătălia de la Poitiers (vestul Franței) armata franconă a lui Carol Martell a dat o lovitură decisivă arabilor veniți din Spania, stăvilind înaintarea lor pe teritoriul Europei. — 623.

300 Engels se referă la asedierea de către armatele ruse a raialelor din Peninsula balcanică: Varna, Brăila și Silistra în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829. Cu toate că turcii le-au apărat în mod dîrz, ele au fost cucerite de armatele ruse. — 624.

301 Este vorba de cărțile: F. Bodenstedt: „Die Völker des Kaukasus und ihre Freiheitskämpfe gegen die Russen”. Ein Beitrag zur neuesten Geschichte des Orients, Frankfurt am Main, 1848. R. Curzon: „Armenia: a year at Erzerum, and on the frontiers of Russia, Turkey, and Persia”. În 1854 au apărut la Londra trei ediții succesive ale acestei din urmă cărți. — 627.

302 Este vorba de ședințele secrete ale consiliului de război al reprezentanților Angliei, Franței și Sardiniei cu participarea unor diplomați din aceste țări, ținute la Paris sub președinția lui Ludovic Bonaparte în ianuarie 1856. Potrivit comunicatelor apărute în presă, consiliul de război a examinat problema coordonării acțiunilor aliaților în cazul unei noi campanii împotriva Rusiei. — 629.

- 303 Aluzie la înaintarea unităților de avangardă ale armatei ruse în vara anului 1829 spre Constantinopol în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829. — 629.
- 304 Este vorba de cele 5 puncte prezentate Rusiei de către Austria, în numele puterilor aliate, la jumătatea lunii decembrie 1855, drept condiții în vederea tratatelor de pace. Aceste condiții erau o concretizare a celor 4 puncte discutate înainte (vezi adnotarea 6). Conținutul lor era următorul: desființarea protectoratului Rusiei asupra Principatelor dunărene și înlocuirea lui printr-un protectorat al tuturor statelor participante la tratative; Rusia să consimtă la modificarea granițelor Basarabiei — cedarea teritoriului din preajma Dunării; libertatea navigației pe Dunăre și la gurile ei; Marea Neagră să fie declarată mare neutră; închiderea strâmtoarelor pentru vasele militare; interdicția pentru Rusia și Turcia de a avea la Marea Neagră arsenale maritime militare și flotă militară, în afară de un număr stabilit de vase de mic tonaj; protectoratul comun al marilor puteri asupra supușilor creștini din Rusia. Punctul al cincilea acorda statelor beligerante dreptul de a prezenta Rusiei în timpul tratatelor de pace noi condiții în afara celor patru puncte menționate. Cele 5 puncte prezentate sub formă ultimativă au fost acceptate de guvernul țarist și au stat ulterior la baza tratatelor de pace de la Paris. — 632.
- 305 În cea de-a doua parte a acestui articol, Marx a folosit scrisoarea lui Engels din 7 februarie 1856, în care era descrisă situația din Franța. — 633.
- 306 Conflictul dintre Anglia și Statele Unite ale Americii, care reflecta lupta lor pentru dominație în America centrală, a izbucnit la sfârșitul anului 1855. Această luptă și-a găsit expresia în divergențele acute în legătură cu interpretarea tratatului de la Clayton-Bulwer din 19 aprilie 1850, potrivit căruia Anglia și S.U.A. se obligau să garanteze neutralitatea canalului care urma să lege Marea Caraibelor de Oceanul Pacific, proiectat în Nicaragua, și de asemenea să nu ocupe și să nu-și impună dominația în Nicaragua, coasta Moschiților și în alte regiuni ale Americii Centrale. În pofida acestui tratat, Anglia și-a menținut dominația asupra coastei Moschiților și a celorlalte teritorii, pe care le ocupase în deceniul al 5-lea. Căutând să-și consolideze influența în această regiune, S.U.A. au acordat sprijin aventurierului american Walker, care în 1855 a pus mâna pe putere în Nicaragua. La agravarea relațiilor dintre Anglia și S.U.A. au contribuit și încercările Angliei de a recruta de pe teritoriul S.U.A. mercenari pentru armata engleză din Crimeea. Guvernele celor două țări și-au trimis reciproc proteste prin care se acuzau de încălcarea tratatului din 1850 și amenințau cu ruperea relațiilor diplomatice; în octombrie 1855 Anglia și-a trimis flota pe țarmurile Americii. Cu toate acestea, nu s-a ajuns la un conflict armat; conflictul a fost aplanat în octombrie 1856 prin încheierea unei convenții care stabilea neutralitatea coastei Moschiților și a zonei maritime respective. — 633.
- 307 *Pacea de la Amiens*, încheiată la 27 martie 1802 între Franța și aliații ei, Spania și Olanda, de o parte, și Anglia, de altă parte, a definitivat destrămarea celei de-a doua coaliții antifranceze. Tratatul de pace nu asigura decât un scurt răgaz în acțiunile militare; în 1803 războiul dintre Anglia și Franța a fost reluat cu forțe noi. — 633.

- 308 Citatul reprodus de Marx este luat dintr-un articol apărut în numărul din 14 ianuarie 1856 al gazetei „Severnaia Pcela”.
„Severnaia Pcela” — gazetă politică și literară rusă, a apărut la Petersburg din 1825 pînă în 1864 (pînă în 1860 sub conducerea lui Bulgarin și Greci); oficiosul guvernului țarist. — 634.
- 309 La ședința Adunării legislative din 22 mai 1850, Montalembert a chemat guvernul francez să întreprindă împotriva forțelor revoluționare și democratice din țară o expediție militară identică cu cea din 1849 împotriva Republicii de la Roma (în legătură cu expediția împotriva Republicii de la Roma vezi adnotarea 173). — 635.
- 310 La 29 decembrie 1855 studenții de la École Polytechnique (Școala superioară politehnică) au refuzat să participe la primirea solemnă făcută la Paris armatei franceze care se întorcea din Crimeea pentru sărbătorirea armatei și a împăratului, ceea ce le-a atras represalii din partea guvernului bonapartist.
În discursul său de salut adresat trupelor, Ludovic Bonaparte s-a comparat pe sine cu senatul de la Roma, care, de obicei, ieșea să întâmpine la porțile Romei legiunile victorioase. — 636.
- 311 *École Normale* — instituție de învățămînt superior pedagogic din Paris. — 637.
- 312 La sfîrșitul lunii august 1855, cîteva sute de muncitori au încercat să pornească în orașele Trélaze și Angers (în nord-vestul Franței) o răscoală cu scopul instaurării republicii în Franța; această încercare a suferit un eșec. Conducătorii muncitorilor răsculați aveau legături cu societatea republicană secretă „La Marianne”, înființată în 1850. Ca urmare a acestor tulburări, la sfîrșitul anului 1855—începutul anului 1856 au fost operate numeroase arestări și intentate un șir de procese judiciare. — 637.
- 313 Marx a trimis acest articol atît la „The People's Paper” cît și la „New York Daily Tribune”, unde a apărut ca articol de fond la 14 aprilie 1856 sub titlul „Victimele și uneltele lui Bonaparte” („Bonapartean Victims and Tools”). — 639.
- 314 *Cayenne* — oraș în Guyana Franceză (America de Sud), din 1852—1948 loc de deportare a deținuților politici, supranumit „ghilotina uscată” din pricina mortalității de masă provocate acolo de regimul de ocnă și clima tropicală insuportabilă.
Lambessa (Lambèse) — colonie corecțională franceză, întemeiată pe ruinele orașului antic roman Lambaesis din Africa de nord; între 1851 și 1860, loc de deportare a deținuților politici.
Belle-Île — insulă situată în golful Biscayă; între anii 1849 și 1857 a servit drept loc de detențiune pentru condamnații politici; aici erau deținuți îndeosebi muncitorii care au participat la insurecția din iunie 1848 de la Paris. — 639.
- 315 Traducerea scrisorii deportatului politic francez Tassilier, trimisă de Marx redacției lui „The People's Paper”, a fost publicată în acest ziar la 12 aprilie 1856. — 639.

- 316 **Marx** face aluzie în mod ironic la metodele folosite de Ludovic Bonaparte și de cercurile bonapartiste la pregătirea loviturii de stat de la 2 decembrie 1851 pentru a-și recruta partizani din rindurile ofițerilor și soldaților din armată. În timpul recepțiilor și al parăzilor militare de la Satory și din alte localități, organizate de Ludovic Bonaparte în calitate sa de președinte al republicii, se practica pe larg obiceiul de a ospăta pe ofițeri și pe soldați cu cîrnați, fripturi de vinat, șampanie și altele. — 639.
- 317 *Boustrapa* — poreclă dată lui Ludovic Bonaparte, compusă din primele silabe ale numelor orașelor Boulogne, Strasburg și Paris. Această poreclă făcea aluzie la încercările lui de a pune la cale un puci bonapartist la Strasburg (la 30 octombrie 1836) și la Boulogne (6 august 1840), precum și la lovitura de stat de la Paris din 2 decembrie 1851, care a dus la instaurarea dictaturii bonapartiste în Franța. — 639.
- 318 *Furcae Caudinae* (furcile caudine) — defileul Caudin din apropierea orașului Caudin (în Roma antică). În anul 321 î.e.n., în timpul celui de-al doilea război cu samniții, legiunile romane au fost înfrînte aici de samniți, care le-au silit să treacă pe sub „jug”, ceea ce era considerat ca cea mai mare rușine pentru o armată învinsă. De aici se trage expresia „a trece pe sub furcile caudine”, adică a fi supus unei umiliri extreme. — 639.
- 319 *Societatea lui 10 decembrie* — societate bonapartistă secretă înființată în 1849; era formată mai ales din elemente declasate. Marx a făcut o caracterizare amănunțită a Societății lui 10 decembrie în lucrarea „Oprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte” (vezi ediția de față, vol. 8, pag. 115—217). — 641.
- 320 „*Batrachomyomachia*” („Războiul dintre șoareci și broaște”) — poem comic de un autor necunoscut din Grecia antică, o parodie la adresa epopeii lui Homer. — 642.
- 321 Este vorba de nașterea, la 16 martie 1856, a fiului lui Napoleon al III-lea, Eugen, care a primit titlul de rege al Algerului. — 643.
- 322 Lucrarea „Căderea Karsului” se tipărește după textul cel mai complet, publicat sub forma a patru articole în „The People's Paper” în aprilie 1856. Inițial Marx a scris pentru „New York Daily Tribune” un articol mai scurt pe această temă, publicat sub același titlu în numărul din 8 aprilie 1856. La 3 mai 1856, Marx a publicat acest articol, sub semnătura sa, în ziarele „The Sheffield Free Press” și „The Free Press” sub titlul „Ciudățenii în documentele cu privire la Kars” („Kars Papers Curiosities”); această variantă reprezintă de fapt o serie de extrase din articolele al 2-lea și al 3-lea, apărute în „The People's Paper”. — 645.
- 323 În legătură cu cele 5 puncte vezi adnotarea 304. — 647.
- 324 *Tratatul de la Paris* — tratat de pace semnat la 30 martie 1856 la Congresul de la Paris de reprezentanții Franței, Angliei, Austriei, Sardiniei, Prusiei și Turciei, de o parte, și ai Rusiei, de altă parte, prin care s-a încheiat războiul Crimeii din 1853—1856. Rusia, care fusese

înfrintă în război, a trebuit să cedeze gurile Dunării și o parte din sudul Basarabiei, să renunțe la protectoratul asupra Principatelor dunărene și la protectoratul asupra supușilor creștini din Turcia, să consimtă la neutralizarea Mării Negre, ceea ce însemna închiderea strîmtorilor pentru vasele militare străine; Rusiei și Turciei li se interzicea să aibă arsenale maritime militare și flotă militară la Marea Neagră; în schimbul Sevastopolului și al altor orașe din Crimeea ocupate de aliați, Rusia a înapoiat Turciei Karsul. În pofida condițiilor de pace împovărătoare impuse Rusiei, diplomația occidentală (engleză, austriacă) n-a reușit să-și realizeze pe deplin planurile ei agresive. Apărarea eroică a Sevastopolului, înfringerea armatei turcești pe teatrul de acțiuni militare din Caucaz, insuccesele aliaților în Marea Baltică, precum și folosirea de către diplomația rusă a contradicțiilor anglo-franceze, toate aceste împrejurări au influențat într-o oarecare măsură mersul tratativelor de pace.

Tratatul de la Paris n-a rezolvat problema orientală, ceea ce a constituit una din cauzele noii ascuțiri a contradicțiilor, în Balcani și în Orientul apropiat, dintre statele europene în deceniul al 8-lea. — 647.

- 325 Marx se referă la Cărțile albastre: „Papers Relative to Military Affairs in Asiatic Turkey, and the Defence and Capitulation of Kars”. Londra, 1856, de unde au fost luate toate citatele cuprinse în articolul „Căderea Karsului”. — 647.
- 326 „Take care of Dowb” („Aveți grijă de Dowb”) — poreclă dată în bătaie de joc ministrului de război Panmure după ce acesta, în comunicatul telegrafic oficial prin care-l înștiința pe generalul Simpson că a fost numit comandant suprem, l-a rugat să aibă grijă de tinărul ofițer Dowbiggin, nepotul său. — 650.
- 327 *Fanarioți* — greci bogați din familia de vază, care trăiau în cartierul Fanar din Constantinopol (Stambul), fiind în majoritatea lor urmași ai unor familii aristocratice bizantine. Datorită bogăției și legăturilor lor politice, ei dețineau posturi înalte în administrația Imperiului otoman. — 660.
- 328 Marx se referă la nuvela fantastică a lui Arnim „Isabella von Ägypten. Kaiser Karl des Fünften erste Jugendliebe”. — 677.
- 329 În acest articol Marx a folosit unele date cu privire la situația economică a Prusiei, care i-au fost furnizate de Engels în scrisoarea din 14 aprilie 1856. — 682.
- 330 „L'Indépendance Belge” — cotidian burghez, fondat la Bruxelles în 1831, organ al liberalilor. — 682.
- 331 „Chambre Introuvable” — Camera deputaților din Franța în 1815—1816, alcătuită din reacționari extremiști. — 684.

Date din viața și activitatea lui Karl Marx și Friedrich Engels

(ianuarie 1855—aprilie 1856)

1855

- Sfârșitul lunii
ianuarie —
începutul lunii
februarie* Marx se ocupă în continuare de studiul economiei politice; el revede numeroasele sale caiete de însemnări referitoare la problemele economice cu scopul de a sistematiza materialul în vederea prelucrării ulterioare.
- 24—27 ianuarie* Marx lucrează la articolele pentru ziarul german burghezo-democratic „Neue Oder-Zeitung”, al cărui colaborator devenise de la sfârșitul lunii decembrie 1854. El scrie pentru acest ziar trei articole despre dezbaterile din parlamentul englez și despre criza guvernului englez. Aceste articole intitulate „Deschiderea sesiunii parlamentului”, „În legătură cu criza de guvern” și „Din viața parlamentară” apar în „Neue Oder-Zeitung” la 27, 29 și 30 ianuarie.
- Aprox.
29 ianuarie* Engels, care continua să urmărească desfășurarea ostilităților din Crimeea, scrie pentru „New York Daily Tribune”, la rugămintea lui Marx, articolul „Războiul din Europa”, în care examinează perspectivele de transformare a războiului Crimeii într-un război european. Marx trimite ziarului „Neue Oder-Zeitung” o variantă germană a acestui articol însoțită de un adaos cu privire la dezbaterile parlamentare scrise de el; articolul apare la 1 februarie sub titlul „Din viața parlamentară. — De pe teatrul de acțiuni militare”. Articolul lui Engels apare la 17 februarie ca editorial în „New York Daily Tribune”.
- 31 ianuarie —
1 februarie* În legătură cu căderea guvernului de coaliție al lui Aberdeen, Marx trimite lui Engels material în vederea unui articol pentru „New York Daily Tribune”, și anume un studiu critic detaliat cu privire la activitatea guvernului de coaliție. Engels folosește acest material în articolul „Fostul guvern englez”, apărut ca articol de fond în „New York Daily Tribune” la 23 februarie.

- 1 februarie** La invitația lui E. Jones, lider al cartiștilor, Marx asistă la o ședință a Comitetului internațional al emigranților, cu scopul de a cunoaște caracterul acestei organizații; la ședință se discută aniversarea revoluției din februarie 1848 din Franța.
- Nu mai târziu de 2 februarie** Marx primește o scrisoare de la Lassalle în care acesta expune situația politică internă din Germania. Marx trimite această scrisoare lui Engels.
- 2 februarie** Informînd pe Engels că liderii mișcării cartiste au înființat Comitetul internațional al emigranților sub președinția lui E. Jones, Marx critică activitatea acestui comitet, subliniind faptul că, alături de cartiști, din comitet fac parte și reprezentanți ai grupărilor de emigranți mic-burgezi din Londra, străini de adevărata mișcare proletară.
- 2—6 februarie** Marx scrie articolele cu privire la criza de guvern din Anglia: „Căderea guvernului Aberdeen”, care apare în „New York Daily Tribune” la 17 februarie sub semnătura lui Marx, precum și „În legătură cu criza de guvern”, „Guvernul răsturnat”, „Partide și clici” și „Două crize”, care apar în „Neue Oder-Zeitung” la 5, 7, 8 și 9 februarie.
- Aprox. 9 februarie** Engels scrie articolul „Lupta din Crimeea”, în care dă o înaltă apreciere sistemului de fortificații construite de apărătorii Sevastopolului. Varianta germană a acestui articol, însoțită de un adaos al lui Marx, apare în „Neue Oder-Zeitung” la 12 februarie sub titlul „Palmerston. — Armata”. Articolul lui Engels apare ca articol de fond în „New York Daily Tribune” la 26 februarie.
- Aprox. 9 februarie — 3 martie** Marx se îmbolnăvește de ochi din cauza muncii încreditate depuse la revizuirea caietelor sale cu însemnări de economie politică. Simțindu-se foarte rău, Marx este silit să stea câteva zile în pat; fiul lui Marx, Edgar (Musch), și fiica sa Eleanor, născută de curînd, sînt și ei bolnavi; medicul îi recomandă lui Marx să părăsească cartierul Soho, în care locuiește la Londra, acesta fiind un cartier nesănătos.
- 12—14 februarie** În legătură cu formarea guvernului Palmerston, Marx trimite ziarului „Neue Oder-Zeitung” două articole, care prezintă o variantă prescurtată a pamfletului „Lordul Palmerston”, publicat la sfîrșitul anului 1853—începutul anului 1854 în „New York Daily Tribune” și în organul cartiștilor „The People’s Paper”. Articolele lui Marx, care demască oligarhia guvernantă din Anglia, apar în „Neue Oder-Zeitung” la 16 și 19 februarie.
- Nu mai târziu de 13 februarie** Marx primește de la Comitetul internațional al emigranților invitația de a participa la mitingul organizat cu prilejul aniversării revoluției din februarie 1848 din

Franța; după ce se consultă cu Engels în această privință, Marx se hotărăște să nu participe la miting, considerînd această adunare infructuoasă.

- 17 și 19 februarie** Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” articolele „Parlamentul” și „Coaliția dintre tory și radicali”, în care arată agravarea situației economice și politice din Anglia. Articolele apar în „Neue Oder-Zeitung” la 22 și 24 februarie.
- Aprox. 20 februarie** Engels scrie articolul „Războiul care amenință Europa”, în care analizează raportul de forțe dintre părțile beligerante. Varianta germană a acestui articol, însoțită de un adaos al lui Marx cu privire la dezbaterile parlamentare, apare în „Neue Oder-Zeitung” la 23 și 24 februarie sub titlul „Chestiuni parlamentare și militare” și „Starea armatelor”. Articolul lui Engels apare în „New York Daily Tribune” la 8 martie ca editorial.
- 24 februarie** În legătură cu ieșirea peeliștilor din guvernul Palmerston, Marx scrie articolul „Despre noua criză de guvern”. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 27 februarie.
- 27 februarie** Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” articolul „Palmerston și oligarhia engleză”, în care demască esența reacționară a politicii partidelor de guvernămînt. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 3 martie.
- Sfîrșitul lunii februarie** Marx studiază istoria Romei antice, el își face conspecte din lucrarea în trei volume a lui B. G. Niebuhr, „Istoria Romei”.
- 2 martie** Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” articolul „Constituția britanică” și trimite totodată varianta engleză a acestui articol ziarului „New York Daily Tribune”; în acest articol Marx arată că baza orînduirii politice a Angliei o constituie compromisul dintre burghezie și aristocrație, care frînează dezvoltarea progresistă a țării. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 6 martie, iar în „New York Daily Tribune” la 24 martie ca editorial sub titlul „Criza din Anglia”.
- 3 martie** Marx comunică lui Engels că intenționează să vină pentru cîțva timp la Manchester, avînd nevoie de odihnă din cauza stării proaste a sănătății sale.
- 6 și 7 martie** Marx scrie articolele „Cu privire la istoria alianței cu Franța”, „Comisia de anchetă” și „Memoriul de la Bruxelles”, în care dezvăluie caracterul de duplicitate al politicii externe duse de Palmerston și demonstrează subrezenia alianței dintre Anglia și Franța. Articolele apar în „Neue Oder-Zeitung” la 9, 10 și 11 martie.

- 13 martie** Marx scrie articolul „Răzbu­narea Irlandei”, care conține o critică a politicii împăciuito­riste a brigăzii irlandeze din parlamentul englez. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 16 martie.
- Jumătatea lunii martie — 6 aprilie** Edgar, fiul lui Marx, este grav bolnav; zguduită de boala fiului ei, soția lui Marx se îmbolnăvește și ea. În urma îndelungatelor nopți de veghe, Marx, care îngrijește pe cei bolnavi, este cu totul istovit. Și de data aceasta Engels ajută materialicește familia lui Marx, care îndură lipsuri grele.
- Aprox. 16 martie** Engels scrie cronică acțiunilor militare, care apare în „Neue Oder-Zeitung” la 19 martie sub titlul „Evenimentele din Crimeea”, iar în „New York Daily Tribune” la 2 aprilie ca articol de fond, sub titlul „Bilanțul acțiunilor militare din Crimeea”. Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Soarta marelui aventurier”, în care dezvăluie caracterul aventurist al politicii externe a Franței bonapar­viste. Varianta germană a acestui articol, trimisă de Marx ziarului „Neue Oder Zeitung”, apare la 20 martie sub titlul „Critica sistemului francez de ducere a răz­boiului”. Articolul lui Engels apare în „New York Daily Tribune” la 2 aprilie ca editorial.
- 18 martie** Într-o scrisoare către Engels, Marx vorbește de necesitatea de a demasca în coloanele ziarului „New York Daily Tribune” caracterul reacționar al panslavismului. În aceeași scrisoare Marx îi comunică lui Engels că în curînd va fi editată la Londra „Polearnaia Zvezda”, revistă a emigranților revoluționari ruși, sub redacția lui Herțen.
- 20 martie** Marx scrie un articol cu privire la mitingul organizat la London-Tavern în ziua de 16 martie de cercurile liber-schimbiste ale burgheziei în scopul de a atrage pe cartiști în campania opoziționistă a burgheziei împotriva aristocrației și de a subordona mișcarea muncitorească influenței acestor cercuri. În articolul său, Marx citează cuvîntările rostite la miting de E. Jones și de alți lideri cartiști, în care sînt demascate încercările reprezentanților opoziției burgheze de a folosi mișcarea muncitorea­scă în scopurile lor. Articolul „Mitingul de la London-Tavern” apare în „Neue Oder-Zeitung” la 24 martie.
- 20—27 martie** Marx urmărește dezbaterile din parlamentul englez și din presă în jurul problemelor de politică internațională și scrie în legătură cu aceasta o serie de articole. Articolele lui Marx „Știri din presa engleză”, „Din viața parlamentară: Dezbaterile din Camera lorzilor în legă­tură cu Prusia”, „Cu privire la istoricul alianței cu Franța”, „Napoleon și Barbès. — Taxa de timbru pe ziare” apar în „Neue Oder Zeitung” la 23, 24, 27 și 30 martie.

- Aprox. 23 martie** Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolele „Ultimul expedient al lui Napoleon”, în care dezvăluie scopurile dinastice urmărite de Napoleon al III-lea în războiul Crimeii, precum și „O bătălie la Sevastopol”, în legătură cu respingerea încercării aliaților de a cuceri reduta Selenghinski. Marx trimite o variantă germană prescurtată a acestui din urmă articol și ziarului „Neue Oder-Zeitung”, unde apare la 26 martie sub titlul „În legătură cu ultimele evenimente din Crimeea”. Ambele articole ale lui Engels apar în „New York Daily Tribune” la 7 aprilie ca articole de fond.
- 28 martie** Marx scrie un articol cu privire la anchetarea de către comisia parlamentară a cauzelor situației catastrofale a armatei engleze din Crimeea, în care face o critică ascutită sistemului militar englez. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 31 martie sub titlul „Dezvăluirile comisiei de anchetă”, iar o variantă a lui sub titlul „Armata britanică” apare ca editorial în „New York Daily Tribune” la 14 aprilie.
- Aprox. 30 martie** Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Mersul războiului”, în care dă o înaltă apreciere iscusinței de care au dat dovadă geniștii ruși la apărarea Sevastopolului; Marx trimite o variantă germană a acestui articol ziarului „Neue Oder-Zeitung”, unde apare la 2 aprilie sub titlul „Despre situația din Crimeea”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 17 aprilie ca editorial.
- 30 martie** Marx înștiințează pe Engels de starea gravă în care se află fiul său, mulțumindu-i totodată pentru grija pe care o poartă familiei sale, precum și pentru faptul că și-a asumat în locul lui sarcina de a scrie articole într-o perioadă atât de grea pentru el.
- 6 aprilie** Moare fiul lui Marx, Edgar, în vîrstă de 8 ani. Marx comunică lui Engels că intenționează să-și trimită soția pentru un timp la Manchester.
- 10 aprilie** Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Perspective apropiate în Franța și în Anglia”, în care exprimă ideea că proletariatul trebuie să folosească complicațiile create de război pentru desfășurarea luptei revoluționare. Redacția ziarului „Tribune” care publica în ultimul timp corespondențele lui Marx ca editoriale, tipărește la 27 aprilie articolul lui Marx sub semnătura acestuia.
- Aprox. 14 aprilie** Engels scrie un articol în care arată că Napoleon al III-lea și generalii săi sînt niște comandanți incapabili. Articolul apare la 17 aprilie în „Neue Oder-Zeitung” sub titlul „Critica articolului lui Napoleon din «Moniteur»”, iar la 30 aprilie ca editorial în „New York Daily Tribune” sub titlul „Justificarea lui Napoleon”.

Aprox. 15 aprilie Engels scrie o cronică militară, în care critică metodele folosite de aliați la asedierea Sevastopolului. Cronică apare la 18 aprilie în „Neue Oder-Zeitung” sub titlul „Încursiunea de la 23 martie”, iar în „New York Daily Tribune” la 30 aprilie ca editorial sub titlul „Asediul Sevastopolului”.

Aprox. 17 aprilie Engels scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” și pentru „New York Daily Tribune” o serie de articole împotriva panslavismului, în care demască caracterul reacționar al ideii de a-i uni pe slavi sub egida Rusiei țariste. Articolele apar în „Neue Oder-Zeitung” la 21 și 24 aprilie sub titlul „Germania și panslavismul”. În „New York Daily Tribune” articolele lui Engels apar ca articole de fond la 5 și 7 mai într-o formă denaturată.

**18 aprilie —
aprox. 6 mai** Marx împreună cu soția sa se află la Manchester.

7—21 mai În legătură cu intensificarea agitației reprezentanților cercurilor financiare și comerciale burgheze pentru o reformă administrativă, Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” cinci articole pe această temă: „Cu privire la istoricul campaniilor de agitație”, „«Morning Post» împotriva Prusiei. — Whigii și toryi”, „Ședința Camerei lorzilor”, „Opoziția burgheză și cartiștii” și „Cu privire la mișcarea pentru reformă”. Aceste articole în care sînt demascate adevăratele țeluri ale reformatorilor din City, teama lor față de clasa muncitoare și în care se arată că ei sînt gata să încheie un compromis cu aristocrația apar în „Neue Oder-Zeitung” la 10, 18, 19 și 24 mai.

**Aprox. 8 și
aprox. 11 mai** Engels scrie două articole despre mersul războiului. Articolele apar în „Neue Oder-Zeitung” sub titlul „Asediul Sevastopolului” și „Campania din Crimeea” la 11 și 14 mai; în „New York Daily Tribune” articolele apar la 28 și 29 mai, ca editoriale, sub titlul „Din Sevastopol” și „O nouă ofensivă în Crimeea”.

**Nu mai tirziu
de 16 mai** Marx se adresează lui Elsner, unul dintre redactorii ziarului „Neue Oder-Zeitung”, cu rugămintea de a găsi un editor pentru o broșură despre panslavism pe care Engels intenționează s-o scrie pentru a o publica în Germania. Încercările lui Elsner rămîn fără rezultat, deoarece editorii refuză să preia publicarea acestei broșuri „de teamă să nu-și cîștige reputația de revoluționari”.

Apare culegerea de articole „Pamflete politice”, editate de Tucker, în care sînt incluse cîteva articole ale lui Marx din seria „Lordul Palmerston”, apărută în „New York Daily Tribune” și în „The People's Paper”.

- 19 mai Marx scrie articolul „Piața de bani”, în care, pe bază de date concrete, arată agravarea crizei financiare din Anglia. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 22 mai.
- Aprox. 21 mai Engels scrie o cronică militară, care apare în „New York Daily Tribune” la 8 iunie, ca editorial, sub titlul „Războiul Crimeii”.
- 24 mai Marx include cronică militară scrisă de Engels pentru „New York Daily Tribune” în articolul său pentru „Neue Oder-Zeitung”. Articolul intitulat „Prologul la comedia jucat la lordul Palmerston. — Ultimele evenimente din Crimeea” apare în acest ziar la 29 mai. Articolul lui Engels apare la 12 iunie în „New York Daily Tribune” ca articol de fond sub titlul „Un nou comandant suprem francez”.
- 26 mai—1 iunie În legătură cu dezbaterile parlamentare asupra politicii externe a guvernului Palmerston, Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” patru articole, în care examinează amănunțit poziția diferitelor partide și grupări din parlamentul englez față de războiul Crimeii. Articolele lui Marx „Reforma parlamentară. — Întreruperea și reluarea Conferinței de la Viena. — Așa-numitul război de exterminare”, „Moțiunea lui Disraeli”, „Din viața parlamentară: — Dezbateri în legătură cu moțiunea lui Disraeli”, „Cu privire la critica ultimului discurs al lui Palmerston” apar în „Neue Oder-Zeitung” la 30, 31 mai și la 1 și 4 iunie.
- 5 iunie Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” articolul „Asociația pentru reforma administrativă. — Carta poporului”; el arată importanța programului de democratizare a regimului politic al Angliei preconizat de cartiști, subliniind că realizarea lui ar deschide perspectiva cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 8 iunie.
- 6—9 iunie Marx continuă să urmărească dezbaterile din parlamentul englez cu privire la problema războiului și scrie în legătură cu aceasta două articole, care apar în „Neue Oder-Zeitung” la 9 și 12 iunie.
- Aprox. 8 iunie Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Știri din Crimeea”. Varianta germană a acestui articol apare în „Neue Oder-Zeitung” la 11 iunie sub titlul „Cu privire la critica evenimentelor din Crimeea”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 23 iunie ca editorial.
- Aprox. 12 iunie Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Sevastopol”, în care descrie pe scurt extinderea fortificațiilor. Varianta germană a acestui articol apare în

„Neue Oder-Zeitung” la 15 iunie sub titlul „Critica acțiunilor militare din Crimeea”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 29 iunie ca editorial.

- Aprox. 15 iunie* Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Planurile de război ale lui Napoleon”, în care dovedește că planul unui „război local în scopuri locale”, preconizat de aliați, a fost conceput pentru a împiedica transformarea războiului Crimeii într-un război al popoarelor împotriva regimurilor reacționare din Europa. Marx include materialul din acest articol în corespondențele sale: „Incidentul din Camera comenelor. — Războiul Crimeii” și „Războiul local. — Debateri pe marginea reformei administrative. — Raportul comisiei Roebuck”, care apar în „Neue Oder-Zeitung” la 19 și 23 iunie. Articolul lui Engels apare în „New York Daily Tribune” la 2 iulie ca editorial.
- Nu mai târziu de 15 iunie* Marx primește de la Dana, unul dintre redactorii lui „New York Daily Tribune”, propunerea de a scrie pentru revista progresistă din New York „Putnam’s Monthly” articole despre armatele din Europa; la rugămintea lui Marx, Engels se ocupă de elaborarea acestor articole.
- 19 iunie* Marx scrie articolul „O politică ciudată”, în care demască scopurile politice contrarevoluționare urmărite de clasele dominante din Anglia și Franța în războiul Crimeii. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 10 iulie ca editorial.
- După 19 iunie* Marx primește de la Paris o scrisoare trimisă de Schily, unul dintre participanții la revoluția din 1848—1849 din Germania, în care acesta îi comunică că numeroși cunoscuți de-ai lui Marx sînt de părere că ar fi bine ca lucrarea de economie politică a lui Marx să apară cît mai curînd.
- 24 iunie* Marx participă împreună cu W. Liebknecht la demonstrația de masă din Hyde Park de la Londra împotriva bill-ului cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică, bill care lovea în interesele maselor populare. Marx își descrie impresiile de la această demonstrație în articolul „Mișcarea antibisericească. — Demonstrația din Hyde Park”, în care subliniază caracterul de masă al mișcării în cadrul căreia cartiștii au avut un rol activ. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 28 iunie.
- 27 iunie — aprox. 3 iulie* Marx lucrează la biblioteca de la British Museum, unde culege pentru Engels materiale în legătură cu armata spaniolă și napolitană, pe care acesta le folosește în lucrarea sa „Armatele din Europa”.

- Aprox. 29 iunie** Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Știri din Sevastopol”. Varianta germană a acestui articol apare în „Neue Oder-Zeitung” la 2 iulie sub titlul „Despre evenimentele din Crimeea”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 12 iulie ca editorial.
- Sfârșitul lunii iunie — începutul lunii iulie** Engels scrie prima parte a lucrării sale „Armatele din Europa”, care apare în numărul din august al revistei „Putnam's Monthly”.
- 1 iulie** Marx participă la cea de-a doua demonstrație din Hyde Park împotriva bill-ului cu privire la interzicerea comerțului în ziua de duminică; el scapă doar printr-o întâmplare de arestare. În articolul „Tulburările provocate de bill-ul cu privire la respectarea mai riguroasă a repausului duminical”, Marx se ridică cu hotărâre împotriva procedeeleor poliției londoneze, care a brutalizat pe participanții la demonstrație. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 5 iulie.
- Aprox. 6 iulie** Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” un articol cu privire la eșecul asaltului Sevastopolului încercat de aliați la 18 iunie. Varianta germană a acestui articol, pe care Marx îl trimite lui „Neue Oder-Zeitung”, se compune din două părți; Marx completează prima parte descriind ciocnirile dintre poliție și popor care au avut loc la Londra cu prilejul demonstrației din Hyde Park de la 1 iulie. Articolele „Ciocniri între poliție și popor. — Despre evenimentele din Crimeea” și „Despre asaltul de la 18 iunie” apar în „Neue Oder-Zeitung” la 9 și 11 iulie. În „New York Daily Tribune” articolul lui Engels apare la 21 iulie, ca editorial, sub titlul „Recenta înfrângere a aliaților”.
- 11—20 iulie** În legătură cu noua criză de guvern și cu demisia lui Russell, Marx scrie o serie de articole despre dezbaterile din parlamentul englez, în care dezvăluie caracterul antidemocratic al acestuia. În unele dintre aceste articole Marx include cronicile militare scrise de Engels pentru „New York Daily Tribune”. Articolele „Din viața parlamentară: Moțiunile lui Roebuck și Bulwer”, „Din viața parlamentară: Moțiunea lui Bulwer, problema irlandeză”, „Demisia lui Russell. — Evenimentele din Crimeea”, „Demisia lui Russell”, „Din viața parlamentară” și „Din viața parlamentară. — De pe teatrul de acțiuni militare” apar în „Neue Oder-Zeitung” la 14, 16, 17, 20, 21 și 23 iulie.
- 17 iulie** Marx comunică lui Engels într-o scrisoare unele date în legătură cu o serie de foști membri ai Ligii comuniștilor, emigrați în America, precum și cu alți emigranți revoluționari germani.

- După 17 iulie* Marx pleacă împreună cu soția sa, care nu-și revenise încă de pe urma loviturii primite prin moartea fiului ei, Edgar, și cu fiicele sale la Camberwell (în împrejurimile Londrei) la Imandt, fost membru al Ligii comuniștilor; Imandt pune la dispoziția familiei Marx casa sa de la țară pe timpul șederii sale în Scoția.
- 25 iulie —
12 august* Marx scrie pamfletul „Lordul John Russell”, în care demască în persoana lui Russell — reprezentant tipic al whigilor — politica oligarhiei guvernante engleze din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Pamfletul apare în „Neue Oder-Zeitung” de la 28 iulie pînă la 15 august și, într-o variantă prescurtată, în „New York Daily Tribune” la 28 august.
- Sfîrșitul
lunii iulie* Engels scrie cea de-a doua parte a lucrării „Armatele din Europa”, care apare în numărul din septembrie al revistei „Putnam’s Monthly”.
- 13 august* Marx scrie articolul „Mitingul consacrat Poloniei”, în care demască caracterul provocator al politicii guvernului Palmerston față de mișcarea națională poloneză și condamnă poziția pe care se situase aripa conservatoare, a nobililor monarhiști a emigrației poloneze, opunînd acesteia aripa democrată. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 16 august.
- 15 august* Marx scrie articolul „Cu privire la critica poziției Austriei în războiul Crimeii”, în care comentează dezbaterile din parlamentul englez cu privire la cauzele refuzului Austriei de a intra în război împotriva Rusiei. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 18 august, iar varianta mai cuprinzătoare a acestui articol, scrisă la sfîrșitul lui august, apare ca editorial sub titlul „Austria și războiul” în „New York Daily Tribune” la 13 septembrie.
- 17 și 18 august* Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” articolul „Războiul anglo-francez împotriva Rusiei”, folosindu-se de cronică militară scrisă de Engels pentru „New York Daily Tribune”. Articolul apare în „Neue Oder-Zeitung” la 20 și 21 august. În „New York Daily Tribune”, articolul lui Engels apare la 1 septembrie, ca editorial, sub titlul „Războiul”.
- Aprox.
31 august* Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Bătălia de pe Cernaia”, a căruj variantă germană apare sub același titlu la 3 și 4 septembrie în „Neue Oder-Zeitung”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 14 septembrie ca editorial.
- Septembrie* Engels scrie partea a treia, și ultima, a lucrării sale „Armatele din Europa”, care apare în numărul din decembrie al revistei „Putnam’s Monthly”.

- 1 septembrie** Marx comunică lui Engels o nouă propunere a lui Dana de a scrie pentru revista „Putnam's Monthly” un articol despre perfecționările în sistemul modern de ducere a războiului.
- 6 septembrie** Aflind despre moartea doctorului Roland Daniels, unul dintre inculpații în procesul comuniștilor de la Colonia, Marx trimite soției acestuia, la Colonia, o scrisoare de condoleanțe.
Marx îi comunică lui Engels într-o scrisoare intenția sa de a publica un necrolog al lui Daniels, precum și de a face să apară în presă un anunț despre moartea acestuia, semnat de Marx, Engels, Freiligrath și W. Wolff.
- Aprox.
8 septembrie** În legătură cu publicarea în presa engleză a corespondenței dintre amiralul englez Charles Napier și ministrul marinei, James Graham, referitoare la acțiunile militare ale aliaților în Marea Baltică în decursul anului 1854, Marx scrie articolul „Noi demascări în Anglia”. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 24 septembrie ca editorial.
- După
8 septembrie** Engels întocmește niște note cronologice cu privire la evenimentele importante din războiul Crimeii.
- 11 septembrie** Marx completează, în lumina ultimelor știri telegrafice, articolul „Căderea Sevastopolului”, scris de Engels pentru „New York Daily Tribune”, și trimite varianta germană a acestui articol ziarului „Neue Oder-Zeitung”, unde apare la 14 septembrie sub titlul „În legătură cu luarea Sevastopolului”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 28 septembrie ca editorial.
Primind de la Elsner o scrisoare în care acesta îi descrie dificultățile financiare prin care trece „Neue Oder-Zeitung”, Marx îi răspunde că este gata să colaboreze la ziar fără onorar.
În legătură cu moartea fostului lider al cartiștilor, O'Connor, Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” un articol în care descrie funeraliile lui O'Connor, organizate de muncitorii londonezi. Articolul „Funeraliile lui O'Connor” apare în ziar la 15 septembrie.
- 12 septembrie** Marx pleacă din Camberwell la Engels, la Manchester.
- Aprox.
14 septembrie** Engels scrie articolul „Perspectivele războiului Crimeii”, în care arată rolul fortărețelor și al armatelor de câmp în războaiele moderne. Marx trimite varianta germană a acestui articol ziarului „Neue Oder-Zeitung”, unde apare la 18 septembrie sub titlul „Pe marginea evenimentelor din Crimeea”. În „New York Daily Tribune” articolul lui Engels apare la 1 octombrie ca articol de fond.

- Între**
24 septembrie —
4 octombrie — Marx scrie articolele „Situția comercială și financiară” și „Banca Franței. — Intăriri pentru Crimeea. — Noi feldmareșali”, în care arată simptomele crizei financiare iminente din Franța. Articolele apar în „Neue Oder-Zeitung” la 28 septembrie și 8 octombrie.
- 28 septembrie** Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” un articol despre asaltul și cucerirea Sevastopolului, a cărui variantă germană apare în „Neue Oder-Zeitung” la 4 octombrie sub titlul „Cu privire la asaltul Sevastopolului”. În „New York Daily Tribune” articolul apare la 13 octombrie ca articol de fond sub titlul „Evenimentul hotărîtor al războiului”.
- 2 octombrie** Marx scrie pentru „Neue Oder-Zeitung” articolul „Raportul financiar oficial”, în care critică politica fiscală a guvernului englez și arată inconsistența afirmațiilor din presa burgheză engleză în legătură cu o așa-zisă creștere a bunăstării populației muncitoare din Anglia. Articolul apare în ziar la 6 octombrie.
- Aprox.**
6 octombrie —
10 octombrie Marx primește de la Elsner două scrisori, prin care acesta îi roagă să nu mai trimită corespondențe pentru „Neue Oder-Zeitung”, întrucît ziarul își va înceta apariția în viitorul apropiat. După primirea primei scrisori, Marx încetează trimiterea de corespondențe.
- Aprox.**
19 octombrie Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” cronică militară curentă. Articolul, intitulat „Desfășurarea acțiunilor militare”, apare în „New York Daily Tribune” la 5 noiembrie ca articol de fond.
- Prima jumătate**
a lunii noiembrie Marx și Engels se întîlnesc cu prietenul lor G. Weerth, poet proletar german, reîntors dintr-o călătorie în Europa, care, în trecere, face un popas la Manchester.
- Începutul lunii**
noiembrie Într-o scrisoare către Dana, Marx insistă asupra schimbării condițiilor de colaborare la „New York Daily Tribune”. Dana îi răspunde, declarîndu-se de acord ca Marx să trimită ziarului cîte două articole săptămînal, primind un onorar de 10 dolari pentru fiecare articol.
- Aprox.**
2 noiembrie Engels scrie articolul „Armata rusă”, în care arată repercusiunile înapoierii economice și a regimului politic reacționar al Rusiei țariste asupra stării armatei ei. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 16 noiembrie ca editorial.
- 8 noiembrie** Marx îi comunică lui Elsner că a primit o scrisoare prin care acesta îl înștiințează despre apropiata încetare a apariției ziarului „Neue Oder-Zeitung”, ceea ce l-a determinat să nu mai trimită articole. În această scrisoare, Marx aprobă activitatea lui „Neue Oder-Zeitung”, care

și-a mai continuat un timp apariția, și constată că ziarul a publicat maximum din ceea ce a fost posibil în condițiile reacțiunii politice din Germania. Marx îi comunică de asemenea că emigranții politici de pe insula Jersey sînt persecutați de către autoritățile engleze.

17 noiembrie 1855 și 5 ianuarie 1856 Ziarul „Sheffield Free Press“ al adeptilor lui Urquhart, care făceau opoziție lui Palmerston, reproduce două articole ale lui Marx din seria „Lordul Palmerston“, publicate de „The People's Paper“; primul dintre aceste articole apare la Sheffield ca supliment al lui „Free Press Serials“ nr. 4 A.
(„Biblioteca «Free Press»“).

Începutul lunii decembrie Marx se reîntoarce de la Manchester la Londra.

12 decembrie Engels îi scrie lui Marx despre greva de durată a muncitorilor din fabricile de textile din Manchester.

12 decembrie 1855 — ianuarie 1856 Marx are cîteva întîlniri cu Edgard și cu Bruno Bauer. Într-o serie de scrisori către Engels, Marx îi comunică conținutul convorbirilor avute cu frații Bauer, făcînd o apreciere critică a concepțiilor lor idealiste și condamnînd cu o deosebită asprime atitudinea arogantă și disprețuitoare a lui Bruno Bauer față de mișcarea muncitorească.

Aprox. 24 decembrie 1855 — începutul lunii ianuarie 1856 Engels, care se află în vizită la rudele sale din Londra, se întîlnește mereu cu Marx.

Aprox. 28 decembrie Marx scrie articolul „Politica tradițională engleză“, în care dezvăluie esența contrarevoluționară a politicii externe a whigilor pe baza unor exemple din istorie. Articolul apare în „New York Daily Tribune“ la 12 ianuarie 1856 ca editorial.

29 decembrie 1855—16 februarie 1856 Întreaga serie de articole ale lui Marx „Lordul Palmerston“, apărute în „The People's Paper“, sînt reproduse în „Free Press“, ziarul adeptilor lui Urquhart, și apar și ca supliment al lui „Free Press Serials“ nr. 5 sub titlul „Descrierea vieții lordului Palmerston“.

1856

Januarie — aprilie Engels lucrează pentru „New York Daily Tribune“ la o serie de articole împotriva panslavismului; el studiază literatura referitoare la istoria și cultura slavilor; articolele lui Engels trimise de Marx la New York rămîn nepublicate.

- Prima jumătate a lunii ianuarie* Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” un articol cu privire la Principatele dunărene și altul cu privire la Suedia. Ambele articole rămân nepublicate.
- Aprox. 11 ianuarie* În legătură cu cucerirea fortăreței Kars de către trupele rusești în noiembrie 1855, Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Războiul din Asia”, în care analizează cauzele înfringerii armatei turcești în Transcaucazia și subliniază marele succes repurtat de ruși. Articolul apare în ziar ca editorial la 25 ianuarie.
- Aprox. 18 ianuarie* Engels scrie articolul „Războiul european”, în care trage unele concluzii în legătură cu războiul Crimeii și subliniază că mersul evenimentelor nu a îndreptățit speranțele în transformarea acestui război într-un război pentru renașterea Europei pe baze democratice și pentru eliberarea națiunilor subjugate. Articolul apare în „New York Daily Tribune” ca editorial la 4 februarie.
- 18 ianuarie* Marx trimite lui Engels articolul lui D. Urquhart „Correspondență cartistă”, în care acesta defăimează pe liderii cartiști. Marx arată în scrisoarea amintită că, în cazul de față, Urquhart acționează în mod obiectiv ca „un agent al poliției engleze”.
- Februarie — aprilie* Marx studiază la biblioteca de la British Museum documente diplomatice, pamflete datînd de la sfîrșitul secolului al XVII-lea—prima jumătate a secolului al XVIII-lea, precum și studii istorice asupra relațiilor anglo-ruse. El extrage pasaje din lucrările lui James Williams, Hughes, Mahon, Schlosser și o serie de alți autori, precum și din jurnalul lui Petru I și din însemnările lui Veselovski, ambasadorul Rusiei în Anglia. El îi comunică lui Engels că intenționează să publice materialele găsite în legătură cu istoria diplomației din secolul al XVIII-lea.
- 7 februarie* Într-o scrisoare către Marx, Engels face o caracterizare amănunțită a situației politice interne din Franța, subliniind intensificarea stării de spirit antibonapartistă în rândurile proletariatului, ale studențimii și ale armatei.
- 8 februarie* Folosind materialul cuprins în scrisoarea lui Engels din 7 februarie, Marx scrie articolul „Conflictul anglo-american. — Situația din Franța”, în care prevestește inevitabilitatea prăbușirii regimului bonapartist din Franța și se referă, totodată, și la contradicțiile anglo-americane. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 25 februarie.
- Aprox. 25—28 februarie* G. Levy sosește la Londra, la Marx, ca reprezentant al muncitorilor de la Düsseldorf. El îl informează pe Marx asupra situației mișcării muncitorești din Provincia renană și îl înștiințează de asemenea că starea

de spirit revoluționară a muncitorilor din fabricile de la Solingen, Iserlohn, Elberfeld și alte localități a crescut și că aceștia sînt gata de insurecție. Marx îl previne pe Levy că o astfel de încercare este riscantă, lămurindu-l că în actualele condiții o insurecție în Provincia renană ar fi prematură, subliniind în același timp că, dacă „Parisul va da semnalul, va trebui să se riște totul, oricare ar fi împrejurările”. Levy îl pune de asemenea la curent pe Marx cu o serie de fapte compromițătoare din activitatea și viața personală a lui Lassalle, fapte care i-au atras acestuia ura muncitorilor din Düsseldorf. Marx îl sfătuiește să-l supravegheze mai departe pe Lassalle, abținîndu-se deocamdată de la o demascare publică a acestuia.

*Sfîrșitul lunii
februarie —
prima jumătate
a lunii martie*

Marx studiază la biblioteca de la British Museum literatura referitoare la istoria popoarelor slave. În scrisorile sale către Engels, el face o apreciere critică a unor lucrări de slavistică, printre care lucrările lui Dobrovsky, Heffter și Eichhoff. Interesîndu-l istoria culturii slave, și mai cu seamă istoria culturii vechi ruse, Marx citește în traducere franceză „Cîntec despre oastea lui Igor” și-i promite lui Engels să-i procure această operă.

5—7 martie

Între Marx și Engels are loc un schimb de scrisori pe marginea informațiilor primite de la Levy în ceea ce privește situația mișcării muncitorești din Provincia renană. Ei dezbate de asemenea și informațiile primite de la Levy cu privire la comportarea lui Lassalle, ajungînd la concluzia că această comportare nu face decît să le sporească neîncrederea față de el.

*Sfîrșitul lunii
martie — aprilie*

Luînd cunoștință de documentele diplomatice referitoare la căderea Karsului, recent publicate într-o Carte albastră, Marx scrie lucrarea „Căderea Karsului” cu scopul de a demasca politica perfidă a diplomației engleze și franceze față de „aliata” lor Turcia. Marx trimite lucrarea, destinată inițial ziarului „New York Daily Tribune” și publicată de acesta la 8 aprilie, într-o formă mult amplificată, ziarului cartist „The People's Paper”, unde apare sub forma a patru articole la 5, 12, 19 și 26 aprilie sub semnătura lui Marx. O parte din articolele publicate în „The People's Paper” sînt folosite de Marx în corespondențele sale pentru „Free Press” și în „Sheffield Free Press”, unde apar la 3 mai.

*Nu mai tîrziu
de 29 martie*

Marx îi face cunoscut redactorului ziarului „The People's Paper”, E. Jones, conținutul manuscrisului articolului său „Căderea Karsului”, destinat ziarului „New York Daily Tribune”. Jones intenționează să folosească materialul articolului într-o prelegere publică pe care urma s-o țină în fața muncitorilor la

Saint-Martin's Hall și anunță în „The People's Paper” din 29 martie că în acest ziar va apărea în curînd o serie de articole ale lui Marx cu privire la Kars.

- Aprox. 1 aprilie* Marx scrie articolul „Franța lui Bonaparte cel Mic”, în care demască regimul celui de-al doilea Imperiu. Articolul apare în „The People's Paper” la 5 aprilie și în „New York Daily Tribune” la 14 aprilie ca articol de fond.
- Prima jumătate a lunii aprilie* Marx se întâlnește de cîteva ori cu K. Schapper, care recunoaște poziția greșită aventuristă-sectară pe care s-a situat în timpul sciziunii din cadrul Ligii comuniștilor și regretă participarea sa alături de Willich la lupta fracționistă împotriva lui Marx și Engels și a adeptilor lor.
- Nu mai tîrziu de 10 aprilie* Marx primește o scrisoare din Düsseldorf de la Levy, în care acesta îi comunică despre întîlnirea cu Miquel, fost membru al Ligii comuniștilor, precum și despre divergențele dintre ei în ceea ce privește atitudinea proletariatului față de burghezie în revoluția viitoare; Levy, care nu este de acord cu poziția împăciuitoare a lui Miquel, îl roagă pe Marx să-i facă cunoscută părerea sa în această problemă.
- 15 aprilie* Marx scrie un articol cu privire la situația politică și economică a Prusiei, folosind datele cuprinse în scrisoarea lui Engels din 14 aprilie. Articolul lui Marx „Prusia” apare în „New York Daily Tribune” la 5 mai ca articol de fond.

Indice de nume

A

- Aberdeen, George Gordon*, conte (1784—1860) — bărbat de stat englez, tory, din 1850 lider al peeliștilor, ministru de externe (1828—1830, 1841—1846) și prim-ministru în guvernul de coaliție (1852—1855). — 7, 8, 10—13, 25, 27, 29, 33—36, 47, 48, 60, 70, 79, 80, 93, 96, 101, 152, 271, 275, 283, 304, 335, 392, 393, 395, 402, 679.
- Acland, James* (1798—1876) — militant englez pe tărîm social-politic, liber-schimbist; în 1855 unul dintre organizatorii mișcării pentru reforma administrativă inițiate de cercurile comerciale-financiare burgheze. — 244, 245.
- Adair, Robert Alexander Shafto* — colonel englez, membru al parlamentului. — 394, 395.
- Addington* — vezi *Sidmouth, Henry*.
- Airey, Richard* (1803—1881) — general englez, în 1854—1855 șeful serviciului de încartiruire al armatei din Crimeea. — 680.
- Alberoni, Giulio* (1664—1752) — bărbat de stat spaniol, cardinal; în 1717—1719 prim-ministru al regelui Filip al V-lea. — 76.
- Albert* (1819—1861) — prinț de Saxa-Coburg-Gotha, soțul reginei Victoria a Angliei. — 319—321, 325, 343—345, 365, 604.
- Alexandru I* (1777—1825) — împărat al Rusiei (1801—1825). — 154, 328.
- Alexandru al II-lea* (1818—1881) — împărat al Rusiei (1855—1881). — 154, 162, 210, 314, 333, 583, 613.
- Allonville, Armand Octave Marie, d'* (1800—1867) — general francez; în 1854—1855 a comandat un corp de armată în Crimeea. — 606.
- Althorp, John Charles Spencer*, viconte (1782—1845) — bărbat de stat englez, membru al parlamentului, unul dintre liderii whigilor în perioada de luptă pentru reforma parlamentară din 1832; ministru de finanțe (1830—1834). — 419, 420.
- Anna* (1665—1714) — regină a Angliei (1702—1714). — 115.
- Argyll, George Douglas Campbell*, duce (1823—1900) — bărbat de stat englez, peelist, mai tirziu liberal; lord păstrător al sigiliului (1853—1855, 1859—1860, 1860—1866, 1880—1881), șef al departamentului poștelor (1855—1858, 1860), ministru pentru problemele Indiei (1868—1874). — 100.

Arhimede (aprox. 287—212 î.e.n.) — celebru matematician și fizician din Grecia antică. — 348.

Arnim, Ludwig Achim von (1781—1831) — poet german, romantic-reacționar. — 677.

Aster, Ernst Ludwig von (1778—1855) — general prusian, genist. — 308, 479, 480.

Aumale, Henri-Eugène-Philippe-Louis d'Orléans, duce (1822—1897) — fiul lui Ludovic-Filip, rege al Franței; în deceniul al 5-lea a luat parte la cucerirea Algerului. — 160.

Autemarre, d' — general francez, în 1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 591.

B

Babbage, Charles (1792—1871) — matematician englez, economist burghez. — 293.

Backhouse, John (1772—1845) — demnitar englez; în 1827—1842 locțiitor al ministrului de externe. — 72.

Baillie, Henry James (n. 1804) — membru al parlamentului englez, tory. — 263.

Bakewell, R. Hall — medic militar englez; în 1855 a lucrat într-un spital de campanie din Crimeea. — 540.

Ballantine, William (1812—1887) — jurist englez. — 373.

Balzac, Honoré de (1799—1850) — mare scriitor realist francez. — 82.

Bandiera, frații, Attilio (1810—1844) și Emilio (1819—1844) — militanți ai mișcării de eliberare națională din Italia, ofițeri în flota austriacă,

membru ai societății „Tinăra Italie”; executați pentru încercarea de a organiza o răscoală în Calabria (1844). — 318, 559.

Baraguay d'Hilliers, Achille (1795—1878) — general francez, din 1854 mareșal, bonapartist; ambasador la Constantinopol (1853—1854), în 1854 comandant al corpului expediționar francez din Marea Baltică. — 267.

Barbès, Armand (1809—1870) — revoluționar francez, democrat mic-burghez; unul dintre conducătorii societăților revoluționare secrete din perioada monarhiei din iulie; militant activ al revoluției din 1848; deputat în Adunarea constituantă, condamnat la închisoare pe viață pentru participarea la evenimentele din 15 mai 1848, amnistiat în 1854; după amnistie a emigrat și curînd după aceea s-a retras din viața politică. — 171.

Baring, Francis (1796—1866) — bărbat de stat englez, whig, membru al parlamentului; în 1839—1841 ministru de finanțe, în 1849—1852 prim-lord al amiralității. — 74, 273, 274, 291, 303.

Barrington, William Wildman, viconte (1717—1793) — bărbat de stat englez, tory; ministru de război (1755—1761, 1765—1778). — 115.

Barrot, Odilon (1791—1873) — om politic burghez francez, înainte de februarie 1848 șef al opoziției dinastice liberale; în decembrie 1848 — octombrie 1849 șef al unui guvern care se sprijinea pe blocul contrarevoluționar al fracțiunilor monarhiste. — 220, 640.

Bates, Robert Meakin (n. aprox. la 1791) — bancher englez. — 355.

Beales, Edmond (1803—1881) — jurist și radical burghez englez; în

- 1855 unul dintre agitatorii pentru lărgirea drepturilor politice ale burgheziei industriale cu ajutorul reformei parlamentare, în 1865—1869 președinte al Ligii pentru reformă. — 149.
- Beatson, William Ferguson* — general englez; în 1854 a comandat un detașament de cavalerie al trupelor turcești la Dunăre, apoi din Crimeea (până în septembrie 1855). — 648, 655.
- Bebutov, Vasili Osipovici*, prinț (1791—1858) — general rus, în perioada războiului Crimeii a comandat trupele caucaziene. — 627, 652.
- Bedeau, Marie-Alphonse* (1804—1863) — general și om politic francez, republican burghez, moderat; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului; în perioada celei de-a doua Republici a fost vicepreședinte al Adunării constituante și al Adunării legislative; după lovitură de stat de la 2 decembrie 1851 a fost expulzat din Franța. — 137.
- Bedford, John Russell*, duce (1766—1839) — aristocrat englez, tatăl lui John Russell. — 414, 420.
- Berg, Fedor Fedorovici* (1793—1874) — general rus, ulterior general-feldmareșal; în 1855—1863 comandant suprem al trupelor din Finlanda și guvernator general al Finlandei. — 400.
- Berkeley, Francis Henry Fitzhardinge* (1794—1870) — om politic liberal englez, membru al parlamentului. — 408.
- Berkeley, Maurice Frederick Fitzhardinge* (1788—1867) — amiral și om politic englez, whig, membru al parlamentului, lord al amirali-
- tății (1833—1839 și 1846—1857). — 39.
- Bernadotte, Jean-Baptiste-Jules* (1763—1844) — mareșal francez, în 1810 a fost înfiat de regele Carol al XIII-lea al Suediei, devenind astfel moștenitorul tronului; în 1813 a participat la războiul împotriva lui Napoleon I; în 1818—1844 rege al Suediei și Norvegiei sub numele de Carol al XIV-lea sau Carol-Ioan. — 510.
- Bernal Osborne, Ralph* (1808—1882) — om politic englez, liberal (făcea parte din grupul așa-zisilor radicali din Mayfair), membru al parlamentului, secretar al amiralității (1852—1858). — 4, 39, 44.
- Bizot, Michele-Brice* (1795—1855) — general francez, inginer militar; în 1854—1855 comandant al unităților de geniu din Crimeea. — 163.
- Bligh, James* — unul dintre militanții activi ai mișcării cartiste din deceniul al 6-lea. — 348, 349.
- Bodenstedt, Friedrich von* (1819—1892) — poet, scriitor și traducător german; în deceniul al 5-lea a călătorit în Caucaz și în Asia Mică. — 627.
- Böhm* — general austriac; în timpul războiului Crimeii a fost comandant al fortăreței Olmütz. — 545.
- Bolingbroke, Henry* (1678—1751) — filozof deist și om politic englez, unul dintre liderii partidului tory. — 236.
- Bonald, Louis-Gabriel-Ambroise*, viconte de (1754—1840) — om politic și publicist francez, monarhist, unul dintre ideologii reacțiunii aristocratice și clericale din perioada Restaurației. — 685.

- Bonaparte** — dinastie imperială din Franța (1804—1814, 1815 și 1852—1870). — 137, 140, 202, 305.
- Bonaparte, Jérôme** (1784—1860) — fratele cel mai mic al lui Napoleon I, rege al Westfaliei (1807—1813), din 1850 mareșal. — 160.
- Bonaparte, Jérôme-Napoléon-Joseph-Charles-Paul** (1822—1891) — fiul precedentului, vărul lui Napoleon al III-lea, a luat numele de Jérôme după moartea fratelui său mai mare (1847); în 1854 a comandat o divizie în Crimeea, avînd gradul de general. — 127, 128, 132, 136, 139, 140, 160.
- Bonin, Eduard** (1793—1865) — general și om politic prusian, ministru de război (1852—1854, 1858—1859); în timpul războiului Crimeii a preconizat alianța Prusiei cu puterile occidentale. — 155.
- Bosquet, Pierre-Joseph-François** (1810—1861) — general francez, din 1856 mareșal; din deceniul al 4-lea pînă în al 6-lea a participat la cucerirea Algerului, în 1854 a comandat o divizie, apoi un corp de armată în Crimeea (1854—1855). — 596.
- Bourqueney, François-Adolphe, baron** (1799—1869) — diplomat francez; ministru plenipotențiar (1841—1844), apoi ambasador (1844—1848) la Constantinopol, ministru plenipotențiar (1853—1856), apoi ambasador (1856—1859) la Viena. — 5.
- Bouverie, Edward Pleydell** (1818—1889) — om politic englez, whig, membru al parlamentului; ministru-adjunct al comerțului (1855), președintele comisiei de elaborare a legilor pentru asistența săracilor (1855—1858). — 365, 387, 391.
- Boxer, Edward** (1784—1855) — amiral englez, în 1855 comandantul portului Balaklava. — 74.
- Brancion, Adolphe-Ernest de** (1803—1855) — ofițer francez, în 1855 a comandat un regiment în Crimeea. — 376.
- Brătianu, Dumitru** (1818—1892) — om politic și publicist român, participant la revoluția din 1848 din Muntenia; după înfrîngerea revoluției a emigrat. Mai tirziu, ministru al instrucțiunii publice (1867—1868) și prim-ministru (1881). — 529.
- Bright, John** (1811—1889) — fabricant englez, om politic burghez, unul dintre liderii liber-schimbîștilor și fondatorii Ligii împotriva legilor cerealelor; de la începutul deceniului al 7-lea lider al aripii stîngi a partidului liberal; a ocupat o serie de posturi ministeriale în guvernele liberale. — 95—97, 196, 219, 259, 263, 265, 304, 305, 395, 419, 423, 520, 604.
- Brougham, Henry Peter, baron** (1778—1868) — jurist și literat englez, în deceniile al 3-lea și al 4-lea fruntaș de seamă al partidului whig, membru al parlamentului, lord cancelar (1830—1834); începînd din deceniul al 6-lea n-a mai jucat un rol important în viața politică. — 340, 420, 422, 435.
- Brown, George** (1790—1865) — general englez; în 1854—1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 266.
- Bruat, Armand Joseph** (1796—1855) — amiral francez, în 1855 comandant suprem al flotei din Marea Neagră. — 658.
- Brummel, George Bryan** (1778—1840) — aristocrat englez, supranumit pentru eleganța sa „Frumosul Brummel”. — 527.

Brunnov, Filip Ivanovici, baron (1797—1875) — diplomat rus ; ministru plenipotențiar (1840—1854, 1858—1860), apoi ambasador la Londra (1860—1874). — 439.

Brutus (Marcus Iunius Brutus) (aprox. 85—42 î.e.n.) — om politic roman, unul dintre inițiatorii conspirației republicane aristocratice împotriva lui Iulius Cezar. — 12, 381.

Bulwer-Lytton, Edward George Lytton (1803—1873) — scriitor și om politic englez, la începutul activității sale a fost whig, din 1852 tory, membru al parlamentului. — 293, 334, 380—384, 387, 390, 392, 406.

Bunsen, Christian Karl Josias, baron (1791—1860) — diplomat, publicist și teolog prusian, ambasador la Londra (1842—1854). — 155, 156, 374.

Buol-Schauenstein, Karl Ferdinand, conte (1797—1865) — bărbat de stat și diplomat austriac, ministru plenipotențiar la Petersburg (1848—1850), apoi la Londra (1851—1852), prim-ministru și ministru de externe (1852—1859). — 5, 195, 276, 393.

Burdett, Francis (1770—1844) — om politic englez, radical burghez, ulterior tory ; membru al parlamentului. — 219, 289, 550.

Burgh, de — vezi *Clanricarde*, Ulick John.

Burgoyne, John Fox (1782—1871) — general englez, genist, din 1868 feldmareșal ; în 1854—1855 consilier militar și comandant al trupelor de geniu din Crimeea. — 78.

Burke, Edmund (1729—1797) — publicist și om politic englez, whig, ulterior tory, membru al parla-

mentului ; la începutul activității sale înclina spre liberalism, mai târziu — reacționar, unul dintre dușmanii înverșunați ai revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. — 413, 621.

Burnes, Alexander (1805—1841) — ofițer englez ; în 1839—1841 a îndeplinit funcția de consilier pentru probleme politice pe lângă statul-major al armatei din Kabul. — 559.

Butler, James Armar (1827—1854) — ofițer englez, unul dintre organizatorii apărării Silistrei în 1854. — 500.

Butt, Isaac (1813—1879) — avocat și om politic irlandez, liberal, membru al parlamentului ; în deceniul al 8-lea unul dintre organizatorii mișcării pentru autogovernarea Irlandei (Home-Rule). — 81.

Byron, George (1788—1824) — celebru poet englez, reprezentant al romantismului revoluționar. — 34.

C

Caligula (12—41) — împărat roman (37—41). — 100.

Cambridge, George William Frederick Charles, duce (1819—1904) — general englez ; în 1854 a comandat o divizie în Crimeea ; comandant suprem al armatei engleze (1856—1895). — 174, 176, 178, 630.

Camou, Jacques (n. 1792) — general francez, în 1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 553, 554.

Canning, Charles John (1812—1862) — bărbat de stat englez, tory, apoi peelist, șef al departamentului poștelor (1853—1855), guvernator general al Indiei (1856—1862). — 96.

- Canning, George** (1770—1827) — bărbat de stat și diplomat englez, unul dintre liderii torylor; ministru de externe (1807—1809, 1822—1827), prim-ministru (1827). — 67, 86, 237, 417.
- Canrobert, François-Certain** (1809—1895) — general francez, din 1856 mareșal, bonapartist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului; unul dintre participanții activi la lovitura de stat de la 2 decembrie 1851; comandant suprem al armatei din Crimeea (septembrie 1854—mai 1855), apoi comandant al unui corp de armată. — 137, 141, 164, 166, 183, 186, 189, 190, 203, 207, 222, 224, 231, 232, 250, 255, 262, 266—267, 295, 310, 460.
- Canterbury, arhiepiscop** — vezi *Sumner John*.
- Cantillon** — subofițer francez, a servit în armata lui Napoleon I, în 1818 a fost deferit justiției pentru că a atentat la viața lui Wellington (comandantul suprem al armatei engleze de ocupație din Franța), dar a fost achitat. — 228.
- Cardwell, Edward** (1813—1886) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii peeliștilor, mai tirziu liberal; ministru al comerțului (1852—1855); secretar general pentru problemele Irlandei (1859—1861); ministru al coloniilor (1864—1866) și ministru de război (1868—1874). — 95, 111, 181.
- Carnot, Lazare-Nicolas** (1753—1823) — matematician și fizician francez, militar și om politic, republican burghez; în perioada revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea a aderat la iacobini; în 1794 a luat parte la lovitura de stat contra-revoluționară de la 9 termidor. — 308, 650.
- Carol Albert** (1798—1849) — rege al Sardiniei și Piemontului (1831—1849). — 504.
- Carlos al III-lea** (1716—1788) — rege al Spaniei (1759—1788). — 515.
- Carol al XII-lea** (1682—1718) — rege al Suediei (1697—1718). — 510.
- Carol cel Mare** (aprox. 742—814) — rege al francilor (768—800) și împărat roman (800—814). — 159.
- Cartwright, John** (1740—1824) — publicist și om politic englez, radical burghez; a militat în presă pentru o reformă parlamentară pe baza votului universal. — 289.
- Castellane, Esprit-Victor-Élisabeth-Boniface, conte** (1788—1862) — mareșal francez, bonapartist, unul dintre participanții activi la lovitura de stat de la 2 decembrie 1851. — 267.
- Castlereagh, Robert Stewart, viconte** (1769—1822) — bărbat de stat englez, tory; ministru de război și ministru al coloniilor (1805—1806, 1807—1809), ministru de externe (1812—1822). — 154, 328, 418.
- Cathcart, George** (1794—1854) — general englez, în 1854 a comandat o divizie în Crimeea. — 152, 490.
- Cato, Marcus Porcius (Cato cel Bătrîn)** (234—149 î.e.n.) — om politic și scriitor roman, a luptat pentru apărarea privilegiilor aristocraților; în anul 184 î.e.n. a fost ales cenzor; severitatea sa ca cenzor a devenit proverbială. — 680.
- Cavaignac, Louis-Eugène** (1802—1857) — general și om politic francez, republican burghez moderat; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului; începând din mai 1848 a fost mi-

- nistru de război; a înăbușit cu o cruzime nemaipomenită insurecția din iunie a muncitorilor pariziensi; șef al puterii executive (iunie-decembrie 1848). — 268, 640.
- Cecil**, Robert Arthur Talbot Gascoyne, din 1868 marchiz de Salisbury (1830—1903) — bărbat de stat englez, tory, ulterior conservator, membru al parlamentului; a fost în repetate rânduri prim-ministru și ministru de externe în guvernele conservatorilor. — 396.
- Ceodaev**, Mihail Ivanovici (m. 1859) — general rus, a participat la războiul din 1812; în timpul războiului Crimeii a comandat un corp de armată și rezerve ale infanteriei. — 17, 23.
- Changarnier**, Nicolas-Anne-Théodule (1793—1877) — general și bărbat de stat burghez francez, monarhist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului; în perioada celei de-a doua Republici a fost deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă, în 1848—1851 comandant al garnizoanei și al gărzii naționale din Paris; după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a fost expulzat din Franța. — 137, 268, 403.
- Chesney**, Francis Rawdon (1789—1872) — general englez. — 466.
- Chevalier**, Michel (1806—1879) — inginer francez, economist și publicist, în deceniul al 4-lea adept al lui Saint-Simon, apoi liber-schimbist; după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a sprijinit și a propagat activ politica economică a lui Napoleon al III-lea; a colaborat vreme îndelungată la „Journal des Débats”. — 602.
- Cialdini**, Enrico (1811—1892) — general italian, în 1855 a comandat o brigadă a corpului de armată sard în Crimeea. — 592.
- Clanricarde**, Ulick John de Burgh, marchiz (1802—1874) — om politic și diplomat englez, whig; ambasador la Petersburg (1838—1841), șef al departamentului poștelor (1846—1852). — 82, 113, 355.
- Clarendon**, George William Frederick Villiers, conte (1800—1870) — bărbat de stat englez, whig, mai tirziu liberal; vice-rege al Irlandei (1847—1852); a înăbușit cu cruzime răscoala irlandeză din 1848; ministru de externe (1853—1858, 1865—1866 și 1868—1870). — 12, 26, 33, 35, 60, 77, 100, 156—158, 274, 339, 344, 392, 428, 434, 529—531, 547, 647—654, 657—673, 674—679, 680, 681.
- Clausewitz**, Karl (1780—1831) — general prusian și mare teoretician militar burghez. — 479.
- Cobbett**, John Morgan (1800—1877) — avocat și om politic englez, membru al parlamentului, fiul lui William Cobbett. — 146.
- Cobbett**, William (1762—1835) — om politic și publicist englez, reprezentant marcant al radicalismului mic-burghez; a luptat pentru democratizarea regimului politic din Anglia. — 36, 98, 146, 218, 289, 417, 550.
- Cobden**, Richard (1804—1865) — fabricant englez, om politic burghez, unul dintre liderii liber-schimbștilor și fondatorii Ligii împotriva legilor cerealelor; membru al parlamentului. — 219, 259, 293, 304, 423.
- Cochrane**, Thomas, conte Dundonald (1775—1860) — amiral englez, participând la războaiele împotriva lui Napoleon I, membru al parlamentului. — 550.
- Codrington**, William John (1804—1884) — general englez, în 1854—1855 a comandat o divizie, apoi comandant suprem al armatei din

- Crimeea (noiembrie 1855—iulie 1856). — 594, 680.
- Colchester**, Charles Abbot, baron (1798—1867) — amiral englez, tor, membru al parlamentului. — 339, 340.
- Collet**, Collet Dobson — ziarist radical și militant social englez. — 526, 527.
- Combermere**, Stapleton Cotton, viconte (1773—1865) — general englez, din 1855 feldmareșal; participant la războaiele împotriva lui Napoleon I, comandant suprem al trupelor engleze în Irlanda (1822—1825), apoi în India (1825). — 604.
- Congreve**, William (1772—1828) — ofițer englez, inventator în domeniul tehnicii militare, în 1808 a inventat racheta care poartă numele lui. — 446.
- Constantin Nikolaevici** (1827—1892) — mare duce rus, al doilea fiu al lui Nicolaie I, general-amiral, a stat în fruntea departamentului marinei (1853—1881) și flotei (1855—1881). — 583.
- Constantin Pavlovici** (1779—1831) — mare duce rus, din 1814 comandant suprem al armatei din Polonia, de fapt namesnic al Poloniei (1814—1831). — 71.
- Conway**, Henry Seymour (1721—1795) — general și bărbat de stat englez, din 1793 feldmareșal; whig, membru al parlamentului. — 418.
- Cormontaigne**, Louis de (aprox. 1696—1752) — general francez, genist, autor al unei serii de lucrări în domeniul fortificațiilor și al tacticii asediului. — 308.
- Cowley**, Henry Richard Charles Wellesley, baron (1804—1884) — diplomat englez, ambasador la Paris (1852—1867). — 660, 662, 665, 675.
- Cresus** — rege al Lidiei (560—546 î.e.n.). — 159.
- Curzon**, Robert (1810—1873) — călător și scriitor englez; în 1843—1844 unul dintre împuterniciții trimiși la Erzerum pentru a stabili granița dintre Turcia și Iran. — 627.
- Custine**, Astolphe, marchiz de (1790—1857) — călător și scriitor francez. — 487.
- Czartoryski**, Adam Jerzy, prinț (1770—1861) — magnat polonez; la începutul secolului al XIX-lea prieten intim al lui Alexandru I; ministru de externe al Rusiei (1804—1806); în timpul insurecției din Polonia din 1830—1831 șef al guvernului provizoriu; după înăbușirea insurecției a emigrat la Paris, unde s-a situat în fruntea emigranților monarhiști-conservatori polonezi. — 71, 525, 526.

D

- Dante Alighieri** (1265—1321) — celebru poet italian. — 394.
- David d'Angers**, Pierre-Jean (1788—1856) — renumit sculptor francez, republican de stînga, participant la revoluțiile din 1830 și 1848; după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a fost expulzat din Franța, dar s-a reintors în curînd. — 637.
- Dawkins**, Edward — diplomat englez, în 1827—1834 rezident în Grecia. — 70.
- Delane**, John Thadeus (1817—1879) — ziarist englez, redactor al ziarului „Times” (1841—1877). — 43.
- De Maistre**, Joseph (1753—1821) — scriitor francez, monarhist, unul

- dintre ideologiile reacțiunii aristocratice și clericale, dușman înveritat al revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. — 685.
- Demostene* (384—322 î.e.n.) — renumit orator și om politic din Grecia antică, conducătorul partidului antimacedonean din Atena, adept al democrației sclavagiste. — 128.
- Derby*, Edward George Geoffrey Smith *Stanley*, din 1851 conte (1799—1869) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale whig, apoi lider al torylor; ulterior unul dintre liderii partidului conservator, prim-ministru (1852, 1858—1859 și 1866—1868). — 25, 29, 34, 42, 44, 48, 60, 81, 108, 130, 193, 237, 240, 241, 244, 335, 387, 423, 431, 438.
- Dibici*, Ivan Ivanovici, conte (1785—1831) — general-feldmareșal rus, comandant suprem în războiul ruso-turc din 1828—1829; comandant suprem al armatei care a înăbușit insurecția din Polonia din 1830—1831. — 491.
- Disraeli*, Benjamin, din 1871 conte de *Beaconsfield* (1804—1881) — bărbat de stat și scriitor englez, unul dintre liderii torylor, iar mai târziu lider al partidului conservator; ministru de finanțe (1852, 1858—1859 și 1866—1868) și prim-ministru (1868 și 1874—1880). — 3, 12, 25, 28, 30, 41, 44, 45, 48, 49, 76, 78, 79, 81, 101, 168, 237, 263—265, 269—272, 273—277, 280, 281, 284, 292, 335, 384, 390—393, 395, 530, 546.
- Dobrowsky*, Iosef (1753—1829) — eminent savant ceh, militant pe tărîm social, fondatorul filologiei științifice a limbilor slave; lucrările sale au jucat un rol important în dezvoltarea mișcării naționale din Cehia în prima jumătate a secolului al XIX-lea. — 212.
- Douglas*, Howard (1776—1861) — general și autor militar englez, a scris o serie de lucrări în domeniul artileriei și al fortificațiilor. — 20, 467.
- Drouyn de Lhuys*, Edouard (1805—1881) — diplomat și om politic francez; în deceniul al 5-lea monarhist-orleanist moderat, iar după 1851 bonapartist; ministru de externe (1848—1849, 1851, 1852—1855, 1862—1866); în 1855 reprezentant al Franței la Conferința de la Viena. — 192, 194, 195, 638.
- Drummond*, Henry (1786—1860) — om politic englez, tory, membru al parlamentului; în 1855 membru al Comisiei pentru cercetarea situației armatei britanice din Crimeea. — 21, 81, 172, 354.
- Dumouriez*, Charles-François (1739—1823) — general și om politic francez din perioada revoluției burgheze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, girondin; în 1792—1793 a comandat armata revoluționară din nord, în martie 1793 a trădat cauza revoluției. — 33, 39.
- Dulac* — general francez, în 1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 591.
- Duke*, James (n. 1792) — membru al parlamentului englez, liber-schimbist. — 148.
- Duncombe*, Thomas Slingsby (1796—1861) — om politic englez, radical burghez, în deceniul al 5-lea a participat la mișcarea cartistă, membru al parlamentului. — 76, 79, 356, 372.
- Dundas*, James Whitley *Deans* (1785—1862) — amiral englez, din 1852 până în ianuarie 1855 comandant suprem al flotei engleze din Marea Mediterană, care a

- participat la războiul din Crimeea. — 293.
- Dundas**, Richard Saunders (1802—1861) — amiral englez, în 1855 comandant suprem al flotei din Marea Baltică. — 338, 353, 536, 538.
- Dundonald** — vezi *Cochrane*, Thomas.
- Dunlop**, Alexander Graham — publicist englez. — 331.
- Dupont de l'Étang**, Pierre-Antoine (1765—1840) — general francez; în 1808, în timpul războiului din Spania, a capitulat lângă Bailén împreună cu divizia pe care o comanda. — 201.
- Duns Scotus**, John (aprox. 1265—1308) — filozof medieval, scolastic, adept al nominalismului, care în evul mediu a fost prima expresie a materialismului; autorul operei monumentale „Opus Oxoniense”. — 64.
- E**
- Ebner** — general austriac, în perioada războiului Crimeii comandantul fortăreței Przemysl. — 545.
- Ebrington**, Hugh, viconte (1818—1905) — om politic englez, whig, ulterior liberal, membru al parlamentului. — 285, 527.
- Ecaterina a II-a** (1729—1796) — împărăteasă a Rusiei (1762—1796). — 154, 618—620.
- Ellenborough**, Edward Law, baron (1750—1818) — jurist și bărbat de stat englez, la începutul activității sale whig, ulterior tory, membru al parlamentului, lord-președinte al Tribunalului regal (1802—1818). — 239.
- Ellenborough**, Edward Law, conte (1790—1871) — bărbat de stat englez, tory, membru al parlamentului; guvernator general al Indiei (1842—1844), prim-lord al amiralității (ministru al marinei) (1846), președinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei (1858); fiul celui de mai sus. — 3, 236, 238, 240, 241, 243, 244, 531, 547.
- Ellice**, Edward (1781—1863) — bărbat de stat englez, whig, ulterior liberal, membru al parlamentului; în 1855 membru al Comisiei pentru cercetarea situației armatei britanice din Crimeea. — 81.
- Elliot**, George Augustus (1813—1901) — ofițer de marină englez, din 1858 amiral; în 1854—1855 a comandat unul din vasele de linie ale flotei din Marea Baltică. — 680.
- Engels**, Friedrich (1820—1895) (vezi datele biografice). — 84, 163, 184, 186, 188, 256, 267, 299, 300, 362.
- Eschin** (389—314 î.e.n.) — renumit orator și bărbat de stat atenian, șeful partidului macedonean din Atena, adept al oligarhiei sclavagiste. — 128.
- Espartero**, Baldomero (1793—1879) — general și om politic spaniol, lider al partidului progresist, regent al Spaniei (1841—1843), șef al guvernului (1854—1856). — 514.
- Espinasse**, Charles-Marie-Esprit (1815—1859) — general francez, bonapartist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului; unul dintre participanții activi la lovitura de stat de la 2 decembrie 1851; în 1854 a comandat o divizie în Dobrogea, apoi o brigadă în Crimeea (1854 și 1855). — 159, 262.

Euclid (sfârșitul secolului al IV-lea — începutul secolului al III-lea î.e.n.) — celebru matematician din Grecia antică. — 465.

Eugen de Savoia, prinț (1663—1736) — comandant de oști și bărbat de stat austriac. — 447.

Eugenia — vezi *Montijo*, Eugenia.

Evans, George de Lacy (1787—1870) — general englez; om politic liberal; membru al parlamentului; în 1854 a comandat o divizie în Crimeea. — 74, 125, 126, 148, 659.

Exeter, Bronlow Cecil, marchiz (1795—1867) — aristocrat englez, tory. — 394.

F

Faucheux — general francez, în 1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 553—555.

Ferdinand al II-lea (1810—1859) — rege al Neapolului (1830—1859), poreclit regele-bombă pentru că a bombardat Messina în 1848. — 506, 523.

Filder — general englez, în 1854—1855 șeful aprovizionării armatei din Crimeea. — 680.

Filip al II-lea al Macedoniei (aprox. 382—336 î.e.n.) — rege al Macedoniei (359—336 î.e.n.). — 128.

Finlen, James — militant de seamă al mișcării cartiste; în 1852—1858 membru al Comitetului executiv al Asociației naționale cartiste. — 349.

Fitzgerald, John David (1816—1889) — jurist și om politic irlandez, liberal, membru al parlamentului; a ocupat în repetate rânduri

înalte funcții juridice în administrația engleză a Irlandei. — 130, 131.

Folkestone — membru al parlamentului englez, radical burgez. — 550.

Forey, Élie-Frédéric (1804—1872) — general francez, ulterior mareșal, bonapartist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului, unul dintre participanții activi la lovitura de stat de la 2 decembrie 1851; în 1854 — începutul anului 1855 a comandat unități de trupe în Crimeea, în aprilie 1855 a fost numit guvernator al provinciei Oran (Africa de nord). — 166, 262.

Fox, Charles James (1749—1806) — bărbat de stat englez, lider al whigilor; ministru de externe (1782, 1783 și 1806). — 10, 618, 620.

Franț Iosif (1830—1916) — împărat al Austriei (1848—1916). — 469, 543.

Frederic al II-lea (1712—1786) — rege al Prusiei (1740—1786). — 156, 447, 458, 478.

Frederic-Wilhelm al III-lea (1770—1840) — rege al Prusiei (1797—1840). — 328.

Frederic-Wilhelm al IV-lea (1795—1861) — rege al Prusiei (1840—1861). — 684, 685.

Fuad-efendi (1814—1869) — bărbat de stat turc; în deceniile al 6-lea și al 7-lea a ocupat în repetate rânduri postul de mare vizir și de ministru de externe. — 648, 660, 667.

G

Gai, Ljudevit (1809—1872) — ziarist croat, filolog și om politic; în

- 1848 a făcut parte din guvernul provizoriu al Croației; prin concepțiile sale politice împărtășea programul austro-slavismului. — 213.
- Garibaldi, Giuseppe** (1807—1882) — revoluționar italian, democrat, conducător al mișcării de eliberare națională din Italia; în 1848, în fruntea unui corp de voluntari, a luptat cu abnegație, alături de armata Piemontului, în războiul împotriva Austriei; principalul organizator al apărării Republicii de la Roma în aprilie-iunie 1849; în deceniile al 6-lea și al 7-lea a fost în fruntea luptei duse de poporul italian pentru eliberarea națională și unificarea țării. — 506.
- George al III-lea** (1738—1820) — rege al Angliei (1760—1820). — 425, 619, 620.
- George al IV-lea** (1762—1830) — prinț regent (1811—1820) și rege al Angliei (1820—1830). — 347, 425.
- Gibson, Thomas Milner** (1806—1884) — bărbat de stat englez, liber-schimbist, ulterior liberal; ministru al comerțului (1859—1865 și 1865—1866). — 263, 270, 271, 293, 383.
- Girardin, Émile de** (1806—1881) — publicist și om politic burghez francez; din deceniul al 4-lea până în deceniul al 7-lea al secolului trecut a fost, cu unele întreruperi, redactor al ziarului „La Presse”; în politică a excelat printr-o totală lipsă de principii. — 170.
- Gladstone, William Ewart** (1809—1898) — bărbat de stat englez, tory, apoi peelist; în a doua jumătate a secolului al XIX-lea lider al partidului liberal; ministru de finanțe (1852—1855 și 1859—1866) și prim-ministru (1868—1874, 1880—1885, 1886 și 1892—1894). — 12, 28, 30, 33, 40, 41, 44, 46, 48, 51—53, 60, 61, 64, 65, 77, 95, 97, 111, 121, 153, 176, 181, 196, 263, 271, 273, 274, 277, 279, 280, 283, 285, 292, 304, 305, 322, 323, 335, 391, 392, 395, 520—523, 600, 601.
- Gläser** — general austriac, în perioada războiului Crimeii comandant al fortăreței Zalesciki. — 545.
- Goderich** — vezi *Robinson, Frederick John*.
- Goethe, Johann Wolfgang von** (1749—1832) — mare scriitor și gânditor german. — 21.
- Gorceakov, Aleksandr Mihailovici**, prinț (1798—1883) — bărbat de stat și diplomat rus, ambasador la Viena (1854—1856), ministru de externe (1856—1882). — 5, 195, 272, 280.
- Gorceakov, Mihail Dmitrievici**, prinț (1793—1861) — general rus, comandant al armatei de la Dunăre (1853—1854), comandant suprem al armatei din sud (din septembrie 1854 până în februarie 1855), apoi al armatei din Crimeea (februarie—decembrie 1855); na mesnic al Poloniei (1856—1861). — 23, 254, 301, 532, 552, 554, 555, 568, 571—573, 576, 578, 579, 584, 596, 606, 607.
- Gordon, John William** (1814—1870) — ofițer englez, genist, ulterior general; în 1854—1855 comandant al unităților de geniu din Crimeea. — 680.
- Grach, Friedrich** (1812—aprox. 1856) — ofițer prusian care din 1841 s-a aflat în serviciul Turciei; în 1854 a fost unul dintre conducătorii apărării Silistrei. — 500.

- Graham, James Robert George** (1792—1861) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale a fost whig, apoi peelist; ministru de interne (1841—1846), prim-lord al amiralității (ministru al marinei) (1830—1834, 1852—1855). — 26, 33, 52, 60, 77, 95, 96, 120, 168, 265, 272, 292—294, 304, 322, 392, 393, 395, 396, 559—564.
- Graham, Montagu William** — membru al parlamentului englez. — 158.
- Granby, Charles Cecil John Manners**, marchiz (n. 1815) — aristocrat englez, tory, membru al parlamentului. — 273.
- Grantham, Thomas Robinson**, baron (1738—1786) — bărbat de stat și diplomat englez, whig; ambasador la Madrid (1771—1779), ministru de externe (1782—1783). — 620.
- Granville, Agosto Bozzi** (1783—1872) — medic englez, autor al unei serii de lucrări de medicină; de origine italiană. — 119.
- Granville, George Leveson-Gower**, conte (1815—1891) — bărbat de stat englez, whig, ulterior unul dintre liderii partidului liberal; ministru de externe (1851—1852, 1870—1874 și 1880—1885), ministru al coloniilor (1868—1870, 1386); președinte al Consiliului privat (1852—1854, 1855—1858 și 1859—1865). — 100, 108, 340, 344, 350.
- Grey, Charles**, conte (1764—1845) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii whigilor, prim-lord al amiralității (1806), prim-ministru (1830—1834). — 418, 621.
- Grey, George** (1799—1882) — bărbat de stat englez, whig, ministru de interne (1846—1852, 1855—1858 și 1861—1866) și ministru al coloniilor (1854—1855). — 11, 100, 387, 408.
- Grey, Henry George**, conte (1802—1894) — bărbat de stat englez, whig, secretar de stat pentru problemele militare (1835—1839), ministru de război și ministru al coloniilor (1846—1852), fiul lui Charles Grey. — 31, 52, 53, 100, 434.
- Grosvenor, lord Robert** (1801—1893) — om politic englez, whig, mai tirziu liberal; membru al parlamentului. — 265, 285, 348, 352, 353, 364, 367.
- Guizot, François-Pierre-Guillaume** (1787—1874) — istoric burghez și bărbat de stat francez; din 1840 până la revoluția din februarie 1848 a condus de fapt politica internă și externă a Franței; exponentul intereselor marii burghezii financiare. — 192, 258.
- Gurney, Samuel** (1786—1856) — bancher englez, conducătorul marii bănci de scont din Londra (1825—1856). — 374, 375.
- Gustav-Adolf al II-lea** (1594—1632) — rege al Suediei (1611—1632) și comandant de oști; aspirând la hegemonie în Marea Baltică, a purtat războaie cu Danemarca, Polonia și Rusia; a luat parte la Războiul de 30 de ani, conducând coaliția statelor protestante. — 510.

H

Hafiz-pașa — general turc, în 1855 a comandat unități de trupe în Caucaz. — 656.

Hale, William — proprietarul unei fabrici de rachete situate într-o suburbie a Londrei. — 26, 27, 446.

Halford, Henry — membru al parlamentului englez. — 146.

- Hall, Benjamin** (1802—1867) — bărbat de stat englez, liberal (a aderat la așa-numiții radicali din Mayfair); în 1854—1855 ministru al sănătății, șef al departamentului lucrărilor publice (1855—1858). — 3, 4, 407.
- Hall, John** (1795—1866) — medic militar englez; în 1854—1856 șef al serviciului medical al armatei din Crimeea. — 64.
- Haller, Carl Ludwig** (1768—1854) — jurist și istoric elvețian, apologet al feudalismului și absolutismului. — 685.
- Hanka, Václav** (1791—1861) — filolog și istoric ceh; în scrierile sale s-a ridicat împotriva germanizării cehilor, promovată de Habsburgi; avea concepții politice reacționare, apologet al absolutismului țarist; documentele istorice publicate de el conțin falsuri grosolane. — 213.
- Hardinge, Henry, viconte** (1785—1856) — general și bărbat de stat englez, tory, din 1855 feldmareșal; participant la războaiele împotriva lui Napoleon I, secretar de stat pentru problemele militare (1828—1830 și 1841—1844), guvernator general al Indiei (1844—ianuarie 1848), comandant suprem al armatei engleze (1852—1856). — 39, 152, 181, 604.
- Hardwicke, Charles Philip Yorke, conte** (1799—1873) — amiral și om politic englez, tory. — 3, 239.
- Harrington, Leicester Fitzgerald Charles Stanhope, conte** (1784—1862) — colonel și om politic englez, whig. — 526, 527.
- Harris** — vezi *Malmesbury, James*.
- Harrison, George** — muncitor englez, unul dintre participanții activi la mișcarea cartistă. — 149.
- Hassan-ben-Sabbah** (1056—1124) — fondatorul secției musulmane a asasinilor care au luptat în secolele al XII-lea și al XIII-lea împotriva turcilor-selgiucizi și a cruciaților. — 7.
- Haynau, Julius Jakob** (1786—1853) — general austriac, a înăbușit cu cruzime mișcarea revoluționară din Italia și Ungaria în 1848—1849. — 297.
- Hayter, William Goodenough** (1792—1878) — jurist englez, whig, ulterior liberal. — 8.
- Hayward, Abraham** (1801—1884) — jurist și publicist englez, la începutul activității sale tory, apoi peelist; în 1854 secretar al comisiei de asistență a săracilor. — 30.
- Haxthausen, August** (1792—1866) — consilier și scriitor prusian, autorul unor lucrări consacrate descrierii rămășițelor sistemului de obște în relațiile agricole din Rusia; prin concepțiile sale politice reacționar, adept al iobăgiei. — 217.
- Heathcote, William** (1801—1881) — membru al parlamentului englez. — 273, 291.
- Herbert, Sidney** (1810—1861) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale tory, apoi peelist; secretar de stat pentru problemele militare (1845—1846 și 1852—1855) și ministru de război (1859—1860). — 9, 21, 33, 39—41, 48, 52, 60, 73, 74, 95—97, 120, 121, 176, 181, 263, 392, 393, 395, 396.
- Herbillon, Émile d'** (1794—1866) — general francez, în 1855 a coman-

- dat o divizie în Crimeea. — 553, 554.
- Herwegh, Georg* (1817—1875) — cunoscut poet german, democrat mic-burghez. — 304.
- Hess, Heinrich, baron* (1788—1870) — general austriac, apoi feld-mareșal, a participat activ la înăbușirea revoluției din Italia din anii 1848—1849; în 1854—1855 a fost comandant suprem al trupelor din Ungaria, Galiția și Principatele dunărene. — 544.
- Hobbes, Thomas* (1588—1679) — filozof englez de seamă, adept al materialismului mecanicist; concepțiile sale social-politice se disting prin tendințe net antide-mocratice. — 292, 293.
- Horner, Leonard* (1785—1864) — geolog englez și militant pe tărîm social, inspector de fabrică (1833—1856), a susținut interesele muncitorilor. — 146, 409.
- Horsman, Edward* (1807—1876) — bărbat de stat englez, liberal; în 1855—1857 secretar general pentru problemele Irlandei. — 76.
- Hotham, Charles* (1806—1855) — ofițer englez, în 1854—1855 guvernator al provinciei Victoria (Australia). — 116, 117.
- Hrușciov, Aleksandr Petrovici* (1806—1875) — general rus, în 1853—1856 a comandat unități ale armatei din Crimeea, unul dintre participanții activi la eroica apărare a Sevastopolului. — 166.
- Hughes, T. M.* — scriitor englez din prima jumătate a secolului al XIX-lea, a trăit timp de mai mulți ani în Spania. — 515.
- Hugo Victor* (1802—1885) — celebru scriitor francez; în perioada ce-
- lei de-a doua Republici deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă; după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a trăit în exil pe insulele Jersey și Guernsey; la sfârșitul anului 1855 a fost expulzat de autoritățile engleze. — 528.
- Hume, Joseph* (1777—1855) — om politic englez, unul dintre liderii radicalilor burghezi, membru al parlamentului. — 69, 98, 259, 289, 418, 422.

I

Ibrahim-pașa (1789—1848) — comandant de oști egiptean, fiu adoptiv al cîrmuitorului Egiptului Mahomed-Ali; comandant suprem al trupelor egiptene în războaiele Egiptului împotriva Turciei (1831—1833 și 1839—1841); din 1844 a cîrmuit Egiptul împreună cu tatăl său. — 70.

Iskander-bey (Alexandru *Ilinski*) (1810—1861) — general turc de origine poloneză; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a servit în armatele Spaniei, Portugaliei, Persiei, Franței; a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Ungaria; după înfrîngerea revoluției a emigrat în Turcia, unde a obținut cetățenia turcă; a comandat unități ale armatei turcești la Dunăre (1853—1854), în Crimeea (1855) și în Caucaz (1855—1856). — 188, 500.

Ismail-pașa (György *Kmety*) (1810—1865) — general turc de origine maghiară; a participat la revoluția din 1848—1849 din Ungaria; după înfrîngerea revoluției a emigrat în Turcia, unde a obținut cetățenia turcă; a comandat unități ale armatei turcești la Dunăre (1853—1854) și în Caucaz (1854—1855). — 625.

J

Jeffrey, George, baron (1648—1689) — jurist și bărbat de stat englez, tory; lord-președinte al Tribunalului regal (1683—1685); sentințele pe care le pronunța pentru delictele politice se caracterizau printr-o nemaipomenită cruzime. — 239.

Jomini, Henri (1779—1869) — general în serviciul Franței, apoi în serviciul Rusiei, teoretician militar burghez, autor al unei serii de lucrări de strategie și de istorie militară; de origine elvețiană. — 479, 584, 651.

Jones, Ernest Charles (1819—1869) — militant de seamă al mișcării muncitorești engleze, poet și publicist proletar, unul dintre conducătorii cartismului revoluționar, redactor la „Northern Star”; editorul ziarelor cartiste „Notes to the People” și „The People's Paper”; pînă în deceniul al 6-lea prieten al lui Marx și Engels — 150, 219, 244—246, 287, 437, 570.

Jones, Harry David (1791—1866) — general englez, genist; în 1855 a comandat trupele de geniu din Crimeea. — 78, 163.

Jones, John Gale (1769—1838) — om politic englez, radical mic-burghez, de profesiune medic. — 240.

Jones, William — artist, secretar al comisiei de organizare a funeraliilor lui F. O'Connor (septembrie 1855). — 570.

Juvenal (Decimus Junius Juvenalis) (n. aprox. 60—m. după 127) — celebru poet satiric roman. — 305.

K

Kelly — ofițer englez, în 1855 a comandat un regiment în Crimeea. — 207.

Keogh, William Nicolas (1817—1878) — jurist și om politic irlandez, peelist, unul dintre liderii fracțiunii irlandeze din parlament; a ocupat în repetate rânduri înalte funcții juridice în administrația engleză a Irlandei. — 44, 130, 131.

King, Peter John Locke (1811—1885) — om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 422, 435.

Kmety — vezi Ismail-pașa.

Knesebeck, Karl Friedrich, baron (1768—1848) — general feldmareșal prusian, a participat la războaiele împotriva lui Napoleon I, a asistat la Congresul de la Viena din 1814—1815, în 1831 comandant suprem al armatei de observație din Poznan. — 329, 330.

Knight, Charles (1791—1873) — publicist și editor englez. — 326.

Kollár, Ján (1793—1852) — renumit poet și filolog ceh de origine slovacă, unul dintre animatorii luptei popoarelor slave pentru eliberarea națională. — 212.

Kopitar, Bartolomeu (1780—1844) — specialist de seamă în filologia slavă, de origine slovenă; a scris o serie de lucrări în domeniul lingvisticii, literaturii și istoriei popoarelor slave. — 213.

Korf, Fedor Hristoforovici, baron — general rus, în 1855 a comandat o divizie de cavalerie în Crimeea. — 606.

Kornilov, Vladimir Alekseevici (1806—1854) — eminent conducător al marinei militare ruse, amiral, șeful statului-major al flotei din Marea Neagră (1849—1853), unul dintre inspiratorii și organizatorii eroice apărări a Sevastopolului. — 185, 186, 189, 565.

Kossuth, Lajos (Ludwig) (1802—1894) — conducător al mișcării de eliberare națională din Ungaria, în timpul revoluției din 1848—1849 s-a situat în fruntea elementelor burghezo-democratice, șef al guvernului revoluționar ungar; după înfringerea revoluției a emigrat din Ungaria. — 26, 47.

L

La Marmora, Alfonso Ferrero (1804—1878) — general și bărbat de stat italian, ministru de război al Piemontului (1848, 1849—1855, 1856—1859); în 1855 a comandat în Crimeea corpul de armată sard; ulterior a fost prim-ministru. — 553.

Lamoričiere, Christophe-Louis-Léon (1806—1865) — general și om politic francez, republican burghez moderat; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la cucerirea Algerului, în 1848 a participat activ la înăbușirea insurecției din iunie a muncitorilor parizieni; ministru de război în guvernul Cavaignac (iunie — decembrie 1848), a trecut în opoziție după venirea la putere a lui Ludovic Bonaparte; după lovitură de stat de la 2 decembrie 1851 a fost expulzat din Franța. În 1857 s-a înapoiat în Franța. — 137, 159, 268.

La Motterouge, Joseph-Édouard de (1804—1883) — general francez, în 1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 591.

Lansdowne, Henry Petty-Fitzmaurice, marchiz (1780—1863) — bărbat de stat englez, whig; cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe) (1806—1807), președinte al Consiliului privat (1830—1841, 1846—1852), ministru fără portofoliu (1852—1863). — 60, 344.

Lanskoj, Serghei Stepanovici, din 1861 conte (1787—1862) — bărbat

de stat rus, ministru de interne (1855—1861). — 613.

Lawley, Francis Charles (1825—1901) — ziarist englez, secretar particular al lui Gladstone (1852—1854); în 1854—1865 a fost corespondentul ziarului „Times” în S.U.A. — 30, 113.

Layard, Austen Henri (1817—1894) — arheolog și om politic englez, radical burghez, mai tirziu liberal, membru al parlamentului; în 1855 membru al Comisiei pentru cercetarea situației armatei britanice din Crimeea. — 4, 9, 40, 76, 81, 92, 108, 109, 148, 181, 218, 236, 240, 264, 265, 284, 304, 319, 322, 343, 383, 559.

Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste (1807—1874) — publicist și om politic francez, unul dintre liderii democraților mic-burghezi, redactor al ziarului „La Réforme”; în 1848 membru al guvernului provizoriu și al comisiei executive; deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă, în care conducea partidul Muntelui (Montagne); după demonstrația de la 13 iunie 1849 a emigrat în Anglia. — 81.

Levaillant — general francez, în 1854—1855 a comandat o divizie în Crimeea. — 591.

Lewis, George Cornwall (1806—1863) — bărbat de stat englez, whig; secretar al trezoreriei (1850—1852), în 1852—1855 redactor al lui „Edinburgh Review”, între 1855 și 1858 cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe), apoi ministru de interne (1859—1861) și ministru de război (1861—1863). — 100, 153, 600, 601.

Liders, Aleksandr Nikolaevici (1790—1874) — general rus, în 1853—1854 a comandat un corp de armată la Dunăre, în 1855 armata

- din sud, iar la începutul anului 1856 a fost comandant suprem al armatei din Crimeea. — 400, 614, 615, 616.
- Lieven*, Daria (Dorothea) Hristoforovna, prințesă (1785—1857) — soția diplomatului rus Ch. A. Lieven; a jucat un rol de seamă în viața diplomatică europeană ca amfitrioană a unor saloane politice la Londra și Paris. — 344.
- Ligne*, Karl Joseph, prinț de (1735—1814) — general austriac, diplomat și scriitor, din 1809 feldmarșal. — 328.
- Lindsay*, William Schaw (1816—1877) — armator și comerciant englez, liber-schimbist, membru al parlamentului. — 356.
- Liprandi*, Pavel Petrovici (1796—1864) — general rus, în 1853—1854 a comandat o divizie la Dunăre, în 1854—1855 a fost în Crimeea, în bătălia de pe Cernaia a comandat un corp de armată. — 535, 552.
- Liverpool*, Robert Banks Jenkinson, conte (1770—1828) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii torylor; a fost în repetate rânduri ministru, apoi prim-ministru (1812—1827). — 68, 79, 154, 239, 356.
- Lovett*, William (1800—1877) — meșter englez, democrat mic-burghez; în deceniul al 4-lea unul dintre liderii mișcării cartiste, adept al „forței morale” și al colaborării cu burghezia. — 289.
- Lowe*, Robert (1811—1892) — om politic și publicist englez, colaborator la ziarul „Times”, whig, ulterior liberal, membru al parlamentului; locțiitor al ministrului comerțului (1855—1858), cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe) (1868—1873), ministru de interne (1873—1874). — 81, 265, 273, 274, 291, 292, 396.
- Lucan*, George Charles Bingham, conte (1800—1888) — general englez, tory, în 1854 — începutul anului 1855 a comandat o divizie de cavalerie în Crimeea. — 152.
- Ludovic al XIV-lea* (1638—1715) — rege al Franței (1643—1715). — 447.
- Ludovic al XVIII-lea* (1755—1824) — rege al Franței (1814—1815 și 1815—1824). — 684.
- Ludovic-Filip* (1773—1850) — duce de Orléans, rege al Franței (1830—1848). — 113, 122, 194, 239, 263, 356, 603.
- Lyndhurst*, John Singleton Copley, baron (1772—1863) — bărbat de stat englez, jurist, tory; lord-cancelar (1827—1830, 1834—1835 și 1841—1846). — 8, 154—156, 274, 530, 546.
- Lyons*, Edmund (1790—1858) — amiral englez, în 1855 comandant suprem al flotei din Marea Neagră. — 266, 658, 663.

M

Macdonald — colaborator al ziarului „Times”. — 174.

Mac-Mahon, Marie-Edme-Patrice-Maurice, duce de Magenta (1808—1893) — general francez, ulterior mareșal, bonapartist; a participat la războaiele din timpul celui de-al doilea Imperiu, în 1855 a comandat o divizie în Crimeea; unul dintre călăii Comunei din Paris, președintele celei de-a treia Republici (1873—1879). — 591, 596.

Magnan, Bernard-Pierre (1791—1865) — mareșal francez, bona-

- partist, unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851. — 267, 637.
- Mahmud al II-lea** (1785—1839) — sultan al Turciei (1808—1839). — 70, 496.
- Malins, Richard** (1805—1882) — jurist englez, tory, membru al parlamentului. — 356.
- Malmesbury, James Harris**, conte (1746—1820) — diplomat și bărbat de stat englez, whig; ministru plenipotențiar la Petersburg (1777—1782). — 618—620.
- Malmesbury, James Howard Harris**, conte (1807—1889) — bărbat de stat englez, tory, ulterior lider al partidului conservator; ministru de externe (1852, 1858—1859), lord-păstrător al sigiliului (1866—1868, 1874—1876). — 168, 338—340, 438, 439.
- Mansfield, William Roice** (1819—1876) — general englez, în 1855—1856 consilier militar pe lângă Ambasada engleză din Constantinopol. — 680.
- Manteuffel, Otto Theodor** (1805—1882) — bărbat de stat prusian, reprezentant al birocrăției nobiliare reacționare; ministru de interne (1848—1850), prim-ministru și ministru de externe (1850—1858). — 155.
- Marlborough, John Churchill**, duce (1650—1722) — comandant de oști englez și om politic, în 1702—1711 comandant suprem al trupelor engleze în războiul de succesiune la tronul Spaniei. — 560.
- Martimprey, Edouard-Charles de** (1808—1883) — general francez, în 1854—1855 șeful statului-major din Crimeea. — 658.
- Marx, Karl** (1818—1883) — (vezi date biografice). — 100, 145, 236, 242, 262, 267, 346, 372.
- Maximilian d'Este** (1782—1863) — arhiduce austriac, general, inventator al unui tip special de lucrări de fortificații, denumite „turnurile lui Maximilian”. — 545.
- Mayne, Richard** (1796—1868) — șeful poliției din Londra (din 1850). — 367, 368, 372.
- Mazzini, Giuseppe** (1805—1872) — revoluționar italian, democrat burghez, unul dintre conducătorii mișcării de eliberare națională din Italia; în 1849 șeful guvernului provizoriu al Republicii de la Roma, în 1850 unul dintre organizatorii Comitetului central al democrației europene, cu sediul la Londra. — 26.
- McNeill, John** (1795—1883) — diplomat englez, ambasador la Teheran (1836—1839 și 1841—1842); în 1855 unul dintre împuțerniciții guvernului pentru cercetarea activității intențentei în Crimeea. — 78.
- Melbourne, William Lamb**, viconte (1779—1848) — bărbat de stat englez, whig, ministru de interne (1830—1834), prim-ministru (1834 și 1835—1841). — 74, 82, 129, 426, 430.
- Melik-șah** (1055—1092) — cîrmuitor (sultan) al statului selgiucizilor (1072—1092). — 7.
- Mellinet, Émile** (1798—1894) — general francez, în 1855 a comandat o divizie din garda imperială în Crimeea. — 591.
- Meșikov, Aleksandr Sergheevici**, prinț (1787—1869) — șef militar și bărbat de stat rus, în 1853 ambasador extraordinar la Constantinopol, comandant suprem al forțelor militare terestre și maritime din Crimeea (1853-februarie 1855). — 17, 23.
- Metastasio, Pietro** (1698—1782) — poet italian, autor de librete de operă. — 423.

- Metternich**, Clemens, prinț (1773—1859) — bărbat de stat și diplomat austriac, reacționar; ministru de externe (1809—1821) și cancelar (1821—1848), unul dintre organizatorii Sfintei Alianțe. — 213—215, 293, 328.
- Mihail Nikolaevici** (1832—1909) — mare duce rus, al patrulea fiu al lui Nicolae I. — 118.
- Miklosich**, Frantisek (1813—1891) — cunoscut om de știință, specialist în filologia slavă, a pus bazele gramaticii comparate a limbilor slave; de origine slovenă. — 213.
- Miles**, William (n. 1797) — bancher englez, membru al parlamentului, tory. — 81.
- Milner Gibson** — vezi *Gibson*, Thomas Milner.
- Minié**, Claude-Étienne (1804—1879) — ofițer francez, inventatorul unui nou tip de pușcă. — 455, 464, 470, 480, 504, 508.
- Minto**, Gilbert Elliot, conte (1782—1859) — bărbat de stat și diplomat englez, whig; ministru al marinei (1835—1841), lord păstrător al sigiliului privat (1846—1852), în 1847—1848 a avut o misiune diplomatică în Italia. — 434.
- Molesworth**, William (1810—1855) — bărbat de stat englez, liberal (a făcut parte din grupul așa-zisilor radicali din Mayfair), membru al parlamentului; ministru al lucrărilor publice (1853—1855) și ministru al coloniilor (1855). — 4, 44, 269, 292, 407.
- Moltke**, Helmut Karl Bernhard, conte (1800—1891) — ofițer prusian, ulterior general-feldmareșal, personalitate militară și scriitor militar reacționar, unul dintre ideologii militarismului și șovinismului prusac; în 1835—1839 a servit în armata turcă; șef al Marinei stat-major prusian (1857—1871) și imperial (1871—1888). — 201.
- Monet**, de — general francez, în 1854 — începutul anului 1855 a comandat o brigadă în Crimeea. — 165.
- Monseil**, William (1812—1894) — om politic irlandez, liberal, unul dintre liderii fracțiunii irlandeze din parlament; în 1852—1857 secretar la direcția artileriei. — 44, 109, 130.
- Montalembert**, Charles (1810—1870) — om politic și publicist francez, în perioada celei de-a doua Republici deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă, orléanist, șef al partidului catolic. — 635.
- Montalembert**, Marc René (1714—1800) — general francez, genist, a elaborat un nou sistem de fortificații, care și-a găsit o largă aplicare în secolul al XIX-lea. — 308, 480.
- Montesquieu**, Charles (1689—1755) — remarcabil sociolog burghez francez, economist și scriitor, reprezentant al iluminismului burghez din secolul al XVIII-lea, teoretician al monarhiei constituționale și al separării puterilor. — 344.
- Montijo**, Eugenia (1826—1920) — împărăteasă a Franței, soția lui Napoleon al III-lea. — 637, 639.
- Moritz von Nassau** — conte (prinț de Orania) (1567—1625) — stathuder al Țărilor de Jos (1585—1625); comandant de oști în perioada războiului Țărilor de Jos pentru independență. — 480.
- Morny**, Charles-Auguste-Louis-Joseph, conte de (1811—1865) — om

- politic francez, bonapartist, deputat în Adunarea legislativă (1849—1851), unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851, ministru de interne (decembrie 1851—ianuarie 1852), președinte al corpului legislativ (1854—1856, 1857—1865). — 636, 638.
- Muhamed-șah** (1810—1848) — șah al Persiei (1834—1848). — 71.
- Muntz, George Frederick** (1794—1857) — fabricant de arme și om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 130.
- Muraviev, Nikolai Nikolaevici** (1794—1866) — general rus, în 1854—1856 comandant suprem al trupelor din Caucaz și namesnic al Caucazului. — 314, 332, 610, 611, 651, 666, 669.
- Murrough, John Patrick** — om politic liberal englez, membru al parlamentului. — 149.
- N
- Napier, Charles** (1786—1860) — amiral englez, în 1854 a fost comandant al flotei din Marea Baltică. — 293, 294, 318, 355, 541, 542, 559—564.
- Napier, Charles James** (1782—1853) — general englez, a participat la războiul din Peninsula iberică (1808—1814) împotriva lui Napoleon I; în 1842—1843 a comandat trupele care au cucerit Sindul, iar în 1843—1847 guvernator al Sindului. — 560.
- Napier, Edward Alers** (1808—1870) — ofițer englez; în 1854—1855 a participat la organizarea aprovizionării armatei din Crimeea. — 58.
- Napier, Joseph** (1804—1882) — om politic englez, tory, membru al parlamentului; în 1852 a făcut parte din guvernul Derby în calitate de attorney-general pentru Irlanda; în 1858—1859 lord-cancelar pentru problemele Irlandei. — 29.
- Napier, William Francis Patrick** (1785—1860) — general și istoric militar englez; în 1808—1814 a participat la războiul împotriva lui Napoleon I în Peninsula iberică. — 86, 94, 457, 458, 464, 467, 478, 560.
- Napoleon I Bonaparte** (1769—1821) — împărat al francezilor (1804—1814 și 1815). — 87, 101, 138, 142, 143, 160, 162, 172, 200, 228, 254, 262, 294, 307, 317, 331, 334, 376, 447, 449—451, 458, 516, 524, 527, 550, 574, 588, 603, 616, 633, 636, 642, 651.
- Napoleon al III-lea** (Ludovic Napoleon Bonaparte) (1808—1873) — nepotul lui Napoleon I, președintele celei de-a doua Republici (1848—1851), împărat al francezilor (1852—1870). — 33, 60, 61, 82, 101, 121, 125, 127, 136—138, 140—143, 159, 160, 162, 167, 168, 171, 188, 195, 198, 200—204, 228, 255, 261, 267, 293, 297, 312—317, 323, 324, 331, 332, 334, 337, 341, 372, 386, 390, 403, 407, 456, 459, 523, 526, 528, 532, 546, 564, 602, 603, 630, 633—637, 639—644, 664, 666.
- Napoleon, prinț** — vezi *Bonaparte, Napoléon-Joseph-Charles-Paul*.
- Narvaez, Ramón Maria** (1800—1868) — general și bărbat de stat reacționar spaniol, lider al partidului moderados, prim-ministru (1844—1846, 1847—1851, 1856—1857, 1864—1865 și 1866—1868), a înăbușit cu cruzime mișcarea revoluționară a maselor. — 514, 515.
- Nesselrode, Karl Vasilievici**, conte (1780—1862) — bărbat de stat și diplomat rus; ministru de externe (1816—1856). — 154, 275, 276, 280.

- Newcastle*, Henry Pelham Fiennes Pelham *Clinton*, duce (1811—1864) — bărbat de stat englez, peelist, ministru de război al coloniilor (1852—1854), ministru de război (1854—1855) și ministru al coloniilor (1859—1864). — 3, 8, 10, 11, 33—36, 38, 39, 48, 51, 53, 79, 96, 152, 176, 181, 391, 393, 395, 396.
- Nicholay*, J. A. — om politic englez, radical burghez; în 1855 unul dintre agitatorii pentru lărgirea drepturilor politice ale burgheziei industriale printr-o reformă parlamentară, în deceniul al 7-lea membru al Comitetului executiv al Ligii pentru reformă. — 149.
- Nicolaie I* (1796—1855) — împărat al Rusiei (1825—1855). — 4, 14, 17, 19, 30, 53, 89—91, 105, 110, 118, 119, 154, 200, 275, 281, 320, 333, 532, 559, 615, 616, 629.
- Niel*, Adolphe (1802—1869) — general francez, ulterior mareșal; în 1854 comandant al trupelor de geniu ale corpului expediționar francez din Marea Baltică, în 1855 comandant al trupelor de geniu din Crimeea. — 137, 141, 163, 564, 586, 590, 593.
- Nightingale*, Florence (1820—1910) — militantă engleză pe tărîm social, în perioada războiului Crimeii a jucat un rol de seamă în organizarea serviciului medical al armatei engleze. — 175, 179.
- Nisard*, Jean-Marie-Napoléon-Désiré (1806—1888) — critic francez și istoric al literaturii; în deceniul al 6-lea profesor la Sorbona; în prelegerile sale a încercat să justifice lovitura de stat de la 2 decembrie 1851. — 637.
- O
- O'Brien*, William Smith (1803—1864) — militant al mișcării de eliberare națională din Irlanda, lider al aripii drepte a asociației „Ținătura Irlandă”; în 1848, după încercarea nereușită a unei răscoale în Irlanda a fost arestat de autoritățile engleze și condamnat la moarte; pedeapsa i-a fost comutată în exil pe viață; în 1856 a fost amnistiat. — 428.
- O'Connell*, Daniel (1775—1847) — avocat și om politic burghez irlandez, lider al aripii drepte liberale a mișcării de eliberare națională. — 98, 129, 130, 289, 386, 425—428.
- O'Connor*, Feargus (1794—1855) — unul dintre liderii aripii de stînga a mișcării cartiste, întemeietor și redactor al ziarului „Northern Star”; după 1848 reformist. — 98, 570.
- O'Flaherty*, Edmund — funcționar englez, în 1854 imputernicitul Ministerului de finanțe pentru încasarea impozitelor în Irlanda. — 30.
- Oliphant*, Lawrence (1829—1888) — ziarist și călător englez; în 1855 corespondent în Caucaz al ziarului „Times” pe lângă corpul expediționar comandat de Omer-pașa. — 679.
- O'Meara*, Barry Edward (1786—1836) — medic militar și publicist englez, în 1815—1818 medicul personal al lui Napoleon I pe insula Sf. Elena; de origine irlandeză. — 172.
- Omer-pașa* (Mihail *Latas*) (1806—1871) — general turc de origine croată, comandant suprem al trupelor turcești în războiul Crimeii. — 58, 61, 85, 125, 183, 186, 188—190, 231—234, 254, 267, 296, 300, 311, 388, 406, 499, 501, 534, 575, 609—611, 625—627, 631, 652, 657—666, 669—671, 674—680.
- Orléans* — dinastie regală în Franța (1830—1848). — 160.

- Orsi*, conte (m. 1899) — agent de bursă al lui Napoleon al III-lea ; de origine corsicană. — 338.
- Osborne* — vezi *Bernal Osborne*, Ralph.
- Ostrowski*, Joseph Boleslaw (1805—1871) — publicist și istoric polonez, autor al unei serii de lucrări de istorie a Poloniei. — 525.
- Otway*, Arthur John (1822—1912) — parlamentar englez, în deceniul al 6-lea tory. — 322, 353.
- P
- Pacifico*, David (1784—1854) — cetățean englez de origine portugheză, negustor la Atena. — 42, 69.
- Palacký*, František (1798—1876 — cunoscut istoric ceh, om politic burghez, liberal ; în 1848 a prezidat ședințele Congresului slavilor, care s-a ținut la Praga ; a promovat o politică de menținere a monarhiei habsburgice, unul dintre ideologii austro-slavismului. — 213.
- Palmerston*, Henry John Temple, viconte (1784—1865) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale a fost tory, din 1830 unul dintre liderii whigilor, s-a sprijinit pe elementele de dreapta ale acestui partid ; secretar de stat pentru problemele militare (1809—1828), ministru de externe (1830—1834, 1835—1841 și 1846—1851), ministru de interne (1852—1855) și prim-ministru (1855—1858 și 1859—1865). — 4, 8, 10—13, 20, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 38, 41—43, 47—49, 52, 53, 60, 61, 66—72, 76—80, 92, 93, 96—97, 100, 101, 109, 111, 114, 118, 122, 127, 130, 144, 152, 153, 158, 180, 188, 193, 195, 218, 219, 228, 235, 240, 241, 243, 263—265, 269—271, 283—285, 291, 292, 303—305, 315, 320—323, 325, 335, 336, 342, 344, 353—355, 373, 380, 382—387, 391, 392, 395, 402, 406, 407, 430, 439, 518—523, 525—528, 530, 537, 546—548, 559, 560, 604, 630, 633, 643, 647, 651, 653, 662, 677—679.
- Paniutin*, Fedor Sergheevici (1790—1865) — general rus, la începutul războiului Crimeii a comandat un corp de armată, iar în 1855—1856 armata de rezervă din sud-vestul Rusiei. — 17, 23, 297, 552.
- Panmure*, Fox Maule, baron (1801—1874) — bărbat de stat englez, whig ; secretar de stat pentru problemele militare (1846—1852), ministru de război (1855—1858). — 74, 77, 79, 96, 152, 193, 241, 364, 650—653, 680.
- Paskevici*, Ivan Fedorovici, prinț (1782—1856) — general-feldmareșal rus ; din vara anului 1831 comandant suprem al trupelor ruse care au înăbușit răzcoala poloneză din 1830—1831 ; din 1832 namesnic al Poloniei ; în 1849 comandant suprem al armatei ruse care a participat la înăbușirea revoluției din Ungaria ; în 1854 comandant suprem al trupelor de la granița de vest și cea de sud a Rusiei, iar în aprilie-iunie comandant al trupelor de la Dunăre. — 491.
- Paul*, John Dean (1802—1868) — bancher englez. — 355.
- Paxton*, Joseph (1801—1865) — arhitect englez, autorul proiectului palatului Expoziției industriale universale de la Londra (1851), membru al parlamentului. — 81.
- Peel*, Frederick (1823—1906) — om politic englez, peelist, ulterior liberal ; loctiitorul ministrului de război (1855—1857). — 74, 109, 540.
- Peel*, Jonathan (1799—1879) — general englez, tory, membru al

- parlamentului; în 1855 membru al comisiei pentru cercetarea situației armatei britanice din Crimeea. — 394—396.
- Peel*, Robert (1788—1850) — bărbat de stat și economist englez, lider al torylor moderați, cunoscuți sub numele de peeliști; ministru de interne (1822—1827 și 1828—1830) și prim-ministru (1834—1835 și 1841—1846); cu sprijinul liberalilor a obținut în 1846 abrogarea legilor cerealelor (1846). — 70, 74, 97, 102, 122, 176, 181, 237, 247, 248, 293, 396, 416, 426—428, 430—432, 434, 560.
- Peel*, Robert (1822—1895) — om politic și diplomat englez, peelist, ulterior liberal, membru al parlamentului; lord-adjunct al amiralității (1855—1857), fiul celui de mai sus. — 144, 158, 527, 528.
- Pélissier*, Jean-Jacques (1794—1864) — general francez, din septembrie 1855 mareșal; în perioada 1840—1860 a luat parte la cucerirea Algerului; la începutul anului 1855 a comandat un corp de armată, apoi comandant suprem al armatei din Crimeea (mai 1855—iulie 1856). — 250, 255, 262, 263, 266—268, 295—297, 299—301, 306, 310—312, 337, 342, 357, 358—362, 374, 376—378, 388, 390, 534, 552, 554, 555, 565, 577, 584, 586, 593, 612, 635, 642, 643, 657—659, 663, 674.
- Pellatt*, Apsley (1791—1863) — om de afaceri englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 149.
- Penaud*, Charles (1800—1864) — amiral francez, în 1855 a comandat o escadră în Marea Baltică. — 538.
- Perceval*, Spencer (1762—1812) — bărbat de stat englez, tory, în 1807—1809 cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe), prim-ministru (1809—1812). — 86, 236, 239, 240, 356, 434.
- Péreire*, Émile (1800—1875) — bancher francez, în 1825—1831 s-a alăturat saint-simoniștilor, în perioada celui de-al doilea Imperiu, bonapartist; unul dintre fondatorii și directorii băncii pe acțiuni „Crédit Mobilier”. — 602.
- Petru I* (1672—1725) — țar al Rusiei din 1682, împărat al întregii Rusii din 1721. — 19, 154.
- Phillimore*, John George (1808—1865) — jurist și om politic liberal englez, membru al parlamentului. — 396.
- Pianori*, Giovanni (1827—1855) — revoluționar italian, a participat la revoluția din 1848—1849 în Italia și la apărarea Republicii de la Roma împotriva intervenționiștilor francezi; după înfrângerea revoluției a emigrat în Piemont, apoi în Franța; în mai 1855 a fost executat pentru tentativa de atentat împotriva lui Napoleon al III-lea. — 228.
- Pierce*, Franklin (1804—1869) — președinte al S.U.A. (1853—1857). — 633.
- Pindar* (aprox. 522 — aprox. 442 î.e.n.) — poet liric din Grecia antică; a compus ode solemne. — 86, 239.
- Pisani*, Étienne — translator pe limbă ambasada engleză din Constantinopol (1854—1855). — 660.
- Pitt*, William Junior (1759—1806) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii torylor; prim-ministru (1783—1801 și 1804—1806). — 101, 217, 236, 239, 356, 633.
- Pius al IX-lea* (1792—1878) — papă (1846—1878). — 433—435.
- Porchester*, Henry Herbert (1741—1811) — parlamentar englez, whig. — 21, 239.

- Portland*, William Henry, duce de *Bentinck* (1738—1809) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii whigilor; ministru de interne (1794—1801), prim-ministru (1783 și 1807—1809). — 86.
- Potemkin*, Grigori Aleksandrovici, prinț (1739—1791) — bărbat de stat rus, general-feldmareșal, comandant suprem în războiul ruso-turc din 1787—1791. — 608.
- Pozzo-di-Borgo*, Karl Osipovici, conte (1764—1842) — diplomat rus de origine corsicană; din 1814 pînă în 1821 ambasador; din 1821 pînă în 1835 ministru plenipotențiar la Paris, apoi la Londra (1835—1839). — 154.
- Pradt*, Dominique-Dufour de (1759—1837) — preot, diplomat, publicist și istoric francez. — 328, 516.
- Praslin*, Charles, duce de *Choiseul* (1805—1847) — aristocrat și bărbat de stat francez; procesul care i-a fost intentat în 1847 în urma asasinării soției sale a avut un răsunet politic. — 82, 113.
- Pritchett*, Robert Tailor (1828—1907) — meșter armurier englez, a perfecționat pușca Minié. — 464.
- Pufendorf*, Samuel, baron (1632—1694) — savant, jurist și istoric german, unul dintre adepții teoriei burgheze a „dreptului natural”. — 210.
- Q
- Quételet*, Adolphe (1796—1874) — eminent savant burghez belgian, statistician, matematician și astronom. — 48.
- R
- Radetzky*, Joseph, conte (1766—1858) — feldmareșal austriac, începînd din 1831 a comandat trupele austriece din Italia de nord, în 1848—1849 a înăbușit cu cruzime mișcarea revoluționară și de eliberare națională din Italia, în 1850—1856 a fost guvernator general al Regatului lombardo-venețian. — 215, 469, 643.
- Raglan*, Fitzroy James Henry Somerset, baron (1788—1855) — feldmareșal englez; ca ofițer de stat-major al lui Wellington a participat la războaiele împotriva lui Napoleon I (1808—1814 și 1815), secretar militar al cancelariei comandantului suprem (1827—1852), comandant suprem al armatei din Crimeea (1854—1855). — 33, 35, 56—57, 62, 78, 136, 137, 140, 141, 152, 166, 177, 180, 186, 190, 198, 203, 207, 266, 297, 306, 341, 374, 378, 532, 593.
- Read*, Nikolai Andreevici (aprox. 1793—1855) — general rus, în 1855 a comandat un corp de armată în Crimeea. — 552, 607.
- Redcliffe* — vezi *Stratford de Redcliffe*, Stratford.
- Redington*, Thomas Nicholas (1815—1862) — om politic englez, whig; locțiitor al secretarului de stat pentru problemele Irlandei (1846), vicepreședinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei (1852—1856). — 108.
- Reed*, Joseph Haythorne — ofițer englez, membru al parlamentului. — 518.
- Regnault de Saint-Jean d'Angély*, Auguste-Michel-Étienne, conte (1794—1870) — general francez, ulterior mareșal, bonapartist, în perioada celei de-a doua Republici deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă, ministru de război (1851), comandant al gărzii imperiale (1854—1869); în 1855 a comandat în Crimeea un corp de armată de rezervă. — 398, 403.

- Richard al II-lea* (1367—1400) — rege al Angliei (1377—1399). — 77, 92.
- Richard al III-lea* (1452—1485) — rege al Angliei (1483—1485). — 100.
- Richards, Alfred Bate* (1820—1876) — dramaturg și ziarist englez, a combătut pacifismul lui Cobden și al manchesterienilor. — 121.
- Richmond, Charles Lennox-Gordon*, duce (1791—1860) — om politic englez, tory, protecționist. — 3.
- Ridiger, Fedor Vasilievici*, conte (1784—1856) — general rus, în 1854 locțiitor al namesnicului Poloniei și comandant al trupelor de la granița apuseană a Rusiei, în 1855 comandant suprem al gărzii imperiale și al corpului de grenadieri. — 400.
- Robespierre, Maximilien* (1758—1794) — militant de seamă al revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, conducătorul iacobinilor, șeful guvernului revoluționar (1793—1794). — 81.
- Robinson, Frederick John*, viconte *Goderich* (1782—1859) — bărbat de stat englez, tory; în 1823—1827 cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe); prim-ministru (1827—1828). — 86, 114.
- Roebuck, John Arthur* (1801—1879) — om politic și publicist englez, radical burghez, membru al parlamentului; în 1855 președinte al Comisiei pentru cercetarea situației armatei britanice din Crimeea. — 5—13, 20, 31, 33, 36—39, 41, 48, 49, 77, 79—81, 95—97, 176, 181, 182, 270, 271, 304, 319—320, 332, 336, 340, 343, 344, 364, 380—382, 391—396, 402, 406, 409, 414, 528.
- Roguet, Cristophe-Michel*, conte (1800—1877) — general francez, bonapartist, unul dintre participanții activi la lovitură de stat de la 2 decembrie 1851. — 267.
- Rokey, Henry Robinson-Montague*, baron (1798—1883) — general englez, în 1855 a comandat o divizie din Crimeea. — 74.
- Romanov* — dinastie a țărilor și împăraților ruși (1613—1917). — 630.
- Rothschild, Lionel*, baron (1808—1879) — șeful băncii Rothschild din Londra; whig, din 1858 membru al parlamentului. — 356, 435.
- Russel, John* (1792—1878) — bărbat de stat englez, lider al whigilor, prim-ministru (1846—1852 și 1865—1866), ministru de externe (1852—1853, 1859—1865), președinte al Consiliului privat (1854—1855); în 1855 reprezentantul Angliei la Conferința de la Viena și ministru al coloniilor. — 4—13, 26, 27, 29—31, 34—36, 37—38, 39, 42, 48—49, 51—53, 61, 78, 79, 82, 96—98, 100—101, 108, 109, 111, 180, 182, 194, 195, 270—272, 274—276, 284, 292—294, 304, 320, 322, 344, 356, 382, 384, 387, 391—393, 411, 413—414, 426—428, 430—436, 520—523, 530, 531, 546, 547, 560, 618.
- Rușdi-pașa* (1809—1879) — bărbat de stat turc, în deceniile al 6-lea și al 7-lea a fost în mai multe rânduri ministru de război (seraschier). — 654, 656, 670, 672, 679, 680.

S

Sadler, John (1814—1856) — om politic și bancher irlandez, unul dintre liderii fracțiunii irlandeze în parlament, în 1853 lord junior trezorer. — 30, 44, 113, 385, 680.

Safarik, Pavel Joseph (1795—1861) — cunoscut filolog, istoric și arheolog slovac, reprezentant al

- aripii liberale a mișcării de eliberare națională a cehilor și slovacilor; participant la Congresul slavilor de la Praga din 1848, adept al programului austro-slavismului. — 213.
- Saint-Arnaud*, Armand-Jacques-Achille Leroy de (1801—1854) — mareșal francez, bonapartist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a participat la luptele pentru cucerirea Algerului; unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851, ministru de război (1851—1854), în 1854 comandant suprem al armatei din Crimeea. — 127, 136, 140, 159, 181, 200, 201, 203, 263, 267, 454, 532.
- Saint-Simon*, Henri (1760—1825) — mare socialist utopist francez. — 602.
- Salles*, Charles-Marie de (1803—1858) — general francez, în 1855 a comandat un corp de armată în Crimeea. — 567, 593.
- Sartorius*, Fernando Luis José, conte *San-Luis* (1820—1871) — bărbat de stat și publicist reacționar spaniol, unul dintre liderii partidului moderados; ministru de interne (1847—1851), prim-ministru (1853—1854). — 515.
- Scharnhorst*, Gerhard (1755—1813) — general prusian; după zdrobirea de către Napoleon în 1806 a armatei prusiene, președinte al comisiei de elaborare a bazelor unei reforme militare; ministru de război (1807—1810) și șef al statului-major (1807—1813); a jucat un rol de seamă în războiul de eliberare din 1813 împotriva lui Napoleon. — 480.
- Scholefield*, William (1809—1867) — om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 408, 409.
- Schönhals*, Karl (1788—1857) — general și autor militar austriac; a participat activ la înăbușirea revoluției din Italia în 1848—1849. — 505.
- Scully*, Vincent (1810—1871) — avocat și om politic liberal irlandez, membru al parlamentului. — 528.
- Seaton*, John Colborne, baron (1778—1863) — general englez, participant la războaiele împotriva lui Napoleon I (1808—1814 și 1815), comandant al trupelor engleze în Irlanda (1855—1860). — 74.
- Sedlmayer* — general austriac, în perioada războiului Crimeii a fost comandantul cetății Alba-Iulia. — 545.
- Selim-pașa* — general turc, în 1855 a comandat unități militare turcești în Caucaz, de origine poloneză. — 680.
- Selvan* (m. 1854) — general rus, în 1854 a comandat unități militare lângă Silistra; a căzut în timpul unui asalt asupra cetății. — 607.
- Serrano y Dominguez*, Francisco (1810—1885) — general și bărbat de stat spaniol, ministru de război (1843), a participat la lovitura de stat din 1856; ministru de externe (1862—1863), prim-ministru (1868—1869, 1871, 1874), regent al Spaniei (1869—1871). — 516.
- Seymour*, George Hamilton (1797—1880) — diplomat englez, în 1851—1854 ambasador la Petersburg. — 29, 281.
- Shaftesbury*, Anthony Ashley Cooper, conte (1801—1885) — om politic englez, în deceniul al 5-lea conducător al grupului to-rylor-filantropi din parlament, din

- 1847 whig; în 1855 președinte al Comisiei pentru cercetarea situației sanitare a armatei din Crimeea. — 346, 539.
- Shakespeare*, William (1564—1616) — celebru scriitor englez. — 38, 64, 100, 528, 639.
- Shee*, William (1804—1868) — jurist și om politic irlandez, membru al parlamentului, liberal. — 130, 385.
- Shelley*, John (1808—1867) — om politic englez, liber-schimbist, membru al parlamentului. — 148.
- Sidmouth*, Henry *Addington*, viconte (1757—1844) — bărbat de stat englez, tory; prim-ministru și cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe) (1801—1804); în calitate de ministru de interne (1812—1821) a luat măsuri represive împotriva mișcării muncitorești. — 86, 236.
- Sieyès*, Emmanuel Joseph (1748—1836) — abate și bărbat de stat francez, militant al revoluției burghize franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, reprezentant al marii burghezii. — 338.
- Simmons*, John Lintorn Arabin (1821—1903) — locotenent-colonel englez, genist, ulterior feldmareșal; în timpul războiului Crimeii comisar al Angliei pe lângă statul-major al trupelor turcești din Crimeea. — 657—661, 666, 670, 672, 675—677.
- Simpson*, James (1792—1868) — general englez, în 1855 (februarie—iunie) șeful serviciului de încarcerare, apoi comandant suprem al armatei din Crimeea (iunie—noiembrie). — 74, 78, 518, 552, 586—588, 593—595, 604, 657—660, 662, 676, 677.
- Sismond*, Jean-Charles-Léonard *Simonde de* (1773—1842) — economist și istoric elvețian, critic mic-burghez al capitalismului. — 33.
- Sievers*, Vladimir Karlovici, conte (1790—1862) — general rus, în 1854—1855 comandant al trupelor din țările baltice. — 16, 23, 400.
- Slocombe*, William — unul dintre participanții activi la mișcarea cartistă din deceniul al 6-lea. — 245.
- Smith*, Adam (1723—1790) — economist englez, unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai economiei politice clasice burghize. — 3, 577.
- Smith*, Andrew (1797—1872) — medic militar englez, a fost șeful serviciului medical al armatei engleze (1846—1858). — 175, 176, 179, 680.
- Smith*, Robert *Vernon* (1800—1873) — bărbat de stat englez, whig; secretar de stat la ministerul de război (1852), președinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei (1855—1858). — 21, 100, 520.
- Soimonov*, Fedor Ivanovici (1800—1854) — general rus, în perioada războiului Crimeii a comandat unități militare la Dunăre și în Crimeea; a căzut în bătălia de la Inkerman. — 607.
- Solon* (aprox. 638—558 î.e.n.) — celebru legiuitor atenian, sub presiunea maselor populare a impus o serie de legi îndreptate împotriva aristocrației gentilice. — 528.
- Somerset*, Henry (1794—1862) — general englez, în 1855 a fost numit comandant suprem al trupelor Companiei Indiilor orientale la Bombay. — 74.
- Stafford*, Augustus O'Brien (1811—1857) — parlamentar englez, tory. — 40, 101.

Stanley — vezi *Derby*, Edward.

Stanley, lord Edward Henry, din 1869 conte de *Derby* (1826—1893) — bărbat de stat englez, tory, în deceniile al 7-lea și al 8-lea conservator, apoi liberal; membru al parlamentului, locțiitor al ministrului de externe (1852), ministru pentru problemele Indiei (1858—1859), ministru de externe (1866—1868 și 1874—1878), ministru al coloniilor (1882—1885); fiul lui Edward Derby. — 81, 108, 273.

Steuart, James (1712—1780) — economist burghez englez, unul dintre ultimii reprezentanți ai mercantilismului; de origine scoțiană. — 577.

Stevens — viceconsul englez la Trebizonda în timpul războiului Crimeii. — 656.

Stewart, Huston (1791—1875) — amiral englez, whig, lord al amiralității (1850—1852); în 1855 locțiitor al comandantului suprem al flotei în Marea Neagră. — 658.

Stormont, David Murray, viconte (1727—1796) — bărbat de stat și diplomat englez, tory, ambasador la Viena (1763—1772) și la Paris (1772—1778), ministru de externe (1779—1782). — 619.

Strafford, John Byng, conte (1772—1860) — general englez, din 1855 feldmareșal; participant la războaiele împotriva lui Napoleon I (1808—1814 și 1815). — 604.

Strahan, William (n. aprox. 1808) — bancher englez. — 355, 375.

Stratford de Redcliffe, Stratford Canning, viconte (1786—1880) — diplomat englez, ambasador la Constantinopol (1810—1812, 1825—1828, 1841—1858). — 71, 628,

647—649, 652—656, 659—663 665—673, 674, 675, 677, 680.

Strutt, Edward (1801—1880) — om politic liberal englez, cancelarul ducatului Lancaster (1852—1854), membru al parlamentului. — 423.

Stuart, lord Dudley Coutts (1803—1854) — om politic englez, whig, membru al parlamentului; a avut legături cu cercurile conservatoare monarhiste ale emigranților polonezi. — 69, 525.

Sugden, Edward, baron *Saint Leonards* (1781—1875) — jurist și bărbat de stat englez, tory, în 1852 lord-cancelar. — 435.

Suleau, locotenent-colonel francez, în 1855 reprezentant al Franței pe lângă statul-major al armatei engleze din Crimeea. — 659.

Sumner, John Bird (1780—1862) — cleric englez, arhiepiscop de Canterbury (1848—1862). — 145.

Sutherland, John (1808—1891) — medic englez, în 1855 a condus Comisia pentru cercetarea situației sanitare a armatei din Crimeea. — 539.

Suvorov, Aleksandr Vasilievici (1730—1800) — mare comandant de oști rus. — 608.

Szulszewski — colonel polonez, emigrant; în 1855 secretarul Asociației literare a prietenilor Poloniei la Londra. — 526.

Ș

Șilder, Karl Andreevici (1785—1854) — general rus, remarcabil genist și inventator, în războaiele din 1828—1829 și 1854 împotriva Turciei a condus lucrările de asediu ale trupelor ruse de la Dunăre. — 185.

T

Tahir-paşa — general turc, în 1855 a comandat unități de trupe în Caucaz. — 680.

Talleyrand-Périgord, Charles-Maurice, prinț (1754—1838) — celebru diplomat francez, ministru de externe (1797—1799, 1799—1807, 1814—1815), reprezentant al Franței la Congresul de la Viena (1814—1815); s-a distins printr-o totală lipsă de principialitate în politică și printr-o extremă cupiditate. — 194, 328.

Tassilier — muncitor tipograf francez, din iunie 1848 deportat politic la Cayenne. — 639.

Taylor, James — om politic englez, liberal, în 1855 a susținut mișcarea burgheziei industriale pentru reforma parlamentară. — 148, 150.

Taylor, Tom (1817—1880) — dramaturg și ziarist englez, în deceniul al 6-lea colaborator, iar în anii 1874—1880 redactor al revistei „Punch”; în 1854 a fost numit secretar al Consiliului pentru ocrotirea sănătății. — 4.

Thompson, George (1804—1878) — om politic englez, radical burghez; în deceniul al 6-lea unul dintre militanții activi ai Asociației naționale pentru reforma parlamentară și financiară. — 259, 527.

Tiberiu (42 î.e.n. — 37 e.n.) — împărat roman (14—37). — 637.

Timur (Tamerlan) (1336—1405) — comandant de oști și cotropitor din Asia centrală, întemeietor al unui vast stat în Orient. — 118.

Tite, William (1798—1873) — arhitect și om politic englez, liberal, membru al parlamentului; în

1855 locțiitor al președintelui Asociației pentru reforma administrativă. — 286, 528.

Titov, Vladimir Pavlovici (1805—1891) — scriitor și diplomat rus, ministru plenipotențiar la Constantinopol (1843—1853); în 1855 reprezentantul Rusiei la Conferința de la Viena. — 272, 280.

Tolleben, Eduard Ivanovici (1818—1884) — remarcabil genist rus, colonel, din aprilie 1855 general, unul dintre organizatorii eroice apărării a Sevastopolului. — 186, 226, 489, 492, 532, 631.

Travers, Ingraham — om politic englez; în 1855 lider al mișcării cercurilor burgheze comerciale și financiare pentru reforma administrativă. — 244.

Trollope, John (n. 1800) — om politic englez, membru al parlamentului. — 50.

Trotti — general sard, în 1855 a comandat în Crimeea o divizie a corpului de armată sard. — 553, 555.

Tusum-paşa — general turc, în 1855 a comandat unități de trupe în Caucaz. — 656.

Tyler, Wat (m. 1381) — conducătorul mării răscoale țărănești din Anglia din 1381. — 77, 92.

U

Urquhart, David (1805—1877) — diplomat englez, publicist și om politic reacționar, turcofil; în deceniul al 4-lea al secolului trecut a îndeplinit misiuni diplomatice în Turcia, în 1847—1852 membru al parlamentului. — 71, 72, 119, 289—291, 294, 319, 387, 437, 438.

V

Vaillant, Jean-Baptiste-Philibert (1790—1872) — mareșal francez, bonapartist; ministru de război (1854—1859). — 136, 140, 297.

Vandamme, Dominique-René (1770—1830) — general francez, a participat la războaiele lui Napoleon I, în 1813 a capitulat cu corpul său de armată lângă Kulm. — 201.

Vane, Harry George — membru al parlamentului englez. — 263.

Vattel, Emer (1714—1767) — jurist elvețian, diplomat în serviciul Saxoniei, specialist în probleme de drept internațional. — 210.

Vauban, Sébastien le Prestre (1633—1707) — mareșal francez, genist, autor al unei serii de lucrări despre fortificații și asediu. — 307—309.

Victoria (1819—1901) — regină a Angliei (1837—1901). — 7, 43, 48, 319, 343, 345, 364, 387, 422, 432.

Vivian, Robert John Hussey (1802—1887) — general englez, în 1855—1856 a comandat trupele turcești din peninsula Kerci. — 648, 650, 653, 654, 664, 665, 675.

Voltaire, François-Marie (adevăratul nume de familie Arouet) (1694—1778) — filozof deist francez, scriitor satiric, istoric, reprezentant de seamă al iluminismului burghez din secolul al XVIII-lea; a luptat împotriva absolutismului și a catolicismului. — 347, 373.

W

Wakefield, Edward Gibbon (1796—1862) — bărbat de stat englez, economist, a elaborat teoria burgheză a colonizării. — 407.

Wakley, Thomas (1795—1862) — medic și om politic englez, radical burghez; în 1855 a militat pentru lărgirea drepturilor politice ale burgheziei industriale printr-o reformă parlamentară. — 148.

Walewski, Alexandre-Florian-Joseph Colonna, conte (1810—1868) — diplomat și bărbat de stat francez, fiul lui Napoleon I și al contesei poloneze Walewska; a participat la răscoala poloneză din 1830—1831; după înfringerea răscoalei a emigrat în Franța; ministru de externe (1855—1860), a fost președinte al Congresului de la Paris (1856). — 665.

Walmesley, Joshua (1794—1871) — om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului; în deceniul al 6-lea unul dintre organizatorii și președintele Asociației naționale pentru reforma parlamentară și financiară. — 259.

Walpole, Horatio (1717—1797) — aristocrat englez, literat și specialist în domeniul artelor. — 418.

Walpole, Spencer Horatio (1806—1898) — bărbat de stat englez, tory, ministru de interne (1852, 1858—1859 și 1866—1867). — 41, 305.

Ward, William, baron (n. 1817) — aristocrat englez, tory. — 394.

Warwick, Richard Neville, conte (1428—1471) — feudal englez, a jucat un rol de seamă în războiul celor două roze (1455—1485); supranumit „făcătorul de regi” datorită influenței de care se bucura în ceea ce privește alegerea regilor și urcarea lor pe tron. — 98, 381.

- Wedell*, Leopold Heinrich (1784—1861) — general prusian; în 1855 a fost însărcinat cu o misiune diplomatică la Paris. — 144.
- Wellington*, Arthur Wellesley, duce (1769—1852) — comandant de oști și bărbat de stat englez, tory; în 1808—1814 și 1815 a comandat trupele în războaiele împotriva lui Napoleon I; comandant suprem al armatei (1827—1828, 1842—1852), prim-ministru (1828—1830) și ministru de externe (1834—1835). — 57, 58, 63, 86, 102, 180, 181, 228, 341, 418, 447, 458, 462, 549, 593.
- Westminster*, Richard Grosvenor, marchiz (1795—1869) — aristocrat englez, mare latifundiar, whig. — 367.
- Westmorland*, John Fane, conte (1784—1859) — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Berlin (1841—1851), apoi la Viena (1851—1855). — 5, 270, 271.
- Whiteside*, James (1804—1876) — jurist și om politic irlandez, tory, membru al parlamentului; a ocupat în repetate rânduri înalte funcții juridice în administrația engleză din Irlanda. — 81.
- Wikoff*, Henry (1813—1884) — ziarist american, la începutul deceniului al 6-lea s-a manifestat în presă ca agent al lui Palmerston. — 43.
- Wilhelm al III-lea de Orania* (1650—1702) — stathuder al Țărilor de Jos (1672—1702), rege al Angliei (1689—1702). — 76, 102.
- William al IV-lea* (1765—1837) — rege al Angliei (1830—1837). — 71.
- Williams*, William Fenwick (1800—1883) — general englez, în 1854—1855 reprezentant al Angliei pe lângă statul-major al armatei turcești din Caucaz și unul dintre conducătorii apărării Karsului. — 609, 623, 625, 627, 647, 648, 657, 665, 674, 678.
- Willisen*, Wilhelm (1790—1879) — general și teoretician militar prusian; în 1848 comisar regal în Poznan, în 1848—1849 a făcut parte din armata austriacă care a înăbușit mișcarea revoluționară și de eliberare națională din Italia. — 505.
- Wilson*, James (1805—1860) — economist burghez și om politic englez, liber-schimbist, fondator și redactor al revistei „Economist”; în 1853—1858 secretar al trezoreriei. — 82.
- Wilson*, Robert Thomas (1777—1849) — general englez, autor militar, radical burghez, membru al parlamentului. — 550.
- Windham*, Charles Ash (1810—1870) — colonel englez, din octombrie 1855 general; în toamna anului 1855 comandant de brigadă, apoi șef al statului-major al armatei din Crimeea (noiembrie 1855—iulie 1856). — 587, 594.
- Windischgrätz*, Alfred, prinț (1787—1862) — feldmareșal austriac; în 1848 a condus operațiile de înăbușire a insurecțiilor de la Praga și Viena; în 1848—1849 a comandat armata austriacă care a înăbușit revoluția din Ungaria. — 215, 469.
- Wise*, John Ayshford — membru al parlamentului englez. — 263.
- Wisemen*, Nicholas (1802—1865) — preot catolic englez, din 1850 arhiepiscop de Westminster și cardinal. — 434.

Wolter, Johann (1789—1857) — general austriac, genist; în 1853 — 1857 comandant al cetății Cracovia. — 545.

Wood, Charles (1800—1885) — bărbat de stat englez, whig, în 1846—1852 cancelar al trezoreriei (ministru de finanțe); președinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei (1852—1855), în 1855—1858 prim-lord al amiralității (ministru al marinei), ministru pentru problemele Indiei (1859—1866). — 27, 45, 76, 100, 168, 353, 356, 395, 396.

Workman — unul dintre participanții activi la mișcarea cartistă din deceniul al 6-lea. — 245.

Wright, Nathan (1654—1721) — jurist și bărbat de stat englez, lord-păstrător al sigiliului privat și membru al Consiliului privat (1700—1705). — 114.

Y

Yea, Lacy (1808—1855) — ofițer englez, în 1854—1855 a comandat un regiment în Crimeea. — 378.

York, Frederick Augustus, duce (1763—1827) — al doilea fiu al regelui Angliei George al III-lea, din 1795 feldmareșal, comandant suprem al armatei engleze (1798—1809, 1811—1827); trupele aflate sub comanda lui au suferit dese înfringeri în războaiele duse împotriva Franței la sfârșitul secolului al XVIII-lea. — 551.

Yorke, Charles Philipp (1764—1834) — bărbat de stat englez, tory; secretar pentru problemele militare (1801—1803), ministru de interne (1803—1804), prim-lord al amiralității (ministru al marinei) (1810—1811). — 239, 240.

Young, John (1807—1876) — bărbat de stat englez, tory, secretar ge-

neral pentru problemele Irlandei (1852—1855). — 45.

Z

Zamojski, Wladislaw, conte — magnat polonez, a participat la răscoala din 1830—1831; după înăbușirea răscoalei a fost unul dintre conducătorii emigrației monarhiste-conservatoare poloneze de la Paris; în timpul războiului Crimeii a încercat să organizeze o legiune poloneză menită să participe la războiul împotriva Rusiei. — 71.

PERSONAJE DIN LITERATURĂ ȘI MITOLOGIE

Ahile — în mitologia greacă cel mai curajos dintre grecii care au asediat Troia, unul dintre eroii principali ai „Iliadei”; potrivit legendei, Ahile a fost rănit mortal de o săgeată care i-a pătruns în călcii — singurul loc vulnerabil de pe trupul său. — 644.

Agamemnon — în mitologia greacă rege legendar al Argosului, unul dintre eroii „Iliadei”, căpetenia trupelor grecești în timpul războiului troian; potrivit legendei, Agamemnon a adus jertfă pe fiica sa Ifigenia zeitei Artemis pentru ca aceasta să înlăture piedicile din calea flotei grecești care pleca spre Troia. — 423.

Avacum — profet biblic. — 373.

Cerber — în mitologia greacă, un cline cu trei capete care păzea ieșirea din Hades, unde se chinuiau sufletele celor morți. — 551.

Curtius (Marcus Curtius) — tinăr roman legendar care s-a aruncat în prăpastie pentru a salva Roma. — 11.

- Danaidele** — în mitologia greacă fiicele regelui Danaos; omorându-și soții, au fost pedepsite după moarte să toarne mereu apă într-un butoi fără fund. — 681.
- Don Quijote** — erou principal al romanului cu același nume al lui Cervantes. — 86, 240.
- Dromio** (Dromio din Efes și Dromio din Siracuza) — frați gemeni între care exista o neobișnuită asemănare, personaje din piesa lui Shakespeare „Comedia erorilor”. — 79.
- Eugen Aram** — erou principal al romanului cu același nume de Bulwer-Lytton; tipul savantului care s-a retras în lumea științei și care în lupta cu realitatea înconjurătoare a fost înfrânt. — 293.
- Falstaff** — personaj dintr-o serie de opere ale lui Shakespeare („Nevestele vesele din Windsor” și „Henric al IV-lea”), fricos, lăudăros, palavragiu și bețiv. — 64, 528.
- Golem** — potrivit legendei evreiești, un om de lut creat pentru a îndeplini tot soiul de munci grele; Golemul a apărut pentru prima oară în literatură în nuela fantastică „Izabella din Egipt” a lui Arnim. — 677.
- Hamlet** — erou principal al tragediei cu același nume a lui Shakespeare. — 293, 341.
- Hesperidele** — în mitologia greacă fiicele titanului Atlas, care păzeau merele de aur de pe arborile vieții. — 356.
- Ifigenia** — în mitologia greacă fiica regelui Agamemnon. — 423.
- Isahar** — potrivit Bibliei, întemeietorul unuia dintre cele douăsprezece triburi ale poporului evreu; se caracteriza prin firea lui supusă, răbdătoare și deosebit de tenace, fapt pentru care Iacob, tatăl lui, l-a asemuit cu „un asin virtuos”. — 325.
- John Bull** (John Taurul) — nume comun prin care sînt desemnați de obicei reprezentanții burgheziei engleze; a căpătat o largă răspîndire din 1712, cînd a apărut satira politică a scriitorului iluminist John Arbuthnot „Istoria lui John Bull”. — 30, 37, 42, 86, 194, 195, 261, 314, 490.
- Lumpkin Tony** — personaj din comedia lui Oliver Goldsmith „Ea cedează pentru a învinge” („Noaptea erorilor”); fiu de boier provincial, ignorant și bătăran, care-și dă aere și face nazuri. — 527.
- Manu** — legiuitor legendar al Indiei antice; „legile lui Manu” au fost întocmite de brahmani în perioada dintre secolul I și al V-lea. — 520.
- Melistofel** — unul dintre personajele principale ale tragediei lui Goethe „Faust”. — 350.
- Moloh** — zeul soarelui în religia Feniciei și Cartaginei antice, al cărui cult era însoțit de jertfe omenești; ulterior Moloh a devenit întru chiparea forței feroce, care înghite tot ce-i stă în cale. — 144.
- Palas Atena** — una dintre principalele zeițe din mitologia greacă, zeița războiului și întru chiparea înțelepciunii; era considerată ocrotitoarea statului atenian. — 644.
- Pilat din Pont** — consul roman în Iudeea (26—36); numele său a devenit simbolul fățărniciei. — 354.

- Samson** — erou biblic căruia i se atribuie o forță fizică și un curaj ieșite din comun. — 74.
- Shallow** — personaj din piesele lui Shakespeare „Henric al IV-lea” și „Nevestele vesele din Windsor”; judecător rural mărginit, îngîmfat și lacom, care se ține de tot soiul de șicane mărunte. — 528.
- Sibylla** — una dintre „prezicătoarele” rătăcitoare din antichitate; potrivit legendei, a trăit în Cumae (colonie grecească din sudul Italiei). Prezicerile care i se atribuie, adunate în așa-numitele „Sibylle”, au jucat un rol important în viața religioasă a Romei antice. — 119.
- Siegfried** — erou al mitologiei germane, unul dintre personajele principale ale epopeii medievale „Cîntecul Nibelungilor”; potrivit legendei, Siegfried a ucis balaurul și s-a scaldat în singele lui, devenind astfel invulnerabil. — 271.
- Sinbad** — marinarul, erou din poveștile arabe „O mie și una de nopți”. — 382.
- Sly, Christopher** — personaj din comedia lui Shakespeare „Femeia îndărătnică”. — 414.
- Tantal** — în mitologia greacă rege al Lydiei; pentru că a ofensat pe zei a fost condamnat la chinuri veșnice în Hades: ori de cîte ori încerca să-și stingă setea sau să-și aline foamea, apa în care stătea și poamele care-i atîrnau deasupra capului dispăreau. — 175, 179.
- Tersit** — personaj din „Iliada”, ostaș grec, participant la războiul troian; înfățișat ca un om ghebos, șchiop, rău și birfitor; într-un episod din cîntul al 2-lea al epopeii este bătut de Odiseu pentru că defăimase pe căpeteniile oștilor grecești. — 6, 344, 681.
- Ulise** — sau *Odiseu* — erou al „Iliadei” și al „Odiseii”, rege legendar al insulei Itaca, unul dintre căpeteniile oștilor grecești în timpul războiului troian; s-a distins prin vitejie, șiretenie și elocvență. — 6.
- Warwick** — eroul principal al romanului lui Bulwer-Lytton „Ultimul baron”, tipul idealizat al participantului la luptele dintre feudali din secolul al XV-lea. — 293.

Indice de publicații periodice

- „Advertiser” — vezi „The Morning Advertiser”.
 „The Argus” (Melbourne). — 116.
 „The Birmingham Daily Press”. — 437.
 „The Birmingham Journal and Commercial Advertiser”. — 635.
 „Chronicle” — vezi „The Morning Chronicle”.
 „Le Constitutionnel” (Paris). — 312, 323, 332, 397, 403, 628, 633.
 „Courier and Telegraph” (Londra). — 326.
 „The Daily News” (Londra). — 43, 82, 118, 218, 228, 325, 355, 529, 587, 600.
 „The Economist” (Londra). — 82, 581.
 „The Edinburgh Review, or Critical Journal” (Londra). — 153.
 „Gazette” — vezi „The London Gazette”.
 „Gazzetta di Roma”. — 534.
 „Gazzetta Ufficiale di Milano”. — 643.
 „Le Globe” (Paris). — 192.
 „The Globe and Traveller” (Londra). — 342, 373.
 „Herald” — vezi „The Morning Herald”.
 „Illustrated Times” (Londra). — 326.
 „L'Indépendance belge” (Bruxelles). — 682.
 „Journal des Débats politiques et littéraires” (Paris). — 602.
 „The Lancet” (Londra). — 355.
 „The Leader” (Londra). — 145, 342.
 „Lloyd's Weekly London Newspaper”. — 326.
 „The London Gazette”. — 4.
 „Manchester Daily Examiner and Times”. — 580, 581.
 „The Manchester Guardian”. — 75.
 „Melbourne Argus” — vezi „The Argus”.
 „Le Moniteur universel” (Paris). — 121, 200, 203, 204, 228, 261, 398, 403, 536, 640—643.
 „The Morning Advertiser” (Londra). — 20, 93, 100, 118, 119, 121, 124, 148, 218, 228, 385, 643.
 „The Morning Chronicle” (Londra). — 81, 82, 92, 192, 218, 228, 229, 336.
 „The Morning Herald” (Londra). — 43, 120, 124, 144, 168, 243, 261, 305, 326, 342.
 „The Morning Post” (Londra). — 43, 52, 92, 118, 127, 144, 188, 235, 264, 351, 518, 643.
 „Neue Oder-Zeitung” (Breslau, astăzi Wrocław). — 6, 8, 13, 24, 36, 47, 50, 54, 63, 65, 72, 75, 80, 83, 89, 91, 94, 97, 99, 103, 107, 109, 117, 119, 123, 126, 128, 131, 135, 143, 147, 151, 153, 158, 167, 170, 173, 177, 191, 193, 204, 209, 216, 220, 221, 227, 230, 234, 237, 242, 246.

- 249, 260, 264, 268, 272, 276, 282, 285, 290, 294, 300, 302, 305, 311, 321, 324, 327, 336, 340, 345, 352, 356, 363, 366, 371, 375, 379, 382, 386, 390, 393, 396, 405, 409, 411, 442, 519, 523, 528, 531, 537, 540, 542, 551, 558, 569, 579, 582, 585, 589, 590, 593, 599, 602, 605.
- „*New York Daily Tribune*”. — 19, 28, 32, 43, 58, 59, 91, 113, 135, 139, 162, 167, 182, 187, 194, 199, 202, 204, 209, 227, 234, 254, 257, 268, 298, 311, 317, 331, 363, 375, 379, 390, 401, 411, 419, 438, 439, 442, 537, 548, 558, 564, 565, 566—569, 576, 585, 599, 611, 617, 621, 628, 632, 638, 641, 643—645, 686.
- „*Le Nord*” (Paris-Bruzelles). — 634, 638.
- „*Penny Times*” (Londra). — 326.
- „*The People's Paper*” (Londra). — 121, 326, 644, 645.
- „*The Pilot*” (Londra). — 326.
- „*The Portfolio*” (Londra). — 71, 72.
- „*Post*” — vezi „*The Morning Post*”.
- „*The Press*” (Londra). — 168—170.
- „*Preussische Litographische Correspondenz*” (Berlin). — 682.
- „*Punch, or the London Charivari*”. — 4, 86, 262, 560.
- „*Russkii invalid*” (Petersburg). — 338.
- „*Severnaia Pcela*” (Petersburg). — 634.
- „*Putnam's Monthly*” (New York). — 443.
- „*Reynold's Newspaper*” (Londra). — 325, 326.
- „*The Times*” (Londra). — 5, 20, 21, 25, 37, 42—44, 46, 58, 62, 72, 73, 74, 82, 104, 110, 118, 152, 153, 172—174, 181, 185—187, 189, 204, 208, 229, 245, 262, 325, 326, 328, 332, 353, 356, 368, 381, 384, 396, 538, 540, 627, 633, 634, 642, 679.
- „*Town and Country Newspaper*” (Londra). — 326.
- „*Tribune*” — vezi „*New York Daily Tribune*”.
- „*The Westminster Review*” (Londra). — 423.

Indice de numiri geografice *

A

Adrianopol (turc: Edirne) — 19, 69, 201, 496.
Ahaljîh (Ahaljihe) — 622.
Aitodor (Goristoe), localitate în Crimeea — 360, 584.
Alamut, cetate medievală în Iran — 7.
Albania — 498, 499.
Aldershot — 549.
Alep (Haleb) — 497.
Aleksandropol (Leninakan) — 610.
Alger — 160, 640.
Algeria — 87.
Alma, riu — 55, 57, 198, 231, 233, 234, 252, 254, 454, 489, 492, 557.
Alpi, munți — 211, 682.
Alupka — 252, 253.
Alușta — 251, 252.
Amiens — 633.
Anapa — 302, 313.
Anatolia — 389, 649.
Angers — 640.
Anvers — 684.
Arabat — 301.
Arabat, limbă de pământ în estul Crimeii — 608.
Arax, fluviu — 609, 626.
Ardahan, localitate în Caucaz — 626.
Arhanghelsk — 533.
Armenia — 533, 609, 611, 623, 626, 627.
Asia Mică — 534, 622, 657.
Aspern — 138, 142, 471.

Atena — 35, 87, 142.

Athlone — 131.

Austerlitz (Slavkov) — 156, 447.

Azov — 301.

Aylesbury, localitate în Anglia — 108.

B

Badajóz — 58, 63.

Baden — 494, 684.

Bagdad — 496.

Bahcisarai — 18, 133, 267, 573, 579.

Baiazid (Dogubaiasit) — 622.

Baidar (Orlinoe), localitate în Crimeea — 360.

Baidar, vale — 252, 253, 295, 299, 388, 538, 555, 596.

Bailèn — 201.

Balaklava — 3, 40, 55, 58, 62, 64, 74, 92, 121, 133, 136, 137, 140, 152, 167, 174, 178, 181, 198, 221, 232, 250—254, 311, 313, 332, 360, 374, 388, 389, 399, 401, 405, 461, 464, 467, 491, 501, 553, 574, 595, 657, 661, 666, 669, 677.

Ballaarat — 115—117.

Balcani, munți — 200, 201, 316, 334.

Balta-Liman — 70.

Basarabia — 16, 18, 23, 161, 316, 400, 484, 632, 635.

Basses—Alpes, departament în Franța — 640.

Bath — 286, 528.

Batum (Batumi) — 534, 609, 626, 627, 631, 648.

Bavaria — 493, 494, 495, 544.

Bazargic sau *Dobrici* (Tolbuhin) — 159.

* Între paranteze sînt arătate actualele denumiri de pe hărțile geografice. — Nota red.

- Belbek*, riu — 234, 250, 252—254, 360, 584.
Belle-Ile, insulă în golful Biscaya — 639—640.
Beltul Mare, strimtoare — 563.
Bengal, prezenție în India — 27, 46.
Berdiansk (Osipenko) — 301.
Berislav — 301.
Berlin — 155, 229, 479, 683.
Birmingham — 130, 217, 286, 287, 380, 381, 418, 437, 438, 441.
Blackburn — 75.
Boemia — vezi *Cehia*.
Bolton — 75.
Bomarsund — 562.
Bombay, oraș și prezenție în India — 75.
Bône — 640.
Borodino. — 449.
Bosfor, strimtoare — 40, 70, 574, 648, 678.
Bosnia — 498, 499.
Boulogne — 447, 642.
Bradford — 437, 438.
Braunschweig — 495.
Brăila — 624.
Breslau (Wrocław) — 479.
Budapesta — 213.
Buenos Aires — 69.
Bugul de Sud, fluviu — 14, 16, 18, 22, 23, 535, 607.
Bugul de Vest, riu — 18, 24.
Bulgaria — 406, 648.
Bussaco — localitate în Portugalia — 557.
- C
- Calafat* — 134, 188, 574.
Calcutta — 75.
California — 106, 112.
Cambridge — 239, 240.
Canalul Minerii — 120, 132, 522.
Cannes — 3.
Carintia (germ. Kärnten) — 211, 213.
Caucaz — 16, 23, 71, 314, 315, 333, 400, 484, 533, 584, 611, 628, 631, 651.
Cayenne — 639.
Cehia — 17, 24, 89, 211, 213.
Cerkasia — 71.
- Cernaia*, riu — 133, 137, 184, 186, 189, 190, 231, 233, 234, 250, 253—254, 262, 267, 295, 299, 310, 338, 360, 388, 390, 504, 534, 535, 538, 539, 552—556, 566, 568, 569, 572, 573, 578, 579, 584, 596, 607.
Cetate — 490, 501, 572, 578.
Ceuta — 514.
Ceylon, insulă — 343.
Chersonesul Heraclian — 18, 56, 61, 133, 135, 161, 167, 190, 233, 254, 266, 296, 299, 300, 361, 574.
Chiasso, localitate în Elveția — 507.
Ciatir-Dag, munte — 251, 252, 576.
Ciorgun — 267, 295, 360, 553.
Cioroh, fluviu în Caucaz — 609, 610.
Clyde, în Scoția — 343.
Colonia (Köln) — 308, 480, 682.
Constantinopol (Istanbul) — 29, 52, 71, 74, 78, 87, 136, 140, 142, 155, 160, 174, 175, 179, 190, 200, 201, 210, 232, 281, 313, 332, 406, 496, 500, 534, 609, 623, 626, 629, 648—650, 654, 656, 659—663, 667, 670, 672.
Copenhaga — 339.
Corfu, insulă — 85, 93, 343, 461.
Cracovia — 90, 545.
Craina — 211.
Creta, insulă — 497.
Crimeea — 3, 4, 11, 14, 16—20, 22, 23, 31—35, 37, 39, 51, 55, 56, 59, 61—64, 74, 78, 84—89, 92, 93, 111, 120, 121, 126—127, 132, 135—142, 152, 153, 159—162, 175, 176, 178, 180, 183, 186, 188—191, 201, 221, 231—233, 239, 250, 251, 261, 262, 265, 275, 276, 281, 295, 297, 298, 299, 301, 302, 311, 313—315, 322, 323, 332, 333, 338, 341, 343, 347, 357, 362—364, 368, 372, 373, 386—390, 394, 397, 399—402, 404, 407, 409, 450, 454, 455, 459, 461, 465, 466, 477, 481, 490, 493, 501, 505, 521, 526, 530, 531, 533—535, 539, 547, 552, 565, 569, 571, 573—577, 583—586, 595, 596, 599, 603, 604, 608, 612, 614, 626, 629, 631, 635, 636, 639, 641, 643, 652, 659, 663, 666, 680.
Croația — 211.
Cuba, insulă — 514.

D

Dalmația — 469.
Danzig (Gdansk) — 307, 309.
Dardanele, strimtoare — 70, 196, 344.
Deptford — 343.
Derby — 437, 438.
Deve-Boiiun, lanț de munți în Caucaz — 625, 626.
Dijon — 90.
Dobrogea — 262.
Don, fluviu — 362.
Dublin — 427, 428.
Duero, fluviu în peninsula Iberică — 69.
Dunărea, fluviu — 24, 47, 71, 85, 89, 125, 134, 196, 200, 313, 316, 332, 334, 501, 533, 572, 578, 584.
Durham — 193.

E

Ekaterinoslav (Dnepropetrovsk) — 389, 593, 584.
Edinburg — 432, 577.
Egipt — 109, 498, 499.
Elba sau *Laba*, fluviu — 214.
Erzerum (Erzurum) — 496, 499, 534, 609, 622, 625, 626, 649, 652, 653, 655—657, 665, 667, 668.
Escout, fluviu — 69.
Estonia — 632.
Euftrat, fluviu — 609.
Eupatoria — 133—135, 161, 183, 184, 187—189, 232, 233, 251, 254, 262, 296, 300, 313, 332, 501, 534, 568, 569, 576, 596, 606, 607, 628, 660, 661, 665, 666, 669, 671, 675, 678.

F

Fanagoria, fortăreață — 606, 607.
Feodosia — 186, 190, 202, 231, 251, 313, 332.
Filipine, insulele — 515.
Finlanda — 17, 24, 400, 407, 632.
Frankfurt pe Main — 684.

G

Galați — 584.
Galizia — 16, 18, 23, 89, 211, 543—545.

Gallipol (Gelibolu) — 41, 200.
Ghenicesk — 301.
Ghiumri — vezi *Aleksandropol*.
Gibraltar — 85, 93, 170, 343, 461, 538, 604.
Glasgow — 326.
Golful Karantinaia — 164, 295, 296, 300.
Golful Korabelnaia — 567.
Golful Finic — 305.
Golful Kilen — 164.
Golful mare — 164, 233, 250, 395, 567, 574.
Golful Persic — 69, 71.
Golful Sevastopol, sau *Rada Sevastopolului* — vezi *Golful mare*.
Golful de sud — 137, 141, 306.
Gotland, insulă în Marea Baltică — 510.
Gruzia — 314, 332, 648, 651.

H

Halifax, în Anglia — 437, 438.
Halifax, în Canada — 296.
Halys (Kizil-Irmak), fluviu în Turcia — 159.
Hamburg — 683.
Hangō (Hanko) — 336—338, 353.
Hanovra — 494.
Harkov — 316, 334, 389.
Harkov, gubernie — 316, 334.
Håvre (Le) — 684.
Helsingfors (azi Helsinki) — 353, 536.
Herson — 18, 301, 314—316, 332—333, 363, 389, 535, 573, 579, 583, 608.
Herson, gubernie — 583.
Herat — 71.
Herault, departament în Franța — 640.
Hessen — 494.
Hessen-Darmstadt — 494.
Herțegovina — 498.
Holstein — 495, 511.
Hotin — 544.
Huddersfield — 437, 438.

I

Iaila, munți în Crimeea — 252.
Ialta — 251.
Iena — 254, 447.

Ienikale, în sec. al XIX-lea fortăreață lângă Kerci — 301, 607, 665, 678.
Indul, fluviu — 28, 46.
India — 27, 28, 45, 46, 54, 100, 106, 108, 112, 343, 461, 520.
Indiile orientale — 27, 73—75, 520.
Inkerman — 133, 137, 152, 164—167, 176, 198, 232, 250—252, 295, 299, 360, 362, 370, 388, 397, 399, 402, 405, 463, 464, 467, 492, 511, 550, 553, 555, 557, 565, 572, 573, 576, 578, 579, 595, 607, 631.
Ionice, insulele — 343, 604.
Irlanda — 30, 45, 46, 53, 68, 74, 129—131, 425—428, 431, 432, 434, 518, 601.
Izmail — 15, 22, 315, 333.

K

Kacea, rîu — 231, 252, 253.
Kafia — vezi *Feodosia*.
Kalisz — 15, 16, 22, 23.
Kamarî sau *Komarî*, localitate în Crimeea — 676, 677.
Kameneț (*Kamenet*—*Podolski*) — 16, 23.
Kamiș — 388, 574.
Karlsburg (*Alba-Iulia*) — 545.
Kars — 499, 534, 606, 609, 610, 622—627, 629, 631, 635, 645, 647—649, 651—653, 655—658, 664, 665, 668, 669, 671, 672, 674, 679, 680.
Kars-Ciai, rîu — 626.
Kerci — 231, 251, 261, 262, 266, 286, 301, 302, 311, 313, 388, 607, 628, 661, 666, 669, 677.
Kerci, strîmtoare — 631.
Kiev — 18, 24, 584.
Kiev, gubernie — 316, 333, 584.
Kinburn — 535, 607, 608, 628.
Koblentz — 308, 480.
Kolberg (*Kolobrzeg*) — 307.
Königsberg (*Kaliningrad*) — 308, 479, 480.
Kuban, fluviu — 315, 333, 483, 584.
Kuciuk-Kainargi — 172, 201, 275, 281.
Kulm (*Hlumet*), localitate în Cehoslovacia — 201.

Kura, fluviu în Caucaz — 610.
Kurdistan — 498.
Kurulu, localitate în Crimeea — 606.
Kutais (*Kutaisi*) — 610, 627, 648, 652.

L

La Flèche — 637.
Lambèse — 639.
Lancashire, comitat în Anglia — 146, 460.
Lancaster, ducat — 74.
Leeds — 437, 438.
Leicester, comitat în Anglia — 193.
Leipzig — 138, 143, 510, 683.
Lemberg (*Lvov*) — 544.
Linz — 545.
Liverpool — 277, 326, 343, 388, 407.
Lyon — 90.
Lombardia — 213, 471, 507.
Londra — 4, 27, 39, 46, 47, 82, 120, 152, 155—157, 171, 195, 197, 219, 221, 238, 240, 269, 279, 285—287, 326, 327, 338, 341, 347, 348, 364, 367, 372—374, 380, 388, 390, 405, 407, 418, 431, 437, 438, 525, 526, 565, 570, 577, 603, 620, 654, 661—663, 667, 670, 677.
Long Island, insulă în oceanul Atlantic — 632.
Luxemburg — 682.
Luzon, insulă în oceanul Pacific — 515.

M

Mainz — 308.
Malta, insulă — 85, 93, 125, 343, 461, 604.
Manchester — 75, 106, 112, 217, 219, 293, 326, 388, 407, 409, 418, 577.
Mantua — 307.
Marea Adriatică — 214.
Marea Albă — 533, 630.
Marea de Azov — 286, 301, 313, 332, 362, 388, 400, 535, 573, 579, 607.
Marea Baltică — 16, 23, 84, 137, 141, 142, 284, 293, 315, 400, 407, 485, 521, 533—535, 561—563.
Marea Neagră — 3, 5, 19, 84, 85, 104, 110, 134, 202, 213, 278, 284, 292, 293, 313, 315, 323, 324, 332, 334,

389, 445, 485, 521, 535, 608, 609, 630, 632, 655.
Marea Putredă (Sivaş), lac — 301.
Marengo — 141.
Marsilia — 343, 362, 399, 404.
Maslak, localitate în Crimeea — 568.
Maynooth — 97.
Mecklenburg — 495.
Mecca — 623.
Melbourne — 115, 116.
Memel (Klaipeda) — 235.
Mincio, riu în Italia — 215.
Mingrelia — 627, 631, 651—653, 667—669, 675—677.
Minorca sau *Menorca*, insulă în Marea Mediterană — 620.
Modena — 506.
Moldova — 17, 18, 23, 29, 47, 154, 155, 278, 498, 521, 529, 548.
Mont Valérien — 226.
Moravia — 17, 24, 203.
Moscova — 90, 174, 178, 316, 334, 583, 584, 614.
München — 544.

N

Nargen (Naissar), insulă lângă Tallin — 563.
Nassau — 494.
Neapole — 69, 380, 522.
New Orleans — 447.
New Castle-pe-Tyne (Newcastle) — 52, 319, 343, 380, 437, 438
Nièvre, departament în Franța — 640.
Nikolaev — 314—316, 332—333, 362, 535, 583, 584, 608, 614, 615.
Nipru, fluviu — 18, 24, 301, 312, 323, 362, 535, 583, 584, 607.
Nistrul, fluviu — 14—17, 22, 23, 316.
Nottingham — 146, 149, 437, 438.

O

Oastea de la Don, regiune — 573, 579.
Oceakov — 535, 607, 608.
Oceanul Atlantic — 445, 513, 633.
Oceanul Pacific — 69, 339, 680.

Odesa — 201, 293, 314—316, 332—333, 336, 362, 389, 583, 584, 607, 615.
Oldenburg — 495.
Olmütz (Olomouc) — 545.
Oltù — 609, 610.
Oltenița — 501, 572, 578.
Oxford — 31, 54.

P

Padul, fluviu — 57, 62, 504.
Pamploa — 557.
Paris — 139, 144, 157, 192, 202, 204, 221, 225, 226, 251, 255, 262, 266, 279, 297, 308, 313, 331, 338, 341, 342, 361, 372, 380, 390, 405, 532, 536, 576, 581, 588—589, 605, 629, 635, 638, 641, 643, 647, 661, 664, 665, 668, 669, 675.
Parma — 506.
Pădurea Boemiei, munți — 211.
Pekin — 683.
Peninsula iberică — 94, 447, 560.
Peninsula scandinavă — 509.
Perekop — 133, 161, 301, 313, 332, 389, 573, 576, 579, 583, 615.
Perm — 614.
Petersburg (Leningrad) — 53, 82, 274, 275, 278, 281, 339, 400, 486, 532, 543, 583, 619, 620.
Piemont — 33, 504—506, 524.
Pireu — 604.
Pirinei, munți — 682.
Piscurile Mackenzie — 552, 585.
Podișul Armeniei — 610, 622.
Podolia — 14, 17, 18, 22, 24, 297.
Podolia (Hmelnițkaia), gubernie — 316, 333.
Poitiers — 623.
Polesia — 17, 24.
Poltava — 389.
Poltava, gubernie — 316, 333, 584.
Puerto-Rico — 515.
Portsmouth — 74, 343.
Poznan — 308, 480.
Praga — 213.
Preston — 75, 106.
Principatele dunărene — vezi *Valahia și Moldova*.
Prut, riu — 17, 24, 530, 531, 546, 547.
Przemysł — 545.

R

- Redut-Kale*, fortificație pe litoralul caucazian — vezi *Kulevi* — 611, 627, 648, 657, 662, 674.
Revel (Tallin) — 535.
Rin, fluviu — 313.
Rion (Rioni), fluviu în Caucaz — 610, 627, 652.
Rochdale, district în Anglia — 604.
Roma — 87, 142, 338, 434, 506, 521, 522.
Rumelia — 389.
Rusciuc (Russe) — 200, 201, 575.

S

- Saint-Jean d'Acre* (Akre, Akka) — 69.
Salghir, fluviu — 251, 576.
Salzburg — 545.
Sapun, muntele — 189, 208, 222, 266, 357, 358, 631.
Sardinia — vezi *Piemont*.
Sardinia, insulă — 502, 503, 505.
Sasik, lac — 134, 606.
Savoia — 313.
Saxonia — 494, 616.
Schleswig — 464, 511.
Scofia — 10, 30, 31, 53, 54, 601.
Skutari — 40, 78, 125, 174, 175, 178, 540.
Sevastopol și fortificațiile de la Sevastopol — 4, 10, 19, 51, 56, 58, 61, 63, 64, 96, 118, 126, 127, 133, 135—141, 152, 160—164, 166, 170, 183, 185, 186, 188—190, 200, 202—209, 221, 224—226, 232, 233, 250—252, 255—257, 261, 275, 295, 297, 299—301, 306, 309, 310, 313, 320, 332, 336—338, 341, 342, 357, 361—363, 388, 390, 394, 397, 398, 401, 403, 463, 489, 491, 501, 547, 550, 555, 565, 567, 571—577, 579, 590, 628, 629, 631, 635, 653, 661—666, 669, 673, 674, 675, 677.
 — *bastionul Catargului (bastionul nr. 4)* — 221—223, 227, 256, 295, 300, 357, 567, 590—592.
 — *bastionul Karantinii (bastionul nr. 6)* — 256, 357, 567.
 — *bastionul central (bastionul nr. 5)* — 222, 223, 295, 300, 567, 590, 591, 593—595.

- *bateria Aleksandrovskaia*, sau *fortul Aleksandrovski* — 568.
 — *bateria Nikolaevskaia*, sau *fortul Nikolaevski* — 568.
 — *bateria Pavlovskaia*, sau *fortul Pavlovski* — 565.
 — *Cartierul Korabelnaia*, sau *Suburbia Korabelnaia* — 306, 361, 362, 378, 566, 568, 571, 578, 591, 595.
 — *Cartierul de nord* — 135, 162, 189, 223, 250, 252, 254, 267, 310, 311, 388, 398, 403, 565, 568, 569, 573, 574, 576.
 — *Cartierul Gorodskaia* — 256, 306, 591.
 — *Cartierul de sud* — 58, 135, 161, 223, 233, 255, 310, 311, 337, 338, 342, 361, 390, 397, 403, 539, 565, 571, 574, 578, 595, 596, 628, 629, 631, 677.
 — *Fortul de nord* — 132, 184, 233, 585.
 — *Gorganul Malahov (bastionul Kornilov)* — 164, 165, 184—186, 189, 208, 222, 227, 310, 337, 359, 360, 374, 376, 377, 397, 402, 534, 539, 565—567, 571, 572, 574, 577—579, 590—593, 595, 596.
 — *Iuneta Kamciatski*, sau *Mamelon* — 208, 221, 222, 256, 296, 306, 307, 310, 357—359, 376, 397, 402, 566, 576, 592, 631.
 — *Marele Redan (bastionul nr. 3)* — 223, 337, 357—360, 374, 378, 534, 566, 577, 586, 587, 590, 592—595, 604.
 — *Micul Redan (bastionul nr. 1)* — 590, 592, 593, 595.
 — *reduta Iazonovski*, sau *bateria Sadovaia* — 256.
 — *reduta Selenghinski* — 164, 185, 208, 221, 222, 256, 296, 298, 307, 310, 359.
 — *reduta Volinski* — 221, 222, 256, 296, 306, 307, 310, 359.
Serbia — 212, 498.
Sheffield — 344, 380, 381, 437, 438.
Siberia — 320.
Silistra — 125, 185, 186, 201, 490, 500, 501, 575, 607, 614, 624.
Simferopol — 133, 161, 202, 233, 250, 251, 253, 363, 389, 568, 585.
Sind, regiune în Pakistan — 560.
Sinope — 29, 52, 53.

Siria — 498.
Sivas — 656.
Sizopol (Sozopol) — 673.
Smirna (Izmir) — 78.
Smolensk — 91.
Somerset, comitat în Anglia — 193.
Southwark — 244, 269.
Stafford — 290, 294.
Statul papal — 521.
Strasburg — 138, 142, 642.
Stroud — 419, 422.
Stiria — 211.
Sugiuk-Kale, fortificație pe litoralul caucazian — 71, 302.
Suffolk, comitat în Anglia — 193.
Suhum-Kale, azi Suhumi — 611, 626.
Sulina, braț al Dunării — 47.
Sussex, comitat în Anglia — 102.
Sveaborg (Suomenlinna) — 535—538, 541, 561, 563, 564.

Ș

Șumla (Kolarovgrad) — 56, 61, 200, 496, 575.

T

Taganrog — 301, 313, 332.
Tajo, fluviu în Peninsula iberică — 69.
Taman — 606, 607.
Tamworth, în Anglia — 527.
Taurida, gubernie — 583.
Terek, fluviu în Caucaz — 315, 333, 483, 584.
Tiflis (Tbilisi) — 610, 624, 651, 652.
Tilsit (Sovietsk) — 314, 333.
Tirol — 213.
Tiverton — 263.
Toli-Mondstir (Bitol) — 496.
Toscana — 506, 522.
Toulon — 160, 362, 399, 404.
Transcaucazia — 314, 584, 631.
Transilvania — 469, 545.
Trebizonda (Trabzon) — 196, 626, 627, 649, 652, 655, 656, 667, 668, 681.
Tripoli — 497, 498.
Tunis — 497, 498, 499.

U

Ucraina — 573, 579.
Ulm — 575.
Ungaria — 18, 91, 158, 210, 213, 215, 216, 297, 450, 469, 472, 498, 522, 630.
Unkiar-Skelessi — 70, 344.
Urkusta, localitate în Crimeea — 596.
Utrecht — 122.

V

Valahia — 17, 23, 29, 47, 154, 155, 278, 498, 500, 521, 529, 548.
Valea Kilen — 307, 359, 374, 590.
Var, departament în Franța — 640.
Varna — 40, 41, 125, 126, 136, 140, 159, 200, 201, 575, 624, 630, 663, 678.
Varșovia — 18, 24, 544.
Victoria, în Australia — 115—117.
Viena — 5, 14, 29, 33, 52, 78, 80, 84, 93, 97, 125, 142, 152, 154—158, 183, 194, 195, 213, 215, 221, 225, 229, 264, 269—272, 273—276, 278, 281, 282, 291, 292, 294, 304, 320, 322, 328—330, 384, 406, 472, 498, 522, 544, 545.
Vilno (Vilnius) — 615.
Vincennes — 504, 636.
Virginia — 102.
Vistula, fluviu — 18, 91, 312, 323, 486.
Volcia, riu, — 584.
Volinia — 14, 18, 22, 161, 297, 362, 400, 566.

W

Walcheren, insulă — 21, 239.
Waterloo — 341, 360, 361, 557, 604.
Westfalia — 682.
Wiltshire — 73.
Windsor — 8.
Woolwich — 343.
Worcester — 286, 287.
Württemberg — 494.

Z

Zalescic (Zalezczyki) — 545.

Cuprins *

	<u>Pag.</u>
Prefață	V—XXVII
K. MARX. Deschiderea sesiunii parlamentului	3—6
K. MARX. În legătură cu criza de guvern	7—8
K. MARX. Din viața parlamentară	9—13
F. ENGELS. Războiul din Europa	14—19
K. MARX și F. ENGELS. Din viața parlamentară. — De pe teatrul de acțiuni militare	20—24
K. MARX și F. ENGELS. Fostul guvern englez	25—32
K. MARX. În legătură cu criza de guvern	33—36
K. MARX. Căderea guvernului Aberdeen	37—43
K. MARX. Guvernul răsturnat	44—47
K. MARX. Partide și clici	48—50
K. MARX. Două crize	51—54
F. ENGELS. Lupta din Crimeea	55—59
K. MARX și F. ENGELS. Palmerston. — Armata	60—63
K. MARX. *Din viața parlamentară : Discursul lui Gladstone	64—65
K. MARX. Lordul Palmerston	66—72

* Articolele al căror titlu a fost dat de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. sînt însemnate cu un asterisc. — *Nota red.*

I	66—68
II	68—72
K. MARX. Realegerea lui Herbert. — Primii pași ai noului guvern. — Vesti din Indiile orientale	73—75
K. MARX. Parlamentul	76—80
K. MARX. Coaliția dintre tory și radicali	81—83
F. ENGELS. Războiul care amenință Europa	84—91
K. MARX și F. ENGELS. Chestiuni parlamentare și militare	92—94
K. MARX. Despre noua criză de guvern	95—97
K. MARX. Hume	98—99
K. MARX. *Palmerston și oligarhia engleză	100—103
K. MARX. Constituția britanică	104—107
K. MARX. Layard	108—109
K. MARX. Criza din Anglia	110—113
K. MARX. Traficul cu funcții. — Știri din Australia	114—117
K. MARX. Presa engleză despre moartea țarului	118—119
I	118
II	119
K. MARX. Cu privire la istoria alianței cu Franța	120—123
K. MARX. Comisia de anchetă	124—126
K. MARX. Memoriul de la Bruxelles	127—128
K. MARX. Răzbunarea Irlandei	129—131
F. ENGELS. Evenimentele din Crimeea	132—135
F. ENGELS. Soarta marelui aventurier	136—139
K. MARX și F. ENGELS. Critica sistemului francez de ducere a războiului	140—143
K. MARX. *Campania de presă împotriva Prusiei. — Zi de post. — Ciocniri între proletariat și bur- ghezie	144—147

K. MARX. *Mitingul de la London-Tavern . . .	148—151
K. MARX. Știri din presa engleză	152—153
K. MARX. *Din viața parlamentară : Dezbaterile din Camera lorzilor în legătură cu Prusia . .	154—158
F. ENGELS. Ultimul expedient al lui Napoleon . .	159—162
F. ENGELS. O bătălie la Sevastopol	163—167
K. MARX. Cu privire la istoricul alianței cu Franța	168—170
K. MARX. Napoleon și Barbès. — Taxa de timbru pe ziare	171—173
K. MARX. *Dezvăluirile comisiei de anchetă . .	174—177
K. MARX. Armata britanică	178—182
F. ENGELS. Mersul războiului	183—187
F. ENGELS. Despre situația din Crimeea	188—191
K. MARX. Un scandal în corpul legislativ francez. — Influența lui Drouyn de Lhuys. — Starea miliției	192—193
K. MARX. Perspective apropiate în Franța și în Anglia	194—199
F. ENGELS. Critica articolului lui Napoleon din „Moniteur“	200—204
F. ENGELS. Incursiunea de la 23 martie	205—209
F. ENGELS. Germania și panslavismul	210—216
I	210—212
II	212—216
K. MARX. Cu privire la istoricul campaniilor de agitație	217—220
F. ENGELS. Din Sevastopol	221—227
K. MARX. Pianori. — Nemulțumiri stîrnite de Austria	228—230
F. ENGELS. Campania din Crimeea	231—234

K. MARX. „Morning Post” împotriva Prusiei. — Whigii și toryi	235—237
K. MARX. Ședința Camerei lorzilor	238—242
K. MARX. *Opoziția burgheză și cartiștii	243—246
K. MARX. Piața de bani	247—249
F. ENGELS. Războiul Crimeii	250—257
K. MARX. Cu privire la mișcarea pentru reformă .	258—260
K. MARX. Cu privire la critica stării de lucruri din Crimeea. — Din viața parlamentară	261—264
K. MARX și F. ENGELS. Prologul la comedie jucat la lordul Palmerston. — Ultimele evenimente din Crimeea	265—268
K. MARX. Reforma parlamentară. — Întreruperea și reluarea Conferinței de la Viena. — Așa-numitul război de exterminare	269—272
K. MARX. Moțiunea lui Disraeli	273—276
K. MARX. *Din viața parlamentară : Dezbateri în legătură cu moțiunea lui Disraeli	277—282
K. MARX. Cu privire la critica ultimului discurs al lui Palmerston	283—285
K. MARX. * Asociația pentru reforma administrativă. — Carta poporului	286—290
K. MARX. *Dezbateri parlamentare în legătură cu războiul	291—294
F. ENGELS. Știri din Crimeea	295—298
F. ENGELS. Cu privire la critica evenimentelor din Crimeea	299—302
K. MARX. *Dezbateri în parlamentul englez	303—305
F. ENGELS. Sevastopol	306—311
F. ENGELS. Planurile de război ale lui Napoleon .	312—317

K. MARX. Scrisorile lui Napier. — Comisia Roebuck	318—321
K. MARX și F. ENGELS. *Incidentul din Camera comunelor. — Războiul Crimeii	322—324
K. MARX. Toastul prințului Albert. — Taxa de timbru pe ziare	325—327
K. MARX. O politică ciudată	328—331
K. MARX și F. ENGELS. Războiul local. — Dezbateri pe marginea reformei administrative. — Raportul comisiei Roebuck	332—336
K. MARX. Comunicatul cu privire la luarea Sevastopolului. — De la bursa din Paris. — Dezbaterile din Camera lorzilor cu privire la atacul mișelesc de la Hangö	337—340
K. MARX. Eșecul de la 18 iunie. — Întăriri	341—345
K. MARX. * Mișcarea antibisericească. — Demonstrația din Hyde Park	346—352
K. MARX. Diferite comunicări	353—356
F. ENGELS. Știri din Sevastopol	357—363
K. MARX. Diferite comunicări	364—366
K. MARX. Tulburările provocate de bill-ul cu privire la respectarea mai riguroasă a repausului duminical	367—371
K. MARX și F. ENGELS. Ciocniri între poliție și popor. — Despre evenimentele din Crimeea	372—375
F. ENGELS. Despre asaltul de la 18 iunie	376—379
K. MARX. * Din viața parlamentară : Moțiunile lui Roebuck și Bulwer	380—382
K. MARX. * Din viața parlamentară : Moțiunea lui Bulwer, problema irlandeză	383—386
K. MARX și F. ENGELS. Demisia lui Russell. — Evenimentele din Crimeea	387—390

K. MARX. Demisia lui Russell	391—393
K. MARX. Din viața parlamentară	394—396
F. ENGELS. Perspectivele războiului	397—401
K. MARX și F. ENGELS. Din viața parlamentară. — De pe teatrul de acțiuni militare	402—405
K. MARX. Palmerston. — Fiziologia claselor do- minante din Marea Britanie	406—409
K. MARX. Lordul John Russell	411—436
I.	413—416
II.	417—420
III.	421—424
IV.	425—428
V.	429—432
VI.	433—436
K. MARX. Conferința de la Birmingham în legătură cu problema succesiunii la tronul Danemaricii și cu cele patru garanții	437—442
I.	437—441
II.	441—442
F. ENGELS. Armatele din Europa	443—517
ARTICOLUL ÎNȚI	445—472
I. Armata franceză	451—460
II. Armata engleză	460—468
III. Armata austriacă	468—472
ARTICOLUL AL DOILEA	473—495
I. Armata prusiană	473—481
II. Armata rusă	481—493
III. Armate de mai mică importanță ale state- lor germane	493—495
ARTICOLUL AL TREILEA	496—517
I. Armata turcă	496—502
II. Armata sardă	502—506
III. Armatele italiene mai mici	506—507

IV. Armata elvețiană	507—508
V. Armatele scandinave	509—512
VI. Armata olandeză	512
VII. Armata belgiană	512—513
VIII. Armata portugheză	513
IX. Armata spaniolă	513—517
K. MARX. Demisia generalului Simpson. — Din viața parlamentară	518—519
K. MARX. Comentarii pe marginea dezbaterilor din parlament	520—523
K. MARX. Forțele armate trimise împotriva Rusiei	524
K. MARX. Mitingul consacrat Poloniei	525—528
K. MARX. Cu privire la critica poziției Austriei în războiul Crimeii	529—531
K. MARX și F. ENGELS. Războiul anglo-francez împotriva Rusiei	532—537
I.	532—534
II.	534—537
K. MARX. Despre evenimentele de pe teatrul de acțiuni militare	538—540
K. MARX. O scrisoare a lui Napier	541—542
K. MARX. Austria și războiul	543—548
K. MARX și F. ENGELS. Pedepsirea soldaților englezi	549—551
F. ENGELS. Bătălia de pe Cernaia	552—558
K. MARX. Noi demascări în Anglia	559—564
F. ENGELS. În legătură cu luarea Sevastopolului	565—569
K. MARX. Funeraliile lui O'Connor	570
F. ENGELS. Perspectivele războiului Crimeii	571—576
K. MARX și F. ENGELS. Pe marginea evenimen- telor din Crimeea	577—579

K. MARX. Situația comercială și financiară	580—582
F. ENGELS. Forțele de rezistență ale Rusiei	583—585
K. MARX și F. ENGELS. * Rapoartele generalilor.— Tribunalele engleze. — Știri din Franța	586—589
F. ENGELS. Evenimentul hotărîtor al războiului	590—599
K. MARX. Raportul financiar oficial	600—602
K. MARX. Banca Franței. — Întăriri pentru Cri- meea. — Noi feldmaresali	603—605
F. ENGELS. Desfășurarea acțiunilor militare	606—611
F. ENGELS. Armata rusă	612—617
K. MARX. Politica tradițională engleză	618—621
F. ENGELS. Războiul din Asia	622—628
F. ENGELS. Războiul european	629—632
K. MARX. Conflictul anglo-american. — Situația din Franța	633—638
K. MARX. Franța lui Bonaparte cel Mic	639—644
K. MARX. Căderea Karsului	645—681
I.	647—654
II.	655—664
III.	665—673
IV.	674—681
K. MARX. Prusia	682—686

ANEXE

Adnotări	689—737
Date din viața și activitatea lui K. Marx și F. Engels	738—753
Indice de nume	754—788
Indice de publicații periodice	789—790
Indice de numiri geografice	791—797

Ilustrații

Harta teatrului de acțiuni militare din Crimeea	256—257
Harta asediului Sevastopolului în războiul Crimeii din 1853—1856	380—381
Schema bătăliei de pe râul Cernaia din 16 (4) august 1855, întocmită de F. Engels	554—555
Note cronologice ale lui F. Engels cu privire la principalele evenimente din războiul Crimeii	597
Harta mersului general al războiului Crimeii din 1853—1856 .	632—633

*Dat la cules 08.07.1961. Bun de tipar 29.08.1961.
Apărut 1961. Tiraaj 12.270 ex. Hirtie veind de
65 g/m² 600×920/16. Coll editoriale 54,44. Coli de
tipar 52,25. A. 001030/1961. C.Z. pentru biblioteci
3C1=R.*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Casa
Scintei, Piața Scintei, București, R.P.R., Comanda
nr. 4.824/11.144.

